285 Post susceptam ab arbitro † causam, omninò ab eo terminandam, ad idque etiam captura cogendum, & *Vlpiano* placuit *in l. licet, 16. D. de recept. arbitr.* & illius placitum *leges regiæ* probarunt 29. & 30. *titul. 4. part. 3.* eadem tamen ipsa iura à necessitate hac ægrotantem excusant.

286 Dominum qui seruum infirmum curare contempsit, eius dominio *Iustinianus* Imperator priuauit, *in l. vnic. §. sed scimus, Cod. de Latin. libert. tollend.* Filium qui infirmo parenti non prouidit; illius hæreditate Augustus, *in authent. vt cum de appel. cognosc. §. si quis de praditis, 1. coll. 8.* Serui emptorem, qui ad illius curationem nullum, vel imperitum medicum adhibuit, redhibitoria Vlpianus, in *l. quod si nolit, 31. §. Si mancipium, D. de ædilit. edict.* Simileque de coniuge, in coniugis infirmitate non solicito, *de priuil. paup. 2. part. quæst. 56. numero 103. & duobus seqq* notamus.

287 E contrà verò, iustam esse causam manumissionis, † etiam à minore faciendæ, consequendæque libertatis, quod dominum seruus in infirmitate curarit, *Paulus* dixit *in l. etiam, 15. §. Ex præterito D. de manumiss. vindict. l. 1. & ibi* Gregorius *glos. 10. verb.* Librado, *tit. 22. parte 4.*

288 Iniuriarum actionem, conuentione † partium, tacita remissione, vel dissimulatione extingui, scitissimum est, ex Vlpiano *in l. Non solum, 11. §. 1. D. de iniur.* Iustiniano *in §. Hæc actio, instit. eod. tit. l. 22. tit. 9 part. 7.* & vt vnius allegatione, multorum relationem suppleamus) plenè criminalista Farinac. *quæstione 105. num. 334. & seqq.*

289 Ab infirmo † tamen iniuriæ facta remissio, non impedit quominùs iniuriarum actio persequi, instauratique à valente possit, vt (ex Bart. *in l. si quis decedens, §. Codicillis, D. de legat. 3.*) obseruat Prosper. Carauit. *in ritib. magn. Cur. ritu 275. numero 9. & 10.* quod odium, rancorque tunc solum non etiam iniuriæ satisfactio, & interesse censeatur remissum. Consulendusque *vbi proximè* Farinac. *numero 379.* Quod & in donatione ab infirmo facta, vt conualescentia reuocata censeatur. *Iulianus* respondit, *in l. non omnis, 19. D. si cert. pet.* Cui præstat intellectum Gomezius *variar. tom. 2. cap. 4. num. 19. versic. tertio reuocatur.*

290 Eum qui propter aduersam valetudinem officij † vacationem obtinuit, iisdem, quibus si in eo existeret, potiretur, priuilegiis gaudere; clementissima *Augusti* constitutio decreuit *in leg. Ex agentibus, 4. Codice de Princip. agent. in reb. libro 12.*

291 Graui quoque morbo laboranti, & illud concessum, vt possit obstrepentes, † maleantesvè à vicinia expellere, asserit (Cum Rip. *in l. dotis, numero 129. D. solut. matrim.* & Stephan. Gratian. *discept. forens. 1. part. cap. 186. numero 14.*) Sebastian. *de Medic. de casibus fortuit. dict. 2. part. quæst. 6. num. 17.*

292 His omnibus fermè descriptis, *in Ludouicum Gomezium* † incidimus, multa priuilegia infirmitatis nomine cumulantem, *in regul. Cancellariæ, de infirmis resignantibus intrà viginti dies, quæst. 9.* Quorum tamen pleraque neque (si verum amamus) priuilegium continent; neque infirmorum fauori conueniunt. Qua quidem congerie id potius intendisse videtur, vt quidquid de infirmitate scriptum reperisset, proferret. Neque absimiliter *Thom. Actius*, qui integrum *de infirmitate, eiusque priuilegiis, & effectibus* librum edidit. A quo mutuauimus nihil, nec dolemus quod anteà non perlegerimus, nil siquidem addere nobis conueniens visum. An benè vtroque legens iudicabit.

VTRVM ORPHANI Miserabiles sint? Legisque nostræ vnicæ priuilegio gaudeant.

SVMMARIVM.

1 *Orphanus, & pupillus à pari procedunt, & quasi idem sunt.*

2 *Orphanus quis dicatur? Et quis pupillus? Et an, & in quo differant?* & numero 3. 5. 7. & 8.

4 *Orphanus pro pupillo, & è conuerso frequenter vsurpatur.*

5 *Cui orphano legis nostræ vnicæ priuilegium competat? an impuberi, vel etiam puberi patre carenti?* & num. seq.

8 *Et an vtroque parente, vel altero tantum orbato?* & nu. 9. 10. & 11.

Et an ei qui in aui potestatem recidit num. 12.

Et an diuiti? num. 13.

E an maiori viginti annis masculo, vel fœminæ 18. venia ætatis impetrata? nu. 14.

Et an hodiè, decem, & octo annis maiori, qui matrimonium contraxit? nu. 15. & 16.

Et an orphano alieno nomine agenti? n. 17.

9 *Legatum virginibus orphanis dandum, an patre solum carentibus dari possit.*

14 *Masculus viginti annis maior, & fœmina decem & octo ætatis venia impetrata, pro maioribus habentur, eisque restitutio, & legis nostræ vnicæ fauor denegatur.*

15 *Decem, & octo annis maior qui matrimonium contraxit, apud nos viginti quinque annis maior habetur.*

16 *Orba, quæ nupsit; orba esse desinit.*

QVÆSTIO IV.

DE personis miserabilibus vsque adhuc ab Imperatore expressè designatis) pupillis nempè, viduis & diuturno modo fatigatis) simul egimus. Quibus, quia adeò (pupillis maximè) orphani proximi sunt, vt sæpè vni pro aliis sumantur neque modo proximus inter eos gradus, sed idem reputetur: de illis hîc agendum, benè institutus postulat ordo.

Ex dictis autem, præfataque non solum pa- 1
ritate, sed quasi identitate, idem in orphanis, quod in pupillis & generaliter, & in legis nostræ vnicæ specie dicendum; coniectabitur quisquam.

Sed vt suppositum ex quo relata consequentia deducitur, verum esse constet: & pupilli, & orphani descriptio fiat, conueniens est, legesque monstrare orphanum pro pupillo vsurpantes, forique priuilegium vtriusque simul concedentes.

Primum igitur, ex *Ambrosio Calepino* (diligentissimo nominum, verborumque indagatore) *in dictionario suo verb. Orphanus*, deducitur dicente † orphanum eũ qui caret patre, præ- 2
sidio

UAB Biblioteca de Ciències Socials

3 ſidioque paterno : pupillum eum, † qui caret patre, cum tutore iuuetur. Ita fermè (ex Valla, *lib. 4. elegant. cap. 33.*) Ioan. Caluin. *in lexic. iur. eod. verbo*, refert, Orphanum pariter deſcribente, vt ſit qui patre caret, præſidioque paterno, & qui ſummoperè illius deſiderat opem. Tenentque Ioan. Corraſ. *in tractat. de inuent. in princ. num. 7.* Alciat. *prætermiſſor. libro 1. verb. Orphanotrophus.* Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris vniuerſ. part. 2. libro 2. cap. 1. numer. 5.* eiſque relatis Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. capit. 666. numero 1. tom. 4.*

Conſtat iam de pupilli, & Orphani, ex vtriuſque natura, paritate; quódque ſi in aliquo differant; id miſeræ magis Orphani conditioni, pietatique illi debitæ accreſcat.

4 Quare & pupillum pro Orphano, † & Orphanum pro pupillo non ſolum generaliter diuinæ literæ vſurpant, eoſque eadem diſpoſitione includunt (vt ex relatis, *quæſt. præcedenti* locis *numero 202.* & alibi ſæpè apparet :) ſed etiam humanæ leges. In ſpecieque noſtra, Regiæ præſertim vniformiter ſanciunt. Quos namque pupillos *lex noſtra vnica* appellat : Orphanos ipſæ nominant, *l. 5. titul. 3. part. 3.* dum ait : *O por pleyto que demandaſſe huerfano, ò ome pobre, &c. l. 41. titul. 18. ead. part.* dicens: *Mueuenſe a las vegadas malicioſamente omes ya a ganar cartas contra los Huerfanos, è las Viudas, &c. l. 20. titul. 23. ead. p. in l. 14. ad fin. tit. 2. lib. 4.* Ordinam tranſlata ad *l. 8. titul. 3. libro 4. nouæ Regiæ collectionis*, ibi: Pleyto *de Viudas, y Huerfanos, y perſonas Miſerabiles, &c.* In quibus omnibus, & conſimilibus, *præcedenti quæſtione* relatis, de Orphano ſolum, cum viduis cæteriſque miſerabilibus fit mentio, nulla quidem de pupillis facta, pro pupillo, Orphano nominato. Quod aduertit (ſi animaduerſione quod patet, eget) Couarru *practicar. cap. 6. num. 2.* de iure quoque ciuili hanc æquiparationem facientes, idem ſuſtinent iudicium forique Orphano priuilegium concedunt multi, quos referunt, & ſequuntur Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. for. ſect. 1. quæſt. 4. num. 5. &* Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 3.* Ordinam. *verb.* Probres, *verſ. Item eſt notandum, pag. mihi 463.* Ioann. Neuizan. *in ſylu. nuptial. lib. 6. tit. quomod. iudic. pro commun. opin. num. 31.*

5 Vt autem omnimoda hæc adſit paritas, † forique priuilegio ſit locus, Orphanum impuberem eſſe debere; requiri neceſſario videtur : cum his qualitatibus Pomponius in *l. Pupillus, 239. D. de verbor. ſignific.* Pupillum deſignet, inquiens: *Pupillus eſt, qui cum impubes eſt, deſinit in patris poteſtate eſſe, aut morte, aut emancipatione.* Quare puberem patre carentem, intra vigintiquinque annorum meram exiſtentem, nec Orphanum propriè dici nec legis noſtræ vnicæ priuilegio gaudere; aſſeruit Caſtrenſ. *in eademipſa lege.*

6 Quam tamen ſententiam aduerſus, quatuordecimque annis maiorem, † infrà vigeſimumquintum exiſtentem, carentem patre, & Orphanum dici, & hoc fori priuilegio vti, firmarunt Gregor. Lopez, *in dict. l. 5. titul. 3. part. 3. gloſ. 4. verb. Huerfano*, communi in hiſce Hiſpanarum Regnis receptum vſu teſtatus, & in *d. l. 41. titul. 18. ead. part. gloſ. 1.* Couarru. *practicar. dict. cap. 6. numer. 2.* Eſcobar, *de ratiocin. cap. 7. nn. 60.* Ioan. Mar. Nouar. *dict. quæſtion. 4. numero 5.* Franciſc. Carraſc. (nullo horum, dempto Couarruuia, citato) *de caſib. cur. numero 16.*

7 Neque ab Orphani propria ſignificatione † id abhorrere, ex *Valla* auctoritate, iam *ſuprà numero 3.* relata, deducitur. Vbi pupillum ab Orphano in hoc ipſo diſtinguit : quod pupillus ſit, qui caret patre, eſt tamen in ea ætate cui tutor datur: eam ætatis qualitatem in Orphano non requirens, pro vt illum Couar. *citato loco* refert.

Sic pariter eum qui parente ſit orbatus, niſi vtroque † ſimul careat, hoc fori priuilegio non 8
vti; ex multorum elicitur iudicio, illum propriè Orphanum appellantium; qui vtriuſque parentis orbitatem ſuſtinet, profeſſique ſunt Petr. Rebuf. *de ſentent. præiudic. ſiue prouiſional. artic. 3. gloſ. vlt. numero 4. & in dict. l. Pupillus, col. 2. ad med. verſ. Secundo quamuis,* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. in addit. ad caſ. 66.* Steph. Gratian. *diſcept forenſ. dict. capit. 666. numero 2.* Ioan. Mar. Nouar. (ex his adducto nemine) *d. q. 4. n. 5.*

Poſt longam tamen diſputationem contrariam partem † ſequitur ipſemet *Gratian. vbi proximè, à num. 3. cum ſeqq.* concludens : Legatum Virginibus Orphanis relictum, patre tantum carentibus (maximè aliis vtroque parente Orbatis non concurrentibus) dari poſſe, ita factum aſſerens. Et licèt aduerſetur Perezius *in dict. l. 1. titul. 1. libro 3.* Ordinam. *verb.* Probres, *verſic. Item eſt notandum* : infirmo tamen nititur fundamento; cum ab vſu loquendi illud iaciat; quo attento, patre carentem Orphanum appellari experimur. Tandemque is apud forenſia tribunalia † pro eo 10
priuilegio conſequendo inualuit vſus, de quo teſtatur practicus *Monterroſſus*, citatus à Carraſco, *dict. tract. num. 17.* hæc eius verba referens : *Los menores de vente y cinco años, aunque ſean ilustres, que ſean huerfanos de padre, &c.*

Iureque optimo id vſus recepit † ſiue intrà pu- 11
pillarem ætatem exiſtat Orbus, quia pupillus eſt, *dict. l. pupillus, 239* ſiue extrà, dummodo ad vigintiquinque annos non peruenerit, ob eius ætatis infirmum iudicium, vt latiùs *quæſtione ſequenti* proſequemur: ſiue quia (hoc præcipuè in caſu, forique priuilegio) patre Orbus, matre quoque Orbatus (ea etiam exiſtente) videtur, ex *textus, & Gloſſa* ratione in *l. fin. C. ad leg. Flau. de plagiar.* cum parentis præſidium, aut illius vices ad filium tuendum, nequaquam mater ſuppleat: tantumque ab hoc abſit; vt & ipſa potiùs Orba ſit: Maritique Orbitate Miſerabilis effecta, hoc fori priuilegio donata. Non ergo Orbata Mariti morte, Miſerabiliſque ea ratione effecta; aliis aut præſidio eſſe; aut aliorum miſeram conditionem, ſui exiſtentia, tollere poterit, iuxta *Catulli* carmen *lib. 1. ad Mallium.*

Ne amplius à Miſero dona beata petas.

traditque à *Nobis in Axiomat. lit. D. n. 14.*

Vnus ſanè de iure communi † excipiendus 12
foret caſus; qui neque patre carentem filium Orbum redderet, neque fori priuilegio locum faceret: ſi in Aui poteſtatem filius recideret, iuxta *præcedente quæſtione* notata *numero 33. & ſeq.* vbi ſimul in id hodiernam obſeruantiam adiecimus.

Quibus ſic ſtantibus, de Orphano quoquo diuite † ſuperiora intelligenda eſſe; ſat *quæſt. præ-* 13
cedenti dicta, *numero 29.* oſtendunt. Præter quæ, breuiter in id expendere libet Regium verè textum, in *dict. l. 5. tit. 3. part. 3.* in verbis illis. *O por pleyto que demandaſſe huerfano ò ome pobre*: Orbitatem ſolam, etiamſi diuitiæ adſint: paupertatem, etiam Orbitate ceſſante, fori prædictum mereti fauorem, manifeſtè decernentem.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Non verò de orphano diuite vigintiquinque
14 annis minore, maiore viginti, † aut fœmina decem & octo annis maiore, ætatis venia impetrata, quibus, vt maioribus, & restitutio, & huiusmodi fauor denegatur. Sic tradunt Boër. *decis.* 350. *numero* 5. Cald. Pereir. (aliis adductis) in *l. si curatorem, verb. Implor. in integr. restit. numero* 47. etsi in contrarium *numer. seqq.* descendat, Priorem tamen tuetur Carrasc. *dict. tractat. num.* 23.

Idque ipsum hodiè in maiore decem & octo
15 annis, qui matrimonium contraxit, † sine aliqua venia obtinebit. Cum is, *Regia sanctione, decimo die mensis Februarij, anno millesimo sexcentesimo vigesimotertio* edita, *capit.* 19. & maior habeatur: & non suo modo, sed vxoris quoque
16 (minoris licèt) administrandi facultatem habeat. Quare, neque aliàs orbam, quæ maritum † adepta est, orbam deinceps reputari; neque legis nostræ, forique priuilegio, orbitatis prætextu, dignam esse: & manifestè superiora, & eleganter *quintilianus* sic, *declamat.* 218. probat: *Situt nomen pupillorum, legitimo tempore finitur: sicut orbam nemo post nuptias dixerit, &c.*

Dicta præterea de orphano, suo nomine † agente, non alieno, intelligenda sunt, iuxta *text. in l.* 3. §. *Sed vtrùm, D. de minor.* notátque Pereir. *in d. l. si curatorem, verb.* Lesis, *C. de in integ. rest. numero* 34. *& seq.* & aduertimus *quæst. præcedenti, numero* 41.

Necti & alia possent, quæ à pupillis *præcedenti quæstione*, & à minoribus, sequenti extorquere (sine violentia licebit.

VTRVM MINORES MISERABILES sint? Legis nostræ vnicæ fori priuilegio vtantur? Quatenúsque priuilegiati existant?

SVMMARIVM.

1 *Minores miserabiles censentur, eorumque restitutionis remedium dicitur miserabile. Contra*, n. 8. & seq.

Minorum fragile, & infirmum iudicium est, multis insidiis, captionibúsque suppositum. ibid. d. n. 1.

2 *Minores suarum rerum plenè domini non sunt; alienæque voluntati subiecti seruorum specimen præ se ferunt.*

3 *Tutor dominus, vel quasi dominus rerum pupilli existit.*

4 *Qui liberam disponendi facultatem non habet, non multum ab specie seruientium differt.*

Libertas quid sit? ibid.

5 *Alterius arbitrio, regiminivè suppositus, miserabilis est.*

6 *Minor, prodigo, furioso cuilibetque alij adminiculo alterius egenti comparatur, miseri sunt, & fori priuilegio iidem ipsi gaudent.*

Infirmitas animi, corporis infirmitati præponderat. ibid.

7 *Lex de pupillo, taxatiuè etiam loquens, in adulto quoque curatorem, vel administratorem habente, locum habet, & è contra.*

Taxatiua, casus similes non excludit. ibid.

Priuilegia pupillis concessa, aliis quoque personis, quæ per administratores reguntur, concessa videntur. ibid.

10 *Filius, vna eademque persona cum patre, corporisque paterni portio iudicatur.*

Bonorum filij dominus olim pater erat; & in quibus hodiè? ibid.

11 *Filius in sacris paternis constitutus, nec conueniri à quoquam, nec conuenire quemquam potest.*

12 *Pupillo tutorem habenti, an legis nostræ vnicæ fori electio competat?*

13 *Filius minor patrem habens emancipatus, fori priuilegium habet.*

14 *Vel si patrem inutilem habeat.*

15 *Aut longè absentem.*

Absens pro mortuo reputatur. ibid.

16 *Vel si actionem proponere, aut prosequi pater in iudicio omittat, reuuat, expressevè remittat.*

Ex iniuria filio facta, actio patri nascitur.

Et an iniuriam hanc remittere pater possit? ibid.

17 *Vel si cum patre litiget, in casibus sibi à iure permissis.*

De minoribus qui scripserint? ibi.

18 *In omni regulariter casu, in quo damnum, lasionemvè, sive ex facto, siue omissione minor sensit, restitutionis remedio subuenitur.*

19 *Restitutionis auxilium, non pro magna solum, sed modica etiam lasione sibi minores vendicant.*

20 *Minor pluris quàm oporteat prædium emens, pecunias cum vsuris recuperat: secus maiores, nisi vltrà dimidiam iusti pretij lasionem sentiant: intrà cuius metas contrahentibus se inuicem impunè decipere licet.*

21 *Iurisperitis Minoribus (ex veriori sententia) restitutio ex lasione competit.*

22 *Minores fisco comparantur, omniáque fisco priuilegia concessa (vbi contrarium expressè decisum non reperitur, aut disparitas euidens non apparet) minoribus competunt.*

Rem fisci, vel minoris distrahendi facultatem habens, fidem de pretio habere non potest, neque emptor ante pretij solutionem, dominium adipiscitur. ibid.

Sententia contra fiscum, pupillum, vel minorem lata, repertis de nouo instrumentis, retractari potest ibid.

Sententia contra fiscum, vel minorem per falsas probationes lata, est ipso iure nulla, ibid.

Fiscus priuato succedens, pro tempore præterito, priuati; pro futuro, proprio iure vtitur, ibid.

23 *Priuilegia prodigis, furiosis, & mente captis concessa, minoribus competunt, eisque minores comparantur.*

24 *Minores vniuersitati, & Ecclesiæ comparantur, & illis priuilegia concessa, minoribus quoque competunt.*

25 *Mora, re ipsa, absque interpellatione, minoris contrahitur fauore, remiss.*

Tacita hypotheca competit minori in bonis curatoris, malè illius res administrantis, ibid. remiss.

Alienatio rerum minoris, sine tutoris, vel curatoris auctoritate, iudicisque decreto, non tenet, nisi in minoris vtilitatem cedat, ibid. remiss.

Res minoris pecunia empta, eius fit; regulariter

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ter ſecus, ibid. remiſſ.

A cura onere, non niſi ſeptuaginta annorum completa excuſat ætas: in aliis quinquaginta quinque, ibid. remiſſ.

26 *Conſuetudo priuilegium à lege conceſſum tollit; illudque dare poteſt.*

27 *Priuilegia minorum, conſuetudo, non tollit. Et an minores, vt maiores arctet:* remiſſiuè

28 *Statuto pœnali, aut contra ius commune delictum puniente, minores non comprehenduntur.*

29 *Minores an à pœnis etiam Iure communi impoſitis, & quatenus liberentur?* & num. ſeq.

31 *Pœnæ pro delictis à minoribus commiſſis, temperandæ ſunt, etiam ſi Minor delinquere ſit ſolitus.*

32 *Minores, à dolo, & temeritate præſumpta excuſantur; ideóque ab expenſarum ſolutione, ob libelli mutationem.*

33 *Et à dolo, delictiſque in omittendo, ipſo iure, & abſque aliqua reſtitutione.*

34 *Sententia contra ius minoris lata, ei non præiudicat. maioribus præiudica.* & numero ſeq.

36 *Sententia contrà minorem indefenſum lata, ipſo iure nulla eſt etiamſi curatorem habeat, qui minorem indefenſum condemnari paſſus ſit; ſiue non habeat.* & duobus num. ſeqq.

37 *Citatio tutoribus, vel curatoribus facta, non ſufficit vt contrà Pupillos, vel minores, pro quibus tutores, vel curatore adeſſe recuſarunt; poſſit ſententia ferri.*

38 *Quid ſi tutor defenſurus minorem adfuit; ſed abfuit poſtmodum? Quidvè ſi in principio non comparuit; in fine verò ſic?* remiſſ.

39 *Contrà maiores citatos indefenſos ſententia lata tenet.*

40 *Sententia contrà Eccleſiam contumacem indefenſam, adminiſtratorem habentem prolata tenet.*

41 *Contrà minorem contumacem vel malitioſè latitantem, hodiè ad ſententiam, vel ad primum, & ſecundum decretum procedi poteſt.*

In abſentia minor condemnatus, an poſſit in integrum reſtitutionem petere ad ſe purgandum, defendendum, bonaque recuperanda? ibid. remiſſ.

42 *Citatio minori ſine curatore facta, etiam hodie nulla eſt, ex eaque neque incurri contumacia; neque ſequi condemnatio poteſt.*

43 *Contumacia an miner notari poſſit? an forſ. iudicari? Interpellatione in mora conſtitui? Aut ad intereſſis pœnam, ſi edere iuſſus, non edat, vt alij, teneatur?*

44 *Reſtitutionis ad minus, beneficio, aduerſus ſententiam, contumaciæ ratione, contrà minorem latam, ei ſubuenitur.*

45 *Sententiæ in minoris indefenſi, vel abſentis fauorem latæ, cuilibetque actui in illius fauorem cedenti firmitatem Iura dedere.*

46 *Statutum certas in contractibus ſolemnitates requirens; in minorum contractibus locum non habet, quoties eorum melior ſit conditio.*

47 *In minorum, vel Eccleſiæ rerum alienatione, ſolemnitates remittuntur, ſi euidens ex ea minoris, vel Eccleſiæ vtilitas reſultet.*

48 Textus in l. Iulianus, 14. §. Si quis à Pupillo, D. de actionib, empt. & in princip. inſt. de auctorit. tutor. *qui in Pupillorum fauorem contractus claudicare permittunt; ad minores communiter Doctores extendunt.*

49 *Ignorãtia iuris neminem regulariter excuſat.*

50 *Minores excuſat.*

51 *A muneribus perſonalibus minor exiſtit immunis, etſi vigeſimumquintum annum ſit ingreſſus.*

52 *Niſi aliorum inopia exiſtat.*

53 *Publicatis atteſtationibus, teſtes amplius ſuper negotio principali admittendi non ſunt.*

54 *Minores publicatis atteſtationibus, ſuper eiſdem articulis, teſtes alios producere poſſunt, ad idque conceditur reſtitutio.*

55 *De iure Regio reſtitutio hæc intrà dies quindecim, à publicationis die numerandos, petenda eſt: quibus elapſis, eam lex denegat.*

56 *Præſcriptiones decem, vel viginti annorum, quæ contra alios regulariter currunt: non contrà minores, qui etiam abſque reſtitutione, legis, ætatiſque beneficio, ius ſuum aduerſus præfati temporis curſum, illæſum ſeruant.*

57 *Tempus querelam inofficioſi teſtamenti mouendi, minoribus non currit.*

58 *Quæ de voluntate dominorum in prædia conducta coloni inducunt, pignoris iure dominis obligata cenſentur: in domoſque conductas illata, etiam abſque dominiſcientia.*

59 *Minoris bona in prædium ruſticum, vel vrbanum illata, tacitè prædij domino obligata non cenſentur, communiori Doctorum placito.*

60 *Carcerari pro debito minor non poteſt.*

Et an bonis cedere teneatur? Aut non cedendo, poſſit pro debito capi? ibid. remiſſ.

61 *Minor excommunicatus, an ab agendo repellatur?*

62 *Et quid in cæteris, de conſuetudine ſaltem? Et an iure conſuetudo, ſtyluſque nitatur?*

63 *Hæredem interfecti mortem non vindicantem, an & quando hereditate, perceptiſque fructibus Iura priuent?* & numer ſeq.

64 *Minori ætati, ſexui fœmineo, & impotentiæ in hoc parcitur.*

65 *Teſtes qualibet in cauſa teſtimonium ferre compelluntur, niſi ſpecialiter priuilegiati reperiantur.*

Exceptio firmat regulam in contrarium. ibid.

Teſtificandi munus publicum eſt. ibid.

66 *A teſtificando ſe ſubtrahens, de corruptione, ac falſitate ſuſpectum ſe reddit; eaque ratione, de vtroque contra ſe inquirendi, cauſam præbet. Et an de vtroque puniatur? Ad damna etiam, & intereſſe parti tenetur; Iudiciſque arbitrio erit præterea puniendus:* & num. ſeq.

67 *Minor teſtificari volens, an admittatur? Et an renuens, non compellatur;* & num. ſeqq. *vſque* ad 72. excluſſ.

69 *Num iurare Impubes, aut periurium committere poſſit?*

70 *Teſtis non iuratus, fidem non facit.*

72 *Confeſſio eſt omnium probationum melior, & efficacior:*

efficacior. Estque pro iudicato confessus.

73 *Minor sine curatore delictum in iudicio confessus, sibi non præiudicat. Et quid in ciuilibus?* ibid.

74 *Priuilegium personale, personam sequitur, & extinguitur cum persona.*

75 *Restitutionis auxilium minoribus competens, ad eorum successores transit. Et an ad eorum fideiussores extendatur?* num. sequent. remiss.

76 *Minor aduersus omissam hæreditatis extranei additionem, ius petendi restitutionem, in extraneum etiam hæredem transmittit.*

77 *Venditor, de euictione rei venditæ emptori non tenetur, si emptor ei litem motam non denunciauerit.*

78 *Venditor, qui super re minori vendita scit litem motam, si liti non assistat, seque defendat; absque aliqua denunciatione, de euictione tenetur.*

79 *Moratoria dilatio è Principe concessa, ad minorum debita non extenditur.*

QVÆSTIO V.

1 MIserabilem esse minorem, † non obscurè *Tryphoni* verba in *l. Auxilium*, 38. *§. in delictis, D. de minorib.* probare videntur. Interque miserabiles, minores numerauit Alexand. *consil.* 122. *numero* 16. *versic. Et iudicio meo, libro* 4. Eorúmque restitutionis remedium, miserabile dixit Bald. *consil.* 465. *numero* 3. *libro* 1. & Sfort. Odd. *de restit. in integr. quæstione* 3. *numero* 10. Quam quidem miseram conditionem, & ætatis imbecillitas, & iudicij fragilitas inducit. *Cum inter omnes constet* (vt Vlpianus in *leg.* 1. *D. de minorib.* ait) *fragile esse, & infirmum huiusmodi ætatum consilium, & multis captionibus, multorumque insidiis suppositum.*

Quare nec sui arbitrij, nec suarummet rerum,
2 † plenè minores existunt domini; sed alterius placito voluntatique subiecti, seruorum specimen præ se ferunt. Imò nihil à seruis differre; *Pauli Apostoli* testimonium comprobat, *ad Galat.* 4. aientis: *Dico autem, quanto tempore hæres parvulus est, nil differt à seruo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus, & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus à patre.* exornat (post hæc scripta visus, scientissimus admodum, in scholis subtilis, in Tribunalibus expeditus, in scriptis elegans, in omnibus magister venerandus, multisque mihi nominibus colendus) D. Ioan. *à* Solorzano *de Indiarum iure, libro* 2. *cap.* 9. *numero* 49. *& antecedentibus, ac seqq.*

3 Dominúmque tutorem, † vel quasi dominum esse; celebris monstrauit Glos. *in l. Cum in vna,* 17. *§. Tutor, verb. Ad hoc inutilis est. D. de appellat. & relation.*

Idque non in pupillo solum, & minore; sed in
4 quolibet alio, qui liberam pro libito † disponendi facultatem non habet, probat Vlpianus in *l.* 2. *D. de liber. homin. exhibend.* inquiens: *Neque enim multum ab specie seruientium differunt, quibus non datur facultas recedendi.* Expressius Aulus *Pers. satyr.* 5.

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam.
Cui licet vt voluit?

Conuenit Diodor. Sicul. Bibliothec. *libro* 12. *Quænam, inquit, confessio certior, quod seruitutis acceptæ testimonium, atque initium magis apertum dare potest, quam vbi vel inuitus prodita in alium arbitrium maiestate, cogaris Lacedæmoniorum iussu consilia capere, ac veluti imperatis parendo, re tua relicta, quod alteri visum fuerit, sequi?*

Nec obscurè quidem *Iustinian.* libertatem definiens; naturalem, dicens, facultatem esse, eius quod cuique facere libet, in *§. libertas, instit. de iure person.* priúsque *Cicer. Paradox lib.* ... quem, multáque alia, idipsum confirmantia, in *Axiomatib. nostris, lit. A. num.* 569. congessimus.

Quemadmodum ergò seruum miserum, nemo negabit: & minorem reputandum similitudinis ratio omninò suadet. Ideóque alterius arbitrio † 5
suppositum, regiminevè egentem, *miserabilem* haberi; dicere Nouar. *consil.* 1. *titul. ne cleric. vel monach. lib.* 3. *volum.* Ioan. Mar. Nouar. (aliorum quoque relatione) *in praxi election. & variat. fori, quæst.* 6. *numero* 7. *sect.* 1. *&* Iacob. Cancer. *variar. resolut. tom.* 2. *cap.* 2. *numer.* 13. *ad fin.* per textum in *c. fin. dist.* 86.

Inde prodigum † (cui minorem Imperatores 6
Dioclet. & *Maxim.* comparant, in *l.* 2. *C. de in integr. restit.*) & miserabilem, & huius debere participem esse fauoris, furiosum pariter, aut mentecaptum apparet. Cum enim corpore infirmos lex nostra vnica consimilésque, & miseros dicant; & fori priuilegio iuuet: fortiori ratione, mentis Infirmitate pressos, & dicent miseros, & iuuabunt: cùm mentis Infirmitas, corporis Infirmitati præponderet, vt *de priuileg. pauper.* 1. *part. q.* 14. *n.* 6. aduertimus. Qua quidem animi infirmitate minores laborare constat. A quibus hac ratione, ad pupillos, prodigos, & furiosos, ac generaliter ad omnes alterius adminiculo, patrociniovè tutoris, curatoris, vel administratoris egentes, fieri comparatio solet, vt (ex *dict. l. si curatorem habens*, cum ibi notatis) Cald. Pereir. tradit *ibid. verb. Hunc tractatum, numero* 1. *& verb. Cum non absimilis, numero* 1. *cum seqq.* Quæ efficit, vt lex de pupillo loquens, in adulto quoque curatorem, vel administratorem habente, locum habeat, & è contra; etiamsi taxatiuè loquatur, cum nec taxatiua casus excludat similes, vt *in specie* notat, Ias. *in l. de pupillo, numero* 3. *vers. Nam regulam habemus, D. de oper. noui nunciat.* relatus à Ripa *in leg.* 1. *§. fuit quæsitum, D. ad* Trebel. probatus à Philip. Paschal. *de virib. patr. potest. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 92. firmans inde, omnia pupillis priuilegia concessa, aliis quoque personis, quæ per administratores reguntur, concessa videri, ex notabili doctrina Glossæ *in l.* 2. *C. de curator. furiosi*, laudata à Baldo *in l. Iubemus, numero* 3. *versicul. ego quæro, C. de sacrosanct. Eccles. &* Socin. *consil.* 66. *numero* 7. *libro* 4. quos in id referre dicit Cardinalem Alban. *in addition. ad* Bart. *in l. nostra vnica, &* Foller. *in sua pract. crimin. verb. Audiantur excusatores, numero* 103. *in fin. &* 104. ad legis nostræ vnicæ propositum, eiusque fori priuilegium id trahentes; & veluti firmum, extráque controuersiam omnem (exemplo in hoc ad alia vsus) tradit Azeued. *in l.* 2. *titul.* 10. *libro* 8. *nouæ Regiæ collectionis, numero* 245. vigintiquinque annis minori legis nostræ, forique priuilegium competere inquiens, nulla conformatione adducta, quippè qui dicat, in specie hac reperiri à Iure priuilegiatum minorem. Quod etiam arguendi genus aliis in id ipsum placuit; qui vt Ecclesiæ, & vniuersitati priuilegium hoc arrogent; de minore

(cui

UAB Biblioteca de Ciències Socials

(cui illud competere in dubiè supponunt) ad eas argumentum trahunt, vt in vtriusque quæstionis dispunctione videre licebit.

8 Contrariam † alij partem, sustinent, firmantes; adulto viginti quinque annis minori, fori hoc priuilegium non competere, tenueruntque sic Cauens. *in pragmat. Cursu dilationum, num.* 28. quem refert, & sequitur Horat. Viscont. *in addit. ad* Vicent. de Franc. *decis.* 100. *numero* 17. ita decisum in magna Curia vicar. dicens. Vtrumque referendo, sequitur Nouar. *in praxi election. & variat. for. dict. qu.* 6. *numero* 5. Osuald. Hilliger. *in* Donel. *enucl. libro* 17. *cap.* 20. *lit. B.* Eo innixi fundamẽto, quod in *d. l. vnic.* pupillis priuilegium hoc conceditur: Pupilli autem, & patre orbati, & intrà pubertatis tẽpora existentes, dicantur, quod & *præcedenti qu.* notamus. Inde *ex dicta legis* verbis eius priuilegio puberes exclusos censeri profitentur, contrariis respondere nitentes.

Nunc animum nobis adhibe, veram ad rationem:
Nam tibi vehementer noua res mollitur ad aures.

si cum *Lucretio de rer. natur. libro* 2. loqui nobis fas est. Neutram enim harum opinionum indistinctè, proque vt iacet, sustinendam arbitror.

Non priorem (quæ minori hoc priuilegium tribuit) si in quolibet casu, & in minore patrem quoque habente, velint procedere, vt velle generalitas, qua loquuntur, ostendit. Quod à legis nostræ, regiarumque similium mente, verbisque alienum esse constat. Cùm illa, pupillarem ætatem, hæ orbitatem, patrisque carentiam (quod idem in effectu est, vt *præcedenti quæstione* notamus) requirant. Quare, neque intrà pubertatis annos existentem, patrem habentem, hoc priuilegio vti priuelegio vti apparet, quia nec orphanus, nec pupillus est, *Pomponij* sententia *in leg. Pupillus, 239. D. de verb. signif.* Meritò inde, eos qui minores indistinctè (& sic patrem quoque habentes) ad hoc priuilegium admittendos dicunt, *Carrascus* damnat, *in. tractat de casib. Cur. num.* 18. illosque prædicto fauore non gaudere; firmiter (post Vincent. de Franch. *decis.* 671.) asserit Philip. Paschal. *de vir. patr. potest. d. 2. p. cap.* 2. *num.* 92. *in fin.*

Non posteriorem (minoribus priuilegium
9 hoc competere negantem) si etiam viginti quinque annis minorem orphanum (vt huius partis sequaces volunt) includat, ex traditis *quæstione præcedenti*, vbi orphanum adultum, fori hoc priuilegio vti ostendimus, & aliorum, & *Didaci Couarru.* auctoritate; quem solum (alios enim eiusdem opinionis defensores, eis latuisse oportet) *Nouar. & Osuald. dict. locis* conantur euertere. Quod legibus regiis ita *Couarruuias* cautum dicat: Cùm ille tam regiis, quam nostræ quoque legis vnicæ ratione in id vtatur, vigeantque cæteræ, & quæstione præcedenti, & hac eadem perpensæ. Non enim quod lex pupillos nominarit, orbos adultos, iuxtà modum dictum, aliasvè personas ad quarum misericordiam natura mouemur, excludit; sed includit potiùs.

Primæ opinionis argumenta, *numero* 1. *& seqq.* recitata, facilè diluuntur, si de minore patre carente intelligantur, cui conueniunt, & in quo militant non in alio, quantumuis ætatis imbecillæ, infirmique iudicij, patris præsidio fulto, cum quo vna eademque persona reputatur, † idemque subiectum, iuxta vulgaria iura: 10 & quæ tradidimus *de priuileg. pauper. 2. p quæst. 62. n.* 13. & comprobat eleganter Scac. *de iudic. lib. 2. cap. 9. nu.* 171, & commune vtriusque patrimonium, vt & *de priuileg. pauper. 1. p. q.* 4 §. 3. *num.* 153. *cum duobus sequentibus*, prosequimur, bonorumque filij, si in omnibus plenum vt olim ius habet pater; illud tamen & in profectitiis retinet, & in aduentitiis vsumfructum, ex §. 1. *instit. per quas person. in l. Cùm oportet, 6. de bonis quæ liber. & l.* 5. *titul.* 17. *part.* 5. quorum illum legitimum administratorem citatæ leges constituunt: pro quibusque, † neque 11 conuenire quemquam filius patria subditus potestate, neque conueniri à quoquam regulariter potest. primum text. probat, *in l. vlt. Cod. de bon. quæ liber.* Secundum, *in l.* 1. *C. de bonis matern. & in l.* 1, *C. de annal. except.* & vtrumque *text. in c. fin. in fin. de indic. lib.* 6. *nominatimque* Glos. *in c. Quorum vices, 6. vers. illos* 68. *distin.* profitenturque Socin. *regul.* 195. Marant. *de ordin. iudic.* 4. *part. distin.* 16. *numero* 19. & 32. Roland. *à* Valle, *consil.* 46. *num.* 3. *lib.* 2. Paz. *in prax. tom.* 1. *part.* 1. *temper.* 2. *num.* 15. & *sequent.* Iacob. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 385. Petr. Barbos. *in l.* 2. §. *quod si in patris, num.* 19. *D. solut. matr.* Ex quibus non magis filio huic, quam patri ipsi legis nostræ vnicæ remedium competere infertur, cùm nec pupillo tutoris auxilio, † tutela- 12 que munito competere, ausus sit tenere Castr. *in rubric. d. tit. C. quando Imper. inter pupil. & Vid.* etsi illum merito Osuald. *in* Donel. *enucl. lib.* 17. *cap.* 20. *lit. B.* & communis improbet. Non enim parentis vices tutoris existentia supplet, Prouidéque ideò lex nostra vnica, consimilesque regiæ de pupillis, & orphanis mentionem fecere, & in prædicto sensu meritò à Doctoribus sunt receptæ: cum tutoris adeptio non efficiat quominùs pupillus esse desinat: neque pubertas sola, orbitatem, ex eaque miserationem nascentem tollat, vt & ratio ipsa, & rationi inseruientia suprà relata iura, referendaque proximè, demonstrant.

Aduc tamen, & minori patrem habenti, huiusmodi beneficium concedi debere, † quibus- 13 dam in casibus ratio eadem, pietasque suadent. Primò si minor emancipatus sit; orbum namque tunc patre censeri: idemque filij emancipationem quod patris mortem operari, & æquiparari vtrumque, ex decreto Pomponij constat, *in dicta lege pupillus, 239. D. de verbor. signific. Pupillus est* (ait) *qui cum impubes est, desinit in potestate patris esse, aut morte, aut emancipatione.* Vlpianique verbis, *in l. Sed si vnius, 17. §. Sed etsi pater, vers. ic. idem est. D de iniur.*

Secundo, si patrem quidem minor habeat; inutilem † tamen, cum idem sit non habere, vel 14 habere innutilem, vt plurimis in *Axiomatib. lit. H num.* 3. comprobamus, & in specie de nupta inutilem maritum habente, *infrà quæst.* 7. Præter quæ *Vlpiani* ad præsens, referre verba libet, *in d. l. Sed si vnius, §. Filiofamilias*, dicentis, *Filiofamilias iniuriam passo, si præsens sit pater, agere tamem non possit propter furorem, vel quem alium casum dementiæ, puto competere iniuriarum actionem. Nam & hic pater eius, absentis loco est.*

Vndè & tertia quoque limitatio descendit, 15 si longè absentem patrem † minor habeat: pro mortuo enim & hunc reputari, elegans *Pomponij*

poni reſponſum probat, *in leg. multa, 6. D. de condit. & demonſtr.* his prolatum verbis: *Multa teſtamento non committitur ab hærede, vel legatario, vel eo, qui ex vltima voluntate aliquid lucratur, qui alicuius arbitratu, monumentum facere iuſſus ſit, ſi is cuius arbitrium eſt, non viuat, vel adeſſe non poſſit.* ad idque textum hunc notabilem dicit Bal. *in l. mater, numero 18. C. de rei vindic.* & firmant Boër. *deciſ. 88. numero 2.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. quæſt. 5. numer. 27. part. 1.* & Paul. Fuſc. *in ſingularib. ſuis, lit. A. numero 3. ad fin.* Mortuumque abſentem, proque mortuo haberi dicit Bon. Octau. *in c. ſi delegat. 7. de offic. & poteſt. iudic. deleg. libro 6.* cenſerâtque Caius in *l. mulieris, 13. §. fin. D. de verb. ſignif.* inquiens: *Abeſt & ea res, quæ in rebus humanis non eſt.*

16 Quartò, ſi patrem, præſentem habeat; actionem tamen pro filio mouere † & proſequi in iudicio omittat, renuat, expreſſivè illam remittat. Veluti, pro iniuria filio facta, ex qua naſcitur actio patri, *l. 1. §. fin. de iniur. l. 9. tit. 9 part. 7.* cuiuſque remiſſionis facultatem ab *Vlpiano* obtinuit in *dict. leg. ſed ſi vnius, 17. §. filiofam. verſicul. Planè, D. de iniur.* eo dempto caſu, quem *ibidem* in hunc excipit modum: *Interdum tamen putamus, etſi pater remittat, iniuriarum actionem filio dandam: vt puta, ſi patris perſona vilis, abiectaque ſit; filij honeſta. Neque enim debet pater viliſſimus, filij ſui contumeliam, ad ſui vtilitatem metiri.* Quo quidem, vel ſimili, in quo filio, etiam inuito patre, in iudicio experiendi ſit facultas data: fori priuilegio vti poſſe, aduerſariumque ſuum ad Principis tribunal in prima cognitione cauſæ deferre; aſſerendum venit, cum in eo requiſitæ ad id qualitates exiſtant; Minoris ætatis, paterni præſidij defectio, in idque ſaltem, Orbitas, & potens miſerationis ratio.

17 Quintò, ſi cum patre ſit minori † litigandum, vbi lis ſibi cum patre eſſe poteſt: quod *text.* monſtrat in *l. lis nulla, 4. & ibi gloſ. 1. & 2. D. de iudic. in l. 2. titul. 2. part. 3. in l. 11. titul. 17. part. 4. & ibid.* Gregor. Lop. ſuperioribus rationibus. Et ita affirmat Franciſcus Carraſcus *dict. tract. de caſibus Curiæ, numero 18. in fin. & num. 19.* hunc ſolum in minore patrem habente, vt dicto fori priuilegio vtatur, caſum excipiens.

Hæc quoad principis quæſtionis materiam: Ad cætera verò minorum priuilegia, in immenſum ſe extenderet, ſi vel ſigillatim omnia, vel reſtitutionis ſaltem proſequeremur, cum & integri in Digeſtis, & Codice huius rei tituli, Doctorumque tractatus extent. Vnum *Ioannes Maur.* compoſuit; maiorem, copioſioremque poſtmodum alium *Sfort. Odd.* tradidereque multa Cald. Pereir. *in l. ſi curatorem, C. de in integr. reſtit.* Donel. *libro 21. Digeſtor. capit. 9. & ibid.* Oſuald. *in eius annotat.* Proſper. Farinac. *praxis crimin. 3. part. quæſt. 181. capit. 10. per totum.* præſertim etiam *à n. 374. cum ſequentibus.*

Id vnum (materiam fermè totam hanc complectens) in medium proferam: In omni regula-
18 riter caſu, † in quo damnum, læſionemvè minor ſentiat, ſiue ex facto, ſiue ex omiſſione proueniat: eidem reſtitutionis remedio ſubueniri, ex *Vlpiani* reſponſo in *l. 1. D. de minor.* & Cæſarum conſtitutione in *l. minoribus, 8. C. de in integr. reſtit. minor. minoribus* (dicunt) *in his, quæ vel prætermiſerint, vel ignorauerint; innumeris auctoritatibus conſtat eſſe conſultum.*

Quod quidem auxilium, non pro magna ſolum, † ſed modica etiam læſione ſibi Minores 19
vendicant, vt ipſius *Vlpiani* auctoritate, *in l. minoribus, 6. D. de minor.* Pomponij in *l. Etſi fine, 8.* & Caij, in *l. Patri, 28. §. Item ex diuerſo, D. eod. titul.* eruditus comprobat Fachinæus *controuerſ. libro 3. cap. 4. verſ. de mediocri læſione,* multóſque in id allegans Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. 1. part. q. 4. art. 12.*

Ideò, minorem pluris quam oporteat, † præ- 20
dium ementem, pecunias cum vſuris recuperare, aſſeruit Ioan. Cop. *de fruct. libro 4. titul. 1. cap. 1. n. 2.* inter Doctorum tractatus, *tom. 17. pagin. mihi 253.* Cum maioribus, non niſi vltra dimidium iuſti pretij læſis iura ſubueniant, iuxta Imperatorum *Diocle.* & *Maximin.* decretum in *l. 1. §. fin. C. de reſcind. vendit. & in l. Si voluntate, 8. C. eod.* vbi aiunt: *Hoc enim ſolum, quòd paulo minori pretio fundum venditum ſignificas; ad reſcindendam venditionem inualidum eſt,* & *legis 56. titul. 5. part. 5.* cuius intra pretij metas, licitum contrahentibus eſſe ſe circumuenire, in prouerbium abiit, ab *Vlpiano* (ex *Pomponij* ſententia acceptum) in *l. In cauſa, ſecunda, 17. in ord. §. Item pomponius, D. de minorib.* dicente: *Item pomponius ait, in pretio emptionis, & venditionis, naturaliter licere contrahentibus ſe circumuenire.* & à Paulo, in *l. Si pretio, 25 §. fi. D. locat.* verbis illis: *Quemadmodum in vendendo, & emenda, naturaliter conceſſum eſt, quod pluris ſit, minoris emere: quod minoris ſit, pluris vendere, & inuicem ſe circũſcribere: ita & in locationibus quoque, & conductionibus idem iuris eſt.* Qua de re infinitos penè agentes retulimus, in *Axiomatib. lit. C. nu. 201.* per quos an, & quando procedat, videre licet.

Adeóque reſtitutionis auxilium diffunditur: vt etiam ad Iuriſperitos † minores extendatur; qui- 21
bus prodeſſe (ex magis conſona iuri ſententia) tradidere Sarmient. *ſelectar. opin. capit. 12.* & Andr. Fachin. *controuerſ. dicto libro 3. c. 5.* eáque de re, Sfort. Odd. *dict. tract. 1. part. quæſt. 23. art. 7.*

Pleraque præterea à pupillis iam à nobis priuilegia aſſignata omittere, in mentem venit; ſed ne ſolum pupillis competere viderentur: in minoribus quoque loquentia Iura, Doctores, cæteraque ſpecialia adiicere nobis conueniens viſum eſt. Vtque in tantæ latitudinis campo, & vaſto pelago, breuius iter conficere, & portum appellere poſſimus: nec onere preſſam, aut neceſſariis vacuam ratem freto damus: ita vt nec prolixitas, tædium; breuitas famem generet, vtilibuſque materiam priuet: compendioſa quoad fieri poſſit, via vtentes. Neque multum difficilis aſſequutio, ſi generalia quædam) ex quibus in multorum ſimul cognitionem deuenitur, auctoritatibus firmata) ſupponamus.

Quorum ſit primum: minorum ad fiſcum † 22
comparatio. Quæ omnia fiſci priuilegia minoribus competere, vbi contrarium expreſsè deciſum non reperitur, aut euidens diſparitas non adeſt, ſuadet, & comprobat Accurſ. *in l. Si procurator, 5. paragrapho fin. vrb. ſoluto, in fin. D. de iure fiſc.* eius textus deciſionem (facultate habendi fidem de pretio, cum priuantis, cui res fiſci diſtrahendi, data erat) minoribus commodans, &, cum multis confirmat Euerar. *in locis legal. loco, A fiſco ad minores, numer. 1. cum ſequentibus.* tria alia ſimilia, dicta æquiparatione ſubnectens:

de

UAB Biblioteca de Ciències Socials

De sententia contrà fiscum lata, quæ speciali priuilegio, de nouo repertis instrumentis retractari potest, *l. Imperatores* 35. *D. de re iudic. vbi* Glos. *verb. negotio publico*, idem minoris causa dicit: de sententia contrà Fiscum per falsas probationes lata, contrà absentem scienter factas, ipso iure nulla: De fisco priuato succedente, qui pro tempore præterito, priuati; pro futuro, proprio iure vtitur, *l. Fiscus* 6. *D. de iure Fisci*, Minoribus tribuens: alterum, Baldi *auctoritate*; altetum glossæ *in l. apud* Iulianum, *verb.* Marcellus *D. ex quib. caus. in possess. eatur.* de quibus omnibus longiùs *infrà quæst.* 8. aliaque huiusce æquiparationis, & assertionis confirmationem ipse prosequitur *Euerardus*. Quinimò, minorum fauorem, fisci præferri fauori; iam *quæst.* 3. *numero* 91. ostendimus.

23 Secundum, omnia quæ prodigis, & † furiosis priuilegia competunt; minoribus etiam competere: & *ex titul. D. & C. de curat. furios.* deduci potest, & tradit (vtrosque comparando) idem Euerard. *loco A minoribus ad furiosos, mente captos, seu dementes*, & *nos inferiùs, quæstione* 19.

24 Tertium, priuilegiorum Ecclesiæ, † & vniuersitati concessorum, participes esse minores discrimine non apparente, veluti inter quos similitudo existat, fiatque comparatio, vt per eundem Euerard. *loco de minoribus ad Eccles. & de pupillo ad rempublicam*, & *nos in axiomatibus litera A. num.* 514. Quæ quot, quantaque sint, non facilè dictu, & laboriosè, *quæst.* 8. & 10. *infrà* congessimus.

Quare, plura hîc omittere, quæ vel dicenda ibi, vel *quæst.* 3. iam dicta extant, operæ pre-
25 tium erit. veluti de mota † quæ absque interpellatione, reipsa minoris contrahitur fauore, de sententia contrà minorem ex falsis allegationibus lata: de tacita hypotheca, quæ in curatoris malè administrantis bonis minori competit. de alienatione, quæ absque tutoris, vel curatoris auctoritate Iudicis decreto non tenet: si in minoris vtilitatem cedat, valente: de re pecuniis minoris empta, quæ eius fit, cùm non æquè in cæteris quorum pecunia res emitur, accidat: de sene, qui non nisi septuaginta completis annis à curæ onere excusationem rectè petit: cum ab aliis personalibus muneribus quinquagintaquinque annorum eximat ætas: aliaque similia alibi repetita, data opera prætermittimus, & transitum ad cætera facimus.

26 Licet consuetudo priuilegium † à lege concessum tollat, cùm iuri communi præualeat, ex *Iuliani* responso, *in l. de quibus*, 31. *in fin. D. de legib. & ibid.* Glos. 1. *& in cap. frustrà*, 7. *in ord.* 8. *dist. glos.* 1. *& in cap. Mos antiquus*, 6. *dist.* 65. Salazar. *de vsu, & consuet. cap.* 2. *à num.* 1. Possequè consuetudinem, ex vi, & efficacia sua, legem abrogare profitentur Petr. Rebuf. *ad constit. Gallic. tom.* 1. *in præfat. de consuetud. quæst.* 5. *numero* 59. Cald. Pereir. *in l. Si curatorem, verb. Contractum feceris, numero* 24. *C. de in integr. restitut.* Cardin. dominic. Tusch. *practicar. conclus. lit. C. conclus.* 806. *& conclus.* 814. Gregor. Lopez *in l.* 1. *tit.* 2. *part.* 1. Azor, *instit. moral. part.* 1. *libro* 5. *capit.* 17. Suarez, *de legib. libro* 7. *cap.* 18. si modo rationabilis, & legitimè præscripta sit, Gregorius nonus diffinit, *in cap. fin. ad fin. de consuetud.* & Constantinus Imperator *in l. quæ sit longa consuetud.* Quemadmodum enim dare priuilegium consuetudo potest; *text. in capit. Quia per ambitiones*, 5. in ordine, *dist.* 64. vbi notat Glos. *verb. antiquitas, text. in cap. Conquestus*, 8. in ordine, 9. *quæst.* 3. *& ibid.* Glos. *verb. consuetudo, in fine*:) ita & auferre, ex ratione *legis*, 3. *D. de regul. iur.*

Minorum tamen priuilegia † consuetudinem 27
tollere non posse firmauit Curt. *in tract. de statut. sect.* 9. *numero* 33. inter tractatus Doctorum, *tom.* 2. *pag. mihi* 379. Esset enim irrationabilis, & inefficax consequenter, vt diximus. Omittimus quæstionem ex textu *in l. Si sine hærede*, 33. §. *Lucius Titus*, D. *de administr. & peric. tutor.* an consuetudo minores quoque vt maiores arcter.

Nec pariter statuto † pœnali contrà iuris 28
communis regulas delictum puniente, minores includi, asserunt Marsil. *singul.* 481. *in fin.* Roman. *singul.* 816. & multis comprobans Farinac. *praxis crimin.* 1. *par. qu.* 11. *numero* 29. *& sequent.* licet ibi Doctores, & plures in contrarium rationes afferat: priorem tamen reassumit. *idem ipse, qu.* 15. *num.* 51. *& q.* 24. *num.* 169. eam veriorem dicens, & *qu.* 92. *num.* 143. *& seqq. tom.* 3. Sfort. Odd. *de restit. in integr. qu.* 15. *art.* 7. *nu.* 64. Vincent. Carot. *in tract. de minore in delictis excusand. quæst.* 33. *numero* 3. *& seqq.* contrariis satisfaciens.

A pœnisque etiam iure communi † statutis, 29
consultorum responsa, Imperatorumque decreta minores excusant. Illorum Vlpian. *in l.* 1. §. *Impubes, D. ad SC. Syllan.* in hunc modum: *Ætas enim excusationem meretur.* Paulus *in l. ferè*, 109. *D. de regul. iur. Ferè in omnibus pœnalibus iudiciis, & ætati, & imprudentiæ succurritur.* Claudianus: *In huius rei consideratione, ætatis quoque ratio habetur.* de hoc ipso agens, in *l. aut facta*, 16 §. *Persona, in fin. D. de pœnis.* Horum, *verus, & Antonin.* in casu saltem & modo infrà proximè notando. *Regiaque* 8. *tit.* 31. *part.* 7. Ne alia iura in infantibus, ac pupillis loquentia (suo iam loco dicta) referamus. Excusandos enim in delictis etiam puberes, † mi- 30
nores tamen, ætatis fragilitas suadet, & notat Glos. *in d. l.* 1. §. *Impubes, verb. Ætas, & dec. in d. l. ferè, n.* 3. Si non omninò (*Cuui neq; in delictis neq; in calũniationib. Prætorẽ succurrere oportere, certi iuris sit.* vt Triphonius ait, *in l. Auxilium* 38. §. *Et cum neque, D. de minor.* verusque, & Antonin. Imperatores: *Etenim malorum mores infirmitas animi non excusat.* dicunt *in l.* 1. *C. si aduers. delict.*) magna ex parte, vt idem ipse Triphonius in *eadem l. auxilium*, §. *In delictis* (suam moderatus sententiam) hunc in modum profitetur: *Nisi quatenus interdum miseratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem perduxerit.* Imperatoresque *in d. l.* 1. *Si tamen delictum non ex animo, sed extrà venit, noxia non committitur, &c.* In hancque venere sententiam propè innumeri, quos recenset Farinac. *de pœn. temperand. qu.* 92. *n.* 41. plurimos quoq; *numero* 43. restitutionis auxilium ad id desiderantes, totidemque *numero sequenti*, necessarium esse negantes, referens. Qua in re (vt aliorum allegationi parcamus) consulendus nouiter *Vincent. Carot. in tractat.* quem *de minore in delictis excusando*, edidit. nobis (præter iuris communis fundamenta, pro negantiũ parte adducta) textus adest, *in d. l.* 8. *titul.* 31. *part.* 7. & pœnam, & tempus minoribus sic diminuens, *E si por auentura*

el que ouieſſe erreado, fueſſe menor de diez annos è medio, non le deben dar ninguna pena. E ſi fueſſe mayor deſta edad, è menor de diez e ſiete annos; debenle menguar la pena que darian a los otros mayores por tal yerro.

Illud præterea in propoſita ſpecie adducere
31 cogor, temperandam ætatis ratione pœnam delicti fore, etiam ſi Minor ſolitus † ſit delinquere, ex *Carrerio in practic. crimin. in 2. tractat. de homicidio, §. Circa quartum, numero 5.* cum *Marſil.* ab eo citato, *ſingul. 377. incip. Geminatio, ad fin. Ioſepho Ludouic. deciſ. Lucenſ. 17. numero 81. & ſequentib. part. 1.* geminationem maiorum delicta, non Minorum aggrauare, ſitmante, *Sfort. Odd. de reſtit. in integr. quæſtion. 80. numero 98.* Farinac. (eoſdem referens) *dict. quæſt. 92. numero 138.* per quem plura hac de re ad longum tradita videre licet. à doloque & te-
32 meritate præſumpta † Minorem excuſari, *numer. 161.* tradit, tenuereque (præter ibi citatos) Bartol *in tract. de teſtib. n. 108. &* Marc. Anton. Nat. *conſ. 16. n. 2. lib. 1:* Inde) cum aliis, aduerſ. *Bart. Salicet. & Alex.*) inferens, ac defendens; ob libelli mutationem ad expenſarum ſolutionem Minorem non teneri.

33 In delictis autem in omittendo, † ipſo iure vigintiquinque annis Minorem excuſari (ex recepta, & communi ſententia, cum *Aret. Cagnol. Anton. Gomez. Petro à Plac. Ioſeph. Ludouic.* & aliis) *Farinac.* firmat *dict. quæſtion. 92. numero 70.*

34 Sententiam contrà ius Minoris † latam ei non præiudicare, ex *l. 1. & 2. C. ſi tutor, vel curat. falſis allegation. excuſat. ſit, deduxit* Gloſ. *vnic. in dict. l. 2. verſicul. Item nota quod etiamſi.*
35 Maioribus † verò præiudicium afferre; ex *l. Quinquaginta, 6. C. de excuſation. tutor.* cuius ſententiam non ſequitur modo; ſed tranſcribit Dionyſ. Gothofred. *in annotationib. ad eandem legem, verb.* Impetraſſe, *lit. O.* proximèque adiiciendæ
36 Regiæ leges confirmant.

Sic & contrà Minores indefenſos † ſententiam latam, eſſe ipſo iure nullam, *Dioclet. & Maxim.* Imperatores in *l: Cum & Minores, 4, C. ſi aduerſ. rem iudic.* his verbis decreuerunt: *cum & Minores vos eſſe affirmetis, & indefenſos nullum vobis præiudicium fieri Præſes prouinciæ pro ſua grauitate curabit.* Paulùſque in *l. Acta, 45. §. fin: D. de re iudic.* in hunc modum prædixerat: *Contrà indefenſos Minores, tutorem, vel curatorem non habentes, nulla ſententia proferenda eſt.* & in *l. Contra Pupilum, 54. D. eod. titul. Contra Pupillum indefenſum, eumque qui Reipublicæ cauſa abeſt, vel Minorem vigintiquinque annis, propoſitum peremptorium nil momenti habet.* profitenturque Sebaſ. Bant. *de nullit. ſentent. titul. de defect. proceſſ. num. 132. verſic. Limitatur*, Marc. Anton. Natt. *conſil. 18. num. 165. libro 3.* Grammatic. *conſil. 124. numero 9. & ſeq. in ciuil.* Roland. à Vall. *conſil. 72. numero 30. & conſil. 85. numero 77. libro 3.* Bernard. Diaz. *regul. 219. limit. 3.* Franciſc. Viui. *deciſ. 86.* Franciſ. Perſon. *conſ. 8. numero 11. libro 1.* Suntque *Regiæ leges 11. titul. 2. & l. 12. titul. 22. part. 2.*

37 Idque etiam ſi curatores habeant, † qui Minores indefenſos condemnari paſſi ſunt (argumento *legis prima, §. Et quidem, D. quod cuiuſque vniuerſit. nomin. & dictæ leg. Cum & Minores, C. ſi aduerſ. rem iudic.*) ſingulatis firmauit *Gloſ. in dict. §. Contra indefenſos, verb. Nec habentes.* vbi pariter *Bolegn. in gloſſa marginali* notauit, citationem tutoribus, vel curatoribus factam, non ſufficere vt contra Pupillos, vel Minores pro quibus tutores, vel curatores adeſſe recuſarunt; poſſit ſententia ferri.

Siue curatores non habeant, † contrà quem 38
ſententiam latam non tenere; etſi nullo iure expreſsè firmatum; ab omnibus tamen receptum dicit Accurſ. *in d. leg. Cum & Minores, verb. Nullum*, ſatiſque videtur expreſſus *dicta l. Acta in § fin. & in dicta l. 11. titul. 2. part. 3.* Quid autem ſi curator defenſurus Minorem adfuit, ſed adfuit poſtmodum? Quidvè ſi à principio nō comparuit, in fine verò vtque; videre per *dictam gloſ.* licet.

Contra maiores verò citatos, † indefenſos, 39
validam, firmamque ſententiam eſſe, *Iuſtinianus* ſanxit (forma contra abſentem procedendi, data in *l. Properandum, 11. §. Sin autem reus, C. de indic.* præſenſeratque Paulus, in *l. De vnoquoque, 47. § Vnic. D. de re iudic.* ſanxereque *Regiæ leges 10, titul. 22. part. 3. l. 3. titul. 10. l. 1. & 2. titul. 11. libro 4. noua Regiæ collectionis*, quæ etiam lite non conteſtata, contra contumacem abſentem procedendi, ferendique ſententiam facultatem concedunt. In quo antiquius ius, conteſtationem ad id requirens, immutant, vt aduertit (plenè rem hanc pertractans) Paz *in praxi primi tom. parte ſecunda, per tot. pag. mihi 80.*

Et in hoc Minorum priuilegium, Eccleſiæ † 40
priuilegio fortius contra eam ſiquidem indefenſam, & contumacem adminiſtratorem habentem, lata ſententia valet, diſpoſitione *textus in cap. Prout. 4. & cap. fin. de dol. & contum.* tenuitque ſic Marſil. *ſing. 44.* & eum ſequutus Bernard. Diaz, *dict. regul. 219. fallent. 3.*

Etſi hodiè contra Minorem contumacem, † 41
vel malitiosè latitantem ad ſententiam, vel ad primum, & ſecundum decretum procedi poſſe, *lex 3. dict. titul. 11. libro 4. noua Regia collect.* decernat. De cuius materia, & an in abſentia, Minor condemnatus poſſit poſt annum in integrum reſtitutionem petere, ad ſe purgandum, defendendum: bonaque recuperanda: latè diſſerit *Gutier. practicar. quæſt. 3. part. quæſt. 34. per tot.* Adhuc tamen citationem Minori ſine curatore † factam (cum legitimam perſonam ſtandi 42
in iudicio non habeat) nullam eſſe; ex eaque ideo neque contumaciam ſi non compareat incurri; neque condemnationem ſequi poſſe (poſt *Anend.* à ſe adductum *Azebedus* firmat in *dict. l. 1. num. 39. tit. 11. lib. 4. noua Reg. collect.*

Contumaciaque Minorem notari † non poſ- 43
ſe dixerunt Caccialup. *de debitore ſuſpect. quæſt. 5. numer. 3.* Matth. Brun. *deciſion. honor. quæſt. 3. quart. princip. n. 15. &* 20. Niſi in aperto ſit dolo, vt ſi nolle comparere expreſsè dicat, non ſi in præſumpto: veluti ſi perſonaliter etiam citatus non compareat: quod cum ex negligentia, dolovè præſumpto accidat; ab eoque Minorem excuſari, *ſupra num. 32.* dixerimus: nōn reputari hac in ſpecie Minorem contumacem, ſequitur, & tradit ſic) ex *Bal. Angel. Caſtr. Iaſ. Dec.* & aliis) *Proſper. Farin. praxis crimin. part. 1. quæſt. 11. n. 27.* nec contra eum contumaciæ ratione ſententiam latam exequi poſſe, cum multis firmat *numero 26.* Ad cuius finem (ex *Boſ. in titul. de bann. n. 3.*) ſecundum bannum (& ſic diffinitiuam ſententiam) contra Minorem indefenſum

ferri

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ferri non poſſe aſſerit, pariterque *Maſtril.* fori iudicari non poſſe, *deciſ.* 161. Neque in mora conſtitui interpellatione vera, & iudiciali, dixit *Steph. Forcat. in tract. de mora*, 1. *part. num.* 23. Neque intereſſis pœnam, quòd edere iuſſus, non edat (quam alij patiuntur, iuxta *l. ſi quis ex argentarius*, 6. § *ex hoc edicto*, *l. vbi*, 8. *& l. Argentarius*, 10. § *Cùm autem*, *D. de edend. & l. locũ*, 3. §. *Condemnatio*, *D. de tabul. exhib.* vel actionum denegationis, iuxta *Gloſſæ fin.* ſententiam, in *leg.* 1. §. *fin. D. de edend.*) minorem pati, *Vlpianus* prouidit *in eodemmet* §. *fin. & ibidem* notauit Accurſ. *verb. eis, qui ob ætatem, & verb. Subuenitur.* & Marc. Anton. Natt. *conſil.* 16. *numero* 2. *libro* 1.

44 Ad minuſque contumaciæ ratione minori condemnato, † reſtitutionis auxilio ſubuenit Hermogenianus in *l. Minor*, 9. *D. de minorib. Minor*, ait, *etiam ſi quaſi contumax condemnatus ſit; in integrum reſtitutionis auxilium implorabit.*

45 In eius verò indefenſi, abſentisvè fauorem † ſententiæ latæ, cuilibetque generaliter actui in ipſius vtilitatem cedenti fictmitatem iura dedere, in *l. non eo minus*, 14. *C. de procurat.* & quæ Gloſ. *ibi verb. In damnis* numerat. *Minoribus enim ætas* (vt ibi Gordianus Imperator ait) *in damnis, ſubuenire, non in rebus proſperè geſtis ſubeſſe conſueuit* in l. 1. tit. 2 part. 3. *El que de otra guiſa fizieſſe demandada contra a tal perſona que no ouieſſe edad complida; ſi el juyzio fueſſe dado contra el demandado, non debe valer: è ſi fueſſe dado a ſu pro, è dano de demandador; es valedero.* Simile in *l.* 3. *titul.* 5. *& l.* 12. *tit.* 22. *verſ. Eſſo miſmo*, *ead. part.* ibi: *Eſſo miſmo dezimos, que ſi el juyzio fueſſe dado contra menor de veynte y cinco años, ò contra loco, ò deſmemoriado, non eſtando ſu guardador delante, que lo defendieſſe: ca tal juyzio non debe valer: fueras ende ſi lo dieſſen a pro dellos.* Vt alia in pupillorum gratia *quæſtion.* 3. *numero* 150. *&* 156. omittamus. Quorum & illud Minoribus (multorum opinione) conuenit: ſtatuto ſolemnitates certas in contractibus requirente; in minorum contractibus locum non ha-
46 bere, quoties melior † eorum fit conditio: in qua extitere Socin. *conſ.* 160. *numero* 17 *libro* 4. Ruin. *conſil.* 161. *numero* 3. *libro* 2. Gratian. *conſ.* 46. *numero* 26. *libro* 1. Roman. *conſ.* 116. *numero* 2. Mandoſ. *in addit. ad eundem*, *conſ.* 353. *verb. voluerit*, Rip. *in l.* Furioſo, *poſt princip. D. de re iudic. & in leg. is cui bonis*, *n.* 46. *D. de verbor. oblig.* Andr. Tiraquel. *de legib. connubial. gloſ.* 9. *nu.* 76. quos referens, ſequitur Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom* 3 *cap.* 565. *numero* 56. addens *numero* 59. in rerum Minorum, vel Eccleſiarum alienatione requiſitas ſolemnitates remitti ſi ex ea eui-
47 dens † minori, vel Eccleſiæ vtilitas reſultet, in confirmationem *Ancharranum* adducens in *clement.* 1. *notab.* 4. *de reb. Eccleſ. non alienan.* innixum *textu in cap.* 1. *eod. titul. & in cap. ſine exceptione*, *verſ. quod non ſit dubium profuturum*, 12. *quæſt.* 2. Corn. *conſil.* 243. *numero* 3. *verſic. Prætereà*, *libro* 2. Barbat. *conſil.* 40. *numero* 1. *libro* 1. *&* Rot. *coram* Cardin. Pamphilio, Romana *inualiditatis cenſus*, 24. *Maii* 1591. *& coram R. P. D. Sacrato*, *Romana domus de Cuppis*, 10. *Nouembris*, 1600. *ad fin. & coram R. P. D.* Marco Montio, Bononienſ. *cenſus* 20. *Februar.* 1609. *verſicul. non obſtat*, *quod prætendatur*, *in fin. & coram* Cardin. Seraphino, Camerin. *prædij*, 10. *Nouemb.* 1597. in datis prælo 1242.

Diſpoſitionem etiam *textuum in l. Iulianus*, 14. § *ſi quis à pupillo*, *D. de actionib. empti*, † *&* 48 *in princip. inſt. de auctor. tutor.*) de quibus iam *ſuprà quæſt.* 3. *dict. num.* 50. ſermo habitus, in pupillis loquentium, eorumque fauore contractus cum ipſis geſtos claudicare, in ipſorum nempè vtilitatem tenere, in damnum, nequaquam ſubſiſtere decernentium) ad minores communiter Doctores extendunt, profitentúrque Tiraquel. *de legib. connubial. gloſ.* 8. *numero* 91. Sebaſt. Vant. *de nullit. ſentent. titul. de nullit. ex defectu inhabilit. numero* 28. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. dict. tom.* 3. *capit.* 583. *num.* 7. Petr. Surd. *conſ.* 9. *num.* 10. *& deciſ.* 278. *n.* 22.

Ignorantiam prætereà iuris (quæ neminem † 49 regulariter excuſat, vt in *Axiomatib. noſtris liter. I. numero* 17. & iam *ſuprà quæſt.* 3. *numero* 248. notamus: Minores excuſare † dixit Gloſ. *verb.* 50 *Ignorauerint*, *in l. minoribus*, 8. *C. de reſtit. in integr.* Bald. *in l. venditioni*, *numer. C. de vſucap. pro emp.* Thom. Grammat. *deciſ.* 76. *numero* 10. Aym. Crauet. *conſil.* 142. *numero* 11. *conſil.* 413. *numero* 11. *& conſil.* 754. *numero* 13. Proſper. Farinac. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. I. numero* 278.

A muneribus perſonalibus † Minores excu- 51 ſatos vult Vlpianus, in *leg.* 2. §. 1. *D. de vacat. & excuſ. muner.* dum ait: *De minoribus quoque annis* 25. *ad munera, ſiue honores creandis, iuſta ætas ſeruanda eſt.* vbi *Gloſ.* verba illa, *ſeruanda eſt*, explicans, *id eſt, expectanda, quæ eſt* 25. *annorum*, ait. Cuius quidem textus deciſionem nimium attactauit, nec ſine ipſius litteræ repugnantia, de pupillo ſolum intelligendum putans, *Petr. de Vbald.* iam à *nobis infra quæſt.* 3. *numero* 195. *& ſeq.* relatus, licèt ſuam moderetur ſententiam in muneribus perſonalibus conſilium non deſiderantibus, vt ibidem ſubiecimus. Indiſtinctéque, *dicti* §. *primi*, generali diſpoſitioni conformis, à muneribus perſonalibus minorem ætatem excuſare firmauit, *Petr. Antibol in tract. de muner.* 1. *part. numero* 8. tantum à *Petro de Vbald.* diſtans: vt minorem etiam vigeſimumquintum annum ingreſſum à muneribus perſonalibus excuſatum aſſeueret.

Quam limites aſſertionem † cum *Caliſtrato* 52 velim, in *l. non tantum*, 11. §. *Neque enim*, *D. de decur. & eor. fil.* aliiſque ab Accurſ. *ibidem* congeſtis, *verb. ex cauſa*, cum nempè aliæ perſonæ, quæ munera publica gerere valeant, non extant.

Publicatis atteſtationibus, † teſtes amplius ſu- 53 per negotio principali admittendos non eſſe, Ciuilia, Canonica, & Regia iura præcipiunt. Ciuilia, in *authen. At qui ſemel. in princip. C. de probation. authen. de teſtib. §. quia verò*, *verſ. Illud tamen*, *coll.* 7. Quæ neque Principis reſcriptum in contrarium obtentum prodeſſe adiicit. Canonica, in *cap. Intimauit*, 18. vbi notat Gloſ. *verb. eorum*, *cap. ex tenore*, 33. *ad fin. verſic. Sed è contrà, capit. veniens*, 2. *in ord. trigeſimooctauo verſicul. pars autem reſpondit*, *capit. Conſtitutis*, 2. *in ordin.* 46. *verſicul. Mandamus quatenus*, *de teſtib. Clemet.* 2. *eod. tit.* Regia; in *l.* 37. *&* 39. *tit.* 16. *part.* 3. pleniſſimè (vt alios in re indubitata omittamus) *Farinac. de teſtib. quæſt.* 75. *numero* 68.

Cui ſe indubiæ concluſioni minorum † op- 54 ponit, imò præponderat fauor. Publicatis namque atteſtationibus, ſuper eiſdem articulis teſtes

alios producere Minores posse, profitentur Crot. *de testib. ver. Aggredior, numero* 58. *inter tractatus Doctorum, tom.*4. pagin mihi, 218. Marches. *de commiss. titul. de commiss. restitut. in integr. part.* 2. §. 2. *numero* 102. ad id restitutionem concedendam (ex Menoch. *de arbit. lib.* 1. *quæst.* 35. *numero* 19. *& Montic.*) *Farin.* prodit *dict. quæst.* 75. *numero* 271. & latiùs, *numero* 444. eam sæpè communem, & vsu praxique receptam affirmans, similiterque Sfort. Odd. *de restitut. in integr.* 2. *part. quæst.* 65. *art.* 11. *numero* 51. *versic. Sed contra*, aduersantibus *n.* 52. *& seqq.* respondens.

55 Hodiè, † dummodo intrà quindecim dies, à publicationis die numerandos, restitutio petatur; locum testium productioni esse, sancitum *lege* Regia extat 3. *tit.* 8. *lib.* 4. *noua Reg. collect.* post illud præfinitum tempus restitutioni viam præcludens.

56 Præscriptiones decem, vel viginti annorum, quæ contrà alios † regulariter currunt, non currere contrà Minores, neque pro iure suo reintegrando, eis restitutionis auxilio opus esse; sed legis, ætatisque beneficio, ius suum aduersus præfati temporis cursum illæsum seruari; Cæsares decreuere, Gordianus, in *l.* 1. *in fin.* (*vbi & Glos.* notauit, *verb. Statuti temporis*) *C si quis ignorans rem minoris esse, &c.* Dioclet. & Maxim. in *l. Non est*, 3. *C. quib. non obiicit. long. tempor. præscript. Non est ignotum* (aiunt) *id temporis, quod in Minori ætate transmissum est, longi temporis præscriptioni non imputari. Ea enim tunc currere incipit, quando ad maiorem ætatem dominus rei peruenerit.* Iustinianus, in *l. fin. C. in quib. caus. in integ. restit. non est necess.* inquiens: *Sancimus fauore imperfectæ ætatis, exceptionem non numeratæ pecuniæ ab initio minoribus non currere: ne dum in integrum restitutionem expectamus, aliquod emergat obstaculum, per quod huiusmodi beneficio Minor vti non possit, vel ne substantia eius subuertatur. Sed humanius est, latius eandem legis interpretationem extendere, in omnibus casibus, in quibus vetera iura currere quidem temporales præscriptiones aduersus minores concesserunt, per in integrum autem restitutionem eis subueniebant; eas ipso iure non currere. Melius etenim est intacta eorum iura seruari; quàm post vulneratam causam remedium quærere: videlicet exceptionibus triginta, vel quadraginta annorum in suo statu remanentibus. l.* 8. *titul.* 29. *part.* 3. *l.* 9. *titul.* 19. *part.* 6. similiter disponens: *Pero dezimos, que las ganancias que se fazen por tiempo de veinte annos, ò dende ayuso; que non corre ninguno destos tiempos contra los que son Menores de veinte y cinco annos, nin contra sus cosas, nin les empece en ninguna manera para perder alguna cosa de lo suyo por tal razon. E esto se debe entender, quando los tiempos de las tales prescripciones comiençan a correr contra los Menores, seyendo ellos nacido.* Ideoque neque contra Minores decennij tempus ad executionem petendam currere, eoque temporis spatio elapso, eam petere posse, aduersariumque de temporis cursu opponentem repellere, adnotauit *Parlador. rerum quotidianar. libro* 1. *cap.* 1. *num.* 15. *& sequent.*

57 Nec pariter tempus querelam inofficiosi † testamenti mouendi, minoribus currere Imperatores *Valerian. & Galien.* sanciuere in *l.* 2. *C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess. & l.* 4. *titul.* 8. *part.* 6. *versic. Ca dezimos, que si alguno que fuesse desheredado, callasse è non querellasse fasta cinco annos, despues que el heredero ouiesse entrado en la heredad del testador: que de los cinco annos en adelante no se podria querellar: è maguer se querellasse (queriendo mostrar razon por que non debia ser desheredado; non debe ser oído. Fueras ende, si fuesse menor de veinte y cinco annos. E este a tal pnede fazer tal querella, fasta que sea de e dad cumplida, è aun en los quatro annos que se siguen despues.*

Certi iuris est (Alexander Imperator ait in l. Certi iuris, 5. C. de locat.) *ea quæ voluntate dominorum † coloni in fundum conductum induxerint: pignoris iure dominis prædiorum teneri. Quando autem domus locatur, non est necessaria in rebus inductis, vel illatis scientia domini. nam ea quoque pignoris iure tenentur.* translata à *l.* 5. *titul.* 8. *part.* 5. ornata à Iasone *in* §. *Item Seruiana, & ibid.* Bellum. *à nu.* 20. *instit. de actionib.* Afflict. *decis.* 184. Menoch. *de arbitr. lib* 2. *casu* 44. Cabal. *milleloq;* 635. Ioseph. Ludouic. *decis. Perus.* 84. & Ioan. Hieronym. Campanil. in *Diuersor. iur. canon. rubr.* 11. *cap.* 10. *num.* 11. 58

Minoris tamen bona † in prædium rusticum, vel vrbanum, domumvè etiam conductam illata, tacitè prædij domino obligata non censeri, firmat Octauian. Simoncel. *de decret. libro* 1. *titul.* 5. *inspectione* 1. *numero* 18. *& 19. inter tractatus Doctorum to.* 6. *p.* 2. *pag. mihi* 307. pluribus fundamentis, eoque præcipuè: quòd quemadmodum absque decreto Minoris bona alienari nequeunt, *l.* 1. *l. Magis puto,* §. *Si Pupillus, & toto tit. D. de reb. eorum:* ita nec tacitè, nisi in casibus in quibus expresse in Minorum rebus id lex prouidit, vt in *legis* 2. *D. eod. tit.* specie. Cui etsi fundamento respondeat Iodochus Damhouder. *in patrocinio Pupillorum, Minorum, &c. titul. de tut. & cur. mun. tom.* 7. *numer.* 96. *versic. Sed contrarium,* Quia sicut tutore, aut curatore auctore Iudicis cum decreto Minoris bona alienari possunt, *l.* 1. *C. de prad. & aliis reb. minor. l. Lex qua tutores? C. de admin. tutor.* ita cum legis auctoritate alienationem, & obligationem permissam videri dicat: & quia cum iure communi in præsenti Minor fuerit vsus, non videtur iuuandus, *l. fin. C. de in integr. restit. minorum:* Priorem nihilominus opinionem communiter approbatam fatetur. Pro qua considerandum adiicit, ex inductione ea nequaquam obligata videri, quæ specialiter non erat obligaturus inducens, *Vlpiani* responso in *l. Obligatione generali, D. de pign. & hypothec.* 59

Carcerari pro debito † Minorem non posse (aduersus communem regulam, quam *suprà qu.* 3. *numero* 165. præfinimus) asserunt Angel. Aret. *in* §. *fin. instit. de action. numero* 2. Bald. *in l.* 1. *numer.* 24. *C. qui bon. ceder. poss.* Quintilian. Mandos. *de inhibit. quæst.* 71. *numero* 21. Caccial. *de debitore suspect. quæst.* 5. *nu.* 3 Gasp. Baec. *de inope debit. cap.* 8. *numero* 12. Gregor. Lop. *in l.* 1. *titul.* 15. *part.* 5. *verb. Todo.* Ni res suas & ipsi gerant, earumque administrationem habeant, Ioan. Ian. Parlador. *rerum quotid. cap. fin.* 5. *part.* §. 6. *numero* 15. *&* 16. An autem saltem bonis cedere † teneantur minores, aut non cedendo valeant pro debito capi: videndi Matth. Brun. *decision. bonor. quæst.* 3. *quarta princip. num.* necnon Octauian. 60

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Octauian. Simoncel. *dict. tract. de decret. libro* 1. *titul.* 6. *numero* 126. *& ſeqq.*

61 Excommunicatum ab agendo † repelli, & notum omnibus, *& quæſtio. tertia, limitatione* 12. notamus. Non tamen repelli Minorem dixit (ex *Stephani Aufrer.* ſententia in *addit. ad* Capell. Tholoſan. *deciſ.* 106.) Ioan. Maur. *in tract. de reſtit. in integr. cap.* 275. *numero* 1. *&* 2. quam neque ſequitur ipſe; neque id dicentem *Aufrerium* reperi; nec fundamentum, quod ab eo *Maurit.* refert (ex mariti ſuam repetentis vxorem, ſimilitudine, qui à iudicio excommunicationis exceptione repelli non poteſt, ſecundum *Gloſ. in cap. Quoniam multos,* 103. *in ord.* 11. *quæſt.* 3. *verb. Vxores*, quam etiam mendosè allegat (præſenti aſſertioni conuenit, aptariuè commodè poteſt.

Cuius quidem rei non magni diſputatio mo-
62 menti, ſi conſuetudinem attendamus, de qua ferè vbique atteſtantur Doctores, ſecundum quã † excommunicationis exceptione non obſtante, ad agendum excommunicatos in foro ſeculari inueterato vſu, ſtyloque forenſi admitti affirmant. Apud Gallos, *Ioan. Fauer, Andr. Tiraquel, & Ioan. Rupell.* vt eos refert *Conarru. variar. reſolut. libro* 1. *cap.* 18. *numero* 5. Qui pariter & apud Hiſpanos de eodem vſu, ſtyloque teſtantur. Apud Venetos, *Peregrin. de iure Fiſc. libro* 2. *titul.* 11. *numero* 15. *in fin.* Cuius licèt ſtyli præcitati non tam rationem, quàm admirationem oſtendant: eam tamen *Anton. Ricciul. de iure perſonar.* extra *Eccleſ. grem. exiſtentium, libro* 4. *capit.* 31. *numero* 42. eſſe arbitratur; quod excommunicationis exceptio non aliter quàm ſeruata forma à *capite* 1. *de exception. libro* 6. præſcripta, admitti debeat; quam adeò ſeruatu difficilem, vt vix debitè proponatur, *dict. capit.* 31. *numero* 40. *&* 41. profiteatur: indeque fieri, vt non frequenter à iudicibus admittatur; & nè facilè in Curia quoque Romana proponatur, ex *Rot. deciſ.* 8. *deſentent. excommunic. in nonis*, quæ *numero* 2. *Ioannis Andreæ* opinionem *in eodem cap.* 1. probat, dicentis, excommunicationem nequaquam per denunciationem factam; ad effectum repellendi à iudicio aduerſarium, probari; cum *text. in dict. cap.* 1. apertiſſima ad id documenta requirat; eiuſque opinionem in Curia ſeruari, *vbi rariſſimè* (Rota addit) *exceptio excommunicationis admittitur, quia numquam debite proponitur, & ſpecificatur.* Vndè meritò Ricciul. *dict. numero* 42. Tiraquellum carpit, quod his non (vt debuerat) attentus, exceptionis iſtius repulſam Galliæ ſolum conſuetudini tribuiſſet. Ita quoque ex dicta *Rotæ deciſione* (firmat Ioſeph. Maſcard. *de probat. concluſ.* 698. *num.* 20.

Hæredem interfecti mortem non vindican-
63 tem † priuant hæreditate, perceptiſque fructibus, iura. Sic *Papinianus*, ſic *Paulus*: ille, in *l. Hæredem*, 17. hic, in *l. Portiones*, 21. *D. de his quib. vt indign.* cenſuerunt *Hæredem* (Papinianus inquit) *qui ſciens, defuncti vindictam omiſit, & inſuper habuit fructus; omnes reſtituere cogendum exiſtimaui.* Paulus verò *Portiones quoque eorum*, Fiſco *vendicantur, qui mortem libertorum ſuſpecto decedentium, non defenderunt. Omnes enim hæredes, vel eos, qui loco hæredis ſunt, officiosè agere circa defuncti vindictam conuenit.* Sic ſimiliter in *l.* 1. *D. de iure Fiſci.* Caliſtratus ait: *Variæ cauſæ ſunt ex quibus nunciatio ad* Fiſcum *fieri ſolet. Aut enim ſe quis, quod tacitè relictum eſt, profitetur capere non poſſe: vel ab alio præuentus, defertur; vel quod mors ab hæredibus non vendicetur.* Confirmarunt que Verus & Antonin. in *l.* 1. *C. vbi cauſ. Fiſcal. & in l.* 1. *C. de his quib. vt. in dign. l.* 13. *titul.* 7. *part.* 6. aliæque nouiores proximæ referendæ.

Minoribus † tamen & in hoc *Alexander* Im- 64
perator in *l. minoribus*, 6. *C. eod. titul. de iis quib. vt indign.* indulget. *minoribus viginti & quinque annis hæredibus, non obeſſe crimen inultæ mortis placuit*, ait. Cuius quidem deciſionis ratio ex iam ſuprà notatis deducitur; quod nempè à culpa, dolo præſumpto, delictouè in omittendo, Minor excuſet ætas, cuiuſmodi hæc exiſtit culpa. Hancque deciſionis rationem *Gomezius* aſſignat 3. *tom. variar. capit.* 3. *numero* 53. *circa med.* & proſequitur Cald. Pereir. *in l. Si curatorem, verb. vel aduerſ dol. numero* 65. *C. de in integr. reſtit.* Sfort Odd. *eod. tract. de reſtit. in integ. quæſt.* 27. *numero* 40. ſuntque iura Regia, & tempus vindictæ terminantia; & Minoribus non ſolis; ſed aliis etiam perſonis indulgentiam hanc concedentia, in *l.* 1. *tit.* 3. *libro* 5. *Ordinam. & in l.* 11. *titul.* 8. *lib.* 5. *nouæ Regiæ collect.* his verbis: *Si algun hombre fuere morto a traicion, ò a tuerto, y ſus herederos quiſieren heredar ſus bienes por herencia, y los reciben: y la muerte no querellan dentro en cinco annos, por querella de juſticia ante el Rey, ò ante ſus Alcaldes: pierdan la herencia que del finado han recaudado, para la nueſtra Camara. Teſto ſe entienda en aquellos que han edad cumplida, y ſon varones, y ſi fuere ſabido quien fue el matador, y que ſea en la tierra, y que ſea poderoſo para demandar la muerte.* Neque maioris quidem ætatis ſuperuenientia, vindicandi mortem neceſſitatem vrgere; *Gloſſa* firmauit in *dict. l. Minoribus, verb. Reſpondere*, à Doctoribus communiter probata, teſtante *Gomezio*, *dicto loco.*

Qualibet in cauſa, ciuili, vel criminali ad 65
deponendum † compelli teſtes poſſe, non obſcurè oſtendunt Arcadius in *l.* 1. in verbis illis: *Etſi quibus non interdicitur teſtimonium; nec vlla lege à dicendo teſtimonio excuſantur.* Paulus in *l.* 4. Caius in *l.* 5. Scæuola in *l. Inuiti*, 8. *D. de teſtib.* dum certas excipiunt perſonas, quæ ad teſtimonium ferendum compelli nequeunt; in non exceptis per conſequens contrarium diſponere viſi. Cum exceptio firmet in contrarium regulam, vt plenè in *Axiomatib. noſtris* comprobamus *lit. C. num.* 16. *& lit. E. num.* 90. Quo quidem argumento (ad aſſertionem hanc in criminali quoque cauſa probandam, ad eamque textus deciſionem trahendam, quæ in ciuili loquitur) vſus eſt *Accurſius in l. Si quando*, 15. *C. de teſtib. verb. Cauſis.* Oſtendique *rubrum* (ſecundum vetuſtiora exemplaria) in *Decretalib. de teſtib. cogend.* & nigrum in *cap.* 1. *& ſequentibus omnibus.* Quorum in criminali cauſa nominatim loquuntur *text. in cap. Super eo*, 3. ſecundum communem intellectum, in *cap. Peruenit*, 4. *Peruenit ad audientiam noſtram* (Alexander III. inquit) *quod cum I. prior ſancti* Laurentij; *coram te fuiſſet de ſimoniæ, & adulterij crimine accuſatus, &c.* poſt latiorem ſeriem concludens: *Reſpondemus, ad detegendum tantæ fraudis, & caliditatis commentum, ipſum teſtem meritò compellendum.* in *cap. Super his*, 8. cuius

hæc

hæc verba : *Super his , & infra. Ceterum volumus , & mandamus , vt super inquisitionis articulis, tàm de fama delicti, quàm de literis contra eum sub nomine longe maioris , partis capituli destinatis ; cogatis testes qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.* in *cap. Cùm contra*, 9. *& in cap. Dilectorum* , 10. *eiusdem tituli.* Testificandi enim munus publicum est, vt probant *text. in dict. l. 1. D. de testib. in l. Cùm ab initio* , 4. *& in l. Sed si quis* , 7. *D. quemadmod. testam. aper.* & obseruant Andr. Gail. *practicar. observat. libro 1. observat. 100. numero 2.* Osas. *decis. Pedemont. 46. numero 4. Aruma. decis. 10. numero 32.* Quod inuitus quilibet nominatim non exceptus, subire compellitur, vti *iidem ipsi* notant , & cum aliis à se relatis *Aruma. dict. loco, numero 33.* asseruereque non pauci, quos refert, & probat *Farinac. de testib. quæstion. 78. numero 57.* Habemusque Hispani textum in *l. 35. titul. 16. part. 6.* sic disponentem : *Testigos es cosa de que se pueden los omnes comunalmente mucho aprouechar en sus pleytos. E por ende , todo ome que fuere llamado que venga a testiguar por otro delante del judgador , debe venir a dezir su testimonio de lo que sabe. Ca mueſtrase por obediente al Iuez aquel que lo faze : è demas faze merced , diziendo la verdad. E si alguno fuesse rebelde, que non quisiesse venir a dezir su testimonio ; puedele el Iuez apremiar , faziendole prendar fasta que venga.* Personas aliquas ad id non cogendas , exinde numerantem.

66 Seque à testificando subtrahentem , de corruptione , † ac falsitate suspectum reddere ; eaque ratione, de vtroque contra se inquirendi ansam præbere, dixit Bart. *in l. 1. §. 1. D. de falsi.* sequutus ab Abbate , Felin. Monticell. & aliis relatis à Farinac *dict. quæst. 78. numero 132.* Etsi Gregor. Lopez, *in dict. l. 35. glos. 1. verb. Faze merced,* resolutionem in hoc esse dicat , vt dolosum,
67 non vt falsum testem hunc , non iuratum damnari , ad damnaque , † & interesse litis teneri parti læsæ , ex *l. Argentarius , §. fin. D. de edend.* per quem sic *ibid.* tenentes *Baldum , Angelum, & Castrensem* refert , aliorumque auctoritate Farinac. *dict. loco , num. 136.* Iacob. Menoch. *de præsumption. libro 2. præsumpt. 55. numero 5. versic. Vel etiam puniri potest,* Ioseph. Mascard. *de probation. tom. 1. quæst. 5. numero 70.* Iudicisque arbitrio prætereà puniendum , ex *Bald. Bos. Felin.* & aliis , *Farinac. vbi supr. n. 138.* asserit.

68 Minorem † tamen volentem admitti , renuentem compelli ad testificandum non posse, *Vlpiani* responsum probat in *l. Videamus, 4. §. Adolescens, D. de in lit. iurand.* dicentis : *Adolescens verò , si velit , iurare potest.* Callistrati in *l. 3. §. Lege Julia , D. de testib.* Impuberes solum testificari prohibens ; puberes permittere visus , vt *ibi Glos.* notat , *verb. Impubes,* inquiens: *Nam non prohibetur ; ergo admittitur , vt sup. ead. l. 1. §. Adhiberi.* Quibus Concilij Cartaginensis simile decretum accedat , relatum *in cap. 1. 4. quæst. 2. & 3.* clariorem hanc sententiam reddens. *Ad testimonium autem* (inquit) *infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur.* dictumque §. *Lege Iulia eadem causa , & quæst. in cap. Si testes 3. §. Lege Iulia,* Gratianus transtulit Et sic (licet sola *Callistrati* auctoritate in in *dict. §. Lege Iulia*) tenet literatissimus *Osual. Hilliger. in Donel. enucl. libro 25. cap. 16. lit. H.* Non enim ea in pubere, quæ in Pupillo consilij , iudiciique inopia; ob quam meritò à testimonio ferendo Pupillum Iura remouerunt , in *l. Inuiti , 19. in fin. D. de testib.* & præcedentibus : cum quod vident, audiuntvè ignorent, sintque iudicio carentes , vt *Paulus* ait in *l. Prætor, 12. §. Non autem , D. de iudic. & in l. fin. circa fin D. rem Pupill. salu. for.* Papinianus in *l. fin. D. de iuris & fact. ignor.* Constantinus Imper. in *l. 1. ad fin. C. de falsi. monet.* Iustinianus in *§. Prætereà, instit. quib. non est permis. facere testam.*

Ideoque neque iurare † posse , neque periu- 69
rium committere Consulti responderunt, Paulus in *l. Qui iurasse , 26. in fin. D. de iureiur. Quamuis Pupillus*) ait) *non videatur peierare, quia sciens fallere non videtur.* Vlpianus in *dict. l. 4. D. de in lit. iurand. Videamus* (inquit) *in tutelari causa , quis iurare, & aduersus quos possit ? Et quidem ipse Pupillus , si impubes est , non potest.* Nec Canonica dissentiunt Iura in *cap. Paruuli, 14. & cap. Pueri, sequenti , 22. quæst. 5.* Illi hæc præbent initium verba : *Paruuli , qui sine rationabili ætate sunt , non coguntur iurare.* Huic , ista : *Pueri ante annos quatuordecim, non coguntur iurare.* vbi *Glos. verb. Iurare ,* superiora eisdem rationibus firmat ; in doli capace limitanda censens.

Testem autem non iuratum † fidem non face- 70
re , Imperatores *Carus. Carin. & Numerian.* sanxerunt, in *l. 3.* Constantinus in *l. Iurisiurandi,* 8. *C. de testib.* Innocentius III. in *cap. Tuis,* 39. Honorarius III. in *cap. Nuper,* 51. ext. *eod. tit.* & Regia partitæ *lex 3. tit. 16. par. 3.* Quod & *Senecæ,* &. *Iuuenal.* tẽporibus viguisse, eorũ dicta produnt. Illius, *de Ira l. 2.* dum ait: *Testis sine iureiurando non valeret.* Huius , *satyr. 5.*

Quamuis iurato , metuam tibi credere testi.

Puberem verò , vigintiquinque annis minorem, & ad iuramentum , & testimonium admitti, non
71 modo in ciuilibus superiora probant : † sed etiam in criminalibus *Venulei* responsum, in *leg. In testamento, 20.* (à contrario sensu) *D. de testib.* idque ex ea deducit Glos. *in d. l. inuiti, 19. verb. Sed neque pupillis, D. eod. titul.* tenentque multi à *Farinac.* congesti, *quæst. 58. numero 19.* Qua de re , quæstionem istam dirimens est apud nos *Regia lex 9. titul. 16. part. 3.* in criminalibus, viginti completos annos; in ciuilibus, quatuordecim in teste requirens : etsi minoris quoque ætatis præstantis intellectus, testis dictum, si non probationem ; magnam tamen præsumptionem inducere, addat.

Optimam , & efficaciorem omnium probatio- 72
num , partis confessionem † esse , sciunt omnes. Veluti quæ condemnatum confitentem reddat, vt in *l. 1. D. de confess.* Paulus ait: *Confessus pro iudicato est; quia quodammodo sua sententia damnatur.* multisque in *Axiomatib. nostris* comprobatus, *lit. C. numero 128. & seqq.* Quam infringere , aut retractare confessus nequit. *Nimis enim indignum iudicamus, quod sua quisque voce dilucide protestatus est : id in eundem casum infirmare, testimonioque proprio resistere,* Iustinianus ait in *l. generaliter, 13. C. de non numer. pecun. & in l. si quis, 11. C. de reb. credit.* similiter: *Satis enim absurdum est , redire ad hoc , cui renunciandum putauit.* Quod & Papinianus in *l. Quidam , 30. D. de donat.* sic prædixerat : *Attamen, eum qui in iure confessus est , suam confessionem infirmare non posse.*

Minor † autem delictum sine curatore in 73
iudicio

UAB Biblioteca de Ciències Socials

iudicio confessus, nullatenus, sibi præiudicat, *Iustiniani* decreto in *l. Clarum*, 4. *C. de auctorit. præst.* per quam, & alia ibi relata iura (vetam communemque sæpè sententiam hanc dicendo) sic tenet Farinac. *praxis crimin.* 3. *part. quæst* 81. *cap.* 10. *num.* 352. ibique citatis *Afflictum* adde *decis.* 208. Amendol. *in annotat. ad* Vincent. *de* Franc. *decis.* 230. *numero* 2. & Thorum *in compend. decis. verb. Confessio minoris.* In ciuilibus autem (cum minoris præiudicij sint) etsi minoris confessio teneat; eam tamen aduersus, restitutionem minoribus Vlpianus in *l. Certum*, 6. §. *fin. D. de confess.* his verbis concedit: *minorem à confessione sua restituemus.*

74 Priuilegium personale etsi personam sequatur, † extingaturque cum persona, vt vulgare fert axioma ornatum à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. num.* 179.

75 Priuilegium tamen, auxiliumque minoribus competens, ad eorum successores † transire, in *l. non solum* 6. *D. de in integr. restit. & in l. minor*, 19. §. *Non solum*, *D. de minorib.* Vlpianus dixit. *Non solum autem minoribus* (ait) *verum, successoribus quoque minorum datur in integrum restitutio, etsi sint ipsi maiores.* Indeque notam regulam, *Hæreditatem non aditam, non transmitti* (quam in *Axiomatib. nostris, lit.* 76 *H. numero* 8. assignamus) in minore, † *num.* 10. limitamus, qui aduersus omissam hæreditatis extranei aditionem, ius petendi restitutionem, in extraneum etiam hæredem transmittit. Et fideiussoribus quandoque minorum etiam communicari fauorem, iam *quæstion.* 3. notamus

Sic pariter tot iuribus fulcitam regulam, totque auctoritatibus comprobatam, quam & *Nos de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 40. *num.* 1. & *seqq.* præfinimus, & multipliciter ampliamus: 77 Venditorem † de euictione rei venditæ emptori non teneri, ni emptor eidem litem denunciauerit moram; minorum quoque gratia limi- 78 tamus, † Venditorem, qui super re minori vendita litem motam nouit, si liti non assistat, seque defendat, nulla etiam denunciatione facta, de euictione teneri, *numero* 10. probantes.

79 Moratoriam prætereà dilationem † ad minorum debita non extendi, *dict. part.* 1. *de priuileg. pauper. quæst.* 44. *n.* 72. aduertimus.

Alia à quibus iam in quæstionis huius initio mentionem fecimus locis, à *n.* 17. ad 26. exclusiuè (nè eandem repetamus) mutuare licebit.

VTRVM VIRGINES CÆLIbemque vitam agentes miserabiles sint? legis nostræ vnicæ priuilegio, quibusque aliis gaudeant?

SVMMARIVM.

1 *Virgines ex ipsius nominis vi*, legis nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. *dispositione continentur. Etiam diuites*, n. 2. *Et tam prouectæ, quàm teneræ ætatis* num. 3. *Et etiamsi virgo stuprata contra stupratorem agat.* num. 4. *Et licet patrem habeat.* num. 5. *contrà, virginem, aut calibem leg. nostræ, forique priuilegium non habere.* numero 6. & seqq.

Vidua, quæ? & vnde dicta, eod. num. 1. & 10.

7 *Legis ratione deficiente, deficit quoque legis dispositio.*

8 *Ex lata, aut impropria significatione, contra ordinarias Iuris regulas exorbitans priuilegium inducendum non est.*

Marci Antonij Peregrini error. ibid.

Intellectus text. in l. Malum. 242. §. Viduam, D. de verbor. signific. dict. numero 8. & seqq.

9 Mulieris *nomine, an virgo, corruptaque contineatur?*

10 *Viri nomen, ad maritum refertur.*

11 *Lex si voluisset, expressisset,*

12 *Communis sequendi vsus attendi, & verborum proprietati præferri debet.*

13 *Intelligentia dictorum, ex causis est assumenda dicendi. Nec verbis, sed rebus lex imposita est.*

14 *Vi oppressa virgo, fori hac electione gaudet.*

15 *Et qualibet alia, iure Regio, vi oppressa mulier.*

16 *In quacumque re vis interueniat, prædicto remedio violentiam, vimque passo Ius Regium succurrit.*

17 *Prouectæ ætatis virgini, aliis quoque circunstantiis concurrentibus, Granatensis Senatus hunc indulsit fauorem.*

Mulier quinquaginta annos habens, senex dicitur. ibid.

18 *Virginitas humanam conditionem supergressa, terrenam fœlicitatem, & Angelorum gloriam superat. Pluresque virginitatis laudes referuntur.*

19 *Numæ Pompilij temporibus, si virgo vestalis in aliquem, qui ad mortem duceretur, incideret: eidem libertatem, immunitatemque parabat.*

20 *Deorum olim responsa virginibus solam, ob status excellentiam, præstare concessum erat: Eisque in virginitatis præmium Profetiæ donum à Deo O. M. concessum.*

22 *virgines aliis loco, & in sessu ius anteponit.*

22 *Virginum testimonio magis quàm nuptarum, aut viduarum fidem Iura adhibent.*

23 *Puellæ dicto se à tali fuisse corruptam, stari debet, etiamsi talis assertio simplex, nec iurata fuerit.*

24 *Virginitas, vt naturalis qualitas præsumitur, nisi defloratio probetur.*

25 *Nec modo si à muliere ipsa virginitas allegetur; sed etiam à tertio.*

26 *Dolus fraus, aut deceptio præsumi non debet.*

27 *Virgo defiorata decepta præsumitur.*

28 *Inter virum, & vxorem donationes à Iure sunt prohibitæ; factaque irritas Ius decernit.*

29 *Nec constituendæ, vel augendæ dotis ratione vxori donationem facere marito permittitur: etsi Mulieri diuersa ratione permittatur. &* num. 32.

Dotem constituere, est donare. ibid. *dict.* n. 29.

30 *Dotis constitutio si à marito ante contractum matrimonium cum relatione ad tempus matrimonij contracti fiat, non tenet.*

31 *Idem est aliquid tempore prohibito, aut inhabili fieri, vel in tempus inhabile, prohibitumvè conferri.*

32 *Mulier dotem constituere, & augere constante matrimonio potest. Et quare?*

33 *A marito*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

33 *A marito grandæuo, minoris ætatis virgini, siue ante, siue post matrimonium dotis factam constitutionem, tanquam remuneratoriam, Iura sustinent.*

34 *Virginem violatam seductam ducere, & dotare, matrimonio etiam contracto, violator debet. Et an sæpè ad vtrumque teneatur?* ibid. remis.

Donari id dicitur, quod nullo iure cogente conceditur. Neque enim in necessitatibus quis liberalis existit. ibid.

37 *Vxores etsi sine dote duci non soleant solent tamen virgines, aut minore saltem, quia pro dote virginitas ipsa est,* & numer. seq.

QVÆSTIO VI.

VIrgines Ipsius vi nominis, *legis nostræ vnicæ, C. quand. imper. inter pupil. & vid.* priuilegio gaudere,† easque virtualiter, non per extensionem, aut similitudinem, Imperatoris verbis contineri; ex quo *Viduam* nominauit, posseque vt viduæ valent, aduersarios suos in causæ congressu ad Principem deferre; ab aliis autem nequaquam deferri ipsas posse; *Labeonis* auctoritas (à *Iabolene* probata (*in l. Malum, 242. §. viduam, D. de verbor. signific.* suadet. Dum, *Viduam non solum eam, quæ aliquando nupta fuisset; sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, appellari ait Labeo.* Cuius quidem decisione nixi, hoc fori priuilegium virginibus, vt viduis vniformiter competere, dixerunt & antiqui, & recentiores legalis disciplinæ Magistri, *Azo. Cyn. Alberic. Bart. Fulgos. Guid. Pap. Rebuf. Andr. de Isern. Matth. de Afflict. Ioan. Lup.* & alij citati à Gouarru. *practicar. cap. 7. numero* 2. Quibus (idem pariter tenentes, adhærentesque prioribus) addo Iacobum Menoch. *de arbitrar. libro 2. centur. 1. cas. 66. numero* 8. Vincent. de Franch. (ita sæpè Senatu Neapol. decisum affirmans) *decis. 100. numero* 1. Mar. Giurb. *decis 82. numer. 1.* Ioann. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, sect. 1. quæstion. 11. per tot.* & copiosiori allegatione *ibid. decis. 32. numero* 1. Marquard. *de* Susan. *tract. de calibat. Sacerdot. non abrog. part. 1. c. 9. per tot.* Garc. Mastril. *decis. 127. numero* 8. Aloys. *de* Leo, *in ead. nostra l. vnic. numer.* 5. Camil. Borrel. *in summ. decis. part. 1. titul. 56. de iuram. perhorresc. numero* 47. Benedict. Ægid. *de priuileg. honestat. articul. 5. numero* 5. Marchesan. *de commis. auoc. caus. part. 2. §. 2. numer. 39.* Bernard. Grœuæ. *in practicar.* Camer. Imperial. *conclus. 1. consider. 1. numero* 11. Philip. Paschal. *de virib. patr. potest. part. 2. cap. 2. numer. 94.* Iacob. Cancer. *variar. resolut. tom. 2. cap. 2. numero* 10. & 11. Nicol. *Intrigliol. decis. 22. numero* 5. & 6. *libro* 1. Marc-Anton. Peregrin. *decis. 129. num. 6.*

1

Nec modò virgini Principis fori priuilegium competere (simpliciter, sed multipliciter assertionem hanc extendentes) superiores, aliique assectæ firmarunt.

Primò ergo etiam in virgine diuite † ampliant 2
Francisc. Milanes (ex Natræ responso 590.) *decis. reg.* Sicil. 5. *num. 2. libro* 2 Francisc. Viui. *decis. 521. n.* 7. eósque sequutus. Bernard. Grœu. *dict. considerer. n.* 14.

Secundò, non solum in prouectæ ætatis † 3
virgine, quæque in cælibatu vitam ducere statuit (in qua minus dubia sententia est, iuxta Couarru. *practic. d. c. 7. numero 2. vers. Caterum quia* Cyn. Andr. Gail. *obseruat. libro 1. obseruat. 1. numero 41. & seq.* Marchesan. *dict. 2. p. §. 2. nu. 39. vers. Secundo limita, & vers. Tertio limita,* Vincent. *de* Franch. *d. decis. 100. n. 4. &* Philip. Paschal. *dict. cap. 2. numero 94.*) sed etiam teneræ ætatis, quæque de matrimonio, viroque ducendo cogitat. Francisc. Viui. *dict. decis. 251. num. 1. &* 4. Franch. *vbi proximè, dict. numero 4. vers. Sed quia,* semper indistinctè per sacrum Concilium priuilegium hoc virginibus concedi asserens, & cum cum his Grœuæ *dict. consider. 1. num. 13.*

Tertiò, etiamsi virgo stuprata † contrà stupra- 4
torem agat, vt per sacrum Consilium iudicatum refert idem Franch. *decis. 599.* Prosper. Carauit. *rita 19. numero 25.* Ioan. Aloys. Ricc. *in collect. de cis. collect. 1. & collect. 1137.* Thor. *in compend. decis. verb. virgo,* quos refert, & sequitur, Ioan. Mar. Nouar. *dict. quæst. 11. numero 2.* Quòd tempore delicti commissi, Virgine existente; fuerit actionata, Philip. Paschal. *dict. cap. 2. n. 95.* Marc. Giurb. *dict. decis. 82. num. 12. col. 2. post med. vers. Et virgo stuprata,* Osuald. Hilliger. in Donel. *enucl. libro 17. cap. 20. lit. B. vers. Sed an eadem causa.*

Quartò ampliant in virgine etiam patrem † 5
habente, Calla, *de modo procedend. & proband. numero 111.* Vincent. de Franc. (ita per magn. Curiam Vicar. iudicatum pluries asserens) *dict. decis. 100. numero* 11. Benedict. Ægid. *de priuileg. honestat. dict. articul. 4. numero 4. in fin.*

Contrariam † verò sententiam (nequaquam 6
scilicet fori hac electione virginem, cælibemque gaudere, priora damnata) eruditissimus defendit Couarru. *dict. cap. 7. numero* 2. quem & alij noniores sequuntur, quos refert (in eorum placitum declinans) Osuald. *citato loco,* Andr. Gail. *d. obseruat. 1. n. 42.* Aduersantemque tunc demum procedere, si orphana simul virgo sit, firmant Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 3. cap. 421. n. 69. & c. 565. num. 69. &* 82. Vvesemb. *in tit. nostro, quando* Imperat. *inter pupill. & vid. nu. 2.* Mart. *de iurisdict. 2. part. cap. 21. numer. 2.* Alexand. Trentac. *variarum resolutionum, resolu. 2. tit. de citat. n. 16.* Cabed. *decis. 180. part. 1.* Consequenter fatentes, non id virginitati, sed orbitati concessum. Cui hoc competere priuilegium, *q. 4.* ostendimus.

Quare, si ratione potius quam multitudine, aliorum supra alios ruentium, moueamur, non optima rati, quæ magno assensu recepta sunt (*Senecæ* consilio vsi, *de vit. beat. c. 1.*) nec qua itur, sed qua eundem est, pergentes: posterior hæc sententia præualebit. Vt enim legis nostræ, forique priuilegio sit locus, misera conditio existat necesse est, illudque desiderantem fortunæ iniuria premi, omninò eadem ipsa requirit. Virginitatem verò miserandam inducere conditionem, nec insaniens quidem dixerit, sed inuidendam magis, quàm miserandam fatebitur. Quòd si non miseræ conditionis intuitu fauorem hunc virgo consequitur: neque quòd *viduæ* appellatione, virgo contineatur, consequetur. Non solum, quia legis ratione (misera nempè conditione) deficiente, † legis quoque deficiat, cessetque dispositio consequens est, vt vulgare fert axioma deductum à Paulo *in l. Adigere, 6. paragrapho Quamuis, D. de patron. & in l. quod dictum, 33. D. de pact.* à Tiraquello ornatum in *tractat. cessante causa,*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sa part. 1. num. 130. & sequentibus, locupletatumque á *Nobis in Axiomatibus nostris*, *littera L. numero 22.* quod infallibile argumentum præstare, *Seraphinus* asserit, *de priuileg. iuramenti. priuil. vigesimoprimo, num. secundo*, cuius & *Nos* mentionem facimus *ibi lit. A num. 343.* Sed quia licet *viduæ* appellatione, Virgo contineatur, id ex
8 lata † impropriaque significatione accidit, vt semel & iterum in *dict. §. Viduam*, repetit Accurs. *verb. viduam*, verb. *Fuisset*, & verbo *Appellari*, & plerique contrariæ partis fatentur. Ex lata verò, aut impropria significatione, contra ordinarias iuris regulas exorbitans priuilegium (vt nostrum) inducendum non esse; eruditè firmat *Didacus Couarruuias dicto capit. 7. numero 2.* probantque dicta à *Nobis*, *de priuileg. pauperum, quæstion. 1. numero 11.* Ergo nullatenus Virgini, quòd virgo sit, quòdve appellatione *Viduæ* contineatur; remedium hoc competit.

Inde, vt argumentum hoc Marc-Antonius Peregrin. *dict. decis. 129. numero 6.* vitaret (priori contrariæ adhærens, infirmam aliter sententiam suam ratus) dicere coactus est; ex propria strictaque nominis, significatione, appellatione *Viduæ*, Virginem contineri Cuius error, & iam relatis, & ipsiusmet *Labeonis* in *dict. §. viduam*, verb. *viduæ*, quæ denominatione ab eo designata, conuincitur. Cùm non tam Virgini, quàm cuilibet aliæ corruptæ fœminæ, quæ marito non fuerit copulata conueniant. Quid enim (*Cùm viduam non solùm eam, quæ aliquando nupta fuisset; sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuit.* Iabolenus dicat) firmare prohibet, non modò Virgines, sed etiam corruptas, quæ non nupsissent *viduæ* nomine contineri, voluisse monstrare? *mulieris* præcipuè
9 verbo, † vsus, quod etsi latè sumptùm, virgines, corruptasque contineat, *l. mulieris appellatione, 13. D. de verborum significatione, l. quæritur, 14. §. mulierem*, D. *de ædilit. edict.* propriùs, & strictius tamen (corruptas *Vlpianus* multis in locis continere professus est, *in leg. Exempto, 11. §. si quis Virginem, D. actionibus empt. Siquis Virginem* (ait) *emere putasset; cum mulier veniret*, &c. in *l. Alioquin, 11. §. quod si ego me Virginem emere putarem; cum esset iam mulier*, &c. *D. de contrahend. emption.* & in *l. Si collectaneus, 13. ad finem, D. de manumis. vindict.* vbi pariter ait: *Idem etsi matrimonij causa Virgo, vel mulier manumittatur.* Firmatúrque ex eo, quod *Cleobol.* dixisse fertur: *filias nuptui locare oportere, ætate Virgines; sed prudentia, & scientia mulieres*, vt in eius vita, *Diogen. Laert.* prodit, *de Philosophor. vit., lib. 1.* Non est ergo cur *Iaboleni, Labeonisque* sententiã ad Virgines magis, quàm ad corruptas referamus, *viduæque* nomine corruptam, quæ virum non habuit (hoc est maritum, *vir* enim
10 † pro marito accipitur, *c. quomodo Virginibus, 10. & cap. quod si, 13. in ord. 31. quæst. 1. & ad* Corinth. *1. c. 7.* vbi sæpè *vnum* pro marito *Apostolus* repetit) eodem modo, aut lato saltem vocabulo comprehendi non dicamus. Cùm & ipsi iidem *Iabolenus Labeoque* ibidem *similiter viduam esse, dictam, quasi sine viduitate*, asseuerent. Quod tàm corruptæ virum non habenti, quàm virgini cõuenit, siquidé vtraque *sine viduitate est.*

Prætereà, si viduam solum, aut virginem demonstratione præfata contineri, docere Consul-
11 tus vellet, id clarè † effecisset (iuxta *l. vnic. §. si in autem ad deficientis, C. de caduc. tollend.* coa-

ceruataque à *Nobis in Axiomat. lit. L. n. 65.* Improprietatisque, circuitus, ac superfluitatis notam vitaret, dicendo: *Viduam non solum eam, quæ aliquando nupta fuisset; sed etiam virginem*, quin diceret: *Sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset*, corruptam etiam non à marito complexus.

Quæ & stricta propriaque nominis significatione Virginem appellatione *viduæ* non contineri ostendunt: & quemadmodum ad corruptam, quæ maritum non habuit (ex eo quòd *viduæ* lato nomine contineatur) *legis* nostræ *vnicæ* priuilegium se non extendit, ita neque ad Virgines (alia miserationis causa non interueniente) extendendum. Omittimus à loquendi vsu † argu- 12
mentum, quod & attendi, & verborum proprietati præferendum, multis probauimus in *Axiomatib. lit. V. n. 191.* Virginem autem, viduæ appellatione nullatenus communis accipit loquendi vsus. Quin imo, etsi viduæ appellatio strictè, propriéque Virginem contineret (quod falsum esse apparet) adhuc ex eo solo fori priuilegio (in misera priuilegiati conditione fundato) locus non esset. Siquidem, † *Intelligentia dictorum, ex causa est assumenda: quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus.* Vt Hilarius inquit, *in c. Intelligentia 6. de verb. signif.* communeque prouerbium, *legem non verbis, sed rebus impositam* dictat, de quo *Nos in Axiomat. lit. L. n. 33.* Legis ergò nostræ verba (miserorum subuentioni intentæ) etiamsi alios eorum vi, & significatione comprehendere valeant, mente repugnante; illius dispositio ad alios extendi non debet, vt etiam *supr. n. 7.* annotamus. Cùm præsertim, & ipsasmet à lege nostra personas nominatas, si diuites sint, permulti (quasi non miseras) eius fauore priuare intendant, vt latè *q. 3.* sumus prosquuti. 13

Ex quibus & hæc tenenda, & reiicienda prior videtur indubitanter opinio, nisi adhærens Virgini qualitas legis nostræ, fori priuilegium tribuat. Sed id à virginitate (vt diximus) separatum. Cùm & quemuis alium miseranda qualitas, Fortunæ iniuria accidens (iuxta legis nostræ vnicæ, similiumque terminos) dignum fauore hoc reddat. Ideò, si pauper, si Infirma, si Orba minor, existat (iuxta latè à Nobis præcedentibus quæstionibus notata.) Aliovè simili infortunio laboret Virgo, extrà conuersiam res est.

Inde vi oppressa, † non quod virgo, aut quod 14
virginitatis tempore ei fuerit nata actio (vt contrariæ opinionis *ampliatione tertia* citati dicunt) sed ob criminis immanitatem, hoc fori vtitur priuilegio quod non tantùm Virgini, sed cuilibet 15
† mulieri vim passæ leges tribuunt Regiæ, *5. titul. 3. part. 3. & l. 8. titulo 3. libro 4. nouæ Reg. collect.* Neque in hac tantum specie, sed in qualibet alia, 16
si vis † interueniat, hoc remedio Regium idem Ius violentiam, vimque passo succurrit, *in l. 5. tit. 13. eod. lib.*

Sic & ætatis prouectæ † Virginem (miserandæque perconsequens conditionis) summæ hone- 17
statis, in Curia commorantem, & quinquaginta annorum metam excedentem, *Senatum Granatensem* ad priuilegium hoc meritò admisisse, *Couar.* memorat. *d. cap. 7. numero 2. vers. Caterum.* Cum & Senectus sola hunc mereatur fauorem, vt suo præcipuo loco notamus. Mulierem autem quinquagenariam, senem esse, *de priuileg. pauperum, 2. part. quæstio 56. numer. 40.*

Vnde non est, quòd hac in re virginitas sibi arroget. Sed in præcipuis aliis verè arrogat, quæ
18 humanam conditionem supergressa, † non terrenam modò fœlicitatem, sed Angelorum gloriam superat, vt diui Ambrosij aliorumque Marquard. de Susan. *de cœlibat. Sacerdo. non abrog. cap. 9. numero 7.* sic testimonio comprobat: *Considerent earum excellentem statum, & quòd omnes status mulierum excedit Virginitas, quæ inter metalla auro æquiparatur; & est summa gemma, thesaurus pretiosus margaritis refertus: & est sicut lux Solis, respectu status coniugalis, & vidualis. Et dicit* Bernardus, *quòd sola virginalis castitas est, quæ in hoc mortalitatis, & gloriæ repræsentat. Nam, quod Sancti habent in cœlo (scilicet integritatem, & munditiam corporis, & animæ:) hoc iam Virgines obtinent ex gratia in terra. Nam in regno cœlorum neque nubent*, Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20. *Et per terram, quæ facit fructum centesimum figuratur Virginitas. Et* Ambros. *in libro de viduis, dicit: Supergreditur Virginitas conditionem humanæ naturæ, per quam homines Angelis assimilantur. Maior tamen est gloria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne vinunt: Virgines autem, in carne triumphant. Et in carne præter carnem viuere; non terrena vita est, sed cœlestis. Et in carne cœlestem gloriam acquirere, maioris est meriti, quàm habere. Et sicut Christus in cœlo Angelos habet, & habuit antequam ingressus est mundum. Ita in mundo habet Virgines sicut Angelos, & qui Angelos transcendunt.* Plura *numeris sequentibus.* prosequutus. Sic pariter Hieronym. in sermone de assumptione: *Profecto in carne præter carnem viuere; non terrena vita est, sed cœlestis. Vnde in carne Angelicam gloriam acquirere, maioris est meriti quàm habere. Esse enim Angelum fœlicitas est: esse verò Virginem, virtus: dum hoc habere nititur cum gratia, quod habet* Angelus *ex natura.* Diuus item Augustinus de bono coniug. super illud: *Virgines enim sunt, & sequuntur Agnum quocumque ierit*, ait: *Gaudia Virginum, non sunt eadem cum non Virginibus, quamuis Christi. Nam sunt aliis alia; sed nullis talia.* Non absimiliter Ioannes Franciscus Paui. de visitation. quæstione 10. parte 2. numero 129. *Virginibus (inquit) datur fructus centenarius; viduis sexagenarius; coniugatis autem tricenarius; & omnibus beatis gaudium inexplicabile, quod oculus non vidit, nec in cor hominis ascendit, meritis proportionatum. Quia in domo patris, multæ mensiones sunt, & stella differt ab stella.* Nuptiasque terram, virginitatem paradysum implere dixit *in capite Nuptiæ, 12. in ord. 32. quæstione 1.* Multas præterea Virginitatis laudes cumulauit Benedictus Ægidius *de priuilegiis honestat. articulo 4. à numer. 1. cum seqq.*

Inque eo pretio apud Etnicos etiam habita virginitas est; vt *Numæ Pompilij* temporibus, si
19 casu † ad mortem ductus in Virginem vestalem incidisset, immunis à supplicio redderetur, quemadmodum *in ipsius Numæ vita Plutarc.* prodit, refert Bart. *Taeg. tract. crimin. p. 19. n. 21.*

20 Deorumque responsa † solas Virgines antiquitus præstare solitas, literis, posterorumque memoriæ *Diodorus Sicul.* mandauit, Bibliothec. *lib. 16. c. 6.* hunc in modum: *Solebant etiam primo illo tempore Virgines, ob naturam puriorem, & quod Diana videantur propinquitate quadam iungi ad officium illud diuina enunciandi assumi. Aptissima enim credebantur asseruanda ea arcana, quæ in responsis contineantur.* Iisdemque profetiæ donum in Virginitatis præmium à Deo O. M. concessum (ex Diuo Hieron. *lib. 1. aduers.* Iouin. tradit P. Emanu. Roman. *in elucidat. antiquit. Ordinis Carmelit. elucid. 11. in prin.*

Iura etiam in multis, cæteris eas fœminis anteponunt. Incessu † & loco. Primum enim Vir- 21
ginibus concedunt, vt cum *Baldo* affirmat Felin. *in cap. Causam, n. 4. de probationib.* & post *Cassan.* & *Marquard.* quos refert *Benedict. Ægid. d. c. 4. n. 13.*

Fide quoque, & testimonio, † maiorem nam- 22
que Virginibus, quàm nuptis, vel etiam viduis fidem Iura adhibent, teste Bald. & Felin. *d. proximè loco*, Barbat. *in eod. cap. Causam, num. 13.* Guill. Bened. *in repet. cap.* Raynuntius, *3. p. verb. qui cum alia matrimonium contrahens, nn. 45. de testam.* Prosp. Farin. *prax. crimin. tom. 2. quæst. 59. n. 50.* Anton. Gabr. *commun. opinion. lib. 1. titul. de testibus, conclus. 4. num. 67.* Magna earum confidentia, & fides ex *Cornel. Taciti* relatione deducitur, apud Virgines vestales magnatum testamenta aperiri insinuans, eisque comitti, sic *Annalium libro 1.* inquiens: *Nil primo Senatus die agi passus, nisi de supremi Augusti. Cuius testamentum inlatum per* Virgines vestæ, *Tiberium, & Liuiam hæredes habuit.* Conuenit Suet. Tranquil. *in vita* Octaui. August. Dictoque puellæ, se à tali fuisse de- 23
precatam firmantis, † standum, asseuerant Iul. Clar. *in §. Stuprum, numero 42. vers. Sed pone, & ibid.* prosequitur latius Baiard. *num. 41.* Farin. *praxis crimin. tom. 4. qu. 147. numero 135. & seqq.* Antonin. Thesaur. *decis. 3. numero 2.* Ioan. Vincent. Honded. *cons. 68. numero 12. libro 1.* Carol. Bardell. *consil. 83. numero 61.* Paul. Fusc. *singul. 32. littera V.* Nicol. *Intrigliol. singul. 214. lib. 1.* Martin. Nauar. *in* Manual. Latin. *cap. 16. numero 16. in fin.* Ioseph. Mascard. *de probation. tom. 3. conclus. 1412. numer. 2.* Etiamsi talis sit assertio simplex, non iurata, ex *Fulvij Pacciani* sententia, *de probationibus, libro 2. cap. 2. numero 9. & seqq.* relata, & sequuta à Farin. *d. loco, n. 136.*

Virginitas namque, vt naturalis qualitas præ- 24
sumitur, † nisi defloratio probetur, Ioan. Andr. *in cap. 1. de adulter. nu. 2.* Abb. *nu. 5.* Anchar. 2. Anton. *de* Butr. *num. 4.* Farinac. (multis relatis) *d. qu. 147. n. 135.* Mascard. *d. concl. 1412. n. 1.* Camil. Gallin. *de verb. signif. lib. 5. c. 18. n. 137.* Iacob. Menoch. *de præsumpt. libro 6. præsumpt. 89.* Iacob. Mandel. *cons. 37. numero 2. & cons. 692. numero 2.* Carolus Bardell. *dicto cons. 83. num. 6.* Adrian. Negus. *in sylu. responsor. quæstion. 444. numero 11.*

Nec modò si à Virgine ipsa, sed etiam à tertio 25
† Virginitas allegetur, vt profitentur Mascard. *d. concl. 1412. numero 11.* Baiard. ad Clar. *in d. §. Stuprum, numero 42.* Carolus Bardell. *dicto cons. 83. n. 62.*

Deceptaque (quantumuis dolus, † fraus, vel 26
deceptio alias præsumi non debeat, iuxt. *legem dolum, 6. C. de dol.* adducta à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. D. num. 177.*) Virgo
27 stuprata † præsumitur, patronumque *Iustinianum* Imperatorem habeas, *in l. vnica, §. Si enim, C. de rapt. Virgin.* dicentem. *Quia hoc ipsum velle mulierem, ab insidiis nequissimi hominis (qui meditatur rapinam) inducitur. Nisi etenim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit; non facit eam velle in tantum facinus se prodere.* Profitenturque

UAB Biblioteca de Ciències Socials

fitenturque sic ibid.communiter Doctores,Abb. & Anan.*in d.cap.* 1 *de adulter. vterque num.* 2. Navar. *d. cap.*16. *nu.*16. Anton. Gomez *in l.* 80 Taur. *numero* 10. Ioan. Gutier. *canonicar. quæst. lib.* 1 *ca.*37.*numero* 11. P. Thom.Sanchez *de matrimonio libro* 8. *disputat.* 36. *numero* 12. cumque allis multis, Iacob. Cancer, *variar. resolut. libro* 3.*cap.*11. *numer.*47. Inde sic, Demophontis fallaciam, ipsumque seductorem Demophontem (cui se circunuenta tradiderat) incussat apud Ouidium *Phillis,* ipsius ad *Demophontem epistola.*

Fallere credentem non est operosa puellam.
Gloria simplicitas digna fauore fuit.
Sum decepta tuis, & amans, & fœmina verbis.
Di faciant laudis summa sit ista tua.
Improbe quid gaudes? aut quæ tibi gloria parta est?
Quidque vir, eluſa Virgine, laudis habet?

28 Donationes inter virum, & vxorem, à Iure prohibitas,† factasque,irritas,& inanes esse;non est qui ignoret,stantibus huius rei, ac prohibitionis,titulis *Digestis. & Codice de donat. inter vir.& vxor.c. fin eod.tit.* Regiaque *lege* 4. *tit.* 11. *par.*4. quibus Doctorum cumulum astruere, non decens, & superuacuum putamus.

Easque habet hæc prohibitio vires, & sic 29 (maritum præcipuè) arctat: vt neque dotis constituendæ†, augendævè ratione vxori donationem facere permittat; cum dotem constituere sit donare, *l.final.*8. *Si à socero, D. quæ in fraud. credi. l.siquis vxori,* 60.*D.de donation.inter virum, & vxor.*docentque Abb.& Alex.*de* Neu. *in cap. Etsi necesse,vterque num.* 2. *& Præposit. num.* 1.*de donat.inter vir.& vxor.* Barthol. Socin. *in l.*1. *num.*70. *D.soluto matrimon.* Palac. Rub. *in rub. de donation.inter vir. & vxor.* §. 30.*numer.*1.Sylvest.*verb. Dos, quæst.*6. Angel. *eod.verbo,numer.*6. Armil.8.Tabien.*quæst.*5. *nu.* 6.Baez. *de non mel. ratione dot. filiab. cap.* 16 *num.*4. *P.* Thom.Sanch. (his fideliter relatis) *de matrimon.lib.*6.*disputat.*7.*numero* 2. Eorundem quoque iudicio id intelligens, etiamsi hæc donatio, dotisvè constitutio ante contractum 30 matrimoninm† fiat, ad contracti matrimonij tempus relatione facta, si ea nempè lege detur, *vt inito matrimonio acquiratur.* Cum factam inter sponsos, vel relatam ad matrimonij tempus donationem, Imperator *Gordianus* nullam *in l.* 4. *C. de donat. ante nupt.* his verbis decernat: *Quod sponsæ ea lege donatur, vt tunc dominium eius adipiscatur. cum nuptiæ fuerint secutæ, sine effectu est.* Ea quidem rationis paritate; quòd 31 idem sit aliquid tempore prohibito, † aut inhabili fieri: vel in tempus inhabile, prohibitumvè conferri, vt *in Axiomatib.nostris,lit.F.nu.*135. comprobamus.

Maritum præcipuè Prohibitione hac arctari 32 diximus: quia mulieri, † constituere, vel augere, constante matrimonio, dotem, diuersa ratio permittit. Quod nempè apud eandem illius permaneat dominium, veniat que sibi, soluto matrimonio, restituenda, vt multis *de priuileg.pauper.* 1. *part.quæst.*16.*numero* 6.*col.*3.*in princip.* ostendimus.Dotemque ideò constante matrimonio mulieri constituendi, agendique potestatem fecit Iustinianus *in l. Si constante,* 19 *& in l. Cùm multa,*20.*vers. Quare enim, C. de donation.ante nup.*& *in* §. *Est & aliud, vers. Et primis quidem, instit. de donat.* dicuntque Bald. Nouel. *de dot p.*7. *priuileg.*8.Palac Rub. *in d. repet.rubr.*§.53.*num.*1.*&* 2.Baez. *d.tract.c.* 5. *n.* 16. *& seq.*Cardin.Mantic.*de coniect. vltimar.volunt lib.*11. *tit.*22.*lib.*2.

Eam tamen donationem, dotisvè constitutionem, siue ante, siue post matrimonium à marito grandæuo,† minoris ætatis Virgini factam, 33 tanquam remuneratoriam sustineri profitentur, Accus. *in l.Si voluntate,* 4.*glos.*1. *C. de dot.promiss.*Bart. *in l.si diuortio,*21.*numero* 4. *D.de verborum obligationibus, & ibidem* Iason. *numero* 9. *& in l. Ex hoc iure, numero* 55. *D. de iustit. & iur.* Abb. *in cap.* 1. *numero* 8. *de adulter. & in cap. final. numero* 7. *de donation. inter virum, & vxor.* Tiraquel. *de nobilit. capite* 18. *numero* 19. Didac. Couarruu. *in* 4. *decret.* 2.*part. cap.* 5.§. 3. *numero* 2. Anton.Gomez. *in leg.* 52. Taur. *numero* 66.*casu* 4. *& variarum, tom.*2.*capite* 4. *num.*13. Villalobos *in commun. opinion. littera D. numero* 229. Petr. Duen. *regul.* 121. *limitation.* 11. Gaspar. Baëz. *de non meliorand. rat. dot. filiabus, dict. cap.* 16. *in fin.* Ayora *de partition.* 1. *part. cap.* 7. *numero* 31. *&* 36. Petrus Barbosa, *in l. qua dotis,* 34. *numero* 56. *D. soluto matrimonio,* Aluarus Valascus *consultation.* 4. *numero* 7. *& consultation* 5. *numero* 18. Angel. *verbo, dos, numero* 6. Sylvest. *quæstione* 6. Tabien. 5. *numero* 6. Armil. *numero* 8. Molina *de iustit. & iure, tom.* 2. *tractatu* 2. *disputation.* 289.§. *tertius si fiat, & disputation.* 439. §. *secundum,si eadem confessio,* Sanchez, (his & aliis quam multis relatis) *d.lib.*6.*disputat.*7. *numero* 3.*ad medium,vers.sed dicendum,* Philip.Paschal. *de viribus patr. potestat. parte prima, capite* 4. *num.* 45.

Fortiorique ratione si huiusmodi donatio, 34 dotisvè constitutio ab stupratore constante matrimonio fiat: & vxorem ducere, & dotare,qui virginem seductam violauerit, teneatur, *ex cap.* 1. *de adulter.*ac ideò nec donatio appellari possit,cùm ex necessitate iureque cogente proueniat.Donari autè id dicitur:quod nullo iure cogè te cõceditur,vt *Papinianus,*inquit,*in leg. donari,* 29.*D. de donat.* repetita, *in l. donari,* 83. *D. de regul. iur.*Neque liberalis quis in necessitatibus existit, *vt in axiomatib. nostris, lit. L. numero* 70. *&* 71.multis probamus.Sic tenet in proposito, *Ioan. Lup. in d. repet. rubr. de dona. inter vir. & vxor.*§.30. *num.* 3. & cum eo Sanch. *d. cap.*7. *nu.*6. de intelligentia verò textus *in dict. cap.* 1. *de adulter.* an & quando ad vtrumque virginis violator (ducendum scilicet & dotandum) obligatus existat. præter ordinarios ibidem videndi (vt multorum allegationi parcamus) Farin. *prax. criminal. part.* 5. *quæstione* 147. *numero* 97. cum multis sequentibus & *decision.* 779. *in* 1. *collect. nouissimè* Sanchez *de matrimon. libr.* 4. *disputat.*13. *nu.* 2. *in med.* cæterique ab Agustin. Barbosa *in collect.ad idem caput* 1. *numero* 7. congesti ab eoque non adductus, Ioan. Gutierez *canonistarum quæst. libr.*1. *cap.*37. *per totam.*

Quibus & illud conuenit:quod licet sine dote † vxores duci non soleant, vt & experientia 35 monstrat, & 1. *part.de priuileg. pauper. quæstio.* 17. *num.*49. notauimus: solent tamen virgines quæ satis virginitate ipsa dotatæ sunt, teste *Apuleio, in apolog.* dicente: *Virgo formosa,etsi*

sit oppido pauper; tamen abundè dotata est. Inæstimabilis namque (vt *numero* 18. diximus) thesaurus virginitas est. Quod si omninò indotatam. vel hominum malitia necessitas respuat: minori tamen dote, quam corrupta in matrimonium frequenter admittitur, vt & experimur, & aduertunt Curtius Senior *consil.* 27. *numero* 14. Pellic. *ad consuetudin.* Auer. *capit.* 8. *num* 164. Panut. *de dote, gloss.* 10. *numero* 28. Iacobus Menochius *de præsumptionib. libro* 3. *præsumption.* 6. *numero* 30. Fuluius Pacian. *de probation cap.* 2. *num.* 70. *lib.* 2. & cum aliis, quos refert Mar. Giurb. *in consuetudin. Senat.* Messan. *cap.* 8. *glos.* 1. *numero* 10. *part.* 1. Decor enim ille integritatis † illæsique Pudoris, hominum voluntates ad se allicit, in suique rapit amorem; qui virginitate amissa languescit, vt cecinit pulcrè *Catulus in carmine nuptiali*, mihi pagina 15. 09

Vt flos in septis secretus nascitur hortis.
Ignotus pecori, nullo contusus aratro.
Quem mulcent auræ, firmat Sol, educat imber,
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ.
Idem cum tenui carptus defloruit vngui:
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ:
Sic Virgo dum intacta manet: dum casta suis: sed
Cum castum amisit (polluto corpore) florem;
Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.

Vtrùm Nupta inutilem Maritum habens, regis nostræ vnicæ fori priuilegio gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Negatiua pas proponitur. Affirmatiua*, num. 2. & seqquentibus *defenditur Limitatur*, num. 14.

Nupta inutilem Maritum habens an impropriè, vel etiam propriè Orba, Viduaque dicatur? d. numero 1. & numero. 3. 4. & 5. 65

5. *Communis loquendi vsus attendi, & propriæ etiam verbi significationi præferri debet.*

6 *Eadem Orbitatis, & Miserationis in vxorata inutilem maritum habente, quæ in vidua existit ratio, iusque idem perconsequens adesse debet.*

7 *Nupta inutilem Maritum habens*, legis nostræ vnic. C. quand. Imp. int. pupil. & vid. *dispositione continetur, non extensionis beneficio, sed comprehensionis natura, & numer. seqq. præcipuè numero* 12. *Ratio eadem vbi adest, eadem dicitur adesse lex.* 85

8 *Extenditur etiam lex pœnalis, expressa ratione dispositionis existente.*

9 *In correctoriis. & exorbitantibus à iure, tunc quoque fit extensio.*

10 *Statutum in Vidua loquens, in Vxorata inutilem Maritum habente intelligitur.*

Priuilegium à lege, vel statuto Viduæ concessum, huiusmodi Vxorata concessum videtur. ibi.

11 *Paria sunt non habere Maritum, vel habere inutilem.*

12 *Legis aperta dispositio, argumentis, aut coniecturis vti prohibet.*

Absens pro mortuo, Infirmus pro absente reputatur. ibid.

13 *Marito infirmo, vel misero existente, vxor infirmari, Miseraque censetur.*

QVÆSTIO VII.

QVA Ratione quæstione præcedenti *Virginem* legis nostræ vnicæ, Regiarumque similium priuilegio non gaudere probauimus (quod nempè ex lata, impropriaque significatione *viduæ* nomine contineatur; ex impropriaque si significatione, à communibus Iuris regulis deuium, exorbitansve priuilegium induci neqneat:) eadem, † Nuptam, inutilem Maritum habentem) si alia speciali Fortunæ iniuria non prematur) priuilegio isto frui non debere, videbatur dicendum. Nupta namque inutilem Maritum habens, etsi aliquo modo vidua dici possit: largè tamen, & inpropriè; non strictè. Siquidem propriè, stricteque *vidua* illa dicitur, cuius Maritus mortuus est, vt profert *Couar. practicar. quæst. cap.* 6. *num.* 2. In specieque, mulierem hanc inutilem Maritum habentem, latè, ac impropriè, Viduam nominari. *Iacob. Cancer.* profitetur, *variar. resolut. tomo secundo capit.* 2. *n.* 10. 1

Sed, ne veritatem retardemus, contraria † non solum communis, sed sine contradictore (quem viderim) existit, eamque tenuit in primis *Glos.* celebris, *verb. Orbitates, in l. fin. C. ad leg.* Flau. *de plagiar.* laudata, sequutaque à Iasone *in l. Si is, qui pro emptore, numero* 86. *D. de vsucap.* Marsil. *in l. vnic. numero* 214. *&* 222. *C. de rapt. virgin.* Tiraquel. *in l.* 6. *connubial. glos.* 1. *part. numero* 12. Francisc. Viui. *decis.* 65. Vincent. *de* Franch. *decis.* 100. *numero* 18. Thom. Act. *de ludo scach. quæst.* 8. *princip. numero* 43. Iacob. Menoch. *de arbitrar. libro, casu* 66. *numero* 9. Vuesemb. *ad tit. nostrum, C. quando Imper. inter Pupill. &* Vid. *numero* 2. Ioann. Mar. Nouar. *in pract. election. & variat. for. sect.* 1. *quæstion.* 7. *numero* 10. Didac. Couarru. *dict. cap.* 7. *numero* 2. *versicul. Est in hoc*, Camil. Borrel. *in summ. decis. part.* 1. *titul.* 56. *numero* 35. Azebed. *in l.* 9. *titul.* 3. *numero* 10. *libro* 4. *nouæ Regiæ collectionis, & in l.* 1. *titul.* 3. *numero* 7. *lib.* 6. Euia *in Cur.* Philip. 1. *part.* §. 9. *numero* 13. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 666. *num.* 9. *tom.* 4. Iacob. cancer. *dict. tom.* 2. *capit.* 2. *num.* 8. Philip: Paschal. *de virib. patr. potest. part.* 2. *numero* 93. Sigismund. Scacc. *de appellat. quæst.* 7. *numero* 116. Marches. *de commiss.* 2. *part.* §. 2. *titul. de auoc. causar. numero* 36. Alexand. Trentac. *variar. resolut. libro* 2. *titul, de citatione, resolut.* 2. *numero* 16. Petr. Surd. *de aliment. titul.* 1. *quæst.* 44. *numero* 67. Perez *de Lara, de capellan. & anniuers. libro* 1. *capit.* 21. *numero* 36. Bobadill. *in Politic. libro* 1. *capit.* 11. *numero* 7. Petr. Barbos. *in l.* 1. *part.* 1. *numero* 47. *D. solut. matrim.* Osuald. Hilliger. *in* Donel. *enucl. lib.* 17. *capit.* 20. *liter. B.* Exemplificantes in Marito longè absente, ad triremes damnato, ab hostibus capto, longa, grauique infirmitate laborante, vel fatuo. 2

Neque contrarium propositum argumentum † huic verissimæ conclusioni quidquam obest. 3

obest. Quia non ex verbi solum significatione, sed ex rei veritate, miseraque huismodi fœminæ conditione ad hanc assertionem mouemur. vtrumque autem eam infallibilem reddit. Pro virgine enim, non alia, quam nominis ad hoc priuilegium obtinendum, significatio, ex *viduæ* appellatione deducta, pugnabat (vt eadem *quæstione præcedenti, à numero* 8. prosequimur) meritóque in eo casu, ex lata, impropriaque significatione contrà Iuris communis regulas, exorbitans priuilegium inducendum non esse, firmauimus: At in præsenti, fœminam hanc inutilem maritum habentem, verè quoad effectum, viduam, orbam, & miseram reputari, dignamque per consequens *legis nostræ vnicæ* fauore, iure quidem optimo relati censuerunt.

Neque enim infœlicis aui inutili mariti vita,
4 † orbitatem, miseramque fœminæ conditionem tollit, sed efficit. *Constantini* verba, vt breuiter, sic eleganter id probantia, *dict. leg. fin. Cod. ad leg. Flau. de plagiar.* in medium prodeant: *Plagiarij, qui viuentium filiorum miserandas infligunt parentibus orbitates, &c.* Et orbos, & miseros parentes, filiis viuentibus, quos in vsu non habent, meritò vides nominatos. Quibus ex verbis, ad vxorem inutilem maritum habentem dicta *glossa ibi* descendit, & viduam, & miserabilem dicens. Idque non ex impropria verbi significatione si *Labeonis* sententiam spectemus *in l. malum*, 242. §. *Viduam, D. de verbor. signific. quia vidua* (inquit) *sic dicta est, quasi vecors, vesanus; qui sine corde ant sanitate esset: similiter viduam esse dictam, quasi sine duitate.* Nuptamque hanc, latinitatis bonarumque literarum sectatores viduam appellant. *Cornel. Tacit. annal. libro* 16. ita inquiens: *Contrà, filia intrà vicesimum ætatis annum, nuper marito Annio pollione in exilium pulso, viduata desolataque.* Penelopem quoque Vlissis absentis vxorem, viduam miseramque *Plautus* nominauit, *in Stich. actu* 1. *scen.* 1.

Credo ego miseram fuisse Penelopam
Soror, suo exanimo, quæ tandiu vidua
Viro suo carnit.

Vt alios à Tiraquello *d. l.* 6. *glos.* 1. *p.* 6. *nu.* 12. relatos omittamus.

Quam quidem significationē communis si-
5 mul vsus loquendi † probauit, eximio venerandoque teste Innocentio III. P. M. *in cap.* 2. §. *Sed neque, de translation.* Episcop. dicente: *Sicut iuxta communem modum loquendi, illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licet Episcopum habeat; inutilem tamen perhibetur habere.* Quem nominis propriæ significationi prævalere, potiusque attendi debere; *quæstione quoque præcedenti* aduertimus.

6 Quod si adhuc viduæ nomine vxoratam inutilem maritum habentem contineri neges, nec bonarum literarum professoribus credens, nec communi loquendi vsui deferens, aut optemperans, subterfugia quærens: veritatem, rationemque fugere nequibis. Quæ cum eadem in vxorata † inutilem maritum habeten, orbitatis, & miserationis in vidua adsit: idem per consequens ius adesse & vigere debet, ex vulgari regula *text. in l. illud*, 32. *D. ad leg. Aquil. in l. à Titio*, 108. *D. de verbor. oblig. in l. Si postulauerit*, 25. §. *de eo, D. ad leg. iul. de adulter.* cum aliis de quibus *nos in axiomatibus. liter. R. numero* 14.

Hancque vxoratam, tam legis nostræ dispo- 7
sitione, † quam viduam contineri, non extensionis beneficio dicendum est rationis identitate id efficiente, quæ vbi adest, eadem dicitur lex adesse, *ex l. illud*, 16. *C. de sacrosanct. Eccles. in l. His solis*, 7. *versic. de cæteris autem, quæ portentosæ vtilitatis, abiectaque pudicitia sunt, satis etiam tacitè cautum putamus, Cod. de reuoc. donat. l. Nominis*, 6. *D. de verbor. signif.* vbi apertius id ipsum Vlpianus: *verbum* ex legibus, *sic accipiendum est: tam ex legum sententia, quam ex verbis.* Quam multos in id congessimus *d. lit. R. num.* 15. qubus (optimè loquentem, & assertio- 8
nem comprobantem) *Farinacium* addimus *fragmentor. criminal. parte prima, littera E. numero* 167.

Quod & in lege pœnali, † expressa dispositionis ratione existente (*ex Villagut. Lara, Menoch. Mario Antonin. Rebell.* & aliis) *dict. lit.* R. *num.* 17. Ampliauimus addimusque similiter *Farinacium* eundem, *n.* 168.

In correctoriis etiam, † & exorbitantibus à iure, idem dicendum, eademmet iura suadent, profiteturque (propè innumeris relatis, in idem 9
sæpè residens) Ioan. Gutier. *practicar. quæst. lib. 3. quæst.* 17. *num.* 75. *& sequentibus vsque ad numerum* 88.

Eamque viduæ, & vxoratæ inutilem maritum habentis paritatem, seu coniunctionem es- 10
se; † vt de vidua statutum loquens de habente maritum innutilem intelligendum, profiteantur Iodoc Damhoud. *in enrichid. parium, aut simil. iur. verb. esse inutiliter, & verb. maritus inutilis.* Andr. Tiraq. *de legib. connubial. repetit. a l.* 6. *numero* 12. Didac. Per. *in l.* 1. *titulo* 1. *libro* 3. Ordin. *versicul. cum iam, sit visum col. mihi* 461. Ideóque siue lege, siue statuto viduæ priuilegium concessum, vxoratæ inutilem maritum habenti concessum videri, firmat etiam Girond. *de priuileg. num.* 1441.

Hæc quidem si à lege nostra vnica, concordibusque Regiis (*quæst.* 3. *num.* 1. sæpéque aliis in locis relatis) viduæ solum nominatim fori priuilegium, vt aduersarios in prima causæ discutione ad Principem trahere valeat: trahi verò ab aliis ipsa nequeat, concessum extitisset. Quia identitatis (vt diximus) ratione, omnimodaque vxoratæ inutilem maritum habentis, cum vidua, paritate; in vidua dispositum in huiuscemodi pariter vxorata dispositum censendum foret, cum tot eam viduam, & orbam iudicari auctoritatibus comprobatum extet, pariaque esse, non habere maritum, † vel habere inutilem. 11
Quibus & in *Axiomat. nostris* ad id citata iungimus, *lit. H. num.* 3.

Sed cùm non viduæ solum, longa infirmitate contritis, aut pupillis, sed aliis quoque fortunæ iniuria † miserabilibus hoc prædictæ le- 12
ges beneficiū nominatim, expresséque indulserint: non à paritate aut identitate rationis, aliovè argumento opus est, cum aperta legis dispositio adsit; quæ argumentis, aut coniecturis vti prohibet iuxta notata à *Nobis in Axiomatib. nostris lit. C. n.* 74. *& lit. V. num.* 84. Orba miserabilique sic vxorata existente, siue absens in longiquo maritus sit, cū interim (vt probauimus) viduata existimetur, idem absentia, quod morte operante, cum & pro mortuo absentem haberi iam *suprà quæstione* 5. *numero* 15. dixerimus. multoque fortius si in exilio, aut tritemibus, siue

UAB Biblioteca de Ciències Socials

siue etiam domi longa infirmitate grauetur. Siquidem & vxori per eam inutilis factus sit, & absens reputetur infirmus, *vt dicta quæstione 5. numero 14.* comprobauimus. Imò infirmari vxor
13 † ipsa, marito infirmo, videatur, cum sint vna, & eadem caro, *Genes. capite 2. in fin.* ex miseraque mariti conditione, & vxor misera dicatur, Quod neque *Ouidium* latuit, dum exilium suum deplorans, *Tristium libro 5. Eleg. 14. ad vxorem*, ait.

Cúmque viri causa possis miseranda videri.

Tot ergò ex capitibus vxorata inutilem maritum habens, miserabilis existens, expresséque à lege nostra, consimilibusque Regiis consequenter ad fori beneficium admissa: nec dubitationem aliquam principalis conclusio recipit: neque ponderis quicquam in contrarium argumentum oppositum, tot etiam rationibus dilutum.

14 Eandem tamen limitant † conclusionem Matheſanus *de commiss. 2. part. dicto §. 2. titul. de anoc. causar. numero 38. &* Ioan. Mar. Nouar. *dict. sect. 1. quæstione 7. numero 10. praxis election. & variat. fori*, quando misera conditio, inutilitasque mariti, vxoris culpa prouenisset. quam eandem sublimitandam, intelligendamque censeo, si vxoris culpa ad casum præordinata sit, non aliter iuxtà latè deducta à *nobis de priuil. paup. 1. part. qu. 54. num. 7. cum seqq.* præsertim, *num. 25.*

Cætera huiusce modi vxoratæ priuilegia, à viduarum priuilegiis (quæ iam *quæst. 3.* sumus prosequuti, cùm viduæ apellatione contineatur), per legemque vel statutum viduis concessa videri dixerimus) repetere licet, & ab his quæ generaliter in mulierum fauorem explicitè, aliorumvè relatione *eadem quæstione 3.* tradidimus, Ne matrimonij materiam à nostra separatam, captare velle videamur ineptè si interius Nuptarum scrutemur fauores, quod à nostro est instituto alienum.

VTRVM ECCLESIA inter miserabiles personas contineatur? Legis nostræ vnicæ vtatur fauore? quatenusque priuilegiata existat.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia an minoribus, & pupillis equiparetur, eorumque vice fungatur?* & num. 3. 7. & seqq.

2 *Ecclesia an miserabilium numero contineatur* & num. 5. 9. & 10.

4 *In fauorem etiam Ecclesiæ disponendi profanis legibus potestas non est, nisi & Canonica sanctione approbentur.*

5 *In hisce Castellæ regnis, Cathaloniæ, & aliis an Ecclesia miserabilis persona reputetur, vt primum iudicem Senatum habere possit? ab expensisque in causa prosequutione excusetur.*

6 *Doctoris dictum, secundum legem, vel auctoritatem ab eo allegatam intelligendum est.*

7 *Æquiparatorum non semper idem, nisi eadem sit ratio, iudicium est. Vtque ab æquiparatis argumentum procedat, omnimoda in casu aquiparato similitudo adesse debet.*

8 *A minoribus ad Ecclesiam non semper æquiparatio procedit, nec semper Minorum vice Ecclesia fungitur. Et an solum quoad restitutionis beneficium? Et an quoad illud etiam semper comparetur.*

9 *In specie, & quæstione nostra, dissimilitudo inter minores, & Ecclesiam existit.*

10 *Ecclesia potentior reputatur, & in eam, tanquam in potentiorem, alienatio fieri nequit, factaque viribus non subsistit.*

Testes qualiter in nobilitatis probationibus interrogandi? ibid.

11 *Ecclesia Prælatum habens (ad minoris similitudinem patrem habentis) neque orba neque miserabilis ea ratione existit.*

12 *Ecclesia filia; Prælatus, parentis locum tenet.*

13 *Ecclesia vxor; Prælatus, maritus eius appelletur. Et quemadmodum vigintiquinque annis minor maritum habens, licet patre careat, hoc fori priuilegio non vtitur: sic Ecclesia (in hoc minori etiam comparata) Prælatum habens, non vtetur.*

14 *Ecclesia Cathedralis Episcopo mortuo, vel inutili effecto, viduata dicitur. Et an idem in Ecclesiis collegiatis, vel parochialibus rectoribus mortuis, vel innutilibus.*

15 *Vicarius Ecclesiæ parochialis designatus, dum de proprio rectore prouidetur; non rector eius, sed procurator existit, legitimam administrationem habens.*

Alterius regimini. præterquam parentis, aut mariti supposititus hoc fori priuilegium habet. ibid.

16 *Beneficiarius Ecclesiæ suæ prouentum in vita vsumfructum habet: in morte (generali recepta consuetudine) aut disponit: aut intestatus, parentes, vel consanguineos in eis successores habet.*

Beneficiarius tutori non comparatur. ibidem.

17 *Religionum Superiore, aut Præpositi,* Prælatorum *nomine continentur, verique Prælati dicuntur.*

18 *Ecclesia pauper, vel etiam diues spoliata, propriaque re per vim priuata, hoc fori gaudet priuilegio, & coram quo malit Iudice Ecclesiastico, vel seculari spoliatorem conuenire potest.*

19 *Quod hodiè cuilibet, etiam laico vim passo, conceditur.*

Ecclesiasticus, vel secularis, cui ab Ecclesiastico iudice violentia, aut vis illata est; pro ea, grauamineque tollendo, an & qualiter regium adeat tribunal? ibid.

21 *Ecclesia an fisco comparetur? Eius priuilegiis vtatur? De fiscoque ad Ecclesiam, & è conuerso argumentum procedat? Et* nu. 25.

22 *Ecclesiæ fauor validior est quam fisci, qui vltimus priuilegiatorum existit; Ecclesiæ priorum.*

23 *Contrà fiscum in dubio est iudicandum.*

24 *Pro Ecclesia iudicandum in dubio est.*

25 *De priuilegio Ecclesiæ, ad priuilegium fisci, non valet argumentum.*

26 *Eceleſia an verè fiscum habeat, qui tacita in bonis cum eo contrahentis hypoteca, vt cum seculari, gaudeat? quique in Clericorum bonis*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

bonis vacantibus, & sine hærede legitimo decedentium succedat? Et cui Clericorum delinquentium pecuniariæ applicentur pœnæ, ac bona confiscata secularis Fisci adinstar? & num 27. 29. 30. & 31.

28 Ecclesia pro decimis sibi debitis, tacitam in prædiis hypothecam habet, inque emphyteuta bonis, qui emphyteuticum Ecclesiæ prædium reddidit deteriorem.

32 Ecclesia Imperij priuilegiis gaudet, & fraternizat vtrumque.

33 Minorum, & Pupillorum iure, an, & quando vtatur.

34 Restitutio à priuato quolibet in foro eius aduersus quem postulatur, petenda est.

35 Ecclesia an aduersus laicum, coram Ecclesiæ Iudice restitutionem petat? Et quid si de propriis Clerici bonis tractetur?

36 Tacitam hypothecam habet in bonis Prælati malè administrantis, ad minoris, Mulieris que pro dote similitudinem. & n. 45.

37 In aliorum ad ministratorum bonis, tacita hypotheca non contrahitur.

38 Inter Minores, & Ecclesiam, qui plures similitudine congerant?

39 Pro rebus malè ablatis, in bonis restituere debentis Ecclesia, cui restitutio facienda est, tacitam habet hypothecam.

40 Contrà furem, vel eius hæredem, non hypothecaria, sed actio tantum rei persecutoria ea existente; vel non extante, ad eius æstimationem competit.

41 Ecclesia Reipublicæ comparatur, omnibusque Reipublicæ priuilegiis concessis vtitur, quando aptabilis casus est, contrariumque à Iure decisum non reperitur.

42 Ecclesiæ fauor, Reipublicæ fauori præpöderat.

43 Militum priuilegiis, vbi inæqualitatis non adest ratio, Ecclesia potitur.

44 Et libertatis.

45 Et dotis, rationis identitate existente.

Et an non tantum pro dote sua; sed etiam pro aliis bonis dotis priuilegiis Ecclesia gaudeat? ibi.

46 Dos Ecclesiæ pluribus priuilegiis gaudet quàm Mulierum.

47 Pro Ecclesiæ dote, reque euicta, aduersus promittentem, vel Rectorem, qui eam recepit, tacita, vt secularis, competit hypotheca.

48 Ecclesia fauore alimentorum, an & quando fruatur?

49 Piarum causarum priuilegiis Ecclesia gaudet, & principem locum inter eas tenet.

50 Ecclesiæ datum, eiusque fauore constitutum est, vt ad eam pro criminibus confugientibus præstetur immunitas, ne ab illa extrahi queant.

Et an ex Veteris Testamenti lege, aut Euangelica concessa sit? ibid. remis.

Apud Etnicos id quoque obseruatum ostenditur.

51 Confugientem ad Ecclesiam extrahens, qualiter puniatur? Et an læsæ Maiestatis reus iudicetur?

52 Ecclesia ad quam reus confugit obsideri non debet; neque in ea vinculis, aut compedibus detineri.

53 Ecclesia priuato succedens, contra quam præscriptio cœperat, an priuilegio suo aduersus præscriptionem vtatur?

54 Et quid in aliis priuilegiatis, vt in dote, & minore?

Qui à priuato emphyteusim accepit, si ad Ecclesiam peruenit, intra biennium ad canonis solutionem sub caducitatis pœna arctatur, ibid.

55 Res Ecclesiæ, vt minorum, non nisi cum causa, & solemnitatibus alienari possunt.

Et quæ sunt? remissiuè.

56 Si in euidentem Ecclesiæ vtilitatem alienatio facta sit, etiam sine requisitis solemnitatibus. an teneat? contrahensque omninò, Ecclesia volente, stare contractui debeat? & num. seq.

Absque forma substantiali, nihil in rerum natura subsistit, ibid.

In facto notorio solemnitates alias requisitæ relaxantur, ibi.

58 Nudus minister, testamentique executor aduersus hæredes hæreditariosvè debitores actiones monere, agereque non potest.

59 Ecclesia fauore potest.

60 Ecclesiam defendere, proque illa de populo quilibet comparere valet, & num. 62.

61 Etiam Ecclesia inuita, & contradicente Prælato.

63 Sine mandato pro alio in iudicio experiri, licet regulariter nemini.

64 Officio suo procuratorem compellere Iudex potest, vt mandatum ostendat.

65 Admitti in iudicio, nisi pro suo interesse quis non debet.

66 In inuitum beneficium conferendum non est.

67 Ecclesia inuita quoque, non solum beneficium datur, sed etiam alteri, si Ecclesiæ vtilitatem respiciat.

68 Iudex ex officio Ecclesiam defendere, in integrumque illi restitutionem dare potest.

69 Aliis, non nisi petentibus officium suum impartiri. Iudex debet.

70 Incertitudo omnem vitiat dispositionem.

71 Fauore Ecclesiæ fallit, publici fauoris adinstar.

72 Legatum pro Ecclesia construenda, licet ædificio fiendo locus à testatore designatus non sit; caducum non redditur.

73 Pro alio ædificio construendo, loco certo non designato, derisorium legatum est. Loci enim incertitudo actum promissionemque vitiat.

Loci, & nominis incertitudo æqui paratur, ibi.

74 Ædificium solo cedit.

75 Ædificium alieno in solo pecuniis Ecclesiæ constructum, solo non cedit, sed solùm ædificio, & sic vtrumque Ecclesiæ. Indubitabiliusque si ædes sacra solo ædificata sit alieno, & num. seq.

77 A muneribus præcipuè personalibus Ecclesiastica persona immunes existunt. Communis vtilitatis, aut necessitatis casu excepto, & num. seq.

Et quid circa patrimonialia munera? n. 79.

Et an in casibus in quibus ad munera Ecclesiastici tenentur, à secularibus iudicibus ad ea cogi possint? ibid.

80 Immunitas hac an ad Ecclesiæ vassallos, colonos, Ecclesiavè seruientes porrigatur?

81 Ecclesiæ emphyteuta an rei emphyteuticæ ratione ea immunitate gaudeat?

82 Pro Ecclesiastica pensione ex beneficij fructibus

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ctibus constituta, tacita in eis hypotheca illi in cuius fauorem concessa est, ad alimentorum similitudinem competit, & n.85.

83 *Pro aliis pensionibus, etiam ex certo fundo relictis, debitis, aut constitutis, actio solum personalis competit.*

84 *Tacita contrahitur hypotheca pro pensione super certo fundo aut certis bonis constituta.*

86 *Donatio quingentorum solidorum summam excedens, ad sui valorem insinuationem requirit, inque excessu, nullitatis vitium patitur.*

87 *Ecclesiæ vltrà dictam summam donatio facta, insinuatione non eget.*

88 *Donatio etiam immensa Ecclesiæ facta sustinetur.*

89 *Omniumque etiam bonorum præsentium, & futurorum.*

Communi iure, præsentium, & futurorum bonorum donatio improbatur. Regio verò, etiam præsentium tantum, ibid.

90 *Regalia potest Princeps Ecclesiæ donare.*

91 *Priuatis Regalium donationem, in Coronæ præiudicium facere Princeps nequit.*

92 *Victus victori in expensis condemnari regulariter debet.*

93 *Ecclesiæ fauore limitatur.*

94 *Fiscus victus, in expensis non condemnatur.*

95 *Emphyteuta Ecclesiæ per biennium in solutione cessans, emphyteusi priuatur.*

96 *Secularis per triennium.*

97 *Ecclesia si ab alio emphyteusim teneat, præfatoque temporis spatio non soluat; an emphyteusi priuetur?*

98 *Ecclesia, quæ ob canonem non solutum à iure suo cecidit; in integrum restitutionem, vt canonem soluat, implorare potest.*

99 *Contractus in dubio censualis potius, quàm emphyteuticus præsumitur.*

100 *Ecclesiæ fauore, an emphyteusis potius ratione, quàm census videatur facta solutio?*

101 *Censuarius mille etiam annis censum non soluens, à iure suo non cadit.*

102 *Census, rem nostram esse demonstrat; canon, alienam.*

103 *Censum inconsulto Domino alienans, à iure suo non cadit; emphyteuta cadit.*

104 *Aduersus Ecclesiam, quadragenaria solum præscriptio procedit; aduersus quam ex capite ignorantiæ Ecclesiæ restitutio conceditur,* & num. seq.

Et intra quod tempus competat? num. 107.

106 *Et quid scientia interueniente?*

108 *Aduersus triginta annorum præscriptionem etiam ignorantia titulo (exprobabiliori sententia) restitutio aliis denegatur.*

109 *Ecclesia, data quoque scientia, enormiter læsa, post quadriennium restitutionem consequitur.*

110 *Et intrà quod tempus præterito quadriennio?*

111 *Absque interpellatione debitorem in mora constituit Ecclesia.*

112 *Qui Ecclesiæ vendit, quamuis ei litem motam Ecclesia non denunciauit, de euictione tenetur.*

113 *Sine interpellatione, mora committi non solet.*

114 *Venditor cui lis ab emptore non fuit denunciata, nec vt liti assisteret facta interpellatio, de euictione non tenetur.*

115 *Ex contractu inutili, traditione interueniente, possessione transfertur.*

116 *In re Ecclesiæ, vel Pupilli fallit.*

117 *Procurator generaliter ad vendendum constitutus, fidem potest habere de pretio, & absque eius receptione dominium transferre, licèt mandato sit adiectum.* Et ad petendum, recipiendum, & de recepto liberandum.

118 *In Ecclesiæ, Fisci, vel Minoris procuratore fallit, qui fidem habere de pretio nequit fidemque habendo, dominium non transfert, integro etiam ferè pretio recepto, vno deficiente nummo,* & numero seq.

120 *Successor singularis præcessoris locationi stare non tenetur.*

121 *Locationi de rebus Ecclesiæ per triennium à Prælato factæ, si vtilis Ecclesiæ sit, stare compellitur.*

122 *Mutui obligatio efficax est, debitoresque solutionem differentes, multiformiter castigantur, remiss.*

123 *Contra Ecclesiam ita demum oritur, si in illius vtilitatem mutuum conuersum probetur.*

124 *Dominum absque traditione, vel apprehensione regulariter non transfertur.*

125 *Fallit in Ecclesia,* & num. 449.

Limita, & intellige, vt num. 126. 127. 128. 129. 130. & 131.

126 *Sæpè dominium, non verò possessio transfertur, remissiuè.*

131 *Dominium, & possessio rerum eius, quæ, suaque Ecclesiæ deuonit, an in illam absque apprehensione transeat?*

132 *Donatio non præsumitur, remissiue.*

133 *An Ecclesiæ fauore, vt dotis, præsumatur?*

134 *Priuilegium Ecclesiæ concessum (cum nunquam moriatur) reale perpetuumque censetur.*

135 *In dubio, personæ priuatæ, vel ab ipsa Ecclesia concessum, personale iudicatur.*

136 *Aduersus contractum iuratum, nec per restitutionis quidem auxilium minor admittitur. Absolutioneque ad agendum, vel excipiendum eget.*

137 *Ad agendum, vel excipiendum absolutione obtenta, non pinguius ius, quam maior consequitur minor.*

Qui relaxationem à iuramenti vinculo iniquè obtinuit, in periurium recidit, ibidem.

138 *Ecclesia contractum iuratum, absolutione etiam non petita, impugnare valet, aduersusque illum integram restitutionem postulare.*

139 *Ecclesia habetur loco filij, facitque deficere conditionem si sine liberis decesserit, & substituto in defectum liberorum excluso, Ecclesia bonorum capax, admittitur.*

140 *Sine Religiosorum, sine Clericorum Ecclesia sit.*

141 *Tacita pupillaris substitutio pupilli matrem non excludit.*

142 *Nisi Ecclesia, vel pia causa substituta sit. Et an indistinctè procedat?*

143 *An solus Prælatus hæreditatem, legatum vè Ecclesiæ relictum repudiare possit?*

144 *Ecclesia*

144 *Ecclesiæ iniuriam solus Prælatus non remittit.*

145 *Donatio Ecclesiæ, vel pauperibus absentibus facta, ante acceptationem reuocari an possit?* & numer. seq. *Regulariter potest*, ibid.

Et quid hodiè iure Regio? num. 146.

147 *Tollendæ dubitationis gratia, dubio existente legato; non melior, sed minima, aut mediocris saltem res debetur.*

148 *Ecclesiæ melior præstanda in dubio est.*

Et quidem vouente aliquid Ecclesiæ, si dubium circa voti implementum adsit? ibid.

Intellectus text. in cap. Ex parte, 18. de censib. ibid.

149 *Priuilegium quanto tempore præscribatur, amittaturvè à secularibus, aut ab Ecclesia?* & num. seq.

151 *Statutum quemadmodum vno actu conditur; vnica etiam contrauentione tollitur.*

152 *Et quid in statuto Ecclesiæ fauorabili?*

Vnus solus de Ecclesia omnibus resistere potest, actumque eorum in Ecclesiæ præiudicium factum retractare, ibid.

153 *Princeps potest priuilegium simplex subdito concessum, ad libitum, & sine causa reuocare.*

154 *Fallit si Ecclesiæ priuilegium huiusmodi sit concessum.*

155 *Per legem generalem priuilegium Ecclesiæ datum, an generali quoque lege tolli possit?* remis.

156 *Nemo contrà se arma præbere, aut instrumenta edere tenetur.*

137 *Nisi ad Ecclesiæ, Fisciquefauorem.*

158 *Mobilium legato, quæ post testamentum patrimonio testantis accreuere, non continentur.*

159 *In Ecclesiæ mobilium legato fallit.*

160 *Sententia contrà Ecclesiam absente Aduocato, vel Procuratore lata, nulla est, ad Fisci similitudinem, cui hoc est speciale ius concessum*, & num. seq.

162 *Quid in priuato, aduersus quem absente Aduocato sententia lata est?*

163 *Repertorum instrumentorum prætextu, instaurari lis nequit.*

164 *In Ecclesiæ causa, Fisci, Reipublicæ, & Minoris potest.*

Et an ipso iure? & duobus num. seqq.

165 *Intellectus* textus in cap. Inter Monasterium, 20. & cap. Suborta, 21. de sent. & re iudic.

167 *Post conclusionem in causa instrumenta reperta, ab Ecclesia producta, Prælati etiam negligentia in eis perquirendis data, admittenda sunt.*

168 *Aliis, huiusmodi ius post conclusionem in causa, nisi omnimoda diligentia adhibita, denegatur.*

169 *Conclusio causæ, sententiæ comparatur.*

170 *Post conclusionem in causa, non amplius iudicium dicitur.*

171 *Post litem contestatam exceptiones dilatoriæ opponi non possunt.*

172 *Neque in appellationis instantia.*

173 *In Ecclesia, & minore limitationem præcedens recipit assertio.*

174 *Deperditi instrumenti non nisi testibus peritis probari potest.*

275 *Ecclesiæ vel Fisci etiam non peritis probatur.*

276 *Fiscus quatenus in sui debitoris, aduersusque eiusdem debitoris creditores priuilegiatus in hypotheca existat?*

Et an eius in hoc priuilegio, Ecclesia, dosque vtantur? & numero seq.

178 *Ecclesia, & Fiscus in personali actione prælationis iure gaudent, etsi in ea regulariter prælatio non detur, neque ex tempore, sed ex causa priuilegia æstimentur.*

179 *Legatum ab vno hærede nominatim relictum, ab aliis nequit postulari.*

180 *Ecclesiæ sic relictum, ab omnibus hæredibus (alimentorum instar) exigi potest.*

181 *Futuræ successionis pactum inter priuatos, iura improbant.*

182 *Ecclesiæ fauore huiusmodi pactum (ad militaris priuilegij similitudinem sustinetur.*

183 *Minutam solutionem creditor accipere non adstringitur.*

184 *Ecclesiæ, & libertatis causa creditor compellitur.*

185 *Donatio, remissio aut renunciatio nunquam præsumitur.*

186 *Multis in casibus fallit, & qui sint?*

187 *In casibus in quibus donatio, remissio, aut renunciatio præsumitur; Ecclesiæ fauore non præsumitur.*

188 *Operas suas in perpetuum locare, ad promissasque adstringi quis non potest.*

189 *Ecclesiæ fauore in perpetuum operarum obligatio tenet, ad easque compellitur promissor.*

190 *Seruus Ecclesiæ in dignitate constitutus dicitur.*

191 *Ecclesiæ, vel Vniuersitatis administrator, nec palam eius bona emere potest.*

192 *Secus in adulti; vel etiam pupilli administratore, iure saltem communi.*

193 *Ecclesiæ Rector, siue Administrator, eius bonis ditatus præsumitur, aduersusque eos Ecclesiæ conceditur repetitio.*

194 *Aliis, etiam Reipublicæ, aut Fisco, non vtique*, & num. seq.

196 *Legatum* tot aureorum *Ecclesiæ factum, annuum præsumitur.*

197 *Aliis, vnica tantum præstatione fit satis.*

198 *Scriptura priuata ad sui firmitatem, Consulis, dicique appositionem non requirit.*

199 *Ad probationem requirit.*

200 *Quid Ecclesiæ fauore?*

Solutio ab Ecclesia facta, etsi quantitas non fuerit expressa, si per relationem certificari potest, probatur, Ecclesiamque liberat, ibid.

201 *In præiudicialibus taciturnitas consensum non inducit.*

202 *Ecclesiæ, ac diuini cultus fauore, inducit.*

203 *Creditor videns pignus in Ecclesiam distrahi, aut alienari sibi præiudicat tacendo, pignusque intelligitur remisisse: ad libertatis, Fiscique similitudinem, quibus id concessum est*, & numero seq.

205 *Regulariter, per scientiam, & patientiam distractionis pignoris, non aliter sibi creditor præiudicat, quàm si expressè consenserit.*

206 *Vendere rem suam nemo compellitur.*

207 *Pro Ecclesia construenda, ædificanda, vel amplianda, domum suam vendere quis cogi potest, ampliatur* num. seq.

209 *Meretrix propè Ecclesiam, propriam in*

habitans

habitans domum, expelli potest. Et quid de vxorata inhoneste viuente, num. 111.

210 Quemadmodum meretrix à vicinia expelli potest: an à propria etiam domo expellatur. & numero seq.

212 Domum leuare, aut feneſtras facere ad Monialium cœtum proſpectum habentes, non licet, poſſuntque facta deſtrui.

213 Iuxta Eccleſiam nil conſtrui, aut extolli poteſt, quod illi praeindicium afferat, etſi pium opus contineat.

214 Poteſtque hoc caſu, ad vendendum ſeruitutem altius non tollendi, vicinus cogi, etiam via publica intermedia.

215 Cogi non poteſt quis ad vendendum ius ſibi competens; nec domum ſuam leuare altius prohiberi. Amplia numero 216. & 217. Limita n. 218.

219 Legatum factum, alienatione voluntaria videtur ademptum.

220 Legati ademptio ex coniecturis deducitur, eiſque probatur.

221 Legatum Eccleſiæ factum, alienatione voluntaria non extinguitur.

222 Fideicommiſſum vniuerſale, abſque reſtitutione in Eccleſiam, eius priuilegio tranſit.

223 In aliis, reſtitutio in fideicommiſſo vniuerſali deſideratur.

224 Et quid in fideicommiſſis particularibus? Et an in eis, vt in legatis, à morte teſtatoris, dominium fideicommiſſi tranſeat? & num. ſeq.

226 Eccleſia an inſtituta cenſeatur hæres, ſi inter amicos prædixiſſet defunctus: Poſt eius mortem inſtituere Eccleſiam velle, eo poſtmodum inteſtato decedente?

227 Eccleſiam defendere promittens, etiam non requiſitus, nec certo tempore deſignatus, eam defendere tenetur.

228 Fauore Eccleſiæ, vt Minoris, re ipſa, abſque interpellatione mora contrahitur, remiſſiuè.

229 In aliis, requiſitio, interpellatioque ad obligationis executionem deſideratur.

230 Res pecunia Eccleſiæ empta, an ipſius fiat? poſſitque illam Eccleſia vendicare?

231 Et res illa cum prælationis priuilegio hypothecata Eccleſiæ exiſtit, adinſtar Pupilli, & Militis.

232 Aliorum pecunia res empta, ementis fit, non illius cuius pecunia erat.

233 Res dotali pecunia empta, an fiat dotalis

234 Per ſuperuenientiam liberorum, omnium? bonorum donatio reuocatur.

235 Et quid ſi Eccleſiæ facta ſit?

236 Ex ſolo titulo donationis etiam præſumptæ, dominium rei donatæ ipſo iure in Eccleſiam tranſit.

237 Sine poſſeſſione regulariter dominium non transfertur.

238 Per conſtitutum poſſeſſio in eum transfertur, cuius fauore conſtitutum celebratum eſt.

239 In Eccleſia fallit, & duobus numer. ſeqq.

240 Inutile conſtitutum eſt, ſi conſtituens non poſſideat.

241 Rerum Eccleſia poſſeſſio apud Chriſtum Dominum, ſiue vniuerſitatem Eccleſiam exiſtit, nec Prælati morte earum poſſeſſio vacat.

242 Donatione facta priuato, cum pacto quòd poſt eius mortem, res donata ad Eccleſiam tranſeat; non poteſt donator ante donatarij mortem in Eccleſia praeiudicium pactum reuocare, aut diſponere, vt res ad alium tranſeat.

243 Et an id ſpeciale in Eccleſia ſit? remiſſiuè.

244 Rem propriam ab Eccleſia ſcienter, tanquam Eccleſia in emphyteuſim recipiens, illam Eccleſia donare videtur.

245 In aliis, dicta præſumptio non procedit, & tribus num. ſeqq.

246 Rei propria conductio inutilis eſt.

247 Quod nullum eſt, nullum producit effectum.

248 Fatuitas potius, & actus nullitas, quam donatio præſumitur.

249 Donatio Eccleſiæ facta, appoſito modo; eo non impleto, an reuocetur, vindicationeque rei ſic donatæ ſit locus?

250 Contractus cum Fiſco celebratus, ex an non implemento annulletur, aut reſcindatur?

251 Contractus ex non implemento, an & quando reſcindatur? & num. ſeq.

253 Ingratitudinis cauſa donationis reuocationem concedit.

254 Donatio Eccleſiæ facta, ob Prælati, vel Capituli, vtriuſque ve ſimul ingratitudinem non reuocatur. Amplia in dote pauperi data, vel pro redimendis captiuis donatione facta, num. ſeq.

Et quid ſi cum pacto de reuocando donationem, ſi ingratitudo adſit, facta donatio ſit? nu. 256. remiſſiuè.

Et an Prælati ſaltem vita durante, quando ab eo, cum Capitulo ingratitudo commiſſa eſt, reuocetur? num. 257. remiſſiuè.

258 Eccleſia ſine ceſſione agere poteſt.

259 Per alium ipſo iure acquiri actio nequit, ceſſioque neceſſario requiritur.

Et quid ſi iuramentum interueniat? Quilibet regulariter hodie? ibid.

260 Eccleſiæ Rector in præindicialibus Eccleſiæ, eiuſdem Eccleſiæ nomine contra factum ſuum venire poteſt.

261 Quilibet etiam adminiſtrator, tutor, vel curator.

262 Factum ſuum impugnare, nemo regulariter poteſt.

263 Intruſus neque ſibi, neque alteri per intruſionem ius quærit.

264 Per intruſionem titulus, vel poſſeſſio iam quæſita perditur.

265 Eccleſia per intruſum acquiritur.

266 Executio Iuris ordine non ſeruato, nulla eſt.

267 Eccleſiæ fauore, Iuris ordo in executione peruerti poteſt.

268 Spoliatus ante omnia, qualibet exceptione poſthabita reſtituendus eſt.

269 Eccleſia aduerſus ſpoliatum, ante reſtitutionem, ſi ſe incontinenti offert probaturam, an de dominio opponere poſſit?

270 Proprias res, vel alienas propria auctoritate inuadens, quibus plectatur pœnis?

271 Et an ab eis Eccleſia, cuius Prælatus intruſor extitit, liberetur?

272 Immemorialis conſuetudo, an in Eccleſiæ præindicialibus admittenda ſit? Et an, & quanto tempore contra Eccleſiam conſuetudo inducatur? ibidem & numero ſequenti.

274 *Ad consuetudinem in priuatorum incommodum, aut præiudicium inducendam, triginta annorum, ad summum desideratur spatium.*

275 *Promittens factum, ad illud non obligatur præcisè, & interesse præstando liberatur.*

276 *Si Ecclesia promittat; ad factum præcisè tenetur, vniuersitatis, publicivè fauoris adinstar.*

277 *Regio iure, & quilibet in omni casu obligatus ad factum præstare illud cogitur, si potest.*

278 *Prohibita alienari, possunt ad Ecclesiam transferri.*

279 *Alienationis prohibitio, dispositiovè ne in aliquem fieri alienatio possit, an filium comprehendat.*

280 *Prohibita alienatione, vt bona in familia perpetuo maneãt, post quartum gradum alienari in Ecclesiam possunt, & an speciali id in Ecclesia sit?* & num seq.

282 *Legis taxatiuè loquentis, ex identitatis ratione fauore Ecclesiæ fieri extensio solet.*

283 *Dictio taxatiua, omne aliud præter expressum excludit.*

284 *Fideiubere Clerici prohibentur.*

285 *Pro Ecclesia fideiubere possunt.*

286 *Etsi clericis in seculari foro postulare non liceat; pro Ecclesia licet.*

287 *Legata hæreditarem superantia, diminutionem patiuntur pro rata, siue quantitatem, siue speciem, vtrumquevè simul contineant.*

288 *Ecclesia relicta, pro dote, vel alimentis aliovè legato pio, integra, & sine diminutione debentur?* & n. 289. & 290.

291 *Et an respectu etiam legitimæ, vel vt ea integra præstetur, deductio, diminutioque iuxta dictam normam, delegatis piis, ac non piis facienda sit.*

292 *Falcidia, & Trebellianica an de legato Ecclesiæ facto detrahatur?* & n. 293. 294.

294 *Dispositio* Auth. Contra cum rogatus, C. ad SC. Treb. *(in dote, & captiuorum redemptione loquens) an in Ecclesia procedat.*

295 *Construere, vel dotare Ecclesiam sine decreto minor potest.*

296 *Construere, vel dotare Ecclesiam quid spirituale est.*

Ius patronatus est spirituali annexum, ibid.

297 *In spiritualibus, vel ab eis dependentibus, minor pro maiore reputatur.*

298 *Donatio propter nuptias à minore facta sine decreto valet.*

299 *De dote profana, ad spiritualem, Ecclesiæque dotem argumentum valet, & fœminarum dotibus priuilegia concessa; Ecclesia doti competunt.* & n. seq.

301 *Minores neque cum decreto donare possunt.*

302 *Testatoris voluntas vsque ad vltimum vitæ exitum deambulatoria est.*

303 *In Ecclesiæ fauorem à testatore disposita reuocari quandoque nequeunt.*

304 *Legatum quod pro non scripto habetur, si Ecclesia, vel pia causa relictum sit, debetur.*

305 *Si alteri apud hæredem, vel substitutum reremanet.*

306 *Ecclesia ad mains pretium non tenetur pro re ab hostibus capta, quàm ab eis redempta est.*

307 *Res tantum valet, quanti vendi potest.*

308 *Compensatio in omnibus actionibus fit ipso iure.*

309 *Ecclesiæ decimas petenti obiici compensatio an possit.*

Et an fisco? ibid.

310 *Et quid in decima Papali?*

311 *Subditi dominorum iussibus, etiam de quorum iustitia anceps iudicium est, obedire debent.*

312 *Domino Ecclesiam persequenti obsequi subditus non debet.*

313 *Exposito an Ecclesia succedat.*

314 *Condemnationis, vel compositionis pro Clerici offensione facta, pars dimidia Ecclesiæ competit, etiam consanguineis Clerici extantibus.*

315 *Ex pacto nudo, aut pollicitatione actio Ecclesiæ oritur.*

316 *Regulariter contrà de iure ciuili, & Canonico etiam, ex communiori sententia.*

317 *Quid iure regio.*

318 *Nudæ cogitationis pœnam nemo patitur.*

319 *Si contra Ecclesiam sit nuda cogitatio plectitur.*

320 *Legatum non perfecto testamento Ecclesiæ, vel piæ causæ relictum, si per triennium præstari contingat, in futurum debetur.*

321 *Tempus non est modus inducendæ obligationis. Limita* num. seq. *Ecclesiæ vel piæ causæ fauore.*

323 *Debitorem Ecclesiæ ne capiatur celans, vel fugientem recipiens; an de suo Ecclesiæ soluere teneatur?* & n. 325.

324 *In aliis, non nisi per vim à familia manu eximens, tenetur.*

325 *Intellectus text.* in l. quoties, 3. C. de exactio. tribut. lib. 10.

326 *In fauorem Ecclesiæ cum procuratore illegitimo sententia lata, valida est. Regulariter secus,* nu. seq.

328 *Ratificatio post sententiam interueniens, eam non validat, neque ante sententiam falsi procuratoris pro validatione actuum in Principis consistorio gestorum, ratificatio admittitur.*

329 *In re sua quisque est moderator & arbiter.*

330 *Primus conductor contendit ineptè, vt sibi potius quam alteri rei dominus locet.*

331 *Ecclesia tempore locationis finito si velit soluere, quantum alius offert; à re locata non expellitur.*

332 *Confessio iudicialis etiam absente parte facta, non probat.*

333 *Ecclesiæ, vel piæ causæ fauore, etiam extraiudicialis probat.*

334 *Sibi in testamento adscribens, & legis Cornelia pœnam incurrit, & emolumentum perdit.*

335 *Clericus legatum sibi adscribens, Ecclesiæ vtilitatem respiciens; nec pœnam incurrit; nec emolumentum perdit.*

336 *Sententia conformis libello esse debet.*

337 *Pro Ecclesia, etiam libello non conformis sustinetur.*

338 *Qua de iure Ciuili in testamentis solemnitas desideretur?*

339 *Et qua de iure Canonico sufficiat.*

340 *Testamentum ad Ecclesiæ vel piæ causæ vtilitatẽ factum duobus testibus sustinetur, etiãsi*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

vicini non sint. & num. seq. *Ampliatur,* num. 341. 342.

341 *Specialia duo circa idem concurrere non possunt,* nu. seq.

343 *Conductores, seu illorum hæredes post tempora locationis impleta inuiti retinendi, vel ad reconductionem compellendi non sunt.*

344 *Rerum Ecclesiæ conductor qui multum fuit lucratus, ad reconductionẽ compelli potest.*

345 *Hæreditas non adita, non transmittitur.*

346 *Ingressus monasterium, qui ante aditam patris hæreditatem decessit: eam monasterio transmittit.*

347 *Nonasterium habetur loco filij.*

348 *Filij etiam non aditam parentum hæreditatem transmittunt.*

349 *Conficiendi inuentarium obligatio, vt vltrà vires hæreditatis eam audiens non astringatur, omnes tenet.*

Et an Ecclesiam quoque. n. seq.

351 *Alienationem annullare, aut rescindere volens, pretium reddere debet.*

352 *Pro re Ecclesiæ malè alienata fallit.*

Limita, & intellige? nu. seq.

354 *Rei Ecclesiæ emptor, emptione rescissa vel annullata, cum fructibus eam restituere debet.*

355 *Bona fidei emptor fructus suos facit.*

356 *In contractibus innominatis est pœnitentiæ locus.*

357 *Et in celebratis Ecclesiæ, vel piæ causæ fauore.*

358 *In dubio, parivè causa melior est conditio possidentis qui in aduersarium onus probandi transfert.*

359 *Ecclesiæ fauor, possidentis fauori præfertur, & in possessorem onus probandi remittit.*

360 *Indebitè solutum repeti non potest.*

361 *Ecclesiæ indebitè solutum non repetitur.*

Limita num. seq. *nisi ex tali solutione ad pauperatem soluens, reducatur.*

363 *Contrà Ecclesiæ debitores in liquidis an (vt contrà debitores fisci,) via procedatur executiua, & summaria.*

Ecclesiæ causæ prius quam aliæ expediri debent. ibid.

364 *Regulariter, plenè, & ordinariè procedendum est, executiuè autem non nisi in casibus à iure expressis.*

365 *Soluere decimam executionis an Ecclesia debeat?* remissiuè.

366 *Appellatio omnibus personis, & omnibus in causis concedenda est.*

367 *A sententia de residendo in Ecclesia an appellari possit.*

368 *Exceptio non numeratæ pecuniæ post biennium non admittitur.*

369 *Fallit in Ecclesia, & quando exceptionem hanc perpetuò opponere possit?* remissiuè.

370 *Fœmina pro aliis intercedere prohibentur.*

371 *Pro Ecclesia, vel pia causa non vtique dilapidatorem bonorum Ecclesiæ accusare possunt, licet accusare regulariter prohibeantur* ; ibid.

372 *Clericus legatione pro Ecclesia, etiam extrà curiam fungens, à creditoribus nequit interim conueniri.*

373 *Quid in aliis legatis?* & num. seq.

375 *Rector, vel administrator Ecclesiæ lacivè pij, ad redditionem rationum, vel reliquorum solutionem condemnatus ad finem suspensiuum appellare non potest.*

376 *Et an id speciale in Ecclesia, vel in minoris, Reipublicæ aliovè administratore procedat?*

377 *Altari stipulari nemo potest.*

378 *Ecclesiæ quilibet stipulari valet.*

Et an cuilibet hodiè.

379 *Masculinum concipit fœmininum.*

380 *In præiudicialibus Ecclesiæ fallit.*

381 *Odia restringenda sunt.*

382 *In Ecclesia, vniuersitatis militumvè fauorem non restringuntur.*

383 *Legatum ab hærede nominatim relictum à fideicommissario non debetur, nec censetur repetitum.*

384 *Fallit si Ecclesiæ ab hærede nominatim relictum sit.*

385 *Prælegata in fideicommissi restitutionem veniunt, quando Ecclesia, vel pia causa substituta est.*

386 *Regulariter contrà.*

387 *Falsi querela viginti annorum intermissione perimitur.*

388 *Aduersus Ecclesiam crimen falsi commissum nunquam præscribitur.*

389 *Lite non contestata, nec testes recipi, nec contrà absentem (iure communi procedi ad sententiam potest.*

390 *In causa liberali, in qua de statu Ecclesiæ agitur ante litem, contestatam testes recipi, & ad sententiam diffinitiuam procedi potest.*

391 *In libertatis causa, ante litis contestationem testes recipi valent.*

392 *Et pro iuribus Ecclesiæ malè occupatis.*

393 *Debitor ſpeciei re ante moram perempta? liberatur.*

394 *In debitore Ecclesiæ fallit.*

395 *Falsum instrumentum producens & falsi pœna, & causæ plectitur amissione.*

396 *Ampliatur in pupillo, cuius tutor falsam scripturam produxit.*

397 *Et quid in domino, cuius procurator falsa scriptura vsus est.*

398 *Ab Ecclesiæ administratore falsum instrumentum productum Ecclesiæ non nocet.*

399 *Nisi à toto capitulo productum sit.*

400 *In sui fauorem instrumentum producens, illud impugnare potest.*

401 *Si producat Ecclesia potest.*

402 *Cessionem vel alienationem in potentiorem facientes causæ iactura mulctantur.*

403 *Ei tamen pœnæ Ecclesia non subiicitur.*

404 *Testatoris voluntas ad amussim seruanda est. legisque instar habetur.*

495 *Si testator alicui* si nubat *mille relinquat*, Si Religionem ingrediatur, *centum, an Religionem intranti mille debeantur?*

406 *Æquitas non scripta, scripto rigori succumbit.*

407 *Ecclesiæ fauore, æquitas seruanda, non rigor scriptus.*

408 *Pro futuris culpis excommunicatio ab homine ferri non potest.*

409 *Fallit Ecclesiæ, & decimarum fauore.*

410 *Dominus ab emphyteuta, qui ob canonem non solutum, ab emphyteusi ceciderat, pensionẽ recipiens, caducitatẽ videtur remittere.*

Amplia n. seq. *etiamsi cum protestatione sibi nõ præiudica*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

præiudicandi præteritas pensiones recipiat.

412 *Procurator, vel Prælatus Ecclesiæ præteritas pensiones recipiens, caducitatem non remittit, nec expellendi emphyteutam ius perdit.*

413 *Ecclesia conductoris hæres existens, non cogitur in conditione persistere.*

414 *Hæres in omnibus obligationibus defuncti, activis, & passivis succedit, & conductoris hæres in conditione persistere cogi potest.*

415 *Fiscus & Ecclesia, an & quibus in casibus debitorem sui debitoris, non excusso principali conueniant?* & num. seq.

417 *Creditor debitorem sui debitoris, an & quando conuenire possit.*

418 *Fiscus pecuniam posteriori creditori solutam, etiam consumptam repetere potest.*

Alij nequeunt, & num. seq.

Et an id in fisco perpetuum sit, nu. 420. & 421.

Et quid in Ecclesia, nu. 419. & duob. seq.

422 *Legatum Ecclesiæ relictum, anno tertio, vel quarto, in principio anni, ad libertatis, & militiæ comparationem debetur.*

423 *Aliis in fine anni præstari sufficit.*

424 *Legatum Ecclesiæ, vel piæ causa relictum, si cancellatum reperiatur, casu, & inconsultè præsumitur deletum, si de mandato testatoris non constet.*

425 *Regulariter consulto cancellatum præsumitur.*

426 *Dispositio* legis fortissimi, 6. & legis nulli, 7. C. de erogat. milit. an non. lib. 12. *publico fauore introducta in Ecclesia locum habet,* & nu. seq.

427 *Creditor Ecclesiæ, qui tempore debito annuas differt præstationes recipere, si infrà annum non petat, ab earum deinceps petitione arcetur.*

428 *Differens vsque ad iudicium debitum Ecclesia soluere, in duplum tenetur.*

Secus in aliis, etiam Fisco Republica, aut pro redemptione captiuorum. ibid.

429 *Quietatio facta à Prælato Ecclesiæ procuratori, in eius præiudicium non valet.*

430 *Fiscus vel Ecclesia rem communem cum alio habens, totam potest vendere, vel pignorare,* & num. seq.

432 *Priuatus non vtique.*

433 *Vxor testatoris omnium bonorum vsufructuaria relicta, si Ecclesia instituta sit, an solum alimenta percipiat.*

434 *Ecclesiæ vsufructuaria relicta, filio hærede instituto, an integrum habeat vsumfructum, legitima excepta, si ex ea vnde se alat filius percipere valeat.*

435 *Filio non deberi legitimam in bonis parentis religionem ingressi, nisi post patris mortem; plurimorum fuit opinio.*

436 *Ecclesiæ necessitas, patroni necessitati, alimentisque præfertur.*

437 *De dote Ecclesiæ Episcopalis Canonica portio defalcanda non est; nec eius dos præscribitur, remiss.*

438 *Thesaurus in Ecclesia loco inuentus illi remanet, nec rectori acquiritur,* & numer. seq.

Thesaurus in loco rei vsufructuariæ inuentus, ad vsufructuarium non pertinet, ibid.

439 *Beneficiarius, Ecclesiæve Rector, vsufructuario, vel vsurario in beneficij prouentibus comparatur.*

440 *In concernentibus Ecclesiam non potest Prælatus in arbitratorem de iure, & de facto compromittere.*

441 *Transactio cum Ecclesia facta inualida est, nisi res de qua agitur, apud eam remaneat, etsi aduersarius possideat.*

Transactio per quam res abdicatur, alienatio est: censeturque prohibita his, quibus alienandi facultas interdicta est, ibid.

442 *Pars delatori applicanda, si delator deficias, vbi vertitur Ecclesiæ fauor, iudici ex officio agenti applicatur. In aliis non vti* nu. seq.

444 *Turpitudo propria Ecclesiæ fauore allegari potest, cum aliter nequeat.*

445 *Iuris patronatus beneficij permutatio, patroni consensu non requisito, & obtento, an validè fiat? remissiuè.*

446 *Si permutatio hæc vtilis Ecclesia sit, consensu à patrono requisito, licet non obtento, fieri potest, & ab ordinario approbari.*

Et an magna ad id necessitas desideretur. nu. seq.

448 *Duobus in solidum rem ementibus, ille præfertur, cui res prius tradita est.*

449 *Ecclesia secundo emptori cui res tradita fuit, præfertur.*

QVÆSTIO VIII.

AFFIRMATIVAM partem, Ecclesiæ cum pupillis minoribusque æquiparatio † probat. Quam tradunt *textus,* ibique Doctores, *in c. 1. & in c. auditis, 3. de in integr. restit. in l. fin. C. de sacros. Eccles. glos. fin. in fin. in l. si procurator, 5. D. de iure fisc. in l. Imperatores 35. verb. negotio publico, D. de re iudic. glos. fin. in fin. in l. libertos, 5. C. de excusat. tutor. Glos. in l. respublica, 4. verb. Solet, & ibid. Doctores, C. quib. ex caus. maiores.* Plenè Matth. *& ibi eius additionator singul. 44.* Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæstion. 252. numero 5.* Didac. Couar. *variar. resolut. libro 3. capite 17. numero 4.* Iulian. Viuian. *in pract. iuris patronat. 1. part. lib. 2. cap. 5. num. 25. vers. Quinto,* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 955. num. 10.* Andr. Fachin. *controuers. lib. 1. cap. 53. vers. Secundò moueor,* Iodoc. Damhouder. *in enchir. parium, seu simil verb. Ecclesia, secundo.* De illisque ad Ecclesiam argumentum valere, *de priuileg. pauper. 1. part. q. 25. num. 14. & in Axiomatib. lit. A. num. 510. cum duobus seqq.* multis ostendimus. Quod præcipuum est huius sententiæ in iuris communis terminis fundamentum, ab eruditissimo *Didaco Couar* expensum, *practicar. quæst. cap. 7. num. 3. vers. Habuit verò, ante vers. His accedi* Quodque *Marcum Antonium Genuens.* in eandem traxit, *in practicabilib. Eccles. 1. centenario 10. quæst. 276.* 1

Multi præterea allij, non eadem ratione, eiusdem placiti extitere, proferentes simpliciter: miserabilium numero † Ecclesiam contineri, & participem *consequenter,* cum cæteris miserabilibus legis nostræ vnicæ fauoris, vt ad Principis Curiam aduersarios laicos in prima causæ discutione afferre possit. In qua extitere Iacob. Menoch. *de arbitr. lib. 2. cas. 66. n. 19.* Anton. Thesaur. *decis. 177. n. 1. ad fin.* Matt. *in summ. succession. legal. p. 4. q. 18.* 2

art.

*art.4.n.18.*Vicent.*de* Franch.*decis.*234.*n.*4. Camil Borrel.*in summ. decis.p.1.tit.* 56. *de iurament. perhorrescent.n.*28 Carol.de Graf.*de effect.cleric. in prælud.n.*422. *&* 423. Auctoritate innixi Andreæ *de* Isern. *in constit.Statuimus, n.* 3. *& ibid.* Afflict *n.*16. Prosper. Carauit. *in ritib. M. Cur. ritu* 219.*num.*3. & Capitij *decis.* 160. Nam *Petrus Rebuffus.* (plerisque ex superioribus in id ipsum citatus) *in constit. Gall. de sentent. prouisional. art.* 3.*glos. vlt. num.* 5. falsò allegatur. Quibus accedunt Ioan. Aloys. Ricc. *praxi variar.resol.resolut.*317.& Iul. Cæsar. Imbrian. *de primo, & secund. benefic. consideration.* 3. *numero* 151.

3 Negatiuam † defendunt Couarruuias *dicto n.* 3. Sigismund. Scacc. *de appellationibus quæstion.* 7. *nu.* 130. relatis, idem Afflict. *in const. regn. rubr.*37.*Statuimus, num.*17.*vers. An autem Ecclesia,lib.* 1.*& decis.*257.*Dicit constitutio, num.* 2. Carauita, *ritu,*233.*Item Clericus.q* 1.*num.* 1. *in vltimis verbis,& num.*2. Matches. *de commiss. tit. de auoc. caus. part.* 2. §. 2. *num.* 59. *& seq. &* Couar.*dicto loco.* Hancque veritatem,& communem sententiam, asserit Iacobus Cancer, *variar. resolut.tom.* 2.*cap.*2.*num.* 15. Camil.Borrel. *dicto titulo* 56.*de iuram. perhorresc. numero* 29. Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori,section.* 3.*q.* 2. *per totam, Nos de priuileg. pauper.* 1.*part. quæst.* 52. *à num.* 30. *& antecedentibus* etiam.

Idque iure optimo, cum neque de Ecclesia mentionem lex nostra vnica faciat:neque ex nominatarum in ea personarum similitudine, ad Ecclesiam priuilegium hoc possit extendi,vt patebit inferius. Quinimò nec si de illa mentionem
4 lex faceret, † posse illius virtute Ecclesiam huiusmodi priuilegium oppetere, *idem ipse ibi* profitetur *Nouarius* nulla ad id Canonica sanctione existente. Cum etiam in Ecclesiæ fauorem profanis legibus disponendi *Innocentius III. P. M.* potestatem negarit, factaque nullius firmitatis dispositiones esse decernat, *in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ* 10. *de constit.* inquiens: *A quibus si quid motu proprio statutum fuerit quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & fauorem, nullius firmitatis existit,nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.* Et firmat cum multis à se relatis, *Anton. Dian. resolut. moral. tract.* 1.*de immunit.Eccles. resolut.*13.à quibus prædicti textus limitationem, intellectumque licet colligere.

Quare nec dictæ legis virtute, neque etiam specialis statuti constitutione hoc iure Ecclesiam vti posse deducitur:neque qui contrariam amplectuntur sententiam (nempè *Andreas de Isern. Afflict. Carauit. & capit.* quorum auctoritate, cæteri mouentur relati) legis nostræ, sed specia-
5 lium † constitutionum vigore, vsuque forensi tuentur eam: vt & in hisce Castellæ regnis receptam fatetur Couar. *d.cap.*7.*num.* 3.*post princip. vers. At in hoc Castellæ Regno,* si ex quatuor Ordinibus mendicantium monasterium sit: Diuorum scilicet Francisci, Augustini, Dominici & Carmelitarum:Monialiumve cuiuscumque ordinis, aut instituti: pauperum quoque hospitale: quamuis Ecclesiæ istæ diuites sint,pingueque patrimonium habeant.Ex forensi quoque vsu quamlibet aliam Ecclesiam hoc fori priuilegium apud nostrates vindicasse,asserens. Cuius rei nos etiam *de priuileg.pauper.*1.*part.q.*52.*num.* 33. *& seq.* meminimus. Sic & in Cathalonia, *per Regiam pragmaticam Caroli, Barcinonæ datam* 16. *Ianuar.anno* 1520. statutum, omnia Monasteria, cæterosque religiosos Cõmendatarios quoad hoc priuilegium pauperes reputari, *Iacobus Cancerius* refert, *d. lib.* 2.*variar. resol. cap.* 2.*num.* 17. Etsi quoad expensas prosequutionis causæ, hos non excusari aduertat, quod in hisce Castellæ regnis (aduersus sanctionem à Couarruuia memoratam, *dict. cap.*7.*num.* 3.) seruatum in foro experimur.

Vnde cum *Isernia, Afflictus, Carauita, & Capitius* in statuti casu loquantur (quantumuis etiam in eo dubia resolutio sit, ex prædicti *textus Ecclesia sanctæ Mariæ* decisione) in eo pariter eorum sequaces (& si indistinctè priuilegium id Ecclesiæ competere dicant,cum priorum auctoritate moueantur) loqui censendi sunt. Doctoris namque dictum,†secundum legem,Doctoremvè 9
allegatum ab eo intelligendum esse,probant *text. & ibi* Bart. *nu.* 7.*in l.Non solum,*9.§.*Si liberationis, D. de liberat. legat.& in auth. sed si iam necesse,& ibi* Bald. *C.de donation.ante nupt.* Ias. *in* §.*Rursus numero* 32.*instit. de actionib.* Deci. *consil.* 189.*numero* 1. Socin.*consil.* 68.*num.* 27. *volum.* 1. Grammat. *decis.* 57.*num.* 28. *& cons. crimin.*22.*num.*14. Bellon. *cons.* 5.*num.* 17. *in fin. & consil.* 16.*num.* 10.Cephal.*consil.* 341.*n.* 50.Roland. *à* Vall. *consil.* 39.*num.*32.*volum.* 4. Menoch.*consil.*35.*num.* 30. adducti & probati *à* Surd. *consil.*9.*num.*5.*consil.* 132.*numero* 63.*consil.* 135.*num.* 66. *consil.* 177.*numero* 21. *consil.* 251.*numero* 10 *& consil.* 271.*num.* 40. Ioan. Vincent. Honded. *cons.* 3.*num.*31. *& cons.* 101. *n.* 46. *lib.*1.Ioseph.Mascard. *de probation. lib.* 1. *concl.*16.*num.*5.

Neque posteriori negatiuæ opinioni contrarium, præcipuumque de pupillo,aut minore propositum argumentum obstat. Æquiparatorum enim† non semper idem, nisi eadem sit ratio, iu- 7
dicium est, vt *de priuileg. pauper.*1.*p. quæst.* 36. *num.* 5. aduertimus. Debetque vt ab æquiparatis argumentum procedat,omnimoda,in casu saltem æquiparato, similitudo adesse, vt multis pariter *in Axiomatibus nostris, litera A. num.* 302. ostendimus.

A Minoribus autem ad Ecclesiam † non sem- 8
per æquiparationem procedere, nec semper Ecclesiam minorum vice fungi tradit Menchac. *qu. forens.capite* 9. *numero* 2.*& de succes. creat.*§.10. *numero* 63. & aliis, Cald. Pereir. *in l. Si curatorem, verb. Sua facilitate,numero* 4.*C.de in integr. restit. minor.*ex dispositione *legis final.C.in quib. caus. in integr.restit. non est necess.* Quam in Ecclesia non habere locum profitentur.

Imo quoad restitutionis beneficium tantum, Ecclesiam minori comparari, neque adhuc semper in ea; apertè docuit *eadem ipsa glossa,*quam pro prima opinione adduximus, *in capite, Auditis,* 3. *verb. Iure minoris, vers. Sed in quibus casibus, de in integr. restit.* Et si in restitutionis materia, omnia quæ minoribus priuilegia competunt, Ecclesiæ competere; profiteatur *Sfort. Odd. de restitut. in integr. quæstione* 3.*numero* 17. *&* 18.Pupilli verò iure Ecclesiam non fungi; *Eadem ipsa glossa,vers.sed non fungitur iure Pupilli,* asseuerat.

In specie autem nostra, non modo similitudo inter miserabiles, Pupillum, vel minorem, & Ecclesiam, sed omnimoda dissimilitudo † existit 9
(quæ secundum aduersæ partis destruit fundamentum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

damentum) Illis enim imbecilla natura (ob quam, paruam etiam potentiam perhorrescunt) hunc fauorem adepta est, vt *Baldus* notat, *in auth. habita, Cod. ne fil. pro patr. num. 62.* Ecclesia verò tantùm à miserabili conditione, vt neque alterius
10 potentiam perhorrescat, abest: vt potius eadem † potentior reputetur; & in eam, tanquam in potentiorem, alienatio fieri nequeat, aut facta, viribus non subsistat, ex sententia *Speculatoris, Anchar. Iasonis*, & aliorum, quos refert, & sequitur Iacobus Menochius, *consilio 216. numero 38. & 41. & à nobis quæstione sequenti* allegandorum. Inde in nobilium probationibus, ex fisci parte, regijque iuris, hæ fiendæ testibus interrogationes in regio scribuntur diplomate. *Si es por ser tan pobres, que non ayan tenido de que pechar? o tan ricos, que no les osassen empadronar? por ser criados de allegados, y fauorecidos de algun Cauallero? Yglesia o Monasterio, o persona poderosa?* Deductæ ex *l. 27. tit. 11. lib. 2. noua reg. collect. vers. Yansi mismo.*

Quod si aliqua in præsenti inter Ecclesiam, minoresque similitudo adest: pro hac eadem posteriori sententia vrget. Aut enim Ecclesia prælatum habet, aut non, Si Prælatum habet †
11 (ad minoris similitudinem, patrem habentis, qui neque orbus est, neque miserabilis reputatur, vt *qu. 5.* aduertimus (neque ipsa orba, aut miserabilis existit, neque per consequens huius fauoris cum miserabilibus particeps, siquidem Patrem habet
12 Prælatum. Ecclesia enim filiæ, † Prælatus parentis locum tenet. Quos eo nomine *Vrbanus secundus*, Augustini verbis appellat, *in cap. Quorum vices 6. in ordine, 68. distin.* Quorum quidem pulchritudo, ac elegantia quamuis integram postulet translationem: vt longitudini parcamus, diminutam facere cogimur, his contenti: *Ipsa Ecclesia Patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in Sedibus Patrum. Non ergò te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es. De prole tua tibi creuit paternitas.* Vbi ad parentum filiorumque similitudinem, *Glossa verb. Ecclesia, & verb. illos*, neque conuenire Ecclesiam, sine auctoritate Prælati, neque conueniri, sed eius nomine Prælatum posse, notat.

13 Siue vxorem † Ecclesiam apppelles, Prælatumque maritum, vt illum *Euaristus* nominat, *in cap. Sicut vir, 11. in ord. 7. quæstione 1.* & Rhemense Concilium translatum *in c. Sicut 4. in ord. 21. qu. 2.* inquiens: *Sicut in vnaquaque Ecclesia vnus Presbyter debet esse: ita ipsa quæ Sponsa, vel vxor eius dicitur, non potest diuidi inter plures Presbyteros* Notatque Glos. *in d. c. quorum vices, verb. Ecclesia, 86. dist.* Quemadmodum enim viginti-quinque annis minor, maritum habens, Patre quoque carens, legis nostræ, forique priuilegio non vtitur (miseræ conditionis, Mariti existentia, ratione deficiente, vt iam *quæstione 4.* firmauimus:) sic neque Ecclesia (in hoc etiam minori comparata) vtetur.

14 Si Prælatum, † Episcopum scilicet Ecclesia non habet, aut inutilem quidem habet (cum vtroque modo vidua dicatur, *cap. quia propter, 42. de elect. capit. 2. §. Sed neque, de translation. Episc.* si legem nostram ciuilemque attendamus) hoc gaudebit priuilegio, œconomo, administratore vè, qui eius nomine agere valeat, existente. Similiter & collegiata, vel etiam parochialis rectore ca-

carens. Quamuis enim Cathedralis tantùm Episcopi morte, propriè, non etiam aliæ Ecclesiæ Rectorum morte viduatæ dicantur, vt notat *glos. fin. ad fin. vers. Hodiè verò in c. Cùm terra 14. & glos. 1. in d. cap. quia propter, de electio.* quia non sic Rector, aut beneficiatus cum Ecclesia sua, sicut Episcopus matrimonium contrahere censetur; vt etiam, cum *Lambertino* asserit *Ioan. Gutier. canonicar. quæst. lib. 2. q. 7. num. 48.*) Negari tamen non potest, quin orbitatem, rectoribus mortuis, prædictæ Ecclesiæ contrahant, viduæque impropriè saltem reputentur, vt & citatæ *Glos.* fatentur, & satis apertè textus *in d. cap. Sicut*, ostendit. Vicarius namque, † siue commendatarius de-
15 signatus, dum fit de proprietario prouisio; non Prælatus, aut rector, sed procurator existit, vt ex *textu in cap. obitum, 16.* in ordine, *& cap. Catinensis sequenti, 61. distinct.* dixit *glossa vnic. in ca. Qui plures, 3. in ord. 21. q. 1.* Quamuis & hic legitimam administrationem habeat, vt probat *text. in c. relatio, 5. eadem cauf. & q.* & aduertit Glos. *in cap. Nemo deinceps, 15. verb. Commendare, circa princip. vers. & primo quæro, de electio. lib. 6.* Id quod & priuilegio huic locum facit. Eum enim, qui alterius arbitrio, aut regimini (præterquam parentis, aut mariti, vt prædiximus,) suppositus est: illius beneficium sentire; iam *qu. 5.* fusius professi.

Prouisione autem de rectore facta, eamet ratio huic iuri locum non esse suadet, cum maritum Ecclesia videatur habere, *dicto capit. Sicut, 21. quæst. 2.* qui non vt alienas, sed proprias res Ecclesiæ suæ pertractet. Cuius veluti prouentum †
16 vsufructuarius in vita existat secundum quam *de priuileg. paup. q. 4. §. 1. num. 94.* opinionem retulimus, & tradit, cum aliis, Augustin. Barb. *in collect. ad c. fin. de offic. ordin. numero octauo.* In morte, que (ex generali recepta consuetudine) aut testatus liberè disponat: aut intestatus, successores in eis parentes habeat, vel consanguineos, vt cum Couarruu. *in cap. cum in officiis, num. 23.* dicunt cæteri *in d. §. 1. num. 95. à nobis* citati. Nequaquam tutori comparatus, vt elegans ostendit *Gloss. 1. ad fin. in cap. quia Episcopus, 5. q. 3.*

Eademque † de iure (speciali priuilegio, aut
17 consuetudine semota in virorum Monasteriis procedere firmandum videtur, Cùm eorum rectores superioresve parentum, vt diximus locum teneant. Prælatorum enim appellatione continentur, Glos. *in* Clement. *in 1. verb. Prælatum, de election.* Sylvest. *in summa verb. Prælatus, nu. 1.* Emanuel. Roder. *in summa, verb. Prælados, cap. 30. num. 1.* Ecclesiæ autem Prælatum nominari parentem, iam *n. 12. & 13.* potuit aliter in fœminarum cœnobiis pietas suadet, imbecillis sexus, quæ ei accedit reclusio, & quia per administratores reguntur. Ex quibus id iure optimo priuilegium forensis illis arrogauit vsus.

Si verò Ecclesia pauper sit, † hoc fori priui-
18 legio vti posse, extrà controuersiam est, quo quidem casu *Iulius Cæsar Vmbrian. & Aloys. Ricc.* (cuius auctoritate *Vmbrianus supr. num. 2.* relatus in contrariam mouetur) loquitur. Etsi enim de Ecclesia indistinctè quæsierit, de pauperum hospitali respondit, pro eoque fundamenta iecit, vel etiam si dives Ecclesia sit; spoliata tamen, propriaque re per vim priuata. Posse namque tunc spoliatorem laicum coram quo malit iudice Ecclesiastico, vel sæculari, regiisve etiam Senatoribus in prima causæ discussione Ecclesiam

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſiam conuenire : commune Doctorum placitum affirmat, *in cap Si Clericus 5. & in cap. cum ſit generale 8. de foro competent.* Didac. Couarru. teſte *in d. cap. 7. practicarum qu. nu. 3.* Matth. *de* Afflict. *deciſ. 257. num. 2.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. d. caſu 66. num. 19. in fin.* Sigiſmund. Scacc. *de appellation. d. q. 7. num. 130 verſ. Subdiſtingue* 1. Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, ſectione 3. q. 11. num. 5. pag. mihi 366. Nos de priuileg. pauper. 1. part. qu. 52. nu. 29. & ſeq. & num. 33. & ſeq.*

19 † Quam hodiè non Eccleſiæ modo, ſed priuato cuilibet, per vim re propria ſpoliato ad Principis Tribunal in prima cauſæ cognitione ſpoliatorem trahendi, *facultatem regiæ concedunt leges 5. tit. 4 lib. 3. Ordinament. reg. 5. & 6 tit. 13. lib. 4. nou. reg. collect.* Quodque magis eſt, Eccleſiaſtico vel ſæculari ab Eccleſiaſtico Iudice violentiam vimque illatam paſſo, pro ea repulſanda, grauamineque tollendo Regium tribunal adeundi poteſtatem eſſe formam præſcribit, *l. 36. titul. 5. lib. 9. nou. reg. collect.*

20 Vi ergò, ſpolio, paupertate præcipua lege, aut conſuetudine non exiſtente, fori hoc priuilegio Eccleſiam Prælatum, aut rectorem non inutilem quidem habentem, vti non poſſe; ſatis noua hæc (à nemine, quem viderim, vſque adhuc perpenſa) comprobare videntur. Et præter huius quoque ſententiæ ſequaces, quos iam retulimus, ſic in ſpecie (non altiori licet indagine) *Nouarius* tradit, *in praxi electio. & variat. for. ſect. 3. qu. 2. n. 8 pag. mihi 286.*

Propè infinita alia priuilegia, fauoreſque Eccleſiæ ſuperſunt; quos non poſſumus non ad longum recenſere; vt & obſequium matri piiſſimæ præſtemus, quamque poſſumus ei gratiam referamus; & vt eorum in præſenti relatio ab iterata multis huius tractatus locis ſimilium mentione excuſet. Generalia ideò ad in primis quædam (vt ex eis ad alia licet non ſpecialiter deſignata deueniri poſſit) præfiniemus.

21 Fiſco igitur comparari Eccleſiam, fiſcique priuilegiis vti, & de fiſco ad Eccleſiam argumentum valere, ex *l. fin. Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* firmarunt *Addit. gloſſæ, verb rebus ſuis, in cap. 2. extr. de iur. iur.* Andr. Tiraq. *de priuileg. pia cauſ. priuileg. 143.* Euerad. *in locis legalib. loco à fiſco ad Eccleſiam.* Marc Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. qu. 174. numero 3.* & latius *qu. 251.* Iulian. Viuian. *in praxi iuriſpatron. part. 1. libro 2. c. 5. numero 25.* Stephan. Gratian. *diſceſcept. forenſ. cap. 377. numero 31. tom. 2.* Cardin Dominic. Tuſch. *practicar. concl. lit. F. concl. 395. numero 1.* Borgni. Caualc. *deciſ. 31. numero 260. p. 2.* Etſi in caſibus ſolum à iure expreſſis de fiſco ad Eccleſiam argumentum, æquiparationemque procedere, aſſeueret Couar. *practicar, capite 8. nnmero 3. col. 1. in fin.* acriterque defendit Greg. Lop. *in lege 19. tit. 8. p. 5. gl. 5. verb. Doscaſos.*

22 Sed validior quidem Eccleſiæ, † quam fiſci exiſtit fauor. Cùm hic priuilegiatorum ſit vltimus: illa primus, vt tradunt genuenſ. *d. q. 251. n. 4. &* Iulianus Viuian. *proximè relato loco.*

23 Contrà fiſcum enim in dubio iudicandum † (ex *Modeſtini* reſponſo, *in l. non puto, 10. D. de iure fiſc.* dicente : *Non puto delinquere eum, qui in dubiis quæſtionibus contrà fiſcum facilè reſponderit*) firmarunt Genuenſ. & Viuian. vbi *proximè* Didac. Couarruu. *variar. lib. 1. cap. 16. nu. 1.* Petrus Surd. *conſ. 173. num. 59. & conſ. 199. num. 8.* Marc. Anton. Peregri. *de iure fiſc. lib. 6. titul. 6. num. 32. & libro 7. titul. 3. numer. 45.* Proſper. Farinac. *conſ. 78. numero 28. in fin.* & latius *fragmentorum criminalium, 1. part. litera F numero 189* Sebaſtian. Guaſin. *de defenſ. reor. par. 2. defenſ. 29. cap. 1. numero 1.* Alexander Trentacinq *variarum reſolution. libro 1. titul. de iure fiſci, reſolution. 9. numero primo, verſicul. in primo caſu,* Cardinal. Mantica *de tacit. & ambig. conuention. lib. 11. tit. 25. n. 22.* Florez Diaz *de* Mena, *variarum, quæſt. 6 articul. 3. numero 9.* plenè Cardinal. Tuſch. *dicta littera F. concluſ. 399. per tot.*

24 Pro Eccleſia autem in dubio † iudicandum, merito quidem iura ſanxere, *in l. ſunt perſonæ, 14. in fin. D. de religioſ. & ſumptib. funer.* & alia quæ adducit Roman. *in authent. ſimiliter, num. 38. & 39. C. ad legem Falcid.* probatque Tiraquell. *de pia cauſ. priuileg. 148.* Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. q. 140.* Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. cap. 88. n. 6. & diſcept. 131. n. 2.* Ioann. Cephal. *conſ. 11. n. 20. lib. 1.* Ouid. *de* Amic. *de iur. emphyt. q. 53. n. 5. in fin. & q. 8. n. 8. etiam in fin.* Borgn. Caualc. *deciſ. 46. n. 342. part. 1. deciſ. 43. n. 73. & deciſ. 45. num. 56.*

25 De priuilegio ideo Eccleſiæ † ad priuilegium fiſci, argumentum non valere (*ex* Bart. Imol. & Iaſ, *in l. fructus, D. ſolut. matrim.*) *protulit* Marcus Anton. Genuenſ. *d. q. 252. n. 6.*

26 Veréque Eccleſiam fiſcum † habere, qui tacita, vt temporalis, in bonis cum eo contrahentium hypotheca gaudeat, iuxta *legem 2. 3. & l. auſertur. 46. §. Fiſcus autem, D. de iure fiſc. l. Si miles 10. D. ad municip. l. 2. C. in quib. cauſ. pign. vel hypothec. tacit contrah. l. 33. tit. 13. part. 5.* Quique in Clericorum bonis vacantibus, & ſine hærede legitimo decedentium, ſæcularis quoque fiſci ad inſtar iuxta *l. 1. D. de iur. fiſc. l. 1 d. Vacantia, & per tot. tit. C. de bon. vacant. lib. 10. l. 1. C. vnde vir, & vxor, l. 2. C. de petit. honor. ſublat. lib. 11.* ſuccedat, & cui Clericorum delinquentium, pecuniariæ applicentur pœnæ, illorumque bona (ſi criminis commiſſi qualitas bonorum priuationem, confiſcationemque inducat) ad Eccleſiæ, Epiſcopalemque fiſcum pertinere, in ſæculari veluti, iuxta *auth. bona damnatorum. Cod. de bon proſcript. ſeu damnator. cap. cum ſecundum leges, 19. de hæretic. lib. 6.* profitentur Gloſ. *in dict. capit. quia diuerſitatem, verb. Præter eius in fin.* Cardin. *in clement. nolentes, §. 1. qu. 3. de hæretic.* Rota Roman. *in antiq. tit. de teſtam. deciſ. 7.* Couar. *variar. lib. 2. cap. 9. num. 11.* Marc. Anton. Peregrin. *de iure fiſc. lib. 1. tit. 1. cap. 2. de his qui iura fiſcalia habent, num. 105. verſ. Sed contrà, pro Epiſcopo, & ſeqq.* Auguſt. Barboſ. *de offic. & poteſt.* Epiſcop. *3 part. allegat. 107. num. 16. & duob. ſeqq.* Ioann. Roj. *in epitom. ſucceſ. cap. 34. num. 37.* Bernard. Diaz. *in pract. crim. Canon. cap. 142. num. 2. & ibid.* Salced. *lit. B.* Proſper Farin. *de hæreſ. quæſt. 190. §. 11. à num. 154.* Marc. Anton. Genuen. *dict. tract. qu. 250. num. 1. & ſeqq.* Ioann. Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea reſolut. 387. num. 2.* per textum *in cap. ſi quis in atrio 7. & in cap. ſi quis deinceps. 22.* in ordine *17. quæſtione 4. in cap. Quia diuerſitatem 5. de conceſ. præbend. & in cap. penult, de Cleric. non reſid.*

27 Priorem tamen (vt verum fateamur) aſſertionem, quæ dictat, † Eccleſiam bona ſecum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

secum contrahentis, sæcularis Fisci adinstar, tacite hypothecata habere, à Marco Antonio Genuensi *in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 472. *num.* 3. & 4 confirmatam : refellit, contrariamque amplectitur, & defendit Stephan: Gratian. *discept. forens. tom.* 4. *cap.* 601. *num.* 20. Quòd nulla talem hypothecam inducens extet lex, idque ipsum notantes adducit Baldum *in rubr. C. de priuileg. Fisc. & in l. vt inter. Diuinum*, 19. *numero* 9. *colum.* 3. *post princip. vers. Vlterius quæro, C. de sacros. Eccles.* Alex. *cons.* 104. *in fin. & ibid. Additio. verb. Ciuitas, lib.* 6, *& in l.* 1. §. *si hæres, in fin. D. ad* Trebell. *&* Neguſ. *de pignor. part.* 2. *membr.* 4. *num.* 122. Sic pariter asserit Gregor. Lopez *in dict. l.* 19. *tit.* 8. *part.* 5. *glos.* 5. *& in l.* 25. *tit.* 13. *ead. p. glos.* 6. *verb. Obligados.*

Nisi pro decimis † illi debitis, ad tributorum Fiscalium similitudinem, casum excipias; pro
28 quibus, eas debentium prædia, Ecclesiæ hypotecata existere, probat Nicolaus Euerard. *in topic. legal. loco* 112. *de Tributo ad decimam, nu.* 3. Ioan. Gutier. *tract. de gabel. quæst. nu.* 24. *& seq.* in id etiam adducens *legem* 6. *ad fin. tit.* 20. *part.* 1. Vel cum Ecclesiæ emphyteuta prædium illius emphyteuticum deteriorem reddidit, iuxta dispositionem *authen. de non alien. aut permut.* §. *Scire col.* 2. & notat Gregor. Lopez, *dict. verb. Obligados, in fin.* vel pro dote Ecclesiæ promissa, iuxta dicenda *infrà nu.* 46. *&* 47.

Cæteræ verò assertiones prædictæ procedunt
29 expeditius. Ad Fisci namque temporalis similitudinem, † ob hæredum ex testamento, & ab intestato deficientiam, Fiscum Ecclesiasticum succedere (præter iam *dictam glossam in cap. quia propter*) firmarunt Bart. *in l.* 1. *nu.* 2. *C. de bon. vacant lib.* 10. *Rota Romana. decis.* 7. Ioan. Roj. *d. nu.* 37. Aloys. Ricc. *dict. resolut.* 387. *nu.* 1. & ex relatis. *num.* 26. plerique.

Quod intelligendum ait *Roias d. loco, num.* 38. si Clericus Ecclesiam propriam in titulum non habeat. Si Ecclesiam namque habeat; ipsam, non Episcopalem, Fiscum succedere, dicit ex *cap.* 1. *de succes. ab intest. cap. vlt.* 12. *quæst. fin. aut. de Ecclesiast. tit.* §. *Si quis Episcopo, coll.* 9. cuius quoque voti extat Ricc. *dict. resolut.* 387. *num.* 3. textum allegans *in cap. excommunicamus.* 13. §. *Damnati, de hæretic.* Bald. Paul. Peregrin. & alios

30 Pro crimine à Clerico commissoٹ pecuniam pœnam Episcopum imponere, Fiscoque, aut Cameræ suæ applicare posse; aduertunt Glos. *verb. Pœnam in cap. licet*, 3. *de pœn.* & cum Hostiens. Ioan. Andr. Butr. Cardin. Annan. Felin. & aliis Marc. Anton. Peregrin. *de iure* Fisc. *dict. libro primo titul.* 1. *cap.* 2. *D. his qui iura Fiscalia habent, numero* 106. Iul. Clar. *in pract. crimin. libro* 5. *paragrapho fin. quæstio* 80. *numero* 5. Bernard. Diaz *in pract. cap.* 134. in nouis 142. *& ibid.* Salced. Palac. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. paragrapho* 39. *numero* 13. Didac. Couar. *libro* 2. *variar. dict. cap.* 9. *numero* 8. *vers. Postremo*, Azebed. *in l.* 12. *tit.* 6. *lib.* 3. *nouæ Reg. collect. numero.* 3. Aloys. Ricc. *dict. resol.* 387. *numero.* 2. Bouadill. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 17. *numero* 199. Cabed. *decis.* 85. *part.* 1. Petr. Cened. *ad Decret. collect.* 170. *numero* 1. Zerol. *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Compositio, vers. Secundo*, Augustin. Barbos. (qui & hos refert) *dict. alleg.* 107. *n.* 18.

Sic & ad Ecclesiæ Fiscum Clerici de hæresi † 31
damnati bona patrimonialia pertinere, cum multis à se adductis: constantissimè *Farinacius* resoluit, *in tract. de hæres. quæst.* 190. §. 11. *à nu.* 154. Etsi aliter apud nos, in hisce Castellæ Regnis, praxis (Iuri quidem conformis) obseruet. Quam probant eruditissimus Couar. *dict. cap.* 9. *num.* 11. *&* 12. Azebed. *in l.* 1. *num.* 200. *tit.* 3. *lib.* 8. *nouæ Reg. collect.* Salced. *ad* Bernard. Diaz, *d. cap.* 114. *verb. Hæretici, lit. F.* Bouadill. *in Politic. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 201. *lit. D. P.* Sanchez *super præcept. Decalog. lib.* 2. *cap.* 10. *à num.* 1. Cened. *ad Decret. collect.* 55. *num.* 6. Augustin. Barbos. (his similiter relatis) *dict. loco, n.* 17.

Imperiique priuilegiis † Ecclesiam gaudere, 32
tenet Glos. *verb. Iure minoris, in dict. cap. Auditis*, 3. *de in integr. restit.* Marc. Anton. Genuens. *dict. quæst.* 252. *num.* 7. Iulian. Viuan. *in praxi iuris patron. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 25. *vers. Septimò*, Augustin. Barbos. (alios, non tamen veraciter referens) *in collect. ad dict. cap. Auditis, num.* 9. Franc. Balb. *de præscript. part.* 5. *quæst.* 5. *pagin. mihi*, 412. Gregor. Lopez, *in dict. l.* 19. *tit* 18. *part.* 5 *glos.* 5. Ecclesia namque, & Imperium fraternizant, *auth. quomod. oport. Episc. in princip.* quem textum ad Imperii, Ecclesiæque priuilegia exornant Bald. *in l. fin. num.* 10 *C. de quadrienny præscript.* Ias. *in l.* 1. *num.* 23. *C. de Sacrosanct. Eccles.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 375. *num.* 2.

Minorum, † Pupillorumque Ecclesiam iure 33
fungi, iam *supra num.* 1. diximus. Quod procedere aduertit *Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst.* 88. *num.* 37. vbi possibile est, eo iure Ecclesiam fungi.

Vnum interim aduertere libet, quòd in petenda restitutione (in qua præcipuè Minoribus Ecclesia comparatur, iuxta dicta *proximè, num.* 8.) etiam præcipuum habet Ecclesia: etsi enim in illius foro, † aduersus quem restitutio 34
postulatur, impetranda sit, *l.* 2. *C. vbi, & apud quem, Didac. Couar: variar. resolut. lib.* 1. *cap.* 4. *statim in princip.* plenè materiam, qua solet eruditione, eo capite tractans, & exornans. Ecclesiæ verò aduersus laicum agenti † speciali iure datum esse, vt coram Ecclesiastico, ipsiusque Ecclesiæ Iudice in integrum restitutionem petere possit, manifestè *Innocent. III.* decretum ostendit *in cap. Ad nostram*, 11. *de reb. Eccles. alien. vel non*, insinuat *textus in cap.* 1. *de in integr. restit.* & obseruant *ibid.* Abb. *num.* 18. *& in capit. Cùm sit generale*, 8. *de foro compet. n.* 10. *& ibid.* Marian. Socin. *num.* 13. Cuius rei ratione Couarruuias *assignat dict loco, n.* 2. De huius licet assertionis veritate (etsi eam communem fateatur) dubius, relatis Iuribus sub eadem dubietate respondens. Illud intrepidè affirmans; in rebus patrimonialibus Clericorum, eam non procedere opinionem, ac circa eas Clericum læsum, in restitutionis in integrum iudicio, coram Iudice seculari laicum conuenire debere, ex generali tam Legum, quàm Canonum sanctione, quæ *reum coram suo iudice, inque suo foro conueniendum*, dictat, ad restitutionis quoque in integrum speciem deducta, in *l.* 2. *C. vbi & apud quem*, & in hac reside *Gregor. Lop. in l.* 10. *tit.* 19. *part.* 6. *glos.* 1. etsi priorem tenens etiam huic contradicat, in bonis quoque Clericorum illam amplians Sfort. Odd. *in tract. de integr. restit. quæst.* 32. *n.* 23. *& seq.*

Ad Minoriſque ſimilitudinem tacitam † hypothecam in Prælationibus male adminiſtrantis, Eccleſiæ competere, aſſerit Gloſſa *in cap. Ex literis, 5. verb. Obligata, de pignorib.* Palac. Rub. *in repetit. rubr. de donat. inter vit. & vxor. §. 66. num. 21.* Petr. Rebuf. *tom. 2. ad leg.* Galic. *tit. de conſtit. reddit. tit. 1. gloſ. 14. numero 30.* Anton. Neguſ. *de pignor. 2. part. princip membr. 4. num. 120. & ſeq.* Sylueſt. *in ſumm. verb. Clericus, 4. num. 4.* Iacob. Menoch. *conſil. 114. num. 27.* Bellet. *diſquiſit. Clerical. part. 1. tit. de bonis Clericorum, §. 1. num. 12.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabilib. Eccleſiaſt. quæſt. 138. num. 3.* Iulian. Viuian. *in praxi iuris patron. part. 1. lib. 2. dict. cap. 5. num. 54.* Eſcorbar, *de ratiocin. cap. 39. nu. 13. verſ. Sed prædictis non obſtantibus.*

37 Cùm in aliorum adminiſtratorum bonis † præterquam Minorum, vel ſimilium) quibus curatores quaſi debilibus dantur, Prodigo nempe, Surdo, Muto, vel Fatuo) priuilegium hoc non competere, tacitamque hypothecam non contrahi, *in l. idem priuilegium, 6. D. de priuileg. creditor.* his verbis *Vlpianus* decernat: *Sed ſi bonis datus ſit curator, vel abſentis, vel ab hoſtibus capti, vel dum deliberant ſcripti hæredes de adeunda hæreditate: non oportet priuilegium dari: non enim eadem cauſa eſt.* Et ita tenet Eſcob. *d. loco, num. 5.*

38 Plures alios inter Minores † Eccleſiam ſimiles congerit caſus, lateque proſequitur *Bernard. Diaz* videndus *regul. 219. lit. E.* Nicol. Euerard. *in Topic. Iuris, loco 74. à minoribus ad Eccleſiam.* Et *Nos quoque inferius, num. 55. & duobus ſeqq.* proſequimur.

In eo autem) circa propoſitam materiam) 39 Minores etiam Eccleſia excedit, † quòd pro male ablatis, Eccleſiæ cui reſtitutio facienda eſt, in bonis reſtituere debentis, etiamque hæredum competat hypotheca, vt (cum Bald. & Salicet. *in l. furti, C. de furt.*) firmat Antonius Neguſ. *de pignor. 2. part. princip. memb. 2. num. 124.* quem ſequitur *viuian. d. cap. 5. num. 78.*

Cùm nullam in bonis furis, vel eius hæredis 40 Ius hypothecam, † ſed actionem tantum cuilibet rei perſecutoriam, ea extante, concedat, *in l. ſi pro fure, 7. §. 1. D. De condict. furt.* vel re non extante, ad eius æſtimationem, *in l. In re furtiua, 8. D. eod §. fin. inſtit. de obligation. quæ ex delict. naſcuntur.*

41 Reipublicæ † item Eccleſiam comparant Iuſtinianus in *l. fin. C. de Sacroſanct. Eccleſ. & in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccleſ. 2.* Gloſ. *vnic. in fin. in l. Rempublicam, 3. C. de iure reipubl. lib. 11.* Gloſ. *in l. Imperatores, 35. verb. Negotio publico, D. de re iudic.* Nicol. Euerard. *in* Topic. *iur. loco 67. à Republica ad Eccleſiam.* Omnibuſque, reipublicæ priuilegiis vti, eius æquiparationis virtute, proſequens *num. 2.* quando ſaltem caſus eſt aptabilis, contrariumque à Iure deciſum non reperitur, aſſentiuntque Iulian. Viuian. *dict. 1. part. lib. 2. cap. 5. num. 25. verſ. Sexto gaudet,* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. Eccleſiaſt. quæſt. 252. num. 6. &* Stephan. Gratian, *diſcep. forenſ. tom. 1. cap. 196. num. 10.* Gregor. Lop. *in l. 1. tit 25. part. 3. gloſ. 5. & in l. 10. t. 19. part. 6. gloſ. 1.* vbi Eccleſiã Rẽpublicã appellat.

42 Imò Eccleſiæ fauorem, † Reipublicæ præponderare fauori, dixerunt Felin. *in cap. Nonnulli, num. 33. de reſcript.* Azebed. *in l. 2. tit. 13. lib. 9. nouæ Reg. collect. num. 5.* Eſcobar, *de ratiocin. cap. 36 num. 13. ante fin.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 602. n. 15.* Iulian. Viuian. *de cap. 5. num. 113.* Rot. Roman. *Diuerſor. part. 1. deciſ. 454. n. 8.*

Militum etiam priuilegiis, † vbi inæqualitatis ratio non adeſt, Eccleſia gaudet, ſententia Gloſſæ, & Doctorum, *in l. Si vt proponis, 8. verb. Non negabit, C. de rei vindic. & in cap. Inquirendum, 3. verb. Comparauit, extr. de pecul. Clericor.* Nicol. Euerard. *in* Topic. *legal. loco A milite ad Eccleſiam,* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. Eccleſ. quæſt. 185. num. 3. & dict. quæſt. 252. n. 1.* Viuian. *dict. loco, n. 25. verſ. Secundo,* Anton. Gomez *in l. 50.* Taur. *n. 36. verſic. Primus eſt,* cum *verſic. Tertius caſus.* 43 44

Et libertatis, † tradunt Nicol. Euerard. *in* Topic. *in r. loco 58. à libertate ad piam cauſam, n. 1.* Marc. Anton. Genuenſ. *dict. quæſt. 252. n. 2.* Iulian. Viuian. *dict. cap. 5. n. 25. verſ. Secundo, ad fin.* ex Bartoli *in l. Si vnus, 12. C. de teſtam.* Baldi, & aliorum, non tamen certa relatione.

Dotis quoque priuilegiis † Eccleſiam frui, à parique cum dote Eccleſiam iudicari, deducitur 45 ex *text. in cap. 1. §. Donare, qualiter olim poterat feudum alienari, in vſib. feudor.* & profitentur (rationis identitate exiſtente, cum Bart. *in l. 2. §. fin D. de donation. & in l. Si ego, D. de iure dot.*) Nicolaus Euerardus *in locis legalib. loco 60. de dote ad piam cauſ. num. 1. & 3.* Genuenſ. *dict. quæſt. 252. num. 4.* Viuian. *dict. loco, verſic. Quarto.* Quod non ſolum pro dote Eccleſiæ; ſed pro cæteris quoque illius bonis (diſparitate non exiſtente) procedere videtur, pro quorum veluti adminiſtratione Prælati, vel adminiſtratoris bona tacite Eccleſiæ ſunt obligata, ſicut mariti pro dote vxori, ex *textu, & ibi* Gloſ. *verb. Obligata, in cap. Ex literis, 5. de pignorib.* cum *ſupra citatis num. 36.* Pro dote namque ſua Eccleſiam iiſdem, quibus pro dote ſua Mulier priuilegiis vtitur, gaudere, † pluribuſque etiam, oſtendit, 46 fuſéque proſequitur per tres, & quinquaginta numeros Lambertin. *de iure patronat. lib. 1. part. quæſt. 5. princip. art. 8. per tot.* Inter quæ pro Eccleſiæ dote tacitam in promittentis bonis, † proque re euicta, & aduerſus Rectorem, qui dotem recepit, hypothecam vt ſeculari doti 47 competere, tradit *numero 5. verſ. Tu aduerte, & numero 7.* cum Paul. Citandin. *eod. tract. part. 3. quæſt 17. cauſa ſecunda,* ſic etiam Iulian. Viuian. *eod.* pariter *tract. dict. lib. 2. cap. 5. n. 121.*

Alimentorum quoque priuilegiis, † iam dicta 48 æquiparatione, Eccleſiam frui, tradunt Euerard. *in locis legab. loco 59. Ab alimentis ad piam cauſam,* Marc. Anton. Genuenſ. *dict. quæſt. 252. nu. 3.* Viuian. *vbi proxime, numero 25. verſ. Tertio gaudet,* Petr. Surd. *de aliment. tit. 9. quæſt. 3. per tot.* vbi an & quando de pia cauſa ad alimenta, & è contra, argumentum procedat. De quo *Nos in Axiomatib. & locis communib. iur. lit. A. n. 315.* Piarum enim cauſarum (ex quibus fit ad alimenta, & contra comparatio) principem locum † Eccleſiam tenere, nulli dubium eſt, firmat- 49 que Tiraquel *de pia cauſ. in præfation. numero 2. & ſeq.* & Iodoc Damhouder. *in* Enchir. *parium, ſeu ſimil. verb. Eccleſia, & pia cauſa.* Eccleſiæque relictum, in piam cauſam relictum dici, probat *textus in capite Requiſiſti, decimo quinto de teſtament.* & notat *ibidem* Auguſtin. Barboſ. *numero 8.* Petr. Surd. *deciſ. 92. numero primo* Aliiſque piis cauſis priuilegiis conceſſis

UAB Biblioteca de Ciències Socials

concessis Ecclesiam vti, *iidem ipsi*, aduertunt, & Lopez *de contractib.lib.2.cap.44.vers.vltimo.*

Ecclesiæ præterea datum est, † vt ad eam pro quolibet regulariter crimine confugientes, seruet, neque ab illa inuiti extrahi queant Diuinæ Maiestatis reuerentia, cuius est Ecclesia domus, *Ioan. cap.2.* sic decreuere *text. in cap.Inter corporalia, 6.de immunit. Eccles. cap. Minor, 8. cap.Reum, 9.cap.frater, 10. cap. definiuit, 35.cap.Id constituimus, 36. in ordin.17.quæst.4.in l.2.l.præsenti, 5.& tot.tit.C.de his qui ad Eccles. confug.* de iure Regio, *l.2.tit.11.part.1, l.2.tit.2.lib.1.nouæ Reg. collect.* Exornant (præter ordinarios dictis in locis, plenè hac de re agentes) Didac. Couar. *variar.lib.2. cap. 20.* Remig. *de Gonn. de immunit.Eccles.regul. 1. & toto tractatu*, Ioan. Gutier. *practicar. lib. 2. quæstion. 1.num.3.& per tot.& quæstionibus seqq.vsque ad octauam*, Petr. Cened. *in collect. ad decret. collect. 54.* Paz *in praxi, 4. part.1.tom.cap.3.§.3 per tot.* Petr. Gregor. Syntagm. *iur.vniuers.lib.33.cap.21.num.3. & 4.* Tiber. Decian. *tract. crimin.lib.6.cap.25.num.1.& seqq.* Villag. *de extens.leg.cap.fin.nu.4.& 5.* Cardin. Tusch. *practicar.conclus.lit.E.concl.10. nu.1. & seqq.* Alex. Ambros. *de immunit.Eccles.cap.1.* Prosper. Farinac. *eod. tract. cap. 2. à num.1.cum seqq.* vbi huius conclusionis materiam ampliationibus, limitationibus, & intellectibus implet. Et *praxis crimin.quæstion. 28.num.1.* Augustin. Barbos. *in collect.ad dict.cap.Inter alia*, Leand. Galganet. *de iure public. lib. 3.tit.69. à num.7.vsque ad 61.* Ex Theologis, Angel. *in summ.verb.Immunitas, num. 16.vers.Verum committentes maleficium*, Syuest. *eod. verb. 3.num.1.* Tabien. *num.9.* Armil. 2. Rosel. *eod.verb.1.in princip. & 2.vers. Nullus ad Ecclesiam*, D. Antonin. *in summ.3. part.tit.12.c.3. §.1.in princip.* Francisc. Suar. *de Religion. tom. 1.lib. 3. capite 8. numero 9. & cap.11.nu.4.* nouissimè Paul. Laymann. *de virtute, & statu Religionis, lib.4.tract.9.n.1.6.& per tot.* A quo (post Couar. *dict.cap.10* eruditissimè loquentem, & Suar. à se relatos, *ibidem, num. 1. vers. Enim verò* præcipuè discees, an ex veteris Testamenti lege, vel Euangelica, immunitas hæc sit concessa, etiamque ab Antonio Ricciulo *de iure personar. extra Ecclesiæ grem. existent. lib.2.cap.12.num. 5.* & Tiberio Deciaco *dict.lib. 6.cap.25. num.2.* qui *num.3. & seq.* Ethnicorum quoque legibus, ac moribus, templis suis immunitatem hanc ad ea confugientibus, concessam pulchrè ostendit, pœnarumque genera in huius immunitatis violatores à Diis inflictas recensens, ad quem recurrere curioso licebit. Nobis satis, si in id à *Iustino historico, libro vigesimo-octauo pag. mihi 261.* hæc prodita superaddadamus: *Laodomia autem* (inquit ille) *cum in aram Dianæ confugisset; concursu populi interficitur. Quod facinus Dij immortales assiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicarunt. Nam sterilitatem, famemque passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremũ bellis penè consũpti sunt. Milioque Laodomiæ percusso in furorem versus; nũc ferro, nunc saxo; in summa, dentibus laceratis visceribus, duodecima die interiit* Quodq; de *Agesilao* in eius vita *Æmilius probus* his verbis refert: *Huius victoriæ, vel maxima fuit laus: quod cum plerique ex fuga se in templum minervæ coniecissent, quæreturque ab eo, quid his vellet fieri; & si aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui aduersus arma tulerant: tamen antetulit iræ Religionem & eos vetuit violari. Neque verò hoc solum in Gracia fecit, vt templa Deorum sancta haberet; sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra, araſque conseruauit.* Antiquis pariter Asylis â *Didaco Couar.* designatis *dict. lib.2.variar.cap.10. numero 2.* aliud quoque adiicimus, quod *Palice* extitisse *Diodorus Sicul. Bibliothec.lib.11 pagin.mihi 631.* ciusque veneration em in hunc modum refert: *Est autem hoc templum ex certis quibusdam temporibus Asylum tutissimum, & inuiolatissimum supplicibusque quocumque infortunio, vel calamitate oppressis, vel his, qui in dominos ingratos, violabundosque inciderint seruis, plurimum subsidij præbet. Nam qui eo confugerint, nulli domino, quacumque conditione, seu vi, aliove quouis pacto, licet eos abducere; sed ibidem intactos permanere, inuiolatosque oportet, donec per certos amicos, aut arbitros æqui & boni persuasi, & adducti domini, tum iureiurando de conuentis adacti, & promissis seruandis per fidem eo modo formatam admittantur. Neque vllus adhuc memoriæ proditus inuenitur, qui eam fidem supplicibus præstitam, irrumpere sit ausus.* Aliquibusque interfectis, de *Ducetio* in Syracusos conspiratore, ad Aras confugiente, aliis morte plectendum sentientibus; saniore tandem iudicio vita donato, concludit. Nec possumus non his adiungere, quod *Papinius Statius Thebaidos lib. 12.* extitisse refert, belleque describit.

Vrbe fuit media, nulli concessa Potentum,
Ara Deum: mitis posuit Clementia sedem:
Et miseri fecere sacram: sine supplice numquam
Illa nouo: nulla damnauit vota repulsa:
Auditi quicumque rogant, noctesque diesque
Ire datum, & solis numen placare querelis.
Parca superstitio: non thurea flamma, nec altus
Accipitur sanguis: lacrymis Altaria sudant;
Mœstarumque super libamina serta comarum
Pendent; & vectes, mutata sorte, relicti.

Et continuo ferè:

Nulla autem effigies, nulli commissa metallo.
Forma Dea; mentes habitare, & pectora gaudet.
Semper habet trepidos, &c.

Iuraque nostra, eum qui ad Ecclesiam confugit, † per vim extrahentem seueriſſimè puniunt, 51
vt apud *Decianum dict.lib.6.cap.29.* plurimosque ex proximè relatis, videre est. Inter quas, illa grauissima, quæ sic ab Ecclesia extrahentem læsæ maiestatis reum facit, auctoribus *Honorio*, & *Theodosio*, Imperatoribus, *in l.2.C.de his qui ad Eccles. confug.* dicentibus: *fideli, deuotaque præceptione sancimus: nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere; sub hac videlicet definitione: vt si quisquam contra hanc leg. venire tentauerit; sciat se maiestatis crimine esse retinendum.*

Eamque securitatem ad Ecclesias confugientibus iura tribuerunt; † vt neque in vinculis, aut 52
compedibus eos astringi, neque Ecclesiam obsideri permittant. Sic probant *text. in dict.l.Præsenti, 5. C. de his qui ad Eccles. confug. dict. cap. diffiniuit,*

diffiniuit, 17.*quæſt*.4.*& in l*.2.*titul*.11.*part*.1.& tenent cum Paz *dict*. 4. *part.tom*.1.*cap*.3.§.3.*nu*. 4.5. *&* 6. plerique ex iam relatis. Nullo namque modo Eccleſiæ libertas infringi, eiuſvè debet reuerentia lædi. Ob quam non ſeruatam (proditionis quoque conuictos falſis etiam Idolorum templis) graui Ethnicos ſupplicio affectos, hac in ſpecie, Diodorus Sicul. Bibliothec. *lib*.11.*pagin. mihi* 561.referens, ſic literis, memoriæque mandauit: Pauſanias *id præſentiẽs, ne vlla ſalutis ſpes eſſet, comperto flagitio, extremum occupare præſidium ſtudet: ad Deos in templum Palladis æneum confugit. Dubitantibus tum Lacedæmoniis, num fas eſſet, ſupplicem abſtractum ab aris, depoſci ad ſupplicium: fama eſt Pauſaniam matrem id templum petiiſſe, taciturnamque intraſſe, neque quidquam præterea illic agitauiſſe, quàm laterem, quem tectum ſecum attulerat, in limine templi depoſuiſſe: moxque hoc peracto, domum ſe recepiſſe. Tum Lacedæmonios matris iudicio, & facto admonitos, aditus templi omnes muro obſtruxiſſe; atque ita per inediæ neceſſitatem, conſumpta vita, expiraſſe Pauſaniam. Eius cadauer his, quorum intereat, permiſſum ſepeliri. Verum Numen videre ſupplicium ſalutis contrà fas, iraque ob id ſuæ, haud in certum ſignum dedit. Nam cum Lacedæmonij Delphos ad oraculum capiendum miſiſſent; à Deo reſponſum: Oportere eos Deæ ſupplicem reſtituere. Quod cum nullo pacto à ſe ita vti iuſſum erat, fieri poſſe cernerent: Spartiatæ per multum tempus ambigua ſententia, quid potiſſimùm facto opus eſſet, ſolliciti ferebant. Conſilio demum ad eam rem, qua licuit, inito; ſtatuas duas Pauſaniæ æreas extruxere, quas in templo Palladis pro ſupplice conſtituerunt*. Ad alia iam.

53 Eccleſia priuato ſuccedens, † contra quem præſcriptio cœpta erat; priuilegio ſuo aduerſus præſcriptionem vtitur, ita vt non minori quàm quadraginta annorum ſpacio perficiatur, etſi decem, vel viginti apud priuatum, contrà quem cœpta erat, terminaretur, vt contrà Gloſſam *in auth. quas actiones, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* eſt communis opinio, teſte Iaſone *ibid.nu*.36. Franciſc.Balb.*de præſcript.part*.5.*quæſt*.3.Ioan.Aloyſ. Ricc. *in praxi variar. reſolut*. 534. *n*.5. Gaſpar. Anton. Theſaur. *quæſt.forenſ*. 93. *n*. 5.*lib*.3.Stephan.Gratian. *diſcept. forenſ. cap*. 16. *num*.4. in confirmationem adducens, *num*. 5. Eum qui à priuato emphyteuſim accepit, ſi ad Eccleſiam perueniat, infrà biennium ad canonis ſolutionem ſub caducitatis pœna arctari.

54 Regulariter † verò contrà, etiamſi poſt incœptam præſcriptionem priuilegiata res eſſe cœperit. In re veluti in dotem data, quæ ſi antequam dotalis facta eſſet, præſcribi cœpiſſet, ordinaria præſcriptionis meta includitur, etſi aliter alienabilis, & impræſcriptibilis foret, vt *Triphonius* reſpondit, *in l. ſi fundum* 16. *D.de fund.dotal.* vel minoris, aduerſus quem ordinariam præſcriptionem cum non priuilegiato cœptam, continuari, *Paulus* cenſuit, *in l.Æmilius Largianus*, 16.*D.de minor. gloſ. vnic.ante fin.*communiter recepta, *in l. vnic. C. ſi aduerſ. vſucap*.Franc. Bald. *de præſcript*. 1.*part*. 6.*part.nu*.34.Bernard. Diaz *regul*. 467.Cald.Pereyr. *in l. Si curatorem, verb.Sua facilitate, num*.46. 48. *& ſeq.Cod.de in integr.reſtit*.

Præterea, quemadmodum in pupillis, minoribuſque ſuis locis tradidimus, eorum rerum alienationem, & contractus debito auctoritate Tutorum, Curatorumvè non interueniente celebratos, firmitatem non habere, niſi in eorum euidentem vtilitatem geſti ſint; claudicareque, aduerſus iuris regulas notas: ita & Eccleſiæ fauore † Doctores conſtituunt. Cuius etſi bonorum alienatio inutilis ſit, abſque ſolemnitatibus à iure requiſitis in *cap.Sine exceptione*, 12. *quæſt*. 2.*cap*.1.*&* 2. *de reb. Eccleſ. non alien. lib*. 6.*cap.Tua*, 8. *de his quæ fiunt à Prælat*. de quibus plenè Maſcard.*de probation. lib*. 1.*concluſ*.75.*per tot*.præcipuè *n*.6. Rodoan.*in tract. de reb.Eccleſ.alien.vel non*, *q*.4. *de rerum mobil.alien. nu*.14.*& q*. 12.*num*.33.*&* 34.Didac.Couar. *variar.lib*.2.*cap*.17. *numer*.1. *&* 2.Sylueſt.*in ſum.verb.alienatio, per tot*.Proſp. Farinac.*deciſ*.201. *num*.3. *deciſ*.218.*num*.3.Martin.Bonacin.*in ſpeciali tract.de alienation.bonor. Eccleſiaſticor. diſputat*. 2. *quæſt. vnic.puncto* 4. *propoſit*.1.*per tot*. Borgnin.Caualc.*deciſ*.45.*n*.27. 28.30.33.34.40.44.45.*&* 46.*n*.369.*&* ſeq.*part*. 1.Gaſpar.Anton.Theſaur.*q.forenſ.lib*.3.*quæſt*.37. *n*.1. 56

Si tamen in euidentem Eccleſiæ vtilitatem, † etiam ſine requiſitis ſolemnitatibus alienatio facta ſit, validam eam eſſe; aſſeruit firmiter Marc. Anton.Genuenſ.*in practicabil. Eccleſiaſtic.tricenar*. 5.*quæſt*. 139.. *eiuſdem voti allegans Afflictum, in rubr.de vaſſal.qui contr.conſt*.Lothar.*benef.alien.nu*.2.Petrum *de* Anchar.*conſ*.193.*incip. Subtiliter, & ad plenum*, Socin.*conſ*.28.*n*. 10.*& conſ*.71.*n*.69.*&* ſeq.*lib*. 1. Pariſ.*conſ*.16.*n*.99.*lib*. 2.Cardin.Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. lib*.4.*tit*.7.*n*.28.Repetitque *idem* Genuenſ.*in praxi* Cur. Archiepiſc. Neapol. *cap*. 88.*n*.2.Hac in ſpecie contractum claudicare dicens; poſſeque Eccleſiam rerum ſuarum alienationem ſibi vtilem ſuſtinere, vtque contractui ſtet, contrahentem compellere: ipſum verò contrahentem, ſolemnitatibus non ſeruatæ prætextu, contractum ſubuertere, aut alienationem, in vita Eccleſia, nequire: allegat (poſt *Innoc. Abbat*. & communem) *puteum, deciſ*.310.*lib*.1.Crecent.*deciſ*.1.*de locat*. & ita *in vna* Roman. Palatij, *die* 15. *Martij* 1504.*coram Illuſtriſſimo Domin*.Pamphyl. *& in vna* Roman. *domus, die* 4.*Decemb. in vna* Segouienſ. *præſtimonij, coram Domin*.Cantuſ. *die* 24. *Octobris*, dictum referens, ad minoris alienationis ipſi proficuæ, abſque tutoris auctoritate celebratæ ſimilitudinem. Obſeruantque Roderic. *quæſt.regul.tom*.1.*quæſt*.27.*art*. 9. Ricc.& alij ab eo citati in *d. praxi* Archiepiſc. Neapol. *deciſ*.7. *numero* 4. *verſic. declara, & deciſ*.9.Ioſeph.Maſcard. (alios quoque adducens) *de probat.d.concl*. 75.*n*.6.*verſ. Ab hac ſententia, & nu*.7. *cum ſeqq*. & ita in ſenatu *Pedemontano* dociſſum tradit Gaſp. Anton.Theſaur.*d.q*.37.*n*.2.

Contrariam † licet tenuerint ſententiam Sarmient.*de reddit*ib. *Eccleſiaſtic.p*. 1.*c*. 23. *&* 24. Molin.*diſp*.768.Suar. *lib*.5.*de legib.cap*.24.*n*.9. Pinel. Vazq.& alij, quos numerat Bonac.*d.tract. diſp*.2. *q.vnic.punct*.4.*propoſ*.3.*nu*.14. ſecundum quam, *læpè iudicatum Ricc.* profert *d. deciſ*. 7.*n*. 3. Huius opinionis ſequaces rationem reddunt: quia abſque forma ſubſtantiali, nihil in rerum natura ſubſiſtit, quæ dat eſſe rei, vt vulgaria ſunt iura, de quibus *Nos in axiomatib.lit.F.nu*.154.*&* ſeqq. pro formaque ſolemnitates eas in rerum Eccleſiæ diſtractione à dictis iuribus eſſe præſcriptas. 57

Aduerſantis: quia ideò ſolemnitates deſiderantur, vt de Eccleſiæ vtilitate conſtet: eaque apparente,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

rente, ſuperflua aliam inquiſitionem diſcutionem, aut ſolemnitatem eſſe, quam facti euidentia ſupplet: in facti ſiquidem notorio aliàs requiſitæ ſolemnitates relaxantur, ex *cap. Ad noſtram, 3. in ordin. 21. de iure iurand.* vt latè per vtriuſque partis aſſertores videre licet, apud quos totius materiæ cognitionem ſic digeſtam reperies: vt vlterius nil deſideres, pedem ideò (inſtituto quoquoque noſtro cogente) retrahimus.

58 Nudum miniſtrum, † teſtamentique executorem, aduerſus hæredes, debitores hæreditarios, actiones mouere, agereque non poſſe; multis iuribus, & auctoritatibus oſtendimus *de priuileg. pauper. 2. p. qu. 63. num. 1.* ibidem pariter limitan-

59 tes, † pauperum, & piæ cauſæ fauore. De Eccleſiaque ſpecificè loquens, hanc eandem in ea limitationem aſſignat Stephanus Grat. *diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 131. num. 18.*

60 Quemlibet de populo † Eccleſiam defendere, pro illaque in iudicio comparere poſſe, *Simaci* Papæ conſtitutio probat *in cap. Si quis, 6. §. Sed etiam de reb. Eccleſ. alien. vel non.* per quam ſic *Genuenſis* tenet *in practicabil. Eccleſiaſt. q. 282.*

61 *n. 2.* etiam in Eccleſia inuita, † Prælatoque contradicente, ibidem amplians, & repetit, *q. 154.* per textum in *c. Olim, de teſtib. c. Non licet, 12. q. 2. & c. ſi quis Præsbyterorum, de reb. Eccleſ. alien.*

62 *vel non.* Eamque ſententiam, cum relictum pro conſtruenda, † reparandaue Eccleſia petitur; probat ſingularis textus *in auth. de Eccleſ. tit. §. ſi vero ſanctiſſimus, coll. 9.* quem ad id extollit Romanus *in auth. Similiter, n. 40. C. ad leg.* Falcid. & ſequitur Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 358. n. 13. & 14. tom. 2.*

63 Cum pro alio † ſine mandato in iudicio comparere, nemini regulariter liceat, *l. ſi Procurator, 10. C. de procuratorib. cap. 1. extr. eod. tit. cap. Venerabilis, 10. de dol. & contum. l. 10. tit. 5. p. 3.* cum adductis à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. q. 13.*

64 *nu. 1.* Sitque receptum, officio ſuo Iudicem poſſe procuratorem † vt mandatum oſtendat, compellere, vt docet Gloſſa *in cap. 1. verb. Abſenti, de elect. lib. 6.* Paz *in praxi, annot. 4. de procuratore, numero 8.* expreſsè Regiis iam legibus cautum, *in l. 55. titul. 1. lib. 3. & in l. 3. titul. 2. lib. 4. nouæ Reg. collect.* quæ neceſſitatem ac præceptum tabellionibus, Iudicibuſque imponunt, ne procuratorio nomine comparentem, ſine legitimo mandato recipiant Neque aliter quam pro ſuo quem-

65 que intereſſe † admittendum, Iura permittunt, vt

66 *in Axiom. noſtris, lit. I. numer. 92. & ſeqq.* multis oſtendimus. Neque in inuitum † ſit beneficium conferendum, vt vulgaria dictitant iura, de quibus in eiſdem *nos axiomatib lit. B. numero 8.* Cuius contrarium non ſolum Eccleſiæ ipſi (vt di-

67 ximus) conceſſum extat: ſed alteri † quoque ſi in Eccleſiæ vtilitatem vertatur, vt text. probat *in c. quæris, 6. de ætat. & qualit.* aliiſque iuribus (licet id mihi non probantibus) Marc. Anton. Genuenſ. *d. tract. q. 286.* contendit.

68 Iudicem pariter Eccleſiam defendere, † in integrumque reſtitutionem ex officio illi dare poſſe: firmat idem Genuenſis *d. tract. q. 282. num. 4. & q. 346. per tot.* Et in eius cauſis ex officio procedere, *quæſt. 345* aſſeritur Caualcan. *deciſ. 36. num. 480. part. 2.* conducuntque ſcripta à *Nobis de priuileg. pauper, 1. p. q. 15. num. 12.*

69 Cùm aliis † non niſi petentibus Iudex officium ſuum impartiri debeat, vt plura referendo iura, & auctoritates, latè materiam proſequendo, oſtendimus, *d. quæſt. 35. à num. 1. cum ſeqq.*

Omnem diſpoſitionem incertitudine † vitiari, 70
multis tradidimus. *in Axiomatibus noſtris lit. I. num. 35.* & pleniſſimè Cardin. Dominic. Tuſch. *practicar. concluſ. ead. lit. concluſ. 65. per tot.*

Quam quidem generalem regulam Eccleſiæ fauor † reſtringit, annotantibus *Nobis de priuil.* 71
pauper. 1. part. quæſt. 20. publicæque vtilitatis aſſertioni huic ratione fauente. Cui non æquiparari modò; ſed præferri Eccleſiam, ſuprà iam *nu. 41.* & *42.* aduertimus. Publico autem fauore exiſtente, incertitudinem non vitiare actum, *Celſus* reſpondit, *in l. Quidam in teſtamento, 30. D. de legat. 2.* Fitque inde, legatum pro Eccleſia conſtruenda, licèt ædificio fiendo locus à teſtatore deſignatus non ſit, † caducum non reddi, vt do- 72
cet Gloſſa *in cap. 3. verb. In loco, & ibidem* Couarru. *numero 12. de teſtament.* Stephan. Gratianus, aliis adductis, *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 358. n. 10.* Gonz. *in regul. 8.* Cancell. *gloſ. 5. §. 7. nu. 85.*

Cùm pro alio ædificio conſtruendo, † loco 73
certo non deſignato, deriſorium legatum ſit, eadem norante Gloſſa *in dict. cap. 3.* Loci namque incertitudinem actum, promiſſionemque vitiare, firmarunt Scæuola, *in l. 3. §. Si quis inſulam, D. de eo, quod certo loco,* & Marcellus *in l. qui inſulam, 95. D. de verbor. oblig.* Legatumque inde eadem ratione vitiari, qua inutilis promiſſio redditur: non ſolum de contractibus ad vltimas voluntates argumentū (de quo *in Axiomat. lit. A. numero 366.*) Sed etiam loci, & nominis incertitudinis æquiparatio probat. Quam Papinianus facit *in l. Ita ſtipulatus, 15. D. de verbor. obligation.* in verbis illis: *Vel inſulam ædificari non demonſtrato loco; vel fundum dari non adiecto nomine.* Sicut enim de fundo ſpecialiter non demonſtrato, legatum ſcriptum nullum eſſe, idem *Papinianus*, inquit, *in l. cum poſt 70. D. de iure dotium*; ita pro ædificio conſtruendo relictum, certo loco non præfinito, inualidum eſſe deducitur.

Vulgarem quoque regulam *paragrapho Cum* 74
quis in ſuo, † *inſtit. de rerum diuiſ. §. 1. & 2. D. de ſuperficieb. legis qui res, 98. §. Aream, verſ. Pars enim, D. de ſolut.* & ſimilium (*ædificium ſolo cedere* dictantem, quam præter antiquiores, dictiſque locis Scribentes, proſequitur Mar. Giurb. *in conſuetud.* Senat. Meſſan. *part. 1. c. 15. gloſ. 13. à num. 4. cum ſeqq. &* Cardin. Tuſch. *practicar. concluſ. lit. E. concluſ. 33. per totam.*) Fauor Eccleſiæ † inſtringit. Ædificium namque in alieno 75
ſolo Eccleſiæ pecuniis conſtructum, ſolo non cedere, ſed ædificio ſolum; & ſic vtrumque apud Eccleſiam remanere; celebris dixit Gloſſa *in cap. Apoſtolicos, verb. Conſtruxiſſe, 12. quæſt. 2.* quam plurimi ſequuntur citati à Ludouic. Roman. *in auth. Similiter, num. 27. C. ad leg.* Falcid. Alexand. *in l. 1. §. Nunc videamus, numero 5. D. de noui oper. nunciat.* Andr. Tiraquel. *de pia cauſ. priuileg. 121.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. Eccleſiaſt. quæſt. 31. numer. 6.* & latius, *quæſt. 249.* Petr. Surd. *conſil. 333. numero 46. lib. 2.* dicitque veriorem Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 5. cap. 955. numero 18. & 19.* Mar. Giurb. (horum nullo relato) *dict. gloſ. 13. numero 10.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. M. concluſ. 175. nu. 7.*

Illud indubitabilius eſt, ſolum ædificio cede- 76
re, ſi ædes ſacra † inædificata ſit, ex *cap. quæſtionibus ſunt, 41.* in ordine *17. quæſt. 4.* tenetque Petrus PeKius, *in cap. Semel, n. 5. de regul. iur. lib. 6.* Cardin. Tuſch. *dict. lit. M. numero 6.* Borgnin. Caualc.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Cauale. *decis. 23. numero 71. part. 1.* Petr. GilKen. *de impens. part. 1. cap. 1. numero 33.* Reusner. *decis. 1. numero 7. part. 1.* cum quibus sic affirmat Mar. Giurb. *dict. glos. & num.*

77 A muneribus (præcipuè personalibus Ecclesiam, & Ecclesiasticas personas immunes esse, determinant *text. in l. Placet, §. C. de sacros. Eccles. l. Omnes 31. aliàs, 33. §. Nullis ea, aliàs, 33. §. Nullis eas, aliàs, §. Praterea nullus, & §. priuilegiis, C. de Episcop. & Cleric. cap. non minus 4. de immunit. Eccles. cap. 1. & cap. Clericis, eod. tit. lib. 6. cap quamquam, 4. de sensib. & exaction. eod. lib. cap. Ecclesiarum, 69 in ordin. 12. quæst. 2. cap. Ecclesias, in fin. 28. in ord. 16. quæst. 7. cap. Secundum, 24. in ord. 23. quæst. 8. cap. Generaliter, 40. paragrapho Nouarum, & paragrapho Placet, 16. quæst. 1. Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 20. leg. 51. titul. 6. part. 1. l. 1. tit. 3. libro primo Ordinam. Reg. l. 11. tit. 3. lib. l. 1. 6. tit. 18. lib. 9. nona Reg. collect.* Copiosissimè Carol. *de* Gras. *de effectib. clericat. effectu* 3. multis sacræ paginæ locis à iure Diuino immunitatem hanc descendere *numero tertio* conprobat, omnique Iure datam ostendit, plurimas ampliationes *numeris seqq.* prosequens, traduntque etiam Ioan. Gutier. *de gabel. quæst. 87. n. 1. & seqq. &* Leand. Galganet. *de iure public. lib. 3. tit. 69. n. 2.*

78 Communis vtilitatis, † aut necessitatis casu excepto, iuxta *textum in l. Ad instructiones, 7. l. Iubemus, 10. l. Neminem, 11. C. de sacros. Eccles. Extrauag. vnic. de immunit. Eccles. inter communes*, vbi sic Benedictus Vndecimus: *Cæterum, attendant solicitè Ecclesiarum Prælati, & alij Clerici, Lateranense Concilium, quod in huiusmodi subuentionibus solum casum necessitatis, aut communis vtilitatis, vbi laicorum ad id non suppetant facultates, de liberatione prouida noscitur excepisse.* Similiterque *text. in l. 52. dict. titul. 6. part. 1.*

79 Ad munera autem patrimonialia, † quæ rei, ante quam ad Ecclesiam vel Ecclesiasticam personam peruenissent, inhærebant, teneri; Canonica Iura demonstrant, *in cap. Si qua causa, 26. §. His ita respondetur, & in cap. sequenti, 11. quæst. 1.* Dum in illo Innocentius ait: *Clerici ex officio, Episcopo sunt suppositi: ex possessionibus prædiorum, Imperatori sunt obnoxij.* Et iterum: *Quia ergo vt prædia possideantur, Imperiali lege factum est; patet, quod Clerici ex prædiorum possessionibus Imperatori sunt obnoxij.* In hoc, D. Ambrosius: *Si tributum petit Imperator, non negamus: agri Ecclesiæ soluunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum.*

Quibus etsi *Leand. Galganet. d. lib. 3. tit. 6. n. 4. & tit. 69. n. 2. & sqq* respondere tentet; & neque ad munera ista Ecclesiam, Ecclesiasticasvè personas teneri contendat; multum in aduersum eadem ipsa pugnant. Quod apud Nos in dubium reddit decisio *textus in d. l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. & l. 11. tit. 3. lib. 1. noua Reg. collect* Canonicis iam relatis adiuta. Pro eorumque munerum receptione, à Iudicibus etiam sæcularibus res ipsas saltem cogi posse; cum multis à se relatis firmat Greg. Lop. *in d. l. 51. verb. Porrazon de sus personas, ad med. d. tit. 6. p. 1.* Pro muneribus autem personalibus, etiam in iam dictis permissæ exactionis casu sæcularibus Iudicibus coactionem permissam non esse, profitentur Gutier. *de gabel. quæst. 42. numero 44. &* 45. Leand. Galganet. *d. tit. 69. numero 5.* Gregor. Lopez, *vbi proximè, verb. Pechar, ad fin.* cum personam hæc respiciat coactio; res illa.

An autem hæc munerum excusatio, † immunitasve ad Ecclesiæ quoque vasallos, & colonos porrigatur; longa disputatio est, quam discutiunt, post antiquiores, Petr. Duen. *regul. 100. ampliat. 1.* Marc. Anton. Natt. *cons. 409.* Remig. *de* Gon. *in tractat. de charitat. subsid. quæstion. 61. numero 20. & 29. & quæstion. 59. numero 25. & 26.* Petrus Surd. *consil. 301. numero 79. & seqq. Capit. decis. 12. per tot.* Alban *in lucubrat.* Bart. *in l. Hæres absens, numero 2. D. de iudic.* Francisc. Bursat. *consil. 21. numero 1. & consil. 42. numero 16. lib. 1.* Ioan. Bott. *consil. 87. numero 2.* Tiber Decian. *consil. 51. numero. 15. volum. 3.* Antonin, Thesaur. *decis. 22. nu. 2. & decis. 116. per tot.* Sfort. Odd. *cons. 70. num. 31. & seqq. lib. 1.* Octauian. Olasc. *decis. 83. & decis. 116.* plenissimè Carol. *de* Gras. *de effectib. clericat. effectu 3. num. 50. & seqq.* Ouid. *de* Amic. *de iure emphyt. q. 80. num. 8.* Andr. Fachin. *controuersiar. lib. 1. cap. 91. per tot.* Apud nos, Clericis seruientibus personalem tribuit immunitatem *d. leg. 51. vers. E esta misma franquza, titul. 6. p. 1.* 80

Nec minor de Ecclesiæ emphyteuta † quæstio, an rei emphyteuticæ ratione, ea immunitate gaudeat? In qua affirmarunt multi; multique negauerunt, vt videre est apud *Syluanum cons. 9. per tot. & cons. 57.* Marc. Anton. Natt. *cons. 114. num. 18. & seqq. lib. 1.* Roland. *à* Vall. *cons. 66. num. 34. lib. 2.* Petr. Benint. *decis. 13. in fin.* Iacob. Menoch. *de arbitr. cent. 5. casu 562. num. 20. & seqq.* Franc Bursat. *cons. 140. num. 25. lib. 2.* Vulpel. *in tract. de libert. Eccles. p. 3. n. 22.* Carol. *de* Gras. *d. effectu 3. n. 77. & seqq.* Ouid. *de* Amic. *d. q 80. per tot.* 81

Pro Ecclesiastica pensione ex beneficij fructibus constituta, tacitam † in eis hypothecam illi in cuius fauorem concessa est, competere (ad alimentorum comparationem) firmant *Ludouic. Roman. cons. 338. num. 6. & 9. Felin. in cap. Ad audientiam, 2. 31. in ord. nu. 6. de rescript. Hieronym. Gigas de pensionib. Ecclesiastic. q. 51. nu. 17. Petr. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 51. n. 7. Caputaq. decis. 302. n. 5. p. 2.* vt eos refert, & sequitur *Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. c. 981. n. 36.* 82

Pro aliis vero pensionibus, *ex certo* † etiam *fundo* relictis, debitis, aut impositis, actionem tantum personalem competere asserunt *Petr. Surd. d. priuileg. 51. num. 5. & Stephan. Gratian. d. cap. 981. num. 35.* ex *l. fin. §. Lutius Titius, D. de contrab. empt. & l. Liberto 21. & ibi Glossa 1. D. de annuis legatis.* 83

Secus licet, si *super* † *certo fundo*, bonisvè certis constituta pensio sit: tacitam namque in eis hypothecam tunc contrahi, tacitèque obligata videri, regulare dicunt *Alexand. cons. 156. num. 3. lib. 6. Afflict. decis. 172. num. 2. Aym. Cranet. cons. 20. num. 10. Marc. Anton. Natt. cons 141. num. 6. Cald. Pereyr. de emphyt. extinct. inter. & resol. cap. 4. num. 20. & 22. Petr. Surd. d. priuileg. 51. nu. 4.* Qui *numeris seqq.* id ipsum alimentorum, † & pensionum Ecclesiasticarum fauore *ex certo fundo*, aut beneficio debitis, constituit, ita vt idem sit in his, si *excertare*, quod in aliis, si *super certare* debeantur. Defenditque etiam *Caldas Pereyr. d. loco, num. 21.* plures in 84

id

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Caldas Pereyr. *d.loco num.* 21. plures id allegans, dicuntque proximè *nu.*82. citati.

86 Donationem quingentorum solidorum † summam excedentem, ad sui valorem insinuationem requirere, inque excessu nullitatis vitium pati decernunt, *textus in l.penult. vers.Cæteris,C.de donat.& l.9.ad fin.tit.4.p.5.* traduntque latè *Anton. Gomez. Petr.Duen.Anton.Gabr.& Ioan.Gutier.* (his relatis) *de iuramento confirmator. 1.p.cap.7. per tot.*

87 Ecclesiæ verò vltrà prædictam summam † factam, insinuatione non egere, ex veriori opinione, fatentur Andr. Tiraq. *de priuileg.pia caus. priuileg.* 124. Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Ecclesiast. quæst.* 296. Iulian. Viuian. *de iure patron. lib.2. cap.5. numero* 105. *part.*1. Diximusque in *prælud. ad primam de priuileg.pauper. part.num.*4.*&* 5.

88 Imo donationem quoque immensam Ecclesiæ factam sustineri; religiosa Imperatoris *Iustiniani* sanctio monstrat, *in auth. de non alien. aut permut.reb. Eccles. cap.*2.§. 1.*col.*2.*nouell.* 7. *Quid enim* (ait) *causetur Imperator, ne meliora det? cui plurima dedit Deus habere, & multorum Dominum esse, & facilè dare: & maximè in sanctissimis Ecclesiis, in quibus optima mensura est donatarum eis rerum immensitas.*

89 Omniumque etiam bonorum, † præsentium, & futurorum (*ex l. Iubemus* 2.*C.de sacros. Eccles.* Bart. *in l. fin. numero* 13. Purpurat. *numero* 242. Tiraquel. *de priuileg. pia caus. priuileg.*100. Anton. Gomez. *in l.* 60. *Taur. num.* 6. Didac. Couarruu. *in rubr. de testament.* 2. *part. num.* 6. *& aliis*) profitetur Gutier. *de iurament. confirmator. dict.* 1. *part. cap.* 11. *num.* 7. communemque, & ab ea non recedendum (Regia etiam ordinatione stante *in dict. leg.* 69. *Taur. & in l.* 8. *titul.* 10. *lib.* 5. *noua reg. collectio.* quæ non futurorum modo: sed præsentium tantum donationem improbant, inualidamque reddunt) firmiter asserit. Inque iuris communis terminis (quo præsentium, & futurorum bonorum donatio improbatur, ex ratione *legis Stipulatio hoc modo concepta,*61. *D.de verbor.obligat.*) receptissima sententia est, firmata validissima Doctorum manu, quos (sic tenentes) recensere Anton. Gomez. *in l.* 45. *Taur. num.* 26. *versic. Tertio, & in dict. l.* 69. *numero* 1. Ioan. Gutier. *dict. cap.* 11. *numero* 2. Andr. Fachin. *controuersiar. iur. lib.* 6. *cap.* 87. & Baltaxar. Thomas, *tract.* 10. *suorum tract. titul.* 2. *de specialibus, vel priuileg. pia caus. cap.*227.

90 Dominiaque, † & regalia posse Principem Ecclesiæ donare, probat Genuensis *dict. tractat. quæstione* 3. *numero* 2. *&* 3. *ex eadem auth. de non alien. aut permut reb. Eccles. cap.* Ludouicus 63. *dist. & cap. constituimus*, 96. *dist.* huius simul opinionis referens *Andream de Isern. Lucam de pen. Franc. de Prat.* & alios, damnato, contrarium tenente; *Afflicto.*

Priuatis † verò regalium Principem donatio-
91 nem, in coronæ præiudicium facere non posse (multis citatis) *idem ipse Genuens.* testatus est, *dict. quæst.* 3. *num.*1. alioque super addendo Marc. Anton. peregr. *de iure fisc. lib.* 1. *tit. Habentes iura Fisci, an possint aliquid agere in præiudicium fisci, num.* 47.

92 Generalis etiam regula, *Victum victori* † *in expensis condemnandum*, dictans (de qua plenè Augustin. Barbos. *in collectan. ad cap. calumniam,* 4. *de pœn. num.* 2. *& nos de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 39. *num.* 66.) Ecclesiæ fauore † re-
93 strictionem admittit, (vt cum Tapia *in constit. Regn. Diuorum, lib.* 3. *iuris regn. Neapol.* Boer. *decis.* 224. & aliis, ex fisci, & Ecclesiæ comparatione; aduersus Ludouicum Romanum *singul.* 44. & Asinium *in praxi iudic.*§. 32. *ampliat.* § 1.) tenet Genuens. *dict. tract. quæst.* 31. quem eius simplex tractor sequitur, Iulian. Viuian. *dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 105. *Boerium citato loco* adducens, qui tamen verè tale non protulit, neque alibi apud eum inueni. Fiscum autem victum † in expensis non condemnari, docent Marcus 94
Anton. Peregrin. *de iure fisc. lib.* 7. *titulo* 4. *num.* 14. Azebed. *in l.* 1. *numero* 6. *titul.* 22. *lib.* 4. *noua reg. collect.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *capit.* 33. *numero* 41. *& seq.* Petr. Barbos. *in l. Eum qui temerè, numero* 195. *cum sequentibus, D. de iudic.* Augustinus Barbosa, qui hos enumerat, *in dict. cap. Calumniam, nu.*4. In aptanda reddendaque rationis similitudine in præsenti, difficultas exiit, cum aliter non nisi in casibus à iure expressis Fisci iure Ecclesiam vti, firmiter alij asserant, vt iam *suprà, nu.*21. *ad finem* adiecimus.

Ecclesiæ præterea emphyteuta per biennium † in solutione cessans, emphyteusi priuatur, dis- 95
positione text. *in c. Potuit,*4. *de locat. cap. Hoc ius porrectum,*2. (aliàs incipit *Ea enim*) §. *Qui rem,* 10. *q.*2. *auth. Qui rem, C.de sacros. Eccles. auth. de non alien. aut permut. cap.*3. §. *Scire autem, coll.*2. *l.*3. *tit.*14. *part.* 1. vt Doctorum auctoritatem, in expressa iurium determinatione omittamus, quos *in d. cap. Potuit, num.*90. *August. Barbos.* congerit.

Sæcularis † verò, non nisi per triennium ces- 96
sationem priuatur, *ex l.*2. *C.de iur. emphy. l.*28. *part.* 5. vtrumq; disponens, & prosequimur *nos de priuil. paup.* 1. *part. quæst.* 33. *à nu.*1. latè etiam Aurel. Corbul. *de iure emphyteut. cap.* 15. *De caus. priuation. ob non solut.* & Carol. de Graf. *de effectib. clericat. effectu* 2. *num.* 405. Idem biennij cursu in Ecclesiæ causa, quod triennij, in sæculari operante, vt præter superiora iura, eleganter Iustinianus *in dict.* §. *Scire autem,* in hunc modum decidit: *Scire autem emphyteutas conuenit, quia si biennio non exoluerint emphyteuticum canonem (hoc enim tempus pro triennio aliorum hominum sufficere ad casum Ecclesiasticarum aut ptoticarum emphyteusium pro non soluto Canone ponimus)* &c.

Ecclesiam autè ipsam, si ab alio emphyteusim 97
† teneat, præfatoq; biennij spatio canonè non soleat non ideò emphyteusi priuati placuit Io. And. *in cap. constitutus, de religios. domib.* relato per Abbat. *in cap.* 1. *num.* 18. *de dolo, & contum.* cuius amplectuntur sententiam Goffred. *in summ. de immunit. Eccles. & ibid.* Hostiens. §. *Tertiò sequitur,* cumque illis Carol. Ruin. *cons.* 156. *nu.* 22. *volum.*1.

Quæ licet communi aduersetur sententiæ, quam, cum multis à se relatis defendit Aurel. Corbul. *de iure Emphyt. dict. cap.* 15. *ampliat.* 27. *à numer.* 1. *cum sequentibus.* Idem tamen ipse ibid. *numero* 15. fatetur Ecclesiam, quæ ob canonem non solutum à iure suo cecidit, † posse in 98
integrum restitutionem implorare, vt canonem soluat, remque (minorum & reipublicæ instar) retineat. Allegat (præter iura æquiparationem hanc facientia, à nobis etiam in quæstionis

huius initio citata) ſic tenentem *Speculatorem, in tit.de locat §. nunc aliqua, quæſt.* 15.*num.*26. Iaſ.*in dict. l.* 2.*q.*11.*num.*49. *C.de iure emphyt.* Ruin.*conſ.*110.*n.* 7.*& conſ.*156.*in fin.lib.*1. Guid. *de* Suzar.*in tract. de iure emphyt. n.* 15. Curt. *in tract.de feud.*2.*part.qu.* 18.*num.*3.aliiſque comprobat.

99 Contractum in dubio potiùs cenſualem, † quam emphyteuticum præſumi, vniformemque ſolutionem : certi fundi ratione, aliquibus retro annis factam, ex cenſu potiùs, quam emphyteuſi factam cenſeri plenè docent (cum Alberic. de Roſat.*&* Iaſ. *in dict.l.*2.*C.de iure emphyt.* Ioan. Fabr.*in l.*1.*C.eod.tit.* & aliis) Ioſeph.Maſcard.*de probation. tom.*1. *concluſ.* 281. *per tot. &* Iacob. Menoch. *de præſumption. lib.*3.*præſumpt.* 106. *à num.* 3. *cum ſeqq.*

100 Eccleſiæ † verò hoc ſpeciale ius competere quidam contendunt, vt emphyteuſis potius ratione in dubio, quam cenſus, illius cemodi ſolutio facta intelligatur, vt *Beroii* authoritate, *quæſt.*14. *ante num.*3. Corbul.refert, *d.cauſa* 15.*de prinatione ob non ſolutum , limit.* 34. *numer.*3. etſi in contrarium ipſe inclinare videatur, cum *Creſcentio deciſ.*33.*lib.*2. Eundem tamen Eccleſiæ fauorem defendit Marcus Anton. Genuenſ.*in practicabilib. Eccleſiaſt.qu.*1.

101 Fauor autem, vtilitasvè ex tali ſolutione, vt veluti ex contractu cenſuali, † non verò emphyteutico facta videantur, maxima eſt. Quia cenſuarius mille etiam annis cenſum non ſoluens, eius ius non perdit : cum ſuum biennio, vel triennio (iuxta proximè dicta *num.* 95. *& ſeq.*emphyteuta
102 perdat. Quia cenſus, rem noſtram, † emphyteuſis, alienam eſſe demonſtrat, vt latè *iidem ipſi* Marcus Anton. Genuenſ. Ioſeph. Maſcard.*&* Iacob. Menoch. *proximè citatis locis* proſequuntur. Inde notantes; rem cenſualem inconſulto cenſus do-
103 mino † alienantem, à iurè ſuo non cadere, quemadmodum emphyteuta cadit. Hæc obiter in id (latius apud eos videnda cætera) annotaſſe ſufficiat.

104 Illo etiam ſpeciali iure Eccleſia potitur, † vt *quas actiones aliàs decennalis , aliàs vicennalis, aliàs tricennalis , præſcriptio excludit ; hæ, ſi loco Religioſo competant ; quadraginta annis excluduntur.* Verba ſunt Imperatoris Iuſtiniani in *auth. Quas actiones , C.de ſacroſ.Eccleſ.*repetita in *nouella conſtit.* 131. *in auth.de Eccleſiaſt.tit. coll.*9.*tit.*14.*cap.*6.ſi non eadem forma, ſubſtantia eadem : *Pro temporalibus autem præſcriptionibus decem,& viginti,& triginta annorum, ſacroſanctis Eccleſiis , & aliis vniuerſis venerabilibus locis, ſolam quadraginta annorum præſcriptionem opponi præcipimus : hoc ipſo ſeruando, & in exactione legatorum , & hareditatum , quæ ad pias cauſas relicta ſunt.* Canonicis probata ſanctionibus in *cap. de quarta , 4. in cap ad aures,*6.& in *cap.illud,*8. *de præſcriptionibus.* à Regioque iure *in l.*26.*tit.*29.*part.*3. Notauimuſque *de priuileg. pauper.*1.*p.qu.*32.*n.*8.*&* 9.

Quinimò & aduerſus quadragenariam hanc
105 præſcriptionem, † ex capite ignorantiæ reſtitutionem Eccleſiæ concedi, probat *textus in Clement. vnic.de reſtit. in integr.* quæ aduerſus temporis lapſum, indiſtinctè per reſtitutionem in Eccleſiæ ſubuenit, *c.*1. *&* 2.*eod.tit.lib.*6. traduntque plenè Franciſc.Balb. *in tract. de præſcript.* 5.*part.princip.*1.*part. quæſt.* 2.*per tot. pag. mihi* 407. Cald. Pereyr.*in l.ſi curatorem, verb. minoribus, C.de in integr.reſtit.numero* 60.Sfort Odd.*de reſtit.in integr.quæſt.*3.*art.*4.*per tot.& quæſt.*90.*art.*3.*verſ. ſed breuiter,* Marc.Anton.Genuenſ.*dict.tract.qu.* 122.*n.*1.*&* 2.Iulian.Viuian.*in prax. iuris patronat.dict.lib.*2. *cap.*5. *num.* 45. Stephan.Gratian. *diſceptation.*Forenſ.*cap.*601.*numer.*35.*cum ſeqq.* P.Molin.*de iuſtit. & iur. tom.*2.*diſputat.*574.*n.*1. *&* 2. Eſt que apud nos expreſsè id determinans *lex fin. tit.fin.part.*6. vbi notat Gregor.Lop.*gloſ.* 5. *verb. quatro años, & in l.*7.*dict.tit.*29.*p.*3.*gloſ.* 8.*verb.deuelo otorgar.*

Quodque fortiùs eſt, ſcientia † quoque inter- 106
ueniente, aduerſus hanc quadragenariam præſcriptionem, Eccleſiæ reſtitutionem competere, ſpeciali illius priuilegio (ex *dict.* Clement. 1. *& ibi* Cardin. *quæſt.* 9.Aret.*conſil.*15. *in fin.* & Roman. *conſil.*123.) tenent Marc. Anton. Genuenſ. *d.qu.* 122.*n.*3.& Ioan.Vincent.Honded.*conſ.*88.*n.*86. *lib.*2.

Quadriennium † autem poſt præſcriptionem 107
impletam, ad reſtitutionem hanc petendam Eccleſiæ competens, ex *cap.* 1. *de in integr. reſtit. lib.*6.*dict.Clement.vnic. dictaque l.fin.tit.fin.part.* 6.*& l.*7.*tit.*29.*par.*3. vtile eſſe, à dieque ſcientiæ currere; probat *textus in dict. cap.* 1.in verbis illis : *Negligenter omiſerit.* Profitenturque in Eccleſia & minore Iacob. Menoch. *de præſumptionib.lib.*1.*quæſt.* 71. *num.* 2. *& de recuper.poſſeſſ. remed.*15.*num.*115.*cum ſeqq.*Cald.Pereyr.*in dict. l.ſi curatorem, verb. Infra legitimum,nu.*3.Sfort. Odd *de reſtit.in integr. quæſt.*20.*art.*4. *num.*37. *verſic.In contrarium,* temerarium eſſe affirmans, in iudicando, & conſulendo contrarium attentare velle,Cardin.Tuſch. *practicar. concluſ.lit.R.concluſ.*298.*n.* 9.19.*&* 43. Gregor.Lop.*in dict.l.fin. gloſ.*5.*& in dict.l.*7.*verb.quatro aũnos.* Nulloque temporis lapſu quadriennij huius ſpatium aduerſus Eccleſiam ignorantem circumſcribi, contendunt,cum multis à ſe relatis, Sfort.Odd. *dict. qu.* 20. *num.*39.*& ſeq.*Genuenſ.*d.q.*123.*n.*3.*&* 4.copioſiſſimè Mar.Giurb.*deciſ.* 106.*n.*1.*&* 10.Petr. Surd.*conſ.*95.*n.*7.*&* *conſ.*520.*n.*10.

Cùm aliis † aduerſus triginta annorum præ- 108
ſcriptionem, etiam ignorantiæ ratione (ex probabiliori iudicio) reſtitutio denegetur, vt poſt Bald.*in l.*1.*C.qui admit.oppoſitione* 20.Angelum, Curt.Anchar. *&* *alios*) profitetur eruditiſſimus Arius Pinel.*in auth. Niſi tricennale , num.*59.*C. de bon. matern.* pleniſſimè etiam Ferdin. Vazq. Menchac.*controuerſiar. illuſtr. lib.*2. *cap.*75. *per tot.*Franciſc.Sarmient *ſelectar.interpretation.lib.* 2.*cap.* 10. Antonin. Theſaur. *deciſ.*134.*num.*5.*&* *ſeqq.* contrariæ opinionis aſſertoribus damnatis meritò.

Illud præterea Eccleſia præcipuum habet, vt 109
etiam data ſcientia † enormiter læſa, poſt quadriennium præfatum reſtitutionem conſequatur, vt notant Didac. Couar.*variar. lib.*1.*cap.*3.*num.* 10. Eman. Coſt. *in repetition.* §. *Et quid ſi tantum,part.* 2. *num.* 80. *& ſeq.* Anton.Gomez, *variar. cap.* 14. *num.*20.Ioan.Garc.*de expenſ.cap.* 18. *numero trigeſimoſexto* Cald. Pereyr. *ad dict. leg.ſi curatorem , verb. Infrà legitimum , num.*9. Marc.Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt.*324. Sfort. Odd. *de reſtit. in integr.quæſt. decimanona,art.*7.*numero ſexageſimoſexto, verſ. in contrarium eſt communis* , Cardin. Tuſch. *practic. concluſ.lit. R.concluſ.*298.*numero ſeptuageſimoquinto,* Ioach.Minſinger. *centur.* 1. *obſeruation. quinquageſimaprima, num.*7.Rota Roman.

diuerſor.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

diuersor. decis. 446. *part.* 1. Margiurb. *decis.* 106. *num.* 12. Petr. Surd. *consil.* 520. *num.* 10. Ioan. Gutier. *practicar. quæst. lib.* 2. *quæst.* 115. *nu.* 13. Ioan. Parlard. *rerum quotidianar. lib.* 2. *cap. fin. part.* 5. *num.* 14.

110 Intra quod verò tempus † post quadriennium ob enormem læsionem restitutio peti possit; discors sententia est, vt constat ex Boër. *cons.* 177. *numer.* 40. *lib.* 1. Roder. Suar. *allegat.* 21. *num.* 4. Ioan. Garc. *dict. cap.* 18. *num.* 37. Cald. Pereyr. *vbi supr. num.* 10. Eman. Cost. *dict. loco, num.* 85. Didac. Couar. *dict. cap.* 3. *numer.* 12. Petr. Augustin. Morla, *in emptor. iur. tom.* 5. *in pralud. nu.* 16. *in fi.* Sfort. Odd. *dict. quæst.* 19. *art.* 11. *per tot.* præcipuè *numero* 92. *versic. aut causa.* Videndaque *l.* 10. *tit.* 19. *part.* 6. *& ibid.* Gregor. Lop. *glos.* 7. *verb. que fuesse engañada.*

111 Ecclesiæ debitorem absque interpellatione † (minorum instar) in mora constituj; multis iam relatis *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæst.* 40. *nu.* 11. *& seq.* tradidimus. Inferentes simul, & probantes

112 absque litis motæ denunciatione † ab Ecclesia facta, venditorem de euictione teneri, vt &, præter ibi citatos, profert Andr. Fachin. *controuersiar. iur. lib.* 2. *cap.* 38.

113 Cum regulariter nec sine interpellatione † mora committi soleat, vt *dict.* 1. *part. quæst.* 25. *num.* 1. *& seqq.* ostendimus, nec venditor, cui lis

114 ab emptore non fuit nunciata, † vtque liti assisteret intimatio facta, euictionis periculum sustineat, vt *d. q.* 40. *n.* 1. non paucis firmamus.

Ex contractu inutili, interueniente traditione,

115 † possessionem transferri. Iura demonstrant *in l.* 1. §. *si vir vxori, & in l. quod vxor*, 6. *D. de acquir. possess.* vbi Paulus: *Quod vxor viro, aut vir vxori donauerit, pro possessore possidetur.* in *l.* 1. §. *Deiicitur. vers. denique, D. de vi & vi armat.* in *l. nec vllam*, 13. §. *omnibus, vers. Item in titulo pro donato, D. de petit. haredit. in l. si donata*, 37. *D. de donat. inter vir. & vxor.* pulchrè Anton. Gomez, *in l.* 45. Taur. *num.* 23. *& seqq.* Matienz. *in l.* 3. *tit.* 10. *glos.* 8. *n.* 4. *lib.* 5. *nouæ Reg. collect.*

116 Azebed. *in l.* 2. *tit.* 7. *lib.* 8. *num.* 90. *in fin.*

Rei verò Ecclesiæ † ex contractu inutili possessionem nequaquam transferri, Imperatores *Leo*, & *Anthemius* decreuerunt in *l. Iubemus*, 2. in ord. 14. *in fin. C. de sacros. Eccles.* verbis illis: *Nisi enim hac conditione* (de solemnitate in rerum Ecclesiasticarum alienatione ibi præfinita loquentes) *pacta inita fuerint: ea quoque decernimus non valere: sed possessionem Ecclesiasticam, tanquam nullo iure transcriptam, in iure ipsius, atque dominio permanere, & ab Ecclesiasticis œconomis vindicari.* Perquam sic affirmant Bart. *in dict.* §. *si vir vxori, numero* 3. eam pariter regulam assignans: Quod *ex contractu, non transfertur, possessio, quando persona est talis, quæ non potest perdere possessionem, vt pupillus, & Ecclesia, l. pupillus, supr. tit.* 1. scilicet *de acquirend. rer. domin.* Quem sequuntur Anchar. *in cap.* 1. (per illum textum) *de reb. Eccles. non alien. in fin.* & per citam *legem iubemus.* Dicitque communem Bolognet. *consil.* 10. eisque relatis, Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. lib. Ecclesiast. quæst.* 131. *numero* 1. *& 2.*

117 Procuratorem generaliter ad vendendum † constitutum, fidem posse habere de pretio, & absque eius receptione dominium transferre *Vlpiani* responsum manifestè probat in *l. Cuiuscumque,* 5. §. *si ei, D. de instit. action.* Bart. (probatus communiter) *in l.* à Diuo Pio, §. *Sed si venditor, nu.* 2. *D. de re iudic. cæterique Scribentes ibidem*, Bald. *in l. inciuile*, *num.* 2. *C. de rei vindic.* Socin. *iuni. cons.* 2. *num.* 1. *cum seqq. lib.* 3. Fabian. *de* Mont. *in tract. de emption. & vendit. quæst.* 3. *princip. numer.* 30. *vers. Vlterius quæritur*, quos refert, & sequitur Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. lib.* 4. *tit.* 21. *num.* 2. procedere etiam dicens *ibidem, vers. Sed hac com.* (cum Socino *iuniore, dict. consil.* 21. *num.* 2.) licet in mandato fuerit adiectum: *Et ad pretium recipiendum, & de recepto liberandum.* Sequitur Iulian. Viuian. *in praxi iuris patronat.* 1. *part. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 52. & Ioan. Gutier. *de iuram. confirmator.* 1. *part. c.* 50. *n.* 10.

Id tamen in procuratore ad vendendum, † ab 118
Ecclesia, fisco, vel minore constituto, restrictionem patitur. Fidem enim de pretio hunc habere, eiusdem prohibet *Vlpiani* responsum in *l. si procurator*, 5. §. *fin. D. de iure* Fisc. & Bart. *in dict. l.* à Diuo Pio, §. *Sed si emptor, num.* 3. Rationem reddens: quòd istis, non nisi ex causa, vt creditoribus satisfaciant, vendere liceat, fidemque de pretio habendo, muneri non satisfaciant suo. Tenet idem Bald. *in l. in contractibus*, §. *Sed quoniam, num.* 4. *C. de fide instrument. & in dict. l. Inciuile num.* 3. *C. de rei vindic. numero quarto.* subiungens: Pro-

curatorem totum ferè pretium recipientem, † de 119
modica particula habentem fidem, vno etiam nummo deficiente, in emptorem dominium non transferre; quia non aliter ad dominium transferendum, mandatum habere videtur, quam si integrum receperit pretium. Quorum probat Cardin. Mantic. iudicium, *de tacit. & ambig. couent. dict. lib.* 3. *tit.* 21. *nu.* 4. Marc. Anton. Genuens. *d. tract. quæst.* 132. *& quæst.* 491. Iulian. Viuian. *dict. cap.* 5. *n.* 52. Gregor. Lopez *in l.* 29. *tit.* 28. *part.* 5. *glos.* 5. *post princip.*

In omnium ore circumfertur regula dictans: † 120
Singularem successorem, præcessoris locationi stare non adstringi, ab Imperatore *Alexandro* constituta *l. Emptorem*, 9. *C. de locat.* à Iuliano, in *l. qui fundum*, 35. *D. eod. tit.* à *l.* 19. *tit.* 8. *part.* 5. ornata multis cumulatis à nobis in *Axiomatib. & locis commun. Iur. lit. S. num.* 69.

Locationi tamen à rectore † de rebus Ec- 121
clesiæ per triennium factæ, † (Superioris etiam consensu non interueniente) successorem stare debere, si Ecclesiæ locatio vtilis sit, tenet (cum *Geminian. Anchar.* Alexand. & Abbate per ipsum adductis) Tiber. Decian. *respons.* 14. *numero* 10. *volumine* 2. aliisque citatis, Cardin. Franc. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. libr.* 5. *titulo* 13. *numero* 2. & Marc. Anton. Genuens. (eius ad literam ferè verba transcribens) *in practicabil. Eccles. quæstione* 137. Qua etiam de re plenè Ioan. Aloys Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast.* (mendosè omnes ferè quos allegat, designans) *decis.* 112. *per totam.* Etsi animosè assertioni huic contradicat Gregor. Lopez, *dict. glossa quinta*, latè contrariis respondens in hoc speciale ius Ecclesiæ datum non esse concludens.

Mutui obligationis, † ex eaque actionis natæ 122
efficaciam, integri tituli Digestis & Codice, *de rebus credit.* pœnæque aduersus debitores in solutione morosos constitutæ (quas *in prima de priuilegiis pauperum parte, quæstione* 4. *à* 4.

numer.19.ſumus proſequuti) oſtendunt.

123 Contra Eccleſiam † vero, ita demum hanc mutui obligationem oriri, ſi in ipſius vtilitatem conuerſum mutuum eſſe probetur, neque aliter aduerſus Eccleſiam eius exiſtere obligationem; conſtat ex *text. in cap. quod quibuſdam, 4. de fideiuſſor. cap.1.verſ. Cum enim, de depoſit. cap.1. in fin. & ibi* Gloſ. *verb.neceſſitate, de ſolutio.* deducitur etiam ex *tex.in auth. Hoc ius porrectum,* vbi notat Bald.*num.9. C. de ſacroſ.Eccleſ.* Eſtque expreſſus, & formalis de iure noſtro Regio in *l.3.tit.1. part.5.* & tradunt) antiquioribus omiſſis) Cardin.Mantic.*de tacit.& ambig.conuention. lib.8.tit.12. num.4.* Marc.Aton.Genuenſ.*in practicabilib. Eccleſ.quæſt.139. à princip.* Iulian.Viuian. *in praxi iuris patron.lib.2.cap.5.num.56.* Iacob. Menoch.*de arbitr. caſu 432.à nu.2.* Molin.*de iuſtit.& iure,tract.2. diſputat.300.à n.2.* Rebell *de oblig. iuſtit.part.2.lib.8.quæſt.2.ſect.3.* Quorum perlectio plenam materiæ cognitionem præſtabit. Copioſiorem allegationem deſiderans *Petrum Cenedum* conſulat in *collect. ad dict.c.1. de depoſit.collect.24.num.1.*

124 Dominium, quod abſque traditione, † vel apprehenſione in alios non tranſit, *l. traditionibus, 20. C.de pact.* cum adductis à *nobis in Axiomat. & locis communib.iur.lit. D.num.209.& de priuileg.pauper.1.part.quæſt.23 numero 3.*

125 Abſque illa conſequitur Eccleſia, † vt multis *dict.quæſt.23. nu.10.* oſtendimus,& firmant quoque Iulian.Viuian. *dict. cap.5.n.57.& Marc.Anton.Genuenſ.in practicab. Eccleſ.quæſt.141.* Id à *numero 2.* aliquibus declarans, limitanſque modis.

Primò,vt quamuis in præſenti dominium, non
126 tamen poſſeſſio,† tranſeat,ex Gloſſa, & Doctorib.*in l.fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. & in l.1.C.de donat. quæ ſub mod.* Franciſc.Burſat.*conſ.55.nu.23.* Multi enim ſunt caſus, in quibus dominium,non tamen transfertur poſſeſſio, quos enumerat Gloſſa *verb. Dominium, in l. ſi fratres, 53.§.Idem reſſpondit, D.pro ſoc.*

127 Limitat ſecundò, † in generis, ſeu quantitatis donatione,ad cuius dominij tranſlationem,traditionem requirunt Albericus *in l. Illud, C. de ſacroſ.Eccleſ.* & Petr. Paul.Pariſ. *conſil.77.num.6. lib.1.*

128 Tertiò, † quando ex parte ſua non impleuit Eccleſia, ante cuius implementum, dominium in eam non tranſit,Gloſ. & Doctores *in dict. l.fin.* Salicet.*in dict.l.illud* Pariſ.*eod.loco.*

129 Quartò, † cum ab Eccleſiæ procuratore actus geſtus eſt,ſecundum Angel. *in l.1.§.per procuratorem, D. de acquirend. poſſeſſ.* quem tamen ibi *Alexand.*carpit Cuius *Genuenſ.*iudicium (Angelo aduerſatus) probat.

130 Limitat quintò, † in voto alicuius rei Eccleſiæ facto ex Gloſ. & Doctoribus *in l. 2. D.pollicit.* Caſtrenſ. *in l. Si nondum, C.de furt.*Bart.*numero 26.& Ias.num.27. in auth. Ingreſſi, C.de ſacroſ. Eccleſ.* Niſi in vltima voluntate votum peragatur. Sine traditione namque dominium tunc tranſire (Eccleſia iam conſtructa) dicunt Gloſſa,& Salicet *in dict.l.ſi nondum* Eandem concluſionem, limitationeſque eaſdem, alias etiam adiiciens, multorum auctoritate comprobat Balt.Thomas, *tract.10.ſuorum tract.tit.2.de ſpecialibus,vel priuileg.piæ cauſ.cap.145.num.220.& ſeqq.*

Quid autem in ſe, ſuaque monaſterio deuo-
131 uente?† an quia in conſequentiam veniant bona; dominium, & poſſeſſio in Eccleſiam transferantur? idem ipſe diſputat,*Genuenſis,quæſt.148.* poſſeſſionem tandem cum dominio tranſire, veriorem ſententiam dicens, ex *l.Si adoptauero 16.D. de precar.* (vbi Pomponius *Si adoptauero eum, qui precario rogauerit;ego quoque precario poſſidebo.*) cum Cyn. *in auth.ſi qua mulier,C.de ſacroſ.Eccleſ.* Imol.*in cap.qui ingredientibus,* communem dicente,*extr.de teſtam.&* Archid.*in cap. Si qua mulier,19.quæſtion.vlt.*

Cùm item donatio † nequaquam præſumatur, 132
vt *de priuileg. pauper.1.p.quæſt.21.à num.1.cum* 133
*ſeqq.*tradidimus, & exornamus:Eccleſiæ † fauore præſumi,contendunt Genuenſ.*in practicabil. Eccleſiaſt.quæſt.143.nu.2. &* Iulian.Viuian.*in praxi iuris patron.lib.2.cap.5.num.58.* ex *l. vnic. §. Accedit, C.de rei vxor.action.* in dote loquente, cuius iure Eccleſiam vti, *ſupra n.45.* dictum eſt. Conducuntque à *Nobis* pariter *dict. quæſt. 21. n.8.*notata. Sed contradicit Andr. Alciat.*reſponſ. 38.*& cum ſequutus Iacob. Menoch.*de arbitrar. caſu 88.num.7.* quam à *num.3.*componere diſſentionem nititur.*Genuenſis.*

Priuilegium Eccleſiæ conceſſum (cum nun- 134
quam moriatur) reale, † perpetuumque cenſeri, *Vlpianus* oſtendit, in *l.forma,4. §.quamquam,D. de cenſib.* Gloſ. *in cap. poſſeſſiones 61. verb. non perpetuo, 16. quæſt.1.* Gloſ.*verb.perpetuas,in cap. tua nuper,8.de his quæ fiunt à Prælat.* Marc.Anton.Natt.*conſ.163.num. 16.& conſ.164.num.28. lib.1.*Iacob.Menoch.*conſil.276.num.8.* Genuenſ. *dict.tract.quæſt.145. nu. 1.* Petr.Barboſ.*in l.quia tale,n.41. D.ſolut.matrim.* Auguſt. Barboſ.*in collect.ad dict.cap.Tua nuper.n.7.*

Cùm perſonæ priuatæ † priuilegium conceſ- 135
ſum perſonale in dubio iudicetur. Vtrumque ſic *in dict. §. Quamquam*, complexus Vlpianus: *Quamquam in quibuſdam immunitatis beneficia perſonis data, cum perſonis extinguantur:tamen, generaliter locis, aut Ciuitatibus immunitas ſic data videtur,vt ad poſteros tranſmittatur.* Etiamſi ab ipſa Eccleſia datum ſit, Gloſ.*in cap.Cum veniſſent, 6. verb. Probatum de inſtitut. & in dict. cap. Poſſeſſiones*, Gloſ. *in ſumm.25.quæſt.2.verb. quod autem, verſ. In dubio autem*, & aduertunt (multis adductis) *dictis locis* Natt.Genuenſ.*n.2.* Auguſtin Barboſ.*n.4.*

Aduerſus contractum iuratum,† nec minorem 136
admittendum eſſe, Imperator *Federicus* decreuit *in auth. Sacramenta puberum,C.ſi aduerſ.vendit. l.16. in princ. tit. 11.part.3.* & *l.6.tit.fin.part.6. verſ.Eſſo miſmo.* Tradunt plenè Ioan. Gutier. *in eiuſdem authent. relectione, à num. 8. cum ſeqq.* Neque reſtitutione,aliovè modo,iuramento ſtante,minori ſubueniendum, dicta iura probant, & copioſè Anton. Corne.*in tract. de abſol. forenſ. iuram promiſſ.part.1. quæſt.5. à num.1.cum ſeqq.* multis hanc concluſionem modis amplians; neceſſariumque minori fore, abſolutionem iuramenti ad agendum, vel excipiendum petere, aduertens,*ibidem num.7.& 21.verſ.Igitur.* Nec adhuc obtenta, pinguius ius,† quam conſequeretur 137
maior, huiuſmodi abſolutione adipiſci demonſtrat, *3.part.quæſt.7. per tot.* Nullique relaxationem hanc plus quam agendi, vel excipiendi facultatem ſine periurij metu tribuere,neque ab eo iniquè relaxationem petente liberari, comprobans *dict. qu. 7. à num. 3.& part.1.quæſt.2.per tot.*

Qua in re longè fauorabilior Minore exiſtit

Eccle

UAB Biblioteca de Ciències Socials

138 Ecclesia.† Quippe quæ contractum iuratum,absolutione etiam non petita , impugnare valet,aduersusque illum in integrum restitutionem postulat.Ecclesiæ namque nomine desideratur,quæ non iurauit, Prælati vero, vel Canonicorum præstitum iuramentum,ipsorum liget animas,non Ecclesiæ, quæ anima caret, *cap.Romana,§.vniuersitatem, de sent. excommunic. lib. 6.* Taleque iuramentum Ecclesiam non obligare, probant, *text. in c.Sicut,27.in c.Intellecto, 33 de iur.iur.& cap. 1.in fi. de his quæ fiunt à maior.part.capit.*Glossa celebris *in cap. 1.verb.Contractum,de restit. in integr. lib 6.& ibid.* Host. & Franch.*num.5.versic.in ea glos.Domin.n. 9.* Ias. *in dict.auth Sacramenta puberum,num.62.& 64.*Castr.*num.4.* Gutier.*numero* 141.Marc.Anton.Genuens.*dict.tract. quæst.146. num.2.* Cardin.Tusch. *practicar.conclus. lit. I. conclus.509. & conclus.* 528. Anton. Gabr. *commun. conclus. tit. de minorib.conclus.5. num.11.* Anton. Corne.*dict.tract.part.1.quæst.5. num.* 22. Petr. Augustin.Motl.*in Empor.Iur.titul.5. quæstion. 1. numero* 53.Seraphin.*de priuileg.iurament.priuileg.88.n.76.*

139 Filij loco Ecclesiam haberi , † facereque deficere conditionem *si sine liberis decesserit* , & substituto in defectum liberorum excluso, Ecclesiam admitti;in ore omnium versatur, & probant *text.in l. Deo nobis,*42.§.*Hoc etiam cognitum,C. de* Episc. & Cleric. *in auth. de sanctiss.* Episcop. §.*Sed hoc præsenti, coll.9. cap.In præsentia,*8.*extr. de probation.* traduntque *ibidem* prope infiniti *ab Auguctino Barbos.* cumulati *num.2.*plenè *numeris seqq.* materiam examinans. Quibus adde Marcum Anton. Genuens. *in practicabilib. Ecclesiast.quæst.147.& 165.*Iulianum Viuian. *dict. lib.2. cap. 5. num. 95.*copiosum pariter & eruditum Vincentium Fusarium, *de substitutionibus. quæst.428. num.1. 11. & seqq.* De filiis ingressis religionem , in communi saltem bonorum capacem, loquens.

140 Quod non in monasterio solum , sed in alia etiam Ecclesia † procedere , vt si is cui præfata conditio adiecta est,Præsbyter efficiatur,dicti §. *Sed hoc præsenti* , relatorumque iurium ratio suadet, asseuerantque Glossa *in auth. Nisi rogati,C. ad S.C.* Trebell. *& ibid.Scribentes,& in dict.cap. in præsentia* , vbi post *Hostiensem* , *Ancharranum,& Imolam*) magis communem profitentur Decius *num.54.in fin.&* Felin.*num.56.*Deci.ipse *consil.259. num. 5. & seq.*Bero.*cons.73 num.11. lib.2.*Bened.Capr.*consil.10. num. 12.* Iacob.Menoch. *cons.245.num.15.17.& 20.& de præsumption. lib.4.præsumpt.83.numero* 65.Cardin.Franciscus. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit.7.num.12.* Alex.Trentac. *de substitution. part. 4.cap.7.num.21.*Nicol.Intrigliol.*cod.tractat.centur.3.q.63 nu.11.*Viui.*commun.opinion.conclus. 841.n.5.*Ioseph *de* Rustic.*ad leg.Cum auus,lib.5. cap.2.num. 5. & seqq.D.de condit. & demonstr.* quos refert , & sequitur Vincent. Fusar *de substitution.qu. 429. num. 1.* plenè sequentibus thesim hanc prosequens, Iulian. Viuian. *dict. capite 5. n.97.*

141 Sic licet pupillaris substitutio pupilli † matrem non excludat,vt *de priuileg.pauper.2.part. in specialib.in vltim. voluntatib. post quæstionem*

142 *64.num.* 8. notauimus: Si tamen Ecclesia , † vel pia causa substituta sit, excusam matrem censeri, pupilloque defuncto succedere, *ibidem* nectimus, *num. 9.* & multis comprobat Marc. Anton. Genuens.*quæst.164.per tot.* & eius sectator Viuian. *dict.lib.2.cap.5.num.67.& seqq.*Qua de re,& an, & quo casu procedat;adiecimus pariter in *d. specialib.n.10.& 11.*

Hæreditatem , vel legatum Ecclesiæ relictum, Prælatum solum † repudiare non posse, communior sententia firmat , *Vlpiani* authoritate *in leg. magis puto,*5.§.*Fundum,D.de reb.eorum,*Bald.*in auth. Si qua mulier, n. 15. C.de sacros.Eccles. & in l.pupillorum, in princip. C. de repud. hæredit.* Roland. *à* Vall. *consil. 15. num.29. part.1.* Rota Roman.*decis.233. num. 4. in nouissim.lib.3.part. 3.*Petr.Surd.*consil.501.num.1. &* 2. Marcus Anton Genuens. *quæst.150.à num.* 1. contrariis respondens *vers. Contrariam opinionem,*Paul. Æmil. Berall.Rotæ Roman.*decis.359.part.2.verb.Prælatus.* 143

Sicuti neque Ecclesiæ iniuriam † factam solus Prælatus remittit. Veluti (post iacta in contrarium fundamenta) affirmat *Glossa*(communi Doctorum calculo approbata) *in cap. Contingit. 36. verb. Iniuriosa , de sent.excommunic. & in cap.1. verb.Punire de pœn.*Cardin. *in* Clement. *vnic.de foro compet.numero* 3.Genuens. *in practicabil.Eccles.q.550.n.3.* Iul.Clar. *sententiar. lib.5.§.fin.numero 23.vers.Præterea quæro,*Prosp. Farin.*in prax.crimin.part.3.q.105.numero 292.* Azebed.*in l. 2.numero 153. tit.* 10. *lib.* 8. *nouæ Reg. collection.* 144

Ecclesiæ , vel pauperibus absentibus donationem factam , ante acceptationem † reuocari non posse (aduersus *legis Absenti* 10. *D. de donation.constitutionem*) communis est traditio , vt ex cumulatis à *Tiraq.* constat, *de pia caus. priuileg.115.* Cardin.Francisc. Mantic.*de tacit. & ambig.conuent.lib.3.tit 7. numero* 15. Marc. Anton. Genuens. *quæst.151.à numero* 2. Iulian. Viuian. *in praxi iuris patron.dict.lib.2. cap. 5. numero 61.* Etsi contradicat (communem pro se adducens) Matienzius *in l. 7.tit.10.lib. 5. nouæ Reg.collect.glos.2.n.17.& seqq.* 145

Sed iure nostro Regio † prior opinio, non solum pro Ecclesia ; verum pro quolibet priuato stat , dispositione *legis 3. tit.8.lib. 3. Ordinam.* & *legis 2 tit. 16. lib.5 nouæ Reg. collection.* tradunt que in eis communiter scribentes, Gomez, & Perez. quos *Molina* refer, *de Hispanor. primogen. lib.4.cap.2.numero* 59. Gregor. Lopez, Couarru. & Parlador. eisque citatis Hieronym. Zeual.*commun. contra commun.q.54.in fin.*plenè D.Ioan.*à* Castillo, *controuersiar. lib. 5. part. 2. cap.80. numero 9.* contrariis quoque *num. 16.* adiectis. 146

Tollendæ dubitationis gratia , non meliorem, † sed minimam , aut mediocrem saltem rem dubio ex legato deberi, esseque præstandam,decernunt Iura in *l. 3. & 4. D.de tritic. vin. & oleo legat.* in *l.Qui concubinam, 29.§.1.* & in *l. Numis , 73.D.delegat.3.* in *l. Idem Iulianus , 41.§. Scio , D. delegat.1.*in *l.23.tit.9.p.3.* cum citatis *à Nobis in Axiomatib. & locis commun.iur. lit. M numero 83.& seqq.* 147

Ecclesiæ tamen fauor † dubietatis vim superat, & præsumptionem , quæ minimam, aut mediocrem rem legatam suadet, tollit,& eam pro meliore inducit , ex *Scæuolæ* responso in *l. Titia testam. 38.§. Saia testamento , D. de aur.& argent.legat.* & ita *ibi* notat *Bart.* & probat *Dionys.Gothofred. ibid.verb.Argentum* , allegans *Romanum singul.* 517.Eandemque sustinent 148

opinionem *Marc. Anton. Genuenſ. dict. tract. quæſt.* 153. textui in *cap. Ex parte*, 18. *de cenſib.* (decernenti eum qui aliquid Eccleſiæ admenſuram vouit, ſi differentes in loco illo menſuræ exiſtant; minimam præſtando, ſatisfeciſſe (reſpondens. Eiuſque veſtigia ſequutus Iulian. Viuian. *in praxi iuris patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 62. Nicol. Intrigliol. *ſingul.* 97. *num.* 26. Franciſ. Bim. *conſ.* 240. *num.* 7. Cephal. *conſ.* 612. *numero* 32. Aluarad. *de coniectur. ment. defunct. lib.* 2. *cap.* 1. §. 2. *numero* 26. cum aliis citatis à Baltaxario Thomaſio, *tract.* 10. *tit.* 2. *de ſpecialib. priuileg. pia cauſ. cap.* 70.

64 In materia amiſſionis priuilegiorum per non vſum, † aſſignari diſtinctio ſolet: An permiſſorium, aut prohibitorium ſit, in faciendo nempè, aut in non faciendo priuilegium conſiſtat: vt primum, per non vſum decennij; ſecundum, vnica contrauentione perdatur. primum, *Modeſtinum* habet authorem, in *l.* 1. *D. de nundin.* ſic dicentem: *Nundinis impetratis à Principe, non vtendo, qui meruit, decennij tempore vſum amittit. Legemque* concordem, 3. *tit.* 7. *part.* 5. *in fin. &* 42. *tit.* 18. *part.* 3. *verſ. Otroſi*, Magnæ etiam auctoritatis Doctores, Felinum *in cap. Cum acceſſiſſent*, 8. *de conſtit. numero* 25. Genuenſem *quæſtion.* 154. Ferdin. Vazquez Mencha. *controuerſ. vſu frequent. lib.* 1. *cap.* 2. *numero* 5. Ludouicum Molin. *de Hiſpanor. primogen. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 71. Cald. Pereyr. *de emphyt. extinct. cap.* 15. *numero* 8. Azebed. *in l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 6. *noua Reg. collect. numero* 39. Auguſtin. Barboſ. (multis citatis) *in collect. ad cap. Accedentibus*, 15. *de priuileg. numero* 9 Andr. Gail. *lib.* 2. *obſeruat.* 60. *numero* 1. eique adhærentem Bernadum Græuæ. *in pract.* Camer. Imper. *lib.* 2. *concluſ.* 60. *per tot. multipliciter ibi*, & conſiderationibus ſequentibus limitantem, & declarantem, Iacobum Menoch *de præſumption. lib.* 6. *præſumpt.* 41. *numero* 16. Padill. *in l. Falſo, numero* 3. *C. de diuerſ. reſcript. P.* Suarez *de legib. libro* 8. *cap.* 34. *numero* 19.

Secundum, *Innocentium III.* P. M. *in cap. d. Cùm acceſſiſſent*, 8. præcipuè in finalibus verbis, *de conſtitut.* Gordianum Imperatorem *in l.* 2. *C. de iure domin. Impet.* Iuraque concordantia, relata à *Gloſſa verb. Contrauenerint*, ſtatim in principio *in dict. cap. Cum acceſſiſſent*, & à Dionyſ. Gothofred. *in dict. l.* 2. *lit. T.* & firmant Petr. Rebuff. *tractat. de decim. quæſt.* 13. *numero* 113. Marc. Anton. Genuenſ. *dict. quæſt.* 154. prædictam formans diſtinctionem, quam & approbant Andr. Gail. *dict. obſeruat.* 60. *num.* 1. *&* 10. Bernard. Græuæ. *dict. concluſ.* 60. *conſider.* 5. *num.* 1. *& ſeq.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. P. concluſ.* 656. *numero* 10. Azebed. *in dicto* 1. *tit.* 1. *lib.* 6. *noua Reg. collect. numero* 34. *& ſeqq.* vbi à collectarum, ſeu pedagiorum ſolutione immunem, qui ſe in ſoluentium libro deſcribi paſſus eſt, ſi intrà tempus ad appellandum conceſſum, de priuilegio ſaltem non opponat, illud amittere contendit. Et ſi dubitet de hoc Lopez, *in d. l.* 42. *gloſ.* 1. *verb. Faſta treynta annos, poſt med.* Azeuedique opinioni adhærent Menoch. *dict. præſumpt.* 41. *num.* 4. Marant. *in pract. tit. de appellation. numero* 314. *&* Colet. *de proceſſib. execut. part.* 1. *cap.* 2. *numero* 7. eiſque relatis, Bernard. Græuæ. *dict. lib.* 2. *concl.* 60. *conſideratione* 6. *numero* 2. *id numero ſequenti* declarans, procedereque dicens in actu non reiterabili, in reiterabili ſecus, ex *Surdo conſil.* 419. *numero* 31. & aliis ibi citatis. Latiùs apud relatos materiam examinatam inuenies: Nobis ſatis, hæc obiter annotaſſe.

Vtcumque autem circa priuatos ſe res hæc habeat: circa Eccleſiam † diſſimiliter quidem: 50
Quam non minori quadraginta annorum ſpatio ſuum priuilegium amittere, ſiue in faciendo, ſiue non faciendo conſiſtat; iuris eſt inconcuſſa determinatio in *dict. cap. Accedentibus*, 15. *de priuileg.* notantque *ibidem* Gloſ. *verb. Per* 40. *annos.* Felin. *in d. cap. Cum acceſſiſſent, numero* 27. *verſic. Hanc limitationem.* Marcus Anton. Genuenſ. *dict. quæſt.* 154. Andr. Gail. *dict. obſeruat.* 60. *numero* 12. *verſic. Secundo*, Bernard. Græuæ. *dict. lib.* 2. *concluſ.* 60. *numero* 2. Ferdin. Vazq. Menchac. *dict. lib.* 1. *controuerſ vſufrequent. cap.* 2. *numero* 6. Iacob. Menoch. *dict. præſumpt.* 41. *numero* 16. *verſic. In Eccleſia verò*, P. Suar. *de legib. dict. lib.* 8. *cap.* 35. *numero* 21. Garſ. Maſtril. *deciſ.* 96. *numero* 1. *parte* 1.

Cui & illud proximum eſt quod licet ſtatutum, † quemadmodum vno actu conditur: vnica 51
etiam contrauentione tollatur, vt aſſerunt Hoſtienſ. Ioannes Andr. & Abb. *in cap. Audientiam, de cleric. non reſid.* Felin. *in dict. cap. Cum acceſſiſſent, de conſtit.* & cum eis Marc. Anton. Genuenſ. *dict. tractat. quæſt.* 155. *n.* 1.

Statutum verò Eccleſiæ fauorabile, † non 52
ſolum vnica contrauentione non tolli, ſed vnum tantum de Eccleſia, omnibus reſiſtere poſſe, actumque retractare (ex Innocentio *in dict. cap. Accedentibus, de priuileg.* Abbate, *in cap. Pro illorum, de præbend.* Felin. *in dict. cap. Cum acceſſiſſent, in cap. Cum omnes, de conſtit.*) idem ipſe *Genuenſ.* firmat *ibid. numero* 2. differentiam hanc inter Eccleſias, cæteroſque deſignans.

Priuilegium præterea ſimplex, † ſubdito à 53
Principe conceſſum, quamuis ad ipſius libitum, & ſine cauſa, reuocationi ſubiaceat, vt multis iuribus comprobat Gloſſa *fin. in cap. Decet*, 16. *de regul. iur. lib.* 6. & in Clement. *Dudum, verb Inſtante, de ſepult.* Panormit. *conſil.* 3. *numero* 10. *lib.* 2. Canoniſtarumque Schola in *cap. Nouit, de iudic.* à qua nec *Legiſtarum* diſentiat; cui fauet aperto Marte *textus in l. Qui fundos*, 9. *C. de omni agro deſert. lib.* 10. in dubiéque profitentur Bald. *in l. Qui ſe patri, numero* 12. *C. vnde liber.* Caſtrenſ. *conſil.* 229. *numero* 4. *&* *conſil.* 317. *numero* 3. *lib.* 1. Thom. Grammat. *deciſ.* 46. *numero* 6. *&* 7. Ioan. Bologn. *conſil.* 1. *numero* 176. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſtic. quæſt.* 158. *numero* 1. Anton. Gabr. *commun. concluſ. lib.* 3. *tit. de iure quæſit. non tollend. concluſ.* 7. *numero* 1. Marc. Anton. Natt. *conſil.* 112. *numero* 12. P. Suarez *de legib. lib.* 8. *cap.* 37. *numero* 4. *&* 10. *Didac.* Couar. *variar. reſol. lib.* 3. *cap.* 6. *numero* 1. Ludouic. Molin. *de Hiſpanor. primogen. lib.* 1. *cap.* 8. *numer.* 30. Marc. Anton. Peregrin. *de iure Fiſci, lib.* 1. *tom.* 3. *numero* 19. plenè Iacob. Menoch. *conſil.* 112. *numero* 1. *&* *ſeqq. volum.* 2. Andr. Gail. *lib.* 2. *obſeruat.* 60. *in fin.* Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad cap. Antiqua*, 23. *de priuileg. num.* 28. *verſic. Imo ſine cauſa.*

Eccleſiæ † verò à Principe conceſſum reuocari non poſſe; communis pariter aſſertio firmat, 54
vt (poſt *Innoc. Archidiaconum, Cardin. Decium, Alexand.* & alios) tradunt Anton. Gabr. *dict.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

dict. concluſ. 7. numero 10. & 11. Marc. Anton. Genuenſ. *dict. quæſt. 158. numero 2. &* Iulian. Viuian. *in praxi iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. numero 64.* Quia in non ſubditum priuilegium collatum nequeat Princeps reuocare.

155 Imò neque dubio caret, an generali lege † priuilegium Eccleſiæ datum, generali quoque lege tolli poſſit? quod diſcutiunt plenè Anton. Gabr. *dict. concluſ. numero 12. & ſeq.* & Genuenſ. *dicto proximè loco.*

156 Vulgaris item Iuris regula, naturali ratione vallata, quæ *Neminem contra ſe † arma præbere, aut inſtrumenta edere* dictat (de qua *Nos*
157 *de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 55. numero 17.*) non vulgare Eccleſiæ † priuilegium reddit. Quippè quæ ex aduerſarij armamentario ſumere tela valet, aduerſariumque ſibi edere, ſpeciali fauore cogere, vt latè comprobant Genuenſ. *dicto tractatu quæſt. 174.* Iulian. Viuian. *dict. cap. 5. numero 77.* Ad ſimilitudinem Fiſci, cui aduerſarius edere debet. *l. 2. §. Diuus, D. de iure Fiſci*, cum multis Marc. Anton. Peregrin. *de iure Fiſc. lib. 7. tit. 3. De his quæ ſpectant ad ordinem iudiciarium, numero 11.* vt & de Miſerabilibus *dict. quæſt. 55. numero 16.* diximus.

158 Mobilium legato, † ea quæ poſt teſtamentum factum patrimonio teſtantis accreuere, contineri negant *Paulus* conſultus in *l. Si ita legatum, 8.* alias 7. & Scæuola in *l. fin. D. de aur. & arg. legat.* & ex Scriptoribus, poſt antiquiores, Gomez. *variar. tom. 1. cap. 12. numero 49. ante fin. & numero 50. in fin. & tom. 2. cap. 11. num. 28. colum. 2. ad med.* Gaſp. Cabal. Milleloq. *iur. part. 1. milleloq. 38. numero 3. D.* Ioan. *à* Caſtillo, *de vſufruct. lib. 1. cap. 44. numero 7.* Hieronym. Coball. *commun. contra commun. quæſt. 727. numero 63.* Petr. Barboſ. *in rubr. D. ſolut. matrim. 3. part. numero 8.* Didac. Couar. *practicar. quæſt. cap. 2. numero 5.* Arias Pinel. *in rubr. C. de reſcind. vendit. 1. part. cap. 3. num. 23.* Didac. Spin. *in ſpecul. teſtamentor. gloſ. 8. principio numero 41.* Cardin. Franciſc. Mantic. *de coniectur. vltimar. volunt. lib. 3. tit. 11. num. 1. & ſeqq.*

159 Eccleſiæ verò legatum mobilium relictum, etiam poſtea quæſita † comprehendere; tradunt Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabili b. Eccleſiaſt. quæſt. 177. à numero 2.* Cardin. Mantic. *dict. loco, numero 28.* Iulian. Viuian. *dict. cap. 5. numero 86.* ex Bart. *in l. Placet in fin. D. de liber. & poſthum. Socino ſeniore in l. 1. notab. 5. num. 9. & 10. D. de reb. dub. &* Auguſt. Beroi. *conſil. 44. n. 45. lib. 2.*

Sententiam contrà Eccleſiam latam, eius Ad-
160 uocato, † procuratore vè abſente, nullam eſſe, profitetur Nicol. Euerard *in topic. legalib. loco à Fiſco ad Eccleſiam, numero 5.* quem ſequitur Genuenſ. *dict. tract. quæſt. 180. numero 2.* & eius aſecla Iulian. Viuian. *dict. lib. 2. cap. 5. numero 83.* ex Fiſci ad Eccleſiam comparatione. Fiſco au-
161 tem id ius conceſſum, † docent *Gloſſa 1. in l. vnic. C. de ſentent. aduerſ. Fiſc. lat. retract. lib. 10. & Gloſ. 2. in l. 3. §. Diuus, D. de iure Fiſc.* Genuenſ. & Viuian. *dict. locis.* Marc. Anton. Peregr. *de iure Fiſc. lib. 7. tit. 2. de Aduocat. Fiſcal. numero 2.*

162 Priuatum † autem, Aduocatorum abſentiæ velamento, ſententiæ contrà ſe latæ reſciſſionem prætendere inutiliter, *Diocletianus, & Maximian.* Imperatores *in l. Velamento 4. C. de poſtul.* ſic decreuere: *Velamento abſentis patroni cauſæ rurſus affinitas quæſtiones redire quis fruſtra conatur.* notantque *proximæ Gloſſæ*, & Peregr. *dict. titul. & numero verſ. Contra priuatum.*

Sub ſpecie nouorum inſtrumentorum †. poſtea repertorum, res iudicatas retractari, exemplo graue eſt. Gordianus Imperator dixit in *l. 4. C. de re iudic.* Idemque Diocletian. & Maximian. in *l. Sub prætextu, 2. in ord. 29. C. de tranſact.* dixere, ſeptimoque membranarum libro *Neratius* reſponderat, in *l. Cum de hoc, 27. D. de re iudic.* & Papirius Iuſtus, in *l. Imperatores, 35. D. eod.* Summus pariter Eccleſ. Antiſtes Innocentius III *in cap. Inter Monaſterium. 20. & in cap. Suborta, 21. ad vtriuſque finem. eodem tit. de ſentent. & re iudic.* Regiaque *lex* concors, *19. tit. 22. part. 3. verſ. Otroſi dezimos, que no ſe puede desfazer el juyzio deſpues que fuere dado, ſi non ſe alçare del; maguer monſtraſſen deſpues cartas, ò priuilegios que ouieſſen fallado de nueuo, que fueſſen tales, que ſi el Iudgador las ouieſſe viſtas antes que el juyzio dieſſe, que judgara de otra manera.* Quibus, Doctorum allegationi parcimus. 163

Contra Eccleſiam † tamen, ſententiam latam, 164
ſub inſtrumentorum de nouo repertorum ſpecie, retractari (ad Fiſci Reipublicæ, & Minorum comparationem) communis traditio ſeruat, auctoritate Gloſſæ *in dict. l. Imperatores, verb. Publico, Gloſſa, 1. in fin. in dict. l. 1. C. de ſent. aduerſ. Fiſc. lat. lib. 10. Gloſſ. fin. in dict. l. Sub ſpecie, 4. C. de re iudic. & in dict. l. Sub prætextu, in princip.* Aſſeruntque Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt. 181. numero 2.* Peregr. *de iure Fiſc. lib. 7. titul. 4. De ſententiis aduerſus Fiſcum latis, reparandis, numero 3. verſic. Et idem eſt,* Dionyſ. Gotofred. *in dict. l. Sub ſpecie, gloſ. 1. lit. N.* Gregor. Lopez *in dict. l. 19. gloſ. 9. in princip.* Mar. Anguiz. *conſil. 15. numero 2.* Iulian. Viuian. in praxi iuris *patronat. dict. cap. 5. numero 83.* Sfort Odd. *de reſtit. in integr. 2. part. quæſt. 73. art. 1. numero 2.* Etiam ipſo iure, † intra trien- 165
nium ſententiam contra Eccleſiam latam nouorum inſtrumentorum inuentione retractari notans, & latius *quæſt. 75. art. 2. per tot.* multipliciter textibus † in *dict. cap. Inter Monaſterium, & in cap. Suborta*, reſpondens. Quibus ſimiliter *Genuenſ.* (idem duplicans quæſitum) *quæſt. 598.* & ſcientiſſimus Andr. Fachin. *controuerſiar. iur. lib. 1. cap. 53. per tot.*

Fiſco † autem id ius concedunt, *l. fin. C. de* 166
tempor in integr. reſtit. l. 1. C. de ſentent. aduerſ. Fiſc. lat. lib. 10. d. l. Regia, 19. tit. 22. p. 3. colum. 2. in fin. verſic. Fueras, ſi el juyzio fueſſe dado contra el Rey, o contra ſus perſoneros, o en pleyto que pertenecieſſe a ſu Camara, o a ſu Sennorio: ca entonces ſi fueſſen falladas tales pruebas, bien pue den vſar dellas para desfazer el juyzio que fue dado contra el, faſta tres annos deſde el dia quefue dada la ſentencia. Reipublicæ, Papirius Iuſtus, *in dict. l. Imperatores, 35. D. de re ind.* hunc in modum: *Imperatores Antoninus, & Seuerus reſcripſerunt: Quamquam ſub obtentu nouorum inſtrumentorum reſtitui negotia minime oporteat: tamen in negotio publico, ex cauſa permittere ſe huiuſmodi inſtrumentis vti.* In Minoribus probat *Paulli* reſponſum *in leg. Minor, 37. D. de Minorib.* & dicunt proximè relati.

Vndè potiori cum ratione, ante ſententiam, 167
etiam

167 etiam post conclusionem † in causa nouiter instrumenta reperta (Prælato quoque in eis perquirendis desidioso existente) ab Ecclesia producta, admittenda; profitetur (cum Felino *in cap. Cum dilectus, numero 18. de fide instrument. Ludouico Romano & Nicolao Boër.* quos refert) Marc. Anton. Genuens. *dict. tract. quæst. 231.* & sequitur Ioseph. Mascard. *de probationib. lib. 2. concl. 926. num. 16.*

168 Quamuis aliis, † post conclusum in causa, nouiter instrumenta reperta (si in eis perquirendis omnimoda diligentia adhibita non est) producendi facultas denegetur; cum omnibus, per conclusionem, probationibus, & iuribus renunciatum videatur, ex *l. ne causa, 15. & ibi. Doctoribus, C. de appellation. l. 2. C. de relation. dict. cap. Cum dilectus, 9. & ibi* Glos. *verb. Conclusum, de fide instrument.* Glo. *in c. Significauerunt, 36. verb. liquere, de testib. & in auth. de testibus §. quia vero, collat. 7. verb. concluserint*, aduertit, post antiquiores, quos adducit, Paz *in praxi, 1. part. tom. 1. tempore 10 numero 1.* copiosè Ioseph. Mascard. *de probationib. dict. concl. 926. per tot.* Ioan. Aloys. Ricci. *in praxi var. resolut. 403. numero 1.* Stephan. Gratian. *decis. 198. numero 11. & seqq.*

169 Conclusio enim † sententiæ comparatur, à parique procedunt, teste Iasone *in l. Admonendi, nu-*

170 *mer. 50. & 55. & in 1. lect. num. 49. D. de iure iur.* Riccio, & Gratiano *dictis locis*, ille, *num. 2.* hic, *nu. 12.* Post conclusionem siquidem in causa non amplius † iudicium dicitur, *Abbatis* sententia *in cap. 1. num. 13. de mut. petition.* & Riccij, *dict. resolut. 493. numero 3.*

Post litem etiam contestatam, exceptiones di-

171 latorias † opponi non posse: his verbis in *l. exceptionem, 19. C. de probation.* Cæsares decreuere: *Exceptionem dilatoriam opponi quidem initio, probari verò, post quam actor monstrauerit quod asseuerat, posse.* Similiter in *l. 9. tit. 3. part. 3. l. 1. tit. 5 lib. 5. noua Reg. collect.* Non in id Doctorum congeriem adstruimus: adstruunt enim Camil. Borrel. *in summ. decis. titul. 48. de exceptionib. numero 62.* & August. Barbos. *in collectan. ad cap. Pastoralis, 4. numero 2. de exceptionib.* plenèque

172 de materia, Cardin. Dominic. Tusch. *practicar. concluf. lit. E. concluf. 391. per tot.* probans † *à numero quarto.* nec in appellationis instantiam exceptionem dilatoriam, quæ in prima, ante litis contestationem omissa fuerat; proponi

173 posse.

Ecclesiæ † verò, etiam post litem contestatam exceptiones dilatorias opponere licere (ex minorum comparatione, quibus id liceret, vt ex *leg. de die, 8. §. si seruus, D. qui satisd. cog.* Doctores ibi colligunt) firmat Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst. 404.* in præludiisque suprà *nu. 10.* tangimus.

Deperditi instrumenti tenorem † non nisi te-

174 stibus peritis probari posse, ex notabili textu deducitur, *in cap. Cùm olim, 1. in ordin. 12. de priuileg.* & notant communiter Doctores in *l. fin. C. de fide instrument.* Bart. *in auth. si quis in aliquo documento, numero 6. versic. Sed hoc breuiter, C. de edend.* quem cæteri communiter sequuntur, & *in l. Sicut iniquum, 5. Cod. de fide instrument.* Andr. Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 31. numero 3* Anton. Gomez *in l. 41. Taur.* secundum hæc dictam legem limitans, ac intelligens, & *ibid.* Ludouic. Velasq. *de Auendan. glos. 4. numero 19. &* 20. Ioseph. Mascard. *de probation. concluf. 909. per tot.* præcipuè, *numero 6.* Iacob. Menoch. *de præsumption. lib. 1. quæst. 66.* Petr. Surd. *consil. 14. numero 2. & consil. 109. numero 14.*

De Ecclesiæ † tamen perditi instrumenti te- 175
nore etiam non peritos testes deponere posse, per eosque probari firmant Nicol. Euerard. *in Topic. legal. ib. loco 61. de Fisco ad Ecclesiam,* Marc. Anton. Genuens. *quæst. 128.* illiusque sectator Viuian. *in praxi iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. num. 84.* ex fisci comparatione, cui id datum est, *l. 2. §. Diuus*, vbi sic notat Bartolus, *D. de iure fisci*, Doctores in *l. si de possessione, C. de probationib.* Glossa, & Canonistæ *in dict. c. Cùm olim.*

Non vulgare præterea ex *Martiani* responso, à *Papiniano* deducto *in l. si is qui, aliàs si qui 28. D. de iure fisc.*) priuilegium in Eccl. fauorem descendit. Quarenus ait: † *Si qui mihi obligauerat,* 176
quæ habet, habituruſque esset; *Cum fisco contraxerit: sciendum est, in re postea acquisita,* Fiscum *potiorem esse debere,* Papinianum *respondisse. Quod & constitutum est. Præuenit enim causam pignoris fiscus.* Ex quo non modo fiscum priuatis creditoribus eodem tempore contrahentibus, sed in bonis à fisci debitore post contractum cum eo celebratum quæsitis, ex sibi tacita competenti hypotheca, anterioribus, expressam quoque habentibus, præferri deducitur. Notant, exornantque præfati textus decisionem, cum ibidem Scribentibus, Dionys. Gothofr. Petr. Rebuf. *ad constit.* Gallic. *tit. de constit. redit. art. 1. glos. 14. numero 47.* Nicol. Euerad. *dict. loco 61. num. 15.* Marc. Anton. Genuens. *q. 183. num. 1.* Didac. Couarru. *variar. lib. 1. cap. 16. num. 5.* Andr. Fachin. *controuers. iur. lib. 10. cap. 33. vers. Secundum argumentum est,* Cardin. Franc. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 25. n. 12. & 13.*

Quod Ecclesiæ † commodat (præfata æqui 177
paratione) *Euerard. dict. numero. 15.* & eum sequutus *Genuens. dict. loco.* Et si id doti deneget *Glossa, verb. Licet, in l. Assiduis, 12. C. qui potiores in pig. habe.*

Ex quo, longè faciliùs in actione personali † 178
prælationis fauorem Ecclesiam obtinere infertur, non modo Fisci, & dotis cum Ecclesia compalatione (quibus id concessum est, *l. Quod quis, 18. D. de priuileg. creditor.* Glossa, *verb. Ex causa, ad medium, vers. Primus, in l. Priuilegia, 16. D. de priuileg. creditor.* eaque ratione idem Ecclesiæ tribuunt Genuens. *d. tract. q. 539* & Iulian. Viuian. *d. cap. 5. num. 167.*) Sed ex ipsamet lege Priuilegia, quæ in his, non ex tempore, sed ex causa priuilegia æstimat. Per quam vbicúmque dispar creditorum causa existit, ex tempore, in chirographariis etiam obligationibus, locum priuilegio esse, docet ibid. Glos. *d. verb. Ex causa, &* Azeued. *conf. 12. n. 29. & 30.* Ecclesiæ autem causam priuatorum causis disparem; satis tot hic priuilegia congesta monstrant.

Sed tamẽ (vt verũ fateat) scrupulo pungor. Quia causa, cui *d. lex Priuil.* ex tempore priuilegiũ reliquit; eam respicit, quæ tacitam hypothecam in bonis debitoris habet, vt Fisci, dotisvè, quẽadmodum *dict. Glossa Azeuedque* dicunt, quæ quidem causa legis beneficio realem continet obligationem, quæ personalibus solum creditoribus præfertur merito: Ecclesiam verò fisco, vel doti in hoc non comparati, eorumve priuilegio

UAB Biblioteca de Ciències Socials

gio tacitæ hypothecæ non vti, iam suprà aduertimus, *num.* 27. Ni pro ipsius dote, rerum suarum admnistratione, decimis, tributis, & si quæ similia sunt, veluti pariter *suprà n.* 28. 36. 45. *& duob. seqq.* explicauimus.

179 Cum item ab vno hærede nominatim † relictum legatum nequeat ab aliis postulari, *Iuliani* sententia *in l. ab omnibus*, 107. *D. de legat.* 1. quam probauit Terent. Clemens *lib.* 4. *ad leg. Iul. & Papiam, in l. Cùm ab vno*, 55. *D. de leg.* 2.

180 Ecclesiæ sic relictum, † ab omnibus hæredibus exigi posse, affirmant Decius *consil.* 182. *numero* 3. Nicol. Euerard. *in loco ab alimentis ad piam caus. numero* 7. Scipio. Rouit. *in pragmatic.* 1. *de legatis piis, numero* 3. eisque relatis, Marc. Anton. Genuens. *quæstion.* 184. Iulian. Viuian. *in praxi iuris patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 85. & Cardin. Francis. Mantic. *de coniectur. vltimar. voluntat. lib.* 8. *titul.* 2. *numero* 16. alimentorum instar. quibus speciale hoc ius competere *Modestinus* respondit in *l.* 4. §. *Lutius, Titius D. de aliment. & cibar. legatis* notantque citati.

181 Sic licèt futuræ successionis pactum †, meritò Iura improbent, neque in vim vltimæ voluntatis sustineant, *l. Pactum quod dotali*, 15. *l. Licet*, 19. *C. de pact. l. Hæreditas*, 5. *C. de pact. conuent. l. Stipulatio hoc modo concepta*, 61. *D. de verborum obligationib. l.* 33. *titul.* 11. *part.* 5. & tradunt (cum multis) Andr. Tiraquel. *de iure primog. quæst.* 6. *numero* 24. *&* Ioan. Gutier. *de iurament. confirmator.* 1. *part. cap.* 3. *numero* 19.

182 Ecclesiæ fauore † (ad Militum similitudinem quibus hoc ius competit, *d. l. Licet, & d. l.* 33. *part.* quibusque *suprà num.* 45. Ecclesiam conparamus) huiusmodi pactum sustineri, profitentur *Marc. Anton. Genuens. q.* 185. & illum sequutus *Viuian. d. loco, num.* 86.

183 Partem debiti soluentem, † nihil soluisse videri, hec minutam solutionem adstringendum recipere creditorem; dixere Consulti Gaius, *in l. Planè*, 3. *D. famil. erciscund.* Modestin. in *l. Tutor*, 41. §. Lutius Titius, *D. de vsur. l.* 199. Styl. Glos. *&* DD. *in l. Quidam existimauerunt*, 21. *D. si cert. pet.* Petr. Surd. *decis.* 186. *n.* 2. plenissimè Pyrrh. Maur. *de solutionib. cap.* 30. *per tot.* Cardin. Dominic. Tusch *practicar. conclus. lit. S. concl.* 344. *numero* 4.

184 Ab Ecclesia † verò minutam solutionem accipiendam, notarunt Genuens. *quæst.* 186. *per tot.* & Pyrrh. Maur. *dict. capit.* 30. *numero* 19. causæ libertatis ad instar cui ius hoc dedit *l.* 4. §. *Item si decem, D. de stat. liber.* & confirmant Bart. *in l. Si vnus, C. de testam.* Alex. *in dict. l. Quidam existimauerunt, numero* 7. & Ias. *numero* 6.

185 Quamuis donatio, remissio, aut renunciatio † nunquam præsumatur, sitque vt vitetur, semper interpretatio facienda, vt latè sumus prosequuti, *de priuileg. pauper.* 1. *part. quæstion.* 21. *per tot.* addimusque Iosephum Mascard. *de probation. conclus.* 1178. *numero* 3. *& seqq. & conclus.* 1268. *numero* 3. Causæ tamen, coniecturæque adesse † possunt, quæ donationem, aut renunciationem suadeant, vt per *Nos, dict. quæst.* 21. *numero* 8. & Mascard. *dict. conclus.* 1268. *numero* 22. Inter quas sanguinis coniunctionem, & *Nos* retulimus, & *Mascardus* refert *n.* 34. temporis diuturnitatem, & sæpius ratio-

num computationem factam, *n.* 36. adiiciens. Omnia hæc complectitur lib. 20. quæstionum *Papinian* ex Diui *Commodi* sententia, in *l. Procula*, 26. *D. de probation.* & in *l. Cùm post*, 69. *D. de iure dotium.* Hunc temporis diuturnitati effectum tribuens. Videndusque ad hæc Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 1. *numero* 16. & Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 188. ad speciale nostrum præcipuè. Probat enim, in his quoque casibus, & in quibus aliàs donatio, remissio, aut renunciatio præsumitur; Ecclesiæ † fauore 187 non præsumi, ex Iasone *in l. Cùm quid, numero* 19. *D. si cert. petat.* Paris. *consil.* 8. *volum.* 4. quem (pro more) sequitur Viuian. *de iure patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 88.

188 Operas suas in perpetuum † locare quem non posse, neque ad eas promissas astringi (species veluti quædam seruitutis sit) *Papiniani* responsum probat *in l. Titio centum*, 70. §. *Titio centum*, 2. *D. de condit. & demonstr.* sic præstitum: *Titio centum relicta sunt, ita vt à monumento meo non recedat; vel vt in illa Ciuitate domicilium habeat: Potest dici non esse locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur.* Ex quo sic docet in specie nostra Accurs. *in l. Post certi*, 36. *verb. Tibi, C. de liberal. caus.* agitque plenè de hac re Vincent. Carot. *in tract. de locat. part.* 2. *de libero homine, gradu* 8. *pag. mihi* 129.

189 Perpetua tamen operarum obligatio Ecclesiæ † facta, subsistit, ad easque promissor compellitur, vt firmant Ludouic. Roman. *singul.* 629. & cum Innoc. *&* Abbate, Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæstion.* 190. Vincent. Carot. *vbi proximè, numero* 10. Iulian. Viuian. *dict. lib.* 2. *capit.* 5. *numero* 89. Francisc. Bursat. *consil.* 104. *numero* 22. *lib.* 2. Idque summo iure, deficiente contrariæ dispositionis ratione, cum *Deo seruire, libertas sit*, vt & *Seneca* agnouit, *de vita beat. cap.* 15. *in fin.* Pioque Domino seruire, libertatem quoque dixit *Claudianus in laud. Stiliconis, panegyr.* 3.

Fallitur egregio quisquis sub Principe credit
Seruitium; nunquam libertas gratior extat,
Quam sub Rege pio.

Imò Ecclesiæ seruum, † in dignitate constitutum esse; non obscure demonstrat *text. in cap.* 190 *Iniustum*, 4. *de rerum permut.* inquiens: *Et est absurdum, vt ab Ecclesiastica dignitate seruus dicedens, humana sit obnoxius seruituti.*

Ecclesiæ administratori † nec palam eius bona emere licet, *auth. Quibuscumque, C. de sacros. Eccles.* vbi id notat *Bart.* & firmat *Marc. Anton. Gemens. quæst.* 222. ad vniuersitatis similitudinem, cui hoc concessum, suo *notamus* loco. 191

Cùm adulti, † vel etiam pupilli administratori emere eo modo fas sit, ex *Triphoniani* responso in *l. Non existimo*, 55. *D. de administration. tutor. l. Pupillus*, 5. §. *Sanè, D. de auctoritat. tutor.* Glossa *in l. Si emptione*, §. *fin. D. de contrah. emption.* And. Fachin. *controuers. iur. lib.* 2. *capite* 79. *versic. Fundamentum*, Petr. Surd. *de aliment. titul.* 8. *priuileg.* 37. *num.* 9. Quamuis hodie tutoribus, & curatoribus hæc facultas restricta sit, publicèque etiam, & bona fide minorum res emendi facultas sublata, & irrito manente contractu, & ipsis, grauibus expositis pœnis, à *l.* 23. *titul.* 11. *lib.* 5. *nouæ Reg. collect.* constitutis. 192

Ecclesiæ Rectores, siue Administratores ex
193 ipsiusmet Ecclesiæ bonis † diuites factos præsumi, repetitionemque aduersus eos concedi, ex *text. in auth. Licentia, C. de Episcop. & Cleric.* deducunt Marcus Anton. Genuens. *quæstion.* 228. Iacob. Menoch. *de præsumption. lib.* 3. *præsumption.* 52. *n.* 2. *&* 3. & plenè *præsumption.* 53. *per totam.*

194 Aduersus alios † huiusmodi præsumptionis vigorem, & onus *Diocletian. & Maximianus in l. Si defunctus*, 10. *C. arbitr. tutel.* his verbis, rationibusque sustulerunt: *Debitum autem, aliis iudiciis comprobari oportet. Namque quod neque ipse, neque vxor eius quidquam ante administrationem habuerunt: non idoneum huius continet iudicium. Nec enim pauperibus industria, vel dugmentum patrimonij (quod laboribus, & multis casibus quæritur) interdictum est.* De cuius materia, ornatu, & vtriusque assertionis veritate, videre licet Baldum *consil.* 449. *part.* 2. Panormit. *consil.* 36. *part.* 2. *Dec. consil.* 6. Afflict. *decision.* 377. *n.* 5. Iacob. Menoch. *vbi suprà, & lib.* 6. *præsumpt.* 28. *num.* 2. *&* 10. Fulu. Pacian. *de probationib. lib.* 1, *cap.* 54. *num.* 25. *&* 26. ac plenè Ioannem Gutier. *tractat. de tutel.* 3. *part. capit.* 46. *per tot.*

195 Quod † in Republica etiam, & Fisco procedere, multis relatis *Menoch.* tradit, *dict. lib.* 3, *præsump.* 51. *num.* 4. *&* 5. *& dict. lib.* 6. *præsump.* 28. *num.* 10 iuxta sensum tamen, modumque præscriptum *infrà quæst.* 10. *numero* 78. capiendum.

196 Legatum tot aureorum Ecclesiæ factum, † annuum censeri, elegans *Scæuolæ* responsum manifestat in *l. Annua*, 20. §. *Attia, vers. Item quæro, D. de annu. legat.* & firmat Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 225. Nosque aliorum authoritatè, firmamus, *de priuileg. pauper. part.* 2. *in specialib. circa vltim. voluntates, post quæst.* 64. *n.* 22. id miserabilium fauore proferentes.

Cùm huiusmodi legati obligationem vnica
197 † regulariter præstatio perimat, vt *ibidem numero* 21. aduertimus, latèque 1. *part. quæstion.* 16. *à numero* 1. prosequimur, ibique adductis *Menochium* in specie addimus *de præsumptionib. lib.* 4. *præsump.* 132. *per tot.*

198 Quamuis priuata scriptura ad sui valorem † Consulis, & diei appositionem non requirat, *Scæuola* responso in *l. Cum tabernam*, 34. §. *Idem quæsiuit, D. de pignorib.* obseruantque Deci. *in cap.* 2. *numero* 24. *de fide instrum.* Socin. *iun. consil.* 111. *numero* 19. *lib.* 3. Tiber. Decian. *consil.* 20. *numero* 23. *consil.* 29. *numero* 91. *& consil.* 46. *numero* 152. *lib.* 2. hisque citatis, Nicola. Genua, *de scriptura priuat. lib.* 1. *quæst.* 3. *pag. mihi*, 29. *numero* 1. Ad probationem † tamen
199 vtrumque desiderari, ex *l. Si qua beneficia*, 4. *C. de diuers. rescrip.* firmant Cynus, & Bald. *ibid.* Alciat. *consil.* 14. *numero* 5. *lib.* 5. Nicola. Genua, *dict. quæst.* 3. *n.* 12.

200 Ecclesiæ verò fauor hanc respuit qualitatem, † & absque die & Consule priuatam scripturam fidem facere; cumque adminiculis, dominium Ecclesiæ contra scribentem, successoremque probare; imò etiam si quantitas eius quod soluitur non fuerit expressa; dixit singulariter Bald. *consil.* 331. *in princip. Reuerende Pater, vol.* 2. *per tot.* & cum eo Genuensis *quæst.* 227. Cardinal. Dominic. Tusch. *practicar. conclus. lit. S. concl.* 76. *numero* 82.

Taciturnitatem in præiudicialibus † consensum non inducere, firma est regula, multis iu- 201
ribus, & auctoritatibus comprobata *à Nobis in Axiomatib. Iuris, lit. T. n.* 5.

Quæ tamen Ecclesiæ, & Diuini cultus fauore 202
limitationem recipit, ex *cap. Si seruus*, 2. *in ordine*, 20. *distinction.* 54. dicente: *Si seruus sciente, & non contradicente domino, in clero fuerit ordinatus: ex hoc ipso quòd constitutus est, liber, & ingenuus erit.* Consentire enim dominus taciturnitate hoc in casu, licèt sibi præiudiciali, iudicatur, generalemque indè assertionem *Genuensis* deducit, *quæst.* 235. in Ecclesiæ fauorem, in præiudicialibus quoque taciturnitatem consensum elicere.

Sic creditorem videntem pignus † in Eccle- 203
siam distrahi, & tacentem, sibi præiudicium afferre, pignusque remissum intelligi; idemmet probat *Genuensis*, *quæstion.* 236. ad libertatis, & Fisci comparationem, † qui hoc iure vtuntur. 204
Libertati, illud *Verus*, & *Antonius* Imperatores dederunt, *in l.* 1. *C. de remission. pignorum.* Fisco, Imperator Augustin. in *l. Si hypotheca*, 8. *C. eod. tit.*

Quoad alios † verò, non aliter creditores per 205
scientiam, & patientiam pignoris distractionis, sibi præiudicant; quam si expressè consenserint. Est Consulti *Martiani* decisio, *in l. Sicut.* 8. §. *Non videtur, D. quib. mod. pign. vel hypothec. soluitur. Non videtur autem consentire creditor* (ait) *si sciente eo, debitor rem vendiderit: cum ideò passus est venire, quod sciebat vtique sibi ius durare. Sed si subscripserit fortè in tabulis emptionis: consensisse videtur, nisi manifestè apparet deceptum esse. Quod obseruari oportet, etsi sine scriptis consenserit.*

Vendere rem suam compelli neminem; † & 206
sunt vulgaria iura in *l. Inuitum*, 11. *C. de contrahend. emption.* in *l. Possessores*, 12. *C. de fund. patrimon. lib.* 11. in *l. Nec emere*, 16. *C. de iure deliber.* & tradimus plenè *in Axiomatib. & locis commun. Iur. litter. V. n.* 10.

Pro Ecclesia tamen constituenda, † ædifican- 207
da, vel amplianda, domum suam quem vendere cogi, firmant, post alios, Gomez. *in l.* 46. Taur. *numero* 9. & in *l.* 70. *numero* 20. & *variar. rom.* 2. *capite* 2. *numero* 51. Vincent. *de Franch. decision.* 223. *numero* 5. *& sequentibus.* Marc. Antoni Genuens. *dict. tractat. quæstion.* 241. Vincent. Carot. *decision.* 16. *numero* 13. *& per tot.* Bouadill. *in polit. lib.* 3. *capit.* 3. *numero* 26. Camil. Borrel. *in summ. decision.* 1. *part. ritul.* 2. *numero* 36. Cabed. *decision.* 105. *numero* 10. Aluarus Valasc. *consultat.* 22. *numero* 2. Iacob. Cancer. *lib.* 1. *variar. resolution. cap.* 13. *numero penult.* Gasp. Anton. Thesaur. *quæstion. forens. lib.* 1. *quæstion.* 94. *numero* 6. *&* 7. Didac. *de* Marc. *in additionib. ad decision.* 75. Thomæ Grammatici, *numero* 1. Ioan. Mar. Nouar. *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 32. *numero* 1. *&* 3. *Nos in Axiomatib. & locis commun. Iur. lit. V. numero* 12. Etiam 208
quod via † sit intermedia, vt plenè tradit Prosper. Farinac. *Rota Roman decis.* 213. *per totam, part.* 2. *tom.* 1. 209

Meretricem etiam in propria domo † propè Ecclesiam habitantem expelli posse, obtinui Ecclesiæ fauor, secundum *Ioannis de Platea* sententiam, *in l. Si qua in publicis*, 4. *C. de spectacul. & scen. lib.* 11. Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Ecclesiastic. q.* 242. Gasp. Anton. Thesaur.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Theſaur. quæſt. forenſ. dict. lib. 1. quæſt. 33. numero 3.

210 Cùm etſi de vicinia † domum tenens conductam, expelli poſſit (vt per *text. in l. non aliter, 7. D. de vſu & habit.* notant Vincent de Franch. *deciſ. 316. in princip.* Theſaur. *dict. quæſt. 33. nu. 1.* ita Sabaudiæ ſtatutis cautum dicens, Didac. Couarru. *de ſponſal. lib. 2. part. cap. 8. §. 11. numero 5.* Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap. 6 in fin. verſic. Et ex ſuperioribus, & in l. 62.* Taur. *numero 3. verſic. Item adde*, Petr. Gregor. Syntagmat. *iur. lib. 10. cap. 2. numero 37. & lib. 4 cap. 24. nu. 10.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. caſu 78. nu. 11. caſu 328. numero 14. & caſu 535. nu. 16.* Ioſeph. Maſcard. *de probationib. concl. 1066. numero 8.* Benedict. Ægid. *de priuileg. honeſt. art. 9. num. 6.* Ludouic. Peguer. *deciſ. crimin. 12.* Quorum aliqui etiam ad vxoratam meretricio more viuentem, cuius eſt maritus vilis: vxoriſque leno, extendunt, Menoch. *dict. caſu 535. num. 19.* Ægid. *dict. art. 9. num. 11.* Auendan. *de exequend. mandat. p. 2. cap.*

211 *6. num. 4. & ſequentibus.*) à propria tamen domo † expelli nequeat, ex eadem, *l. ſi qua in publicis*, obſeruant Genuenſ. *d. quæſt. 242. nu. 1.* Gaſp. Anton. Theſaur. *d. quæſt. 33. num. 1.* ita deciſum referens, contrariiſque reſpondens. Diſſentiant licet Menochius *dict. caſu 535. numero 17.* Bened. Ægid. *dict. art. 9. numero 10.* & Auendan. *citato*

212 *loco.*

Domum leuare, † aut feneſtras facere, ad monialium cætum proſpectum habentes, non licet, poſſuntque factæ deſtrui, argument. *legis ſi cui, 9. Cod. de ædific. priuat.* Auguſt. Beroi, *conſ. 135. lib. 3.* Vincent de Franch. *deciſ. 223. & in eius annotation.* Ioan. Aloyſ. Ricc. & Ioan. Mar. Nouar. referens in id Capiblanc. *in pragm. 1. n. 176.* Battagl. *ad Cyn. in l. 1. C. de Epiſcop. aud. verſ. patet ex præmiſſis*, & *Petram, de poteſtate Principis, cap. 11. & cap. 13.* quem tamen neque prædictis locis, neque alibi dicentem id reperi. Aſſertionem verò firmant etiam Padill. *in l. Altiùs, num. 19. C. de ſeruitut. & aqua* Auguſt. Barboſ. *in collect. ad cap. fin. de oper. noui nunciat. nu. 6.* Iulian. Viuian.

213 *in praxi iuris patron. lib. 2. cap. 5. numero 154.* Affirmans, † iuxta Eccleſiam nil conſtrui, aut extolli poſſe, quod illi præiudicium afferat, etſi pium contineat opus.

214 Altiúſque non tollendi ſeruitutem, † via publica etiam intermedia, ad vendendum in hoc caſu cogi quem poſſe, notant Carol. *de* Tap. *lib. 1. iuris reg. ſub tit. de Monialib. pragm. 3. numero 1.* poſt Grammat *deciſ. 75.* & Padill. *vbi proximè*, conſentiúntque Marc. Anton. Genuenſ. *d. tract. q. 243.* Vincent. *de* Franch. *dict. deciſ. 223. num. 4.* Didac. de Marc. *in additionib. ad* Grammat. *dict. deciſion. 75. numero 2.* Marc. Giurb.

215 Regulariter verò † neque ad vendendum ius ſibi competens cogi quem poſſe; iam *ſuprà n. 206.* diximus: neque altiùs domum ſuam leuare prohiberi, indicant apertè, *l. Altiùs, 8. C. de ſeruitut. & aqua*, adductæque à Gloſſa *prima ibi, l. 25. in fin. titul. 32. part. 3.* plenè Iacob. Menoch. *de arbitrar. caſu 156. numero 1. & ſeqq.* Bruno. *à Sol. in locis communib. Ædificare*, Aldouin. *conſil. 10. numero quinto cum ſeqq.* Molin. *de iuſtit. & iure, tom. 3. tract. 2. diſputat. 709. à princip.* Bernard. Græuæ. *in practic.* Camer. Imperial. *libro ſecundo concluſ. 69. numero primo.* quos, cum aliis refert *in dict. cap. fin. de oper. noui nunciat. numero 6.*

Auguſtin Barboſ. Antonius Theſaur. *deciſione 216. per totam.*

Etiam ſi luminibus † officeret vicini, eiuſque 216
ædes obſcuraret, *l. Cum eo, D. de ſeruitut. vrbanor. prædior.* vbi *cum eo, qui extollendo, obſcurat vicini ædes, quibus non ſeruiat; nulla competit actio*, Vlpianus ait. Plura id firmantia adducit iura *Decius in l. nullus videtur, 55. Digeſtis de regul. iur. numero 1.*

Etiámque ſi per mille annos † quis non fabri- 217
caſſet, Gomez Leon, *in informat. cent. cap. 7. per tot.* Niſi ad æmulationem ædificaſſet, † id eſt, cum 218
ædificans nullam percipit vtilitatem; damnum autem vicinus ſentit, Iacob. Menoch. *dict. caſu. 156. numero 3. & ſequentibus, & de præſumption. lib. 6. præſumpt. 29. numero vigeſimo octauo* Franciſc. Viuian. *deciſion. 306. numero 6. & deciſion. 493.* Ioſeph. Maſcard. *de probationib. concluſion. 620. numero 15.* Melch. Phæb. *deciſ. 73. num. 10.* ſimiliter relati ab Auguſt. Barboſ. *in dict. cap. fin. numero 7.*

Legatum, alienatione eius voluntaria, † vel do- 219
natione videri ademptum, *Modeſtinus* reſpondit in *l. rem legatam, 18. D. de adimend. legat.* inquiens: *Rem legatam ſi teſtator viuus alij donauit; omnimodo extinguitur legatum. l. fideicommiſſa, 11. §. ſi rem ſuam, D. de legat. 3. §. ſi rem ſuam, inſtit. de legat. l. 17. titul. 9 part. 6.* aſſeruntque Bart. *in l. 1. numero 55. D. de vulg. & pupil. ſubſtit.* Rodericus Suarez *in l. Quoniam in prioribus in comment. legis regn. quæſtion. 9. numero 1. & ſequentibus* Anton. Gomez *variar. tom. 1. cap. 12. numero verſ. 56. Secundus caſus, & tom. 2. c. 4. num. 17. verſic. Decimo infero*; Spin. *de teſtament. gloſ. 18. princip. numero 45 &. ſeq.* Iacob. Menoch. *proximè referendus, n. 6.* Petr. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. vigeſimo primo. num. 2. & ſeqq.*

Ex coniecturis † enim ademptionem induci, 220
eiſque probari, & hanc vnam eſſe ademptionis coniecturam dicunt Anton. Gomez. *vbi proximè, dict. numero 56.* Cardin. Franciſc. Mantic. *de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 12. titul. 6. numero 20.* Iacob. Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſump. 167.* copiosè agens, quando ex alienatione ademptum præſumatur legatum.

Eccleſiæ † tamen factum, neque alienatione 221
voluntaria extingui, aut videri ademptum; firmant Andr. Tiraquel. *de priuileg. pia cauſ. priuileg. 41.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabilib. Eccleſiaſtic. quæſt. 267.* Iulian. Viuian. *dicto lib. 2. capit. 5. numero 120.* licèt contrarium ſentiat Maſcard. *dict. concluſ. 1281. numero 150. & dnobus ſeqq.* cui adhæret Petr. Surd. *de aliment. dict. priuileg. 21. numero 2. & 3.* Ni ſaltem res alienata in teſtatoris poteſtatem veniat, intelligens, *n. 6. & 7.*

Fideicommiſſum quoque vniuerſale, † ſpeciali 222
priuilegio, in Eccleſiam, abſque reſtitutione tranſire; fatentur Andr. Tiraquel. *dict. tractat. priuileg. 39.* Genuenſ *quæſtion. 271. à numero 2.* contrariis reſpondens, Iulian. Viuian. *dict. lib. 2. capit. 5. numero 103.* Marc. Anton. Peregrin. *de fideicommiſſ. art. 2. n. 61.*

In aliis † reſtitutionē deſiderari, *Vlpianus* mon- 223
ſtrat *in leg. Reſtituta*, 28. Caius *in leg. facta, 63. Digeſtis ad S. C. Trebell.* Etſi in particularibus, † etiam ante illam, dominium in fideicom- 224
miſſarium particularem, vt in legato, à morte

teſtatoris tranſire ; dicendum *Martiani* reſponſum cogat , *in l. à titio, 66. in fin. D. de furt. qui ea quæ legantur, recta via , ab eo qui legauit, ad eum cui legata ſunt, tranſeunt.* cum ſimilibus adductis à Gloſſa *ibid. verb. Recta via*, de iure regio, *text. in l. 4. titul. 9. part. 6. E aun dezimos, que luego que el teſtador es muerto, paſſa el ſeñorio de la coſa que a ſi es mandada, a aquel a quien es fecha la manda. E maguer muera ante que el heredero del teſtador entre la heredad, o ante que el entre la poſſeſſion de aquella coſa que la fue mandada : por todo eſſo, heredará à aquella manda el ſu heredero que huuiere derecho de heredar los otros ſus bienes de a quel a qui en fue fecha.*

225 Eſtò non diffitear , Digeſtorum iure inter vtrumque † diuerſam conſiderari rationem poſſe, ex diuerſa legandi forma, ſignata à *l. ſi à pluribus, 110. D. de legat. 1.* & ab Imperatore Iuſtiniano *in §. Sed olim, inſtit. de legat.* iam ab eodem ibidem abrogata.

226 Eccleſiam prætereà, inſtitutam † cenſeri hæredem ab eo , qui inter amicos prædixiſſet , *poſt mortem ſuam inſtituere Eccleſiam velle*, eo poſtmodùm inteſtato decedente; contendit enixè Marcus Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſtion. 275. à numero 2.* authoritate Bartoli *in l. Serui electione , D. de legat. 1. & in l. Cunctos populos, C. de ſumm. Trinit. & fide Cathol.* per *legem Pamphilo, 37. §. Propoſitum, D. de legat. 3.* Quæ leuiter vrgent , neque id in ſpecie concludunt. Contrarium verò , ex tali inter amicos confabulatione , & neque inſtitutam videri Eccleſiam, neque actionem vllam naſci , reſpondit Corneus *conſil. 149. per tot. vol. 2.* maximè *à n. 7. cum ſeqq.* quem approbat Nicola. Genua, *de verb. enunciatiu. lib. 2. quæſtion. 23. numero 18. & ſeqq.* præcipuè *numero 21. & 22.* Videndusque in *id* Capr. *conſ. 94.* Odd. *conſ. 64. per tot. &* Baltaxar. Thomaſ. *tract. 10. tit. 2. c. 59.*

227 Promittens defendere Eccleſiam † etiam non requiſitus , nec certo tempore deſignato, eam defendere tenetur, vt aſſerit Genuenſ. *d. tract. q. 282. num. 1.* ex eo , quod fauore Eccleſiæ, vt minoris,

228 re ipſa mora † abſque interpellatione contrahatur , quemadmodum *infrà* diximus *num. 111.* & *de priuileg. pauper. 1. p. q. 25. num. 13. & 14.*

229 Cùm in aliis † requiſitionem , interpellationemque fieri ad obligationis executionem neceſſarium ſit, Caio *in l. Cum patronus, 22. D. de oper. libertor.* ſic dicente: *Cùm patronus operas ſtipulatus eſt : tunc ſcilicet committitur ſtipulatio, cum popoſcerit.* Similiter Vlpianus *in l. 4. §. Hoc autem iudicium, D. de damn. infect. & in l. Opera, 7. D. de uſu, & uſufruct. legat.* Paulus *in l. fin. §. 1. D. quorum legator.* aliique ab *Accurſio in dict. l. cum patronus , verb. Popoſcerit ,* & à *nobis* ſuprà citati.

230 Rem pecunia Eccleſiæ emptam , † ipſius fieri, eamque vindicare poſſe , firmarunt Gloſſa , *verb. Comparauit, in cap. Inquirendum, 4. de pecul. cleric. & in l. ſi vt proponis , 8. verb. non negabit, C. de rei vendication.* Felin. *in cap. Cum ex officij, n. 2 de præſcript.* Tiraq. *de priuil. pia cauſ. priuil. 120.* Marc. Ant. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſtion. 283.* Franciſc. Sarmient. *de redditib. Eccleſiaſt. 3. part. cap. 2. numero 10.* Anton. Gomez. *in l. 50. Taur. numero 36. verſic. Tertius caſus.* Etſi procedere velit , quando per Syndicum , vel Eccleſiæ adminiſtratorem , non per alium celebrata eſt emptio , ſi ſoluendo ſaltem exiſtat emptor.

Cùmque prælationis † priuilegio rem illam Eccleſiæ hypotecatam exiſtere , *Genuenſis* tradit 231
in dict. quæſt. 283. numero 2. ex *l. Idemque, 7. & ibi* Gloſ. & Bart. *D. qui potior. in pignor. habe.* Angel. Neguz. & Rebuf. ab eo relatis , vt & in minore , militeque , *hic Nos* ſuis annotamus in locis.

Aliorum † autem pecuniis res emptas , non 232
dominorum effici , ſed ementium ; Iura ſunt expreſsè demonſtrantia in *l. ſi ex ea pecunia , 6. C. de rei vindic. in l. ſi is, 8. C. de Epiſcop. & Cleric.* in *l. 1. C. ſi quis alteri , vel ſibi , in l. ſi patronus, 8. C. commun. vtriuſque iudic.* in *l. Etſi de tua, 9. C. de donation. inter vir. & vxor. in l. 49. tit. 5. part. 5.* Neque etiam ſi dotali pecunia † ſit res empta, 233
vt in *l. ex pecunia, 12. C. de iure dot.* Diocletian. & Maximinian. decreuerunt. Si maritus ſaltem ſoluendo ſit, vt ex *l. Cum vir, 54. D. de iur. dot. in l. Vxor marito, 56. D. de donation. inter vir. & vxor. & dict. l. 49. tit. 5. part. 5.* obſeruat Gomez. *in dict. l. 50.* Taur. *n. 36. colum. 2. ad fin.*

Quamuis per ſuperuenientiam liberorum , † 234
omnium bonorum reuocetur donatio , *l. ſi vnquam, 8. Cod. de reuoc. donation.* cui concors eſt, *l. 8. tit. 4. part. 5.* Quarum materiam (omnium pleniſſimè nota ſua eruditione) *Andr. Tiraquel.* illuſtrauit. Cuius celebris repetitio cæterorum allegationem ſupplet, ne vetare dicam. 235

Eccleſiæ † verò huiuſcemodi factam donationem, ſuperuenientia liberorum, ad legitimam vſque tantum reuocari; multorum fuit opinio, quos *Genuenſis* refert, *dict. tract. quæſt. ducenteſima nonageſima-quarta numero primo.* Deque iuris rigore, donationem hanc nullatenus reuocari; licet de æquitate , & commiſeratione ſecus; tradunt Andræas Fachin. *controuerſ. iur. lib. 3. capite ſexageſimoſexto ad fin.* Iulian. Viuian. *de iure patronat. lib. 2. cap. 5. numer. centeſimoquinto.* latèque diſputant Tiraquel. *in dict. l. ſi vnquam, verb. libertis, n. 79.* cum aliis à Marco Anton. Genuenſ. *dict. loco* citatis.

Peculiaris item Eccleſiæ fauor eſt , vt ex ſolo 236
titulo donationis , † in eam ipſo iure rei donatæ dominium tranſeat, conſtitutione , *legis fin. C. de ſacroſ. Eccleſ.* & aduertunt in *l. qui Romæ, §.* Flauius, *D. de verbor. oblig.* Iaſ. *numero decimoſeptimo* & Socin. 14. quorum probat ſententia Couarru. *variar. lib. 1. cap. 14. numero 3. poſt med. verſic. quin & aduerſus ,* & *numero 14.* Marc. Anton. Genuenſ. *dict. tractat. quæſt. 304. numero tertio.* idem in donatione præſumpta (*Ripa* auctoritate , eiuſdem *legis finalis* deciſione) affirmans, cui & Couarru. *dict. numero decimoquarto* adhæret.

Aliis † probata iuris regula *legis traditioni-* 237
bus, C. de pact. vulgareque per illam, axioma , de quo *nos in noſtris lit. D. numero ducenteſimonono.* contradicit. Notauimuſque iam *ſuprà numero 124. & ſeq.*

Nunc verſa vice : licet conſtitutum in eum 238
transferatur , † cuius fauore celebratum eſt, deſinatque poſſeſſor antiquus poſſidere , cum alterius poſſideat nomine , auctore Celſo *in l. quod meo, decimaoctaua, Digeſtis de acquir. poſſeſſ.* cuius confirmat conſtitutionem *Regia partita lex 9. titul. 30. part. tertia.* aſſertionemque comprobant , materiam proſequentes Gloſſa *in capite ſecundo De conſetud. verb. Signum, verſic.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

verſic. Item cum quis, Andr. Tiraquel. in ſuo *de iure conſtituti tract.* præcipuè. 1. *part. numero* 2. *& part.* 2. *ampliat.* 1. *numero* 2. Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Peruſ.* 29. *numero* 6. & *deciſ.* 50. *numero* 6. *part.* 1. Anton. Gomez. *in l.* 45. Taur. *num.* 78. Aluar. Valaſc. *conſultat.* 106. *numero* 2. Iacob. Menoch. *conſil.* 139. *nnmero* 24. Ioan. Gutier. *practicar. lib.* 2. *quæſt.* 88. *nnmero* 8. *& lib.* 3. *quæſt.* 64. *numer.* 23. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 175. *numero* 3.

239 Rei tamen Eccleſiæ † per conſtitutum, & precarium à Prælato celebratum, poſſeſſionem nequaquam transferri in eum cuius fuit gratia conſtitutum; profitentur Rip. *in l.* 1. *numero* 69. *D. de acqnir. poſſeſſ.* Andr. Tiraquel. *dict. tract. limit.* 16. Marc. Anton. Genuenſ. *quæſt.* 302. Iulian. Viuian. *dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 107. Cùm inutile ſit conſtitutum, ſi conſtituens † non poſſideat. *cap. Cum olim*, 17. *de reſtit. ſpoliator.* Tiraquel. *de iure marit. part.* 3. *limit.* 1. *numero* 1.

241 Rerum autem Eccleſiæ, apud Chriſtum, † ſiue vniuerſalem Eccleſiam poſſeſſio exiſtat. Martin. Nouar. *in* Apolog. *de reddit. b. Eccleſ. quæſt.* 1. *monit.* 24. *& de Spoliis*, §. 3. *notab.* 7. *&* §. 17. *numero* 4. Ideò nec Prælati morte earum poſſeſſio vacat, vt *in cap. Cum ſuper, de cauſ. poſſeſſ. & proprict. & in cap. in litteris, de reſtit. ſpoliator.* notant DD. & *in l. Cum hæreditas, D. de acquirend. poſſeſſ.* Bart. & alij.

Donatione facta priuato, cum pacto, *quod*
242 *poſt eius mortem* † *res donata ad Eccleſiam tranſeat*, non poſſe donatorem ante donatarij mortem in Eccleſiæ præiudicium pactum reuocare, aut diſponere, vt res ad alium tranſeat, aſſeuerarunt multi, quos refert, & ſequitur Genuenſ. *in practicabili b. Eccleſiaſt. quæſt.* 303. fundamento præcipuè *legis* 3. *D. de ſeru. export.* & ſi multos pariter in contrarium alleget. Ita ſimiliter plures vtriuſque partis *Ioan. Gratian.* cumulat, *reg.* 410. Priori etiam *Didacus Couar.* aſſentiri videtur, *lib.* 1. *variar. cap.* 14. *numero* 14.

Sed an vera priore exiſtente opinione; præ-
243 cipuum † Eccleſiæ fauorem contineat ipſa; vel ſit commune cuilibet, vt pactum illud donationi adiectum, ante donatarij mortem, non poſſit à donatore in tertij præiudicium reuocari, vtroque etiam donatore, & donatario conſentiente? à præcitatis licet colligere, & in *dict. l.* 3. *Scribentibus.* Communemque opinionem, aduerſus Bartholum dicit Azeued. *in l.* 10. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Reg. collect. numero* 8.

244 Rem propriam ſcienter ab Eccleſia, † tanquam Eccleſiæ in emphyteuſim recipientem Eccleſiæ illam donare videri, etſi multi dubitarunt; firmarunt multi ex *Bartholi* doctrina, *in l. ſi aliquam rem*, 28. *D. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* vt Marc.
245 Anton. Genuenſ. prodit, *dict. tract. quæſt.* 304.

Ab alio † autem rem propriam, etiam ſcienter, in emphyteuſim, locationiſvè titulo recipientem, eam illi nequaquam donare videri; idem ipſe *Genuenſ.* aduertit, & in *dict. l. ſi aliquam rem*, Scri-
246 bentes notant. Cùm rei propriæ † conductio inutilis ſit, *l. ei à quo*, 21. *D. de vſucap. l. qui rem*, 20. *C. de locat.* & proſequitur latè Marc. Anton. Natt. *conſil.* 26. *à n.* 1. Ex qua per conſequens nil
247 validum † produci, aut generari poteſt, ex vulgari, quod tradimus *Axiomate, in noſtris*, *lit. N. numero* 71. Donationis præſertim repugnante præ-
248 ſumptione, † contrariaque exiſtente, adeò vt fatuitas potiùs, & actus nullitas inducatur, vt *in* 1. *de priuileg. pauper. part. quæſt.* 21. *per totam*, ſumus proſequuti.

Diſpoſitionem *legis*, 1. *C. de donation. qua ſub* 249
mod. ſtatuentis; † *donatum vt alimenta præſtentur, modo non impleto, nonque exhibitis alimentis, vindicare donatorem poſſe*, in Eccleſia locum non habere, multis mediis, & auctoritatibus, (*Ludouici Romani*, contrarium tenentis, ſententia damnata) comprobat *Didacus Couarru.* ex *text.* præcipuè, *in cap. Verum. 4. de condition. appoſit.* & eius communi Doctorum interpretatione; quæ *donationem Eccleſiæ factam, appoſito modo, eo non ſeruato, minimè reuocari* affirmat. Donatori tamen aduerſus Eccleſiam ſeruari actionem, vt modum impleat. Dummodo illud ipſum in contractu donator non cauerit, *vt non ſeruato modo, reuocetur donatio*, ex Tiraquel. aliiſque tradit.

Diuerſa quoque ratione id ipſum defendit
Genuenſ. *dict. tractat. quæſtion.* 371. fiſci † com- 250
paratione, cuius contractum ex non implemento, non vtique annullari, aut reſcindi, ſed ad implementum contra eum agi dicit, ex *l. C. de adnotat. Fiſc.* Eandem tutantur Eccleſiæ fauore, ſententiam Iulian. Viuian. *in praxi iuris patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 51. & Cardin. Franc. Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. lib.* 13. *tit.* 44. *numero* 10.

Licèt in aliis † ex non implemento reſcinda- 251
tur contractus, *leg. Cum proponas*, 2. *in fin.* 21. *in ord. l. fin. D. de condit. cauſ. dat. dict. l.* 1. *C. de donat. qua ſub mod.* Cum tacita ſubintelligatur conditio: ſi alter ex parte ſua impleuerit, *dict. leg. Cùm proponas*, *leg. quæro*, 56. *paragrapho inter locatorem, D. locat.* Exceptionis † ſaltem be- 252
neficio, Roland. *à* Vall. *conſil.* 60. *numero* 25. & 26. *lib.* 4. Ioan. Cephal. *conſil.* 402. *numer.* 14. *lib.* 3. Aym. Crauet. *conſ.* 192. *numero* 22. *verſic. Ope tamen exceptionis*, Ioan. Baptiſt. Coſt. *conſil.* 52. *numer.* 6. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 355. *numero* 16. cum aliis, quos refert, & ſequitur Mar. Giurb. *deciſ. ciuil.* 100. *numero* 23.

Propter ingratitudinem † donationem reuo- 253
cari poſſe, multis oſtendimus iuribus, & auctoritatibus *de priuileg. pauper. 1. part. quæſt.* 42. *numero* 10. ingratitudinis vitium *à num.* 1. deteſtantes.

Eccleſiæ tamen † donationem factam, ob Præ- 254
lati, vel Capituli, vtriuſque ſimul ingratitudinem, non reuocari, obſeruant Oldrald. *conſil.* 278. *numero* 7. *ver. Ad ſecundum*, Rip. *in l. Generaliter quæſt.* 52. *C. de reuoc. donation.* communem dicens, Iul. Clar. *ſententiar. lib.* 4. §. *Donation*, n. 5. *verſic. Idem quæro*, Marc. Anton. Genuenſ. *dict. tract. quæſt.* 307. Cardin. Dominic. Tuſch. *practicar. conclnſ. lit. D. concluſ.* 711. *numero* 14. Iulian. Viuian. *dict. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 109. Marc. Anton. Genuenſ. *dict. tract. quæſt.* 307. Quia Eccleſiæ facta donatio ipſimet Deo O. M. facta cenſetur ex *dict. c. Verum*, 4. *de condit. appoſit.* qui ingratus eſſe non poteſt, cum ſit omnium gra- 255
tiarum liberaliſſimus largitor. Vndè ad dotem pauperi † datam, proque redimendis captiuis donationem factam, eadem ratione *Genuenſis ibidem* infert, vt iſtarum neutra donationum, ingra- 256
titudine reuocetur. Et an ſi cum pacto † reuocandi ob ingratitudinem donationem, donatio fiat, huiuſcemodi reuocari poſſit? fusè *idem Genuenſ.* diſputat *ibi numero* 6. Iulian. Viuian. *vbi ſupra*, negatiuamque ſimpliciter, & meritò, firmat *Iul. Clar.* cum Franc. Ripa *locis iam citatis*. An autem

quando à Prælato etiam cum Capitulo commis-
257 sa ingratitudo est, eius saltem vita † durante (ne aliquid interim ex donatione consequatur) reuocari donatio valeat: consulendus Cardin. Domin. Tusch. *dict. conclus. 711. numero 25. cum seqq.*

258 Ecclesiam sine cessione † agere posse, notarunt Bart. & Castrens. *in l. Modestinus, D. de solut.* Bald. *in cap. vigilanti, de præscript. numero 5. versic. sed si gereret*, Iulian. Viuian. *dict. c. 5. numero 110.*

259 Etsi regulariter secus, † nec per alium ipso iure acquiri actio queat, cessioque necessario requiratur, ex notatis in *l. Possessio quoque, § etsi possessio, D. de acquir. possess. & in l. Stipulatio ista habere liceret, §. si stipuler, D. de verbor. obligat.* vt tradit Felin. *in proœm. Decretal. verb.* Gregorius, *numero 22. & seqq.* Felici, *de* Societ. *quæst. 14.* præcipuè *numero 33.* Gutier, *de iuram. confirmator. 1. part. cap. 68. numero 1.* Iuramento *ibidem* id speciale tribuens, vt per illud quæratur absque cessione actio. Hodiè licèt *commune id omnibus* videatur, *iure regio* attento, in *l. 3. tit. 8. lib. 5.* Ordinam. *& in l. 2. tit. 16. lib. 5. noua Reg. collect.* obligationem (quoquo modo quis se obligare velle, visus sit) inducente. Et quamuis interius speculanti sese argumenta, aduersantia offerrent sententiæ nunc Ioannis Gutier. *act. c. 68. numero 6.* acquiescimus. Non enim hæc disputandi occasio.

260 Ecclesiæ Rectorem in præiudicialibus † ipsi Ecclesiæ, illius nomine contrà factum suum venire posse, *textus* probat *in cap. si quis præsbyterorum, 6. de reb. Eccles. alien. vel non* Bald. *in capite cum olim, de restit. spoliator.* Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst. 311.* per *legem si is qui non erat, 25* (aliàs, *si is qui hæres non erat*) *D. de except. rei indic.* & *in l.* Modestinus, *10. D. de exception.* Petr. Surd. *consil. 183. numero 43.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 298. numero 47.* Ioan. Gutier. *de iuram. confirmator. 1. parte, cap. 1. numero 96.* Petr. Cened. *ad decretal. collect. 71. numero 2.* Borgnin. Caualcan. *de tutor. & curator. numero 162.* Quorum plerique id confirmant, iuramento etiam Prælati de non reuocando, vel contraueniendo, interueniente.

261 Eandemque assertionem † in quolibet administratore, tutore, vel curatore (vt & hi proprium factum, his, quorum geritur administratio, nociuum impugnare possint) proponimus in *axiomatib. & locis communib. iur. lit. F. n. 51.*

262 Cùm factum suum impugnare, † regulariter possit nemo, vt innumeris penè iuribus, & authoritatibus confirmamus *dict. axiomatib. lit. F. numero 48.*

263 Intrusum neque sibi, † neque alteri ius per intrusionem quærere, *Pauli* responsum probat *in l. si tibi, 18 §. cum possessor, D. de pact.* Quinimo,

264 per intrusionem, titulum † vel possessionem iam quæsitam perdi, tenet Franc Rip. *in l. naturaliter, §. nihil commune, numero 71. D. de acquirend. possess.* & eum sequutus Menoch. *de recuper. possess. remed. 15. n. 164.*

265 Ecclesiæ † autem per intrusum acquiri, firmat Bald. *in cap. nihil est, 44. numero 11. de election.* & cum eo Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst. 312.*

266 Executio facta iuris ordine non seruato, † præscripto à *l. Diuo Pio, 15. §. in venditionibus, D. de re indic. l. 3. titul. 19. part. 3. l. 19. tit. 21. lib. 4. noua Reg. collect.* veluti quæ in forma peccauit nulla est, ex congestis à *nobis in axiomatib. & loc. commun. iur. lit. A. numero 129. & lit. F. numero 190.* notatque Paz *in praxi, 5. part. tom. 1. cap. 2. num. 32.*

Ecclesiæ verò fauor † ab hac necessitate liberat, à nominibusque debitorum poterit executio 267
ab Ecclesia petita initium sumere, secundum *Baldum in cap. quoniam frequenter, §. sin autem super, vt lite non constet* Cyn. *in auth. hoc ius porrectum, numero 3. C. de sacr. Eccles. &* Marc. Anton. Genuens. *dict. tract. quæst. 313.*

Spoliatum in primis, † omnique exceptione 268
posthabita, restituendum esse, vulgaris dictat iuris regula, quam ornauimus *de priuileg. pauper. 1. parte, quæst. 46. numero 1. & seqq.*

Sed aduersus spoliatum posse Ecclesiam † ante 269
restitutionem de dominio opponere, si se incontinenti offerat probaturam, aiunt Bald. *in l. 1. ad fin. D. de appellat*, Alexand. *in l. naturaliter, §. nihil commune, numero 30. D. de acquir. possess.* Anton. Gabr. *commun. conclus. lib. 5. titul. de restit. spoliator. conclus. 1. numero 43. versic. Tertiò limita.* quorum probat iudicum *Genuens. q. 314.* Tametsi *Ripam, Corcetum*, eundemque *Alexandrum* negantes referat.

Non minus quoque iuris regulæ notæ Ec- 270
clesiæ fauor † derogat, præscriptæ à *l. si quis in tantam, 7. C. vnde vi, l. 10. titul. 10. part. 7. l. fin. titul. 14. ead. part. l. 11. titul. 13. part. 5. & l. 1. titul. 13. lib. 4. noua Reg. collect.* Quibus, *si quis in tantam furoris peruenerit audaciam, vt possessionem rerum apud fiscum, vel apud homines quoslibet constitutarum, ante euentum iudicialis arbitrij violenter inuaserit: dominus quidem constitutus, possessionem quam abstulit, restituat possessori, & dominium eius rei amittat: si verò alienarum rerum possessionem inuasit; non solum eam possidentibus reddat: verum etiam æstimationem earum rerum restituere compellatur.* Verba sunt *Valent. & Theodos.* Imperatorum in *dict. l. si quis in tantam*, cui cæteræ relatæ concordant.

Earum namque pœnam, ob violentiam à Præ- 271
lato † commissam Ecclesia vitat, sic attestantibus Glossa, *in cap. 1. verb. Rigor de dol. & contum.* Tiraquel. *de priuil. pia caus. priuileg. 144.* Genuens. *dict. tract. quæst. 314. num. 2.* Palac. Rub. *in repet. rubr. de donation. inter vir. & vxor. §. 66. numero 22.* Iacob. Menoch. *de recuper. possess. remed. 9. numero 118. & consil. 39. numero 2. & 55.* P. Molin. *de iust. & iure, tom. 3. disput. 682. num. 29.* Petr. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 48. numer. 72. cum seqq.*

Immemorialem etiam consuetudinem in Ec- 272
clesiæ præiudicialibus † attendendam non esse dicunt *Felinus, Zabarel. Alexand. Nicol. de Neap.* & alij citati à Genuens. *d. tract. quæst. 315.* quam fatetur veriorem sententiam, quamuis contrariam defendant alij ab eodem quoque relati. Priori auxiliantur *textus in cap. 1. de consuetudin. libr. 6.* Et si fieri distinctio soleat, inter consuetudinem iuri conformem, præter, vel cõtrà illud, & secundum cuiusque naturam tempus ad consuetudinem inducendam præfigi. Quadragenarium verò tem-
poris spatium † ad consuetudinem inducendam in 273
præiudicialibus Ecclesiæ sufficere, idque desiderari cum aduersus eam tanto tempore præscribatur: placuit, *Dominis de Rota, in nouis, titul. de consuetudine, decision. 6. num. 1. & 5.* Petro Duen. *regul. 139.* Innocentio, Hostiensi, Abbati, Felino,

&

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

& multis aliis, quos refert, & sequitur Alexand. Moneta *in tractatu de optione, capite sexto, numero nono*, Benedictus Capra, *regul. 13. numero 30.*

274 Ad priuatorum autem incommodum,† triginta annorum spatio (ad summum) induci consuetudinem obseruat (ita decisum testatus) Matth. *de Afflict. decis. 321. num. 18.* Vrsil. *in addit. ad eundem, ibid. numero 10.* & Monet. *citato loco, numero 8.* Decemque sufficere annos ad consuetudinem inducendam, siue præter ius, siue contrà ius sit, siue inter præsentes, absentesve, siue causam continuam habeat, seu quasi, siue titulum, & causam contineat, siue non profitetur, ex communi, Benedict. Capta *d. reg. 13. à n. 15. cum seqq.* vsque ad *num. 28.*

275 Promittens factum,† etsi ad illud non obligetur præcisè, & interesse præstando liberetur, ex Tuberonis sententia, quam *Celsus* probat, *Vlpiano* auctore, *in l. Stipulationes non diuiduntur, 72. §. Celsus tamen, D. de verbor. obligation. & in l. Stipulationibus, 54. §. Operarum, versic. solutio autem eius, D. eod. tit. & in l. Si quis ab alio 13. in fin. de re iudic.* quibus in locis vnanimiter id profitentur Doctores, & confirmat eruditissimus Anton. Gomez. *variar. tomo 2. capite 10. numero 21. & 22.* negans Pariter assertionem hanc dispositione *legis 5. titulo 27. parte 1.* corrigi, *Petr. Surd.* (multis citatis) *consilio 330. numero 5.* plenè Ioan. Gutier. *de iuram. confirmator. 1. part. capite 39. numero 1. & sequentibus,* Ioan. *Yañ. Parlador. rer. quotidianar. libro secundo, capite sexto, à numero 1.* Cardin. Dominic. Tuschus *practicar. conclus. littera O. conclus. 43.*

276 Ecclesiæ tamen promittentem, † ad factum præcisè teneri, nec præstando interesse liberari, veriorem dicit, eamque firmat Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst. 316.* Vniuersitatis publicique fauoris ad instar, cuius ratione omninò factum præstandum asserit, ex communi, *in dict. l. Stipulationes non diuiduntur.* Cui fauet *text. in l. fideicommissa, §. fin. D. de legat. 3.* quam in hoc sensu, reipublicæque fauore intelligit Gomez. *dicto capite 10. num. 22. versic. Tertius casus,* Ad libertatisque similitudinem, in eandem (cum Tiraquel. *de pia caus. privileg. 122. per text. in l. Qui Romæ, §. Flanius, D. de verb. oblig.* in ea loquente) descendit Gutier. *d. cap. 39. numero 4. in fin.*

277 Etsi apud nos iam regulare effectum sit, vt obligatus ad factum, illud præstare cogatur, nec interesse præstando liberetur, ex *lege 2. titulo 16. lib. 5. noua reg. collect.* vbi sic *Matienz.* firmat *glos. 6. numero 2.* ni promissor illud præstare non valeat, cum *Gregor. Lopez. ibi citato*, latiusque *Gutier. d. c. 39. numero 5.*

278 Prohibita alienari ad Ecclesiam transferri posse (*ex text. in auth. Ascripsitios, C. de Episc. & Cleric.*) notauit Ioan. de Plat. *in l. quemadmodum, C. de agricol. & cens. libro 11. quæstione 7.* quem refert, & sequitur Genuens. *dicto tractatu quæst. 321.*

279 Etsi alienationis prohibitio, dispositiovè, ne in aliquem alienatio fiat, † etiam filium comprehendat, *Socini* sententia, *consil. 26. libro 1.* quam *Vincent. Fusar.* probat, *de substitution. q. 686. n. 4.* ipse licet, *quæst. 715. num. 1. & 2.* dicat: alienare prohibitum, in filios alienare posse, ex Bald. *in l. Cum pater, 79. §. Cùm inter* (& ibi est text.) *D. de legat. 2. & cons. 358. n. 3. lib. 1.* Rimin. *iunior. cons. 15. n. 10. 49. & seq. lib. 1.* & Ioan. Vincent. Honded. *consil. 42. num. 51. lib. 2.*

Prohibitaque alienatione, *vt bona in familia* † 280 *perpetuò maneant*; post quartum gradum in Ecclesiam alienari posse; tanquam speciale commendauit Genuensis, *q. 330.* eumque simpliciter sequutus Iulian. Viuian. *in praxi iuris patronat. d. lib. 2. cap. 5. num. 117.* Cùm regulare † videatur? 281 Eiusmodique prohibitionem vltrà quartum gradum; seu generationem non extendi, *ex textu in auth. de restit. & fideicommiss. §. Nos igitur, collat. 9.* tenent (post DD. ibi) Cardin. Francisc. Mantic. *de coniectur. vlt. volunt. lib. 8. titulo 2. n. 21. & seqq.* Iacob. Menoch. *consil 333. num. 23.* Vincent. Fusar. *consil. 92. n. 6.* Ludouic. Molin. *de Hispanor. primog. lib. 1. cap. 14. n. 12.* quamuis in id Hispaniæ maioratibus *ibidem numerisque seqq.* procedere neget. Quod & acriter defendit Couar. *variar. lib. 3. cap. 5. num. 4.*

Legis taxatiuè loquentis, identitatis existente ratione, fauore Ecclesiæ † fieri extensio solet, se- 282 cundum Ludouicum Roman. *in auth. similiter, numero 16. in fin. Cod. ad leg. Falcid.* & Franciscum Rip. *in leg. Si constante, num. 86. D. solut. matrim.*

In aliis non vtique, cum taxatiua † omne aliud 283 præter nominatim expressum excludat, iuxtà *l. 2. C. de patrib. qui filios distr. l. ob as, 12. C. de prad. minor. cap. Cum Ecclesia Sutrina, 3. de caus. possess. & propriet.*

Fideiubere Clericos, † ita *in cap. 1. de fideiuss-* 284 *soribus.* Concilium Cantuariense vetauit: *Clericus fideiussoribus inseruiens, abiiciatur.* Cui conuenit *Regia lex 45. in princip. tit. 6. part. 1.* vbi *Gregorius* potestatem fideiubendi clericis interdictam aduertit, notantque Hippol. *de Marsil. in rubr. de fideiussor. à numero 309.* Anton. Gomez. *2. tom. variar. cap. 13. n. 18. versic. Secundò principaliter,* Iacob. Menoch. *de arbitrar. casu 432. d. n. 1. & de præsumption. lib. 2. præsumpt. 46. n. 2.* Ioan. Gutier. *de iuram. confirmator. 1. part. cap. 72. n. 2.* Carol. *de Graf. de effectib. clericat. effectu 44.* Petrus Cened. *ad decretal. collect. 164. n. 1.*

Pro Ecclesia † tamen, prohibitionem hanc re- 285 missam, fideiubendique facultatem clericis concessam, docent Abb. *in d. c. 1. de fideiussor. n. 3.* Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. qu. 325.* & Bellet. *disquisit. cleric. p. de disciplina clericorum, §. 2. num. 6. versic. Potest.*

Simile de aduocati, † & procuratoris officio, 286 *in prima de priuileg. pauper. parte, quæstione 9. numero 5. & 9.* prænotamus, vbi & si clericis in foro sæculari postulare fas non esse diximus: piæ tamen causæ (& sic Ecclesiæ fauore) licere ostendimus.

Legata hæreditatem superantia, diminutionem † pro rata pati (*Masurij Sabini* probata sen- 287 tentia, *l. Si quis testamento, 82. §. Apud Iulianum, D. de legat. 1.*) Iulianus respondit *Apud Iulianum* (inquit ipse) *lib. 32 Digestorum* Marcellus *notat: Is qui sola 30. reliquerat, Titio 30. legauit, Seio 20. mænio 10.* Masurius Sabinus *probat, Titium 15. Seium 10. Mænium 5. consequuturos.* Vlpianus in *l. quærebatur, 81. ad leg. falcid. & in l. 2. §. 1. D. de condict. indebit.* per quæ iura id ipsum firmat Anton Gomez. *tom. 1. variar. cap. 12. numero 34.* siue specie, siue quantitate, vtrumquevè simul legata contineant. Notat etiam Surd. *de aliment. titul. 8. priuileg. 30. numer. 1.*

Aæeued.

Azened. *in l. 13. titul. 6. lib. 5. noua Reg. collect. nu.* 19. *versic. Secundo ampliatur.*

288 Ecclesiæ verò relictum,† integrum,& absque diminutione deberi;probare nititur Genuens. *dict. tract. quæst. 309.* ad dotis, † alimentorumque legati similitudinem. Quæ diminutionem non admittere (dotem præcipuè) *Petrus Sard.* ostendit, loco citato, *numero* 2. & 4. Idque in legato

289 quolibet † procedere diminutionemque cum aliis legatis non pati, obseruant, multis comprobantes, Andr. Tiraquel. *de pia caus. priuileg. 72.* & Petr. Surd. *priuileg. 30. nu. 3.*

Quæ aliorum legatorum respectu, non legitimæ † parentum, aut filiorum intelligenda sunt.

291 Ea enim integra præstanda est, vrque præsertur, de legatis etiam piis (ad *dict. §. Apud Iulianum*, normam) diminutionem, deductionemque faciendam aduertunt (*ex l. si certarum, 18. §. fin. cum l. seq. D. de milit. testam.* antiquiorum etiam auctoritate) Gregor. Lop. *in l. 1. glos. 1. tit. 11. part. 6.* Parlador. *rer. quotidianar. lib. 1. cap. 18. num. 3. & 4.* Azeued. *in dict. l. 13. tit. 6. lib. 5. noua Reg. collect. num. 19.* Quod de legatis in quantitate consistentibus fatetur Gutier. *in repetit. leg. nemo potest, D. de legat. 1. numero 94. iuncto numero 97. versic. De aliis autem:* in speciebus; dubitat. Quamuis & in quantitate contrarium tenentes refert Paulum Castrens. *in dict. l. Si quis testamento, §. 1. numero 5.* & Cifuentes, *in l. 30.* Taur. *numero 3.*

Falcidiam quoque de legato Ecclesiæ † facto

292 detrahi, Imperator vetuit in *auth. Similiter, C ad leg.* Falcid. & *in l. si quis ad declinandam, 37 §. licentia, C. de Episcop. & Cleric.* quas confirmarunt *l. 1. & 4. titul. 13. part. 6.*

293 Quod ad Trebellianicam † (ex vicissitudine, quam Falcidia habet) traxere Tiraquel. *dict. priuileg. 72.* Genuens. *quæst. 571. numero 3.* Anton. Gomez. *variar. tom. 1. cap. 5. numero 11. in fin.* Eman. Cost. *in cap. si pater. 2. parte, verb. Trebellianica, numero 13. de testam.* Ideò *authentica contra rogatus, C. ad S.C.* Trebell. dispositionem

294 † (per quam grauatus restituere sine liberis decedens, quidquid ex hæreditate supererit; quartam ad minus fideicommissario reseruare, vel consumptam supplere, iubetur, nisi pro dote, vel captiuorum redemptione expenderit) in Ecclesia, vel alia pia causa procedere, pro eisque expensum, fideicommissario restituendum non esse, asserit Genuens. *dict. tractat. quæst. 336.* Etsi Glossa *vnica in dict auth. similiter, C. ad leg.* Falcid. tunc falcidiam, de legato Ecclesiæ facto non detrahi, dicat, cum pro Ecclesia construenda, vel reficienda factum est; non si Ecclesiæ simpliciter relinquatur, ex *l. 1. §. municipium, D. ad leg. falcid.* Sed verius est (& Glossa ipsa agnoscit) per nouiora iam relata iura priora corrigi, & piarum causarum, Ecclesiæque fauore Falcidiam, & Trebellianicam cessare, in eiusque vtilitatem, & obsequium expensum, aggrauato restituere, iuxta *dicta auth. contrà rogatus* formam, necessariò restituendum non esse.

Ecclesia item illud habet præcipuum, vt sine

295 decreto etiam à minore construi, † dotarique possit, veluti multis iuribus, ac rationibus comprobat Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Ecclesiast. quæst. 334.* cúmque simpliciter sequutus Iulian. Viuian. *dict. lib. 2. cap. 5. num. 119.* Ea

296 præcipuè, quòd dotare, construerevè Ecclesiam, quid spirituale sit, † quia spirituale parit (Ecclesiam nempè) vel spirituali anexum, vt ius patronatus, *cap. Quanto, 3. de iudic.* cui conuenit *l. 56. tit. 6. part. 1.* In spiritualibus † autem, vel ab eis 297
dependentibus, minor pro maiore reputetur, *cap. Si annum, 3. eodem de iudic. titul. lib. 6.*

Quod alio ego comprobo fundamento, † petito à *lege fin. §. Cum autem, C. si maior factus alienation. factam sine decret. rat. habuer.* & *l. titia, 63. D. de iure dot.* quæ doti, donationiue propter nuptias à minore sine decreto factæ, valorem, & firmitatem tribuunt, correcta *lege prædia, 8. C. de præd. & aliis reb. minor.* vt notat Glos. *in dict. §. Cum autem, verb. Excepta,* aliis adductis solutionibus, & obseruant Marc. Antonin. *variar. resol. lib. 2. resol. 24. numero 8.* Marc. Anton. Thomas. *decis. 72. numero 4.* aliique relati ab eo. Idem ergo in Ecclesiæ dotis constitutione dicendum. 298

Cùm de dote profana † ad Ecclesiæ & spi- 299
ritualem dotem validum argumentum sit, vt Nicol. Euerard. prosequitur, in Topic. *legal. loco 76. de matrimonio carnali ad spirituale,* propéque infinitis auctoritatibus comprobamus in *Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. numero 478.* Et

300 omnia priuilegia illi concessa, † huic pariter, Ecclesiæ nempè doti, competere, aduertit. Iulian. Viuian. *dict. cap. 5. numero 53. 54. & 55.* ad multa inferens, in confirmationem allegans *Enerardum suprà,* & *Paulum Citand. de iure patron. part. 3. quæst. 12. cap. 2.* notamúsque iam *hac eadem quæst. n. 45. & seq.*

Cùm aliis regulariter donare, nec cum decreto † minoribus liceat, Imperatore Iustiniano in *dict. l. fin. §. Cum autem,* sic vetante: *Cùm autem donationes à minoribus, nec cum decreto celebrari possint,* stantibusque ad id integris in iure titulis. 301

Nemo est qui nesciat anxioma vulgare continens, *Testatoris voluntatem † deambulatoriam esse, vsque ad vltimum vitæ exitum,* eamque ad 302
libitum interim reuocare posse. Quod firmamus in *nostris, lit. V. n. 179.*

Non tamen vulgaris eidem in Ecclesiæ fauo- 303
rem limitatio, † qui efficit, vt quandoque in testamento dispositæ reuocari à testatore nequeant: Veluti si disponat, vt de ordinarij consensu construat, vel dotet Ecclesiam hæres: non enim posse quoad hoc testamentum postmodum reuocari, affirmant Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst. 335.* & Iulian. Viuian. *dict. lib. 2. cap. 5. numero 116. versic. Etsi testator,* adducto Lambert. *de iure patronat. art. 8. §. quæst. princip. part. 1. lib. 1. nu. 45. & art. 10. quæst. 4. princip. 1. part. d. lib. 1.*

Legatum quod pro non scripto habetur, si 304
Ecclesiæ, † vel piæ causæ relictum sit, deberi, dicunt *Bart. Alexand.* & alij (per illum textum) *in l. alio, 9. D. de aliment. & cibar. legat.* Andr. Tiraquel. (multis citatis) *de pia caus. priuileg. 38.* Marc. Anton. Genuens. *q. 356.* Petr Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 14. n. 14.*

Si verò alteri † sit factum, apud hæredem, vel 305
substitutum manere; statuunt *l. Quidam referunt, 14. D. de iure codicil.* & *l. vnic. §. in primo, C. de caduc. toll.* aduertuntque Tiraquel. *vbi proximè,* & Surd. *dict. priuileg. 14. numero 4. in fin.* Idque non solum cùm pro non scripto legatum habetur, obtinet: sed etiam si caducitatis causa, aliavè ratione legatario non quætitur, *d. l. vnic. §. cum triplici,* & *dict. §. In primo,* notat idem Surd. *de aliment. tit. 2. q. 15. n. 218.*

Pro

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Pro re ab hoſtibus capta ad maius pretium,
306 † quam ab eis redempta eſt, Eccleſiam non teneri (ad libertatis ſimilitudinem, ex *l. fin. C. de captiu. & poſtlimin. reuerſ.*) *Genuenſ.* tradit *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt.* 353. Cùm tantùm aliter
307 rem valere, † quanti vendi poteſt, in prouerbium abierit, deductum à *l.* 2. § *ſi hæres*, *D. ad S. C. Trebell.* & à *l. mortis cauſa*, 18. §. *fin. D. de donation. cauſ. mort.* memorantque Andr. Fachin. *controuerſiar. iur. lib.* 2. *cap.* 21. *verſic. ſecundum eſt*, & Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 454. *numero* 28. quod *nos in axiomatib. omiſſis*, ac ſuper additis, intelligimus, & limitamus.

308 Quamuis compenſationem ex omnibus † actionibus, ipſo iure fieri, *Iuſtinianus* ſanciat in *l. fin. C. de compenſation.* Regiaque *lex* 20. *titul.* 14. *part.* 5. Eccleſiæ tamen decimas †
309 petenti obiici compenſationem non poſſe, teſtatur *Genuenſ. quæſt.* 359. citato *Romano ſingul.* 545. ad fiſcique ſimilitudinem, ex *l.* 3. *C. de compenſation.* Eodem verò argumento, fiſcique
310 ſimilitudine † (ex *l. idem iuris*, 12. *& l. fin. D. de compenſation.* quæ expreſſiorem continent in fiſco determinationem, vt contra eum, quemadmodum contra priuatum compenſatio admittatur) decimæ Papalis debitorem obiicere compenſationem poſſe, admittendamque, firmat Alex. Monet. *tractat. de decim. capit.* 9. *n.* 172. *& ſeq.* adducto quoque Bellenz. *de charit. ſubſid. quæſt.* 53.

Dominorum iuſſibus, de quorum iuſtitia an-
311 ceps iudicium eſt, † etſi obedire ſubditus debeat, *cap. quod culpatur*, 23. *quæſt.* 1. adeſt enim pro Dominis iuſtitiæ præſumptio, vt docent Iacob. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 69. Ioan. Cephal. *conſil.* 110. *numer.* 31. *& ſeq. lib.* 1. Proſper. Farinac. *prax. crimin. part.* 3. *quæſt.* 97. *num.* 44.

312 Domino tamen Eccleſiam perſequenti, † obſequi ſubditus contra eam non debet, *cap. iuratos*, 15. *quæſt.* 6. Genuenſ. *dict. tract. quæſt.* 360. firmantque dicta à *nobis de priuileg. pauper.* 2. *part. quæſt.* 65. *à numero* 81. præcipuè *numero* 83.

313 Eccleſiam, vel hoſpitale expoſito † ſuccedere, perſuadere conatur *Marc. Anton. Genuenſ. quæſt.* 362. pedem tamen non firmat, aſſerit autem Farinac. *fragmentor. crimin. part.* 1. *lit. F. num.* 134. ex ſententia *Baldi*, & *Peregrini* aſſenſu. Qua de re latiùs *nos dict.* 2. *part quæſt.* 65. §. 2. *n.* 202. *&* 203.

Condemnationis, vel compoſitionis, pro Cle-
314 rici offenſione factæ, † partem dimidiam Eccleſiæ pertinere, diſponit *text. in cap.* 2. *de pœn.* cuius conſtitutionem etiam conſanguineis Clerici exiſtentibus procedere, teſtatur *Genuenſ. dict. tr. quæſt.* 369. Et ſi hoc caſu neget *Couar. lib.* 2. *variar. cap.* 9. *numero* 10. Panormitani ſententiæ adhærens.

Ex pacto nudo, pollicitationeque ſpeciali fa-
315 uore Eccleſiæ, † actionem oriri, larè probat *Genuenſ. dict. tractat. quæſt.* 372. Contrarium in
316 aliis, † de iure Ciuili, imò & de iure Canonico, ex communiori ſententia tradens. Cuius rei multos licet videre agentes, citatos à Petro Cened. *ad Decretal collect.* 41. *numero* 5. & ab Auguſt. Barboſ. *ad cap.* 1. *de pact numero* 6. iu-
317 re autem noſtro Regio id omnibus † in communi datum à *leg.* 2. *titul.* 16. *lib.* 5. *noua Reg. collect.*

vt ibid. à *numero* 1. multis relatis, tradit *Azeued.* idem in pollicitatione affirmans, poſt *Didac. Perez. Anton. Gom.* & *Matienz.* allegatos ab eo.

Cogitationis pœnam † pati neminem, in om- 318
nium ore verſatur, eſtque axioma frequens, quod tradimus, & ornamus in *noſtris, lit. C. numero* 75. *& ſeqq.*

Si tamen contra Eccleſiam † cogitatio ſit, pœ- 319
næ ſubiacere, textus probat ſingularis *in l. Præſenti*, 5. *circa princip.* in verbis illis: *aut nuda ſaltem cogitatione*, *C. de his, qui ad Eccleſ. confug.* vbi Gloſ. *verb. cogitatione*, id in ſpecie notat. De cuius textus intellectu egere Menoch. *de arbitrar. cent.* 4. *quæſt.* 360. *numero* 68. Farin. *prax. crimin. quæſt.* 28. *numero* 4. Noſque dicto aduertimus *axiomate, num.* 78.

Alimentorum legatum in non perfecto teſta- 320
mento relictum, † ſi per triennium præſtari contingat, in futurum deberi, textus eſt formalis in *l.* 1. *C. de fideicommiſ.* & (infinitis propè cumulatis) tradit eruditiſſimus *Petr. Surd. de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 22. *n.* 3. concluſionem hanc ſequentibus amplians, & exornans, & ad quamlibet cauſam piam, ac fauorabilem extendens, cum *Tiraq. de pia cauſ. priuileg.* 60. *Euerard. Mench.* & aliis. Eamque Eccleſiæ commodat *Genuenſ. q.* 391. & illius ſimplex relator *Viuian. d. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 127.

Cùm aliàs tempus non eſſe modum inducen- 321
dæ † obligationis, conſtet ex *l. obligationum ferè*, 44. §. *Placet autem, D de obligation. & actionib.* adductiſque à *nobis in axiomatib. & locis commun. iur. lit. T. num.* 34. & notat in ſpecie Surd. *d. priuileg.* 22 *num.* 1. *& ſeq.* Cuius aſſertionis
322 vires, Eccleſiæ vel piæ cauſæ fauor † infringit, diſpoſitione *textus in cap. ad Apoſtolicam*, 42. *de* Simon. & aduertunt Tiraq. *de priuil.* 60. Genuenſ. (aliis, mendosè tamen citatis) *q.* 478. & Iulian. Viuian. *d. loco*, *num.* 145. quod ſanè iuxta notata *ſuprà in præfation. n.* 32. intelligendum: ſi titulus ſaltem etiam inualidus præcedat, ex *dict. l.* 1. *C. de fideicommiſ.* Nec aliud *text. in d. c. ad Apoſtolicam* probat, cum de generali conſuetudine; non de ſpeciali prælatione loquatur.

Debitorem Eccleſiæ ne capiatur † celans, aut 323
fugientem recipiens, de ſuo debitum Eccleſiæ ſoluere tenetur, vt *Genuenſ. & Peregrin.* probant: ille, *in practicabilib. Eccleſiaſt. quæſt.* 405. hic, *de iure fiſc. lib.* 6. *tit.* 1. *nnmero* 33. ex textu *in l. quoties*, 3. *C. de exactor. tributor. lib.* 10. in fiſco loquente.

In aliis, † non niſi per vim, à familiæ manu 324
eximens, tenetur, iuxta *textum in l. pen.* §. 1. *D. ne quis eum qui in ius voc.* Etſi in quolibet † *dicta* 325
legis quoties deciſionem procedere velit *Marc. Anton. Peregrin. dict. loco*, ex *Bar. And. de Barul.* & *Bald.* ibi relatis, eam de eximente per vim intelligens. Priorem tamen ſenſum, & intellectum textus in eius vltimo reſponſo approbare videtur, rationiſque inter Eccleſiam, aut priuatos, hac in ſpecie, diſſimilitudo ſuadet, quam *Diuus Hieronym.* monſtrat *epiſtol. ad Nepotianum*, inquiens: *Amico quippiam rapere furtum eſt: Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt.*

Cùm procuratore illegitimo in Eccleſiæ fa- 326
uorem † ſententiam latam, validam eſſe, confirmat Genuenſ. *quæſt.* 414. per *legem non eo minus*, 14. *C de procurator.* in Minore loquentem, de vnoque ad aliud ſæpè comparationem factam,

327 in contrarium † cõmuni regula existente, deducta à *cap. Nonnulli*, 28.§. *Sunt & alij*, *de rescript.* & traditis per Scribentes *in l. Licet*, *C. de procuratorib.* Sebastian. Bant. *in tractat. de nullitat. sententiar. titul. de nullitate ex defect. inhabitat. seu mandati*, *&c. num.* 65. & Camil. Bottel. *in summ. decis.* 1. *part. titul.* 66. *de procurator. num.* 518. Qui non modo, *num.* 324. ait,

328 non valere sententiam post quam † ratificatio sequuta est, ex *Rot. in antiq. decis.* 13. *de procurator. incip. Nota quod gesta:* sed nec ante sententiam pro validitate actuum in consistorio Principis gestorum ratificationem admitti, testatur, authoritate Baldi *in l. Falsus*, *numero* 2. *verb. Secundo præmitte*, *C. defunt.* Panormit. *in dict.* §. *Sunt & alij*, *num.* 4. & 5. Iafred. Lanfranc. Balbi, *decis.* 205. *incip. Gestum per falsum*, & aliorum.

329 In re sua quemlibet moderatorem esse, † & arbitrum, ratio, & Iura vulgaria dictant, quæ retulimus, & ornamus in *Axiomatib. nostris*, *lit. R. n.* 49. & *seqq.* Conductores ideò mutare

330 potest dominus, quin primus sibi potius rem locari, † quam alteri, ius petendi habeat, vt rectissimè *Zeno* Imperator decreuit in *l. Ne cui*, 32. *C. de locat.* Cuius plenè discussère materiam Nicol. Boer. *decis.* 107. Francis. *à Ponte*, *cons.* 23. *per tot. part.* 1. *Mar. Ginrb. decis.* 59. & *Marta voto* 96.

331 Ecclesiæ verò vtilitati in hoc quoque consultum, † si enim ei intersit in locatione perdurare, tantumque soluere velit, quantum offerat alius: expelli à re conducta suo nomine conductorem, non posse, *Genuensis* probat *in practicabilib. Ecclesiastic. quæst.* 411. ex *text. in cap.* 1. *de locat.* in scholaribus loquente, qui in Reipublicæ vtilitatem studio vacant. Cuius sunt prosequuti materiam Petr. Rebuff. *de priuileg. scholasticor. priuileg.* 9. Anton. Gomez *tom.* 2. *variar. cap.* 3. *numero* 5. & Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 24. *numero* 2. Ipsam verò Ecclesiam conductores inuitos, tempore conductionis impleto, retinere quandoque posse, *infrà* notamus *num.* 344.

332 Confessionem etiam iudicialem, parte absente factam, † nemine saltem pro ea acceptante, nec confitenti nocere, nec probare; ex *Vlpiani* deducitur responso, *in l. Certum*, 6. §. *Si quis absente*, *D. de confes.* & Scævolæ *in l. vlt. & ibi* Glos. *fin. D. de interrog. action.* plurimisque relatis, obseruat Ioseph. Mascard. *de probationib. concl.* 347. *num* 1.

333 Ecclesiæ verò, vel piæ causæ fauore † probare, obligationemque inducere, firmat Genuens. *quæst.* 449. & Ioseph. Mascard. *dict. loco*, *num.* 13. & clarius *n.* 93.

334 In testamento, sibi adscribens, † & legis Corneliæ incurrit pœnam; & emolumentum perdit *l. 3. & tot. tit. C. de his qui sibi adscrib. in testam.* De qua re plenissimè Farinac. *de falsit. quæst.* 150 *n.* 175. & *seqq.*

335 Clericum verò legatum sibi adscribentem, quod Ecclesiæ † vtilitatem respiciat, nec pœnam incurrere, nec emolumentum perdere, ait *Genuens. dict. tractat quæst.* 453. Textum allegat, & Doctores in *cap. Cùm inter*, 13. *de re iudic. in cap.* 2. *de donation. & in cap. fin.* 16. *quæstion.* 1. Quæ tamen iura id mihi nequaquam probant.

336 Conformem libello sententiam esse † debere; per quam vulgatum axioma est, à *Nobis* quoque traditum, & ornatum *in nostris*, *lit. S. n.* 5. & *seqq.*

Pro Ecclesia † tamen etiam non conformem 337
libello sustineri sententiam, *Marc. Anton. Genuens.* firmat, *quæst.* 454. Nosque aduertimus *vbi proximè*, *num.* 118.

Quamuis profanarum legum in testamento- 338
rum solemnitate † constitutionem, septem, vel quinque testium numerum desiderantem (iuxta *l. Si vnus*, 12. *l. Hac consultissima*, 21. & *l. fin. C. de testam.* Regiamque 3, Taur. & *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *nouæ Reg. collect.* nouiorem formam præscribentes:) Canonicæ sanctiones non attendant, coramque Parocho, † duabusque aliis, vel tribus idoneis 339
personis factum testamentum *Alexandri Tertij* decretum confirmet *in cap. Cùm esses*, 10. *de testã.* Parocho tamen, & testium assignato numero deficiente; inualidum testamentum reddi, ipsiusmet *text.* litera deprehenditur, & firmant Petr. Cened. *ad Decretal. collect.* 159. *n.* 2. Marc. Anton. Genuens. *quæst.* 660. & Augustin. Barbos. *in collect. ad eundem text. n.* 6

Si verò ad Ecclesiæ vtilitatem † sit factum te- 340
stamentum, duobus tantum modò testibus valete; idem ipse Põtifex S. in *c. Relatum*, 11. *eodem tit. de testament.* decreuit. Cuius decisionem cuiusvis piæ causæ fauori passim commodant Doctores, quos *ibid. n.* 2. *Aug. Barbos.* refert. Etiamque si vicini testes non sint (legibus quoque Regiis stantibus) contendit *Salon de Paz in dict. l.* 3. *Taur.* 1. *part. conclus.* 4. *n.* 760. quin ad Ecclesiæ vtilitatem legatum factum, à Parocho, duobusque de fama testibus, si ab aliis ortum habuit, probari *Genuensis* tenet, *quæst.* 455. ita in Neapolit. Consil. decisum affirmans.

Specialia duo † circa idem concurrere non 341
posse; in *Axiomatib. lit. D. n.* 233. multis tradidimus. Ecclesiæ fauore † posse, *Genuensis* probat 342
in practicabil. Ecclesiast. quæst. 457. ex *cap.* 2. *de consuetud. & ibi* Bald.

Inuitos conductores, † *seu haredes eorum*, *post* 343
tempora locationis impleta, *non esse retinendos*; *sæpè rescriptum est.* Imperatoris *Philippi* sunt verba in *l. Inuitos*, 11. *C. de locat.* Conducuntque tradita per *Nos de priuile. pauper.* 1. *part. quæst.* 24. *n.* 1. & *seq.*

Rerum tamen Ecclesiæ conductorem, qui 344
multum fuit lucratus, † ad reconducendum compelli posse (ad similitudinem Fisci, ex *l. Cotem ferro*, 11. §. *Qui maximos*, *D. de public. & vectigal.*) tradit Genuens. *quæst.* 459.

Hæreditatem paternam, quam ingressus Mo- 345
nasterium † non adiuit, anteque decessit, ad Monasterium transmitti, scribunt Doctores *in l. Deo nobis*, 42. *C. de Episc. & Cleric. &* Genuens. *quæst.* 465. Locum enim filij Monasterium † tenet, *cap.* 346
In præsentia, 8. *de probation.* vbi Augustin. Barbos. *n.* 2. infinitos propè in id allegat, *suprà*que diximus, *n.* 139. Filios autem † paternam hæ- 347
reditatem non aditam, transmittere, *in Axiomatib. nostris* aduertimus, *lit. H. n.* 9.

Cùm in aliis † plusquam notum sit, hæredi- 348
tatem non aditam, non transmitti, vt *dict lit. H. n.* 8. multis ostendimus.

Conficiendi inuentarium obligatio, † ne 349
adiens hæreditatem vltrà illius vires teneatur, omnes (quantumuis etiam priuilegiatos) adstringit, vt *de priuileg. pauper. secunda parte quæst.* 58. *à numero* 1. & præsertim *numero* 7. diximus.

Ecclesiam

UAB Biblioteca de Ciències Socials

350 Ecclesiam, † non vtique. Vltrà vires enim hæreditatis, inuentario etiam non confecto, nequaquam teneri ex veriori, magis communi receptaque opinione annotamus, *ibid. n.* 18.

Alienationem annullare, aut rescindere volen-
351 tem, pretium reddere † debere, nec aliter rem recuperare, rectè Imperatores decreuere, Gordian. *in l.* 3. Augusti *in l* 4. Constantinus, *in l. Si per impressionem*, 11. *C. de his qui vi, met. vè caus. fiunt*, Antoninus, *in l. vnic. C. de reputation.* & Alexand. *in l.* 1. *C. de rescind. vendition.*

352 Ecclesiam verò † rem alienantem malè, nullo dato pretio repetere posse, nec pro eo emptori retentionem in re dari alienata, & textus probat *in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccles.* §. *Si quis igitur, coll.* 2. (inquiens, *Si quis igitur emere præsumpserit rem Ecclesiasticam, aut ptochicam, cadat quidem mox pretio, &c.*) & profitentur Rebuff. *in compend. alienation. rer. Eccles. numero* 116. *& in comment. ad l. bona fidei, vers. Vigesimus-quartus, D. de verbor. signif.* (apud quem *dicto compendio*, quam multas alias pœnas contrà rerum Ecclesiæ alienatores videre licet. *Leonis* epistolam, & *Pauli* bullam transcribentem, relegentemque minutatim) Sebastian. Bant. *de nullit. sentent. tit. Quoties, & intrà quod tempus, num.* 54. Hieronym Portol. *de consort. eiusd. lit. cap.* 15. *numer.* 11. Petr. Cened *ad decretal. collect.* 71. *num.* 3. Sylvest. *in sum. verb. alienatio, num.* 14. Alexand. Raudens. *in diction. responsor. verb. Ecclesia.* Licet contrà Ecclesiarum œconomos † earum res alienantes pro pretio
353 emptoribus actionem Imperator *in dict.* §. *Si quis igitur* concedat. Quod in bonæ fidei emptoribus *glos. fin. in cap. ad audientiam* 19. *de reb. Eccles. alien. vel non* procedere dicit, *ex cap. Vulterana, & d* §. *si quis*, non in malæ fidei emptore, *ex cap. Placuit.* 16. *quæst.* 3. aliisque ibi citatis.

354 Fructus etiam medio tempore ab emptore perceptos † restituendos, idem textus *in d.* §. *Si quis*, ita disponit: *Exigatur autem res quam accepit, cum omni medij temporis incremento, & contrà sanctissimam quidem Ecclesiam, aut venerabilem domum, nullam omninò habeat actionem.* Cùm bo-
355 næ fidei emptorem † interim fructus suos facere, regulare sit, *l. bona fidei* 48. *D. de acquir. rer. dom.* De cuius materia, & intellectu, plenè Couar. *var. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 6. *vers. His sanè, & deinceps*, Arias Pinel. *in l.* 2. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 53. *& seqq. C. de rescind. vendit.* & Ioan. Garc. *de expens. & melioration. c.* 23. *n.* 35. *vers. Semper igitur.*

356 In contractibus innominatis † locum esse pœnitentiæ, *Vlpianus* ostendit, *in l. Si pecuniam*, 5. *D. de condict. caus. dat.* Paulus *in l.* 1. *vers. Quod in his duntaxat, D. de rer. permut.* & tradunt (cum Bald. Ias. & aliis) Ioan. Yañ. Parlador. *rerum quotidian. sesquicent. differ.* 135. *n.* 7. & Petr. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 23. *n.* 27.

357 Ecclesiæ verò, vel piæ causæ fauore † locum pœnitentiæ esse negant plurimi, quos numerant Tiraq. *de pia caus. priuileg.* 133. Genuens. *dict. tract. q* 476. *à n.* 1. *vers. contrariam*, Iulian. Vivian. *in praxi iuris patron. d. lib.* 2. *cap.* 5. *numero* 143. & Surd. *vbi proximè, num* 31. *&* 32. Etsi multi in hoc quoque casu locum pœnitentiæ esse affirment, à Tiraquel. Genuens. & Surd. *dictis locis* relati, defenditque acriter Didac. Couar. *variar. libro primo, cap.* 14. *num.* 16.

358 In dubio, parivè causa † meliorem esse possidentis conditionem, satis est tritum axioma, quod ornamus, *in nostris, lit. P. n.* 111. *& duobus seqq.* Onusque probandi, in aduersarium transferre, *in prima de priuileg pauper. part. quæst.* 39. *n.* 10. aduertimus.

Ecclesiæ verò fauorem, † possidentis fauoti 359
præferri, firmat Tiraquel. *de pia caus. priuileg.* 35. *ad fin.* In que possessorem probandi onus Ecclesiam transferre (ex *cap. fin. de sententiâ & re indic.* Mantic. & aliis, etsi dubitanter) Genuen ait, *dict. tractat. quæst.* 477. eumque sequutus, *Vivian. d. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 144.

Indebitè per errorem solutum † repetitioni 360
subiacere indicant *text. in l. cum de indebito*, 25. *D. de probation. in l. cuius per errorem*, 54. & ibidem Doctores, *D. de regul. iur.* & copiosè Pyrrh. Maur. *in tract. de solutionib. & oblation. cap.* 22. *per totum.*

Ecclesiæ † tamen indebitè solutum, non repeti, 361
celebris *Iuliani* probat auctoritas, *in l. cum is*, 32. §. *si in ea, D. de condict. indebit. si in ea opinione sit mulier* (ait) *vt credat se pro dote obligatam; quidquid dotis nomine dederit, non repetit. Sublata enim falsa opinione, relinquitur pietatis causa, ex qua solutum, repeti non poterit.* Imperatorisque Iustiniani *in* §. *fin. ad fin. instit. de obligation. quæ ex quasi contract. nasc.* pia constitutio *sed non omnibus legatariis* (inquit) *hoc præbuit: sed tantummodo in his legatis, & fideicommissis, quæ sacrosanctis Ecclesiis, & cæteris venerabilibus locis, quæ Religionis, vel pietatis intuitu honorantur, relicta sunt: quæ si indebita soluantur, non repetuntur.* Aguntque Tiraquel. *de pia caus. priuileg.* 119. Genuens. *quæst.* 483. Mencha. *de succes. progres. lib.* 3. §. 21. *numero* 6. Iulian. Vivian. *dict. cap.* 5. *numero* 146. Pyrrh. Maur. *dict. loco, numero* 20. Ni ex tali solutione † ad paupertatem soluens reducatur, ita *Genuense*, & *Viuiano, vbi proximè* limitantibus.

Contra debitores Ecclesiæ, † via executiua, 362
remotaque appellatione, in liquidis, ratione censuum, canonum, decimarum, & similium, procedi *Marc. Anton. Genuens.* confirmat, *quæst.* 490. sæpè ad fiscum comparatione facta, cui hoc concessum priuilegium extat, *l. sacrilegij*, 2. in ordin. 9. §. *cum eo*, aliàs, *l. cum eo, D. ad leg. Iul. pecul. l. abstinendum*, 4. & *l. fin. C. quorum appel. non recip. l. nemo carcerem*, 2. *l. Missi opinatores, C. de exact. tributor. lib.* 10. *l. hi qui fisco*, 4. *C. de comuen. fisci debitor. eod. lib. glos. fin. in l. quoniam*, 1. in ordin. 18. *C. de appellation.* plenè Roderic. Suar. *in lectura legis Post rem iudicatam, casu sine notabili* 7. §. *Addas, alium casum, numero* 1. 2. *& per tot.* etsi contradicat *Euia in cur. Philip.* 2. *part.* §. 4. *numero* 6. Summatièque in miserabilium causis procedendum, in *tract. de priuileg. pauper.* 1. *part quæst.* 55. diximus, *num.* 10. quas priores in expeditione, potioresque esse debere, *num.* 9. notaueramus. Quòd & in Ecclesia, in causa velut pia, dicendum venit; & Alexandrum Magnum seruasse, *Diodorus Siculus* refert *Bibliothec. cap.* 12. Ad quem cum ex toto terrarum orbe vndique negotia confluerent, ordinemque eorum expeditioni assignasset: primùm saeris dedit causis locum. Hæc sículi verba: *Ex omnibus ferè orbis terrarum partibus, legati ad Alexandrum venerunt.* Quibus continuò recensitis, subdit: *Alexander auditis omnium*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

nium Legatorum voluntatibus, conſtituit, quibus primum, & deinceps per ordinem abſe reſpondendum eſſet. Primum, expediti ſunt, qui Sacrarum rerum cauſa venerant.

364 Cùm ordinariè in aliis, † ac plenè procedendum ſit, *l. Indices, 9. C. de indic. Gloſ. in l. 3. §. Sciendum, verb. Summatim, in fin. D. ad exhibend.* latè *Ioan. Gratian. regul. 250.* ampliationes, & intelle&us aſſignans, *Nos dict. quæſt. 55. n. 11.* Et non niſi in caſibus à Iure expreſſis via executiua procedendum, notat *Gutier. de gabel. quæſt. 164. n. 12. verſic. Secundò.* De quibus omnibus plenè *Ioan. Yann. Parlador. ſeſquicentur. quotidianar. different. different. 137.*

365 Et an executionis decimam † Eccleſia ſoluat? Dide *auth. Sed hodiè, C. de ſacroſ. Eccleſ.* & Euia. *in Curia Philip. 2. p. §. 23. n. 6.*

366 Omnibus perſonis, cauſiſque indiſtinctè † appellationem concedi, (ex *l. à ſententia, 5. D. de appellation. & relation. Gloſ. fin. in fin. in l. Qui reſtituere, 68. D. de rei vendic.* aliiſque) probat Gundiſ. Suar. *de Paz, in prax. in proœm. ſect. part. tom. 1. n. 17. 18. & 19.* proſequitur latiſſimè Sigiſm. Scacc. *de appellationib. quæſt. 5. per tot. & artic. 1. per tot.*

367 A ſententia verò de reſidendo in Eccleſia curata, † eius fauore, aut omnino apellationem negat, aut limitatè admittit textus *in cap. Peruenit, 2.* in ord. *18. de appellationib.* & diſtrictiùs *in cap. Relatum, 4. de cleric. non reſid. ad fin.* inquiens: *Nec patrocinari debet eis appellationis diffugium.* ſeruatque Viuian. *in praxi iuris patronat. dict. lib. 2. cap. 5. n. 112.*

368 Exceptioni non numeratæ pecuniæ † poſt biennium aditum præcludi, *Iuſtinianus* ſanxit *in l. In contractibus, 14. C. de non numer. pecun.* cui eſt concors *l. 9. tit. 1. part. 5.*

369 Eccleſiam † tamen etiam poſt biennium exceptionem hanc opponere poſſe, (ex *Hoſtienſ. Butr. Angel. & Renato*) *Genuenſ.* tradit *in practicabil. Eccleſiaſt. q. 508.* vbi an & quando illam opponere Eccleſia perpetuo poſſit. Simpliciterque in perpetuum cauſam piam ea vti poſſe, (ex Tiraquel. *de pia cauſ. priuileg. 54. Intrigliol. ſingul. 97. n. 126.* & Soar. *commun. opinion. lit. E. n. 168. & ſeq.*) tradit Baltaxar. Thomaſ. *tractat. 10. ſuorum tract. titul. 2. de Specialib. priuileg. piæ cauſ. capit. 133.*

370 *Velleiano Senatus Conſulto pleniſſimè comprehenſum eſt*, † *ne pro vllo fœmina intercederent.* ait Vlpianus *in l. 1. D. ad S. C. Velleian.* & Imperator Antonin. *in l. 1. C. eod.* integriſque illis prouiſum eſt titulis, & *in l. 2. ad fin. titul. 12. part. 5.*

Pro Eccleſia verò, † vel pia cauſa intercedere fœminam poſſe, Tiraquel. affirmat *de pia cauſ. priuileg. 113.* quem refert, & ſequitur Genuenſ. *dict. tractat. quæſtion. 509.* Quemadmodum & dilapidatorem Eccleſiæ accuſare poteſt, *cap. licet Heli de ſimon.* Farinac. *in praxi crimin. quæſtion. 12. numero 16. verſic. Octauo*, etſi accuſandi facultatem fœminis denegari, *quæſt. 3. num. 141.* dixerimus.

371 Clericus legatione pro Eccleſia † etiam extra Curiam fungens, à creditoribus nequit interim conueniri, ſic *Iuſtiniano* ſtatuente *in auth. de ſanctiſſim. Epiſcop. §. Si verò Epiſcopo, col. 9.* vbi *gloſ. margin.* concordem allegat *text. in cap. fin. cum* Gloſ. *verb. Potuit, poſt princip. extra de foro compet.* & *Gloſ. circa princip. in cap. penult. de iurament. calumn.*

Alij ſolum Legati ad Principem, † vel à Prin- 372
cipe miſſi id priuilegium conſequuntur, ex *l. 2. §. Legatis, D. de indic.* quam ita ibi *Gloſſa 1.* intelligit, Cui concors eſt, *l. 4. titul. 3. part. 3.* Imò Ciuitatis, † vel Vniuerſitatis Legatum pro ipſiusmet debito conueniri in Curia poſſe, etiam- 373
que ſi à Principe vocatus ſit, *lex* Regia ſanxit, *4. titul. 11. lib. 2. ordinam. & l. 11. titul. 7. lib. 6. nouæ Reg. collect.* quamuis per hanc (in verbis illis: *En caſo que aya lugar conforme a derecho*) & expreſſiùs *per legem 10. titul. 7. lib. 6. ordinam.* dictæ *legis 4.* correctionem induci, velit *Petrus Barboſ ad dict. §. Legatis, numero 77.* paritèr *numero 80.* firmans, Legatis Ciuitatum, vel municipiorum ad eorum negocia, id non reperiri conceſſum, etſi eis reſtitutio competat, ex *l. Legatis, 8. l. Sed ſi per Prætorem, 26. §. fin. l. Qui mittuntur, 35. §. Qui Reipublicæ, D. ex quib. cauſ. maior.*

Rectorem, vel adminiſtratorem Eccleſiæ, locivè pij, ad redditionem rationum, reliquorumque ſolutionem condemnatum, † ad finem 374
ſuſpenſiuum appellare non poſſe, eaque non obſtante, executionem fieri, velut ſpeciale *Genuenſis quæſtion. 511.* notat. ex *authent. de ſanctiſſ. Epiſc. §. Economos, collat. 9.* acceduntque Duenn. *regul. 47. numero 21.* Lancellot. *de attentat. part. 2. cap. 12. limit. 19.* Ruginel. *in tractat. de appellation. §. 2. cap. 3. numero 56. verſ. Idem,* Sigiſm. Scacc. *eod. tract. quæſt. 7. limit. 19.*

Quod tamen, non ſolùm in Minoris, † & 375
Vniuerſitatis adminiſtratore firmant Borgnin Caualc. & Ioan. Gutier. Ille, *in tract. de tutore, numero 222.* Hic, *practicar. lib. 1. q. 37. n. 1. & ſeqq.* ſed in quolibet alio adminiſtratore obſeruat *Scobar de ration. cap. 4. n. 5.*

Quamuis alteri ſtipulari † nemo poſſit, vt vulgare profert axioma, traditum à *Nobis in noſtris,* 376
lit. S. numero 53. Pro Eccleſia † quemlibet ſtipulari poſſe, *Gloſſa* notauit, *verb. Et petere, in* 377
cap, Quoties cordis, 1. quæſtion. 7. Cùm Eccleſiæ promiſſum, Deo Opt. Maxim promiſſum videatur, qui præſens vbiquè, & acceptans eſt, vt cum multis obſeruant Gonzal. *ad regul. 8. Cancel. gloſ. 5. §. 7. numero 102.* Petr. Surd. *de aliment. titul. 8. priuileg. 73. numero 5.* Ioſeph. Ludouic. *deciſ. Peruſ. 29. numero 9. & 26. part. 1.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſtion. 519.* Anton. Gabr. *commun opinion. titul. de verbor. obligat. concluſ. 1. numero 72.* Iulian. Viuian. *in praxi iur. patron. dict. lib. 2. cap. 5. numero 160.* Hodiè licèt regulare id fecerit, dederitque commune *legis 3. titul. 8. lib. 3. ordin. & l. 2. titul. 16. lib. 5. nouæ reg. collect.* diſpoſitio, vt *dict. l. S. n. 53. ad fin.* aduertimus.

Non item minus tritæ regulæ Eccleſiæ fa- 378
uor detrahit. Scitiſſima enim eſt † *Maſculinum concipere fœmininum.* de qua in *Axiomatib. noſtris, lit. M. numero 45.* In Eccleſiæ verò præiu- 379
dicialibus, † maſculinum non comprehendere fœmininum, Genuenſis comprobat *quæſtio. 520.* ex Anton. Gabriele *commun. opinion. titul. de verbor. ſignification. concluſ. 6.* affirmatque idem Iuliam. Viuian, *dict. libro 2. cap. 5. numero 161.*

Vulgari itidem regulæ Iuris, quæ † *odia re-* 380
ſtringenda eſſe dictat (de qua in *Axiomatibus noſtris, liter. O. n. 12.*) Eccleſiæ fauore † limita- 381
tionem aſſignant Genuenſis *dict. tractat. quæſt. 541.* & Iulian. Viuian. *vbi ſupra, numero 169.*

ad

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

ad vniuerſitatis, militumque fauoris ſimilitudinem. Diximuſque *eadem lit.O.nu.*13.&14.

383 Legatum ab hærede nominatim relictum, † à fideicommiſſario non deberi, nec repetitum cenſeri, *Paulus* reſpondit, *in l.*1.§.*Id quod ex ſubſtitutione, D.ad leg.* Falcid. & Celſus *in l.Celſus,* 29.§.*quod alicuius, D. de legat.*2. Bart.*in l.*Marcellus, *numero* 3.*D. ad S.C.*Trebel. Marc.Anton. Peregrin.*de fideicommiſſ. artic.* 4. *numero* 12.

384 Eccleſiæ tamen, † vel piæ cauſæ ab hærede nominatim relictum, à fideicommiſſario deberi, cenſerique ab eo repetitum; probat *cum* Iaſone *conſ.*98.*lib.*1.Marc.Anton.Genuenſ.*quæſt.*555.& Cardin. Franciſc. Mantic. *de coniectur. vltimar. volunt.lib.*8.*titul.*1.*n.*16.

Sic pariter; prælegata in fideicommiſſi reſtitu-

385 tione venire, quando Eccleſia, † vel pia cauſa ſubſtituta eſt, aſſerunt Tiraquel. *de pia cauſ.priuileg.* 62. Marc. Anton. Genuenſ. *quæſt.*558.& Mantic.*dict.tractat.lib.*6.*titul.*3.*num.* 39.

386 Cùm regulariter † contraria exiſtat aſſertio communiter approbata, vt firmant Marc.Anton. Peregrin.*de iure Fiſc.art.*7.*numero* 53. plenè hac de re toto illo articulo diſſerens, & *conſil.*127. *numero* 3.*libro* 5.Iacob.Menoch.*de præſumption. lib.* 4. *præſumptione* 194. *numero* 73. Cardin. Mantic. *dict.tractat. lib.* 7.*tit.*7.*n.*1.copioſiſſimè Vincent.Fuſar.*de ſubſtitut. quæſtion.*650. *numero* 62.*& ſeq.* materiam hanc *tota ea q.per* 132.*numeros,* quibus conſtat, proſequens.

Falſi quærelam viginti annorum intermiſſione

387 † perimi, Imperator *Auguſt.* decreuit, *in l.querela,* 12.*Cod. ad leg.*Cornel.*de falſ.querela falſi* (ait) *temporalibus præſcriptionibus non excluditur, niſi viginti annorum exceptione, ſicut cætera quoque ferè crimina.* Cui *lex* conuenit Regia, 5. *tit.*7.*p.* 7. traduntque (præter *Gloſſam,* & ſcribentes dictis locis) Iul.Clar. *lib.* 5.*receptar. ſententiar.*§.*fin. quæſt.* 51. *numero* 1. Paz *in praxi*, 5. *part.tom.*1.*cap.*3.§.1.*numero* 83.*&* 84.

Aduerſus Eccleſiam verò crimen falſi com-

388 miſſum † præſcribi nunquam, aſſeruere Ludouic. Roman.*ſingul.* 82.incip.*Tu ſcis quod crimen falſi,* Franciſc. Balb. *de præſcription.part.*4.*quæſt.*2. *limitat.* 5. & cum eis Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabilib.Eccleſiaſt.quæſt.*560.

389 Etſi lite non conteſtata, † nec teſtes recipi, nec contrà abſentem (Iure ſaltem communi) ad ſententiam procedi poſſit, *rubr. & nig. vt lite non conteſtata, non procedatur ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam diffinitiuam, in Decretal.l.Abſentem,* 6.*C. de accuſation.* Farin. *prax. crimin.*1.*part.quæſtion.* 11.*numero* 2. in cauſa ta-

390 men liberali, in qua de Eccleſiæ ſtatu † agitur, & ante litem conteſtatam teſtes recipi, & ad ſententiam diffinitiuam procedi poſſe, *Innocentius III.* decreuit in *cap. Olim,*34.*de teſtib.& atteſtation.* & *ibi gloſ. fin.* aduertit in cauſiſque libertatis

391 † ante litem conteſtatam teſtes recipi, docet cum multis Proſper. Farinac. *in tract. de teſtib.quæſt.* 76. *nu.*43. in alio etiam caſu, pro iuribus nempè

392 Eccleſiæ † male occupatis, idem obſeruari tradens *ibidem num.*49.

Debitores ſpeciei, re ante moram peremptæ,

393 † liberari, rectiſſimè *Pomponio* placuit *in l.ſi ex legati cauſa,*23. *D. de verbor.oblig.* & in *l.quod te mihi,*5.*D.de reb.credit.& ſi cert.pet.*decreuitque *l.*18.*titul.*11.*part.*5. & egimus *nos in Axiomatib. & locis commun.iur.litter.A.numero* 72.*& litter. D.n.*19.

Eccleſiæ tamen ſpeciei debitorem † etiam ante moram te peremptæ, non liberati aſſeruit 394
Genuenſ. *dict. tractat. quæſtion.*577.*Gloſſam* adducens *in* §.*Item mixta, inſtit.de action.*& *Ludouicum Romanum in dict. l.ſi ex legati cauſa.* Nec *Gloſſam* tamen, nec *Romanum* id dicentem reperi.

Falſum inſtrumentum producens, † falſi pœna, 395
& cauſæ plectitur amiſſione, vt multorum ſententia probat Farinac. *de falſit. & ſimulation.qu.* 396
159. *numero* 1. & 5. Quod & in pupillo, † cuius falſam ſcripturam produxit tutor, vt cauſam ex eo perdat, *idem ipſe* procedere *ibidem* addit *num.* 21.*Caſtrenſis,* & *Hieronymi Giacear.* authoritate. Et quid in Domino, † cuius procurator falſa 397
ſcriptura, falſiſvè teſtibus vſus eſt, an, & quando in pœnam principalem incidere faciat? videndi Capic.*deciſion.*67.*numero* 1.*& ſequentibus,* Rim. Foller.Boſſ.& alij *ab eodem* citati Farinacio, *d.loco,n.*10.

Ab adminiſtratore verò Eccleſiæ † inſtrumen- 398
tum falſum productum, Eccleſiæ non nocere, aſſerit Genuenſ. *dict. tract. quæſt.*579.per *text.in cap. Cum venerabilis*, 6.*de exceptionib.* Cùm de- 399
lictum perſonæ, Eccleſiæ nocere non debeat, ex vulgari regula iuris. Limitat tamen † ſi à toto Capitulo ſit productum, ex *c. Olim,* 25.*de reſcript.* & *cap.Tum ex litteris,* 15. *de in integr.reſtit.*

Ex eadem præterea dicti *capitis Cum venerabilis,* ratione idem ipſe Genuenſ.*quæſt.*580.deducit; quòd licèt in ſui fauorem inſtrumentum pro ducens, † illud impugnare non poſſit, *cap. Cum* 400
*olim,*19. *de cenſib.* proſequimurque in *Axiomatib. noſtris, lit. A. num.* 291. & 293. Si tamen † 401
in ſui fauorem inſtrumentum Eccleſia producat, contra ſe illud acceptare non cogi, firmat.

Ceſſionem, aut alienationem in potentiorem 402
facientes, † cauſæ iactura diui Imperatores multarunt in *l.*1. & 2.*C.ne liceat potentiorib.* Canonica ſanctio *in cap.* 2. *de alienat. iudic.mut.cauſ. fact.*& Regia, *in l.*16.*tit.*7.*part.*3. Cui non ſubiici Eccleſiam † pœnæ, *Genuenſ.* tradit *dict.practi-* 403
*cabil.quæſt.*601.ex *Ludouico Romano in l.ſi verò,* §.*De viro, fallent,*10.*D ſolut.matrim.*& aliis.

Teſtantium voluntates ad amuſſim † ſeruan- 404
das, & ratio poſtulat, & *Iuſtinianus* Imperator decernit, legis ad inſtar eas ſeruari iubens in *auth.de nuptiis,* §. *Diſponat, coll.* 4. textus etiam in *cap.Tua nobis,*17.iuncta *gloſ.*2. *in princip.*extr. *de teſtament.*

Eccleſiæ tamen, & Religionis fauore, † mille 405
alicui *ſi nubat.*relictis; centum vero, *ſi Religionem ingrediatur;* mille adhuc Religionem intranti deberi, teſtatoris etiam voluntate repugnante, ea conditione (veluti contra Religionem, Eccleſiamque) reiecta, copioſa aſſerit Doctorum manus, quos doctiſſimus congerit Sanchez *de matrim.lib.*1.*diſputat.*34.*num.*12. Quibus, idem volentes addo Card Franciſc. Mantic. *de coniectur. vltimar.voluntat.lib.*11.*tit.*18.*num.*30. & Iulian. Viuian.*de iure patron. dict.lib.*2.*cap.*5. *num.* 60. Etſi contrariæ partis alios pariter, non contemnendæ auctoritatis, tàm Iuriſtas, quàm Theologos, idem ipſe *Sanchez,* eiſdem adhærens, *nu.*31. referat.

Æquitatem non ſcriptam † ſcripto rigori ſuc- 406
cumbere; ſæpè iura dictitant, & multis comprobamus *in Axiomatib. noſtris, lit. A. num.* 182. & 183. Aduerſus quæ Eccleſiæ fauore † æquitatem 407
non ſcriptam, ſcripto rigori præferri, eamque ſer-

uandam ex *cap. 1. de dolo & contum.* asserit Genuens. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt. 176.* quem ſequitur Iulian. Viuian. *dict. lib. 2. cap. 5. nnmero 79.*

408 Pro futuris culpis † excommunicationem ab homine ferri non poſſe : probat *text. in cap. Romana, 5. §. Caueant etiam; de ſentent. excommun. lib. 6. Caueant etiam* (Innocentius IV. inquit) *ne tales ſententias excommunicationis, ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter in aliquos pro futuris culpis (videlicet ſi tale quid fecerint, vel etiam pro iam commiſſis, ſub hac forma* : ſi de illis infrà tale tempus minimè ſatisfecerint) *proferre præſumant, &c.* Qua de re egit eruditè (vt eius eſt mos) Didac. Couar. *in repetit. cap. Alma mater, part. 1. §. 10. à principio.*

409 Eccleſiæ tamen cauſa, † pro futuris culpis, excommunicationem quandoque proferre licet, vt in decimis perſoluendis Alexander III. *in cap. Peruenit 5. de decim.* ſtatuit his verbis : *Mandamus quatenus parochianos veſtros monere curetis, & ſi opus fuerit, ſub excommunicationis diſtrictione compellere, vt de prouentibus molendinorum, piſcariarum, fœno, & lana, decimas Eccleſiæ quibus debentur, cum integritate perſoluant.* Quod, Eccleſiæ fauorem operari notat Iulian. Viuian. *dict. lib. 2. cap. 5. n. 170.*

Dominus ab emphyteuta, qui ob canonem
410 *non ſolatum emphyteuſi* ceciderat, ſolutionem recipiens, † caducitatem videtur remittere, iurique expellendi ea ratione emphyteutam renunciaſſe. *Gloſſa* celebris (à Doctoribus communiter ibi approbata) *in l. 2. verb. Repellere, verſ. item ſi triennio elapſo, C. de iure emphyteut.* obſeruantque Ioſeph. Maſcard. *de probation. concluſ. 252. per tot. concluſ. 417. numero 4. concl. 881. num. 6. concluſ. 1262. numero 24. & concl. 1316. num. 2.* Petr. Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 48. num. 27. & tit. 6. quæſt. 3. nnmero 36. & 67. & deciſ. 317. nu. 1. & 14. cum ſeqq. deciſ. 181. num. 1. & deciſ. 189. à num. 11.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 152. à num. 12. & deciſ. 49. numero 22. 30. & 31.* Aurel. Corbul. *de iure emphyt. tit. de cauſ. priuation. ob canonem non ſolutum, limit. 21* propéque innumeri alij congeſti *à* Petro Cened. & Auguſtino Barboſ. *in collectaneis ſuis ad cap. potuit, de locato.* Ab illo, *collect. 144. numero 11.* Ab hoc, *nu. 117.* quorum plerique concluſionem hanc procedere firmant, † etiam ſi cum proteſtatione *ſibi non præiudicandi* præteritas dominus penſiones recipiat.

412 Eccleſiæ verò procurator, † Prælatusvè, præteritas recipiens penſiones, caducitatem non remittit, nec expellendi emphyteutam ius perdit, ſententia Gloſſę, *verb. Expelli, in dict. cap. Potuit*, ſi Eccleſia ſaltem Collegiata ſit, vt ſeruant Maſcard. *dict. concluſ. 252. num. 12.* Stephan. Gratian. *dict. deciſ. 49. numero 24.* Cardin. Tuſch. *practicar. concl. lit. E. concluſ. 193. numero 46.* Ouid. *de Amic. de iure emphyt. quæſt. 35.* & multi alij, quos *Auguſt. Barboſ.* recenſet in *collect. ad dict. cap. potuit, num. 118.* quibus quoque adde Aurelium Corbul. *dict. limit. 21. num. 14.* Rot. Rom. *diuerſor. deciſ. 280. part. 1.* & Iulian. Viuian. *de iure patron. d. lib. 2. c. 5. n. 173.*

413 Eccleſiam conductoris hæredem, † in conductione ſtare non cogi ; multis comprobat argumentis Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 3. quæſt. 93.* Cum in omnibus defuncti obligationi-
414 bus, actiuis, & paſſiuis † hæres regulariter ſuccedat, *l. Veteris, 13. C. de contrah. & commit. ſtipul. l. Poſtulante, 44 verſ. Caterum, D. ad S. C. Trebell.* cum adductis, traditiſque plenè à *nobis in ſecunda de priuileg. pauper. parte, quæſt. 56. num. 1. & ſeqq.* Et in ſpecie, cogi poſſe conductoris hæredem in conductione perſiſtere ; notat cum Rota Lucenſ. *deciſ. 85. numero 1.* Gaſpar Theſaur. *vbi proximè n. 1.*

Superſunt pluſa, quæ ſi proſequeremur, à fiſco, vniuerſitate, minoribus, libertate, ac ſimilibus, ſpecialia formando (vt *Marcus Anton. Genuenſ.* efficit) multò longior hæc redderetur oratio. Quorum tamen aliqua, pietatis, Religioniſque affectus prætermittere non ſinit. Fiſco igitur priuilegium à *Calliſtrato* indultum in *l. 3. §. Multa, D. de iure fiſc.* vt debitorem † ſui debitoris 415
non excuſo principali, in caſibus ab eo deſignatis, conueniat? Eccleſiæ † commodat *Genuenſis, quæſt. 535.* quem *Viuian.* ſequitur, *dict. cap. 5. numero 165.* 416

Contraria in aliis † regula exiſtente in *leg. 2. C. quando fiſc. vel priuat.* & in *l. 2. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10.* vbi *Gloſ.* notat. Quæque requirantur, vt debitorem ſui debitoris conuenire quis poſſit, numerat *Viuian.* proximè relato loco. 417

Ad fiſci item ſimilitudinem (qui ſolutam pecuniam † poſteriori creditori, etiam conſumptam, repetit, *ex l. Deferre, 18. §. fin. D. de iure fiſc. leg. prouinciam*, & *l. Pecuniam, 5. de priuileg. fiſc.* quod aliis † denegari, cum Didac. Couar. *practic.* 418 419
quæſt. cap. 29. num. 2 Iacob. Menoch. *conſil. 25. n. 1.* aliiſque citatis, tradit Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 304. num. 1. & 2.*) eodem Eccleſiam priuilegio gaudere Marc. Anton. Genuenſ. firmat, *dict. tractat. quæſt. 602.*

Quod tamen neque in fiſco perpetuum eſt. † 420
Solum enim cum ex cauſa lucratiua poſteriori creditori ſolutio facta eſt, repetionem fiſco concedi, non ſi ex oneroſa, exiſtimant Ioan. Fauer *in §. ſi quis in fraudem, inſt. de actionib. numero 23.* Menoch. Cephal. & alij citati à Marco Anton. Peregrino *de iure fiſc. lib. 6. tit. 6. n. 8. in fin. verſ. Contra verò.* Quorum adhæret opinioni Stephan. Gratian. *dict. cap. 304. numero 4. numero* pariter *quinto* aduertens; eſto quod & in oneroſa cauſa reuocare ſolutionem poſteriori creditori factam, valeat fiſcus (vt per Couar. *practic. dict.* 421
cap. 29. numero 3.) id non niſi poſt principalis † debitoris, fideiuſſorumque diſcutionem ei licere; rationes adducens, fautoreſque ſententiæ huius *Menochium, Cephalum*, & *Peregrinum, dictis locis.*

Legatum Eccleſiæ relictum anno tertio, † vel 422
quarto, in principio anni deberi (ex libertatis æquiparatione cui is fauor competit, *l. ſi ita fuerit libertas relicta*, 41. *D. de manumiſ. teſtam.*) profitetur Marc. Anton. Genuenſ. *qu. 514* cui aſſertioni militiæ quoque comparatio fauet, cui id pariter *Iuſtinianus* Imperator conceſſit in *l. fortiſſimi, 6. C. de erog. milit. annon. lib. 12.*

Aliis † denegauit Pomponius in *l. qui hoc anno, 42. D. de verbor. oblig.* inquiens : *Qui hoc anno, aut hoc menſe dari, ſtipulatus ſit; niſi omnibus partibus anni, vel menſis præteritis, non rectè petet.*

Item (vt libertate diſpoſitum eſt (legatum Ecclеſiæ, vel piæ cauſæ relictum, † ſi cancellatum 423
reperiatur, caſu, & inconſultè præſumitur deletum, ex *leg. Proximè, 3. in fin. D. de his quæ in teſtam.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

testam. delent, firmantque Tiraquel. *de priuileg. pia caus. priuileg.* 16. Marc. Anton. Genuens. *dict. tract. qu.* 521. Scip. Rendin. *in promptuar. recept. sentent. de leg.* tit. 65. *num.* 31. Iulian. Viuian. *dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 162. Cardin. Franc. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 12. *tit.* 1. *n.* 32.

425 In cæteris † contraria regula pugnat, quam tradunt, & prosequuntur latè Iacob. Menoch. *de præsumption. lib.* 3. *quæst.* 141. *num.* 4. *& seqq.* copiosius Pyrrh. Maur. *in tract. de solution. cap.* 2. §. 3. *per tot.* Mantic. *vbi proximè, numero* 30. conueniuntque dicta per Mascard. *de probationib. conclus.* 1222. *n.* 3.

Decisionem etiam textus in *l. nulli*, 7. *Cod. de*
426 *erogat. milit. annon. lib.* 12. † qui publico fauore, his qui fertilitatis tempore annonam recipere de publico neglexerint; tempore carestiæ, pretium ipsius, annonamvè denegat; Ecclesiæ commodat Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæst.* 532. Necnon *legis fortissimi*, 6. *eiusdem tituli*, argu-
427 mento probat Viuian. *dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 164. Ecclesiæ creditorem, qui tempore debito † annuas differt præstationes recipere, si infrà annum non petat, ab earum deinceps petitione arceri.
428 Qua etiam de re, Genuens. *qu.* 531.

Differentem quoque (vsque ad iudicium † saltem) Ecclesiæ relictum soluere, in duplum teneri; his verbis *in* §. *Item mista* (aliàs, §. *Ex maleficiis, versic. Item mista*) *instit. de action.* Iustinianus sanxit: *Item mista est actio, contra eos, qui relicta sacrosanctis Ecclesiis, vel aliis venerabilibus locis, legati, vel fideicommissi nomine, dare distulerint; vsque adeo, vt etiam in iudicium vocarentur. Tunc enim, & ipsam rem, vel pecuniam, quæ relicta est, dare compelluntur; & aliud tantum pro pœna. Et ideò in duplum eius fit condemnatio.* Cuius quidem decretum ad quodlibet indistinctè debitum trahit *Genuens. quæst.* 576. In aliis procedere negat regulariter *Accurs.* etiam in fisco, Reipublicæ, vel in redemptionem captiuorum relictis, in *dict.* §. *mista, verb. Distulerint*, & *verb. in iudicium.*

429 Post longam etiam pro vtraque parte discutionem, à Prælato quietationem † procuratori Ecclesiæ factam, in eius præiudicium non valere; ipse *Genuens.* defendit, *quæst.* 450. Cui conueniunt assertioni *suprà* iam notata, *num.* 117. 118. 143. *& 144.*

Fisci item priuilegium, (qui rem communem
430 † cum alio habens, totam potest vendere, vel pignorare, *l.* 2. *C. de commun. rer. alien. l. vnic. C. de*
431 *vend. rer. fisc. cum priu. commun. lib.* 10.) Ecclesiæ *Genuens.* aptat, *quæst.* 492. cùm id priuato † *dict. l.* 2. *C. de commun. rer. alien.* aliæque dicti tituli negent.

Ecclesia hærede instituta, vxore autem testato-
432 ris omnium bonorum vsufructuaria relicta, † alimenta solum vxorem, Ecclesiæ fauore, percipere, asseruere Corne. *cons.* 112. *num.* 16 *vol.* 2. & Paul. de Montepic. *in l. Titia*, §. *Titia*, *D. de legat.* 2. eisque relatis, Iulian. Viuian. *de iure patron. dict. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 66. addens pariter, Ecclesiam vsu-
434 fructuariam relictam, filio hærede instituto, † integrum vsumfructum habituram, legitima excepta, si ex ea vndè se alat percipere filius possit, eundem allegans *Paulum de Montepic. loco proximo, n.* 57. De quarum assertionum veritate, nostrum nunc differere non est.

435 Patentis religionem, bonorum saltem in communi capacem professi, † ante naturalem mortem (quantumlibet à iure mortuus reputetur) legitimam filio non deberi: etsi interim à monasterio sit alendus, firmauit Glos. *in auth. si qua mulier*, illiusmet decisione, *verb. moriatur*, & *in auth. de sanctiss. Episc.* §. *si qua mulier, verb. Persona.* Bart. *in dict. auth. si qua mulier*, *numero* 2. Cyn. *num.* 5. Castr. *num.* 6. Abb. *cons.* 65. *ad fin. lib.* 1. Iulian. Viuian. *dict. cap.* 5. *numer.* 90. Matienz. *in leg.* 3. *tit.* 4. *glos.* 2. *numer.* 3. *lib.* 5. *nouæ reg. collect.* Syluest. *in summ. verb. Religio*, 6. *qu.* 1. *num.* . & cum propè innumeris, P. Sanch. *de stat. relig. lib.* 7. *cap.* 10. *numero* 2. probabilissimam dicens. Contrariam quoque (fundamento præcipuè *textus in cap. Cùm simus*, 14. *de regularib.*) sectantes inde referens. Vtramque similiter, multorum auctoritate vallatam, protulit Didac. Couar. *in cap.* 2. *de testam. numer.* 12. aliique ab ipsis citati protulerunt.

Ecclesiæ necessitas patroni necessitati, † ali 436
mentisque præfertur, vt in *prima de priuileg. pauper. part. quæst.* 42. *num.* 19. prædiximus. Ibique relatis ad Iulian. Viuian *dict. cap.* 5. *num.* 122. qui etiam *num.* 124. de dote Ecclesiæ Episcopalem † canonicam portionem defalcandam non 437
esse aduertit, neque eius dotem præscribi: cui dicta iam *suprà nu.* 45. *& seqq.* adiecta fauent.

Thesaurus in Ecclesia inuentus, † illi remanet, 438.
nec rectori acquiritur. Ad vsufructuarium enim thesaurus non pertinet, *l. Diuortio*, 8. §. *Puto autem, in fin. D. solut. matrim.* Marc. Anton. Genuens. *dict. tract. quæst.* 394. Iulian. Viuian. *dict. c.* 5. *nu.* 128.

Beneficiatum verò, † Ecclesiævè rectorem, 439
vsufructuatio, vel vsuario etiam in beneficij prouentibus comparati; iam *de priuileg. pauper.* 1. *part. qu.* 4. *n.* 91. 92. 95. *& 96.* supraque *hac eadem num.* 16. notamus.

In concernentibus Ecclesiam, non posse Præ- 440
latum † in arbitratorem de iure, & de facto compromittere, tenet Vazq. *de succes. creat. lib.* 3. §. 26. *num.* 52. quem refert, & sequitur Iulian. Viuian. *dict. cap.* 5. *numero* 153. qui etiam *num.* 129. dixe- 441
rat; † transactionem cum Ecclesia, factam, inualidam esse, nisi res qua de agitur, apud ipsam remaneat, aduersarius licet possideat. Prædixerantque Accurs. *in l. Cum ij*, §. *si vni, verb. Transactione, D. de transact.* & Andr. Tiraq. *de retract. Lignag.* §. 1. *glos.* 14. *numero* 67. *& seqq.* Transactionem enim per quam res abdicatur, alienationem esse, censerique consequenter prohibitam his, quibus alienandi potestas interdicitur, ex *Decio*, & aliis *dict. loco*, præsertim *num.* 69. tradit.

Pars delatori applicanda, si delator non exter, 442
ob Ecclesiæ † fauorem iudici ex officio procedenti applicatur, ex *l.* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. & *l.* 12. *tit.* 19. *lib.* 8. *nouæ Reg. collect.* In aliis † contrarium, sta- 443
tuente *l.* 21. *tit.* 9. *lib.* 3. *nouæ Reg. collect.* & notat *ibidem* Azebed. *numer.* 1. *vers. sino a nuestra Camara.*

Ecclesiæ quoque fauore † turpitudinem pro- 444
priam allegare licere, in aliis nequire; diximus in *Axiomatib. & locis commun. iur. lit. T. num.* 61. 63. *& 64.*

Etsi controuersa nimis illa sit quæstio: *Virum iuris patronatus beneficij absque Patroni consen-* 445
su † *permutatio inualida à principio existat, vel Patroni dissensu, repugnantiaque inualidetur? Anvè consensum à Patrono beneficij possessorem ad illius permutationem requisisse sit satis; vel*

omninè

UAB Biblioteca de Ciències Socials

omninò eius desideretur consensus? Quam latè examinant Couar. *practicar. quæst. c.36.n.9.* & Nicol.Garz.*de benefic.part.11.cap.3.n. 19. & seqq.*

446 Si tamen permutatio vtilis † Ecclesiæ sit, ea efficit vtilitas, vt consensu à Patrono requisito, licet non præstito,covè denegato,repugnantéque Patrono, fieri permutatio possit, ab Episcopoque approbari,vt profitentur Petr.Rebuff. *in pract.benefic.tract.de permutatione,num.*22. Didac. Couar. *dict. num.*9.Nicol.Garc.*dict.cap.*3. *num.*23. & 28.P.Leonard.Les.*de iust.& iur.lib.*2.*cap.*34. *num.*198. *vers. aduerte tamen.* Neque ad id, ma-

447 gnam † Ecclesiæ vtilitatem *Rebuffus*, & ab eo allegati,nec *Lessius dictis locis* requirunt;etsi illam desiderent,repugnante patrono,ad permutationis huiusmodi firmitatem, *Couar.& Garc.*

448 Celebri itidem, scitæque regulæ *legis quoties,* 15.*C.de rei vindic.* quæ duobus † insolidum rem ementibus, eum præfert,cui res priùs tradita est, licèt posterior contraxerit. (quam probant, *l.*50. & 51.*titul.*5.& *l.*14.*tit.*13. *part.* 5. exornantque, præter Ordinarios ibi, Anton. Gom.*variar.tom.* 2.*cap.* 1. *de empt. & vendit. num.* 20.concordes allegans, plenéque materiã discutiens, Tom. Fertat.*cautel.*48.*per tot.* Auil.*in cap.*17.*Prator.verb. menestrales,* Anton. Gabr. *lib.*3.*commun.opinion. conclus.* 2. *de empt. & vendit. per tot. pag. mihi,* 207. Didac. Couar. *variar. resolut.lib.*2.*cap.*19. *per tot.* Ioan. Gutier. *de iuram. confirmat.*1.*part. cap.*30. Pileus, *quæstio.* 22. Guil.Bened.*in repet. cap.*Raynuntius, *verb. Et vxorem nomine Adelaisiam,num.*552.*pag.mihi* 107.) Ecclesiæ fauor

449 † se opponit: secundò enim emptori cui res tradita est,Doctorum communis, & incussa resolutio Ecclesiam præfert,vt (ex Franc.Viu.*commun. opin.verb.Vendens,seu donans,*Soar.*lit.L.nu.*154. & *seq.* & aliis) notat Baltax. Thomas.*tract.* 10. *suorum tract.tit.*10. *de specialib. seu priuileg. piæ caus.cap.* 147,*num.* 230. tradúntque, cum multis aliis, Didac. Couar. *dict.cap.*19.*num.*2. Gomez. *dict.num.*20.*col.*4.*ad fin.vers.Nunc vero,&* Anton. Gabr. *dict.concl.*2.*limit.* 1. *num.* 16. Ex eo, quod in Ecclesiam absque traditione dominium transeat,vt iam *suprà, num.* 125. aduertimus,quo in casu priorem emptorem, secundo cui res tradita est præferendum, legalis ratio, ipsique dictitant.

Alia ex dictis in minorum, vniuersitatis, libertatis, militiæ, & Clericorum fauorem,supplere licet. Putabamque etiam alia posse suppleri, ex *Lelio de Zanchis*, quem *de priuilegiis Ecclesiæ* scripsisse allegationibus didiceram, ad manus namque meas nondum his iam scriptis peruenerat. Diligenti verò à me eius perquisitione facta, cum illum reperissem:non me vsque tunc latuisse pœnituit. Nihil enim commune,pleraque,quæ pertractat, cum Ecclesiæ priuilegiis,licet ea priuilegia nominet,habent. Censoris vices teneat alius nobis hæc dixisse sufficiat.

* * *

VTRVM CLERICI ET Ecclesiasticæ personæ, quas Doctores nominant, Ecclesiæ nempè seruientes, in ea manumissi, illius Officiales, Rustici, aut Coloni, publicè pœnitentes, aut nouiter ad Catholicam fidem conuersi, miserabiles dicantur? Legis nostræ vnicæ priuilegio gaudeant? Quibúsque aliis.

SVMMARIVM.

1 *Clerici in pauperum, & miserabilium numero reponuntur. Contrà* numero 26. & seqq.

2 *Ecclesiæ seruientes, in ea manumissi, illius Officiales, Rustici, aut Coloni, publicè pœnitentes, & similes,an Ecclesiastica, ac miserabiles personæ sint? Forique* legis *nostræ* vnicæ, C. quando Imper.inter pupil.& vid.*priuilegio gaudeant?* & nu. 34. seqq.

3 *In criminalibus etiam fori hanc electionem personæ Ecclesiastica habent,* & numer. seqq.

4 *Iniuria Clerico facta, Ecclesiæ, ipsique Deo O. M. facta censetur. Intellige vt* numero 48.

5 *Persona dignor re est.*

Priuilegium rei Ecclesiasticæ concessum, personæ Ecclesiasticæ competit ibid.

7 *Propter immanitatem criminis,fori hac electio datur.*

8 *Sacrilegium in Ecclesia ministros patratum, an cæteris grauius sit?*

9 *Sacrilegium in Ecclesia ministros commissum, capitali pœna, grauissimoque mortis genere punitur.*

10 *De sacrilegij pœnis* remissiuè.

11 *Ex seueritate pœnæ, delicti grauitas cognoscitur.*

12 *Sacrilegus Sacerdotis, vel ministri Ecclesiæ percussor, an læsæ maiestatis reus dicatur?* & n.48.& seqq.

13 *Principis ministerium, Senatoremvè, offendentem, an læsæ maiestatis reum leges decernant?* & num.49.& seq.

14 *Sacerdotes apud Ægiptios, Ministri,Consiliaríque Principis existebant, pœnes quos, summa post Principem residebat potestas, magnaque semper reuerentia habiti sunt.*

15 *Læsa Maiestatis crimen in Principis tribunali discutitur.*

16 Lex Si quis in hoc genus, 10. C.de Episc.& Cleric.*nouè perpenditur discutitur, & explicatur.* Et num. 60. & seqq. vsque ad 82.

Vices regis gerentes, hodiernique Senatores,an in Rectorum prouinciarum loco successerint? ibi.

17 *Rector prouinciæ summam post Principem potestatem habet.*

18 *Et an eandem quam Princeps,habeat?* & num.seq.

*Præses,Rectorque prouinciæ,idem sunt,vnusque pro alio sumitur,*dict.nu.18.

19 *Sena*

19 *Senatus, Regias audientias, Præsidesque constituendi, quæ præcipuæ causæ fuerint.*

20 *Tota hodie Castellana ditio in duas tantummodo prouincias partitur. Oliman, & in quot prouincias partita fuerit.* n. seq.

21 *Prouincia non breui circumscribitur, sed longissimo spatio protenditur.*

22 *Magistratuum Romæ, an Præsides prouinciarum, vice, & officio fungerentur.*

In Magistratuum Romæ locum Senatores hodierni successisse videntur, ibid.

23 *Ab Episcopi sententia ad prouincia rectorem, vel Præsidem olim appellatio dabatur.*

Quid hodiè num. 82.

24 *Gallaci pro Curiæ (vt dicunt) casu, an & aduersarios ad Valloletanam Cancellariam trahere valeant.*

Intellectus text. in l. 4. tit. 1. lib. 3. nouæ Reg. collect. *ibid. & num. seq. & num.* 85. *& seqq.*

25 *Ab equite armata militia, ad cœlestis militiæ equitem argumentum procedit.*

28 *Clerici fortunati, diuites, & potentes reputantur, & in eos tanquam in potentiores, alienationem, vel cessionem fieri, iura vetant.*

29 *Intellectus* cap. Sacerdos, 9. *in ordin.* 1. quæst. 2. & cap. Quod autem 5 *in ordin.* 23. quæst. 7.

30 *Paupertas*, (*vt naturalis in homine qualitas*) *præsumitur.*

31 *In clerico, beneficiato præsertim, non præsumitur. Qui diues potius, proque duobus victum habere censetur.*

32 *Ad sacros ordines promoueri pauper non debet, nec aliter quam ad beneficij, vel congrui saltem patrimonij titulum.*

33 *Beneficiatus non ideò pauper dicitur, quod integrum, & absolutum dominium in beneficij fructibus non habeat.*

36 *Causa colonorum rusticorum, vel ad tempus Ecclesiæ seruientium, ad forum Ecclesiasticum non pertinent.*

37 *Nec publicè pœnitentium.*

38 *Et an, & quando vt miserabiles, fori Ecclesiastici, vel principis secularis electionem habeant hi, aut conuersi de nouo ad fidem.*

39 *Statutum intrà statuentium terminos, in generaleque argumentum trahi nequit.*

40 *Limitata causa limitatum producit effectum, arctataque potentia causæ, arctari quoque effectus debet.*

41 *Fundamento destructo, inædificatum corruat, necesse est. Ex falsisque prouenium falsa.*

Supposito, vel antecedenti falso consequens stare non potest. ibid.

42 *Vnusquisque in suo foro tam ciuili quam criminali causa conueniendus est.* & numer. seq.

43 *Casus quos Curia vocamus, à legibus regiis designati numerantur.* & n. 65.

44 *Formæ quidquam addi, vel detrahi nequit, neque in melius quidem, aut identitatis ratione.*

45 *Lex prohibitiuè loquens, formam incommutabilem inducit, etiam clausula, decretoue irritanti non adiecto. Quod si existat fortius vrget.*

46 *In correctoriis, & exorbitantibus, nec similitudinis, vel identitatis, imò nec maior. eate rationis, etiam quod summa æquitate nitatur, extensio admittitur.*

47 *Negatiua, dictioque* Tantum, *sunt maligna naturæ, omnimodam, litteræ adhæsionem desiderant, & aliter fieri posse negant, quamlibet extensionem, immutationem excludunt.*

48 *Sacrilegium in Clericum patratum, an & quando contrà Dei Religionem, vel contrà virtutem obseruantiæ esse dicatur.*

Iniuria illata Clerico, ex natura rei, iure, positiuo secluso, an sacrilegium sit? ibid.

Pro violenta in Clericum manuum iniectione, an & quando excommunicatio incurratur? ibid.

49 *Principis, aut Papæ legatus, Vicarius, Consiliarius, vel Senator pars corporis Principis dicitur.*

50 *Legatum, Vicarium, vel Consiliarium Principis priuato offendens odio, læsæ maiestatis crimen non incurrit.*

Intellectus text. in l. Quisquis, 5. C. ad leg. Iul. Maiest. & in leg. 1. tit. 16. part. 2. *ibid.*

51 *Episcopum offendens, an læsæ maiestatis crimine, aut* capitis Felicis, de pœn libr. 6. *tentat reum.*

53 *Intellectus textus in* cap Si quis suadente, §. Qui autem, 17. quæstione 4. *& numer. seqq.*

54 *Pœnam capitalem Canonica sanctio non nouit neque illam, pro atrocissimis etiam criminibus, imponit.*

55 *Cùm de mortis pœna Canones mentionem faciunt, non de naturali temporalivè morte sed de spirituali intelligunt.*

56 *Si inter Canonicas sanctiones aliqua iuris ciuilis mortem naturalem imponens inserta à* Gratiano *reperiatur: non ideò Canonici iuris dispositionem inducit.*

57 Gratiani *lapsus notatur.* & n. 59.

58 *Non plus est in referente, quam in relato, nec referenti creditur, si de relato non constat.*

60 *Sacrilegij pœna non semper eadem.*

Sacrilegi loco est, diuina, vel humana legis ivansgressor. ibid.

61 *Clerici percussor qualiter puniatur.*

Intellectus legis Si quis in hoc genus, & in auth. Sed nouo iure, C. de Episc. & Cleric. *ibid.*

63 *Læsæ Maiestatis reus capitali pœna plectitur. Deque huius delicti pœnis. remiss.*

64 *Pœna culpæ respondere debet.*

66 *Numeratio casuum alios excludit.*

67 *Ecclesiasticus pro iniuria sibi illata potest aduersarium laicum coram Ecclesia illius fori iudice conuenire.*

Limita & intellige, vt num. seq.

68 *Per verbalem iniuriam Clerico factam, sacrilegium non committitur.*

69 *Sacrilegij criminis cognitio, mixti est fori.*

70 *In mixti fori criminibus, etiam inter laicos, Iudex Ecclesiasticus est competens,*

72 *Præsidum, rectorumque prouinciarum incumbit muneri prouincias, ditionesque suas vitiis purgare, & delinquentes punire.*

73 *Præsidum, vel Rectorum prouinciarum locum, an hodierni Prætores, vel correctores*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ctores teneant? & an Ciuitas, loco Prouinciæ sit?

74 *Prouinciarum Præsides an, & in quibus exilioris potestatis extiterint, quàm hodierni extant Prætores?*

75 *Præsidum potestas à Iustiano adaucta.*

regalium Audientiarum, vel Senatus Præses, & Auditores, in Quæstoris, Præfectorumque sacri Palatij locum successisse videntur. ibi.

Appellatio olim à Præsidibus ad Præfectorium, Quæstorisque sacri Palatij iudicium deferebatur. ibi.

76 *A Senatu, sacrovè Auditorio appellari nequit.*

Senatus, principis induit personam. ibi.

77 *A Senatus sententia supplicatio, quemadmodum ab inferiorum Magistratuum appellatio proponitur.*

78 *Castella Magistratus, siue Prætoriis Præfecti, non omnes Senatoria dignitate donati sunt, vt Hispalenses, & Gallæci, quibus Regij diplomatis vsus concessus non est.*

79 *Appellare, vel supplicare, an & quando à Præfectis prætorio Gallæcia liceat?*

80 *Senatoria potestas toti Senatui, non singulis datur.*

81 *A Proregis sententia, ad Senatum appellatur, non ad ipsum suplicatio interponitur; proque Delegato habetur.*

82 *Intellectus* text. in auth. de sanctiss. Episc. §. Si quis contra, coll. 9.

83 *A Iudcibus ordinariis, ad alios quandoque ordinarios Regia leges appellationem concedunt.*

84 *Interpretatio* text in l. 4. tit. 1. lib. 3. nouæ Reg. collect. *& num. seqq.*

85 *Qualitatis à lege requisitæ, vt eius dispositio locum habeat, probari existentia debet.*

87 *Simpliciter nobiles, vulgo* Hijos dalgo, *à qualificatis nobilibus, excellentioribus nempè, & illustrioribus distinguntur.*

88 *Olim non modò pro illustris viri nece Principem in prima cognitione; inferiore iudice derelicto, adire non dabatur. sed pro sui ipsius filij veneno interfecti, sic prosequenda, & inuestiganda concedere; suprà leges diuus Augustus reputauit.*

90 *Sacrilegium tanto damnabilius est quanto sanctior persona, in quam committitur.*

91 *Percussor Episcopi, diuersis, quàm simplicis Clerici percussor pœnis afficitur.*

92 *Crescente delicto, pœna quoque crescere debet.*

93 *Cardinalis seuerioribus pœnis, quàm Episcopi punitur percussor.*

94 *Pro vulnere Religioso inflicto, an Monasterium adire in prima causa cognitione Principem valeat?*

95 *Qua moderatione, quo animo, & mente criminales causas Ecclesiastici agitare aut prosequi debeant? remissiuè.*

96 *Clerici laicis præferuntur, si cum eis aliquo in negotio, vel actu concurrant.*

98 *Clericorum testimonium, laicorum præualet; tantumque quatuor Clericorum, quantum sex laicorum valet, & tabellionum vicem vbi non adsunt, supplent.*

98 *Militum priuilegiis, in casibus vtrisque aptabilibus, Clerici gaudent.*

99 *Clerici litibus non vexandi, eorumque causa celeriter sunt expediendæ.*

100 *Efficiuntur per clericatum nobiles.*

101 *Palinodiam non cantant.*

101 *Pro causa ciuili in carceribus non detinentur. Ampliatur* n. 104.

103 *Neque inopia laborantes, bonorum cessionem facere astringuntur, etiamsi minorum Ordinum sint, si Altari, vel Ecclesiæ deseruiant.*

105 *Pro represaliis non detinentur.*

106 *Neque obsides dari possunt.*

107 *Neque ob quamlibet necessitatem a parentibus vendi, aut pignorari: cùm alij possint.*

108 *Juramentum calùnia præstare non tenentur: cùm debeant alij.*

109 *Differentia, & natura iuramenti malitia, calumniæ, & veritatis. remissiuè.*

110 *Ob crimen læsa Maiestatis à parente commissum, non in persona, aut bonis Clerici, quemadmodum cæteri filij puniuntur.*

111 *Pœna sanguinis non plectuntur.*

112 *Per procuratorem defendi possunt, etiam in delicto, pro quo sanguinis pœna statuta est: cùm alii nequeant.* & nu. seq.

114 *Filius ingratitudinis causam committens, exheredari à patre potest.*

115 *Clericus, vel Monacus effectus ex designatis, non vtique.*

116 *Per clericatum, aut Religionis ingressum, illegitimi legitimantur, parentibus succedunt, & omnem maculam Clericatus, aut Religionis ingressus abstergit.*

117 *Cæteri illegitimi à successione paterna arcentur.*

118 *Donatio à patre filio Clerico facta, non retractatur.*

Per Clericatum, aut Præsbyterium patria potestas non dissoluitur. ibid.

119 *Aliis in parentum existentibus potestate, inualidè ab eisdem donatio fit.*

120 *In causa pecuniaria fideiussorem* iudicio sisti, *vel* iudicatum solui, *non præstant Clerici, sed simplicem, cum bonorum suorum hypotheca, cautionem.*

Alij contra num. seq.

122 *Fideiussor* iudicio sisti, *eius qui Clericus est effectus, fideiussione liberatur.*

123 *Filius Clericus, absque patris auctoritate, in iudicio comparere potest.*

Alij nequeunt, & num. seq.

125 *Cum duobus testibus in præsentia Parochi testantur Clerici.*

116 *Maxima in aliis solemnitas desideratur.*

127 *An à seruitute Clericatus liberet? Libertumque à libertorum operis?*

128 *A seculari iurisdictione exempti sunt Clerici. De materiaque* remis.

129 *Statutis laicorum non ligantur.*

130 *Litis consortibus ad iudicem Ecclesiasticum aditum præstant Clerici, si individua causa sit, tam in criminali, quàm ciuili.*

131 *An & à quibus muneribus Clerici, ipsique seruientes sint immunes?* remis.

132 *Minorum Ordinum Clerici (forma sancti* Concilij Tridentin. session. 2. c. 6. de reformation. *seruata) omnibus priuilegiis, quibus Sacrorum Ordinum, gaudent.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

QVÆSTIO IX.

QVÆSTIONEM hãc à præcedenti solutionem capere: primò, qui illam viderit, iudicabit aspectu; Diuersa tamen, & in ciuili, & in criminali vtriusque ratio adest, quæ præcipuam desiderat quæstionem; & separatam esse congruit, ne & præcedenti plus oneris, longitudine addiceremus; & ne huius pariter insertio obscuriorem illius redderet decisionem.

1 Partem igitur affirmatiuam † in clericis, ciuili in causa, suadent textus; *in cap. Sacerdos, 9.* in ordine, *1. quæst. 2. & in cap. quod autem, 3.* in ordine, *23. quæst. 7.* qui in pauperum numero Clericos reponunt: eosque per eadem iura miseros, & pauperes profitetur Carol. *de Gras. de effect. Cleric. in prælud. num. 422. & 424.*

Nec Clericos modo, sed alias quoque personas, quas Ecclesiasticas † Doctores nominant
2 (Ecclesiæ veluti seruientes, in ea manumissos, illius officiales, rusticos, aut colonos, publicè pœnitentes, & similes) miseras dicunt, eisque (vt Ecclesiasticis) *legis nostræ vnicæ, Cod. quando Imperator inter pupill. & vid.* forique priuilegium competere aiunt *Speculator in titul. de instrum. edit. §. Nunc vero aliqua, num. 62.* Innocent. *in cap. significantibus, num. 1. & seqq. de offic. & potest. iudic. deleg. & ibid.* Imol. *numer. 19. vsque ad 23.* Butr. *numer. 22.* Sylvest. *in summa. verb. Miserabiles personæ*, Francisc. Carrasc. *de casib. Cur. numer. 58.* Fundamento nixi textus *in cap. Eos, 6. vers. In Ecclesia quoque manumissos, 87. dist. in cap. Ecclesiarum, 69. in ordine, 12. quæst. 2. in cap. Aliud, 34. in ordine, 11. quæst. 1.*

3 In criminalibus † pariter, Ecclesiasticas personas fori electionem habere, proque sibi iniuria illata reum laicum ad principis tribunal in causæ congressu deferre posse firmarunt Viuius *decis. 27. numero 3. lib. 1.* Vincent. de Franc. *decis. 597.* ita sæpè iudicatum referens, Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Ecclesiast. tricen. 22. quæst. 634. num. 3.* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variation. fori quæstion. 31. numer. 2. sect. 1.* Ioann. Vincent. *de Anna. Allegation. 146. per tot. lib. 2. & ibid.* eius additionator *Fab. de Ann.* Tribus motiuis rationibus, præcipua verò textus *in cap. 2. ad fin. de foro compet. & in cap. Accusatio, 15. §. Vnde & Dominus, 2. quæst. 7.*

4 Probantium, † iniuriam (de Clericis namque in specie loquuntur (Ecclesiæ factam censeri. Quam Alexandri Papæ auctoritas, *epistol. 2.* relata, *in cap. Nulli, in fin. 3. quæst. 1.* fortiorem reddit. *Dominum* (inquiens) *crucifigunt, qui eum in Sacerdotibus suis persequuntur.* Pelagij, *Benigno Archiepiscopo epist. 2.* translata *in cap. Omnis, qui gemebat, 36.* in ordine, *7. quæst. 1.* dicentis, *Qui enim prosequuntur Domini Episcopos, eosque de ciuitatibus ad ciuitates transire compellunt: non eos tantum persequuntur, quam Dominum nostrum Iesum Christum, cuius legatione funguntur*, & Anacleti, *ad Episcopos Italiæ, epist. 2.* contenta *in cap. in nouo 21. dist.* similia recitantis verba. Nec longè *Statius* abest, *in epist. dedicator. ad Bascant.* dum ait: *Nam qui bona fide Deos colit; amat & Sacerdotes.*

Præterea *si pro Ecclesiæ bonis* (huius partis sequaces dicunt) *illud competit priuilegium: fortius pro Ecclesiastica persona competet, cum persona † dignior re sit, l. iustissimè, D. de ædilit. edict. priuilegiumque pro rebus Ecclesiasticis comptens*
5 *persona etiam Ecclesiastica concedatur, cap. Ecclesiarum seruos, 12. quæst. 2. cap. fin. de vit. & honest. clericor.* Et hoc secundum illorum argumentum.

Tertium ab specialibus constitutionibus formant. Quibus generalis quoque Imperatorum *Arcady*, & *Honorij* auxiliatur sanctio, † *in l. Si*
6 *quis hoc genus, 10. C. de Episc. & Cleric.* sic statuentium: *Si quis in hoc genus sacrilegij prorumperit, vt in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus, & ministris, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet iniuriæ: quod geritur, à prouinciæ rectoribus animaduertatur. Atque ita prouinciæ moderator, Sacerdotum, & Catholicæ Ecclesiæ ministrorum, loci quoque ipsius & diuini cultus iniuriam capitali in conuictos, seu confessos reos sententia nouerit vindicandum. Nec expectet vt Episcopus iniuriæ propriæ vltionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. Sitque cunctis laudabile factas atroces Sacerdotibus, aut ministris iniurias, veluti crimen publicum persequi, ac de talibus reis vltionem mereri.*

Si enim propter immanitatem criminis † hu-
7 iusmodi fauori, forique priuilegio locum iura quoque regia fecerunt, *in l. 5. tit. 3. part. 3.* aliquèl.m suis perpensa locis; & in hac pariter inferius perpendenda quæstione: quod immanius, quam in Ecclesiæ ministros commissum, omni detestabile iure, seueriss iméque punitum. Et si namque g aue facinus sacrilegium sit: longè grauius cæteris, † quod in Sacerdotes, Ecclesiæque
8 ministros patratum Iustiniani Imperatoris authoritate, D. Thomæ, *2. 2. quæst. 99. n. 3. in respons.* & Ioan. de Turrecrem. *in cap. 3. 17. q. 7.* docet Tiberius Decian. *tract. at. criminal. libro sexto, capite 16. numero primo, & capite 33. numero 1. & 3.*

Sacrilegos autem non modo capitali pœna † 9
Imperatores feriunt, *in d. l. Si quis in hoc genus*: sed mortis grauissimo genere punitos refert, Vlpianus, *in l. Sacrilegij, 6. D. ad leg. Iul. pecul.* Scio (inquit) *multos etiam ad bestias damnasse sacrilegos, nonnullos etiam viuos exussisse, alios vero in furcas suspendisse.* deque huius criminis pœnis † 10
præter assignatas *in cap. Præsbyterorum, cap. qui Præsbyterum*, cum quatuor sequentibus, *17. q. 4. in cap. Quisquis per dolum*, 22. in ordin. *24. quæstion. 3. in cap. peruenit*, 1. in ordine *13. de appellationibus. In cap. in quibusdam, 12. §. Sacri, de pœn. & aucth. Sed nouo iure, C. de Episc. & Cleric.*) videre licet Follerium *in pract. crimin. cap. 17. num. 1. & seqq.* Iodochum, *in pract. crim. cap. 111. rubr. de sacrileg. n. 11. & seqq.* Petrum Gregor. *syntagmat. iur. lib. 33. cap. 15. rubr. de pœnis veri sacrileg num. 4. & seqq. & capit. 16.* Tiber. Decian. *tract. crimin. dict. lib. 6. cap. 31. per tot. cap. 32.* & latiùs *cap. 34.* Prosp. Farin. *de furt. quæst. 172. nu. 1.* Iacob. Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 388. n. 6. 11. & 16 &* Leonardum Læs. *de iustit. & iure, lib. 2. cap. 45. dub. 4. num. 21.* qui apud Ethnicos in sacrilegos pœnas recenset.

Ex quarum seueritate, delicti quoque grauitas 11
cognoscitur, iuxta tradita à nobis *in Axiomatib. littera A. numero 572.* & considerat in specie Carol. de Gras. *de effectib. clericat. effect. 1. n 595. & seq.* Inter quas, ab Vlpiano, *in d. l. Sacrilegij*, relatæ, maiestatis læsæ † crimini correspondent 12

Sacrilegus enim Sacerdotis Ministrivè Ecclesiæ percussor, læsæ Maiestatis reus iudicatur ab *Innocentio II.* in *cap. Si quis suadente*, 29. §. *Qui autem*, 17. q. 4. *Qui autem* (inquit, *de Ecclesia vi aliquem exemerit, vel in ipsa Ecclesia, vel loco, vel cultui Sacerdotibus, & Ministris aliquid iniuriæ importauerit? adinstar publici criminis & læsæ Maiestatis accusabitur.* Profitenturque Petr. Gregor. *Syntagm. Iuris, lib. 33. d. cap.* 15. *num. de pœn. n.* 1. relatus à Farinac. *d. q.* 172. *n.* 1. Carol. *de Grad. effect.* 1. *n.* 593. mendosè *Gigante* adducto Tiber. Decian. *d. lib. 6. cap.* 32. *n.* 2. Idque Iure optimo, cum Altissimi sint ministri, eius (vt diximus) typum vicemque gerentes. Principisque ministrum, Senatoremvè offendentem,† leges Maiestatis læsæ reum decernant, 13
l. Quisquis, 5. *in princ. C. ad leg. Iul. Maiest.* & *l.* 1. *tit.* 16. *part.* 2. Apud multasque & benè institutas nationes) Ægyptios præcipuè) Sacerdotes, Principis Ministros,† & Consiliarios constituunt. Penes quos, summam post principem imperij potestatem existere; Regiaque vectigalia, tripartita, primam. Sacerdotibus; aliam, Principibus; tertiam, militibus, bellisque deseruire, Diod. Sic. prodit, *rerum antiquar. lib. 2. cap. 3.* 14
Ægyptij, inquit, *vectigalibus trifariam partitis; priorem portionem percipit Collegium Sacerdotum, magna apud incolas auctoritate.* Pauciscque interiectis: *Adsunt enim grauibus in rebus hi semper consilio, atque ope Regibus.* Et ibi: *Hi omnes immunes sunt secundumque post Reges honoris, dignitatisque locum tenent.* Qua etiam de re celebris est *lex* 50. *tit.* 6. *part.* 1.

Læsæ autem Maiestatis reum † Principis tribunal in prima causæ cognitione, eiusque congressu, subterfugere non posse, ex *d. l.* 5. *tit.* 3. *p.* 3. apparet, & consequenter, nec Sacerdotes, quemadmodum, nec Regum Ministros offendentes; imò & à fortiori. 15

Idque ipsum † decernere *Arcadium*, & *Honorium* Imperatores voluisse videntur, dum in *dict. l. Si quis in hoc genus* prouinciæ Rectores huius delicti vindices constituunt; in quorum hodiè locum vices Regum gerentes, Senatoresque succesisse quoque videntur. Cum & prouinciarum Rectores †, summam post Principem (cuius immediatè personam gerunt) potestatem in prouinciis habeant, Vlpiano in *l. Præses prouinciæ*, 4. D. *de offic. Præsid.* dicente: *Præses prouinciæ mains Imperium in ea prouincia habet, omnibus post Principem.* Imò & eandem cum Principe Præsidem, Rectoremvè prouinciæ (idem enim sunt, † vnusque pro alio indistinctè sumitur, vt id obiter admoneamus, ex *l.* 1. & 2. *C. de offic. Rector. prouinc.* ne cætera passim occurrentia prosequamur) potestatem habere, non separatam (quemadmodum, & antiqui habebant Magistratus Romani, hodiernivè Senatores habent:) frequens *Claudij* vox, Senatusconsulto probata Augustique decreto) vt relator est *Cornel. Tacit. annal. lib.* 12) apertè demonstrant. *Eodem anno*, inquit, *sæpius audita vox Principis*: Parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis iudicaturum; ac si ipse statuisset. *Ac ne fortuitò prolapsus videretur, Senatus quoque Consulto cautum plenius quam ante; & vberius. Nam* Diuus Augustus *apud equestres, qui Ægypto* Præsidebant, *lege agi, decretaque eorum proinde haberi, ac si Magistratus Romani statuissent. Mox alias per prouincias, & in vrbe pleraque concessa sunt, quæ olim à Prætoribus nesciebantur.* 16 17 18

Quæ namque olim Præsides constituendi, prouinciasque designandi, causa exitit: eadem postmodum Senatores, Regia tribunalia, ditionesque præscripsit. † Prouinciarum nempè dignitas, amplitudo, & subditorum vtilitas; ne longissimi sæpè itineris peregrinationem, vt Principem adirent, & corporis, & sumptuum rerumque familiarium detrimento, perferre cogerentur, sacri Auditorij mutuata Præsidibus potestate. Prouidente sic Iustiniano, *in nouell. const.* 24. *coll.* 4. *tit.* 3. *de Præside Pisidiæ, cap.* 5. *Sed ad ipsum deferatur in sua prouincia interposita appellatio, & ipse de ea cognoscat in habitu sacri Auditorij (cohonestamus etenim Magistratum hoc etiam) & perfectam illi formam imponat, non remitendam ad hanc almam vrbem; ne fortè paruis de causis magnas bonorum suorum perturbationes, & damna litigantes sustineant.* Ex eoque totam hodiè Castellanam ditionem † in duas partitam prouincias, duobus Præsidibus subiectas, Vallisoletano, & Granatensi. dispositione *legis* 1. *tit.* 5. *lib.* 2. *nouæ Reg. collect.* constat, aduertitque *Parlador. sesquicent. quotidianar. differen. different.* 101. *num.* 6. Prouinciam enim non breui spatio † circumscribi, sed differri longissimo, multòque latiori, quam tota hodiè protendatur Castella. Quippe qnæ antea latissima Regna extabant; à Romano Imperio subacta, in Prouincias mutata sint, vniuersumque non Castellæ tantum; sed Hispaniæ Regnum, Prouinciam vnam effecerint, vt apud *Vlpianum* videre est, in *l. Relegatorum*, 7. §. *Interd cere, versic. Sed Imperator noster, D. de interdictis, & releg.* aliaque sic pariter nominarint, Africam, Macædoniam, Bithyniam, Cretam, Galliam, & cætera, vt tradit (plurima in confirmationem ex *lib.* 7. *Pauli Man. de legib. Roman.* adducens) *Ambros. Calepin. verb. Prouincia*, & ostendit Martianus *in l.* 3. *D. de offic. Assessor.* & Ouid. *Fastor. lib.* 1. dum ait: 19 20 21

Redditaque est omnis populo Prouincia nostro.

Tametsi non semper idem indistribuenda Hispania à Romanis seruatus modus. Namque Vespasiani temporibus in tres Prouincias diuisa, Bæthicam, Lusitaniam, & Tarraconensem. Trajani tempestate in sex Prouincias tributa, Bæthicam, Lusitanicam, Carthaginensem, Tarraconensem, Calæciam, atque Mauritaniam, Tingitanam, vt tradit P. Ioan. Marian. *de reb. Hispan. l.* 4. *cap.* 4. & 5.

Easque prouincias Præsidibus committebant regendas, veluti (præter iura relata) Iustinianus prodit, *d. nouell.* 24. *coll.* & *tit. cap.* 1. Qui omnium Magistratuum Romæ † (in quorum hodiè locum Senatores succesisse videntur) vice, & officio fungebantur, vt Proculius, *in l. Sed licet*, 12. *D. de offic. Præsid.* ait: *Sed licet is, qui prouinciæ præest, omnium Romæ Magistratuum vice, & officio fungi debeat, &c.* & vt in *l. Ex omnibus* 10. *D. eod. tit.* Hermogenianus *Ex omnibus causis de quibus, vel præfectus vrbis, vel Prefectus Prætorio, itemque Consules, & Prætores, cæterique Romæ cognoscunt: Correctorum, & Præsidum prouinciarum est notio. Omnia enim* (vt Martinianus quoque in l. Omnia, 11 D. eod. ipso titul.) *prouincialia desideria* 213

quæ

UAB Biblioteca de Ciències Socials

quæ Romæ varios iudices habebant ; ad officium Præsidum pertinent.

Eáque Præsidis , aut Rectoris prouinciæ ma-
23 iestas; vt in causis ciuilibus,ab Episcopi † sententia,ad eum appellatio daretur:quam si confirmasset ; vlterior denegabatur appellatio, statuente sic Iustiniano *in auth. de sanctiss. Episc. §. si quis contra,coll.9.* & notat Azo. *in summ.C.de Episc. & Cleric.numero 13.*

Pro sacrilegio ergo in Clericos commisso,vindicibus nominatim prouinciæ Præsidibus constitutis : Regios Senatores (quos in prouinciarum Præsidum locum successisse probant superiora) constitutos videri ; ad eosque ordinariis iudicibus prætermissis , pro iniuria illa vindicanda, iuxta legales sanctiones , recurrere læsum posse; asserendum videtur.

Validum præterea opinioni huic robur acce-
24 dat,ex *l.4.titul.1 lib.3.nouæ Reg.collect.* statuente: † *Si alguno quisiere emplacar a algun Concejo, o vezino del,por algun caso de Corte;que lo pueda emplaçar ante los dichos Gouernador , y Alcaldes mayores, y no ante los nuestros Presidente, y Oydores de la Audiencia de Valladolid, ni ante los nuestros Alcaldes del Crimen. Saluo si el caso fuere de grande importancia , assi como sobre bienes de mayorazgo , o sobre vassallos, o fortaleza,sobre muerte,o feridas de Cauallero principal,o sobre otros semejantes casos. Cà entonces , sea en eleccion del autor,o accusador,intentar,o proseguir la causa ante los dichos nuestros Gouernadores, y Alcaldes mayores en la dicha nuestra Audiencia, Corte, o Chancilleria.* Quæ cum pro morte, aut vulnere equiti inflicto, similivè casu,primum iudicem senatum concedat:pro reali iniuria Clerico,Ecclesiæque ministro illata,idem ius statuis-
25 se videtur. Siquidem ab æquitate armatæ militiæ, † ad cœlestis militiæ equitem (id est Clericum) argumentum valere; frequens confirmet assertio, quam & comprobamus in *Axiomatib.nostris,lit.A.num.481.*

Sed licet pia , & iuridica præcedens videatur
26 opinio:veriorem tamen ,† ac tenendam, in ciuili, & criminali causa contrariam iudico. Namque vel miseræ conditionis ratio ad hoc fori priuilegium , vel criminis immanitas aditum præbeat necesse est , ex *dict. leg nostra vnic. Regiisque iam citatis.* Ecclesiasticum verò statum miseram conditionem inducere , dicet nemo : quodlibet crimen , etiam reale , in personas Ecclesiasticas commissum, huic remedio locum facere:Iura crimina designantia , pro quibus ad Principem in causæ congressu licet conuolare; firmare non patiuntur. Clarius ostendamus vtrumque, aduersaque propulsemus oportet.

27 Miserabilium numero Eccles. † regulariter, de iureq; non cõtineri,neque vt miserabilẽ fori hoc priuilegio vti : satis *præced quæst.* dicta probant. Quare,neque Ecclesiast. personã quod Ecclestica sit (inde enim Ecclesiasticas personas fauorem hunc contrariæ partis assertores deducunt) eo gaudere, in necessariam consequentiam venit. Ira sustinent (in fortioribus etiam Neapolitani regni constitutionis terminis,ad *legis nostræ vnicæ* beneficium Ecclesiam cum miserabilibus admittentis ; eaque existente , Ecclesiasticam personam pro suis , Ecclesiævè rebus agentem, ad regiam Curiam aduersarium in prima causæ discutione trahere non posse) profitenturque Matthæ. *de Afflict. decision. 257. numero 2. & in const. Regn. Statuimus , 2.numero 13.versic.Data,Niger.in cap.* Regn. *Quoad decretum , numero 10.* Marcel. Cal. *de modo articul. glos. 1. n.88.* Vincent. *de Ann. alleg 147.* provt eos refert, eorum sententiam probans , Ioan. Mar. Novar. *in praxi elect.& variation.fori, sect. 3 quæstion.2.per tot.* & *quæst.11.numero 5.* Marc. Anton Genuens.*in practicabil. Ecclesiast.tricenar.22.quæstion.634.* & diximus iam *de priuilegiis pauper. 1.part.qu. 52.à numero 24.cum seqq.*

Tantum enim à pauperie, miseravè conditione Clerici absunt : (de illis enim præcitati loquuntur) vt potius fortunati,† potentes,ac diui- 28
tes reputentur , & in eos, tanquam in potentiores alienationem , vel cessionem fieri iura verent; factamque , veluti fraudulentam , infectam reddant. Obseruant sic Bart.*in l.1.in fin.D.de alien. iudic.mut. caus.fact.* Bald.*in l.Stipendia, numero 3. C.de procurator.* Turrecr. *in capit. Sancta, 2. quæstion.7.numero secundo* Anchar. *in cap.2.n.4. de alienat.iudic.mut.caus.fact.* vbi est textus,Hieronym. Gig. *de pension. quæstion.22.numero 13.* Iul.Clar.*sententiar.lib.4.in §. Emphyteusis , quæstion.22.ad fin.versic.Personæ autem potentiores,* Ildefons.Montalu.*in l.7.titul.31.part.2.glos.vnic. colum.3.per tot.*Roland. à Vall. *cons.38.à nu.27. ad fin.lib.2.* Marc.Anton. Natt. *cons.474.numero quadragesimo nono volum. 2. & consil. 350. numero vndecimo libro tertio.* Marcabr.*cons.82. numero 88.* Vincent Carot. *de excus 2.part.quæstio. 39.numero 1. & 2* quorum plerosque refert Carol de Gras. *de effect.clericat.effectu 34.numer.1.* Ioseph.Mascard.*de probation. conclus.558.nu.19. & 20.* Bellet.*disquisit. Cleric. part.1. tit.de disciplina Clericali , paragrapho duodecimo numero 24.*

Quæ & satis tutam opinionem hanc præstant;& argumentis contrariis) quo ad hanc primam partem) responsum parant. Neque enim
29 *text. in dict.cap. Sacerdos,*† & *in cap. Quod autem* , in contrarium, *numero 1.*adducti,*Caroli de Grassis* sententiam,aut illationem probant.*Textus* namque in *dict cap. Sacerdos* de eo solum Clerico , qui vel Ecclesiæ sua dicauit , vel pauperibus distribuit , voluntariè paupere effecto , loquitur: Textus verò *in dict. cap. Quod autem*, pauperem Clericum esse debere ait, bonorum Ecclesiæ dispensatorem, non dominum, pauperumque compauperem. Itaque,si Ecclesiasticarum personarum obligationem respiciamus;pauperum compaupe-
res (vt textus inquit) esse debere,fatebimur:si veritatem; diuites, ac potentes,vt iam relatæ authoritates monstrant, & deplorat. *Hieronym.*epist.ad Nepotianum *Nonnulli enim* (inquit) *sunt ditiores monachi , quam fuerant seculares; & Clerici, qui possideant opes, sub Christo paupere, quos sub locuplete,& fallace diabolo non habuerant, vt suspiret eos Ecclesia diuites , quos mundus tenuit ante mendicos.* Eáque pro Clericorum diuitiis præsumptio ; vt naturalem paupertatis præsumptionem vincat. Etsi enim paupertas, vt naturalis
30 † in homine qualitas , præsumatur (quemadmodum *de priuileg pauper.1. part quæst. 5. numero vigesimo-secundo.* ostendimus) non tamen in
31 Clerico , † præsertim beneficiato, quem diuitem præsumi , proque duobus habere victum , tenet Seisel. *in leg.si constante , numero trigesimo Digestis solut. matrim. & in leg. Decem,numero decimotertio, D.de verb.oblig.*ex *cap. Quisquis,3.de vit. & honest. Clericor.* quem refert, sequiturque

Vincent.Carot. *de excuſ. bonor. p.* 2. *quæſt.* 35. *num.* 11.

32 Neque id in præſumptione, ſed in veritate, certitudinéque fundamentum habet. Cùm ſi non diues ſit; pauper tamen † Clericus eſſe non poſſit, (de maioribus ordinibus initiato loquor) quippe qui ad eos, non niſi, vel ad congrui beneficij, vel patrimonij ſaltem titulum promoueri debeat, aut iure poſſit, iuxta dicta à *nobis*, *dict. tract.* 1. *part. quæſt.* 9. *num* 11. & 13. Neque quod integrum, & abſolutum in beneficij fructibus

33 † dominium habere non dicatur; pauper cenſetur:

Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit vſus. vt *lib.* 1. *epiſtol epiſt. ad Liuium* Horatius ait, & probauimus latius *eod. tract. q.* 4. §. 1. *per tot.* præcipuè *n.* 91. & *ſeqq.*

Quibus in vere Eccleſiaſticis ſic conſtitutis; in

34 aliis impropriè, † abuſiuéque Eccleſiaſticis appellatis, quos *num.* 2. retulimus, minor, nulla imò dubitatio eo ex capite ſupereſt. Cùm ad illorum ſimilitudinem, hi fori priuilegium obtinere contendant, quod illis denegatum extare oſtendimus.

Nec contrariæ quidem patris aſſertores, hos inter Eccleſiaſticos numerarunt, tam vt *legis noſtræ vnicæ* priuilegium, Principiſque forum

35 commodent; † quam vt Eccleſiaſticum illiuſque electionem (aliquo veluti modo Eccleſiaſticis) competere dicant. Quod ad legis noſtræ caſum argumentum nullatenus trahendum eſt. Cùm Eccleſiaſticos, ea ſolum ratione, *quòd Eccleſiaſtici ſint*, non tangat. Præterquam quod non aliorum cauſas, quam in Eccleſia manumiſſorum, ei commendatorum, eius, vel clericorum ſeruorum ad Eccleſiaſticum forum pertinere, *d. num.* 2 Iura relata continent. Quare,

36 neque ad forum Eccleſiaſticum Colonorum, † Ruſticorum, vel ad tempus Eccleſiæ ſeruientium cauſas pertinere, aſſeruerunt Gloſſa *in cap. iudicatum*, 59. *diſt.* Anton. *de* Butr. *in cap.* 2. *de foro compet. num.* 14. Abb. *num.* 5. Aret. *notab.* 2. Felin. *num.* 2. & 3. Anton. *de Nigr. in repet. extra. uag. vnic. de vit. & honeſt. Clericor. num.* 19. Thom. Grammat. *deciſ.* 102. *num.* 14. Anton Capit. *deciſ.* 2. *num.* 2. Antonin. Theſaur. *deciſ. Pedem.* 22. *num.* 1. & 4. *verſ. Verum retenta, & num. ſeq.* Marc. Anton. Natt. *conſ.* 576. *num.* 3. & *ſeq.* Iul. Clar. *recept. ſentent.* § *fin. quæſt.* 35. *ver. Quæro nunquid familiares.* Tiber. Decian. *tract. criminal. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 59. Carol. *de* Graf. *de effectib. clericar. effect.* 1. *num.* 49. *verſ. Aut famulus, & num.* 150. & 210. Iacob. Menoch. *de arbitrar. centur.* 6. *caſu* 562. *n.* 4. & *ſeq.* Proſp. Farin *praxis crimin. quæſt.* 8. *num.* 46. Petr Surd. *conſ.* 301. *n.* 69. & 72. Sigiſmund. Scacc. *de indic. p.* 1. *c.* 11, *n.* 22. Fulu. Pacian. *de probationib. lib.* 2. *c.* 34. *num.* 123.

37 Sic nec publicè pœnitentium cauſas † de foro Eccleſiaſtico eſſe (aduerſus *Hoſtienſem*, *Speculatorem*, *Butrium*, & *Barbatiam*) firmant (cum Innocentio, Abbate, Aret. *in dict. cap.* 2. *de foro compet.* & Marian. Socin. *in cap.* 1. *eod. tit. num.* 13. *verſ. Decima declaratio*) eruditiſſimi Didac. Couar. *practicar. quæſt. cap.* 34. *num.* 3. *verſ. Sic* & Innocent. & Iacob. Simanc. *de Catholic. inſtitution. cap.* 46. *n.* 17. 18 & 19. Secundum meam vetuſtiorem impreſſionem. Contrariam opinionem, falſiſſimam, à ratione, & veritate alienam, nulloque iure probari, dicentes, *textui in d. cap. aliud*, 11. *quæſt.* 1. (qui aduerſantibus fundamentum præbuit) reſpondentes. Vtriuſque opinionis auctores (non ab hac deuius) refert Nouarius *in praxi election. & variation. for. ſect.* 1. *quæſt.* 44. *per tot.*

Sed ſi ſuperiores iſti, vt Eccleſiaſticæ perſonæ, Eccleſiaſticum, vel Principis forum in prima cauſæ diſcutione non obtineant: ſi vi, † potentia, vel iniuria opprimantur, vt miſerabiles obtinebunt. Tuncque ad Eccleſiaſticum forum habere regreſſum, interque miſerabiles reponi, non aliter, *Innocentius* firmat, cuius probat ſententiam *Couar. d. cap.* 34. *n.* 3. *verſ. Et Innocent.* Idque præcipuè in conuerſis de nouo ad noſtram Catholicam fidem, qui nulla alia ratione, niſi quòd iniuriis, contumeliiſque afficiantur, opprimanturve miſerabilium numero à Doctoribus reponi debent, nec poſſunt, quos *in proœmio, num.* 4. retulimus, refertque iuris fulgentiſſimum luminare D. Ioan à Solorzano *de Indiarum iure*, *lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 50. id ipſum à *num.* 46. non obſcurè indicans. Tametſi regulare id in quolibet dixerimus *de priuileg. pauper. q.* 52. *n.* 12. & 29. quoad Eccleſiaſticum forum; quoad Principis verò, etiam *hoc tractatu, quæſtione præcedenti, n.* 18. notamus.

38

Quare, ſi aut miſera conditio, aut immanitas criminis, à lege deſignati, priuilegio huic locum non faciat: ad illud, ſiue laicis, ſiue Clericis, vt diximus, aditus non patebit. Neque in contrarium relatæ authoritates, & fundamenta obſtant. Nam qui affirmatiuam partem tuentur, iam citati, triplici fundamento nituntur. Quorum duo, ſine oppugnatore euerſionem, ruinamque patiuntur.

Alterum enim ex ſpecialibus conſtitutionibus ſumunt; quod extra ſtatuentium terminos, † in

39 generaleque argumentum trahi nequit, ex *Pauli* reſponſo in *l. fin. D. de iuriſd. omn. indic.* Imperatorumque Archadij, & Honorij *in l. Duum virum*, 53. *C. de Decur. lib.* 10. cum ſtatuti potentia propriis terminis concludatur, nec vltra, eius protendatur effectus, ſed limitatum producat,

† cauſa veluti limitata, iuxta vulgare axioma, 40

de quo *in noſtris, lit. C. n.* 48. Cuius arctata potentiæ cauſa, effectum quoque arctari, *in l. Pupillo*, 27. *D. de tutor. & curatorib. datis ab his*, ſic docuit Hermogenianus: *Pupillo, qui tam Romæ, quàm in prouincia facultates habet, rerum, quæ ſunt Romæ, Prætor; prouincialium, Præſes dare poteſt.* Papinianus in *l. iuriſperitos*, 32. §. *cum oriundus, iuncta gloſſa, verb. Præſidis*, *D. de excuſ. tutor.* Vlpianus in *l. ſi arrogator*, 22. *D. de adoption.* & Paulus in *l. cum vnus*, 12. §. *is qui poſſidere. D. de bon. author. iudi. poſſid. is qui poſſidere iubetur* (ait) *eo loco iuſſus eſſe videtur, cuius cura ad iubentem pertinet.* Comprobatque id benè Alderanus Maſcard. *de general. ſtatut. interpret. concluſ.* 6. *n.* 3. & *ſeqq.*

Alterum, ex incerto, pro certo deducunt. Supponunt enim, hoc Principis fori ad primam cauſæ cognitionem, priuilegium, pro rebus ſuis Eccleſiæ competere, à fortiori inde arguentes, pro Eccleſiaſticis perſonis competiturum, cum rebus perſonæ digniores ſint, vt *ſuprà, num.* 5. retulimus. Sed cum ſuppoſitum, † antecedenſ- 41

que firmum non ſit (vt *quæſt. præcedenti* probauimus) & conſequens infirmetur, ſequitur neceſſario, iuxta quod formauimus axioma in *noſtris*, *lit. A. numero* 282. fundamentoque deſtructo, inædificatum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

inædificatum corruat, necessum est, vt vulgaria iura dictitant, & *Lucret. de rer. natur. libro* 4. canit:

Denique, vt infabrica, si prauae est regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
Omnia mendosa fieri, atque obstipa necessum est.
Praua, cubantia, prona, supina, atque absona tecta,
Iam ruere, vt quædam videantur velle, ruantque,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis:
Sic etiam ratio tibi rerum prauа necesse est,
Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta est.

Tertium latè suprà agitatum supereſt fundamentum, à criminis grauitate deductum. Validum aduersæ partis præsidium. Validioribus tamen subuertitur. Eo præcipuè munimine, quod
42 in suos quoslibet foro † tuetur, neque extrà patitur conueniri, Imperatorum *Diocleciani*, & *Maximiani* decreto paratum, in *l. 2. C. de iurisd. omn. iudic.* canonicis, Regiisque sanctionibus roboratum, *in c. Clericus laicum*, 5. in *cap. Cùm sit generale*, 8. *de foro compet.* & in *l. 32. tit. 2. part.* 3. exornatum à *Nobis*, *in Axiomatib. iur. lit. A. numero* 82. *& seqq.*

43 Quam ita in criminalibus, † sicut in ciuilibus regulam constituere *Arcadius*, & *Honorius* in *l. iuri criminali*, 5. *C. de iurisd. omn. iudic.* huius decreti violatores pœna ferientes ibidem. Vtque ad casum nostrum compendiosa (vt aiunt) via deueniamus: *Regiæ legis*, 8. *tit.* 1. *libro* 4. *nouæ reg. collectionis*, verba proferamus in medium: *Defendemos, que ninguno de los vezinos de las nuestras Ciudades, Villas, y Lugares, puedan ser emplaçados para ante los nuestros Alcaldes de Corte, y Chancilleria, fuera de las cinco leguas en las causas ciuiles, sin que primeramente sean demandados ante los Alcaldes de su fuero, y oydos, y vencidos por derecho. Y que no valan nuestras cartas que en contrario fueren dadas, saluo en aquellos casos, que se deuen librar en la nuestra Corte y Chancilleria. Que son estos: Muerte segura, muger forçada, tregua quebrantada, casa quemada, camino quebramtado, traycion aleue, riepto, pleyto de viudas, y huerfanos, y personas miserables, o contra Corregidor, o Alcalde ordinario, o otro oficial del tal lugar, y sobre caso en que pueda ser conuenido durante el tiempo de su oficio.* Legis pariter 9. eiusdem tituli, & libri: *Que estos tales, y no sus lugares tenientes, ni otro alguno, puedan traer, y tray gan sus pleytos à la dicha nuestra Corte, y Chancilleria.* & ibi: *Y mandamos, que si contra lo en esta ley contenido, por los susodichos se dieren, y libraren cartas de emplaçamiento, que no valgan, y sean obedecidas, y no cumplidas.* Quarum tenore, Ecclesiasticas personas, ab hoc fori priuilegio (si extrà casus ab ipsis designatos, illud prætendant) excludi; manifestè apparet. Cùm neque miserabiles, vt probauimus) sint: neque aliis, ratione alia priuilegiatis, nisi à prædictis legibus nominatis fauor hic competat, ab eo potius cæteri, cuiuslibet sint conditionis; arceantur expressè. Quorum quidem
44 verborum, prohibitionisque natura, quamlibet † (identitatis quoque ratione) extensionem repellit, omnimodæque obseruantiæ, absque aliqua (minima etiam commutatione) necessitatem imponit. Quippè, quæ formam præstent, à qua nec tantisper, aut in melius quidem, recedi, eivè aliquid addi, vel detrahi potest, vt *in Axiomatib. nostris, lit. F. nu.* 157. *& seqq.* tradidimus. Formam autem inducere, non modo ex integro earum contextu, ordinéque descripto deducitur; sed & 45
quia prohibitiuè † loquuntur. Legem namque prohibitiuè loquentem, formam incommutabilem inducere, multis *in prima de priuileg. pauper. parte, quæst.* 22. *num.* 1. ostendimus, pariter atque *numeris sequentibus* comprobantes, etiam decreto, clausulavè irritante non adiecta. Quæ cum in nostris ad sit; fortius vrget, validiusque formam inducit, vt tradit Prosper. Farinac. *fragment. criminal parte* 2. *lit. L. num.* 205. *vers. quarò*, adductis etiam Rolando *à* Vall. *cons.* 60. *numero* 23. *& seqq. lib* 4. Iacobo Menochio *de arbitr. lib.* 1. *qu.* 30. *numero* 1. Virgin. Boccat. *in constit.* Picen. *glos. 6. nu.* 159. Caldin. Tusch. *practicar. conclus. lit. F. conclus.* 414. *n.* 25. *&* 29.

46
Tùm, quia in correctoriis, † & exorbitantibus à iure, nec similitudinis, vel identitatis ratione, imò nec illius maioritate, etiam quod summa æquitate nitatur, extensionem admittendam esse; multis (vt alios omittam.) *Farinacius* probat, *fragmentor. criminal. lit. E. numer.* 122. 130. *& seqq.*

47
Tùm denique, ex maligna negatiuæ, † dictionisque taxatiuæ *Tantum*, in dictis legibus, & *in l.* 3 *titul.* 3. *part.* 3. dictaque *l.* 2. *C. de iurisd. omn. iudic.* adiectarum natura, quæ omnimodam literæ adhæsionem desiderant, aliterque fieri posse negant; & quamlibet extensionem, aut immutationem excludunt. Primùm probant dicta à *nobis in Axiomatib. lit. N. numero* 30. Secundum Euerard. *in locis legalib. loco à natura dictionum taxatiuarum.* Falu. Paccian. *de probation. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 15. *& seqq.* & Farin. multis relatis, *dict. lit. E. num.* 253. *& seq.*

Quibus stantibus, non multum aduersanti opinioni conducit, quod eius sequaces argumentum adducunt: *Ipsi* nempè. *Deo Opt. Max. iniuriam factam videri*, quodque ex *læsæ Maiestatis* similitudine protraximus.

Offensio namque, vel iniuria Clerico facta, non aliter Deo Optimo maximo, eiusque Religioni propriè facta censetur, quàm si in diuinum directè, † & principaliter odium fiat. Si enim Cleri- 48
ci solum persona offendatur; sacrilegium esse, non contra Dei religionem, sed contra virtutem obseruantiæ, docet P. Vasquez, *lib.* 1. *de adorat. disput.* 6. *capite* 8. cuius refert sententiam P. Suar. *de religion. lib.* 3. *tractat. de sacrileg. cap.* 6. *n.* 4. oppositioni contrariæ in hunc modum satisfaciens: *Responderi autem potest, quod sicut cultus Sanctorum, religiosus dicitur propter coniunctionem, quam habet cum Diuino cultu: ita percussio Clerici, dicitur sacrilegium, quia versatur circa personam sacram, & Deo coniunctam, licet propriè contra Religionem non sit.*

Per sacrilegium enim, immediatè res Deo dicata violatur; & ita illa est quasi materia proxima huius peccati, quæ vocari solet, obiectum quod. *Deus autem est* obiectum cui, *seu in cuius iniuriam remotè actio redundat*, vt formaliter idem ipse Suarez in eiusdem tractatus procemio inquit Subdens in *d. cap.* 6. *n.* 5. *Praterea, si quis faciat iniuriam Sacerdoti, in despectum, & contumeliam*

meliam ministerij, sine dubio committit sacrilegium contra Religionem Dei. Si verò non in despectum ministerij, sed personæ, priuatoque odio; non modò contra Religionem sacrilegium non esse: sed nec sacrilegium ex natura rei, iure positiuo seclusso, secundum communiorem, verioremque sententiam; ipsemet *eodem tract. cap. 2. num. 4. vers. dubitari autem potest* sic profitetur: *Quia seclusa lege positiua, talis actio non esset formaliter contra sanctitatem personæ, ex peculiari titulo sanctitatis, nisi Ecclesia suo præcepto id efecisset.* Inde Tiberius Decianus *tract. crimin. lib. 6. cap. 34. num. 22. col. 2.* post longam disputationem, *An pro violenta manuum in Clericum iniectione, ipso iure excommunicatio incurreretur?* in hæc verba concludit: *Quando autem quis cum violentia & malo animo, inferendi scilicet iniuriam Religioni, percutit Clericum: eo casu, est excommunicatus ipso iure: secus si non tanquam Clericum, aut Religiosum, sed tanquam talem inimicum.* Quod magnam afferret (si verum foret, dubito enim) limitationem textui *in c. si quis suadente, 17. quæst. 4.*

Satis ergò superiora monstrant, realem iniuriam priuato odio in Clericum illatam, nihil cum læsæ Maiestatis crimine habere commune, nullatenusque istiusmodi delicti cognitionem ad Principem in causæ congressu, ea, aut criminis atrocitatis ratione, referendam esse. Neque enim Principis, aut Papæ Legatum, Vicarium, Consiliarium, Senatoremvè offendens (tametsi hi † pars corporis Principis reputentur, *l. Quisquis, 5. C. ad leg. Iul. Maiest. l. 1. tit. 16. part. 2.*) si priuato faciat odio, † læsæ Maiestatis crimine extat irretitus. Sic firmant, dictamque *legem quisquis, & partita* limitat, ac intelligit Lopezius *ibi glos. 1.* Hieronym. Gigas *de crimin. læsæ Maiest. cap. 6. num. 1.* & pleniss. mè Farinac. *praxis crimin. 4. part. q. 112. num. 150. & 164. & quæst. 117. n. 37.* cum *quatuor seqq.*

Episcopumque offendentem, † læsæ Maiestatis crimine non teneri, nec *capitis Fœlicis, de pœnis lib. 6.* dispositione contineri, idem *Farinac.* cum *Gigante*, & aliis, simpliciter inquit, *dict. quæst. 112. n. 59. & seq.* & latius, clariusque *ibid. n. 131.* Longè igitur minus simplicem † offendens Clericum tenebitur, iuxtà textum *in cap. si quis deinceps, 22.* in ordin. *17. quæst. 4.* & ea, quæ suprà relati *num. 10.* tradunt inferiusque *Nos, num. 91. & seq.*

Neque in contrarium, benè perpensa, textum *in dict. cap. si quis suadente, §. qui autem, 17. q. 4.* verba † mouent illa: *ad instar publici criminis, & læsæ Maiestatis accusabitur: & conuictus, seu confessus, capitali sententia à Rectoribus prouinciæ ferietur, in primo libro Codicis legitur, tit. de Episc. & Clericis. l. quisquis in hoc genus sacrilegij prorumperit, & in Digestis, ad leg. Iul. repetund. l. vlt.* Relatiua enim sunt, non dispositiua, relatioque ipsa, non fideliter à Gratiano desumpta.

Primum, *dispositiua scilicet ea verba non esse, sed narratiua*; & ex contextu apparet; & ex capitali inibi designata pœna, quam † Canonica sanctio non nouit, *cap. Clericis, 5. cap. sententiam, 9. ne cleric. vel Monach. cap. his qui, 10.* in ordin. *23. quæst. 8. dict. cap. si quis deinceps*, vbi nec pro vulnere, aut morte Clerico, imò neque Episcopo inflicta, mortis infligitur pœna, nec pro rebellione aduersus Romanam Ecclesiam, Præsbyterorumque occisionem, in *Clement. 1. de pœn.* notantque Glossa *in cap. fin. §. Prauaricator, verb. in omnibus, post princip. 2. q. 3.* Perr. Cened. multis relatis, *collect. 61. num. 1.* Prosp. Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. C. numero 369. & seqq. & praxis crimin. quæst. 19. num. 12.* Camil. Borrel. *in summ. decis. tit. 11. num. 39. part. 1.* August. Barbos. *in collect. ad dict. cap. sententiam, 9. ne Cleric. vel Monach. num. 2.*

Vbi ideo de mortis pœna faciunt Canones mentionem, † non de naturali, temporalivè mortè, sed de spirituali (excommunicatione scilicet) intelligendam, *Innocentij Tertij*, decretum monstrat, *in cap. Per venerabilem, 13. vers. Medium, qui fil. sint legit.* in verbis illis: *Cuius sententiam, qui superueniens contempserit obseruare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus, à communione fidelium separari.* Notantque ibid. Abb. *n. 21.* Foller. *in pract. crimin. can. verb. Et si confessi, aut conuicti extiterint, num. 53.* Plac. *in epit. delictor. cap. 17. n. 16. & 17.* Farinac. *dict. quæst. 19. n. 12.* 55

Quo fit, vt si inter canonicas sanctiones aliqua iuris Ciuilis † mortem imponens, inserta à Gratiano repetiatur: non eadem Iuris quoque Canonici dispositio censeatur, vt aduertit, multis Iuribus, & auctoritatibus, comprobans, Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 2. cap. 18. n. 22.* 56

Secundum, nempè *relationem, vel translationem à Gratiano in dict. §. qui autem fideliter* † *factam non esse*; ex vtriusque textus inspectione patet. Nam *dicta l. si quis in hoc genus*, nullam *læsæ Maiestatis* facit mentionem: *Gratianus* autem, quasi ea verba in *dict. l.* extarent, facit. Quare nec dispositionem super addita verba inducere, nec plus in referente, † quam in relato virtutis esse: imò referenti non credi, si de relato non constet: multis *in axiomatib. nostris, lit. R. n. 60.* comprobamus. 57

Faciliúsque *Gratiani* lapsus hic suadebitur; si alter † quoque ibidem attendatur. Dum enim *legem sacrilegij, 6. D. ad leg. Iul. pecul.* voluit, debuitque allegare: *legem fin. ad leg. Iul. repetund.* retulit, vt *ibidem* Glos. aduertit. 58

Alienam quoque esse à *dictæ legis si quis in hoc genus* dispositione *læsæ Maiestatis* mentionem; ex eo etiam constat, quia sacrilegium non capitali semper † sed mitiori sæpè pœna plecti tur, vt in *l. 3. §. Mandatis*, & in *eadem l. Sacrilegij, D. ad l. Iul. pecul.* notat Vlpian. & plenè Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 6. cap. 33. per tot.* & *Menoch.* (pœnam iudicis arbitrio remittens) *de arbitrar. lib. 2. cent. 4. casu 388.* Sacrilegij enim etiam loco ponitur, eiusque ad instar est, humanæ legis transgressor, & sic eum appellat optima *lex Regia, 11. tit. 18. part. 1. in fin.* Inquiens: *Otrosi le faze* (de quasi sacrilegio loquitur) *el que traspassa, o quebranta los Mandamientos de la ley de Dios, e los de los derechos comunales, porque se guian las gentes.* 59

Vtque pro vulnere Clerico illato, pœna capitalis infligatur; † tria concurrant, necesse est Quòd scilicet inter Diuinorum celebrationé accidat, in Ecclesia, Diuinaque perturbentur officia; aliquo vero ex his deficientibus; verberum, aut exilij pœnam constituit *authent. Sed nouo iure. dictæ legi si quis in hoc genus*, adhærens. Ita authenticam, & legem relatam interpretantur, & declarant Menoch *d. casu 388. n. 15. &* Tiber. Dec. *d. l. 6. c. 34. n. 31.* communem dicens. 60 61

Læsæ

62 Læsæ verò maiestatis reum † capitali semper pœna fuerit *dict. l. quisquis, C. ad l. Iul. Maiest.* Deque huius criminis pœnis, latè Farin. *prax.*
63 *crimin. 1. p. quæst. 136.*

Sacrilegium præterea, venialem † solum quandoque culpam continere, propter leuitatem materiæ notat, cum communi, Suarez *dict. tract. de sacrileg. cap. 7. num. 2.* & Layman. *dict. lib. 4. tract. 10 cap. 7. num. 17. vers. neque verò*: cui, per consequens, leuis etiam pœna † imponenda ve-
64 nit, cum debeat culpæ respondere, vt latè *nos in Axiomatib. lit. P. num. 41.* & in specie aduertit Menoch. *dict. cent. 4. casu 388. numero 6.* In detestando verò, atrocique adeo læsæ maiestatis delicto, contingere, aut considerari materiæ paruitas nequit.

Pro iniuria ergo, aut vulnere Clerico, Ecclesiasticæve personæ † illato, non posse reum in
65 prima causæ cognitione ad Principis deferri tribunal, quemadmodum pro læsa maiestate posset: ex *d. l. 5. tit. 3. part. 3.* superiora monstrant. Cùm & illa designatos exprimat casus: *O por sello del Rey, que alguno oviesse falseado, o su moneda, o oro, o plata, o algun metal, o por razon de otro grande yerro de traycion que quisiessen fazer al Rey, o al Reyno.* Quorum numeratio
66 † alios excludit, iuxta *Pauli* responsum, *in l. Cum delanionis, 18. §. Quidam cum ita, D. de fund. instruct.* & Scæuolæ, in *l. Vxorem, trigesimanona, paragrapho Fœlicissimo D. de legat. 3.* cum similib.

Quamuis pro iniuria sibi illata, aduersarium
67 suum laicum coram Ecclesiæ † illius fori iudice possit Ecclesiasticus conuenire, iuxta Glos. *in authent. Item nulla communitas, verb. Ecclesia, C. de Episc. & Cleric.* Abb. *in cap. Cùm sit generale, num. 13. de foro compet.* Aufrer. *in tract. de potest. iudic. Ecclesiast. super laic. & eorum bon. numero 38. vers. 47.* Guid. Pap. *decis. 62. num. 3.* Carol. *de* Gras. *de effect. clericat. effect. 1. nu. 577.* Eman. Rod. *in quæst. regul. tom. 2. quæst. 62. art. 11. circa princ. lit.* B. Salced. *in addit. ad* Bernard. Diaz. *in pract. crim. canon. cap. 87. vers. In perso-*
68 *nam, lit. B. vers. Sed vtrum laicus.* Id in reali † solum iniuria procedere dicens: verbali namque, nec sacrilegium committit; nec per consequens, ad Ecclesiasticum forum eius vindictam pertinere. Hæc enim ideo Clericis facultas conceditur; quod mixti sit sacrilegij criminis cognitio
69 † fori, vt tradunt Iul. Clar. *recept. sent. §. fin. quæst. 37. vers. Vlterius quæro.* Hippol. Bonacios. *in commun. opinion. verb. Clericum offendens,* Carol. *de* Gras. *vbi proximè, num. 578. & seq.* Farin. *prax. crimin. 1. part. quæst. 8. num. 132.* In mixti enim
70 fori criminibus, etiam inter laicos, † Ecclesiasticum competentem iudicem esse; probat *text. in cap. Tua, 5. de procurator.* docentque *ibid.* Doctores, Baiard. *in addition. ad* Clar. *dict. quæst. 37. nu. 1.* Anastas. Germ. *de sacror. immunit. libro 3. cap. 12. numero 84.* Carol. *de* Gras. *dict. loco, nu. 595. suprà.* Sed cum pro iniuria verbali, sacrilegium (vt dictum est) non committatur; nec mixti fori esse, nec ad Ecclesiasticum forum eius inter laicos pertinere cognitionem sequitur.

Non item principali sententiæ, quam defendi-
71 mus, obstat alterum † de dicta *lege si quis in hoc genus* argumentum formatum, ex Præsidum, Recto uve prouinciarum, ad hodiernos Senatores similitudine, quibus in Clericos sacrilegij patrati vindictam committit. Quia neque inter eos similitudo adest; neque præcipuum quidquam in Clericorum fauorem, quòd sacrilegij in eos commissi vindicta rectori, aut prouinciæ Præsidi committatur, accrescit, cæterorumque criminum in hoc sacrilegium sequitur conditionem, quorum generaliter punitio rectoribus, Præsidibúsque prouinciarum commissa est. Quorum quippè muneri incumbit, † prouincias, ditionésque 72
suas vitiis purgare, in delinquentesque animaduertere, vt *in l. 3.* Paulus, *in l. Congruit, 13. D. de offic. Præsid.* Vlpianus respondit, omnesque ferè illius tituli leges præcipiunt.

In quorum locum iudices ordinarij nostri, † 73
correctores, prætoresvè succedere, sententia Glos. *in l. 3. §. Præterea, verb. si prætori, D. de suspect.* Marc. Anton. Natt. *cons. 84. num. 8. lib. 1.* ex *Baldo* dicente: eos, qui hodie ad terras, Ciuitatesque regendas mittuntur; Præsidum prouinciarum locum tenere, quia vnaquæque ciuitas loco prouinciæ sit, iuxta notata in *l. fin. C. de præscript. long. tempor.* vbi sic *Accurs.* dixit, in hoc licet eum improbet Parlador. *de sesquicent. quotid. differ. 101. numero 6.* Prouinciam (cum Saliceto *in dict. l. fin.* & Fabro *in §. 1. inst. de vsucap.*) dici putans regionem, quæ vni tantum subsit Præsidi, tametsi plura sub se territoria habeat. Sequacemque Gregor. Lop. allegat *in l. 19. tit. 29. part. 3.* Accursium tamen sequitur, probatque alios quoque referens Molin. *de Hispan. primog. lib. 1. cap. 13. numero 55.* Sed licet in *Prouinciæ* terminis præfiniendis dissentio sit; consensus tamen in pari vtrorumque potestate, quasique officiorum identitate Illorumque locum hos tenere aduertit pariter Ioan. Pyrth. *in tract. de magistrat. Roman. part. 1. num. 13.* in hæc verba: *Sicut Præsidis nomen non solum prouincias regentes, à quibus prouocatio est, cuius modi sunt Gubernatores Ciuitatum ferè.* Eiusdemque voti extitit Andr. Fachin. *controuersiar. iur. lib. 13. cap. 30. vers. 1.* qui etsi sequentibus alios alleget in contrarium: in *versic.* tandem, *Ego autem,* respectu loci in quo prætores nostri ius dicunt, antiquis Prætoribus omnino comparari affirmo, Regiaque partitæ *lex 22. titul. 9. part. 2.* non obscurè decidit: *Adelantado, tanto quiere dezir como ome metido à delante en algun fecho señalado por mandado del Rey. E por esta razon, el que antiguament era assi puesto sobre tierra grande, llamauanlo en Latin, Præses prouinciæ,* Similis *lex 2. tit. 14. part. 4. vers. E otrosi dezimos.*

Quinimo rectores, Præsidésque prouinciarum exililiorem † quandoque potestatem correctori- 74
bus nostris, vbiumque rectoribus habere, ex *Vlpiano* constat *in l. 2. §. 2. D. de pœn.* dicente: *Præsidem enim deportare non posse, nulla dubitatio est, sed Præfectus vrbis ius habet deportandi.* & in *l. inter personas, 6 §. Deportandi, D. de interdict. & releg. Deportandi autem in insulam* (ait) *ius Præsidibus prouinciæ non est datum, licet præfecto vrbis detur.* Cuius tamen rei, idem ipse *Vlpian.* rationem præstat *in leg. sequent. §. 1.*

Quorum quidem *Præsidum* licet à *Iustiniano* sit adaucta potestas † (multò namque ante 75
eius tempora debilior erat) *Præsidis* nomine in *Prætoris* mutato, cui & res bellicas, & ciuiles gerendi laxior concessa facultas: quæ namque duplicis magistratus muneri incumbebant; Iustinianeo Prætori (sic illum ipse vocat) concessit, eius *nouella constit. 24. coll. 4. titul. 3. de Præside Pisidiæ,*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

dia, cap. 2. cuius constitutionis obseruatio ad nos quoque fluxit, cum in maritimis oris Prætoribus ciuilia, pariterque bellica munia committantur. A Iustinaneo tamen Prætore, ad Præfectorum, Quæstorisque sacri Palatij iudicium appellationes deferendæ erant, vt ad Senatores hodiè, Audientiæque, vel Senatus Præsidem deferri debent (idem enim Præfectos, ac sacri Palatij Quæstorem, quod Senatores, Præsidemque Senatus importare arbitror) notantque Guid Pap. *decis. 9. & 50.* Thom. Gramm. *dec. 19. num. 13.* Gregor. Lopez *in l. 4. tit. 24. part. 3.* Bouadill. *in polit. lib. 5, cap. 3. n. 57.* Parlador. *differ. 10. n. 1. & seqq.* quorum nullus præcitatæ nouellæ mentionem facit. Nonque obscurè monstrat *text. in l. Præcipimus, 32. § Sed si à Proconsulibus, C. de appellation.*

Quare, satis etiam inde apertè deducitur, non supremam apud prouinciæ Præsidem, aut Rectorem in sua quoque prouincia, sed Præfectos, Quæstoremque sacri Palatij, (veluti apud suprema hodie tribunalia) potestatem adesse. Cùm à Præside, Rectorevè ad Principem, Senatum, Præfectos, & Quæstorem deferri appellatio debeat: à Senatoribus autem, sacrovè auditorio) sic *dict. nouell. cap. 5.* illud *Iustinianus* vocat) appellari † nequeat, *Vlpiano* teste *in l. 1. §. Sciendum, D. à quib. appell. non licet Sciendum est* (ait) *appellari à Senatu non posse Principem. Idque oratione Diui Adriani effectum.* Esset namque de Principe ad Principem appellare (cuius personam induit, potestatemque, Senatus gerit, *l. Congruit, 8. D. de legib. l. 1. §. De quo, D. de postul.* Glossa celebres *in dict. §. De qua, verb. Vel Senatus, in dict. l. Congruit, glos. vnic. & in auth. de nuptiis, §. disponat, verb. Mallens, coll. 4.*) quod euidentem fatuitatem præseferret, vt *in dict. §. Sciendum,* Vlp. addit: *Et quidem stultum est illud admonere, à Principe appellare fas non esse, cum ipse sit qui prouocatur.* A Senatus ideo sententia supplica-
77 tio, † quemadmodum ab inferiorum Magistratuum appellatio proponitur, *l. 1. §. His cunabulis, D. de offic. Præfect. Prætor. l. 1. C. de sent. Præfect. Prætor. auth. Quæ supplicatio, C. de precib. Imper. offer. l. 17. tit. 23. l. 4. tit. 24. part. 3. toto tit. 19. & 20. lib. 4. nouæ Reg. collect.* Parlardor. *d. differ. 10. n. 1.* plenè Sigismund. Scacc. *de appellation. q. 19. remed. 3. n. 2. vers. In primo membro.* Quod & in Galliæ Parlamentis, & in quolibet indistinctè Senatu dicit obseruatum Petrus Rebuff. *in tract. de supplicat. in præfat. n. 31.* ex *textu in §. aliud autem, vt sponsal. largit. coll. 9.* ibi: *Quoties sententia glorioſissimorum Præfectorum, cuiuscumque regionis proferatur.*

In nostris vero Castellæ Prætoriis non indistinctè, sineque delectu id procedit. Quippè cum
78 non omnes Præfecti Senatoria † dignitate donati sint, vt Hispalenses, Gallæci, quibus & Regij diplomatis vsus concessus non est, nec Senatorum ideò nomine condecorantur, sed vel *Alcaldes de quadra,* vel *Alcaldes mayores del Reyno de Galicia,* appellari leges Regiæ iubent. De quibus integri extant *in noua Reg. collect. tituli 1. & 2. lib. 3.* Ad quos ab inferiorum iudicum, Prætorumque sententiis appellatur, † ab eorum, in
79 causis centum millium marapetinorum infrà, supplicatio: suprà, ad Vallisoletanæ Cancellariæ Auditores appellatio interponitur, dispositione *legis 1. dict. tit. 1. lib. 3. nouæ Reg. collect.* De aliis ad eorum potestatem pertinentibus, dictis titulis videre est.

Senatoria autem potestas, non vni, † aut alteri, sed omnibus simul est concessa, vt *Glossa* notat *in dict. l. 1. §. De qua, D. de postul. verb. Vel Senatus.* Ideo nec locum Principis tenens Prorex in prouincia, ditionevè sibi commissa eandem quam Senatus, † censetur potestatem habere. A Proregis, per consequens, sententia ad Præfectos Prætorio appellationem, non supplicationem ad ipsum interponendam; neque ad illum, veluti ad Senatum, Miserabilium in prima cognitione lites pertinere, proque delegato solum habendum, putat *Rebuffus in dict. præfation. n. 36.* 80 81

Ex quibus satis eluſa argumenta à *dict. l. si quis in hoc genus* deducta apparet; pariter atque ab *authentica † de sanctissimis Episcop. §. si quis contra,* desumptum; refelliturque deinde non solum quòd eius dispositio (tanquam iuri Canonico, eiusque dignitati, & iurisdictioni aduersa) antiquata sit, ab stylo que forensi explosa; sed quia idem ipse textus nostram probat sententiam. Quemque *Azo* (pro contraria *suprà num. 23.* adductus) prouinciæ Præsidem appellat (dictum in id paragraphum allegando:) ordinarium ibidem loci Iudicem *Iustinianus* vocat. Neque quod appellatio eo casu ad prouinciæ Rectorem concessa foret; Senatoriam in eo arguit dignitatem, vt & iam superius dicta monstrant; & leges quoque Regiæ firmant, quæ à iudicibus ordinariis, † Regiisque Prætoribus, ad alios etiam or-
83 dinarios appellationem concedunt, nempè *d. l. 22. tit. 9. part. 2. l. 7. tit. 18. lib. 4. l. 48. tit. 13. lib. 8.* & toto ferè *tit. 4. lib. 3. nouæ Reg. collect.* Vtque *Iustinianus.* Prætorem suum (æquitate suggerente, ac humanitate postulante,) ad certam vsque summam, & speciali in casu sacri Auditorij habitu indueret; nominatim à communibus regulis deuians, *dict. nouell. 24.* effecit. 82

Non denique vltimum sententiæ nostræ telum officit, † de *lege 4. tit. 1. nouæ Reg. collect.* iactatum *suprà num. 24.* Cuius obtunditur ictus, non eo solum, quòd non tam pro vulneribus, aut morte Clerico illata, priuilegium hoc competere ea lex definisse videatur: quam, quo casu competat (quod grauitas, delictique atrocitas efficere valet) Galleciæ Regnicolis, vel litem ad Regiam ibi Audientiam existentem; vel ad Vallisoletanam Cancellariam eo in casu deferre posse: sed quia (idque certius) licet pro eo delicto, casum quem dicimus Curiæ, competere decernat: non pro morte, aut vulneribus nobili indistinctè inflictis, sed *Principi equiti* id concedit, ait enim: *O sobre muerte; o feridas de Caualliero principal.* Cuius necessario qualitatis exi-
85 stentia, † vt eius legis dispositio procedat, probari debet, iuxta *Vlpiani* sententiam in *l. 1. §. Ait Prætor, D. ne quid in flumin. public.* vbi notat *Bart.* lege, vel statuto aliquid cum qualitate proferente; vtrumque probandum ab eo, qui illius desiderat auxilium. Ita pariter Azebed. *in l. 7. tit. 1. lib. 7. nouæ Reg. collect. 2.* Anton. Gomez, *in l. 47.* Taur. *num. 2. col. 2. in princip. vers. Tertio,* pro forma simul censeri qualitatem appositam firmans, plenissimè Ioseph. Mascard. *de prebation. conclus. 1249. à num. 9. cum seqq.* Flamin Chartar. *decis. 16.* ex *num. 2.* ad *12. D.* Ioan. *à* Castill. *controuers. lib. 5. cap. 90. per tot.* præcipuè à *numer. 13.* Stephan. Gratian. *decis. 198. numer. 1. discept. forens.* 84

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tom.4.cap.607.numero 1. cap.742.numero 66. & cap. 769. num. 61. pariter comprobantes,inutiliter qualificatæ legis auxilium postulare , qui de qualitatis desideratæ existentia non docet.

In casu inde nostio,qui nobilitatis,vulnerumque sibi illatorum prætextu,ad Gallæcum Prætorium, † aut vallisoleti Cancellariam aduersarium in prima causæ discutione trahere vellet ; non se simpliciter, vt obtineat, nobilem,& vulneratum; sed qualitatem illam de *Canallero principal* proponere,probareque necesse habebit.Ea siquidem, illustres , & excellentiores , † à simpliciter nobilibus,hoc est,*Hijos dalgo* distinguit , ac separat, iuxta *leg.13.tit.1.part.2.* & notat Gutier. *practicar.quæst.lib.3.quæst. 14.num.113.* Cùm præsertim neque pro vulneribus aut morte his (quamtumuis etiam illustribus , † præclarissimisque) illata,ordinarium forum,quoquomodo prætermitti pateretur antiquitas. Imò nec pro Cæsaris filij nece vindicanda. Magnumque saltem , supraque leges , si in Curia de illa tractandi facultas adesset, reputatum extitit, vt Diui *Augusti* verba, pro *Germanici* filij sui, à Pisone (vt fama erat) veneno interfecti, inquirenda , morteque vindicanda, ostendunt,à Cornelio Tacit.*annal.lib.3.*relata. *Id solum* (inquit Augustus.) *Germanico super leges præstiterimus; quod in Curia potius,quam in foro ; apud Senatum, quàm apud iudices,de morte eius acquiritur.*

Quare, de nobili ad Clericum concessa paritas,contrarij † argumenti intentum non probat. Cum enim hunc simplex nobilitas non adipiscatur fauorem:nec simplicem Clericatum,ea ratione obtenturum,sequitur.

Planè si qualitas adiungatur , quæ Principis equitis vices teneat , vt si non simplicis Clerici, sed in dignitate positi , prædicti argumenti,paritatisque ratione,dictæ *legis* 4. dispositioni locum fore, suadebor, vt si Episcopo,inferioriisque etiam dignitatis Ecclesiastico viro , mors , aut vulnera sint illata,cum etiam atrocius tunc delictũ, & sacrilegij species grauior. Tanto enim damnabilius est,† quanto sanctior persona inquam committitur,extat, vt (ex *dict.l.si quis in hoc genus,10. C.de Episcop.&* Cleric. *D.Thom. 2.2. quæst.99. artic.3.* & aliis) obseruat Tiber.Decian.*tract.crimin. dict. lib. 6. cap. 33. numero 4.* & ante eum *Turrecrem.in cap.Sacrilegium,17.quæst.4.num.7. & 8.* Diuersis inde pœnis Episcopi , † quàm simplicis Clerici afficitur percussor ab *Alex. Papa II.in cap.si quis deinceps , 22.*in ordin.*17.quæst. 4.*dicente : *Si quis deinceps Priorum , aut cuiuscumque dignitatis , aut cuiuscumque Ordinis laicorum, Episcopum comprehenderit,percusserit, aut aliqua via propria sede expulerit ; nisi fortè indicatum canonicè;auctores.& cooperatores tanti sceleris,anathematizentur , & bona eorum Ecclesia ipsius iuri perpetuo tradantur. Si vero in Presbyterum vel in quemque inferiorum graduum Clericum, hæc eadem præsumpserit : canonica pœnitentia,atque dispositioni subiacebit.Si contumax fuerit,excommunicetur.* Delicto namque crescente † pœnam quoque debere crescere , iura sunt vulgaria congesta à *nobis, in Axiomatib. & locis commun.iur.lit. P. num. 141.* Sæuerioribus inde pœnis Cardinalis , † quam Episcopi castigatur percussor à Bonifacio VIII. *in cap. Fœlicis. 5.de pœn. lib.6.* has in huius criminis , reum pœnas proferente : *Sicut criminis læsæ maiestatis,perpetuo sit infamis,diffidatus,nihilominus,& bannitus: sit intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem ; nec ad alicuius bona ex testamento, vel ab intestato vocetur.*aliasque deinceps.

Sic pro morte,aut vulnere religioso † inflicto, & qualitatis superadditæ ratione , & longæui Hispaniæ consuetudinis, vsusque forensis, monasteriis eorumvè superioribus priuilegium hoc fori ; legisque nostræ competere , quemadmodum pro rebus competit , (vt *præcedenti quæstione* ostendimus , de re ad personam iam *supr.num.5.* argumento formato suadente) firmandum venit.

Qua autem verborum forma, † animi destinatione, mentisque moderamine sint ab Ecclesiasticis huiusceemodi lites proponendæ, & agitandæ, docuit,& præcauit *Bonifacius VIII. in cap. 2.de homic.lib.6.*aduertuntque Andr. Tiraquel. *de iure mariti,glos.7.verb. Exprez, num.fin. 205.* Didac.Couar.*in* Clement. *Si furiosus, part. 2. §.5.* Anton.Gom. *variar. tom. 3. cap. 1.num.33.*Sylueſt.*verb. Homicidium, 2. num. 7.vers. Octauo,* Farinac.*fragmentor.crimin.lit.C.numero 423.cum seqq.*Molin. *de iust. & iure, tom.2.tract.3.disput. 74.*Suar. *de censur. disput. 47. sect. 2.num.10.& sect.4. numero 9.* cum plurimis adductis à laborioso Augustino Barbos. *in collect. ad dict. cap.2. num.2.*

Cætera Clericorum priuilegia breui calamo perstringemus tum , quia in Ecclesiæ ad longum relata fauorem,in eorum quoque redundant:tum, quia huius rei prolixum *Carolus de Grassis* tractatum edidit. Tanquam igitur pro compendio sequentia adiicimus.

Laicis in primis Clerici præferuntur, † si vtrique in aliquo negotio concurrant, sic (cum *Ancharrano in cap.* Ioannes , *de testament. num.7.*) obseruant Carol. *de* Gras. *dict. tract. de effectib. clericat.effect.61.*

Et testimonium Clericorum † prævalere laicorum aduertit *Panormit. in cap.in nostra,4.* per illum textum , *de procurator. numero 3.* Anton. Gabr. (aliis relatis) *commun. opinion. lib.1.tit.de testib.conclus.4.num.61.* Tantumque Clericorum quatuor, quam sex laicorum depositionem valere,Glos.dixit *in cap.Monachus,9.verb. Quorum, 77.dist.* firmátque cum aliis Anton. Gabr. *proximè* 40. & Aym. Crauet. *cons.267. n.2.* Tabellionumque defectum Clericos supplere, & duorum testium adiumento, illorum tenere vices,*legi* Regiæ placuit *prima , titul. 14. lib. 9. nouæ Reg. collect.*

Militum † quoque Clericos gaudere priuilegiis *Glos.& DD.* tradunt *in l.Miles,D.de re iudic.*præcipuè Ias.*num.11.*Alex.*num.3* & Ias.*nu.9.* In casibus saltem vtriusque aptabilibus , Camil. Gallin.*de verbor.signif.lib.7.cap. 8.num.7.*Carol. de Gras. *dict. tract. effectu 19. per tot. nos in Axiomatib. & locis commun.iur.lit.A.num.481. & seq.*

Litibus inde Clericos vexandos † non esse, sed expediendas illarum celeriter esse causas (argumento *legis Colloni , C. de agricol. & censit. libro 11.legis Omnes, 31. C. de Episc.& Cleric.*) profitetur Iulian. Viuian. *in praxi iuris patron. lib.2.cap.5.nu.166*

Efficique per Clericatum nobiles † docent Andr. Tiraquel. *de nobilit. capite 9.numero 4.* Carol. *de* Gras. *dict.tract. effect. 55.per tot.*Fulu.

Paceran. *in tract. cui incumbit onus probandi negatiuam, lib.2. cap.34. num.4.* aliique proximè referendi.

101 Palinodiam † ideo cantant, Marant. *in pract. 4. part. in princip. num.10.* Bernard. Diaz *in pract. crimin. canon. cap.66. verb. Maledici, nu.7.* Didac. Couar. *variar. resolut. lib.1. cap.11. num.4. in fin. vers. Iustissimum tamen est,* Carol *de* Graſ. *effectu* 48. *per tot.* Proſper. Farinac *prax. crimin. qu.105. n.71. cum ſeqq.*

102 Nec pro cauſa ciuili in carceribus † detineri poſſunt, probant *text. in cap.2. de fideiuſſor.* & *in cap. Oduardus, 3. de ſolution.* & tradunt (præter ordinarios dictis locis (Couar. *variar. lib.1. cap. 1. num.9.* Gutier. *de iuram. confirmat. 1. part. cap. 17. num.7.* Farinac. *quæſt. 27. num.66. & 67.* Carol. *de* Graſ. *dict. tract. effect.7. nu.1. & ſeqq.* multos cumulans.

Neque inopia laborantem Clericum, bonorum
103 ceſſionem † facere debere Clericum, profitentur iidem. Ad minorum quoque ordinum Clericos (dummodo Eccleſiæ, aut Altari deſeruiant, iuxta *Concily Tridentini* diſpoſitionem *ſeſſ. 23. cap. 6. de reform.*) extendentes. Nec pro camerali obli-
104 gatione, † iuramento deſoluendo firmata, inopem Clericum in carcerem mittendum, defendunt Couar. *dict. cap.9. verſ. quoties verò,* aliis contrarium ſentientibus, reprobatis, magis communem, & veriorem profitentur Graſſ. *dict. loco, num.12.* aduerſus Farinac. *d. quæſt.27. numero* 70. & Ni-
105 col. Intrigliol. *ſingul.78. n.3.*

Pro repreſaliis † item non detinentur. Quæ licèt improbatæ ſint in quibuſuis, *auth. vt non fiant pignor. coll.5.* diſtrictiùs tamen quoad Clericos, illorumque bona *Gregorij Decimi* conſtitutione inhibentur, *in cap. vnic. de iniur. & damn. dat. lib. 6.* aduertuntque Bart. *in tractat. de repreſal. quæſtion. 7. numero 6. & 7.* cum aliis Graſſ. *effectu 23. per tot.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabilib. Eccleſiaſt. q.540.* Iulian. Viuian. *de iure patron. libro ſecundo capite ſecundo numero 168.*

[106 Neque obſides † dari poſſunt, Felin. *in cap. Ex reſcripto, de iureiur. numero 10. &* Alexand. *de* Neu. *numero 33.* Iul. Ferret. *in tractat. de obſid. proniſſ. num.19.* aliiſque (etſi mendosè relatis) Carol. *de* Graſ. *dict. tract. effect. 30. numero 1. & ſeqq.*

107 Neque quantumuis magnæ neceſſitatis prætextu, † à parentibus vendi, aut pignorari valent, Marſil. *ſingul. 101. numero 2. & in repet. rubr. D. de fideiuſſor. numero 143.* Camil. Borrel. *in pragmat. Odialitium, §.1. gloſ.3. numero 250.* Carol. *de* Graſ. *effectu 43. per tot. Nos* (plures referendo) *de priuileg. pauper. 1. part. quæſt. 22. numero 90.* Etſi aliis hanc neceſſitas filios diſtrahendi parentibus facultatem concedat, iure probatam, vt copiosè *dicto loco à numero 73.* oſtendimus.

108 Iuramentum calumniæ præſtare † Clerici non tenentur, *cap. 1. & toto* ferè *tit. de iuram. calumn.* Sed de veritate dicenda, vt dicunt *Specul. in tit. de iurament. calumn. §. Reſtat, num.7.* Abert. Galeot. *in margar. iuris, cap.15. num.10.* Lel. Zanch. *in tractat. de priuileg. Eccleſ. priuileg.92. num.2. & per tot.* quos refert, & ſequitur Carol. *de* Graſ. *effect. 24.* materiam proſequens *per totum.* Cum cæteri vtique teneantur, *tot. tit. D. de iuram. calum. & C. de iuram. propter calumn. dand. & in lib.6. Decret. de iurament. calumn.*

109 Differentiam, & naturam iuramentorum † malitiæ, calumniæ, & veritatis, oſtendunt Gloſ. *margin. in cap.1. §. Quamuis, de iuram. calum. lib.6. Specul. in dict. §. Reſtat,* Anton. *de* Retibur. (qui integrum, *de iuramento calumniæ* tractatum edidit) *c.1. n.13. & ſeqq.*

Ob crimen læſæ maieſtatis, à parente com-
miſſum, † non in perſona, aut bonis, quemadmo- 110
dum cæteri ſæculares filij, puniuntur. Aduertit Gloſ. *vnic. circa med. in cap. Satis peruerſum, 7.* in ordine, *56. diſt.* Marſil. *in d. repet. rubr. D. de fideiuſſor. num. 143. verſic.* Item prædictis, Baiard. *ad* Clar. *in §. læſa maieſtatis, num.19.* Roland. *à* Vall. *conſ. 16. num.15. lib.4.* Carol. *de* Graſ. *dict. tract. effect.45. per tot.* Didac. Couar. *variar. lib.2. cap.8. num.4. in fin.* Proſp. Farinac. *prax. crimin. part.4. quæſt.116. num.117.*

Non præterea ſanguinis pœna † Clerici pu- 111
niuntur. Cùm enim canonicis diſpoſitionibus ſubiaceant, quæ non pœnam ſanguinis norunt, vt *ſuprà* iam *numero 54. & ſeqq.* notamus: ab ea redduntur immunes, vt & proſequitur Carol. *de* Graſ. *effectu 46. per tot.*

Ideoque etiam in delicto pro quo, eſt pœna
ſanguinis conſtituta, defendi per procuratorem † 112
Clericum poſſe, tenent Cœpol. *conſil. crimin.72. per tot.* Carol. *de* Graſ. *effect. 59.* Farin. *quæſt.99.* 113
num. 9. qui in aliis † contrarium, cum prope infinitis, *num. 1.* firmarat. Quamuis & in Clerico quoſdam aduerſantes *n.9.* referat.

Filius ingratitudinem aduerſus parentem com- 114
mittens, † exhæredari poteſt, ratione qualibet ex deſignatis in §. *Aliud quoque capitulum, verſ. Cauſas, auth. vt cum, de appell. cognoſc. coll.8. in lege 4. cum duabus ſeqq. tit. 7. part. 6. l.2. tit.9. lib. 3. fori leg.* & Gloſ. *in cap. quinta vallis 23. verb. Exhæredaret. de iureiur.* 115

Ex eis tamen Clericum, † aut monachum effectum exhæredari poſſe, textus deciſio vetat, *in cap. non liceat, 10. in ordine, 19. quæſt.3.* & docet Gloſ. *in l. fin. §. Hoc etiam, verb. quaſi ingratum, C. de Epiſc. & Cleric.* ex text. *in auth. de* Monach. *in princ. coll.1.* vbi etiam notat Gloſſ. *verb. Maculam detergat,* Marſil. *in dict. rubr. de fideiuſſor. num.139.* Camil. Borrel. *in repet. dict. pragmat. Odia litium, §.1. gloſ.3. num.253.* Carol. *de* Graſ. aliis citatis, *effectu 47. pag.460.*

Per Clericatum quoque, aut religionis ingreſ-
ſum † illegitimi legitimantur, parentibuſque ſuc- 116
cedunt. Omnem namque maculam Clericatus, aut Religionis ingreſſus abſtergit, *dict. authen. de ſanctiſſ. Epiſcop. in princip.* Hipol. *de* Marſ. *dict. loco, numero 143. ad fin. & ſingul. 173.* Andr. Tiraq. *de pia cauſ. priuileg.29.* Carol. *de* Graſ. *dict. tract. effect.57.* Card. Paleot. *de not. & ſpur. c.54. nu.6.*

Cùm cæteri illegitimi † à parentum ſucceſ- 117
ſione repellantur, *auth. ex complexu, C. de inceſt. nupt. auth. quib. mod. natur. effic. ſui, §. fin. l. 4. ad fin. tit.3. l.10. titul.13. part.6. l.17. titul.6. lib.3. for. leg.* copiosè Rojas *in epit. ſucceſ. cap. 1. per tot.* vt alias in re nota allegationes omittamus.

Donationem à patre filio Clerico † in eiuſ- 118
dem poteſtate exiſtenti factam (non enim per Clericatum, aut Præsbyterium patria diſſoluitur poteſtas, vt tenet *Abb.* communiter approbatus, *in cap. Cum voluntate, 54. de ſent. excommun. n.8.* Innoc. & alij *in cap. Indecorum, de atat. & qualit.* Aſcan. Clem. *de patr. poteſt. cap. vlt. nu.63. verſ. Contrarium,*) firmitatem habere, tenet Carol.

de

de Graſ. *d.tract.effect.54.pag.mihi* 462.poſt Ioan Lup. *in repet. cap. Per veſtras, de donation. inter vir. & vxor.num.42.* & Petr.Surd. *conſil.*
119 259.*nom.* 1.quos allegat.

Etſi aliis in poteſtate exiſtentibus † inualidæ à parentibus donationes fiant *l. Donationes quas parentes*, 25.(& ibi notant communiter Doctores) *C. de donation.inter vir. & vxor.* Pariſ. *conſil.*15.*num.*19.*lib.*2. Iul. Clar. *recept. ſentent. §. Donatio, quæſt.* 8. *numero* 1. Ioan. Vincent Honded.*conſil.*47.*num.*39.*lib.*1.

In pecuniaria cauſa, fideiuſſorem *iudicio ſiſti*,
120 † vel *iudicatum ſolui*, non præſtant Clerici, ſed ſimplicem; cum bonorum ſuorum hypotheca, cautionem. *auth.de ſanctiſſimis Epiſcop. §. Si quis autem propecuniaria, coll.*9. Gloſſ. *in l. Cum Clericis*, 25.*C.de Epiſcop. & Cleric.verb. Fideiuſſorem*, Azo *in ſumm.eiuſd.titul.n.* 13. Panormit. *in cap.fin.§. In aliis, num.*2.extr. *vt li. te non conſtet.* Carol.*de* Graſ. *dict.tract. effectu* 50.

121 Alij † contra,*auth Offeratur,C.de lit.conteſt. & ibi* Gloſ.*verb.Fideiuſſione, auth. de exhibend. reis, §.Suſcepto, coll.*5. §.*Sed hodiè, inſtit. de ſatisd.*

122 Fideiuſſoremque *indicio ſiſti*, eius qui Clericus effectus eſt, † fideiuſſione liberari, tradunt Hipol. *de* Marſ. *dict.rubr. de fideiuſſor. num.* 138.Zabar.*in* Clement. 1.*deciſ.quæſt.* 9. Carol. *de* Graſ. (aliis citatis) *dict.tract. effectu* 51.*per tot. pag.*461.

123 Clericum abſque parentis authoritate, † & conſenſu in iudicio poſſe comparere, probant *text, in cap.fin.de iudic.lib.*6. Carol.*de* Graſ. *effectu* 60.*pag.mihi* 465. Paz *in prax.tom.*1. *part.* 1. *tempore* 2.*num.*20. Menoch.*de recuper. poſſeſſ. remed.*15.*num.*319. & multi alij, quos in *col. lect.ad dict.cap.fin.num.* 10. Auguſtin. Barboſ.
124 refert.Alij † vero nequeunt, vt iam *ſuprà quæſt.* 5.*n.*11.notauimus.

125 Cum duobus teſtibus in præſentia parochi, † teſtantur Clerici, *Cum eſſes*,10.*de teſtam.* Aluar.
126 Valaſc. *conſult.*74.*par tot.* Carol. *de* Graſ. *d. tract. effectu* 63. Cum in aliorum † longè maior ſolemnitas deſideretur, vt *quæſt.præcedenti.num.* 338.*& ſeq.*oſtendimus.

127 A ſeruitute Clericatum liberare † libertumque ab operarum libertorum præſtatione, tradit Carol.*de* Graſ. *dict. tractat. in prælud. numero* 417.*&* ſeq. Primum, ex Azone *in ſumm. C. de Epiſcop. & Cleric. numero* 14. Qui cum diſtinctione id profert, præſcriptam ab *auth.de ſanctiſ.* Epiſc. §.*Si vero ſciente, &* §. *Aſcriptios, coll.*9.*&* l.18.*titul.*6.*part.* 1. Secundum, ex *l. Interdum*,34. *ad fin.D.de oper. liber.* & Alber. *in tract.de ſtatut,lib.*3.*quæſt.*4.*num.*6.

128 A ſeculari iuriſdictione † Clericos eſſe exemptos, nemo eſt qui non ſciat, ſuntque *text. in c.* 1.11.*q.*1.*&* per tot.*in c.Si quis Epiſcopus*,27. *in ordine*, 23.*quæſt.*8.*in cap.Denique*, 5. *in ord.* 96.*diſt. in cap.At ſi Clerici*,4. *in cap. Cum non ab homine*, 10.*&* in cap. *Qualiter*,17.*de indic. cap.diligenti*, 12.*cap.ſignificaſti*,18.*de foro compet.auth.Statuimus, C.de Epiſcop.& Cleric.auth. vt Cleric.apud prop. Epiſcop.coll.*6.*l.*57.*tit.*6.*p.*1. *l.*10.*&* 15.*tit.*1.*lib.*4.*nouæ reg. collect.* diximuſque *de priuileg.pauper.*1.*p quæſt.*52.*num.*4.5.*&* 10.& proſequitur latiſſimè Graſ.*dict.tract.effect.* 1.*à numero primo vſque ad numer.* 666. quàm multis ampliationibus concluſionem exornans; ſequentibuſque limitationes aſſignans.

Neque ſtatutis laicorum † adſtringuntur,*cap.* 129
Eccleſia ſanctæ Mariæ,10.*de conſtit.d cap. At ſi Clerici, & cap. qualiter, de iudic. cap.* 2. *de foro compet. cap.* 1. 96.*diſt.cap. non minus*, 3. *cap.aduerſus*,7. *de immunit. Eccleſiar. cap. quamquam*, 4.*de cenſib. lib.*6. copiosè (vt multorum allegationi parcamus) Carol. *de* Graſ.*effectu* 2.*per tot.* cui,ab eoque relatis;plenè quoque agentem addo Alderan.Maſcard.*de gener.ſtatutor.interpretatione,concluſ.*1.*per tot.*

Et litis conſortibus, laicis ad iudicem Eccle- 130
ſiaſticum † aditum præſtant, ſi indiuidua ſaltem cauſa ſit, ſiue in criminali, cum laicus ſimul cum Clerico deliquit: ſiue in ciuili, vt cum Clericus, & laicus ſunt hæredes,vel correi.Infinitos propè refert in comprobationem Graſ. *dict.tract.effect.* 1.*n.*132.*&* ſeqq.nec multitudini *Farin.* pepercit, *prax. crimin. quæſt.* 8. *num.*151. nec Ioan.Mar. Nouar. *in prax.elect.& variat.fori,ſect.* 1.*quæſt.* 45.*per tot.* notamuſque *ſuprà quæſt.* 3. *ampliation.*7.

A muneribus eſſe immunes,† non ſolum Cle- 131
ricos, ſed etiam ipſis ſeruientes;iam *quæſt.præcedenti, numer.* 77. *&* ſeqq. à quibuſque, oſtendimus.

Denique ſupra dicta, in minorum quoque Ordinum Clericis † procedere; cum & hi omni- 132
bus priuilegiis, quibus ſacrorum Ordinum gaudeant;cum multis profitetur Carol. *de* Graſ.*repetito tract.in præfation. numero* 300.Quod tamen *S.C. Tridentini,ſeſſ.*23. *cap.* 6. *de reform.* ſeruata forma,intelligendum eſt.

VTRVM VNIVERSITAS miſerabilis perſona dicatur? priuilegio legis noſtræ vnicæ gaudeat? Quatenuſque priuilegiata exiſtat?

SVMMARIVM.

1 *Vniuerſitatis nomen generale eſt, cuilibet multitudini, irrationabili etiam animoque carenti, aptum.*

2 *Vniuerſitatis nomine ſimpliciter adiecto, de de ea, quam humana, rationabiliſque ſocietas iunxit,intelligitur.*

*Analogum per ſe ſumptum, ſtat pro famoſiori ſignificato.*ibi.

3 *Vniuerſitas Hominum quotuplex ſit?*

4 *Vniuerſitatis diffinitio.*& nu.ſeq.

5 Corporum *nomen, animata, & inanimata, rationabilia, & ratione carentia continet.*

6 *Vniuerſitatem miſerabilem perſonam eſſe, legiſque noſtræ vnicæ, forique priuilegio vti probatur,*vſque ad n.13.excluſiuè.

Contrà n.13.& 14.*Diſtinguitur*, n.15.& ſeqq.

7 *Non priuilegiatus cum priuilegiato concurrens, eius priuilegio gaudet. Amplia tribus,*numeris ſeqq.

9 *Oleum non conſecratum, an maiori etiam quantitate conſecrato poſſit commiſceri?*

Et an totum conſecratum maneat? n.39.

10 *Clericorum Collegium ſimul & laicorum, an licet minor pars ex Clericis conſtet, Eccleſiaſticum dicatur.*& n.38.

11 *Vniuerſitas pupilla appellatur,*& num.39.& ſeqq.

Et an ſemper pupillis comparetur ? num. 39. & ſeqq.

14 *Vniuerſitas cum in ſpecie excepta non reperitur, iure communi vti debet.*

15 *Noua auctoris diſtinctio, & opinio, quam* nu. ſeqq. *proſequitur.*

17 *Vniuerſitas corpus animatum, verumque non habet, neque appellatione perſona continetur.*

18 *Sine ſubiecto, qualitas ſtare nequit.*

19 *Singuli de vniuerſitate in illius cauſa que in communi agitur ferre teſtimonium poſſunt.*

Seruus communis vniuerſitatis, ſingulorum de illa non intelligitur. ibid.

20 *Vniuerſitatis bona, ſingulorum non ſunt, neque quod vniuerſitati debetur, ſingulis debetur, neque è contra.*

Vniuerſitatis nomine agens, ſingulorum non dicitur agere nomine. ibid.

21 *Vniuerſitatis aduocatus poteſt contrà ſingulos de illa conſulere.*

22 *Intelectus text.* in leg. ſi communem, 10. D. quemadmodum ſeruit. amit. in leg. vnic. C. ſi in commun. ead. que cauſ. in integr. reſtit. poſtul. in l. 1. & 2. C. ſi vnus ex plurib. appel. & in l. Præcipimus, §. Eodem obſeruando, C. de appellation. *& n.* 34. *&* 36.

23 *Argumentum de pupillis ad vniuerſitatem, an & quando procedat.*

Argumentum à ſimili *vt procedat, omnimoda æquiparatio adeſſe debet. Æquiparationemque adeſſe dicenti, probatio incumbit;* ibid.

24 *Secundum decretum contra pupillum non interponitur.*

Contrà vniuerſitatem, vtique. & numer. ſequent.

26 *Vniuerſitas non vt pupillus alieno arbitrio regitur.*

Senatum in Romano populo, Decurionum ordinem, & Syndicos procuratores, in cæteris, quæ conſtituendi extiterit cauſa.

27 *Pupillo tutor datur, vt eius regatur arbitrio, pupillique actibus auctoritatem præſtet.*

28 *Vniuerſitas, per ſe, aut per Syndicum à ſe conſtitutum contrahere, ac publica expedire negotia valet.*

29 *Pupilli quamlibet paruam potentiam perhorreſcunt.*

Vniuerſitas timetur de potentioribuſque dicitur & num. 32.

33 Marcheſani, & Scacciæ *impugnatur iudicium.*

Vniuerſitas tribus perſonis conſtat, & vna ſuſtinetur. ibid.

Pauperum Collegium, vel Hoſpitale redditus quoque habens, fori priuilegio gaudet. ibid.

34 *Singuli de vniuerſitate, in eius cauſa, quæ omnes vt ſingulos tangit, in propria veluti, teſtes eſſe vetantur.*

Et qua cauſa iſta dicantur.

35 *Miſerabilis vt tertius pro intereſſe ſuo in cauſa comparens, an fori Principis fauore gaudeat.*

Cum ſingulorũ cauſam vniuerſitas agit, an ſinguli æquè principales exiſtere videantur. ib.

36 *Facilius veteris iuris retentio, & conſeruatio, quam actio, & acquiſitio conceditur.*

37 *Magis dignum, an & quando minus digno præualeat, illudque ad ſe trahat, vel non* & num. ſeq.

Interpretatio text. in cap. per tuas, 9. de arbitr. *ibid.*

38 *Eccleſiaſtica negotia, quæ ſæcularibus tractari prohibeantur, concedanturvè.*

39 *Interpretatio* textus in capit. Quod in dubiis, tertio, de conſecrat. Eccleſ. vel Altar.

40 *Reſtitutio Vniuerſitati, vt pupillæ conceditur.*

Et an aduerſus contractus iuratos.

41 *Contrà rempublicam indefenſam, ſicut contrà pupillum, ſententia lata non tenet regulariter contrà.*

42 *Debitor pupilli, vel minoris, ab eius tutela, curavè repellitur.*

43 *Debitor Reipublicæ ab eius honoribus, adminiſtrationeque annexum honorem habente, niſi debitum ſoluerit, repellitur.*

44 *Vniuerſitatis adminiſtratores malè rempublicam gerentes, ad pupillorum, minorumque tutorum, vel curatorum ſimilitudinem tenentur.*

45 *Vniuerſitati, vt minori, iuris ignorantia prodeſt.*

46 *Vniuerſitatis bona, ad bonorum minorum inſtar, ſine ſolemnitatibus alienari non poſſunt.*

Et quæ deſiderentur.

47 *Vniuerſitas Eccleſiæ æquiparatur, eiúſq; priuilegiis gaudet, diſſimilitudinis, non exiſtente ratione,* & n. 51.

48 *Contra vniuerſitatem an non niſi centum annorum præſcriptio currat ?* & n. 50.

Intellectus legis fin. C. de ſacr. Eccleſ. & auth. Quas actiones, C. eod. tit. *ibid.*

49 *Contra vniuerſitatem, vt contrà pupillum, præſcriptio non currit.*

52 *Ad publicam vtilitatem factum, pium dicitur.*

53 *Nouorum inſtrumentorum pratextu publici negotij, vniuerſitatiſque fauore (etſi regulariter nequeat) retractari ſententia poteſt.*

54 *Mutui obligatio quam arcta ſit, & efficax, ſolutioniſque neceſſitas remiſ.*

55 *Vniuerſitas non tenetur ex mutuo, niſi in eius vtilitatem ſit verſum.*

56 *Exceptio* non numeratæ pecuniæ *perpetuò Vniuerſitati competit.*

57 *Feria meſſium, & vindemiarum, ad cætera conceſſa, in vniuerſitatis & publicis cauſis non ſeruantur.*

58 *Creditor ante tempus debitorem ſuum conueniens, quibus ſubiiciatur pœnis ?* remiſſiuè.

59 *Reſpublica inopia laborans, antè tempus debitores ſuos exigere poteſt.*

60 *Reſpublica inopia laborans, an hodiè gabelam vltrà ſummam à lege taxatam regia imponere poſſit ?* remiſ.

61 *Appellationis beneficium omnibus regulariter, conuictis, confeſſisque exceptis, iura Indulgent.*

62 *Vniuerſitatis de debitori debito, conuicto, etſi*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

etsi non confesso, appellatio denegatur.

63 *Nudo pacto, citràque stipulationis vinculum vsura non debentur.*

64 *Vniuersitati citra stipulationem, nudoque pacto, creditarum ab ea pecuniarum vsuras deberi, ciuilia Iura decernunt.*

Amplia num. 79. & 80.

65 *Vendere rem suam nemo cogitur.*

66 *Pro vtilitate publica propriam rem vendere compelli quis potest. Regulaque in re sua quem esse moderatorem, & arbitrum dictans, fauore publico limitatur.*

67 *Rem communem pro ea parte, quæ aliena est, vendere priuato non licet.*

68 *Fisco licet. minima etiam parte ad eum pertinente.*

69 *Et Vniuersitati: quæ debitorem suum, qui pro debiti satisfactione prædij maiorem partem Vniuersitati alienauerat, cogere potest, vt sibi reliquam partem distrahat.*

70 *Et si legem consuetudo vincat; non si contra vtilitatem communem sit, quæ nullius tunc momenti existit.*

71 *Inter chirographarios, personales vè creditores, prælatio ex tempore non datur.*

72 *In Republica creditrice limitatur.*

73 *In omni regulariter casu, ex omnibusque actionibus compensatio ipso iure fit.*

74 *Debitor publicus multis in casibus compensationem non opponit.*

75 *Contra eos, qui alienas, vel etiam proprias res apud alios existentes, authoritate propria inuadunt, aut extrahunt, graues à Jure sunt constituta pœnæ.*

76 *Vniuersitas, & illi qui ab Vniuersitatibus collectas conduxere, si de debito non dubitetur, possunt res non soluentium capere, & subhasta ponere.*

77 *Pro sibi tributis debitis, vt Fisco, tacita in bonis debitorum hypotheca Vniuersitati competit.*

78 *Vniuersitatis administratores de bonis eius ditatos, si finita administratione diuites reperiantur, nisi bonam rationem rediderint, præsumuntur.*

Et quæ huius præsumptionis vtilitas sit? num. seq.

80 *Vniuersitatis pecuniam administrator retinens, quam pœnam quasque patiatur vsuras?*

81 *An de leui culpa? & ad quid administrator hic teneatur?*

82 *Vniuersitas neque delinquere, neque puniri potest. limita & intellige* numero 85. 86. & 87.

83 *Neque dolum committere Vniuersitas, neque de dolo actio in eam dari potest.*

84 *An in Vniuersitatem excommunicatio ferri valeat?*

87 *Intellectus* legis Quod maior, D. ad municip.

88 *Vniuersitas, multitudoque delinquens, mitius punitur.*

89 *In criminali causa (aduersus ordinarias Iuris regulas (per procuratorum comparere, seque defendere Vniuersitas potest.*

90 *An ob non seruatum iuramentum, Vniuersitas periurium incurrat, defunctis saltem qui iurarunt?*

91 *Vtilitas publica priuata antefertur.*

Et de publica vtilitatis priuilegiis, remis.

92 *Alterius facto oneratur nemo.*

93 *Vniuersitatis factum, singulos de ea grauat.*

94 *Ante litem contestatam, testes recipi nequeunt.*

95 *Fauoris publici ratione, cumque ille offenditur, limitatur.*

96 *Gratia* ad beneficium conceden tis *facta, eius morte expirat.*

97 *Quid si publicam respiciat vtilitatem?*

98 *Iuri, vel fauori suo quilibet potest renunciare.*

99 *Publico renunciare non licet.*

100 *Clausula*, & quosdam, *seu* quouis alios, *in rescriptis apponi solita, cum alios comprehendat: Vniuersitatem non vtique.* & num. seq.

101 *Mandatum* contra Titium, & quosvis alios, *Vniuersitatem, seu Collegium non comprehendit.*

102 *Duæ vniuersitatis, aut Decurionum partes, ad Vniuersitatis actus gerendos, requiruntur adesse.*

103 *In actibus Vniuersitati, aut Collegio vtilibus, minor duarum partium existentia, & consensus sufficit.*

104 *Factum à maiori Vniuersitatis parte, etsi ab omnibus factum videatur: si Vniuersitati damnosum sit, singulorum desideratur placitum.*

105 *Ciuitatum Rectores Aduocati officium, siue inter sua; siue alienæ iurisdictionis boni publici ratione existere prohibentur.*

106 *Prouinciæ Rector negotiari fauore publico prohibetur.* & num. 108.

Aplia num. 107. 109. & seqq.

110 *Decuriones, aut Tabelliones vniuersitatum, negotiari an possint?*

111 *Vniuersitatum propria, iuravè earum Regalia nulli ex prædictis conducere possunt.*

112 *Ad matrimonia contrahenda in secundo consanguinitatis gradu, nunquam dispensandum, nisi ob causam publicam.*

113 *Vniuersitas acquirit absque traditione dominium, & secundo emptori, cui res prius tradita fuit, præfertur. Regulariter, nec sine traditione dominium transit: nec primus emptor, sed secundus, cui res prius tradita fuit, prælationem habet.*

QVÆSTIO X.

VT quæsito responsio congruat, & Vniuersitatis diuisione fieri; & definitionem assignari conuenit. Est enim *Vniuersitatis* generale nomen, † cuilibet multitudini, irrationabili etiam, carentique anima aptum, ex *l. Si grege*, 22. *& ibi* Bart. *&* Doctoribus, *D. deleg.* 1. *c. Ex literis*, 7. ibique etiam commniter Scribentibus, *de iure patronat.* Tametsi cum simplicitet † *Vniuersitas* profertur; eam quam humana, rationalisque societas instruxit, intelligi, illius supereminens dignitas, Hominisque excellentia efficiat. Cum analogum perse sumptum, pro famosiori stet significato, iuribus à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. numero* 261. citatis.

Hanc verò, quadruplicem, † siue quatuor Vniuersitatum species Doctores constituunt. Prouinciam, Ciuitatem, Castrum, Opidum, seu Villam,

Villam,& ſimplex Collegium, Bart. *in l. Imperium,n.7.D.de iuriſd. omn.iudic.& conſ.* 189.*n.*1. *vol.*1.Purpur. *in eadem l.Imperium, n.* 121. *& ſeq.* Franciſc.Marc. *deciſ.*366.*n.*16.*p.*1. refert,& ſequitur Nicol. Loſæ.*de iure Vniuerſit.*1.*p.c.*2.*n.* 1. plenè *ſequentib. numeris* vniuſcuiuſque naturam explicans.Collegioque omiſſo, tres tantum priores *Cleſ.Hug.*recenſet,*conſ.*106.*n.*13.eumque ſequutus Iacob.Cancer.*varia.reſolut.lib.*3.*cap.*1 *num.*211.

Vna tamen omnes diffinitione continentur,ſic
4 à *Loſæo,d.cap.*1.*n.* 2.formata † *Vniuerſitas eſt plurium corporum collectio inter ſe diſtantium, vno nomine ſpecialiter eis deſignato.* Tametſi quatuor relatarum egrediatur ſpeciem, & aliis à definito competat,*inanimata veluti*, & ratione carentia complexa,*plurium corporum inter ſe di-*
5 *ſtantium collectionem eſſe* dicens *Corporum* † ſiquidem appellatio,animata,& inanimata,rationabilia,& ratione carentia contineat, *vt eleganter* Pomponius docet,*in l. Rerum mixtura*, 30. *in princip.D.de vſucap.* & Vlpian.*in l.Loci corpus*, 4.*D.ſi ſeruit.vendic.* proſequitur ad longum Senec.*epiſt.*106.*incipit* Tardius. ſenſit Ouid. *Triſt. lib.*3.*eleg.*5.

Corpora magnanimo ſatis eſt proſtare Leoni.

Oſtenditque Lucret.*de rer. natural.lib.*1.

Tum porro varios rerum ſentimus odores
Nec tamen ad nareis venientes cernimus vnquam;
Nec calidos æſtus tuimur, nec frigora quimus
Obſeruare oculis;nec voces cernere ſuemus:
Quæ tamen omnia corporea conſtare neceſſe eſt.
Natura.

Sed facilè huic infirmitati, quæ quidem, neque adiectione illa:*Vno nomine ſpecialiter eis deſignato*,differentiam, reſtrictionen vè accipit. Cum occium gregi,& ſimilibus conueniat,remedium, ſi *Corporum* loco,*Hominum* reponamus,vt *Plato* Ciuitatem definit, quem *Lutius Apuleius, de Philoſophia* probat,dicentem:*Ciuitatem eſſe coniunctionem inter ſe hominum plurimorum,in quibus ſunt Regentes, alij citeriores, coniuncti inter ſe concordia, & inuicem ſibi opem, & auxilium deferentes: iiſdem legibus, rectis tamen, officia ſua temperantes.* Breuius in idem Oldr. *conſ.* 315.relatus à Cardin. Domin. Turſch. *practicar. concluſ.lit. V. concluſ.* 255. *numero* 1. definiens : *Vniuerſitas eſt,multorum congregatio, eidem capiti ſubiectorum.*Qua,& *Hominum* Vniuerſitatem,& non ſine capite,ſubiectioneque exiſtere monſtrat.Dicta pro neceſſitate,ad materiæque deſideratam cognitionem:cæteris ad oſtentationem amiſſis.

Quamlibet igitur ex quatuor Vniuerſitatibus
6 deſignatis † Miſerabilium perſonarum, forique *legis* noſtræ *vnica,C.quando Imper. inter pupil. & vid.* ad Principis curiam in prima cauſæ cognitione aduerſarium trahendi,priuilegio gaudere, multa ſuadent,tenueruntque multi.

Suadet Primò,*Pauli* reſponſum *in l.ſi communem*,10.*D.quemadmod.ſeruit.amitt.* dicentis : *Si communem fundum ego, & pupillus haberemus; licet vterque non vteremur:tamen propter pupillum,& ego viam retineo.* Alexandri Imperatoris, *in l.*1.*&* 2.*C.ſi vnus ex plurib. appell.* Qui in *d. l.*2.ait:*Si in vna,eademque cauſa vnus appellauerit,eiuſque iuſta appellatio pronunciata eſt:ei quoque proderit,qui non appellauerit.* Diocletianique, & Maxim.*in l.vnic.C.ſi in commun.ead. que cauſ.in integ. reſtit. poſtul.* aliorumque iurium probantium: † *Non priuilegiatum, cum* 7
priuilegiato concurrentem, eius priuilegio vti. De quibus per Alex.*conſ.*122. *num.*16.*verſ. Et iudicio meo,lib.*4.*ibidemque* illius *Addit. lit. E.* & adducit Neuizan.*in* Sylu.*nupt.lib.*6.*tit. quam. iudic.pro comm opin.num.*39.*inter communes opiniones lib.*5.*quæſtioneque præcedenti* notamus,*n.* 130.Cum enim Vniuerſitatis plurium, vt diximus, ſit collectio, viduas, pupillos, infirmos, cæteroſque miſerabiles continens : & miſerabilem vniuerſitatem dici, & hoc fori priuilegio, propter miſerabiles in ea exiſtentes, gaudere deducitur. Idque etiam ſi miſerabi- 8
lium, aut priuilegiatorum minor † ſit numerus, vt probat *textus, in cap.Per tuas*, 9.*de arbitr.* Qui Clerici vnius capacitatem, duorum laicorum coniudicum, ſibi datorum, de ſpiritualibus iudicandi incapacitatem ſupplere videtur, tribuereque laicis cum Clerico circa ſpiritualia habilitatem iudicandi. Text. ſimiliter *in cap.* 3. *de conſecrat. Eccleſ. vel Altar.* dum ſic *Innoc. text.* inquit : *Nec negamus quin oleum non conſecratum conſecrato oleo commiſceri* Cuius deciſionem, tametſi in maiori quantitate † oleum non conſecratum, conſecrato miſ- 9
ceatur,intelligunt *Angel.& Roſel.in ſumm.verb. Aqua*, quorum refert ſententiam, tenetque (cum modificatione) *Sylueſt. eod. verb. numero* 3.

Vndè,Clericorum Collegium, ſimul & laicorum, quamuis minor pars † ex Clericis conſtet, Eccleſiaſticum dici,firmauit Anton.Burg. *in c.Cùm dilecti,num.*14.*de empt. & vendit.* quem refert,Didac Couar.*practic.q.c.*34.*n.* 1.*poſt med. verſic. Quamuis Ant.* 10

Alio præterea ex capite, id ipſum, miſerabilem nempè vniuerſitatem eſſe, forique priuilegio vti, ſuadetur : Quòd alieno arbitrio † iudi- 11
cioque regatur. Ad ſpeciale hoc inducendum, ſufficiens cauſa, vt iam *ſupr.quæſt.*5.notamus, ad pupillique ſimilitudinem.Pupillam enim vniuerſitatem Alex. Imperator *in l.*2.*C.de iure Reipubl.lib.*11.appellauit, vtque pupillæ ſubueniendum ait.Sic Dioclet. in *l. Reſpublica*,4. *C. quib. ex cauſ.maior.* Gordian.in *l.*1.*& ibi* Gloſ.*verb. Flagitare,C.de offic.eius qui vicem alic iud. vel Præſ.obtin.*& ante hos Papinia.*in l. Qui ſolidum*, 80.*§ Etiam*,)vbi Bart.& DD.notant) *D de legat.* 2.plenè Nicol.Euerard.*in locis legalib.loco* 66. *à pupillo ad Rempublic.,& loco* 67.*a Republic. ad pupill.& Nos in Axiomatib.& locis commun.iur. litter.A.numero* 513.latiúsque proſequemur inferiùs.

Præfatam denique aſſertionem † (quæ miſe- 12
rabilium numero vniuerſitatem reponit, eique vt miſerabili fori tribuit priuilegium) tenent Alexand.*dict.conſil.*122. *lib.* 4. *numero* 16. *ad fin.verſic.Et iudicio meo, doctrina iſta etiam decidit caſum noſtrum:max.mè cum in ſocietate iſta Strazarolorum,ſint pupilli,minores, pauperes,infirmi,& multa miſerabiles perſona, quarum reſpectu, tota vniuerſitas debet gaudere beneficio dictis perſonis miſerabilibus conceſſo, vt l.* 1. *C. ſi in commun. ead.que cauſ. & l. Præcipimus, §. Eodem obſeruando, C. de appellationib.* & poſt eum Grammat. *in conſ. ciuil.* 76. incip.*In cauſa vniuerſitatis, numero* 5. *in fin.* 6. *&*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

& 7. Vrsil. *in annot. ad* Matth. *de* Afflict. *decision.* 257. *numero* 2. *versic. Et propterea*, Prosper. Carauit. *in rit. magn. Cur. ritu* 233. *numero* 3. sic Neapoli decisum asserens, Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 1. *casu* 66. *numero* 13. *Cala de modo artic. in princ. numero* 99. Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori, section.* 1. *quæstion.* 20. *per tot.* Thor. *in compend. decis. verb. vniuersitas*, Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. tit. de citation. resolution.* 2. *n.* 35.

13 Contrariam vero, † ingenuè (cum *Marchesano*, quem refert) opinionem sustinet Sigismund. Scacc. *de appellation. quæst.* 7. *numero* 130. *versic. Extende.* Ea ratione, quod vniuersitas, seu communitas non sit de personis à *lege* nostra *vnica* designatis, neque miseræ conditionis in ea ratio extet. Quale communibus regulis, non priuilegiato debet iure vti. Siquidem

14 vbi in specie priuilegiata non reperitur, † communi iure adstringi, eoque vti vniuersitatem debere, *Marciani* decreto cauetur *in l. Simile*, 10. *D. ad municip.* & Imperatoris Anton. *in l.* 2. *C. de iure Reipubl. lib.* 11. Inque huius casus specie, priuatam personam vniuersitatem reputari, priuatorumque Iure vti, verba probant, *legis* 9. *tit.* 3. *lib.* 4. *noua Reg. collect.*

15 Ego verò, pro more, sic arbitror distinguendum: † Aut vniuersitas negotia vniuersos de illa in communi, vtque vniuersos; aut singulos

16 tangentia tractat. Primò casu † (cum *Marchesano*, & *Scaccia* hoc fori priuilegio vniuersitatem non gaudere, dicendum. rationibus iam perpensis ea quoque addita: quod vniuersitas omnes in communi, neminem, vel miserum, in specie

17 repræsentet, nec corpus habeat animatum, † aut verum, miseræ conditionis capacem, iuxta *text.* iuncta *glos. verb. Penitus, in cap. Romana*, 5. §. *In Vniuersitatem*, *desentent. excommun. lib.* 6. *l. Mutuo*, 23. *& ibi* Bald. *&* Bologn. *D. de fideiussor. & mandator.* notantque *Bart. in l. Aut facta*, §. *Nonnunquam*, *numero* 3. Castrens. *in l. Municipibus, num.* 2. *D. de condit. & demonstr.* Socin. *sen. in cap. Mulieres*, 6. *de sentent. excommun. num.* 15. *in cap. Ad audientiam*, *de homicid. num.* 301. *& in cap. Dilectus filius*, *de symonia*, *numero* 14. *& ibid.* Abb. *in numero* 11. *& in cap. Noui*, 2. *de his quæ fiunt à Prælat. num.* 68. Nicol. *Losæ*, *de iure vniuersit. dict. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. *cum seqq.* Andr. Gail, *de pace publ. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 11. *& seq.* Cardin. Dominic. Tusch. *practicar. conclus. lit. V. concl.* 255. *num.* 4. *&* 8. Prosper. Farin (alia in id iura adducente) *praxis crimin. part.* 1. *quæst.* 24. *num.* 108. *& seq.* Nec. *personæ* appellatione propriè vniuersitas continetur, *auth. Item quæcumque, & ibi* Bald. *C. de Episc. & Cleric. d.* §. *In vniuersitatem*, Ias. *in l. fin. C. de pact. num.* 6. Subiectoque miseræ conditionis deficiente, † & ipsam

18 deficere, sit necesse, cum sine subiecto nesciat stare qualitas, *l.* 4. §. *fin. D. de action. empt. l. fin. D. de coll. bonor.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. Q. num.* 2. Miserabilis ergo personæ non extantis, appetet priuilegium ineptè. Nec quòd impropriè saltem, personæ vicē teneat Vniuersitas, contrariæ quidquam parti fauet, ex notatis *suprà quæst.* 6. *num.* 8.

Nec pariter, quod omnium de vniuersitate res in communi agatur; ad singulos referri, aut singulorum priuilegium vniuersitas prætendere debet, cum nec singulorum causa sit, in qua, tanquam in aliena, † singulis de vniuersitate 19
ferre testimonium liceat, vt infinitis propè relatis *Farinacius* tradit, *praxis crimin. part.* 1. *quæst.* 60. *num.* 495. Quo argumento, ad prædictam assertionem firmandam, vtentem repetit Glossam *vnicam*, *in l.* 2. *D. quod cuiusque vniuersit. nom.* quod & firmant Marcianus, *in l. In tantum*, 6. §. 1. *D. de rer. diuis.* ait enim: *vniuersitatis sunt, non singulorum, quæ in Ciuitatibus sunt theatra, stadia, & his similia, si qua alia sunt communia Ciuitatum* (à quo eadem Iustinianus Imperator verba desumpsit *in* §. *vniuersitatis instit. eod. tit.*) Prosecutusque *Martianus*, nectit: *Ideoque nec seruus communis Ciuitatis, singulorum pro parte intelligitur, sed vniuersitatis. Et ideò, tam contrà ciuem, quàm pro eo, posse seruum Ciuitatis torqueri, diui fratres rescripserunt. Et libertus Ciuitatis, non habet necesse veniam edicti petere, si vocet in ius aliquem ex Ciuibus.* & Vlpianus, *in l. Sed etsi hac*, 10. §. *Qui manumittitur*, *D. de in ius voc.* inquiens: *Qui manumittitur à corpore aliquo, vel Collegio, vel Ciuitate, singulos in ius vocabit. Nam non est illorum libertus, sed Reipublicæ honorem habere debet*, & in *l.* 1. §. *Seruum municipum*, *D. de quæstion.* repetit: *Seruum municipum posse in caput Ciuium torqueri, sapissime rescriptum est, quia non sit illorum seruus, sed Reipublicæ.* Bonaque vniuersitatis, † singulorum non dici, neque 20
è contra, præter superiora, *Vlpiani* verba ostendunt, in *l. Sicut*, 7. §. *Sed quod*, *D. quod cuiusque vniuers. nom.* Ea sunt: *Sed quod vniuersitati debetur, singulis non debetur. Neque quod debet vniuersitas, singuli debent.* Pro debito inde vniuersitatis, capi singulares personas non posse, nisi aliter se astrinxerint, in necessariam consequentiam venit, & notant ibi *Angel. num.* 1. & cæteri, plenéque hac de re *Gutier. de gabel. quæst.* 168. *per tot.* Nec quod vniuersitati debetur, singuli de illa petere possunt, *dict.* §. *Sed quod*, & aduertit *Castrens. ibid. num.* 1. Quæ causam, vel litem vniuersitatis, singulorum non esse, neque è contra, satis apertè monstrant, & docet Roland. *à* Vall. *consil.* 53. *num.* 9. 10. *&* 11. *lib.* 4. vniuersitatisque nomine agentem. singulorum nomine non agere, vniuersitatisvè actorem, singulorum non reputari, *Odofred.* notat *in l. Si municipes, num.* 1. *&* 3. *D. quod cuiusque vniuersit. nom.*

Vniuersitatis inde Aduocatum † contra singulos de ea consulere posse, dixit Corras. *in l.* 1. 21
num. 144. *D. de seruit.* sequitur Iacob. Cancer. *variar. resol. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 103. *&* 104. *& cap.* 17. *à num.* 179. *& seqq.* suprà dicta prosequens, pariterque Losæ. *dict.* 1. *part. cap.* 1. *num.* 10. *cum seqq.* & Roland. *à* Vall. *consil.* 53. *à n.* 6. *cum seqq. lib.* 4.

Neque assertioni huic contraria Iura † *n.* 6. *&* 22
seq. assignata, obstant. Loquuntur enim in causa natura sua in diuidua, & inseparabilia; in eaque procedunt, non si separari quoquomodo possunt, vt est concors Doctorum resolutio *in d. l. Si communē*, 10. *D. quemadmod. seruit. amitt.* & firmat *Couar. practicar. d. cap.* 34. *n.* 1. vniuersitatis verò causam omnes in communi tangentem, non modo separabilem; sed omnino diuersam, superiora monstrant.

Nec vniuersitatis ad pupillos † fortius 23
instat argumentum, tanquam fallax, nec sem-

per procedens, vt constat ex Glos. *in l.* 1. §. *Quod si nemo, verb. Proconsul,* & ibi notat Bart. *D. quod cuiusque vniuersit. nomin.* Ias. *in l. Si quis maior,* 41. *num.* 10. *ver. Non obst. C. de transact.* vbi argumentum, hoc tunc demùm vigere, cum æquiparatio facta reperitur, aduertit. Vtque ab æquipararatis argumentum procedat, omnimodam similitudinem adesse in casu æquiparato debere, nec aliter, minima etiam dissimilitudine data, subsistere; iam alibi diximus, & in *Axiomatib. nostris, lit. A. num.* 533. similitudinem ab eo, qui in illa fundamentum habet, probandam adiicientes. *Socin., Surd. Seraphin.* aliorumque auctoritate.

A legibus specialibus in casibus, suprà æquiparationem factam vidimus: dissimilitudinem ostendant aliæ. Secundum decretum contra pupillum † interponi, ex *Iuliani, Marcellique* sententia *Vlpian.* vetat, *in l. Apud Iulianum,* 3. *D. quib. ex caus. in possess. eatur,* vbi ita Accurs. *verb. Possideri,* & *Scribentes* notant: Contra vniuersitatem † interponi posse, consentit Caius *in dict. l.* 1. §. *Quod si nemo,* Accurs. *iam dicto verbo ibi,* & Bart. *num.* 1. & *in l.* 1. *num.* 1. *C. de iure Reipubl. lib.* 11. Vtrumque (aliis quoque citatis) *Nicol. Losæ* probat. *de iure vniuersit.* 2. *part. cap.* 1. *n.* 72. *& seq.*

Neque alieno, veluti pupillus, Vniuersitas † arbitrio regitur, cum se regendi, propriasque lites agitandi, non vt minor habilitate, & potentia; sed facultate caret. Quæ in Romano populo Senatuum, in cæteris, Decurionum ordinem constitui fecit, non quod illi propria gerendi deesset facultas, *Pomponio* teste, in *l.* 2. §. *Deinde, D. de origin. inr.* dicente: *Deinde, quia difficilè plebs conuenire capit: populus certe multò difficiliùs, in tanta turba hominium: necessitas ipsa, curam Reipublicæ ad Senatum deduxit: & ita capit Senatus se interponere, & quidquid constituisset, obseruabatur.* Eademque ratione, Procuratorem, ac Syndicum, qui vniuersitatis nomine peragat necessaria, induxerunt Caius in *l.* 1. §. *Quibus* (vbi notat *Glos. verb. Syndicum.* Vlpian. in *l. Nulli,* 3. Paul. in *l. Item eorum* 6. §. *Sed ita; vers. Sed hodie, D. quod cuiusque vniuers. nom.* Iulianus in *l. Ita tamen,* 27. *D. ad S. C. Trebell.*

Diuersa tamen (vt diximus) vtriusque natura. Pupillo enim tutor datur, † cuius regatur arbitrio, cum eius imbecilla ætas, quid faciat, ignoret, vt iam *quæst.* 3. *num.* 129. *& quæst.* 5. *num.* 1. & 2, notamus. Ideòque actibus à pupillo, minorevè gerendis, tutorum, aut curatorum auctoritatem, ne corruant, præstare necesse est, nisi euidentem minorum præ se vtilitatem ferant, *princip. & toto tit. inst. de auctor. tutor. l. Pupillus,* 5. §. *Pupillus, & toto tit. D. eod.*

Vniuersitas, per se, † aut per Syndicum à se constitutum, cuique auctoritatem ipsa præstitit, contrahere, ac publica expedire negotia valet, Vlpiani responso *in l.* 1. §. 1. *Si autem Collegium,* vbi id notant Bart. Ias. *num.* 6. & 7. Rip. *num.* 9. Alex. 3. *& fin. D. ad S. C. Trebell.* Castrens. *in dict. l.* 1. §. 1. *num.* 2. *& seq. D. quod cuiusque vniuersit. nom. & in l. Item eorum,* §. *Sed si ita, num.* 2. *D. eod. tit.* Doctores *in l. Ciuitas, D. si cert. pet.* plenè Nicol. Losæ *de iure Reipubl.* 3. *part. cap.* 2. *num.* 1. *& seqq. cap.* 3. *num.* 1. *& seqq. & cap.* 5. *per tot.*

Præterea, pupilli quamlibet, † paruam etiam potentiam perhorrescunt, quæ dicti priuilegij causa præcipua ratio extitit. Vniuersitatis alij potentiam perhorrescunt, cum de potentioribus, vt inferiùs subiicimus, dicatur.

Satis ergo Vniuersitatis ad pupillos æquiparationis factæ argumentum corruere, dissimilitudinemque omninodam ad fori priuilegium consequendum; cum propriam, vniuersorumvè causam in communi agit, existere, prædictis constat.

Secundò verò casu, † quando vt singulorum Vniuersitatis causa agitur; subdistinguendum quoque videtur: an miserabiles principaliter respiciat, vel non; vt si principaliter miserorum causa vertatur; fori vniuersitas priuilegio gaudeat. Exemplum præstat *Paulus in l Ciuitatibus,* 225. aliàs 122. *D. de legat.* 1. inquiens: *Hoc amplius, quod in alimenta ætatis infirmæ (puta senioribus, vel pueris, puellisque) relictum fuerit: ad honorem Ciuitatis pertinere videtur.* Quæ enim ratio vetat, pro miserabilibus nominatim agendo, suum quoque ius, honorem, decoremque seruando, hoc vniuersitatem iure vti? cum & veluti procuratorio nomine agat, & inseparabilitas causæ, priuilegiatorum fauorem non priuilegiatis, vt diximus, tribuat.

Si verò non miserabilium, † singulorum licet causa vertatur: nec pauperem quoque vniuersitatem hoc fori priuilegio vti; argumenta in primo casu adducta *num.* 15. *& seqq.* probant, & Signaturæ decretis *Marchesanus,* & *Scaccia* citatis locis confirmant: apud quam, denegari hunc vniuersitati fauorem, quamuis illius allegetur paupertas, testantur. Quia si singuli vnum quadrantem ponant (ipsi aiunt) sufficientem summam constituunt.

De personis inde potentioribus, † vniuersitatem esse, pauperes licet, miserosque contineat fatentur Bald. *consil.* 311 *incip. Apparet, in fin. lib.* 1. & Anchar. *consil vlt. circa med. Praterea conditio Ecclesiæ,* provt eos sequutus, Aymon Crauet. refert, *de antiquitat. tempor.* §. *Circa præmissa, num.* 34. constatque ex rubro, & nigro, *C. ne Fiscus, vel Respublica procurationem alicus patrocinij causa in lite præstet.*

Huiuscemodi tamen *Marchesani,* & *Scaccia* ratio, † vniuersitatis solum indigentiam respicit, eamque sufficientem causam ad fori priuilegium obtinendum, non esse, suadet. Cæteros autem miseræ conditionis casus neque excludit neque eundem illum (paupertatis scilicet) in quolibet, absolutéque verum esse demonstrat. Si aut tam breui constet vicinorum vniuersitas numero (quippe quæ, & tribus constet, *l. Neratius,* 85. *D. de verbor. signific.* & vno sustineatur, *l. Sicut,* 7. §. *fin. D. quod cuiusque vniuersit. nomin.*) aut tam grauibus præmatur causis; vt non singulorum quadrans (quemadmodum illi dicunt) sed nec longè maior summa sufficientem, pro rei qualitate constituat. Tuncque, vt pauperem alium, hunc & mereri, & debere consequi vniuersitatem fauorem, asserendum venit, sicut & pauperum Collegium, vel Hospitale. redditus quoque habens (vt *quæst.* 8. scripsimus) obtinet.

Quare vltra etiam notæ paupertatis casum, in cæteris, cum vt singulorum causa agitur, † legis nostræ vnicæ, forique priuilegio vniuersitatem gaudere dicendum videtur. Veluti si de aqua ducenda, pascendo pecore, lignisvè cædendis,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cedendis, in quibus singuli vtilitatem sentiunt, commodumque reportant, controuersiam vniuersitas patiatur: quæ singulorum, & sic miserabilium pariter, causa dicitur. In qua, veluti in propria, testimonium ferre vetantur, vt profitentur Felin. *in cap. Super, num. 6. post med.* Abb. *n. 2. col. 2. vers. Hoc membrum intelligerem*, Deci. *num. 16. de testib.* Mascard. *de probation. concl. 295. num. 19.* & cum propè infinitis, Prosper. Farin. *de testib. quæst. 60. num. 484.* & 496. vniuersitatis enim tunc condemnatio, vel absolutio, vtilitas, vel damnum, singulos inseparabiliter afficit, in eosque influit. Quo quidem casu, dictæ *legis Si communẽ*, 10. *D. quemadmod. seruit. amitt.* similiumque priuilegiati ad non priuilegiatum fauorem porrigentium; dispositio vrget.

Sed adhuc id cum priuilegiatus ipse princi-
35 paliter † agit; non nisi alius, secundariò licet vtilitas sentiat, vel vt tertius pro interesse suo compareat. Tunc enim miserabilem, sic comparentem, non fori priuilegio vti, aliorum opinione, *quæst. 3. n. 42.* tradidimus. Cùm ergo in præsenti, non miserabiles, sed vniuersitas principaliter agat, etsi vtilitas secundariò descendat in singulos; cum nec isto priuilegiato iure, secundum præfatam opinionem, miserabilis ipse gaudeat; neque vniuersitas, eius persona gaudebit. Naturali ratione, regulâque dictante: *Neminem plus iuris in alium transferre posse, quam ipse habeat*, contenta in *cap. Nemo potest, 79. de regulis iuris, lib. 6.* aliisque iuribus relatis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. P. n. 91.* Responderi licèt possit, æquè principales singulos tunc de vniuersitate existere, interesse, damnum, vel commodum æqualiter cum vniuersitate sentientes, iuxta *text. in l. Loci corpus, 4. §. Si fundus, D. si seruit. vendic.* & in *l. Qui aliena, 33. §. fin. D. de negot. gest.*

Quo tamen argumento se dato, illud quo-
36 que insurgit: † textum in *dict. l. Si communem* (qui capitalis in ista materia est, per quem priuilegiati fauor non priuilegiato communicatur) non tam de nouo iure, actionevè præstanda; quam de veteri, & iam quæsito seruando, retinendoque ex priuilegiati persona, disponere. Quod facilius conceditur, iuxta notata à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iuris, lit. A. num. 60. & lit. R. num. 122.* & ita considerat Cyn. *in l. vnic. C. si in commun. cad. que causa in integr. restit. postul. in fin. vers. Item non facit.* Consultique verba *in dict. l. Si communem*, manifestant: *Licet vterque non vteremur: tamen propter pupillum, & ego viam retineo.* Miserabilium ergo in vniuersitate existentium ratione, ius quod vniuersitati competebat, illæsum seruari (terminis in quibus loquimur retentis) *dictæ legis Si communem*, conforme est: nouum vero, forique priuilegium acquirere, velleque vniuersitatem eo exercere prætextu; dissonum ab illa videtur. Nisi nouam in isto casu acquisitionem negemus; sed iuris conseruationem, quod ex miserabilium personis vniuersitati legum ministerio competebat, defendamus. Cùm præsertim, neque remedium hoc ius auferat, vel tribuat, sed tutetur.

Quæ quidem tunc faciliùs sententia proce-
37 det, si maiori miserabilium parte † vel saltem æquali vniuersitas constet. Priuilegiatorum enim minorem numerum, maiorem non priuilegiatorum ad se trahere, illisque suum communicare fauorem, aut magis dignum, minus digno præua-

lere, si minus dignum, numero, vel quantitate excedat: neque satis superioribus apertum: neque iuribus, authoritatibusque in id *supra num. 7. & tribus seqq.* relatis, probatum. Namque *in dict. cap. Per tuas, 9. de arbitr.* non ideo arbitrium à duobus laicis, & vno Clerico valuit, quòd Clerici capacitas, laicorum incapacitatem suppleret, eisque de spiritualibus iudicandi, concederet facultatem adiunctio: sed quia ab Archiepiscopo arbitrij facultas fuerat concessa, cuius delegationis, commissionisque virtute, non solum in causa Ecclesiastica ciuili (de qua ibi agebatur) sed etiam spirituali, arbitrium ferre poterant. Eamque rationem *textus ipse* reddit, non quod cum Clerico laicis arbitrium commissum foret. Dum ait in fine: *Quod autem à duobus laicis, & vno Clerico dicitur esse prolatum; nequaquam obuiare videtur, cum auctoritate dicti Archiepiscopi factum sit.* Laicis etenim, quamuis Ecclesiastica negotia tractare † prohibeat *text.* 38
in cap. 2. de iudiciis: id tamen *ibi* Glos. *verb. Non præsumant*; intelligit; *auctoritate sua, secus delegata*, in pecuniaria saltem, seu huiusmodi mere ciuili Ecclesiastica causa.

Vndè nihil ad arbitrij valorem Clerici adiunctionem in eius textus specie effecisse, firmumque absque illa etiam existere posse constat, expressiusque ex *textu in cap. Exposita, 11. eod. tit. de arbitr.* Sic notat, decisionemque *textus in dict. cap. Per tuas*, intelligit Augustin. Barbos. *in collect. ad cap. Quod in dubiis, 3. num. 3. de consecr. Eccles.* Qui etiam pro contraria parte citatus, † huic non obest. Etsi enim probet: 39
Oleum non consecratum, consecrato oleo posse commisceri, non tamen totum consecratum manere, si tantundem, maiorvè pars non consecratum addatur. Quinimo verior sententia firmat, neutrum tunc consecratum manere, vt ex Syluestr. *& eius supplemento, verb. Aqua*, tradit August. Barbos. *ibid. num. 4.* Regulam propterea vulgarem, quæ *magis dignum, ad se minus trahere dignum* dictitat, limitat; docetque procedere *Bart. in l. fin. C. de colleg. illicit.* (quem refert, & approbat Neuizan. *in Sylu. nuptial. lib. 6. titul. quemadmod. iud. pro commun. opin. num. 40.* inter communes, *lib. 5. pag. mihi 376.*) cum numero, vel quantitate supereat, aut saltem æquet. In vniuersitate Clericorum comprobans, & laicorum: in qua si plures laici existant, secularem reputari dicunt.

Controuersus hac in re vniuersitatis fauor, multis aliis inconcussus supplementum capit. Si generalia præmittamus; & compendiosa, vt aiunt, via ad totius materiæ cognitionem deueniemus: & specialia cætera expedientur facilius. Præbeatque ad minores, pupillosque vniuersitatis, iam suprà multis iuribus tradita comparatio. Ex quibus, restitutionem † vniuersitati, vt pupillæ concedi, tradunt Ale- 40
xand. *consil. 1. num. 22. & 23. in fin. lib. 4.* & cum multis, latissimóque Sfort. Odd. *de restit. in integr. part. 2. quæst. 3. art. 9. 10. 11. & 12.* & copiosissimè etiam Nicol. Losæ. *de iure vniuersit. 3. part. cap. 18. per tot.* Adrian Negusant. *in Sylu. responsor. quæst. 439. num. 1. & per tot.* Osuald. Hiliger. *in* Donel. *Enucl. lib. 21. cap. 7. lit. H. & cap. 13. lit. L.* vbi & aduersus contractus iuratos illi restitutionem competere dicit. Quæ non Doctorum solum placito opinio constat: sed *legis 3. C. de iure Reipubl. lib. 11.* decreto, moribus

comprobato, Imperatore Alexand. in ea dicente: *Rempublicam, vt pupillam extra ordinem iuuari, moris est.*

Vndè, quemadmodum contrà pupillum indefensum † sententiam non tenere, *quæst. 5. num. 36. & duobus seqq.* notamus: ita nec contra Rempublicam, *Anton.* Imperator, in *l. 1. C. eod. prox. tit. de iure Reipubl. lib. 11.* his verbis sanxit: *Si quid aduersus Rempublicam indefensam, in ea specie, in qua neque defensores creati fuerint; neque vt crearentur, placuit, statutum est: actionibus eius nihil est præiudicatum.* Cuius regulariter contrarium, minoribus, vniuersitatique fauorem hunc tribuentia Iura ostendunt.

Sicut præterea debitor pupilli, † vel minoris, ab eius tutela, curavè repellitur, *auth. Minoris debitor, C. qui dari tutor. poss.* & in corpore vndè sumitur, in *auth. vt ij, qui oblig. se haber. perhib. §. Sed si quis, coll. 6.* ita & vniuersitatis, Reipublicæque debitorem priùs debitum non soluentem † ab eius honoribus, & administratione annexum honorem habente, *Vlpian.* arcet, in *l. Rescripto, 6. §. Debitores, D. de muner. & honor.* inquiens: *Debitores Rerum publicarum, ad honores inuitari non posse certum est: nisi priùs in id quod debetur Reipublicæ satisfecerint.* Imperator quoque Anton. in *l. 1. C. de debitor. Ciuit. lib. 11.* his verbis: *Non priùs debitorem Reipublicæ, honorem in Republica subire, quam id quod debere constiterit, Conuentui exsoluerit: tam meis, quàm diuorum Principum constitutionibus declaratur.*

Sic vniuersitatis, Reipublicæque administratores, Rempublicam malè † gerentes, ad pupillorum, ac minorum, tutorum, vel curatorum similitudinem teneri; *Papinianus* prouidit *in l. fin. D. de administr. rer. ad Ciuit. pertinent. totoque titulo* cauetur, *C. de administr. rer. public. lib. 11.* & notat Adrian. Negusant. *in Sylu. responsor. q. 129. n. 1.*

Quemadmodum item minoribus iuris ignorantiam † prodesse, *quæst. 5. num. 50.* tradidimus: ita & vniuersitati, affirmat Lamberteng. *de contract. glos. 1. num. 156.* aliisque relatis, Prosp. Farinac. *fragmentor. criminal. p. 2. lit. I. numero 278.*

Minorum etiam ad instar, vniuersitatis bona, sine solemnitate † alienari nequeunt, præfinita à *lege fin. C. de vend. reb. Ciuit. lib. 11.* prosequiturque Losæ. *de iure vniuersit. part. 3. cap. 5. per tot.* Pluraque ex æquiparatione præfata deducunt Doctores, quæ passim legentibus occurrent.

Ecclesiæ † quoque vniuersitatem comparat Iustinianus *in l. fin. C. de sacros. Eccles.* vtrique circa præscriptionem in rebus hæreditarij iuris, legatis, donationibus, & venditionibus, centum annorum spatium concedens. Quod etsi *per auth. Quas actiones*, statim sequentem, sit in Ecclesia † mutatum: non quoad vniuersitatem, in qua intelligendam mutationem non esse, cum in Ecclesia tantum disponat: contendit Losæ. *de iure vniuersit. 3 part. cap. 17. num. 14. cum seqq.* Imò potius contra vniuersitatem, (ad Pupilli æquiparationem) præscriptionem non currere; † tradit Sfort. Odd. *de restit. in integr. quæst. 90. num. 32. & 33.* auctoritate Senioris, Socini, *cons. 66. num. 13. lib. 4.* Alciati, *consil. 167. num. 5. &* Roland. *à* Vall. *consil. 66. num. 28. & seq. lib. 3.*

Sed tamen extra quatuor *dicta legis finalis* casus, † triginta, vel quadraginta annorum præscriptionem contra vniuersitatem currere. *Losæ*, profitetur, *dict. cap. 17. n. 19. ad fin.* ex *l. 1. 3. & 4. C. de præscript. trigint. vel quadrag. annor.* & Glos. *in dict. l. vlt. verb. Centum annorum, vers. Sed dic secundum Ioan.*

Ad alia multa vniuersitatis ad Ecclesiam comparatio: † quorum tibi (diuersitatis inter vtramque non existente ratione) Ecclesiæ priuilegiis discerpendis, cumulandisque, à Nobis iam impensus labor, gratis copiam faciet.

Ad publicamque vtilitatem factum, pium † dici, (ex *l. 1. §. vlt. C. de caduc. toll. l. Ad instructionem, C. de sacros. Eccles.*) asserunt Castrens. *consil. 194. viso puncto col. 2. versic. Pro hoc etiam, lib. 2.* & Deci. *in cap. 1. num. 13. ver. Septimo, de probation.*

Nouorum instrumentorum prætextu, † & sententiam retractari non posse; & in negotio publico posse, Imperatorum *Antonini*, & *Seueri* rescripto, in *l. Imperatores, 35. D. de re iudic.* Consultus *Papyrius* prodit: Imperatores Antoninus, & Seuerus *rescripserunt: quamquam sub obtentu nouorum instrumentorum, restitui negotia minimè eporteat: tamen in negotio publico, ex causa permittere, se huiusmodi instrumentis vti.* Obseruantque *ibidem* Ias. *n. 8. 11. & 12.* Ioan. Maur. *de restit. in integr. cap. 293. n. 3. & c. 420. per tot.* & Nicol. Losæ, *de iure vniuers. part. 2. cap. 1. num. 88.* Conueniuntque *l. 15. in fin. titul. 11. & ibid.* Gregor. Lop. *verb. Fueras ende,* & *l. 19. titul. 22. vers. Otrosi dezimos,* cum *eodem* Lopez, *verb. Contra el Rey, part. 3.*

Quam efficax, arctaque sit mutui obligatio, † & eius solutionis necessitas; multis iam *de priuileg. pauper. 1. p. quæst. 44. num. 18.* cum aliquibus seqq. ostendimus, *supráque* etiam *q. 8. num. 122.* notamus.

Ex mutuo autem, non aliter obligatam vniuersitatem, † quam si in illius vtilitatem sit versum, *Vlpiano*, placuit, in *l. Ciuitas, 27. de reb. cred. si cert. pet. Ciuitas* (inquit) *mutuidatione obligari potest, si ad vtilitatem eius, pecuniæ versæ sunt. Alioquin, ipsi soli qui contraxerunt, non Ciuitas tenebitur.*

Cuius decisione eleganter *Andr. Fachin.* probat, *lib. 2. controuersiar. cap. 88. versic. Postrema;* Exceptionem non numeratæ pecuniæ † perpetuo vniuersitati competere. Cùm enim perpetuo exceptionem mutui in eius vtilitatem, non conuersi, opponere possit: multo magis numerationis non factæ. Siquidem, vbi numeratio facta non est, nec vtilitas adesse potest. Quòd si à creditore numeratione probata; in vtilitatem quoque versio (ea opposita exceptione) probanda est, longè magis non numeratæ pecuniæ exceptione proposita: numerationem creditorem probare debere, sequitur, deducitque *ipse*, idem, omnes notare aduertens *in l. Si is qui bona, D. de pignor.* tenereque Nicol. Mozium, *de contract. lib. tit. de mutuo, §. venio ad vltimam columnam, post num. 18.*

Ferias messium, & vindemiarum, regulariter concessas in *l. 1. & tot. tit. D. de fer. l. 37. tit. 2. part. 3.* in vniuersitatis, † publicisve causis non seruari, Imperatores Valentin. Valent. & Gratian. in *l. Publicas, 5. C. eod. tit. de fer.* his verbis concesserunt: *Publicas, ac Fiscales causas, tua sinceritas, etiam feriatis geminis mensibus (hoc est, sine aliqua intermissione) distinguat.* & ibid. notat

notat Bald. *n.* 2. Nicol. Los. *d. tract. part.* 2. *c.* 1. *num.* 47.

Creditor ante tempus † debitorem conue-
58 niens, diuersis subiicitur pœnis, quas *de priuileg. pauper. part.* 1. *qu.* 43. *numero* 1. *& seqq.* sumus
59 prosequuti: à quibus rempublicam † inopia laborantem excusari, possèque ante diei aduentum debitores suos exigere; & *ibidem, num.* 13. notamus, & tradit plenè Nicol. Losæ. *de iure vniuersit. part.* 3. *cap.* 6. *à num.* 2. & deinceps. Pos-
60 séque etiam nunc vectigal, † seu Gabelam imponere multis auctoritatibus comprobamus, *dict.* 2. *part. de priuileg. pauper. quæst.* 38. *num.* 24. *& seqq.* vbi & an etiam hodiè vltrà trium millium petitorum summam absque regia quoque facultate, imponere ex causa valeat.

61 Appellationis beneficium, quod omnibus † regulariter iura indulgent, vt iam suprà *quæstio.* 8. *num.* 366. prædiximus conuictis confessisque exceptis, iuxta *l.* 2. *C. quor. appel. non recip.* vni-
62 uersitatis debitori, de cuius debito constat, † conuictusque est, etsi non confessus; denegari profitetur (cum Baldo, *in l. fin. numer.* 1. *&* 2. *C. quorum appellation. non recip.*) Nicol. Los. *dict. tract.* 3. *p. d. cap.* 6. *n.* 8.

63 Nudo pacto, † citraque stipulationis vinculum non deberi vsuras, iura decernunt *in l.* 1. *&*
64 3. *C. de vsur.* At vniuersitati † citra stipulationem, nudoque pacto, creditarum ab ea pecuniarum vsuras deberi, *Paulo* consulto placuit *in l. Etiam ex nudo*, 30. *D. de vsur.* cuius hic responsi tenor: *Etiam ex nudo pacto debentur ciuitatibus vsuræ creditarum ab eis pecuniarum:* vbi *glos. vnic.* contrà duas iuris regulas speciale id esse notat: & sine stipulatione (aduersus proximas relatas leges) deberi vsuras: & nudo pacto actionē concedi, quæ aliis denegatur, *l. Iurisgent.* 7. §. *Quinimò, in fi. & ibi* Accur. *v. ex pact. &* §. *Idē resp.* Iterumque Accurs. *ibi verb. Pacto, D. de pact.* hac in re nota, allegatione contenti, vt multitudini (quæ adduci posset) parcamus.

65 Vendere rem suam † cogi neminem; sæpè diximus, formauimusque axioma, *in nostris, lit. V.*
66 *num.* 10. Pro vtilitate vero puplica, quem posse compelli text. probat, & notat *ibi* Accurs. *verb. Patris, in quarto casu,* & Bart. *num.* 3. *&* 4. *in l. fin. C. de debitorib. ciuitat. lib.* 11. text. optim. *in* §. *Sed & maius instit. de his qui sunt sui, vel alien. iur.* Per quem regula illa trita, *in re sua quem moderatorem esse, & arbitrum* dictans assignata ampliationibus, limitationibusque ornata à *nobis in Axiomatib. lit. R. num.* 49. *& quinque seqq.*) publico fauore limitationem recipit, & notant *ibi* Angel. Port. *&* Ias. *in additionib. ad eundem, num.* 11. *&* 12. aduertimusque *nos d. l. n.* 52.

Rem communem, pro ea parte, quæ aliena est,
67 † vendere priuato non licere, *text.* decernit *in l.* 2. *C. de commun. rer. alienation.* speciali id priui-
68 legio fisco † (pro minima etiam parte tangente) concedens, *text.* etiam *in l. vnic. C. de vendit. res. fiscal. cum priuat. commun. libro* 10. *& in l.* 53. *vers. Otrozi dezimos, tit.* 5. *part.* 5. quod
69 pariter vniuersitati † tribuit *lex fin. ad fin.* & ibi notat *glos. penult. C. de debitor. ciuit. lib.* 11. publicum debitorem, qui pro debiti satisfactione maiorem prædij partem vniuersitati alienarat; cogi posse vt eidem distrahat remanentem probantes, asseritque Losæ. *de iure vniuersit. dict.* 3. *p. c.* 6. *n.* 15. *& seq.*

Eam consuetudinis vim, iam supra, *quæst.* 5. *num.* 26. esse diximus, vt legem quoque vincat: † 70
si tamen contra publicam sit vtilitatem, nullius esse momenti, nec subsistere: probat *text. in l. fin. Cod. si contra ius, vel vtilit. publ.* notantque ibi communiter *Doctores*, & neminem à conclusione hac discrepare testatur Roch. *de* Curte *in tract. de consuetud. sect.* 3. *num.* 1. *& per tot.* profiteturque Farinac. *fragment. crimin. p.* 1. *lit. C. num.* 271.

Inter chirographarios, personalesve creditores, 71
prælationem Paul. negat, *in l. Priuilegia*, 16. *D. de priuil. creditor. Priuil.* (inquiens) *non ex tempore æstimantur; sed ex causa. Etsi eidem tit. fuerint, concurrunt: licet diuersitates temporis in his fuerint.* Ipse tamen *Paulus* id in republica † credi- 72
trice limitat, *in l. Bonis*, 22. §. *vnic. D. de priuileg creditor.* his verbis: *Respublica creditrix, omnibus chirographariis creditoribus præfertur.* Quæ latè examinat Petr. Bandet. *de priuileg. creditor. cap.* 10. *per tot.*

In omni regulariter casu, ex omnibusq; actio- 73
nibus, compensationem † ipso iure fieri, *lex* statuit *fin. C. de compensatio.* iamque supra aduertimus, *quæstion.* 8. *num.* 308. Debitor tamen publicus, 74
† multis in casibus compensationem non opponit. Quorum primum *Vlpianus* refert, *in l.* 2. §. *Ad frumenti, D. de administr. rer. ad ciuit. pertin.* inquiens: *Ad frumenti comparationem pecunia data, restitui ciuitati, non compensari in erogata debet.* Alios Imperator Alexand. *in l.* 3. *Cod. de compensation.* ibi: *Si neque ex Kalendario, neque ex vectigalibus, neque ex frumenti, vel olei publici pecunia; neque tributorum, neque alimentorum, neque eius, qui statutis sumptibus, neque fideicommissi ciuitatis debitor fui,* compensationem admitti decernit, *Diocletian.* pariter, & *Maxim. in l. Si velut*, 13. *C. eod. tit.* quod debetur Reipublicæ, cum eo, quod officialis aliave persona debet, non compensari sanxere.

Eos, qui alienas, imò & proprias res apud 75
alios existentes, † inuadunt, propriaque auctoritate extrahunt propriarum rerum amissione, alienarum æstimatione, cum fructibus possessori præstanda damnant, *lex Si quis in tantam*, 7. *Cod. vnde vi, l. Extat*, 13. *D. de eo, quod met. caus. l. Creditores*, 7. *D. ad leg. Iul. de vi priuat. & l.* 10. *tit.* 10. *part.* 7. quarum constitutionem (præter ordinarios in eis scribentes, multosque alios quos vacuum referre arbitramur) latè ornat examinatque Farinac. *fragmentor. crimin. part.* 1. *lit. A. n.* 254. *& seqq. & de furtis, q.* 175. *n.* 2. *& seqq.*

Vniuersitatem verò, † eos qui à ciuitatibus 76
collectas conduxere, posse, si de debito non sit controuersia, res non soluentium capere, & sub hasta ponere (relato Baldo *in l.* 1. *n.* 4. *lect.* 2. *D. quod cuiusque vniuersit. nom.* & Paul. Castr. *in l. creditor*, 54. *num.* 2. *& seqq. D. de actionib. empt.*) tenet Nicol. Losæ. *de iure vniuersit.* 3. *part. cap.* 8. *num.* 5. *& cap.* 9. *num.* 29. *&* 30. plenè etiam Osasc. *decis. Pedemont.* 86. *per tot.* Proque sibi tributis † tacitam, vt fisco competere 77
vniuersitati hypothecam, tradit Ias. *in l. Si domus*, §. *fin. num.* 28. *&* 29. *D. de legat.* 1. cuius refert probatque sententiam Gutier. *de gabel. qu.* 1. *num.* 27.

Vniuersitatis administratores, de bonis eius 78
ditatos † præsumi, si finita administratione diuites, cum antea non essent, reperiantur, nisi bo-

nam reddiderint rationem, tenet Bald. *in l. Cum oportet, 6. num. 13. C de bon. quæ liber.* sentit Borgnin. Caualcan. *decis.* Fauisan. 37. *numero* 36. *part.* 1. & profitetur Nicol. Los. *de iure vniuersit.* 3. *part. capite vltimo, numero* 16. multisque relatis, Iacob. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 51. *numero* 4. *&* 5. notamusque *suprà, quæstione* 8. *numero* 195. Quæ maximam habet
79 vtilitatem præsumptio, † per quam quippè rei vindicatio vniuersitati pro satisfactione, bonorum apud administratorem repertorum concedatur, iuxta *legem Si defunctus*, 10. *C. de arbitr. tutel.* Cùm aduersus alios huiusmodi præsumptionem, & onus non vrgere, *dict. quæst.* 8. *num.* 194. notauerimus.

Quod si vniuersitatis administrator pecuniam
80 retineat, † non solùm cum vsuris restituet, *(l. fin. in princip. iuncto §. vltimo, D. de admin. rer. ad ciuit. per tot. l. Cùm quidam,* 17. §. *Eos, D. de vsur.* sic statuens *Eos qui ex administratione rerum ciuitatum conueniuntur, vsuris obnoxios esse satis notum est.*) Sed si dolosè versatus fuerit, & ad vsuras vsuratum, centesimasque teneri, & in quadruplum puniri, Castrens. firmat, *in leg. Qui sine vsuris* 40. *num.* 1. *&* 2. *D. de negot. gestis,* Caualc. *decis.* 26. *num.* 64. *dict. part.* 1. legeque Iulia de residuis tenetur, *l. lege Iul.* 4. §. *Lege Julia, D. ad l. Iul. pecul.* prosequitur hæc omnia Los. *dicto capite vltimo, numero* 38. *& seq.*
81 vbi etiam *numero* 42. de leui † culpa hunc teneri firmat, post Caualc. *dict. decis.* 37. *num.* 12. *&* 22. *part.* 1. Non tamen tunc ad vsuras vsuratum nec ad vsuras simplices, sed ad sortem tantum adstrictum, humanum *Scævolæ* dixit, *in l. Constitutionibus* 24. *D. ad municip.*

82 Item nec delinquere, † nec puniri vniuersitas potest, quia inanimatum corpus est, vt in principio diximus, voluntate, & consensu carens, sine quo delictum non committi, tradidimus, *in Axiomatibus nostris, lit. D. num.* 66. iniuriam ideò animal facere non posse, meritò *Consultus* dixit, *in l.* 1. §. 1. *D. si quadrup. pauper. feciss. dic.* Eaque ratione multis iuribus comprobata, præfatam sententiam tenet Gomez. *tom.* 3. *variar. tit. de delict. cap.* 1. *num.* 52. *in princ.* Ioach. Mynsing. *obseruat.* 78. *centur.* 4. And. Gail. *de pace publ. libro* 2. *cap.* 9. *n.* 1. *& seqq.* Prosp. Farin. *prax. crim. tom.* 1. *q.* 24. *nu.* 108.

83 Quare neque de dolo actionem † in vniuersitatem dari, cum nec dolum committere possit; *Vlpian.* respondit, *in l. Sed ex dolo,* 16. §. 1. *D. de dolo.*

Excommunicationem pariter, ea ratione, in
84 vniuersitatem † referri posse; *textus* cauit, *in cap. Romana,* 5. §. *In vniuersitatem, de sent. excommunicat. lib.* 6. in cuius *collectan. numero* 20. August. Barbos. plures ad id Doctores congerit, profitenturque citati iam supra *numero.* 17.

Superior tamen limitationem conclusio recipit, delinquereque, & puniri vniuersitatem posse,
85 si de illa omnes, † maiorvè pars, campana pulsata, tractatu habito, & communicato consilio, facinus perpetret, firmant Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.* 5. *cap.* 50. *numero* 5. Ioach. Mynsing. *d. obseruat.* 79. Iul. Clar. *sententiar. libro* 5. §. *fin. quæst.* 16. *numero* 7. *Sed hic aduerte,* Nicol. Losæ. *dicto tractatu, parte* 4. *c.* 1. *per tot.* Andr. Gail. *dict. cap.* 9. Cardin. Tusch. *practicar. conclus. lit. V. conclus.* 273. *numer.* 1. *& seqq.* aliique ex præcitatis. Tractatu enim non habito, † conuocatione, & deliberatione, licet omnes de vniuersitate simul irruerent, aliquem occiderint, 86
delictumvè aliud commiserint: non dici vniuersitatem deliquisse, sed singulas personas, easque puniri: & superiores asseuerant, & numero penè carentes, quos refert, ac sequitur Farinac. *dict. quæst.* 24. *num.* 129. Ideò neque tunc *leg. Quod maior,* † *D. ad municip.* disposition em procedere, notant Ias. *in dict. l. Ciuitas, num.* 2. *&* 3. *D. si cert. pet.* Nicol. Boer. *in tract. de seditios. cap. vlt. num.* 11. Matth. *de* Afflict. *decis.* 376. *num.* 1. Octauian. Osasc. *decis. pedemont.* 128. *num.* 27. *&* 32. Roland. à Val. *consil.* 66. *num.* 32. *& seqq. & nu.* 63. *& seqq. lib.* 2. Andr. Gail. *d. obseruat* 79. *n.* 1. 2. *&* 3. 87

Adhuc tamen vniuersitatem, multitudinemvè delinquentem † minus puniri, (ex text. *in cap. constituerentur, in fin.* 50. *dist. cap. Ordinationes, in fin. cap. ipsa pietas ante fin. cap. non potest, & ibi glos. cap. quisque* 23. *quæst.* 4. *c. denique, & & ibi gloss. dist.* 4. *cap. comessationes,* 44. *dist. cap. quoties à populis,* 1. *quæst.* 7. *cap. sanè de tempor. ordin.* & aliis) probat; solitaque elegantia, & eruditione prosequitur Andr. Tiraq. *de pœn. temper. caus.* 47. *per tot.* Los. *d.* 4. *part. c.* 1. *à nu.* 27. *cum seqq.* Andr. Gail. *de pace publ. d. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 19. *& latiùs à n.* 33. Cardin. Tusch. *d. concl.* 273. *n.* 10. Enim verò (id *Tiraquello* cæterisque *ex Senec. de Ira, lib.* 1. addam *Quid tollit iram sapientis? turba peccantium.* 88

Ex superioribus quoque descendit: posse in criminali † vniuersitatem per procuratorem, se de- 89
fendere, vt ex text. *in l. Tam collatores* 18. *Cod. de re milit. lib.* 12. *l. fin. vers. Conuentos verò. C. de Castrens. & minister. eod. lib.* etsi mendosè citatis cum Alberico, *in leg. seruum quoque, §. Publicè numer.* 17. *versicul. Item vniuersitas, D. de procurator. & in l. pen. §. Ad crimen, n.* 4. *vers. item vniuersitas, & n.* 19. *D. de public. iudic.* cum aliis) Farinac. tenet, *praxis crim.* 3. *part. q.* 99. *n.* 148. Ioach. Mynsing. *cent.* 4. *obseruat.* 76. *à n.* 3. Andr. Gail. *d. cap.* 9. *nu.* 3. Sebastian. Guazin. *de defens. reor. defens.* 12. *circa excusationes pro absente, cap.* 1. *n.* 29. aduersus regulam *legis prima, D. an per alium caus. appel. red. poss. d. l. pen. §. Ad crimen, de public. iudic.* quam plenè tradit, prosequiturque more suo Farin. *d. q.* 99. *n.* 1. *& seqq.*

Neque periurium † vniuersitatem incurrere, 90
iuramentum non seruantem, defunctis saltem qui iurarant, tradunt, cum sanct. Thom. & aliis, Syluest. *in summ. verb. iuramentum,* 4. *num.* 2. Christophor. Robuster. *in decis. nouiss. tom.* 12. *n.* 8. *part.* 1. *volum.* 1. eisque relatis, Camil. Borrel. *in summ. decision. titul.* 62. *de periurio, numero* 17.

Publicam vtilitatem † priuatæ anteferri, vulga- 91
re est axioma, traditum, & ornatum à *nobis in nostris, lit. V. n.* 198. Publicæque vtilitatis priuilegia congessit Cardin. Dominic. Tusch. *practicar. concl. lit. P. conclus.* 960. consulendus.

Alterius facto † grauandum neminem, axio- 92
ma pariter formando, multis comprobamus *in nostris lit. F. n.* 41. Vniuersitatis vero factum † 93
singulos de illa grauare, posseque per contractum, eius principaliter vtilitatem respicientem obligari, affirmant, Rip. *in l. Si se non obtulit, n.* 42. *D. de re indic.* Anton. Thesaur. *decis.* 157. *n.* 4. Card. Tusch. *d. lit. V. concl.* 262. *n.* 15. Iacob. Cancer. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 136.

Publicus

U B Biblioteca de Ciencies Socials

Publicus item fauor vulgarem frangit regu-
94 lam, quæ ante litem contestatam † testes recipi vetat, traditam *in cap. quoniam frequenter, vt lite non contest.* Quam & ibi, materiamque communiter Doctores pertractant, prosequiturque latissimè Farinac. *de testib. quæstion. 76. à numero 1. cum seqq.* Idem tamen ipse fauoris publici ratione,†
95 cumque ille offenditur, eam limita *ibidem numero 45.* testésque tunc ante litem contestatam posse recipi fatetur, post Glos. *in dict. cap. quoniam frequenter, verb. regulariter, vers. Item offenditur, & ibid.* Innocent. *numero 1. post med. vers. Item fallit vbi offenditur.* Anan. *num. 6. vers. quarta quando ius,* Abb. *num. 4. vers. quartam regulam,* multósque alios.

96 Gratia *ad beneplacitum* † concedentis facta, licet eius morte expiret, iuxta *text. in cap. si gratiosa, 5. de rescript. lib. 6.* Si vero publicam respi-
97 ciat vtilitatem, † cõcedentis morte non expirare, *Nouarius* tradit *de priuileg. miser. personar.* allegans (sed mendosè) Farinac. *fragment. crimin. 1. part. verb. bona, numero 99.* qui non in verbo *bona, sed in verb. bannum,* hac de re agit, nec assertiuè propositionem hanc iactat: sed ad *Claudium, in addition. ad Bertazol. cons. 22. lit. B.* eam disputant, se remittit.

98 Iuri, fauorique suo † renuntiare quemlibet posse; Axioma tradit vulgare, *nosque in nostris,*
99 *lit. F. num. 118.* Publico † tamen renuntiare non licet, *cap. si diligenti, de foro compet. cap. contingit, 36. de sent. excommun.* Cùm priuatorum pacta iuri publico non derogent, vt eadem iura dicunt. & Papinian. *in l. ius publicum, D. de pact.* cum aliis adductis à *nobis dictis Axiomatib. lit. M. n. 120.*

Clausula in rescriptis frequenter apponi soli-
100 ta, *Et quosdam alios,* † etsi cæteros comprehendat, ex *cap. Rodulphus, 35. de rescript. & cap.*
101 *2. eod. tit. lib. 6.* Vniuersitatem † vero non comprehendit, quemadmodum resoluunt Felin. *in cap. Eam te, 7. de rescript. numero 15.* Gomez. *in dict. cap. 2. numero 68.* & cum Mandos. ac Marches. à se relatis, August. Barbos. *in collect. ad dict. cap. 2. num. 8.* mandatum inde *contra Titium, & contra quasuis personas,* Vniuersitatem, Collegiumvè non comprehendere, neque ad litigandum cum ea, sufficiens reputari, nisi exprimatur nomitim; ex Felin. *dict. loco,* Bald. Archidiacon. & aliis, tradit Paz. *in praxi, 1. part. annot. 4. numero 25.*

102 Duas vniuersitatis, aut decurionum partes, † ampliusvè ad vniuersitatis actus gerendos adesse, requirunt Vlpian. *in l. 3.* & Paul. *in l. 4. D. quod cuiusque vniuersit. nomin.* traditque (vt alios omittamus) pleniſſimè Cardin. Dominic. Tusch. *practicar. conclus. lit. V. concl. 358.*

In actibus autem vniuersitati, aut Collegio
103 vtilibus, † minorem quàm duarum partium existentiam, assensumque sufficere, dicunt Lapus *allegation. 132. in princip. ver. Item si vtiliter,* Bald. *consil. 462. incip.* Punctus, *quidam, per tot. lib. quarto* Cardin. Tusch. *dict. loco, numero 34. & 37.*

Sic licet à maiori vniuersitatis parte factum
104 † ab omnibus factum videatur, ex vulgatis iuribus, congestis à *nobis in Axiomatib. nostris, lit. F. nu. 85.* In damnosis vniuersitati, prædictam regulam non procedere, singulorumque etiam desiderati consensum notat (cum Baldo *cons. 400. incip. Super primo, num. 3. vers. non obstat, dict. lib. 4.*) Card. Tusch. *d. lit. V. concl. 259. per tot. & concl. 272.*

Ciuitatum Prætores, inter suæ, siue etiam alie- 105
næ iurisdictionis incolas, aduocati officium † exercere prohibiti: publici fauoris ratione, aduocationis exercitium à lege regia (quæ illud interdixerat) habent, *in l. 1. tit. 6. lib. 3. noua reg. collect.* eius sunt verba: *Otrosi mandamos, que el tal Assistente, o Gouernador, o Corregidor, ni sus oficiales, ni familiares, no sean Abogados, ni Procuradores, ni Solicitadores en los pleytos, y causas que dentro del termino de su iurisdicion se trataren, ni ayudar àn a persona que sea de fuera de su iurisdicion, aunque el negocio se trate en su iurisdicion, o fuera della, ante otros juezes seglares, ni Ecclesiasticos. Pero que el Assistente, o Gouernador, o Corregidor, o su Alcalde, puedan ayudar en fauor de su iurisdicion, o del bien publico, no lleuando por ello dinero.*

Publico etiam fauore, † in *leg. Principalibus,* 106
33. D. si cert. pet. ea modestinus verba protulit: *Principalibus constitutionibus cauetur, ne hi, qui Prouinciam regunt, quivè circa eos sunt, negotientur, mutuamvè pecuniam dent, fœnusvè exerceant.* Repetitque idem in *l. qui officij, 62. D. de contrahend. emption. qui officij causa in prouincia agit; prædia comparare in eadem prouincia non potest.* ait. Cui *Martianus* conuenit *in l. non licet, 46. D. eod. tit.* inquiens: *Non licet ex officio quod administrat quis, emere quid, vel per se, vel per aliam personam: alioquin, non tantum rem amittit: sed & in quadruplam punitur, secundum constitutionem Diuorum Seueri, & Antonini.* Prouiditque idem Iustinian. *in l. vnic. C. de contract. iudic.* apud nosque *l. 5. tit. 5. p. 5.* similiter his verbis cauit: *Adelantado, o otro Juez qualquier, que sea puesto para judgar, o para fazer iusticia, en alguna tierra, o en alguna Cibdad, o Villa; no puede comprar heredamiento, nin casas, el nin otro por el.* Et in *leg. 2. tit. 6. lib. 3. noua Reg. collect.* his: *Ni assimismo durante el tiempo de su oficio, el dicho Assistente, o Gouernador, o Corregidor, ni sus oficiales, por si, ni por otro compren heredad alguna, ni edifiquen casa, sin nuestra licencia, y especial mandado en la tierra de su iurisdicion: ni vsen en ella de trato de mercaduria, ni traygan ganados en los terminos, y valdios de los lugares de su Corregimiento. So pena que el que lo contrario hiziere, pierda lo que assi comprare, edificare, o tratare, o el ganado que assi traxere, para la nustra Camara.*

Quod & ad rectores, Officialésque perpe-
tuos † extendunt multi, etsi *lex Paulus 34. D. si* 107
cert. pet. contrarium in eis suadeat cui tamen (priorem tenendo, verioremque dicens) respondet Andr. Fachin. *controuers. iur. lib. 2. cap. 78. vers. altera est sententia.* Sed quidquid de iure sit communi, regiis relatis constitutionibus idem in perpetuis, quòd in temporalibus in maioribus, quod in minoribus dicendum est, aduertitque Gregor. Lop. *in d. l. 5. glos. 2. verb. Juez qualquier.* Contrarium licet in supremis Senatoribus videamus seruatum.

Eamque ob publicum fauorem † prohibitio- 108
nem emanasse, & *relatæ leges* non obseruare indicant; & in *d. cap. 78.* Fachin. notat, & Gregor. Lop. *in d. l. 5. tit. 5. p. 5. glos. 1.* Qui quidem efficit, 109
vt nec palam, † & bona fide negotiatio, emptiovè permittatur eisdem, vt ex eisdem iuribus deducitur, præcipuè ex *dict. l. vnic. C. de contract. iudic.*

&

& tenuerunt Iaſ.Alciat.Alex.& Zac.*in d.l.Principalibus*, & cum eis Fachin. *d. lib.2.controuerſiar.cap.79.*

Eandemque, eadem ratione, præcipuè in tan-
110 gentibus ad victum † prohibitionem vniuerſitatum Decuriones, Tabellioneſque patiuntur, *lege 20.titul.3.lib.7.noua reg. collect.*ſic ſtatuente: *Porque reſultan muchos inconuenientes, y en carecimientos de los baſtimentos en los pueblos donde los Veinte y quatros, y Regidores, y Iurados, y Eſcriuianos ſon regatones, y tratantes en oficio de regatoneria de mantenimientos:mandamos,que ninguno de los ſuſodichos ſo pena de priuacion de ſus oficios, no vſen del dicho oficio, y tratos. Y a los del nueſtro Conſeio, que den ſobre ello prouiſiones ordinarias.Y en quanto a los otros tratos de mercadurias: mandamos, que los del nuſtro Conſejo, auida informacion,prouean lo que mas conuenga.* Prouidetque ſimiliter, *l. 25. tit.7. lib.3.eiuſdem noua reg.collect.*

111 Nullum pariter horum vniuerſitatum propria † earumvè regalia iura conducere (eadem ratione, conueniendi difficultate, & ne fraus,præiudiciumque illi fiat) patitur, *lex 3. tit.5.lib.7.noua reg. collect.* ab illarum rerum conductione eos inhibens.

Ad matrimonia contrahenda, in ſecundo conſanguinitatis gradu,† & non diſpenſandum;& ob
112 publicam vtilitatem diſpenſari poſſe:*ſacrum Concilium Tridentinum ſeſſion. 24. de reform. cap.5.* decernit.

113 Dominium vniuerſitas abſque poſſeſſione † acquirit, *l.fin. C.de ſacroſ.Eccleſ.*contra vulgaria iura,auctoritateſque adductas à *nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. D.num.209.*Ideò emptori ſecundo, cui res prius tradita fuit, præfertur, cum traditionem in vniuerſitatis fauorem ius præuenerit, proque facta, ex ſolo titulo venditionis habuerit, vt (cum *Roman. conſ.298.* & aliis) profitetur Couar. *variar.libro ſecundo cap. 19. num. 2.* Noſque pariter, multis relatis notamus,*de priuileg.pauper. p. 1. qu.23. num.10.& ſuprà,quæſt.8.num. 125. & 449.* aduerſus celebrem *legis quoties, 15. C.de rei vindic.*eōſtitutionem.

Alia publicæ vtilitatis præcipua,continet *quæſtio 13.*

VTRVM CARCERATI MIſerabiles dicantur?fori electionem, iuxta legem noſtram vnicam habeant ? Quibúſque aliis priuilegiis fruantur.

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars comprobatur*, & numer. ſeqq. vſque ad numerum 16. *excluſinè. Seqq. contraria.* Numero 25. & tribus ſeqq. *reſolutio, & intelligentia vera, authoris iudicio,deſignatur.*

*Seruitutis ſpeciem carceratio refert. Perpetui ideò carceris pœna à iudice laico imponi non poteſt.*ibid.dict.num.1.

2 *Maior pœna ſtare in carcere, quam in opere publico laborare,quibuſdam viſa eſt.*

3 *Carcer deportationi in metallum comparatur.*

4 *Eſt mala manſio,& locus horribilis,ſepultura viuorum, conſumatio bonorum, inimicorum conſolatio, experientia amicorum, & alia.*

5 *Tormenti ſpecies eſt.*

6 *An confeſſio in carcere, ſicut in tormentis facta non valeat?*

7 *Pœna carceris morti aquiparatur, eiuſque ſubrogatur loco.*

8 A carcerationis *decreto (tanquam grauamen irreparabile per diffinitiuam ſententiam continente) appellari poteſt.*

9 *Et quandocumque, poſt decem quoque dies, continui grauaminis ratione: quemadmodum ad exilium, triremeſvè damnatus,&* num.ſeq.

11 *Tempus exiſtentiæ in carcere, poſt exilij,ſimiliſvè condemnationis ſententiam,in exilij tempus computatur.*

Et quid de tempore ante ſententiam in carcere exiſtentiæ? ibid.remiſſiuè.

12 *Qui diuturnum carcerem ſuſtinuit, vel in totum, ſi cauſa patiatur) venia donandus, vel puniendus mitius.*

13 *Carcer non ad pœnam,ſed cuſtodiam,inuentus eſt. Sinepœna tamen,& graui quidem, eſſe non poteſt.*& numero ſeq.

16 *Inducta ad vnum finem, contrarium operari non debent; nec pœna immunitatem tribuit;aut odium fauorem.*

17 *Ibi de crimine agi debet, vbi commiſſum eſt. Amplia* num.ſeq.

18 *Rei origo ſemper attenditur.*

19 *Quemadmodum pro delicto, (forma legum ſeruata) perſonaliter capi mulier poteſt: ita pro debito ex delicto, vel quaſi delicto naſcenti.*

20 *Pro debito ciuili carcerari, ſub capitali pœna prohibetur.*

21 *Clerici etſi pro ciuili debito capi nequeunt perſonaliter: pro deſcendenti ex delicto poſſunt, nec pro illo, beneficio* capitis Oduardus,de ſolution.*gaudent.*

22 *Qui non conueniuntur vltra quam facere poſſunt; pro debito ex delicto, vel quaſi conueniuntur, mittunturque in carcerem.*

23 *Nobiles, & quilibet alij exempti, ne pro debito mittantur in carcerem; pro debito ex delicto, vel quaſi trahentis originem, in eum detrudi poſſunt.*

24 *Carceratus, pro cauſa ciuili, ordinaria, vel executiua,an fori priuilegio gaudeat?*

*Pro debito, cauſaque ciuili, corporaliter capi quis non poteſt.*ibi.

Fraudulenter, aut malicioſè verſatus, indignum ſe fori priuilegio reddit. ibi.

*Quo caſu carceratio pro debito licet, de illo conſtare debet apertè.*ibi.

Pauper in carcerem pro debito coniectus, fori priuilegio ſe munire poteſt.

28 *Breui tempore relaxandus, pro relaxato, de proximoque abſoluendus, pro abſoluto habetur, nec captus videtur, cito capturam egreſſurus.*

29 *Carceratorum cauſa, proque carceratis relictum etiamſi culpa ſua in carcerem deuenerint,pium dicitur;& in cauſa pia diſtributionem executor datus, in eos facere diſtributionem poteſt.*

30 Carce

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

30 *Carcerati pauperibus, æquiparantur.*
31 *Eorum causa, vt miserabilium, summariè, de planoque sunt tractandæ. & diebus quoque feriatis expediuntur.* num. seq.
33 *Fauendi sunt in dubio carcerati, pro eisque præsumendum.*
34 *In carcerem pauper coniectus, ab illo est alendus: qui illum coniecit. & si egrotet, curandus.*
35 *Carceratus pauper, ad expensas custodiæ non tenetur, nec detinetur pro illis.*
36 *Quid pro alimentis, quæ carceris custos in carcerati alimoniam præstitit?* remis.
Et quid in aliis pro carceratis expendentibus. an repetere expensas possint? earumvè donatio inducatur? ibi. remissivè.
37 *Obligatio à carcerato in carcerantis fauorem facta, inutilis est.*
38 *Visitare Iudices carceratos debent, eosque etiam relaxare, & quibus diebus?*
39 *Is etiam cui populus pro carcere datus est, visitari potest.*
40 *Non in publicis tantum vinculis detentus, sed quolibet loco, à Iudice deputato, Ciuitas sit licèt, dicitur carceratus.*
41 *Aprouisione per Regios Consiliarios in visitatione facta, supplicatio negatur.*
42 *Carceratus in vno loco, ad comparendum in alio astringi non debet.*
Amplia num. sequenti; *vt nec per Procuratorem, sed sufficiat per excusatorem impedimentum allegare, terminumque ad probationem petere.*
44 *Sententia contra carceratum absentem lata, de cuius impedimento notitiam Iudex habet, nulla est ipso iure.*
Limitatur dupliciter, num. seq.
46 *Iustam præbet restitutionis carceratio causam.*
47 *A relaxationis decreto appellatio, an eius effectum suspendat?*
48 *Quamuis alicuius constitutionis vigore possit bannitus impunè offendi: in carcere existens bannitus, nequit offendi.*
49 *Carceratum occidens, legis Iulia Maiestatis tenetur.*
50 *Custos carceris, aliusvè carceratus, carnaliter carceratam meretricem licèt, cognoscens, qualiter puniatur?*
51 *Carceratus, vt in propria domo existere securus debet.*
Pro criminali causa in carcere existens, an recommendari pro ciuili debito possit? ibi.
52 *Pro debito captus, an pro alio debito, vel etiam pro delicto recommendari valeat?* remis.
53 *Carceratus iniustè, fractis etiam carceribus effugere potest, & distributiones quotidianas interim lucratur.*
55 *Nobilis, magnaque existimationis carceratus, an in criminali causa, sub fideiussoribus relaxari debeat?*
Et an & quando alij? remissiuè, ibid.
55 *Qui ad carcerem voluntariè venit, præsumptionem delicti excludit.*
56 *Carceratus, sub fideiussoribus de se representando relaxatus, non nisi noua causa, inditiaque superueniant, ad carcerem reduci potest.*
57 *Sub fideiussoribus relaxatus, vel in causa leui, post sexaginta dies capi super eadem causa, de iure Regio nequit.*
58 *Sub fideiussoribus de se representando relaxatus, absolutus à iudicij obseruatione videtur.*
59 *In pœnam pecuniariam damnatus, licèt fideiussorem, vel pignora offerat, non nisi soluat, relaxatur.*
60 *A sententia pecuniaria condemnationis appellans, fideiussorem de se representando, iudicatumque soluendo, offerens, relaxandus est.*
Et quid si à delicto pecuniaria condemnatio descendat? num. seq.
62 *Carceris effractor ad Ecclesiam fugiens, eius immunitate gaudet.*
63 *Carceris effracti pœnam vitat, qui se ad Principem, vel competentem superiorem iudicem confert.*
64 *Carcerem frangens, quibus in casibus fracti carceris pœnam vitet?* remis.
65 *A carcere fugiens, mala custodis cura fugisse præsumitur.*
66 *In carcere mortuus, ex mala custodis cura, ni aliud ostendatur, mortuus præsumitur*
67 *Culpa in dubio non præsumitur, eam ideo allegans probare debet, sumendaque culpæ excluſiua interpretatio.*
Diligens in dubio quis præsumitur. ibi.
68 *Obligatus ad custodiam publici officij ratione, non solum casum, sed etiam quod absque eius culpa euenerit, probare debet.*
69 *Ostium apertum videns, à carcereque fugiens, carceris effracti pœnam non incurrit.*
70 *Prohibitio,* Ni quis carceratos alloqui, aut instruere possit, *carceratos alios non comprehendit.*
71 *Carceratus orationibus vtens, quibus os non aperiatur, neque fateatur delictum, an & quando puniatur?*
72 *Iudex indebitè aliquem carcerari præcipiens, in syndicatu tenetur.*

QVÆSTIO XI.

MISERABILEM Carceratum esse, non videtur in dubium reuocandum. Cùm seruitutis speciem † referat, vt probat *textus in l. 2.* 1
D. de liber. homin. exhibend. obseruantque Aret. *consil.* 92. *num.* 3. *volum.* 1. Neuiz. *consil.* 52. *nu.* 9. Roland. *à* Vall. *consil.* 57. *num.* 4. *volum.* 3. Marc. Anton. Cuch. *de morator. præscript. num.* 21. Vital. *de clausul. tit. An possit renunciari beneficio cessionis? n.* 4. Fatin. *prax. crimin. q.* 24. *n.* 24. *& q.* 19. *nu.* 31. Ideo perpetui carceris pœnam à Iudice laico imponi non posse ibidem contendens, apud Nos licèt diuersum *lex* 2. *tit.* 4. *lib.* 4. *Ordin.* statuat. Tenent etiam priorem assertionem *Osuald. Hilliger. in Donel. Enucl. lib.* 1. *cap.* 38. *lit. H.* Et conducunt excogitata à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num.* 569.

Maioremque pœnam, stare in carcere, † quam in opere publico laborare, dixit Franc. *in c. Quamuis vers. In glos.* 2. *de pœn. in* 6. *& in cap. Super eo*, 2. in ordine 12. *num.* 2. *& 3. de appell.* Deportationique in metallum † comparari, professus est Ascan. Clem. *de pœn. potest. c. vlt. n.* 33. post Roland. *à* Vall. quē refert, *cons.* 2. *n.* 53. *vol.* 1. 2 3

4 Est enim carcer † (vt *in l. hominem*, 7. *D. depositi.* & in *l. Item apud Labeonem*, 15. §. *Quæstionis*, *D. de iniur.* eum *Vlpianus* appellat) mala mansio, & locus horribilis, vt *Bart. in tract. de carcerib. num.* 2. qui corpus vinculorum cruciatu, immunditia fœtoreque consumit: amicorum communione priuat; ad inimicorum, aut eorum, qui nobis tædio sunt, consortium cogit: liberam sui dispositionem, arbitriumque tollit. Ideo merito, *sepulturam viuorum*, *consummationem bonorum*, *inimicorum consolationem*, *experientiam amicorum*, communiter nuncupari Farin. *tradit prax. crimin. quæst.* 27. *n.* 2.

5 Tormentique † speciem esse carcerem, protulit Vlpian. *in dict.* § *quæstionis*, inquiens: *quæst. verbo etiam ea, quam malam mansionem dicunt, continebitur.* vbi Glos. *verb. Dicunt*, interpretatur: *Vt si ponatur in carcere.* Immensos cruciatus sustinere carceratum, text. dixit *in l. Omnes*, 23. *C. de pœn.* ad amussim infra referenda; appellationeque tormenti contineri, profitentur etiam Catald. *tractat. de Syndic. numero* 103. Franc. Cason. *de torment. cap.* 12. *numero* 8. & *in quæstionib. crimin. cap.* 9. *numero* 8. & *cap.* 19. *numero* 7. Roland. *a* Vall. *consil.* 17. *numero* 22. *in fin. dict. lib.* 3. Farinac. (multis comprobans) *dict. quæst.* 27. *numero* 1. Sebastian. Guazin. *de defens. reor.* 1. *part. defension.* 6. *cap.*

6 1. *num.* 72. Confessionem inde in carcere, † sicut in tormentis factam, non valere, multorum opinione ostendens, nempè Anchar. *cons.* 24. *num.* 4. Mascard. *de probation. conclus.* 353. *num.* 17. & *seq. volum.* 1. Roland. *consil.* 17. *num.* 22. *in fin. lib.* 3. Grammat. Bursat. Honded. Bartaz. & aliorum contrarium licet *sequenti numero* non longe minori tenentes referat, concordiamque simul, *num.* 47.

7 Mortis † item loco pœnam carceris irrogari, ex text. deducitur *in cap. peu. & fin. de hæretic.* & Cardin. Crecent notat, *decis.* 9. *num.* 14. *tit. de probation.* eandemque æquiparationem *vbi proximè Farin.* format.

8 Prædicta efficiunt, , vt à *carcerationis* decreto † (tanquam grauamen irrepabile per diffinitiuam continente) appellari de iure possit, testibus Philip. Franc. *in dict. cap. Super eo*, 2. *notab. num.* 2. *in fin. de appell.* Petr. Rebuff. *de sentent. execut. artic.* 10. *glos.* 1. *numero* 2. *vers. Vnde si quis.* Sigismund. Scacc. *de appellation. quæstion.* 17. *limit.* 57. *num.* 156.

9 Nec modo intra decem dies † (tempus regulariter appellandi præfinientes) sed quandocumque, iniustè se carceratum prætendentem, continui grauaminis ratione, appellare posse; profitentur) cum *Bald. Iasone*, *Angel. Marsil. Paul.* & aliis, quos refert) Anton. Gomez, *de delict. cap.* 9. *num.* 10. & *ibid. eius Addit.* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. for. sect.* 1. *quæst.* 14. *numero* 8. Sebast. Guazin. *dict. tractat. defens.* 36. *de appellatione*, *cap.* 1. *numero* 5. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 232. *num.* 9. Marc. Anton. Macerat. *variar. lib.* 3. *resolut.* 26. *numero* 20. Borgnin. Caualc. *de brach. Reg. part.* 2. *num.* 318. etsi limitent *ibi* Guazin. *numero* 24. Lancellot. *de attentat. part.* 2. *cap.* 12. *ampliat.* 4. *numero.* 11. & Baiard. *ad* Clar. *quæst.* 46. *num.* 6.

10 Vt & in relegato, † aut condemnato ad triremes dicunt (post antiquiores à se relatos) Arias Pinel. *in l.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *numero* 27. *C. de rescind. vendit.* Guazin. *vbi proximè*, & Prosper. Farinac. *fragment. crimin.* 1. *part. lit. A. num.* 236.

Tempusque existentiæ in carcere, † post exi- 11
lij sententiam, similisvè condemnationis, in exilij, condemnationisvè tempus computari: Imperatores *Honor. & Theodos. in l. Omnes*, 23. *C. de pœn.* humanissima sanctione, hisque & clementia, & elegantia plenis verbis decreuere: *Omnes quos damnationis conditio diuersis exiliis destinatos, metas temporis præstituti in carceris impleſſe custodia, deprehenderit: solutos pœna, vinculisque laxatos, custodia liberari præcipimus, nec formidare miserias vllas exilij. Sit satis immensorum cruciatuum semel luisse supplicia: ne ij, qui diu priuati sunt auræ communis haustu, & lucis aspectu, non intra breue spatium catenarum ponderibus prægranati? etiam exilij pœnam sustinere iterum compellantur.* Secundum quam, in Regiis Audientiis Barens. & Apuliæ sæpè decisum, *Viuius* affirmat, *decision.* 201. In Sacro Consilio, *Vincent. de Franch. decision.* 317. In Curia Archiepiscop. Neapolit *Ioan. Aloys. Ricc. decision.* 45. *part.* 2. Hanc que assertionem sunt prosequuti Andr. Tiraquel. *de pœn. tempor. casu* 41. *ad fin. sub num.* 3. & latiùs Petr. Cabal. *resolut. crimin. centur.* 2. *casu* 142. *per tot.*

Vbi & an existentiæ in carcere ante sententiam tempus, de condemnationis tempore extrahi debeat? Id interim sciendum; eum qui diuturnum sustinuit carcerem, † vel in totum (si causa 12
id patiatur) donandum venia: vel mitius saltem puniendum, cum tempus carceris computetur in pœnam, vt latè comprobat Guazin. *de defension. reor. circa priuilegia carceratorum*, *defens.* 2. *per tot.* & *defens.* 6. *num.* 7. & Sebastian. *de medic. de casib. fortuit. p.* 1. *q.* 17. *n.* 15.

Quamuis enim non ad pœnam, † sed ad custo- 13
diam carcerem inuentum, iura dicant, *in l. Aut damnum*, 8. §. *solent*, *D. de pœn.* & in *l.* 1. *C. de custod. reor.* Quantumuis que ibidem Constantin. Imperator. carceratis leuamen præstet, leuis custodiæ modum præfiniens. Adhuc tamen sine
pœna † (& graui quidem) esse non potest, vt 14
dicta legis Omnes, relata verba monstrant, & Imperatoris Augusti, *in l.* 2. *C de exactor. tribut. lib.* 10. *eiusdemque legis* 1. *C. de cust. reor.* & aduertunt Vincent. *de* Franch. *dict. decis.* 317. *n.* 4. & Petr. Cabal. *dict. casu* 142. *num.* 3.

Quæ omnia sat miserum † carceratum ostendunt, forique priuilegio (iuxta *legem* nostram 15
vnic. C. quando Imper. inter pupill. & vid. Regiasque leges, *supr. quæst.* 3. *num.* . relatas) gaudere, tenentque (post *Bart. in tract. de carcerib. in fin. num.* 29. Foller. *in constit. regn. Lege præsenti, num.* 12. *de iust. & iur.* & alios, quos allegant) Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variation fori*, *sect.* 1. *quæst.* 14. *per tot.* Qui licet quæstionem *de damnato ad carcerem* formauerit, & de eo quæsierit, an fori electione vtatur: de carcerato, cum *Bart.* & *Foller.* simpliciter respondere conuenitque Didac. Perez. *in l.* 1. *t.* 1. *lib.* 3. Ordinam. *verb. Pobres*, *vers. Item carcerati, pag. mihi* 463. textum in id adducens *in l. Si quis ad declinandam*, 37. *C. de Episc. & Cleric.* Cynum *in leg. fin. C. si quis alter. vel sibi*, Bartolum *proximo loco*, & *Hippolit. in pract. crimin. paragrapho Nunc videndum, numero* 11.

Sed

UAB Biblioteca de Ciències Socials

16 Sed neque *text. in dict. l. Si quis ad declinandam*, † quid tale profert, proferendumvè dictat: neque *Cynus*, à *Bartolo* etiam, & *Hyppolyto* citatus, *Bartolus* autem, etsi miserabilem carceratum dicat ibidem; non tamen ad eam qua de agimus se speciem restrinxit, aut descendit. Sed ad eam, *an in carceratorum causis summariè procedatur* (affirmatiuam, miserabilium, argumento partem professus, vt aliorum quoque sententia subiiciemus inferiùs. Ad quã quidem speciem, aut cæteri eum allegantes, se arctare videntur, secundum prænotata *quæst.* 8. *num.* 6 aut damnandi si absolutè fori priuilegium carceratis concedant.

Nos igitur, qui (vt in profundo non desidiosis thesaurum reconditum) quærimus veritatem, Doctorum in Curia, latebris inuolutam, aut reuocabimus, aut curabimus saltem reuocare in lucem. Quasque tenebras generalitas assertionis induxit, distinctione fugare.

Miserum itaque (cum *Bart.* cæterisque relatis) fatemur: sed *legis* nostræ *vnicæ*, forique præscriptione absolutè frui, negamus. Sic enim frequenter accidere, iam *in proœmio*, *num.* 4. *vers. Sensit, & num. seqq.* notata monstrant. Ob delictum namque in carcerem detrusum, & delictum, & carcer reddit miserum. Primùm, dicta *quæst.* 2. *num.* 10. *& seqq.* sat ostendunt. Secundùm, proximè præcedentia. Huic tamen ipsi, vtriusque rei prætextu, Principis forum mediocriter etiam edoctus, denegabit. Cùm aduersus delinquentes, eorumque odio huiusmodi remedium, certis saltem in casibus, sit concessum, iuxta notata *suprà quæst.* 9. *num.* 43. *& 65.* criminosis, per consequens, omnino denegatum. Inducta siquidem ad vnum finem, contrarium operari non debent, ex citatis à *Nobis iuribus*, *in Axiomatib. lit. I. num.* 70. Neque enim immunitatem pœna tribuit, vt Consultus ait *in l. Relegatorum*, 7. §. *fin. D. de interdict. & relegat.* odiumvè fauorem, vt vulgata Axiomata dictant, *à Nobis* designata *in nostris*, *lit. C. num.* 86 & *lit. M. numer.* 16.

Quæ quidem, non solum in eo, qui ob delictum in carcerem missus est, carcerisque prætextu se miserabilem diceret & ad Principem causam, in eius congressu, deferri postularet, rationes vrgent: sed & in eo quoque qui ante crimen com-
17 missum, † missionemque in carcerem, extabat miser. Aduersus quem præterea sequentes insurgunt: ibi nempè de crimine agi debere, vbi commissum est. *l. Si cui*, 7. §. *Idem Imperator*, *D. de accus. l.* 1. *& tot. tit. C. vbi de crimin. agi oportet. auth. Vt nulli iudic.* §. *Si vero quis*, *coll.* 9. *l.* 15. *tit.* 1. *part.* 7. Nullumque tam validum priuilegium est, vt eius regulæ vires eneruet: illud enim reatus excludit. *Modestini* verba id comprobantia, *in l. fin. D. de accusation.* ad diuorum Imperatorum, similiter statuentium, transitum nobis faciant. *Alterius Prouinciæ reus* (inquit ille) *apud eos accusatur, & condemnatur, apud quos crimen contractum ostenditur. Quod etiam in militibus esse obseruandum, optimi Principes nostri generaliter rescripserunt.* Constantini Augusti, *in l.* 1. *C. vbi Senat. vel clariss.* assertionem eandem clariùs manifestant: *Quicumque non illustri, sed tantùm clarissima dignitate præditus, virginem rapuerit, vel fines aliquos inuaserit, vel in aliqua culpa, seu crimine fuerit deprehensus: intra Prouinciam in qua facinus perpetrauit, publicis subigetur legibus, ne fori præscriptione vtatur. Omnem enim huiusmodi honorem reatus excludit.* Iustiniani pariter, *in auth. Qua in Prouincia*, *C. vbi de crimin. agi oport.* dicentis: *Si ergo ambo, & actor, & reus sint in Prouincia: illic*, omni priuilegio cessante, *res expediatur.* Quibus conuenit *Innocentij Quarti* decretum, *in c.* 1. *de priuileg. lib.* 6. Quæ quidem effecere, vt in criminali causa, reo miserabili existenti, conformis Iuri stylus, fori deneget priuilegium, eaque exceptione adiecta, Regiæ fori literæ expediantur, vt *quæst.* 3. *ampliation.* 9. aduertimus.

Quæ itidem non modo in carcerato pro crimine, sed etiam pro debito † ex delicto nascenti, 18
rationes instant. Cum primæua causæ natura fori priuilegium deneget, semperque attendatur origo, vt multis *in Axiomatib. nostris* comprobamus, *lit. O. num.* 41. Quæ operatur, vt quemadmodum pro delicto † capi mulier personaliter 19
potest (seruata forma *legis Quoniam*, 3. *& auth. Hodie*, sequentis, *C. de custod. reor. auth. Vt nulli iudic.* §. *Necessarium*, *coll.* 9. *& legis* 5. *tit.* 29. *part.* 7.) ita & pro debito à delicto descendenti, vt *text.* probat *in l. Si quis id quod*, 7. *D. de iurisdict. omn. iudic.* referente ibi Vlpiano: *Sed & virumque sexum Prætor complexus est.* Cumque Foller. *in pract. crimin. verb. Notatos capiat de persona*, *num.* 19. Petr. à Plac. *in epit. delictor. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 12. & aliis, tradit Farinac. *prax. crimin. tom.* 1. *quæst.* 27. *num.* 60. in puncto quoque Iuris, (cum eodem *Foller.* textui in *dict. auth. Hodie*, respondente) id procedere affirmans. In idem pariter Gasp. Baez. *de inop. debit. cap.* 15. *num.* 7. Estque aperta decisio *textus*, *in l.* 62. *Taur.* translata *in l.* 10. *tit.* 3. *lib.* 5. *nouæ Reg. collect.* vbi sic nominatim annotat Marienz. *glos.* 2. idem pro debito ex quasi delicto descendenti tradens, ex Gomez Arias *in l.* 60. Taur. *num.* 7. Cùm pro ciuili debito † mulierum captu- 20
ram omnino prædictæ inhibeant leges, factamque pœna vindicent capitali, vt & prædiximus *q.* 3. *n.* 143. *& 245.*

Simile & in Clericis, quos pro ciuili debi- 21
to † in carcerem detrudendos non esse, *quæst.* 9. aduertimus *num.* 102. *& 104.* Ex delicto vero descendenti, detrudi posse *Prosp. Farin.* tradit *dict. quæst.* 27. *num.* 72. adducto *Marsillo in practic. crimin.* §. *Attingam*, *n.* 7. *verb. Hanc tamen conclusionem intellige esse veram, & in tract. de bannit. verb. Carcerati*, *sub num.* 12. addens pariter, eo in casu, beneficio *capitis Oduardus*, *de solution.* non gaudere.

Et in eis, qui non conueniuntur vltra quam fa- 22
cere possunt, † quos pro debito à delicto, vel quasi delicto descendenti, in carcerem mitti posse, tenet Humad. *in l.* 23. *titul.* 6. *part.* 1. *glos.* 6. eoque relato, Alphons. Azeued. *in l.* 6. *titul.* 2. *lib.* 6. *nouæ Reg. collect. in princip. super verb. Y si la tal deuda descendiere de delicto, o quasi delicto.*

Generaliterque, † non modo nobiles, sed 23
quosvis alios exemptos, & priuilegiatos, ne pro debito mittantur in carcerem; pro debito à delicto, vel quasi originem habente, quemadmodum pro delicto, in eam posse detrudi, Regiæ *leges* 79. *Taur.* & *d. l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 6. *nouæ Reg. collect.* his verbis decreuerunt: *Ordenamos, y mandamos, que las leyes de estos nuestros Reynos, que disponen que los hijos dalgo, y otras personas, por deudas no puedan ser presos: que no ayan lugar, ni se apliquen,*

apliquen, si la tal deuda descendiere de delicto, o quasi delicto. Antes mandamos, que por las dichas deudas esten presos, como si ne fuessen hijos dalgo, o essentos. Reatus enim, fraus, vel dolus priuilegium,& honorem excludit,*l.1.in fin.C.vbi Senat.vel clarissim.* vbi id in specie aduertit *Glossa, & Doctores*, eisque relatis, *Petr. Calefat. in tractat.de æquestor.dignit.nu.57.*

Nec præterea, solùm præcedentibus casibus,
24 fori priuilegium carcerato non competit; sed neque in causa omnino ciuili. † In executiua namque,aditum remedio huic præclusum misero, *qu. 3.num.67.*diximus:in ordinaria, probibitam carcerationem fecit Imperator Augustus, *in l. 2. C. de exactor.tribut.lib.10.* notauitque *glos.* (communiter recepta) *in l.3.§.Tutores,verb.in vinculis, D.de suspect.tutor.* & cum multis à se citatis, Azeued. *in l. 19.titul. 21. lib. 4.nouæ reg.collect. num. 75.* Deficitque hunc quæstionis subiectum. Sed estò quod aliqua iustificaretur captura ratione,nisi alioquin misera existat conditio,ex eo solum quòd in carcere,sit in causa,eo iure fauorem hunc carceratus non postulat. Quia cum ob contumaciam in non soluendo, dolum, fraudem, malitiamvè in carcerem sit coniectus (constare siquidem apertè ad carcerationem de credito, obligationéque soluendi debet,*l.96.Taur.l.3.tit. 16.lib.5.nouæ reg collect.* & vtrobique *Regnicolæ* notant:) argumenta, rationesque perpensæ *suprà num.16.* pugnant, & limitatio, quam *legi* nostræ *vnicæ,C.quando Imper.inter pupill. & vid.quæst. 3.nu. 39.* assignamus, malitia, vexandique aduersarij animo priuilegium hoc prætendenti, denegans. Aliter præterea, non specialis miserabilium fauor, sed generale, communeque ius existeret, prauis indicans subterfugium, protrahendi lites, ordinariamque iurisdictionem fraudandi, viam ostendens, contra vulgatas iuris regulas. Si vero in defectum bonorum in ordinaria causa, mitti, quis in carcerem contingat:paupertatis, non carceris ratione hoc se poterit priuilegio munire, iuxta tradita à *nobis de priuileg. paup.1.part.q.4. num.80.*

Tum igitur demum carcerem, remedium hoc
25 parare,cum existenti in eo,† lis insurgeret aliunde, ciuilis, vel crimininalis, in qua partes teneret actoris; præcedentia dicere cogunt, ita in condemnato, quàm in non condemnato ad carcerem,dum eo continetur,illiusque sustinet cruciatus, vrgentia; miserrimum interim carceratum, & fori priuilegio dignum (iuxta præfinitum modum, casumque iam dictum) prædicantia. In eoque intelligendam, aut limitandam eorum assertionem,qui indistinctè & in genere proferunt: *Carceratum, miserabilem esse,fori,legisque nostræ vnicæ priuilegio gaudere.* Reprehendendos pariter & hos ob profusi sermonis vitium, vel continentis errorem, vel ad illud ducentis, & *Nouarium citato loco numero 15.* si de condemnato solummodo ad carcerem, suam protulisset, nullo veluti iuridico fundamento nixos.

Opinionem vero nostram (quæ non tantum ad carcerem damnato, sed etiam in illo existenti, modo præfato, hunc firmat competere fauorem) dupliciter adhuc extendendam arbitramur. Primo,
26 † non tantum si existenti in carcere, lis accideret, quam ad Principem, in eius initio deferri curaret: sed etiam si ante capturam, cœpta coram Ordinario esset, eamque ad Curiam (carcerationis, conditionisque miseræ superuenientis intuitu) remittendam contenderet,ex dictis *supr.qu.3. ampliatione 6.*

Secundo, † etiam si propria culpa, ad casum 27
non ordinata, ad carcerem deuenisset, ex notatis patitet à *nobis,de priuil. pauper.1.q.54.nu.7.cum seqq.& in Axiomatib.& locis commun.iur.lit.M. num.17.& infrà,num.29.*

Limitandam vero eandem, & intelligendam, † si longa, diuturnaque carceratio sit, secus si le- 28
uis,& paruo tempore duratura. Non ex brocardicis tantum, scitisque regulis, quæ breui tempore relaxandum, pro relaxato, aut de proximo absoluendum, pro absoluto habent,de quibus *nos* latè, *de priuileg.pauper.1.part. quæst. 4.§.1.num.121. & seqq.* quæque nec captum iudicant, cito egressurum, cuiusvè captura protrahenda non est,iuxta similiter dicta à *nobis in Axiomatib. & locis commun.iur.lit.F. num.74.* sed ex eadem ipsa *lege* nostra *vnica* & regiis consimilibus,*quæst.3.num. 1.* relatis, ita demum miseræ conditionis prætextu hunc fauorem indulgentibus, si grauis miseria premat, ex adiectarum in ea miserabilium personarum qualitate, similique in cæteris desiderata, vt *infrà* notamus, *quæstio. decima-quinta, numero quarto.* longumque, & diuturnum morbum, vt huic priuilegio sit locus, requirentibus.

Cætera nos carceratorum priuilegia spectant. Quorum in primis, † piam esse causam, proque 29
carceratis relictum (ipsorum licèt culpa) dici pium, & in piæ causæ distributionem executorem datum, in carceratos illam facere posse;iam *de priuileg. pauper.1. part. qn.54.nu.10.*aduertimus,ibique relatis *Nouarium* addimus *in praxi election. & variation. fori,section.1.quæst.14.numero 4.*

Pauperibusque † illos æquari (ex *l. indices,* 30
10.*C.de Episcop.aud.*) professus est Didac.Perez, *in leg. 6.tit.4. libro secundo* Ordinam *glos. 1. post med.*

Illorumque causas,† vt miserabilium,summa- 31
riè,& de plano esse tractandas, probat *lex 1.C.de custod. reor.* in verbis illis:*Id quidem debet quam celerrime procurari*, traduntque Bart. *in dict.tractat.de carcer. numero 29.* & Didac. Per. *vbi proximè, & in dict.l.1.tit.1.lib.3.verb. Pobres,vers. Item carcerati*, apertéque *text. in l. 1.tit.9.libro 2.nouæ reg. collect.* dum ait: *Ysepan la razon de todos ellos,y hagan iusticia breuemente.*

Diebus etiam feriatis, † illorum causas expe- 32
diri,notat *Matth. Brun. de cess. bonor. quæst.14. in princ.*& de miserabilium generaliter causis,diximus *secunda part. de priuileg. paup. quæst. 65. num.43.*

Et in dubio † carceratis fauendum, pro eisque 33
præsumi, & iudicandum, firmant Grammat. *decis.56.num.17.* & Franc. Person:*cons.7.numero 43.libro 2.* Proque cæteris miserabilibus protulit Ioan.Neuiz.*in Syl.nuptial. lib.6.quomodo iudic. pro commun.opin. num.27.*

In carcerem pauper coniectus, † ab illo est 34
alendus,qui illum coniecit,Bart.*in tract.de carcer. nu.30.*& si ægrotet, curandus,multis comprobamus vtrumque *de priuileg. pauper. 1.part.quæst. 39.num.33. & seqq.* addimusque ibi relatis,plenè hac de re agentem, Sebastian. Guazin.*de defens. reor.part.1.defens. 6. circ.priuileg.carcerator.c.1. n.5. & seqq.*

Ad

UAB Biblioteca de Ciències Socials

35 Ad expensas similiter custodiæ † carceratus pauper non tenetur, neque pro illis detineri in carcere potest, vt *in dict. tract. quæst.* 18. *num.* 36 68. scripsimus. Et quid pro alimentis,† quæ carceris custos ad carceratu alimoniam præstitit? videndus Guazin. *citato proximè loco.* Quidque in allis, pro carceratis expendentibus, an repetere expensa possint? Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæstione* 143. *numero* 4. *& seqq.*

37 Obligationem à carcerato factam † in carcerantis fauorem, inutilem declarauit Paulus *in l. Qui in carcerem*, 22. *D. de reo quod met. caus. Qui in carcerem* (ait) *quem detrusit, vt aliquid ei extorqueret; quidquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est.* Conuenit Regia *lex* 17. *tit* 26. *part.* 2. *vers. Cà tal pleyto non valdria, porque lo fiziera teniendolo en su poder, o en su prision.* Quam latissimè examinant materiam (præter ordinarios dictis legibus, vetustioresque aliis in locis) Ioan. Gutier. *de iuram. confirmator.* 1. *part. cap.* 57. *per tot.* Prosper. Farinac. *prax. crimin. part.* 1. *quæst.* 35. *per tot.* & Sebastian. Guazin. *de defens. reor. dict. defens.* 6. *num* 10. *& seqq.*

38 Carceratos visitandi curam, † *Arcadius*, & *Honorius* Imperatores *in l. Iudices*, 10. *C. de Episcop. aud.* iudicibus his verbis imponunt: *Iudices Dominicis diebus, productos reos de custodia carcerali, videant, & interrogent: ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur. Victualem substantiam non habentibus faciant ministrari, libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot existimauerint commentarienses, decretis, &c.* pœna simul ibidem Iudicibus id non adimplentibus, imposita. visitationis huius tempus, ad diem veneris, *Regij Ordinamenti* mutarunt *leges* 6. *tit.* 4. *lib.* 2. *& l.* 13. *tit.* 3. Ad Sabbatum vero, recentior *l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 2. *noua Reg. collect.* Carceribusque relaxandos Paschalibus festiuitatibus, casibus quibusdam exceptis, Imperatores *Gratian. & Valent.* decreuére *in l.* 3. *C. eod. tit. de Episcop. aud.* traduntque, aliis relatis, *Ioan. Vannez Parlador. rer quotid. lib.* 2. *cap. fin. part.* 5. §. 6. *n.* 8. & *Prosper. Farin. prax. crimin. q.* 33. *n.* 77.

Visitarique etiam posse eum cui populus pro 39 carcere † datus est; merito disponit *l.* 5. *dict. tit. tul.* 9. *lib.* 2. *noua Reg collect* Cùm non solum carceratus dicatur, qui in vinculis publicis, sed in quolibet alio loco à Iudice deputato, † etiam 40 si Ciuitas sit, detinetur, vt (ex *text. in l. Milites agrum*, 13. §. *Eius fugam, D. de re milit. statim in princip.* & *in l. Capitalium*, 28. §. *Ad statuas*, in illis verbis: *Nisi qui ex vinculis, aut custodia detentus, &c. D. de pœn.* cum aliis) tradunt *Ang. de malef. verb. Quod fama publica sub n.* 87. *& in verb. Qui Iudex dictis inquisitis, n.* 14. *&* 16. *Boer. decis.* 215. *n.* 15. *post med. vers. Proquo allego text.* multisque relatis, *Farin. q.* 30. *n.* 46. *& seq.*

41 A prouisione neque per Regios Consiliarios † in visitatione facta supplicationem denegat *lex* 6. *d. tit.* 9. *lib.* 2. *noua Reg. collect.*

42 Carceratus præterea in vno loco, ad comparendum in alio, † arctari non potest. *Vlpiani* responso *in l.* 2. §. *Simili modo*, ibique notat Accurs. *verb. Retentus, D. si quis caution.* Prosper Farin. *cons.* 17. *num.* 12. *part.* 1. Sebastian. Guazin. *de defens. reor. dict. defens.* 6. *n.* 17. Nec per Procuratorem † tunc comparere tenetur, satisque 43 est per excusatorem impedimentum allegare, & terminum ad illud probandum petere, Iulij Clari sententia, *recept. sentent. lib.* 5. §. *fin. quæstion.* 34. *num.* 6. *vers. De carcerato*, Guazini *dict. loco*, *num.* 18. *&* 21. *vers. Tertio limita*, & Farinac. *dict. cons.* 17. *num.* 13. 28. *&* 29. Et contra absentem carceratum de cuius impedimento Iudex notitiam habet, † sententiam latam, nullam 44 ipso iure esse, firmant (post *Doctores in l. Quæsitum, D. de re iudic.* Parisium, *cons.* 102. *num.* 1. *& 3. lib.* 4. Afflict. *decis.* 23. *num.* 3. & alios) Prosp. Farinac. *cons.* 89. *num.* 2. *in fin. & num.* 17. Sebast. Guazin. *vbi supr. num.* 19. *&* Ioach. Minsyng. *observation.* 57. *cent.* 4. Quæ dupliciter limitant † Clar. *dict. quæst.* 34. *numero* 6. *& ibid.* 45 Baiard. *num* 36. Farinac. *dict. cons.* 17. *num.* 28. Guazin. *dict. defens.* 6. *n.* 20. *&* 21. Prosp. Catuit. *ritu* 166. *num.* 16. si vel prior carceratio affectata sit, vel ab inferiore quis Iudice sub fideiussione detineatur, Quem carcerationis exceptione non excusari, cum ad superiorem spectet prouidere ne molestetur accessu, profitentur.

Iustamque præbere carcerationem † restitu- 46 tionis causam, ex *l.* 2. *& ibi.* Bald. *C. ex quib. caus. maiores*, notat Hieronym. Gigas *de pension. quæst.* 75. *num.* 4.

Licet ab excarcerationis decreto, reo in car- 47 cere existente, † appellatio interposita, liberationis effectum suspendat: si tamen eius decreti tempore, in carcere reus non existat, in libertate remanere, appellatione non obstante, profitentur Roman *singul.* 406. *incip. Accusatus*, Baiard. *dict. quæst.* 34. *n.* 40. eisque relatis, Guazin. *dict. loco, num.* 25.

Eam præstat securitatem carcer, † vt licèt 48 alicuius constitutionis, vel decreti vigore, possit offendi bannitus impunè: si in carcere existat, offendi nequeat, tradentibus sic Farinac. *prax. crimin. quæst.* 103. *num.* 153. Sebastian. Guazin. *de defens. reor. dict. part.* 1. *defens.* 6. *cap.* 1. *num.* 26. *&* Franc. Bursat. *cons.* 215. *num.* 2. *& seq. lib.* 2. simul. *num.* 4. fitmante, eum qui carceratum occidit, † vel offendit, legis Iuliæ Maiestatis pœ- 49 nis subiici, post Bart. *in l.* 3. §. *Transfugas, in fin. D. ad leg. Cornel. de sicar.* Anan. *in cap. Cum iuramento*, 4. *num.* 5. *de homicid. volunt. &* Boss. *in tract. de crimin. læsæ Maiestat. num.* 64. Cum publicam fidem, & securitatem (sub qua carceratus existit, *l. fin. C. de custod. reorum*) frangat.

Inde & custos carceris, aliusvè carceratam † 50 carnaliter cognoscens, præter ordinariam delicti pœnam (etsi meretrix illa sit) grauiorem, arbitrio Iudicis incurrit, vt ex Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 292. *num.* 3. *&* 6. & aliis, obseruant Farinac. *dict. quæst.* 31. *num.* 23. & Petr. Cabal. *resolut. crimin. casu* 283. *per tot.*

Omnimodamque in carcere, sicut in propria domo † existenti (iuxta *legem Plerique, D. de* 51 *in ius vocand.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iuris. lit. D. num.* 213.) securitatem esse debere, arguit Ioseph. Ludouic. *decis. Perus.* 70. *num.* 3. Hoc pariter, aliisque fundamentis *numer. seqq.* probans, pro criminali causa carceratum, recòmendari, pro ciuili non posse. In quam multi sententiam referunt *Guazin.* repetita *defens.* 6. *numero* 85. *& Farinac. quæst.* 27. *numero* 156. Et an pro debito † cap- 52 tus, pro alio debito, vel etiam pro delicto re-

commendari rectè valeat : iidem ipsi disputant.

53 Iniustè præterea, indebitéque carceratum, † fractis etiam carceribus, citè effugere posse; *Florentini* verba, *in l. nihil interest*, 25. *D. de captiu. & postlim. reuers.* probant, quæ sic se habent : *Nihil interest, quomodo captiuus reuersus est ; vtrum dimissus, an vi, vel fallacia potestatem hostium euaserit, &c.* asseruntque Glos. *in Clement. Pastoralis, verb. Per violentiam, & Doctores ibidem, de re iudic.* Socin. *in leg.* 1. *num.* 13. *D. ne quis eum qui in ius voc.* Alex. *in l. Sed si eximendi, §. Si quis, circa fin. &* Iacob. *de sanct. Georg. num.* 3. *D. eod. titul.* Andr. Tiraq. *de vtroque retract. in præfation. numero* 68. *vers. Et in simili quoque dicitur*, Didac. Couar. *variar. lib.* 1. *capite* 2. *numero* 11. *post vers. & numer.* 12. *&* 13. *ad fin.* Iacob. Menoch. *de arbitr. libro* 2. *casu* 301. *numero* 14. *& de præsumption. lib.* 1. *quæst.* 89. *nu.* 43. *&* 49. propè infinitis, relatis Farin. *prax. crimin. part.* 1. *quæst.* 30. *numer.* 120. *& seqq.* multis vtilibusque ampliationibus hanc ornans conclusionem, Sebastian. Guazin. *dict. defens.* 6. *num.* 30. 67. *&* 68. Sicque iniustè carcere tentum, distributiones quotidianas lucrari, dicunt (aliis citatis) Bonacin. *debor. canon. disput.* 2. *quæstione* 5. *punct.* 2. §. 1. *Sanctar. variar. resolut. quæstione* 9. *numero* 5. August. Barbos. *de offic. & potest. Episc.* 2. *part. alleg.* 53. *num.* 178. *& in collect. ad cap. vnic. de cleric non resid. lib.* 6. *nu.* 19.

Pro carceratorum quoque priuilegio, & illud *Guazin.* ipse, *ibidem num.* 31. assignat ; nobilem nempè, magnæquæ existimationis carcera-

54 tum † sub fideiussoribus in causa criminali relaxandum, quod ex aliis etiam tradit Farin. *q.* 33. *n.* 60. Id verò nobilitati potius tribuendum; neque eius adhuc fauore, si pœna corporalis infligenda veniat, satis firma assertio, vt cum multis *idem Farinac.* aduertit *ibidem num.* 63. *&* 64. quem, an & quando sub fideiussoribus in delictis carceratus relaxari valeat, plenè agentem consule *ibi a n.* 1. *cum seqq.*

55 Qui ad carcerem voluntariè accedit, † præsumptionem delicti excludit, Crauet. *cons.* 75. *num.* 19. Bursat. *cons.* 144. *num.* 8. *vol.* 2. cum quibus, aliisque *Guazin.* eadem *defens.* 6. *n.* 62. qui & illud *n. seq.* addit carceratum, sub fide-

56 iussoribus de se repræsentando, relaxatum † ad carcerem reduci non posse, nisi causa noua inditiaque superueniant, *ex Iul. Clar. Tob. Nonio, Brun. à Sole, & Gabriele Maceratens.* apud nos

57 sub fideiussoribus relaxatus, † & in causa leui, post sexaginta dies super eadem causa reduci ad carcerem non potest, statuente sic *l.* 18. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua reg. collect.*

Quin & sub fideiussoribus de repræsentando,

58 † carcere dimissum, à iudicij obseruatione absolutum videri, eamque vim relaxationem illam habere tradunt Prosper. Farinac. *prax. crimin. quæstione* 4. *num.* 25. *consil.* 59. *num.* 1. *& cons.* 60. *num.* 5. & Sebastian. Guazin. *de defens. reor. defens.* 6. *n.* 64.

59 In pœnam pecuniariam damnatus, † pignora offerens, vel fideiussorem; & si ante realem solutionem relaxari non debeat, nec fideiussorem, pignoraue præstando, condemnationi satisfaciat, ex *l.* 4. §. *Ait Prætor, D. de re iudic.* notantque Plac. *de delict. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 18. & Farin. *prax. crimin. quæst.* 33. *num.* 9. Si tamen prouocauerit à sententia, † fideiussorem de se repræsentando, 60
codemnationeque soluenda præstet relaxari vtique debet, vt à contrario sensu, probant *text. in l. Eos,* 6. §. *Super his, & in l. minimè,* 12. *in in fin. C. de appellation.* aduertitque. Farinac. *d. quæst.* 33. *num.* 20. *& seq.* Sed si delictum pecuniariæ condemnationi † causam præstiterit ab 61
ea condemnatum appellantem fideiussorem, vel etiam pignora offerentem, relaxandum non esse, condemnatione soluta, idem arguendi modus, ex *regia* sumptus *lege* 16. *tit.* 18. *lib.* 4. *nouæ reg. collect.* satis suadet, dicente : *Mandamos, quando alguno fue repressopor causa pecuniaria, no seyendo la causa criminal, si apelare de la sentencia que contra el fuere dada : que depositando la quantidad en que fue condenado, o dando si ancas bastantes por ella, sea suelto de la prision, para que pueda seguir la apelacion* : auxilianturque dicta *suprà, n.* 18. *& seqq.*

Carceris effractorem, ad Ecclesiam fugientem, 62
† eius priuilegio gaudere, firmant Guazin. *repetita defens.* 6. *num.* 71. cum Tiber. Decian. quem allegat, *tract. crimin. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 28. *&* pleniùs Farinac. *de immunit. Ecclesiast. cap.* 14. *per tot. Decianum* quoque adducens *eodem cap. & numero*, sed *lib.* 6. Hancque communem opinionem, & ab ea consulendo, & iudicando non recedendum, & multis relatis, testatur *Farinac.* & multipliciter eam ibi *à numero secundo*, ampliat.

Fracti quoque carceris pœnam, qui ad Princi- 63
pem, † vel superiorem competentem iudicem, se confert, euitat, vt profitentur Iacob. *de sanct. Georg. in l.* 1. *num.* 9. *C. de seruis. fugit.* Nicol. Boer. *decis.* 215. *num.* 18. Thom. Grammat. *vot.* 39. *num.* 12. Paul. Griland. *in tract. de relax. carcer. rubr. de fug. carcer. num.* 10. *& seq.* Ioseph. Mascard. *de probation. lib.* 2. *concl.* 280. *n.* 13. cumque multis aliis, Fariñac. *prax. crim. part.* 1. *quæst.* 30. *numero* 171. Sebast. Guazin. *d. loco, num.* 71. Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 301. *n.* 7. *& seqq.* Caualc. *de debit. suspect. quæst.* 1. *num.* 2.

Cæteros casus, in quibus carcerem frangens, 64
† pœnam fractionis vitet, per *Farinacium* licet videre, *dict. quæst.* 30. *ferè per tot.* Guazin. *in dict. defens.* 6. *num.* 80. & Andr. Fachin. *controuersiar. iur. lib.* 9. *cap.* 64. *&* 65. vt ab illis omittamus adductos.

A carcereque fugientem, mala custodis † cu- 65
ra au fugisse præsumi, dicunt Iacob. Menoch. *de præsumption. lib.* 6. *præsumpt.* 61. *num.* 32. *& seqq.* Ioseph. Mascard. *de porbatio. lib.* 1. *concl.* 266. *num.* 10. Farin. *prax. crimin. part.* 1. *quæst.* 31. *num.* 19. *& seq.* Vt mala pariter custodis cura in carcere mortuum † ni aliud doceatur *lex* 66
præsumit *fin. vers. Sed si custodia, & vers. ergo casu, D. de cust. reor.* & cum multis Farinac. *vbi proximè*, repetitque *num.* 44. *& seqq.* Mascard. *conclus.* 267. *num.* 1. *& seqq.* Licet enim in dubio culpa † non præsumatur, *l.* 2. *D. si quis* 67
caution. l. in illa stipulatione, si Kalendis, 8. *D. de verbor. oblig.* sumendaque sit in dubio culpæ exclusiua præsumptio, Ang. *in l. Sed si damnum, §. D. de pecul.* Crauet. *cons.* 151. *num.* 18. *& consil.* 319. *num.* 15. Culpamque ideo allegans probare debeat, *l. Si quis fundum*, 10. §. *Imperator*, iunct. *glos. verb. Probari potest, D. locat. l. Si res pupilaris*, 51. *D. de administr. tutor.* Et diligens quis censeatur, vt *in Axiomatibus nostris*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

nostris, lit. D. numero 104. multis comprobamus: ad custodiam tamen obligatus † publici officij ratione, non solùm casum; sed etiam quod absque ipsius culpa euenerit, probare tenetur, vt expendit Glos. celebris, *in l. Cùm legatur*, 33. §. *Species, verb. Nec dolo, D. de legat.* 2. *& ibid.* Bald. Ias. *in l. Si pascenda, num.* 4. *Cod. de pact. & in leg. Quod te mihi, numero* 11. *D. si cert. pet.* Alex. *cons.* 158. incip. *in causa, & lite, nu.* 2. *lib.* 2.

69 Ostium inde carceris apertum videns, † ab eo fugiens, carceris effracti pœnam non incurrit, mitiorique, vt euasor arbitrio Iudicis plectetur, veluti post antiquiores, à se relatos, docet Couar. *var. resol. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 11.

70 Prohibitio, *Ne quis carceratos alloqui*, † *aut instruere possit*, carceratos alios non comprehendit, ex sententia *Laderch. Inol.* (ita in facto obtinuisse affirmantis) *consil.* 203. *in fin.* cuius relator & approbator *Sebastian. Guazin.* existit, sæpè dicta *defens.* 6. *numero* 77. addens pariter *numero sequenti.* Posse carceratum, quoad forum

71 saltem fori, † etsi non poli, orationibus vti, quibus os non aperiatur, nonque fateatur delictum, dummodo ex eis sortilegium non resultet, ob idque non infligi pœnam, allegans Grilandum *de sortig. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 4. & Landerchum *d. consil. numero* 6.

72 Iudex indebitè quem carcerari præcipiens, † in syndicatu tenetur, qualiterque puniatur, tradit cum plurimis à se relatis Farinac. *prax. crimin. part.* 1. *q.* 27. *n.* 134. *& seq.*

Plura omittimus, quæ tanquam carceratorum priuilegia, aliqui ex citatis, præcipuè *Guazinus*, assignant: nobis non sic visa, quin nec superiora omnia. Sed quasi nõ principaliter, secundario, vel aliquo modo eorum vtilitatem, fauoremque respiciunt, quædam, cæteris priuilegiis inseruimus. Plura ergò hac in re desiderans, prædictos consulat: dedicatus condita non fastidiat.

VTRVM SCOLASTICI miserabiles sint personæ legis nostræ vnicæ priuilegio, quibusque aliis gaudeant.

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars propoponitur*, & nu. seq. vsque ad num. 9.
Aduersa inde, cum intellectibus, & limitationibus.
2 *Miserabilis est amore captus.*
3 *Indefessum laborem studia requirunt.*
4 *Scientia pulchritudo ita illius sectatores in sui amorem rapit; vt vltrà vires sæpè eam prosequantur, in ægritudines, dementiam, mortemque incidant.*
5 *Exul miser est, & grauius morte exilij supplicium.*
6 *Scolares ab scolis absentes, in larisque patriis existentes, scholas suo tempore petituri, ab illis non dicuntur abesse.*
Amans verius est vbi amat, quam vbi animat ibid.
7 *Scolares an pauperes de diuitibus fiant. &* num. 11.
10 *Temperatum studium, animi oblectamenta affert, multosque ex infirmitate, ad firmam valetudinem reuocauit.*
12 *Scolaris neque à miserabili ad principem in prima cognitione causæ, trahi potest.*
Et qualiter scolarem ad alium iudicem, quam ad scolasticis designatum trahens plectatur.
13 *Et an tam ciuili, quam criminali causa apud suos iudices conueniri scolares debeant? &* num. seq.
14 *Fori priuilegium Scolaribus concessum, quibus competat, &* num. seq.
16 *Scolaris apud alium iudicem, quam apud sibi designatos respondens, an priuilegium ea in causa perdat?*
Quidque facere vt eo vtatur debeat? & numero 19.
17 *Contra priuilegiatos non comparentes sententia lata valet.*
18 *Notoria qualitas existens, an eius allegationem, probationemque suppleat.*
21 *Scolares omisso medio, ad principem appellare possunt*
23 *Iudices, præcipuas scolaribus designarunt leges, ne ab studiis distrahantur.*
24 *Conseruatorum iudicum natura, & nomen in sibi commissos proniores illos futuros ostendit.*
25 *Misero malitiosè agenti, fori denegatur electio.*
27 *Fauor in odium verti, ad vnumvè finem inducta contrarium operari non debent.*
29 *Scolastici hodiè desuetudine, vel consuetudine contraria, Iudicum sibi à iure communi, Partitarumque datorum beneficio, neque dispositione* authent. Habita, C. de fal. pro patr. *gaudent.*
30 *Scolasticorum priuilegia*, remis.
Et qui de illis egerint referuntur.
31 *Scolasticorum causa proque studiis relictum, an pium dicatur.*
32 *Ecclesiæ, Clericisque comparantur, & an eorum priuilegiis gaudeant.*
33 *Dotis priuilegia Scolaribus competunt.*
34 *Paupertum quoque, & Doctorum &* n. seq.
36 *Scolares militibus comparantur, de vnoque ad alium argumentum valet.*
37 *Peregrini dicuntur, peregrinorumque priuilegia eis Doctores commodant.*
38 *Multo licet tempore, mille etiam annis, an studij loco, studendi causa manentes, vt peregrini domicilium non contrahunt.*
39 *De alibi gestis, in studij loco conueniri regulariter Scolastici nequeunt, illius tamen ciuitatis, vel loci priuilegiis fruuntur, nec grauantur incommodis, etiam si statuto, vel consuetudine pro ciuibus reputentur. &* num. seq.
41 *Dominus domus, etsi propriis vsibus ea indigeat, expellere Scolares non potest. Ad limit.* text. in l. Æde, 3. C. de locat.
42 *Scolasticorum libri in domum conductam illati, pro pensione domus, vt catera conductoris bona, in eam illata, tacitè hypothecati non existunt.*
43 *Dominus domus Scolastico potius quam alteri illam tenetur locare. Ad limitationem* text. in l. Ne cui, 32. C. de locat.
44 *Pro Doctoratus, Magisterij, licentiatura, aut Bachalaureatus gradu, in vniuersitatibus*

tatibus Salmantina, Complutensi, & Vallisoletana, nullum stipendium, salariumve, à pauperibus Scholasticis extorquendum est.

QVÆSTIO XII.

1 MAximè miserabilium † locum Scolasticos occupare, pluribúsque simul miseriarum generibus premi, *Federici* Imperatoris verba, in *authent. Habita, C. ne filius pro patr.* ostendunt. *Quis enim*, ait, *eorum non miseratur, qui amore scientiæ exules facti, de diuitibus pauperes, semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt; & à villissimis sæpè hominibus (quod graviter ferendum est) corporales iniurias sine causa perferunt.*

2 Miseræ conditionis demonstrationem exorditur ab *Amore* Imperator, quo tentum † miserabilem esse, suo loco inferiùs dicenda monstrabunt. Quodque ibi illicitum amorem legum beneficium demereri aduertimus: licitus hic, honestúsque comparat, totque calamitates ex eo venientes consequi debent. Quippè quæ non corpori tantum, sed animo etiam insidias parent. Vt namque Horat. *de art. poet.* ait.

Qui vult ad optatam cursus contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer sudauit, & alsit.
&c.

3 Cùm enim, & indefessum laborem † studia requirant, vt experientia docet, & probat *text. in l. 1. C. de assessor. in §. Quorum, & §. fin.* & vtrobique Glos. *in præm. instit.* Bald. *in præm. decretal. numero* 36. Horat. Lutius, *de priuileg. Scholast. in præm. num.* 11. & ita scientiæ pulchritudo illius sectatores in sui amorem rapiat; vt vltra vires † sæpè illam prosequantur, operam ei etiam immoderatè impendentes: diuersas inde ægritudines, ad dementiam vsque, mortemque ipsam contrahunt, notante Glos. *in clement. 1. §. Licet, verb. Declarauit, de verbor. significat.* Socin. *in cap. fin. num.* 8. *de magist.* Horat. Luti. *dict. loco, num.* 20. Vt namque, ex Apuleio. Luc. *de Pen. in l. 1 C. de profess. lib.* 12. refert. *Continuatio literarij laboris omnem gratiam à corpore detergit, habitudinem tenuat, succum exorbet, colorem obliterat, vigorem debilitat.* Ad quod Oraculi responsum *Zenoni Cittico* datum, respexisse videtur. Qui cùm Oraculum consuluisset, quo nam pacto optimè vitam instituere posset, responso accepto, *Si concolor fieret mortuis*; ad lectionem librorum, studiumque se vocari sentiens, Philosophiæ operam impendit, vt *Diogen. Laërt.* prodit, *de vit. Philosoph. lib. 7. in princip.*

4 Exilio † deinde miseram Scolasticorum conditionem demonstrat ibidem Imperator. Quid enim miserabilius, quam parentibus, liberis, coniuge (quodque durius est) patria, amicisque carere? Quæ cælebris perpendit Regia *lex 1. tit. 29. part. 2. vers. E aun fazen mayor crueldad, que departen lo que Dios ayunto, assi como marido de muger, que se faze por ley, è por casamiento. E otrosi estreman el ayuntamiento natural, assi como fijos de padres, o hermanos de hermanos, è de los otros parientes que son de vna sangre. E otrosi los amigos, que es muy fuerte cosa departir a vnos de otros. Cà bien como el ayuntamiento del amor passa, è vence al linage de todas las otras cosas: assi es mayor la cuyta è el pesar quando se*

parten. Formidabilesque exilij miserias professi sunt *Honor.* & *Theodos.* Imperatores, in *l. Omnes* 23. *C. de pœn.* in verbis illis: *Nec formidare miserias vllas exilij.* Tristius inde morte (suum deplorans) exilium testatur Ouid. *Trist. libro tertio eleg. 3.* 105

Cum patriam amisi, tunc me periisse putato,
Et prior, & grauior mors fuit illa mihi.

De Ponto lib. 1. eleg. 8. ad Mesalinum.

Nos satis est inter glaciem, Scytasque sagittas
Viuere, si vita est mortis habenda genus.

& *lib. 2. eleg. 3.* ad *Maximum.*

Quid enim status hic à funere differt?

pauciſque interiectis:

Instar & hanc vitam mortis habere puta.

Idque ipsum (ex *Philone Iudæo, lib. de Abrahamo*) tradit Petr. Gregor. *lib. 31. syntagmat. iur. vniuers. capit. 6. de exilij pœna, numero* 13. dicente: Secundam ab extrema capitali pœnam atrociſſimorum criminum conuictis imponi à iuriſperitis exilium: ſuo autem iudicio, vltimo eam eſſe ſupplicio grauiorem. Siquidem mors, calamitatum finis eſt: exilium vero non finis, ſed malorum omnium initium: dum cuitata vna, ſenſu carente, innumeræ mortes ſentiuntur. *Et certè* (*Petrus* idem *Gregorius* addit) *Quò magis suprà omnia nobis chara patria, & proximi, & amici ibidem existentes: eò maior, & asperior quotidiana pœna, dinulsum, & priuatum illis se videre.* Merito inde Valer. Maxim. *lib. 2. de Maiestate, c. 5.* exclamat: *Quid damnatione, quid exilio miserius?* Denique (vt in id vulgata omittamus, ad inſtitutũ noſtrum oratione cõuerſa:) *Nonne vt apices literarum, vt elementa cognosceres, addictus magistro, Scholis affixus, totus patiens laboris, & pœnæ, nec domum noueras, nec parentes?* Vt elegantèr diuus *Petr. Chrysolog.* ait, *ſermone* 101. *ſuper illud Lucæ, Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* Quod adeò verum eſt, vt etiam dum ab 6
Scholis abſunt, † inque paternis penatibus exiſtunt, Scholas ſuo tempore petituri; ab eis non dicantur abeſſe. Rationem, quam proſequimur literarum amore, acutiſſimus *Bald.* aſſignat in eadem *auth. Habita, num.* 40. quia veriùs amans eſt vbi amat, quam vbi animat. textum allegat *in l. 2. D. de captiu. & postlimin. reuers.* & *in l. in sacris, 9. C. de prox. sacr. scrin. lib.* 12. & *ibid.* Andr. *de* Baru. Sed id mihi clariùs probant *Florentini* verba, *in l. nihil interest, 25. D. eod. titul. de captiu. & post limin. reuers.* dicentis: *Nec enim satis est, corpore domum quem rediisse, si mente alienus est,* & Auſonij carmen, *epigram ad Gallum, pag. mihi* 41.

Vado, sed sine me; nec nisi tecum
Totus ergo, pars cum sim altera Galla tui
Vado tamen, sed dimidius: vado minor ipso
Dimidio: nec me iam locus vnus habet.
Nam tecum ferè totus ero: quocumque recedam,
Pars veniet mecum quantulacumque mei:
Separor vnus ego; sed partem summo minorem
Ipse mei: tecum pars mea maior abit.
Si redeam, tibi totus ero: pars nulla vacabit.
Qua mox non redeat in tua iura. Vale.

Vtque

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Vtque ex omni parte miſera Scholaſticorum appareret conditio : *pauperes* † illos de diuitibus 7 fieri, *in dict. auth.* Imperator addit. Quos inter miſerabiles, Principem tenere locum, iam *ſuprà quæſt. 2. num. 13.* aduertimus. Debereque addiſcere volentem, pauperem fieri, plura teſtimonia prædicant, à *nobis* relata *de priuileg. pauper. qu. 7. numero 37. & ſeq.* Quibus, illud vnum, ex D. Petro Chryſolog. *ſermone 28.* addam : *Athleta ad luctandum, nudus accedit, confligit cum fluctibus nauta nudus: miles in Acie, nonniſi expeditus aſſiſtit : Qui tendit ad Philoſophiam, totum quod in rebus eſt, contemnit.*

8 Summa itaque cum ratione fori Principis electionem † Scholaribus vt miſerabilibus, dum ſtudiorum labuntur curricula, comperere, aſſerendum videtur, aſſeruereque Franciſc. Viui. *deciſ. 65. numer. 5.* Tiber. Decian. *conſ. 14. numero 12. lib. 1.* Iacob. Menoch. *de arbitr. caſu 66. numero 26. lib. 2. & in addition. numero 32.* Petr. *in addition. ad* Grammat. *deciſ. 21. ſub numero 9.* quos refert, & ſequitur Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variation. for. ſect. 1. quæſt. 15. numero 1.* Mart. *de iuriſdict. 4. part. centur. 1. caſu 39. nu. 3.*

Nos vero, etſi aliquo reſpectu Scholaſticos inter miſerabiles patiamur tranſire: quoad Principis fori electionem, † vtque primam cauſæ co-9 gnitionem ad eum referant, non omnino, in quolibet caſu patimur. Cùm neque fortunæ iniuria, neque ſimiles nominati *à lege* noſtra, *vnica, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* miſerabiles extent, neque verè exilium patiantur, voluntariè à patria abſentes, vt omnia *inferiùs quæſtione 15.* dicenda probant. Temperatumque (vt eſſe debet, eſtque frequenter) ſtudium, † librorumque lec-10 tio, non infirmitates modo, ſed animi oblectamenta afferat. Siquidem vt *Senec. epiſt. 45. Lectio certa prodeſt; varia delectat.* Multóſque ex infirmitate ad valetudinem firmam ſtudium reuocaſſe, & apud *Valer. Maxim.* videre eſt *lib. 8. cap. 7. de ſtudio, & induſtriâ*, & longè plures (ex *Æliano ſuprà, quæſt. 3. verſ. Scientiarum, & artium*) numerauimus. Conuenit *Senec.* dum *epiſtol. 15.* ait : *Mos antiquis fuit, vſque ad meam ſeruatus ætatem, proximis epiſtolæ verbis adiicere*: Si vales, benè eſt *Rectè & nos dicimus*: Si philoſophatis benè eſt. *Valere enim hoc demum eſt, ſine hoc ager eſt animus. Corpus quoque, etiam ſi magnas habet vires, non aliter quam furioſi, aut phrenetici, validum eſt.* Huiuſcemodique ſtudij effectum in ſeipſo, idemmet teſtatur, *epiſtol. 78.* è cuius verbis quædam poſtquam detraxeram (breuitati pro more intentus, iniuriam lectoribus, aſſertionique ratus, ſic eam probant, ſic aures, animumque mulcent) eadem ſuper ſcripſi. Ait enim: *Vexarite diſtillationibus crebris, ac febriculis, quæ longas diſtillationes, & in conſuetudinem adductas ſequuntur ; eo moleſtius mihi eſt ; quia expertus ſum hoc genus valetudinis : quod inter initia contempſi. Poterat adhuc adoleſcentia iniurias ferre, & ſe aduerſus morbos contumaciter gerere : deinde ſuccubui, & eo perductus ſum, vt ipſe deſtillarem. Ad ſummam maciem deductus, ſæpè impetum cepi abrumpendi vitam. Patris me indulgentiſſimi ſenectus retinuit. Cogitauit enim, non quam fortiter ego mori poſſem ; ſed quam ille fortiter deſiderare me poſſit. Itaque imperauit mihi vt viuerem. Aliquando enim, & viuere, fortiter facere eſt. Quæ mihi tunc fuerit ſolatio dicam : ſi priùs hoc dixero, hæc ipſa quibus acquieſcebam, medicinæ vim habuiſſe. In remedium cedunt honeſta ſolatia, & quidquid animum erexit, etiam corpori prodeſt. Studia mihi noſtra ſaluti fuerunt. Philoſophiæ acceptum fero, quod ſurrexi, quod conualui: illi vitam debeo, & nihil illi minus debeo.* Neque tam paupertatem, † quam diuitias ſtudium affert, vt *de priuileg. pauper. quæſt. 6. numero 52. & ſeq. & quæſt. 7. numero 13. & ſeqq.* à nobis dicta comprobant. Quibus & *Senec. epiſt. 17.* accedat, inquiens: *Repræſentat opes ſapientia.* ne & de illo, qui in arbitrio ſuo eſſe (ditatrice ſapientia ſua) diuitem fieri prædicabat; vbertatemque futuram præuidens, hortos, prædiaque conduxit, ex quibus vberrimos fructus, maximámque ex illis auri ſummam percepit : ne longiùs hiſtoriam referamus. 11

Id tamen fatebimur; à miſerabili † quoque ad Principem Scholarem in prima cognitione trahi 12 non poſſe, Federico Imperatore, *in auth. habita*, dicente: *Verumtamen, ſi litem eis quiſpiam ſuper aliquo negotio mouere voluerit ; huius rei optione data Scholaribus: eos coram Domino, vel magiſtro ſuo, vel ipſius ciuitatis Epiſcopo (quibus hanc iuriſdictionem dedimus) conueniat. Qui vero ad aliũ iudicẽ eos trahere tentauerit (etiam ſi cauſa iuſtiſſima fuerit) tali conamine cadat.* Quam nouat deciſionem Regia *lex 7. tit. 31. part. 2.* inquiens *E non les deuen demandar, ni traer a iuyzio delante de otro Alcalde, ſin ſu plaZer dellos. Pero ſi les quiſieren demandar delante de ſu Maeſtro ? en ſu eſcogencia es de reſponder a ella, o delante de Obiſpo del logar, o delante de juez del fuero, qual mas quiſieſſe.* Eandem contra aliter Scholares conuenientes, pœnam adiiciens, in eo tamen *dicta authentica* diſpoſitionem emendat : † quod illa, in omni negotio (& ſic tam ciuili, quam criminali, vt omnes 13 ibi aduertunt) Hæc, regia nempè, in ciuili tantum huiuſcemodi fori electionem Scholaribus concedit. Iudicum vero multitudinem, † numerumque recentior *lex 18. tit. 7. lib. 1. noua reg. collect.* 14 quoad Salmanticenſe ſtudium, in eoque ſtudentes arctauit : multo tamen laxius eiſdem priuilegium porrexit. Non ſolum enim in cauſa ciuili, & criminali coram magiſtro Scholæ eos conueniendos ſanxit : ſed etiam vt ipſi coram eodem alios conuenire poſſent, conceſſit: quod ius commune, partitarumque denegarat, vt ex *dict. auth. Habita*, deducitur, affirmantque *ibi* Salicet, *numero 20.* Cutt. iuni. *In l. 1. §. ſi quis, numero 8. D. quod quiſque iur.* Horat. Lut. *de priuileg. Scholaſticor. priuileg. 65. verſ. non limita.* expreſſeque *dict. l. 7. tit. 31. p. 2.* decreuerat ſtatuens : *Mas ſi el eſcolar : ouieſſe demanda contra otro que no ſea eſcolar : eſtonces deue de mandar derecho ante aquel que puede apremiar al demandado.*

Salmanticenſique ſtudio, & in eo operam litteris impendentibus per dictam *legem 18.* priuilegium conceſſum ; † Complutenſi poſtmodum 15 *lex 26. eodem titulo, & libro*, commodauit. Valliſoletano deinde *lex 28.* ſequens.

Adhuc tamen ſi apud alios, quã apud ſibi iudices deſignatos Scholaſtici cõuenti reſpondeant, † neque de priuilegio ſuo opponant, illud tunc 16 perdunt, *dicta legis 7. partita* diſpoſitione: *Otroſi dezimós, que ſi el Eſcolar es demandado ante el iuez de fuero, è non alegare ſu priuilegio, diziendo que no deue reſponder ſi non adelante de ſu maeſtro, o ante el Obiſpo, aſſi como ſobredicho*

cho es: ſi reſpondere llanamente à la demanda, pierde el priuilegio que auia: quanto en aquello coſas ſobre que reſpondio, è deueyr por el pleyto a delante, faſta que ſea acabado por aquel, luez ante quien lo començò. Videndus tamen & in id, latè ſuper hoc diſputans Didac. Perez, *in l. 3. titul. 1. lib. 3.* Ordinam. *gloſ. 2. verb. Citar. verſ. Sed eſt dubium.* Coram non ſuo ideo Scholaris Iudice
17 *conuentus, ſi eius velit iuriſdictionem ſubterfugere*; comparare, priuilegium allegare, deque illo docere debet, ex *l. Si quis ex aliena, 5. D. de iudic. l. 2. D. ſi quis in ius voc. non ier.* Namque contra priuilegiatos non comparentes, † ſententiam latam ſubſiſtere, tradit Rebuff. *de priuileg.*
18 *Scholaſtic. priuileg.* 154. iamque notauimus *ſupra, quæſt. 3. limit. 4.* Scholaſtici licèt qualitate notoria † exiſtente, tituli probationem, allegationemque ſuppleri (ex Gloſ. *in cap. Super literis*, & Decio *in cap. Cum ordinem, de reſcript.*) Rebuff. *dicto loco, num. 2.* notet, etſi allegare, & probare tutiùs dicat: Scholareſque monet, vt ſe-
19 cum ad probationem titulos afferant. Vtque hodiè eo vti priuilegio poſſint, conſeruatoriaſque literas conſequi, † de omnibus conſtare debet, quæ *dict. l. 18. titul. 7. lib. 1. c. 6. noua Reg. collect.* deſiderat, ſtatuens: *Ordenamos y mandamos, que de aqui adelante, ningun eſtudiante que venga al dicho eſtudio nuevamente, no ſe le den conſeruatorias de las deudas, y coſas fechas y contraydas antes que vengan al dicho eſtudio, haſta tanto que ayan hecho vn curſo entero, y que eſtudien continuo, y entren*
20 *en las eſcuelas, y oygan dos leciones cada dia. De manera que hagan aquello porque deuan gozar.*

Si autem ad Principis (vt diximus) tribunal † primam cauſæ deferendam cognitionem Scholares contendant; & perpenſis iam rationibus impediuntur, & ipſamet *authent. Habita*, quæ ita illis ad Principem recurſum, aditumque præſtat, cum ſui Iudicis experti iudicium fue-
21 rint, ſeque grauatos ſenſerint appellatione interpoſita. Qua in re, id Scholaribus ſpeciale datum, † vt omiſſo medio, ad Principem valeant prouocare, veluti *dicta authentica* verbis nixi, tradunt Petr. Rebuff. *in tractat. de appellation. art. 2. gloſ. vnic. num. 13. limit. 2.* & *de priuileg. Scholaſtic. priuileg. 164. num. 9.* Horat. Lut. *eod. tract. priuileg. 73.* Socin. *regul. 23. fallent. 5.* Sigiſmund.
22 Scacc. *de appellation.* (multis adductis) *quæſt. 7. num. 102.*

Planè cum in ſtudio exiſtens, vulnere, † vel iniuria afficitur: eorum opinio vrget, qui Scholarem inter miſerabiles ponunt; & *legis* noſtræ *vnicæ* beneficio gaudere affirmant, dictæque *authenticæ Habita* verba adſtringunt. Cum & Peregrinus ſit (ex *dict. authent. Habita*, infraque dicendis, *num. 37. & ſeqq.*) cui fauorem hunc competere, *infrà, quæſt. 15.* contendimus, & de mercatore in itinere indebitè grauato *infrà* quoque dicen-
23 da, *quæſt. 14.* ſuadent.

Miſerabiliorem namque miſerum iniuria reddit. Quamuis enim in ciuilibus quoque † peregrinitate ad beneficium hoc conſequendum, iuuare Scholares ſe poſſent: non id leges patiuntur relatæ, quæ ne ab ſtudiis diſtrahantur, eis præcipuos Iudices deſignarunt, Conſeruatoreſque dederunt; quam nominatim exprimit rationem *dict. l. 18. titul. 7. lib. 1. noua Reg. collect.* quibus relictis, ſi ad alios vadant, trahantque aduerſarios, (fori rei Iudice excepto) maliciosè agere ſuſpitio vrget. Cùm Conſeruatorum Iudicum † natura, & nomen in 24
ſibi commiſſos, eos proniores reddat. In id ſiquidem dati ſunt, vt illos, illorumque iura ſeruent, vt tradunt Molin. *de iuſt. & iur. tom. 6. tract. 5. diſput. 29. num. 7.* Aluar. Valaſc. *conſult. 152. num. 4.* Auguſt. Barboſ *in collect. ad c.* 25
1. de offic. & poteſt. indic. deleg. lib. 6. num. 6. & 7. & ibi deſcripta diffinitio monſtrat. Maliciosè † vero, vexandique aduerſarij animo miſerabili agenti, hunc denegari fauorem, ſæpè notauimus. 26

In criminali autem cauſa, † cum Eccleſiaſticus Iudex ad ſanguinis effuſionem peruenire non valeat; ſi eam pœnam cauſa depoſcat: ad Principem accedere, cauſamque in prima cognitione referre poſſe videtur, cum & parua quoque potentia merito Peregrinos terreat, illamque habeant ſuſpectam. Quam quidem perhorreſcentiam locum huic priuilegio feciſſe; & *dict. l. vnica*, ſatis apparet, & iam *quæſt. 3.* aduertimus. Si verò à Conſeruatore puniri condignè aduerſarius poſſit; apud ipſum cauſam agitandam, non ad Principem tunc referendam memoratæ leges, rationeſque ſuadent. Et quia 27
aliter † fauor verteretur in odium, ad vnumque finem inducta, contrarium operarentur, aduerſus *legem Quod fauore, 6. C. de legib. l. Nulla iuris ratio, 24. D. eod. titu l. cap. Quod ob gratiam, 61. de reg. iur. lib. 6. l. Legata inutiliter, 19. D. de legat. 1.* & *l. Legata inutiliter, 14. D. de adimend. legat.* & adducta à *Nobis in Axiom. & locis commun. iur. lit. F. n. 111. & lit. E. n. 19.*

Ad illorum autem commiſerationem, qui in 28
aliis † quam in tribus prædictis ſtudiis, ac Vniuerſitatibus operam literis nauant; fortius natura mouemur, non in criminali tantum, ſed & in ciuili cauſa. Cùm omnes ab Imperatore in *dict. auth. Habita*, calamitates numeratas ſtrictiùs perferant, neque conſeruatores Iudices habeant, imò neque à communi, Partitarumque iure iudi- 29
cum ſibi datorum † beneficio fruantur, iniqua deſuetudine, aut conſuetudine vbique ſublato, vt teſtantur *in dict. auth. Habita, gloſ. & Doctores*, Oſuald. *in Donel. Enucl. lib. 17. cap. 20. lit. E.* Gregor. Lop. *in l. 7. tit. 31. part. 2. verb. De ſangre.* Eiſque præcipuè in diſcurſu dicta, quoad ſpeciem noſtram auxiliantur. Remiſſius vero, ſi in in patria, propriiſque laribus ſtudeant; præcipuis miſeræ tunc cõditionis rationibus deficientibus.

Habent & alia propè infinita Scholaſtici † 30
priuilegia, quæ quia tractatibus integris continentur, qui in omnium ferè manibus verſantur; non ſigillatim proſequimur. Centum octoginta *Petr. Rebuff.* aſſignauit *in peculiari tractatu*, Centum quatuor poſtmodum, Horat. Lutius. Multos etiam Didac. Perez, *in l. 8. tit. 2. lib. 1.* Ordinam. *gloſ. 1. verb. Eſtudios generales*, Alfonſ. Modit. *in §. Plebis citum, dubitat. 78. n. 9. & ſeqq.* Aſcan. Clem. *de effect. patr. poteſt. effect. 17. n. 41. 44. & 48.* Vincent. Caroc. *tract. de locato, & conduct. p. 3. gradu 2. q. 1. n. 10. & ſeqq. pag. mihi*, 149. præter *Ordinarios in d. auth. Habita, & in c. 1. de locat.* A quibus pauca, ſed plura, & præcipua comprehendentia decerpemus.

Scholaſticorum igitur cauſam, † proque ſtu- 31
dio relictum pium dici, piarumque cauſarum priuilegio gaudere, dicunt Panorm. *conſ. 63. n. 5. & 6. lib. 2.* Andr. Tiraquel. *de pia cauſ. in præfation. n. 26.* pleniſſimè Horat. Lut. *de priuil. Scholaſtic. priuil. 1. per tot.* Petr. Surd. *de aliment. tit. 6. q. 19. n. 8. & ſeq.* Philip. Paſchal. *de virib. patr. poteſt. p. 1.*

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

p. 1. cap. 3. num. 84. ad pauperum. dotis, & pu-
32 blici fauoris comparationem. Ad Ecclesiæ † quo-
que similitudinem illam format, latéque prosequi-
tur *Horat. Lut. priuil. 2.* Ecclesiæ, Clericorum-
que priuilegia Scholasticis competere probans.

33 Ad dotem † etiam componit eam, dotisque pri-
uilegia Scholasticis pertinere, *demmet priuileg. 3.* affirmat, & notamus, *de priuileg. pauper. q. 4. n. 62. & q. 28. n. 36.*

34 Pauperumque † ad Scholasticos comparationem latiùs idem ipse *Horat. Lut. priuileg. 7.* assignat, pauperum eis priuilegia commodans. Iamque suprà aduertimus.

35 Doctorum † item priuilegia Scholasticis communicari, & è conuerso, communem attestantur sententiam Ias. *in l. 1. numero 48. D. solut. matr. & ibid.* Socin. *numero 64.* Thom. Parpald. Baptist. de S. Blas. & alij quos refert, ac sequitur Horat. Lut. *d. tract. priuil. 4.*

36 Militibus † similiter Scholasticos comparari, deq; uno ad aliũ alium argum. valere, & alterius alteri priuilegia prodesse, docet Accurs. *in l. Diuus, 9. verb. Militarem, D. de fer. in l. Quæ pater, 51. verb. Comprobatus, D. famil. ercisc. & in l. Nepos Proculo, 125. verb. Dignitate, D. de verb. signific.* exornat pulchrè Horat. Lut. *dict. tract. priuileg. 5. & 6.* Euia. *in Cur. Philip. 2. part. §. 16. numero 8.* & conducunt adducta *à Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. n. 479.* Quibus adde, *l. 2. titul. 2. vers. Esso mismo, part. 3. & l. 3. tit. 10. part. 2.*

37 Peregrini † præterea Scolastici dicuntur *in l. Longus 18. D. de iudic. in dict. l. Quæ pater, 51. D. famil. ercisc. in l. Cùm filius famil. D. si cert. petat. & in dict. authent. Habita, C. ne fil. pro patr. in c. Consultationibus, 10. de offic. & potest. iudic. deleg. Regia lege 2. tit. 5. part. 3. versic. Esso mismo ersa, & l. fin. titul. 17. part. 4.* Peregrinorumque illis iura competere, communiter *Doctores* tradunt, *in dicta lege Cùm filius famil.* & Horat. Lut. *priuileg. 8.* Et tanquam peregrini, multo licet tempore in studij loco permaneant,
38 † nullum ibi domicilium contrahunt, *ex l. 2. C. de incol. lib. 10.* & notant Glos. *in l. hæres absens, 19. §. Proinde, D. de iudic. verb. Domicilium,* Felin. *in cap. dilectus filius, el. 2. n. 12. vers. Secunda declaratio, de rescript.* Horat. Lut. *priuileg. 9.* Petr. Rebuff *priuileg. 121. numero 21.* Petrus. Barbos. *in l. 2. §. Legatis, num. 341. D. de iudic.* Prosper Farinac. *fragment. crimin. part. 1. lit. D. num. 215.* Nec si per mille annos, studiorum causa ibi commorentur, deque illo appareat, Menoch. *de arbitrar. lib. 2. casu 86. nu. 6. 7. & 22.* Matth. Stephan. *de iurisdict. lib. 1. cap. 28. num. 49.* Ioseph. Mascard. *de probation. conclus. 534. n. 13. lib. 1.* Farinac. *dict. loco n. 218.* Osuald. Hilliger. *in Donel. Enucl. l. 17. cap.*
39 *12. lit. E.* Ideo de alibi gestis, † conueniri in studij loco regulariter Scholasticum non posse, tradunt Petr. Rebuff. *dict. tract. priuil. 121. 122. & 123.* Horat Lut. *dict. priuileg. 9. vers. vnde & vers. neque* Osual. *vbi proximè* Farin. *dict. n. 215. in fin.* Cardin. Dominic. Tusch. *practicar. conl. lit D. concl. 596. n. 26.*

40 Priuilegiis vero eiusdem ciuitatis, † aut loci Scholares vti, firmant Rebuff. *priuileg. 125.* Horat. Lut. & Osuald. *citatis locis,* non incommodis grauari, quamuis statuto, vel consuetudine ciues reputentur: ad commoda enim, non ad incommoda intelligi, profitentur Rebuff. *priuileg.*

126. Osuald. *dict. lit. E.* Alphons. Modit. *in §. Plebis scita, dubit. 69. numero 2.* per quem numeris sequentibus intellectus, limitationesque vide.

Hæc generalia Scholasticorum priuilegia, tot parturientia, retulisse sufficiat, ne ad cætera sigillatim descendamus, ad torque iurium limitationes quas Scholarium fauor induxit, *vt legis Æde 3. C. de locat.* † non enim à domino domus, 41
pro habitatione etiam propria illa egente, expelli eos posse, dictam legem aduersus firmant Bolognet. *in repet. dict. authent. Habita, numero 369.* Petr. Rebuff. *priuileg. 8.* Hieronym. Ceual. *commun. contra quæst. 756. nu. 43.* Petr. August. Morl. *in empor. iur. part. 1. tit. 10. nu. 26.* Etsi contrarium tenentes non deficiant, vt apud Augustin. Barbos. *in collect. ad cap. 3. §. Verum, n. 27. de locato,* videre est. *Legis certi iuris, 5. Cod. eod. titul. de locat.* † Scholasticorum namque li- 42
bros in conductam domum illatos, pro eius pensione tacitè hypothecatos, vt cætera conductoris bona in eam illata, non extitere sententia Angeli & Iasonis *in §. Item Seruiana, instit. de actionib.* illius, *num. 3.* Huius, *num. 64.* asserit Ioan. Hieronym. Campanil. *in diuersor. iur. Canon. rubr. 11. cap. 10. num. 11.* rationem adiungens. *Et legis Ne cui, 32. eodem ipso tit. C. de locat.* † liberam 43
cui velit facultatem locandi domino domus tribuentis, quæ Scholasticorum fauore restringitur, & Scholastico potius, quam alteri eam locare debere, dicunt Petr. Rebuff. *dict. tractat. priuileg. 9.* Anton. Gomez. *tom. 2. variar. cap. 3. nu. 5.* & Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæstion. 24. nu. 2.* Aliarum quoque multarum. Quibus omissis, in id iam consulendis citatis: illud solum ex *lege Regia, 6. tit. 7. lib. 1. noua Reg. collect.* referam statuente: † *Mandamos al Maestrescu-* 44
la, Abad, y Rectores, Consiliarios de los Estudios y Vniuersidades de la Ciudad de Salamanca, y Villas de Valladolid, y Alcala de Henares, que no puedan lleuar, ni lleuen, ni consientan lleuar en los dichos Estudios a los estudiantes, y personas pobres necessitadas (por los grados que les dieren de Dotores Mastros, y Licenciados, y Bachilleres) salario alguno, ni propina, ni otra cosa alguna.

VTRVM AGRICOLA sit persona miserabilis? Legis nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. priuilegio, quibusque aliis gaudeat.

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars,* n. 1. & seqq. *proponitur. Negatiua,* à n. 13.
Adam ob peccatum ad terræ damnatus culturam, & labores, caterique cum eo ibid. & num. 20.

2 *A magnitudine Agricolarum, laboris,* Laborantes *appellati sunt.*

3 *Agricolarum vita in continuo labore persistit.*
Eiusque per anni cursum descriptio. & num. seqq.

4 *Res aggrestis, nec moram, nec intermissionem recipit, est insidiosa cunctanti, glebisque inhærere præcipiuntur Agricolæ.*

5 *Æui initio, sua sponte, sine cultura fructus terra ferebat.*

6 *Media procedente ætate, infertilior effecta, cultura iuuari cœpit.*

7 *Vltima, ferreaque, non nisi elaborata, multisque delinita fomentis fructus refert: nec adhuc Agricolarum spei, laborique respondet.*

8 *Leuis, parumvè laboriosa cultura sæpè sterilitatem fert.*

9 *In Agricolas incuriosè agros, vineasvè tractantes, grauiter Censores animadvertere solebant.*

10 *Contra dominos agrorum desertores sola biennalis possessio ad præscriptionem sufficit, & nouo Agricolæ, qui desertum agrum ad culturam reduxit, acquiritur.*

11 *Agricolæ corporis, & animi angoribus cruciantur, à segetibus pendali.*

Segetes non modo facili perditioni virentes subsunt: sed maturæ iam, à soloque etiam separatæ. ibi.

14 *Agricolæ diuites reputantur, & existunt, veluti cum paruis diuites, parnaque desiderantes.* & num. seq.

16. *Oblectamentis Agricola fruitur, dulcesque reddit agricultura labores.*

18 *Agricolæ, beati, fortunatique prædicantur.*

20 *Respondetur contrariis.* & duobus seqq.

23 *In iudicialibus, & his, quæ ad Iuris conseruationem, & rigorem pertinent, Iure communi rustici viuntur, neque eis subuenitur.*

24 *Agricolæ in sacris literis commendantur.* remiss.

25 *Sine Agricultoribus consistere vniuersus orbis non valeret.*

26 *Agricolæ magno semper vbique sunt in pretio habiti, nec modo in pace: sed seruati in bello.*

27 *Ab omni munere extraordinario, & personali immunes existunt.*

28 *A realibus, & patrimonialibus, etsi non ita benignè tamen tractandi, & onerandi moderatè, quamuis male, ratione reluctante seruetur,* & num seq.

30 *Ex humanitate in Agricolas, moderatisque vectigalibus, vbertas, comestibilium copia, & Reipublicæ affluentia magna ex parte pendet.*

31 *Agricolæ militare cogendi non sunt. Imò neque se vltrò offerentes admittendi. Non enim minus Reipublicæ interest, à quibus alatur, quàm à quibus defendatur, habere.*

32 *A tutela rusticus excusatur. Intellige vt* num. seq.

Si re, & opere rusticus sit.

34 *Agricola ob inertiam, vel simplicitatem à tutela remotus, integra existimatione abit.*

35 *Rusticus, qui simplicitate pupillares pecunias fœnori non dedit; vsuris fenebris pecuniæ non est plectendus.*

36 *Pro nullo regulariter debito ruralia instrumenta, animaliavè aratoria capi possunt, pignori submitti, aut executioni.*

37 *Olim ita demum in aratoriis bobus, villicisque instrumentis pignoratio, aut executio prohibita erat; si alia bona ex quibus creditori satisfieret, adessent.*

38 *Hodie, etiam in aliorum bonorum deficientia casu (tribus demptis) executio fieri prohibetur.*

39 *Agricola qui par solum boum, aliorumvè animalium aratorum habet; nullo in casu, nec in tribus superius exceptis, executionem in eis patitur.*

40 *Res exercendi ruris gratia exportatæ vectigalibus publicis non sunt obnoxiæ.*

41 *Attica leges arâtores boues mactare prohibebant, quòd Agricola, laborumque socij reputentur. Quid apud Romanos? Et qualiter boum occisores plectererentur* n. seq. *Quid apud Phryges? Qualiterque agricolationi apta instrumenta surripientes, ipsa, aliaque gentes punierint;* num. 43.

44 *Apud Nos, vitulorum interfectio, communi vtilitate, agriculturaque ratione, prohibita.*

45 *Instrumenta rustica, qua dicantur? quaque eorum appellatione veniant, vt executio, vel pignoratio in eis fieri nequeat?*

46 *Agricolæ pro debito capi non possunt.*

47 *Alibi quã in domicilij foro conuenuri nequeũt, neque alteri se submittere iudici possũt.*

48 *Pro aliis quam pro Agricolis fideiussores existere non valent.*

49 *Neque vt fideiussores aut principales in fauorem dominorum locorum vbi degunt, se obligare, huicvè Iuri renuntiare, pœna in Tabelliones huiusmodi obligationis, renuntiationesvè conscribentes, apposita.*

50 *In satis, tritico, ordeo, vel millio, à solo etiam separatis, executio fieri prohibetur.*

51 *Si post fructuum recollectionem, in eis executio fiat, non minori quam taxa pretio vendi debent. Venditoreque non existente; in solutum creditor eos dicto pretio accipere compellitur.*

52 *Praditis Agricolæ fauoribus renuntiare non possunt.*

53 *Renuntiari non potest his, quæ in publicæ vtilitatis fauorem principaliter concessa sunt; secundario licet renuntiantem tangant.*

54 *Infrumenti, vel ordei quod ipsi collegere, venditione, à constitutionibus Regiis taxam præfinitam seruare non coguntur.*

55 *Agricolarum causæ priùs aliis tractandæ, breuiter, ac summariè expediendæ, quique modus à Romanis ad id præstitus?*

56 *Frugum colligendarum gratia, feriæ sunt institutæ, quibus ad iudicium trahi ruricolæ vetantur.*

57 *Necessitate poscente, etiam festis diebus eis licet rurale peragere opus.*

58 *E multis consortibus litis, Agricola vno ad litem peragendam vrbe detento, cæteri in proprias domos remittendi.*

59 *Ex rusticorum instrumentorum portatione, vectigal publicum an pendatur?*

60 *Fenerari Agricolis, an & quatenus à Iustiniano concessum sit?*

61 *Rusticus à præsumpta vsurarum fraude ignorantia excusatur.*

62 *Et in aliis regulariter casibus, in quibus contrarium à Iure expressè non est cautum.*

63 *Plurimi referuntur casus, in quibus ex-*

causata

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cusata rusticitas existit.

64 *In casibus a iure expressis, ipso iure rusticitas excusat: in non expressis, restitutionis ope, æquitate, officioque iudicis eis subuenitur.*

65 *Tam in ciuilibus, quàm in criminalibus (ad pœnam saltem ordinariam vitandam) excusat rusticitas.*

66 *A subreptionis, & obreptionis vitio liberat.*

67 *A solutione pensionis, vel tributi in futurum, diuina, & vniformis annuæ præstationis virtute, an rustici excusentur?*

Intellectus text. in l. Cum de in rem verso, 6. D. de vsur. ibi.

68 *Ad bonorum possessionem petendam, dies rustico non cedit.*

69 *Solemnes in vltimis rusticorum elogiis formas, testiumque numerum leges remittunt.*

70 *A contumacia, eius pœna, dolique suspicione (sine quo vera non contrahitur contumacia) rusticus excusatur.*

Simplicitas fauorem meretur, bonam fidem arguit, dolumque excludit. ibi. & numero 72.

71 *Ob veram aliàs contumaciam, rustico non denegatur appellatio.*

73 *A periurio, vbi de damno vitando agitur, simplicitatis prætextu, rusticus excusatur.*

74 *Infamia liberatur, vt à tutela non amoueatur, etsi absque iudicis decreto administrauerit.*

75 *Dilatoria, vel declinatoria exceptione ante litem contestatam non apposita, Ius suum rusticitas non perdit.*

76 *Rustico non sagaci Aduocato præsente, positionibus respondere licet. Amplia* num. seq. *vt etiam pro rusticis Aduocatis respondere sit permissum. Pro aliis respondere non modo Aduocatis prohibitum est; sed neque eis præsentibus, partibus ipsis respondere concessum.* numer. 78.

79 *Erroneam Aduocati confessionem reuocare quandocumque rusticus potest.*

80 *Adnocati confessio clienti regulariter obest, ni sit incontinenti reuocata.*

81 *Rusticæ simplicitati subueniendum, vbicumque æquitas mouerit iudicantem.*

82 *Rusticus inuentario non confecto hæreditatem adiens, an vltra hæreditatis vires teneatur?*

Aduersus Agricolas, de aqua pluuia arcenda negatur actio.

QVÆST. XIII.

1 MIserabilem Agricolam esse, † & nomen, & inditi nominis causa manifestat. Nomen, laborem dicit: causa, peccatum. Per illud namque factus Adam Agricola, ad terræque damnatus culturam, *Genes. 3. Ada vero dixit: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes: maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.* Pulchrè indè Franc. Petrarch *de remed. vtriusque fortun. lib. 1. dialog. 57.* inquit: *Non homo terræ, sed terra homini seruire debuerat ob hominum culpis effectum est, ne terra possessori suo sine labore respondeat: inculta, messem horridam, lappas, & tribulos paritura: hanc ferro sollicitare, mirisque blanditiis molliri, mortalis cogit indigentia.* A magnitudine 2 neque Agricolarum † laboris (cæteros facilè superantis) *Laboratores* appellati sunt, *l. 5. tit. 20. part. 2. Labor y obra, como quier que sean fechas por na estria; departimiento à entre ellas. Ca* labores *es dicha aquellas cosas que los homes fazen trahajando en dos maneras: La vna, por razon de la fechura: la otra por razon del tiempo, assi como a que llos que labran por pan, è por vino, è guardan sus ganados, o que fazen otras cosas semejantes destas, en que reciben trabajo, è andan fuera por los montes, o campos, è an por fuerça à sofrir frio, è calentura, segun el tiempo que faze. E obras son las que omes fazen estando en casa, o en lugar encubiertos, assi como los que labran oro, è plata, & fazen mouedas, è armas, è armaduras, è los otros menestrales, que son de muchas maneras, que obran desta guisa, maguer ellos trabajan por sus cuerpos; no se apodera tanto el tiempo dellos para fazerles daño, como à los otros que andan defuera. E por ende, a estos llaman* Menestrales, *è a los otros,* Labradores. Et *in proœm. tit. 11. eiusdem part. E otrosi los que labran la tierra, è fazen en ella aquellas cosas, porque los omes an de viuir, o de mantenerse, son dichos Labradores.* Quorum vita † in continuo 3 labores persistit, quin aliquo anni spatio vacationem præstet. Ante quam enim terræ semina mandent, præparanda multa: Ferramenta acuenda, manubia aptanda, fodiendus, & mandandus ager, sterchilino fœcundandus, cremandæ glebæ. Post iacta semina, ante quam virescant, à Cœli auibus, post viriditatem, à terræ animalibus custodienda, & exeruanda. Cùm ad maturitatem peruenerint: secanda messis, terenda, à palea separanda, recolligenda. Post quorum collectionem, panici, milliique multis in locis, satio est. Vnius itaque collectio, alterius culturæ locum facit, & vnius vocatio nouam curam iniungit. Interim & hortorum sollicitudo, vinearum, arborumque plantationes, insertiones, & amputationes, effusiones, & purgationes aggerum, multaque similia instant, vt apud eos, qui hac de re integros edidere tractatus, nonque parua volumina, videre est. *Marc. Barron. Columel. Plin. Seniorem*, & alios, quos *Tiraquel.* recenset, *de nobilit. cap. 32. nu. 11.* Verumque illud esse constat.

Quod redit Agricolis labor actus in orbem,
Atque in se sua per vestigia volvitur annus.

Continuus itaque labor, ac laboris magnitudo miserabilem Agricolam ostendunt: cum neque vmbra in æstu, neque in frigore foco vtatur; sed æquali statione, Solis ardentissimos radios, & 4 brumæ glaciem, sæuitiamque ferat. *Res est enim cunctanti insidiosa agrestis,* vt *Columel. de re rustic. lib. 11.* ait. Quæ nec morâ, nec intermissione recipit. Ideo *Honor.* & *Theodos.* Imperatores *in l. Colonos, 15. C. de agricol. & censit. lib. 11.* ita Agricolis glebis inhærere præcipiunt: *vt nec puncto quidem temporis debeant amoueri:* aliique præcipiunt Imperatores *in l. 1. C. eod. tit. & lib. in l. vnic. C. ne operæ à Collator. exig. lib. 10. & tot. titul. C. ne rusticani ad vllum obsequium denocentur, lib. 11.* Namque.

Et gidus Agricolam si quando continet imber;

Multa forent, quæ mox Cœlo properanda sereno
Maturare datur.

5 Quamuis enim in cunabulis, † Æuique exordio,

Nulli subigebant arua Coloni,
Nec signare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quærebat, ipsaque tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.

& vt *Metamorf. lib. 1. fabul. 3.* Ouid. tradit.

Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus.
Contentique cibis, nullo cogente, creatis,
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant.

pauciſque interiectis:

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Lucret. de rer. natur. lib. 5. de primæuo illo tempore loquens:

Ne robustus erat curui moderator aratri
Quisquam: nec scibat ferro nec molier arua,
Nec noua defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres dedicere falcibus ramos.
Quod Sol, atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte sua, satis id placabat pectora donum.

Senec. pariter primam illam deſcribens ætatem, in *Hipol. actu* 2. hæc inter alia:

Nullus in campo sacer
Diuisit agros, arbiter populis lapis.

inſcriptiſque aliis.

Iussa nec dominum pati
Iuncto ferebat terra seruitium boue:
Sed arua per se fœta, poscentes nihil
Pauere gentes.

Alterquè *Senec. epiſt. 89* *Terra ipſa* (inquit) *fertilior erat illaborata, & in vſu populorum non*
6 *diripientium, larga.*

Mediaquè † procedente ætate, infertilior terra, cultura inuari cæperit, vt *Ouid. dict. loco, fabula* 4.

Semina tunc primum longis cerealibus sulcis
Obrupta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.

7 Ad vltimam † vero, ferreamque cum ventum eſt, non niſi elaborata, multiſque delinita fomentis fructus terra refert, vt eſt apud *Maronem:*

Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris,
Et sonitu terrebris aues, & ruris opaci
Falce premes umbras, votisque vocaueris imbrem:
Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum.

& *lib. 1.* Georg.

Nec vlla interea est inarata gratia terræ.

& apud *Ouid. Triſt. lib. 5.*

Fertilis assiduo si non renouetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Quinimo ſæpè ſic elaborata, & culta, ſpem fallit, vt enim Lucret. *de rer. natur. lib. 2. in fin.* ait: 105

Iamque adeò fracta est ætas, effœtaque tellus:
Vix animalia pauca creat.

& inferiùs:

Præterea nitidasque fruges, vinetaque læta.
Sponte sua primum mortalibus ipsa creauit:
Ipsa dedit dulces fœtus, & pabula læta:
Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore.
Conterimusque boues, & vires agricolarum.
Conficimus. Ferrum vis aruis suppeditarit.

Ætatis igitur damna, terræque infœcunditas Agricolarum aſſiduo labore iuuanda, & ſupplenda, ſiquidem *Cicerone lib. 2. Tuſculan.* teſte: *Ager quantumcumque fertilis, abſque cultura fructuoſus eſſe nõ poteſt.* potioreque *Diuo Petro Chriſol. ſerm. 17. ſuper illud Matth.* Cum ieiunatis: *Agricola ſi non preſſerit cultrum, ſi ſulcum non defoderit, ſi non exciderit ſentes, ſi in tuto ſemina non locarit: ſibi mentitur, non terræ; nec terra facit damnum, ſed ſibi non facit fructum.* Leuem nam- 8
que † parumvè laborioſam culturam, inutilem, & ſterilitatem ſæpè ferentem, *Fury Creſinij* caſus comprobat, à *Plinio hiſtor. naturał. lib. 18. c. 6.* Petr. Crenit. *de honeſt. diſciplin. lib. 2. c. 2.* & Renat. Chop. *de priuileg. ruſticor. lib. 1. part. 1. cap. 9. verſ. Quin & opera,* relatus. Furius namque à Sp. Albino Ædili Curili apud Senatum delatus, quod ex ſuo agello fructus largiores, quam vicini colligeret, idque veneficiorum, & incantationum ope: ſtata in die, in forum cum vxore, & liberis, maribus, ac fœminis præciosè indutis, ornatiſque proceſſit, adducens pariter ferramenta egregiè facta, ponderoſos vomeres, ligones graues, ſaturos boues: quibus, accuſatione recitata, oſtenſis *Hæc ſunt,* inquit, *beneficia mea Quirites. Nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigiliaſque & ſudores.* Proprias deinde attritas labore manus, & callis induratas monſtrans: omnium ſententiis abſolutus eſt. *Perdit* (de benefic. lib. 2. cap 11. Senec. inquit) *Agricola quod ſparſit, ſi labores ſuos deſtituit in ſemine. Multa cura ſata perducuntur ad ſegetem; nil in fructum peruenit, quod non à primo, vſque ad extremum æqualis cultura proſequitur.* Inter *Sapientis* inde conſilia, *Prouerbior. cap. 24.* & hoc vnum: *Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum.* Iuriſque præcepta, hoc *in l. ſi merces, 28. §. Conductor, D. locat.* adiecit Caius: *Et ante omnia, Colonus curare debet vt opera ruſtica ſuo quoque tempore faciat: ne intempeſtiua cultura deteriorem fundum faceret.*

In Agricolas ideò, qui incurioſe, † nonque 9
aptè agros, vineaſvè tractaſſent, grauiter cenſores animaduertere ſolitos, teſtantur Liui. *lib. 1.* Lut. Feneſtel. *de magiſtrat. cap. de cenſore,* & *Aul.* Gel. noct. Athicar. *lib. 4. cap. 12.* in hæc verba: *Si quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eumque indiligenter curabat, ac neque aranerat, neque purgauerat; ſine quis arborem ſuam, vineamque habuerat derelictus: non is ſine pœna fuit, ſed erat*

opus

UAB Biblioteca de Ciències Socials

opus Censorium Censoresque ærarium faciebant. Ita similiter Petr. Gregor. *syntagm. iuris vniuers. lib. 47. cap. 16. num. 10.* Reipublicæ namque nocent, cuius interest, vt fundi sedulo colantur, *l. 2. D. de nundin.* Inde contra dominos agrorum
10 desertores, † solam biennalem possessionem ad præscriptionem sufficere, & nouo agricolæ, qui desertum à priore domino agrum ad cultutam reduxit, acquiri, his verbis, *in l. Qui agros, 8. C. de omni agro desert. lib. 11.* Valent. sanxit: *Nam si bienny fuerit tempus emensum, omnis possessionis, & dominij carebit iure, qui siluit.* Ad cuius intellectum, & ornatum *Mascardum* consule, *de probationib. conclus. 1214. numero 16. & seqq.* & alia inferiùs circa hæc locanda.

11 Nec minores animi, † quam corporis Agricolæ patiuntur angores, beneficio, & arbitrio temporis expositi; à segetibus penduli. Quod non miseria leuis, non mediocre tormentum est, vt iam *suprà quæst. 2. numero 33.* diximus. Quæ non modo facili perditioni subsunt vicentes (vt *Lucret. de rer. natur. lib. 5.* describit.

Et tamen interdum, dum magno quæsita labore,
Cùm iam per terras frondent, atque omnia florent:
Aut nimius torret feruoribus ætherius Sol,
Aut subiti perimunt imbres, gelidæque pruinæ,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.)

sed maturæ iam, à soloque etiam separatæ. Quodque longus, & prolixus labor anni parat; breuis casus, temporisque iniuria subuertit. Ocularem testem sic se *Virgilius* præbet:

Sæpè ego cum flauis messorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam stringeret ordea culmo:
Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublimè expulsam eruerent: ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta, boumque labores
Diluit: implentur fossæ, & causa flumina crescunt.

& Ouid. *Metamorf. lib. 1.*

Sternuntur segetes, & deplorata Colonis
Vota iacent; longique perit labor irritus anni.

Metes quod seuisti triticum, atque solicitudinem. Nisi illud est verius; quod triticum, plurimorum; sed anxietas tua est. inquit Fran. Petrarc. *de remed. vtriusque fortun. libro 1. dialog. 57.*

12 Quæ quidem satis Agricolarum miseram † conditionem esse demonstrant, meritòque nostrates eos in miserabilium numero ponunt, fori, legisque nostræ *vnica, C. quando Imper. inter Pupill. & vid.* priuilegio gaudere prædicant Socin. Sen. *in cap. Cùm sit generale, numer. 25. in fin. de foro compet.* eoque relato, Iacob Menoch. *de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 66. num. 22.* & Camil. Borrel. *in summ. decis. part. 1. tit. 56. num. 27.* Ad quod ego probandum, textum (quem ab aliis adductum non video) affero, *in l. fin. post princip. C. de locat.* vbi eos miseros *Iustinianus* sic appellat: *Sed contra vicinos, & forsitan etiam aduersus ipsos miseros Colonos, &c.*

Oppositam vero sententiam, † non debiliores 13
authoritates sustinent, quæ non modo Agricolarum conditionem miseram negant; sed fœlicem, & in humanis beatam clamant: nec tam sophystica id argumenta, quàm veritas ipsa comprobat. Namque si (vt humana fert natura) in diuitiis, oblectamentis, animi quiete, simplici cultu, & vita, à bello, negotiisque forensibus separata, humana fœlicitas, temporalisque beatitudo maximè reposita est: non vnum ex his, alterumvè, sed omnia simul Agricolarum naturam comitantia, eos fœlices reddent; ob eaque fortunati vbique dictitantur. Breuiter tibi hæc omnia constent.

Diuitem primo Agricolam † reputari, & esse; 14
pulchrum, & laudabile fœnus, quod cum terra contrahit, suadet. *Habet enim rationem cum terra, quæ nunquam recusat imperium, nec vnquam sine vsura reddit, quod accepit. licet aliàs minore, plerumque maiore cum fœnore* vt Cicero *de senectut.* inquit, & officior. lib. 1. *Omnium autem rerum, ex quibus aliquid acquiritur, nil est agricultura melius, nil vberius.* Quia vt Senec. *epist. 82.* ait: *Sæpè quidquid perierat, assidua infœlicis soli sterilitate; vnius anni restituit vbertas.* Vtque Plin. *iun. lib. 9. epist. ad* Paulin. *Est alioqui nullum iustius genus redditus, quam quod terra, Cœlum, annus refert.* Quibus *Cicero de senect.* villæ commoditates, ad diuitias conducentes, venientesque ex eis describens, super addit: *villaque tota locuples est. Abundat porco, hædo, agno, lacte, caseo, melle. Tum hortum ipsi Agricolæ succidam alteram appellant.* 15
Præterquam quod, cum paruis † Agricola diues, vt non ineleganter *de priuilegiis pauper. 1. part. quæst. 4. num. 11.* monstramus. Ibique adductis *Aristotelem* addimus *Politicor. 6.* dicentem: *Agricolæ, qui non habent necessaria, circa opera morantur, & aliena non concupiscunt.* Quæ summa est fœlicitas, & opulentia summa. Siquidem, *Omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit, eo quidem certius quam qui cuncta possidet: quia dominium rerum collabi solet: bonæ mentis vsurpatio nullum tristioris fortunæ recipit incursum.* vt perbellè Valer. Maxim. prodit *lib. 4. cap. 4. in proœm.* Nam, *Quæ sunt maximæ diuitiæ? non desiderare diuitias. Quis plurimum habet? Is qui minimum cupit.* vt pulchrè Senec. *de morib.* 16
Venio nunc ad voluptates † Agricolarum, (quibus ego incredibiliter delector) quæ nec vlla impediuntur senectute; & mihi ad sapientis vitam proximè videntur accedere. vt cum *Citerone de senect.* loquens, propositioni secundæ (quòd oblectamentis fruantur Agricolæ, dulcesque reddat agricultura labores) satisfaciam. Cum *Ouid.* pariter *lib. 1. de remed. amoris.*

Rura quoque oblectant animos, studiumque colendi.
Quælibet huic curæ cedere cura potest.

& Virgil. *Georg. lib.*

Frigoribus parto Agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuaque inter se lati conuiuia curant,
Inuitat generalis hyemis; curasque resoluit.

Cætera

17 Cætera superiùs adiecta, † & præfata *quæst. 4. num. 11. & seqq.* & hac eadem *infrà proximè*, & *num. 27. & seqq.* præcipuè *num. 31. 46. 47. 55.* cum *tribus seqq.* patent. Merito ergo
18 *Virgil. Georgic. lib. 2.* exclamat.†

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolas: quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo facilem victum iustissima tellus.

Iterumque ibi.

Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,
Penaque syluarum senem, Nimphasque sorores.

Horat. Epod. Od. 2.

Beatus ille qui procul negotiis
(vt prisca gens mortalium)
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore:
Nec excitatur classico miles truci:
Nec horret iratum mare.
Forumque vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.

& *Sermon. lib. 2. satyr. 6.*

O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere solutæ iucunda oblinia vitæ?

& *epistolar. lib. 1. epist. 10. ad* Fusc. Arist.

Nouisti ne locum potiorem rure beato?
Est vbi plus tepeant hyemes? vbi gratior aura.
Leniat & rabiem canis, & momenta leonis,
Cum semel accepit Solem furibundus acutum?
Est vbi diuellat somnos minus inuida cura? &c.

Nullamque vitam, quam Agricolarum beatiorem, ex Catone Maiore, tradit Leand. Galganet. *de iure Reipubl. lib. 4. titul. 42. de re frumentar. Ciuitat seu de annon. num. 2.* Quod & *Anaxagoræ Clasici* responsum confirmat: Qui interroganti cuiquam, quisnam beatus esset? *Nemo inquit ex his, quos tu fœlices existimas: sed eum in illo numero reperies, quem tibi ex miseriis constare creditur. Non erit ille diuitiis, & honoribus abundans, sed aut exigui ruris; aut non ambitiosæ doctrinæ, fidelis, ac pertinax cultor: in secessu, quàm in fronte beatior.* vt prodit Valer. Maxim. *lib. 7. de sapienter dictis, aut factis, cap. 12.*

Cum igitur non in miserabilium, sed in beatorum numero Agricolam esse reponendum tam aperto superiora demonstrent: neque vt miserabilem
19 † *legis* nostræ *vnicæ* beneficio, forique priuilegio ad Principem in prima cognitione aduersarium trahendi, gaudere sequitur, profiteturque Petr. Gregor. *lib. 3. syntagm. iur. vniuers. cap. 8. num. 19.* & sic stylus, praxisque forensis obseruat.

Neque contraria clariore solutione egent,
20 quàm superiora præstant. Laboriosam † namque agriculturam fatemur; sed voluptatibus plenam, sed oblectamentis refertam.

Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Horatius, inquit, *Sermon lib. 1. satyr. 9.* Cùm omnes ad laborem per peccatum simus damnati, auctoritate in principio relata, ex quo non fori priuilegium nascitur: etsi miseria prouenerit conditionis humanæ, vt diximus *quæst. 2. num. 9. & seqq.*

Neque *Marian. Socin.* † quem pro contraria 21
opinione *Menoch.* refert (vt suprà scriptum relinquimus) eam affirmat, sed an ad Ecclesiasticum Iudicem causam Agricolæ trahant ad Innocent. *in cap. Significantibus, de offic. deleg.* se remittit. Cuius fori electionem, miserabiles ipsos à *lege* nostra *vnica* nominatos, si diuites sint, non habere, spolio, oppressione, Iudicisque secularis negligentia cessante, *de priuileg. pauper. 1. part quæst. 52. numero 35. & 38.* cum multis tradidimus, Neque *Menoch.* aliquam legem, aut rationem pro se adducit, sed profuso sermone ex miserabilium conditione, ad Agricolas immerito descendit. Qua non existente, agriculturæ ratione, nisi alia extet; dubitationi locus præclusus est. In hancque *Borrel.* pro contraria citatus, inclinat.

Neque *Iustinianus* Imperator † in *dict. l. fin.* 22
C. de locat. hanc veritatem impugnat: non enim exercitij ratione, simpliciterve Colonos miseros appellat; sed causatiuè, si à militibus, qui eos defendendos susceperant, iniuriis afficiantur. vt quemlibet alium sic læsum, iure miserum appellaret.

Regulariter igitur, nec miseros, † nec di- 23
uerso iure quàm alios, Agricolas censendos, dicendum venit, in iudicialibus præsertim, & his, quæ ad Iuris conseruationem, & rigorem tendunt, in quibus iure communi vti rusticos debere, nec succurri; tradit Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 4. cap. 604. numero 17.* citatis Alexand. *cons. 75. num. 10. lib. 5. cons. 165. num. 6. & seq. lib. 6. cons. 7. num. 21. lib. 7.* Surd. *de aliment. tit. 6. quæst. 7. num. 6.* & aliis, multis quoque relatis, Sfort. Odd. *de restit. in integr. 1. part. quæst. 9. art. 4. num. 14.* ad plura inde *numeris sequentibus* inferens, Iacob. Menoch. *de recuper. possess. remed. 9.* Farin. *Fragmentor. crimin. 2. part. lit. I. n. 296.* Stephan. Lãberteng. *de contract. glos. 1. num. 161. & seqq. & glos. 7. n. 80. decis. Pedemont. 86. num. 4.* Sebast. *de Medic. de casib. fortuit. part. 1. quæst. 3. num. 30. in fin. vers. Octauo*, Ioan. Baptist. Cost. *de fact. scient. & ignor. regul. 15. per tot.* Alex. Trentac. *variar. resolut. lib. 1. resolut. 2. tit. de legib. & constit. num. 2. vers. Similiter, vers. Declaratur, & vers. Tertio declara, & lib. 2. tit. de exceptionib. resolut. 1. numero 46. vers. Hæc conclusio*, Alderan. Mascard. *de gener. statut. interpret. concl. 9. n. 65.*

Aliis vero multis Agricolæ fauoribus gaudent, quos plena congessit manu, & subtili fuit stylo prosequutus Renat. Chop. *in speciali tractat. de priuileg. rusticor.* A quo, & cæteris præcipua, quò breuiùs liceat, pro more nostro, colligemus.

Et præmissa Agricolarum in sacris literis com- 24
mendatione; † multis repetita locis, quæ expendit Azebed. *in l. 6. tit. 17. lib. 5. nouæ Reg. collect. n. 1.* & aliis comprobari posset: à rei agrariæ vtilitate (vndè multa prouenium) exordium sumamus. Vtilitas autem in aperto est, † quæ ve- 25
luti vniuersum sustinet orbem, sine qua, actum de illo esset. *Nam sine agricultoribus, nec consistere*

mor

UAB Biblioteca de Ciències Socials

mortales, nec ali posse manifestum est, vt Columel. *de re rust. in proœm lib. 1.* inquit, & similiter *regia l. 4. tit. 20. part. 2.* Bouadill. *in polit. 2. part. lib. 5. cap. 9. n. 1.* & Collant. *de re frument. lib. 2. cap. 1. in fin.*

26 Magno ideò semper in pretio † habiti Agricolæ vbique sunt: non in pace modo: sed in bello seruari, *vt quarto Regum lib. cap. 25.* legimus vbi magna illa strage à Nabucodonosor, capta Ierusalem, edita, dicitur: *Et de pauperibus terræ reliquit vinitores, & agricolas.* Repetiturque Ierem. *cap. 52.* Indorum quoque leges, moresque recensens Diodor. Sicul. *rer. antiquar. lib. 3. cap. 10.* hæc prodit: *Secunda Tribus est Agricolarum, qui multitudine superantes cæteros; à bello reliquoque opere liberi, solis agris colendis tempus impertiunt. Sed existimans illos in communi vtilitate versari, ab omni iniuria abstinent. Ita soluti metu agricolæ, terramque liberè colentes, rerum afferunt vbertatem.*

27 Ab omni eos munere † extraordinario, & personali Imperatores immunes reddunt *Constantin. Augustin. in l. 1. C. de Agricol. & censit. lib. 11.* Iustinian. *in l. Denotum, C. de metat. & epidematic.* Alia in id Iura, non tamen (vt verũ fatear;) probantia citat Chop. *de priuileg. rusticor. 1 part. cap. 2.* Apud nos *regia pragmatica* extat, *in Commitiis Matriti anno 1594. die 9. Martij* edita, ita *cap. 7.* decernens *Que no compellan à ninguna persona, que sea verdaderamente labrador, a que de, o socorra a la gente de nuestras guardas, ni a otrà ninguna gente de guerra, de a pie, ni de a caballo, con dinero, trigo, cevada, ni mantenimiento alguno, sino solamente (ofreciendo se necessitad) darles aposento, y cama en sus casas, mesa y manteles en que coman, y otras menudencias, como sal, y vinagre, que les guisen la comida.*

28 A realibus † autem, & patrimonialibus, quamuis non omninò existant immunes (*l. Hi penes, 4. C. de agricol. & censit. lib. 11. l. 1. C. de immunit. nemin. conced. lib. 10. l. omnes, 4. l. obsistere, 9. C. de annon. & tribut. eod. lib.*) benignè tamen cum eis agendum, moderatéque onerandos, in eadem *l. Hi penes, in fin.* Valent. prouidet. Modicumque olim Imperatori soluere solitos, testis est Bald. *in l. Ex hoc iure in fin. D. de instit. & iur.* Quamuis hodiè nil minùs † seruati (dolenter summa cum ratione) *Gail Bened.* 29 affirmat, *in repet. cap. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, num. 698. & seq.* Quin potius, nec spiritum ferè precarium eis dimitti, & deplorat, & dominos meritò obiurgat. Ex humanitate namque in Agricolas, † moderatisque vectigalibus, vbertatem, comestibilium copiam, & Reipublicæ affluentiam magna ex parte pendere, obseruat Renat. Chop. *dict. tract. 1. part. cap. cap. 3.* Belæ Panoniæ regis facto comprobans. Qui (*Bonfinio rerum Vngaricæ, decad. 3. lib. 3.* scriptore) omnibus promiscuè, leuato populo, vectigalia, tributaque remisit. Quo factum refert, vt breui plebs cum nobilitate eo vsque diuitiis creuerit: vt ne minimus quidẽ rusticus, egenus sit inuentus: & è finitimis, nemoque tanti census extiterit, cum Hungari opulentia conferre se possent; qua de re longior nos ex pectat sermo. *Pertinax* Imperator, *decem annorum immunitatem, ac perpetuam libertatem agricolis concessit*; vt prodit Herodian. *lib. 2. in eius vita*, Angelo Politiano interprete.

31 Eaque ratione, neque militare † cogendos Agricolas, imò neque se vltrò offerentes, admittendos, rectissimè *Diocles. & Maxim.* decreuere, *in l. 3. C. qui milit. poss. vel non, lib. 12.* & Valent. *in l. Colonos, 18. C. de agricol. & cens. lib. 12.* Non minus enim reipublicæ interest, à quibus alatur, quã à quib. defendatur habere, tradit Petr. Cabal. *resolut. crimin. casu 294. num. 25.* probatque text. elegans *in d. l. 4. tit. 20. part. 2.* in verbis illis. *Porque Bien assi como a todos plaze con su vida: assi les deue plazer con aquellas cosas que la an de mantener.*

A tutela † etiam rusticum excusari, Imperato- 32
ribus *Adriano & Antonino* placuit quorum retulit *Vlpian.* placitum *in l. Athletæ §. fin. D. de excusation. tutor.* inquiens: *De rusticis autem, & humilibus & illiteratis scribit Paulus ita: Mediocritas, & rusticitas, interdum excusationem præbent, secundum epistolam Diuorum Adriani, & Antonini.*

Immunitatem vero hanc, non nisi re † & opere 33
rusticitatem præstare declarat ibidem: *Cuius qui se negat litteras scire, excusatio accipi non debet, si modò non sit expers negotiorum.* Eius *Iustinian.* Imp. sententiam probat, *in §. Similiter, inst. eod. tit.* ex intellectu Glos. *ibid. verb. literas nesciunt,* & Ioan. Fabri statim in princip. *& regia lex 2. tit. 7. part. 6. vers. E aun el que no sopiesse leer, ni escreuir, si fuesse tan simple, o tan nescio, que no se atreuiesse a fazer la guarda con recabdo.*

Quod si ob inertiam, † vel simplicitatem à 34
tutela agricola remotus sit integra existimatione abibit, Vldiani iudicio *in l. 3. §. vlt. D. eod. tit. de excusat tutor.* & Renat. Chop. *d. part. 1. cap. 5.*

Addens pariter, nec quasi fœnebris, pecuniæ † 35
vsuris rusticum plectendum, qui simplicitate pecunias pupillares non fœnori dedit, vt & *Senatus Parisiens.* decreto, 13. *Kalend. Mai, anni 1574.* decisum prodit.

Eadem præter ea vtilitatis publicæ ratio indu- 36
xit, ne ruralia instrumenta, aratoriavè animalia pro vllo regulariter debito capi pignori, aut executioni submitti queant, iubentibus sic Imperatoribus Constantin. *in l. Executores, 7.* Honor. & Theodos. *in l. pignorum, 8.* Federic. *in authent. Agricultores, C. quæ res pignor. oblig. poss. vel non* ornatque (præter inibi scribentes) Iacob. Menoc. *de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu. 378.* Bernard Alfan. *in collect. iuris ciuil. 913.* Ioan. Baptist Cost. *de remed. subsidiar. remed. 43. n. 4.* cum propè infinitis citatis à Camil. Borrel. *in summ. decis. part. 3. tit. 32. de sentent. executione, n. 377.* Iacob. de Collant. *in comment. pragmat. in fauorem rei frument. lib. 1. cap. 1. per tot.* suntque *Regiæ leges 5. tit. 19. lib. 3.* For. *leg. 3. tit. 27. part. 3. l. 4. tit. 13. part. 5. l. 7. & 8. tit. 11. lib. 5.* Ordinam *l. 5. & 6. tit. 17. lib. 5. nouæ reg. collect. pragmat. sanctio* edita *nona die Martij, anni 1594.* vberius anterioribus prouidens. Ante illam namque, ita demum (communi Doctorum assensu) in aratoriis bobus, vilicisque instrumentis pignoratio, aut exe- 37
cutio prohibita erat, si alia bona ex quibus creditori satisfieret, adessent. non ita pariter, si deficerent. Vt argumento *legis Stipendia 4. C. de execut. rei iudic.* voluit Glos. *in dicta lege Executores, 7. verb. Aratorium & ibid.* Gothofred. *lit. A. Cod. quæ res pignor.* Francisc. Rip. *de peste, tit. de præseruatiu. remed. contra pest. num. 221.* Petr. Duenn. *regul. 275. n. 2.* Montalù. *in d. l. 5. For. verb. Mandamos, in fin. d. tit. 19. lib. 3.* cum aliis, quos recitat Camil. Borrel. *d. tit. 42. 445. vers.*

Declaratur, Collant. *de re frument. d. lib. 1. c. 12. n. 1. verſ. Sed iure communi*, Renat. Chop. *d. lib. 1. t. 17. ad fin. verſ. Sin autem ruſticanus.* Quod non obſcurè *d. l. 3. tit. 27. part. 3.* ea inhibitione facta, monſtrauit: *Ni en bueyes de arada, cuyos quier que ſean, fallando otros bienes del vencido en que ſe pueda complir el juyzio.* adiecitque *idē Gregor. Lop.* dictam quoque *legem Stipendia, & legem Commodis, D. de re indic.* in idipſum allegans. Per *dictam* vero *pragmaticam ſanctionem*, † etiam in bonorum aliorum deficientiæ caſu (tribus in eadem aſſignatis, demptis) pignoratio, aut executio præfatis in rebus ſic *primo* eius *in capite* prohibetur: *Primeramente, que los labradores que por ſus perſonas, o por ſus criados, y familia labraren, no puedan ſer executados por deuda deuida por carta, contrato, o en otra qualquier manera, en ſus bueyes, mulas, ni en ſus bueyes de arar, ni en los aperos, y aparejos que tuuieren para labrar. ni en ſus ſembrados, ni barbechos, en ningun tiempo del anno, aunque no tengan otros bienes; ſaluo por los pechos, y derechos a Nos deuidas, o por la renta de las tierras del ſennor de la heredad, o por lo que el tal ſennor les huuiere preſtado, y ſocorrido para la dicha labor. Y en eſtos tres caſos, quando no tuuie-*
39 *ren otros bienes de que puedan ſer pagadas las dichas deudas. Y que en vn par de bueyes, † mulas, o otras beſtias de arar no puedan ſer executados en los dichos tres caſos, ni por otro alguno.* Idque ipſum antiquiores etiam *leg. 5. tit. 17. lib. 2. & l. 25. tit. 23. lib. 8. noua Reg. collect.* (etſi ſtrictiùs in culturæ ſolum tempore) prouiderant.

40 Ita ſimiliter à publici vectigalis onere † res exercendi ruris gratia exportatas, immunes *Conſtantinus* reddit, illudq; poſtulari vetat *in l. Vniuerſi, 5. C. de vectigal. & commiſ. Regia lege* roborata, *5. tit. 7. p. 5. verſ. Otroſi dezimos, que trayendo ferramientas, algunas otras coſas para labrar ſus vinnas, o las otras heredades que ouiere; que non deue pagar portadgo dellas, ſi las non vendiere.*

Inter Atticas quoq; leges, hanc vnam *Ælianus, var. hiſtor, lib. 5. c. 14.* prodit: *Boue aratorem,*
41 *† qui iugum trahit, vel cum aratro, vel cum plauſtro, ne mactes: quoniam ille etiam Agricola eſt, & humano igeneri laborum ſocius.* Illucque reſpexit Ouid. *Faſtor. lib. 4.*

A boue ſuccinti cultros remouete miniſtri:
Bos arat: ignauum ſacrificate ſuem.

ſimiliter & Plin. *natural. hiſtor. lib. 9. c. 45.* de boue loquens: *Socium enim laboris, agriq; cultura*
42 *habemus hoc animal.* Ad pœnam deinde bouem occidentis † ab antiquis conſtitutam, progreſſus, ſubnectit: *Tenta apud priores cura, vt ſit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omaſſum ediſſe ſe negante, occiderat bouem actumq; in exilium, tanquam Colono ſuo interempto*, Grauiorem (capitalem ſcilicet) hac in re pœnam pro boue occiſſo conſtitutam, tradit Marc. Barr. *de re ruſtic. lib. 2. c. 5.* de boue ſic verba faciens: *Ab hoc antiqui manus ita abſtinere voluerunt: vt c. ſanxerint, ſi quis occidiſſet.* Eandemque apud Phry-
43 *ges, legem* † (ex Æliano *lib. 12. c. 14.* falſo tamen ſcribit Borrel. *d. tit. 32. n. 43.* Prodit autem Stobæ. *ſerm. 42.* Phrygum inſtituto, ſi quis inſtrumentum agricolationi aptum, furto ſuſtuliſſet, vel bouem aratorem furto ſuſtuliſſet: hunc morte mulctari. Diuerſas quoq; pœnas pro minimis etiam ruralibus inſtrumentis furto ſubtractis, recenſet Petr. Greg. *ſyntag. iur. uniuerſ. lib. 37. cap. 4. per tot.*

Apud Nos † *pragmatica ſanctiones* extant, *anno* 44
1598. & 1602. editæ, vitulorum interfectionem, eadem ratione, grauibus ſub pœnis prohibentes, cauentes expreſsè, cauſam que reddentes: *Porque aſſi conuiene al beneficio general de nueſtros ſubditos. y a la labrança y agricultura.*

Quæ autem inſtrumenta ruſtica dicantur, † 45
quæque eorum appellatione veniant, vt pignoratio, extcutiovè in eis fieri nequeat: enumerat, ex *Sabini* ſententia Vlpianus in *l. in inſtrumento, 8. D. de fund. inſtruct. & inſtrum. legat. dictq; leg. Reg.* monſtrant, & tradunt pleniſſimè Collant. *d. tr. lib. 1. c. 4. per tot.* & Borr. *d. t. 32. n. 444. & ſeq.*

Ex quibus à fortiori deducitur, Agricolas ip- 46
ſos † pro debito capi, aut in eorum perſonis executionem nullatenus fieri poſſe, cum & animata inſtrumenta ſint, rebus digniores, ſine quibus, bobus licet, inſtrumentis que exiſtentibus, ruſticum paragi opus non valet. eoſque inter ruſtica inſtrumenta Vlpian. *in d. l. In inſtrumento*; primo loco his verbis poſuit: *In inſtrumento fundi ea eſſe, quæ fructus quærendi gratia parata ſunt, Sabinus ad Vitellium euidenter enumerat. Quærendi: veluti homines, qui agrum colunt, & qui eos exercent, præpoſitiuè ſunt his: quorum in n. ſunt villici, & monitores: præterea boues, &c.* & ibi *in verb. Veluti Gothofred.* inſtrumentorum fundi, partem homines eſſe, vel ſeruos, cæteris inſtrumentis præſtantiores, ex Ariſtot. *1. Politic. 3.* ſtatuat, à Græco ſermone ita ſententia translata *Seruus res quædam poſſeſſio animata eſt, & miniſter omnis veluti eſt inſtrumentum, inſtrumenta omnia antecedens*, Idque ipſum *Plutarch. in Eraſ.* tradit.

Meritò ideò Græcos legum legatores, Renat. Chop. *de priuileg. ruſticor. lib. 1. part. 1. c. 7.* mordet, quod arattum quidem, aliudvè quod Ius operi neceſſarium ob fœnus creditori addici prohiberent: corpora verò his vtentia, necti permitterent, ex Diodor. Sicul. *rer. antiqnar. lib. 2. c. 3.* quia in Gallicos Principes longè iudicio, ac prudentia Græcos anteire iure aſſeuerat, apud quos ſingulari lege ſancirum refert: *Ne ob æs alienum quod-cumque Agricolæ in carcerem abducantur, nevè fundi ruſtici inſtrumenta iure pignoris capi poſſint*, conſtitutione lata, *8. idus Octob. anno 1571. pridie nouas Februarias, anno 1572.* à Senatu probata ſimiliter quoque Regalis *Hiſpana* iã relata *ſanctio anni 1594. die 9. Martij, c. 2.* hac in re decreuit: *Que las perſonas de los dichos labradores no puedan ſer preſos por deuda alguna que no deſcienda de delito en los meſes de Iulio y los ſiguientes, haſta fin de Deziembre, y que el Iuez, o executor que contrauiniere aſſi en lo diſpueſto en el capitulo primero, como en eſte, ſea ſuſpendido de oficio por vn anno; y el acreedor que lo pidiere, por el miſmo caſo aya perdido la deuda, y el labrador que de libre dela.*

Vberiuſque poſtmodum ruricolis proſpiciens, in perpetuum abſque temporis præfinitione *prag. ſanctio Eboræ anno 1619. die 18. Marci*, edita fauorem hunc protraxit, proximè relatæ, conſtitutionis determinationem hunc in modũ extendens *Que lo que por la dicha ley ſe ordena, que las perſonas de los labradores en los meſes de Iulio, y los ſiguientes, no puedan ſer preſos por deuda alguna que no deſcienda de delito:*

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

delito: lo eſtendemos, que tampoco lo puedan ſer en ningun tiempo del anno, ſino es que las deudas ſean contraidas antes de ſer labrador. Y el Juez, o executor, o acreedor que contrauiniere a lo ſuſodicho, incurra en las penas della.

Nec à carceribus ſolum Agricolæ redduntur immunes: ſed occaſio quælibet, quæ à rurali opere eos abſtrahere poſſet; eadem lege arcetur, ſic ſtatuente: † *Que ſin embargo que por la dicha ley ſe les permite ſometerſe al Corregidor*
47 *Realengo mas cercano, y en los lugares eximidos, al de la caheça de la juriſdiciõ donde ſe eximierõ: no puedã de aqui adelante hazer la dicha ſumiſſion, ni otra alguna, ſino que por las deudas que contraxeren ayan de ſer conuenidos en el fuero de ſu domicilio, y no en otra parte.* Decernens pariter (ne aliquo facto rurale opus intermiſſionem recipiat) *Que no puedan ſer fiadores,* † *ſino entre ſi miſmos vnos labradores*
48 *por otros, y las fiançaſ que ſe hizieren por otras perſonas, ſean ningunas.* In idem *præfata antiquior* intenta *ſanctio, cap. 5.* cauit: *Que los dichos no ſe puedan obligar como principales, ni*
49 *fiadores* † *en fauor de los ſennores de los lugares en cuya juriſdicion viuieren; y que ſean nulas las eſcrituras que en lo contrario de lo contenido en eſte capitulo, y de todo lo demas en fauor de los dichos labradores aqui eſpreſſados otorgaren: ſin ambargo de qualeſquier renunciaciones que dellos hizieren; ni los Eſcriuanos den lugar a que ante elles ſe otor guen, ſo pena de que pierdan los oficios, y no puedan vſar mas dellos de di adelante.*

Neque ſolum in perſonis, bobus, aut inſtrumentis executio, aut pignoratio fieri prohibetur: ſed neque in fructibus, † etiam à ſolo ſe-
50 paratis diſponit *anni 1619.* iam *relata* hunc in modum ſanctio; *Que lo diſpueſto por otra nueſtra ley, que los labradores no puedam ſer executados en ſus ſembrados, ſino es en los caſos en ella expreſſados; ſea y ſe entienda tambien que no lo puedan ſer en el pan que cogieren de ſus labores deſpues de ſegado, pueſto en los raſtrojos, o en las eras: haſta que lo tengan entroxado Y entonces quando por alguna execucion ſe les huuiere de vender alguna parte del pan;* † *no ſe les*
51 *pueda tomar, ni vender a menos precio de la taſſa Y no aujendo comprador, ſe haga pago con ello al acreedor.* Duos inſuper in id fauores addens:
52 alterum, ne illi renuntiare † poſſint. *Que lo contenido en eſta, y en la dicha ley en fauor de los labradores, no ſe pueda renunciar ni valga la renunciacion que hizieren della.* Quod regulate
53 eſt, in his quæ in publicæ vtilitatis fauorem † principaliter conceſſa ſunt, licèt renuntiantem ſecundario tangant, ex *text. in cap Si diligenti, 12. de foro compet.* cum ſimilibus de quibus *ſuprà quæſt. 10 n. 99.*

Alterum: vt taxam † in venditione panis à
54 lege Regia præfinitam, in eo, quem ipſi collegerunt, ſeruare non teneantur. Cuius iuſtificationem, & valorem comprobat oſtenditque late *D. Melchior de Soria Epiſcopus Troianus in tract. taxæ panis, cap. 9.*

Dicta quoque publicæ vtilitatis ratione Agri-
55 colarum † cauſas priùs aliis tractandas, breuiter ſummariéque expediendas, *Caliſtrat.* prouidet in *l. 2. D. de nundin.* Iuſtinian. *in auth. de Quæſtore, §. Si vero aliqui ſint Agricolæ, coll. 6.* comprobatque Renat. Chop. *dict. tract. lib. 3. p. 1. cap. 1.* & ante eum Alex. *conſ. 61. n. 6. lib. 6.* & vtroque recentius *Parlador. differ. 137. n. 29.* Inde apud Romanos, nono quoque die nundinas fieri, quo ruriculæ in vrbem ad negotia venirent, reliquis continuis diebus extra vrbem agriculturæ vacarent, lege lata obtentum, profitentur Macrob. Saturnal. *lib. 1. c. 16.* Cicer. *pro* Lut. Flau. Plutarch. *in Coriolan.* Alex. *ab* Alex. *dier. genial. lib. 3. c. 11.* Marc. Varr. *de re ruſtic. lib. 2. c. 1.* Dionyſ. Halicarn. *lib. 2. & 7.* vbi ait: *Nundina nono quoque die celebrantur (vt nunc etiam) quo plebs agreſtis in vrbem ad mercandum conueniebat, ſimendiſque litibus. & ad ſuffragia ferenda de negotiis publicis, quorumuis erat penes populum, aut de quibus Senatus retuliſſet ad eum.* Ita referente Camil. Borrel. *de Regis Cathol. præſt. c. 36. n. 31.* ſequentibusque proſequitur, Fran. Pract. *de inſtit. Reipub. lib. 1. tit. 7.*

Et frugum colligendorum gratia † ferias conſtitutas, quibus ad iudicium trahi ruricolæ ne-
56 queant, *Theodoſ.* Imp. conſtitutio monſtrat in *l. 2. C. de feri.* & *l. 37. t. 2. p. 3.* Illiſque etiam feſtis diebus, neceſſitate poſcente † eiſdem operibus in-
57 cumbere, conceſſum, probat *text in c. fin. eod. tit. de fer.* & dicta à *Nobis de priuileg. pauper. 2. p. q. 65. n. 39. & ſeqq.* proſequiturque Renat. Chop. *d. tract. lib. 2. p. 1. c. 7.* Si quidem (vt ſuprà iam diximus) *res eſt cunctanti inſidioſa agreſtis.* In his autem quæ inſtant, celeritatem vè deſiderant, quibuſque periculum eſt in mora, extra culpam, tunc labor, *d. c. fi.* per quem in operibus his ruralibus exemplificat Sylueſt. *verb. Dominica, n. 9.* imminente pluuia, vel tempeſtate, & prædixerat *ibidem, n. 6.* tradens ex *D. Thom. 2. 2. q. 122.* non prohiberi feſtis diebus ſpirituale opus, vt docere verbo, vel ſcripto: neque opus corporale ſeruile ad ſeruitium Dei; nec corporale commune ſeruis, & liberis, vt prouiſio in neceſſariis ſibi, & proximo præcipuè pertinentibus ad ſalutem corporis ſui, & proximi quæ differri commodè nõ poſſunt: & ſecũdario, in damno rerũ vitando. Et ita pariter colligit Allagon, *in D. Thom. compend. d. loco, artic. 4.* conſentiuntque cæteri Summiſtæ. *Nauar.* (eadem ex *D. Thom.* repetens) *in Manual. c. 13. d. 3. verſ. Quinto,* Eman. Sà, *verb. Feſtum, n. 5.* & ab Andr. Victorel. *in eius annotationib. ibi. additi* Eman. Rod. *in ſumm. c. 122. n. 5. & 6.* Eademque, verſibus quatuor complexa eſt *Gloſ. fin. in dict. c. vlt. de fer.* Neque diſſenſere ab his antiqui, in feſtorum ſuorum obſeruatione, ſic *lib. 1. Saturnalior. c. 16. Macrobio* referente: *Vmbro negat eum pollui, qui opus, vel ad Deos pertinens, ſacrorumvè cauſa feciſſet, vel aliquid ad vrgentem vitæ neceſſitatem actitaſſet. Scæuola denique Conſultus, quid feriis agi liceret, reſpondit:* Quod prætermiſſum, noceret. *Quapropter, ſi bos in ſpecum decidiſſet, eumque paterfamilias adhibitis operis, liberaſſet; non eſt viſſus feriis poluiſſe: nec ille, qui trabem tecti fractam fulciendo, ab imminenti vindicauit ruina. Vndè & Maro (omnium diſciplinarum peritus) ſciens laborari ouem, aut lanæ purgandæ, aut ſcabiei curandæ gratia: pronunciauit tunc ouem per ferias licere merſari, ſi hoc remedij cauſa fieret:*

Balantumque gregem fluuio merſare ſalubri.

Adiiciendo enim ſalubri, *oſtendit, auertendi morbi gratia tantummodo; non etiam ob lucrum purgandæ lanæ cauſa fieri conceſſum.*

Ex ſuperiori quoque ratione è multis 58
conſortibus litis, † vno ad litem peragendam in

vrbe retento, cæteros in domos remittendos suas, ne plurium absentia, aliquid res agraria detrimenti accipiat; *Iustinian.* cauit, *in dict. auth. de quæstore, §. Si vero forsitan, coll. 6.*

Non item quemadmodum in vrbana, ita in ru-
59 stica prædia inuecta, † aut illata à conductore, esse pro pensione tacitè locatori obnoxia, vel hypothecæ subiecta; elegans *Vlpiani* responsum probat *lib. 28. ad edict. in l. Solutum, 11. §. Solutam, vers. Planè, D. de pignorat. action.* & clarius *lib. 1. Membranar.* (moribus comprobatum dicens) *in l. Eo iure, 4. D. in quib. caus. pign. vel hypoth. tacit. contrah.* vbi *Eo iure vtimur*, ait, *vt quæ in prædia vrbana inducta; illata sunt; pignori esse credantur, quasi id tacitè conuenerit: in rusticis contra obseruatur.* Aduertuntque Accurs. & Bald. *in l. Certi Iuris, C. de locat.* Renat. Chop. *d. tract. lib. 2. c. 3. vers. Est & alia differentia.* iamque diximus, *quæst. 5. numero* 58. Idque non in primo tantum conductore, sed in secundo cui primus locauit, *Paul.* respondit *in l. Si in lege, 24. §. Si Colonus, D. locat.*

Priuilegium aliud rusticis *Iustinianus* confert
60 † *in nouel. constit. Ne quis mutuum dans agricolis, &c.* verbis istis: *Nemini cuiusvis conditionis, etiam militi fœnerari licèt Agricolis, vltra vicessimam quartam sortis partem annuam: ne ob id, terram, boues, aut aliud pignus ab eis accipere: contra facientes, actione cadit.* Quod prosequitur Renat. Chop. *d. tract. lib. 1. cap. 8.*

61 A præsumptaque vsurarum fraude † rusticam ignorantiam excusare, tradunt Ias. *in l. Si quis id quod, num. 32. D. de iurisd. omn. iudic.* Chop. *dict. tract. de priuileg. rusticor. part. 2. cap. 4. vers. Ruricolæ.* Bartol. Cæpol. *in tract. de simul. contract. casu 6. princip* ex Glos. *in l. Cum allegas, C. de vsur.* Alphons. Modit. *dubitation. & resolution. lib. 2. §. Magistratuum, seu Prætorum edicta, dubio 6. num. 11.* Prosper. Farinac. *prax. crimin. quæst. 162. num. 4. & quæst. 163. num. 127. & 128.* Sfort. Odd. *de restit. in integr. part. 1. quæst. 9. art. 6. num. 35.*

In cæteris etiam regulariter casibus, in quibus
62 contrarium † à Iure expressè non cauetur, rusticos excusari, dixère Bart. *in l. Non fatetur, n. 12. D. de confess.* Alex. *in l. Iustè, num. 36. D. de acquir. haredit. & consil. 127. num. 2. lib. 3. cons. 1. num. 5. lib. 6. & cons. 165. num. 11. eod. lib.* Deci. *in l. Fœmina, n. 82. D. de regul. iur. & in l. Si quis id quod, num. 35. D. de iurisd. omn. iudic. & ibid.* Curt. *n. 36.* idem Deci. *in cap. Pastoralis, num. 68. de except.* Bald. *in l. 1. num. 3. quæst. 1. C. de fideicommis.* Bero. *cons. 120 num. 27. lib. 1.* Tiraq. *de pœn. tempor. caus. 11. num. 1. & seqq.* Thom. Grammatic. *decision. 76. numero 10. & 11.* Marsil. *in singul. 450.* Capic. *decision. 159. numero 22.* Menoch. *de recuper. possess. remed. 9. numero 25. & de præsumption. lib. 6. præsumption. 23. numero 16.* Mascard. *de probationib. lib. 2. conclusion. 639. numero 13. & lib. 3. conclusion. 1285. numero 1.* Cardin. Tusch. *practicar. conclus. lit. E. conclusion. 320. numero 53. lit. I. conclusion. 11. numero 9 & 10. & lit. V. conclusion. 371. & seq.* quos refert, & sequitur Farinac. *2. part. fragmentor. crimin. liter. I. numero 274.* materiam sequentibus prosequens.

Plures autem in quibus nominatim Iura ru-
63 sticis † opitulantur, enumerat Sfort. Odd *de rest. 1. part. quæst. 9. numero 29. & seqq.* quos ordine ab ipso descriptos, cursim designabimus. Primum, ex *l. 2. in fin. D. de iure Fisc.* quæ rusticum excusatum reddit, qui non detulit. Secundum, ex *l. Si quis id quod, & ibi* Bart. *in §. Serui, numero 7. D. de iurisd. omn. iudic.* tutum rusticum dicente, qui album deleuit. Tertium, ex *l. 1. in fin. D. de edend.* à non editione excusante. Quartum, à vera contumacia, & multa, ex *l. 2. D. si quis in ius voc. non ier.* Quintum, ex *l. Diuus, D. de restit. in integr.* quæ verum etiam contumacem rusticum ad appellandum admittit. De quo nos latiùs infrà, à pœna quoque *legis Si quis in tantam, C. vnde vi*, rem nempè suam inuadentem liberari, *num. 34.* Sextum casum assignans, dicit. Qua etiam de re, latè Chop. *dict. 2. part. cap. 5. in princip. vers. Secundo*, Menoch. *dict. casu 194. numero 15. &* Farinac. *quæst. 175. numero 9. & 10.* Septimum, suprà proximè assignatum, *numero 61.* profert. Octauum, quando rusticus contra leges pœnales positiuas, in his, quæ non sunt de genere prohibitorum contraxit. allegat *Menoch.* post alios, *de arbitrar. lib. 2. casu 194. numero 53.* Nonum, ex *l. Cùm de indebito, D. de probationib.* ab onere probandi indebitè solutum, rusticum releuante. A qua & aliud infrà in id deducimus. Decimum, in non opponente declinatoriam ante consensum in Iudicem, ex Menoch. *dict. loco, numero 63.* Specul. Angel. Alciat. Paris. & aliis. Inferiusque *Nos, num. 75.* Vndecimum, non solum incontinenti; sed quandocumque erroneam Aduocati confessionem posse rusticum reuocare, *num. 39.* profert, *Menoch.* citato *dict. casu 194. num. 61.* addicimusque *infrà, num. 79.* Duodecimum, ob non vindicatam testatoris necem, ante eius tabulas apertas, ex *l. 3. §. Si quis ignorans, D. ad S. C. Sylan.* ignorantiam excusante, & Menoch. *vbi suprà, num. 46.* post Alex. *in l. 1. num. 10. C. ad Sylan.* & Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 3. num. 1.* Decimum tertium, si mulier rustica non petiit tutorem filio antequam ad secunda vota conuolaret, ex *l. 2. §. Idoneos, & §. seq. D. ad S. C. Tertul. Menoch. repetito casu 194. n. 66.* Decimumquartum, in rustico Iudicis præcepto non obtemperante, ex *dict. l. 2. §. 1. in fin. D. si quis in ius voc. non ier. l. 1. in fin. D. de edend.* & Natt. *consil. 598. numero 7.* traduntque idem Renat. Chop. *de priuileg. rusticor. part. 2. cap. 3. versic. Eodemque argumento*, & Alexand. Trentacinq. *variar. resolution. lib. 2. titul. de exception. resolution. 1. numero 48.* Conueniuntque *infrà* dicenda, *num. 70.* Decimumquintum, in rustico iuri suo renuntianti, de quo non fuerit certioratus, ex Tiraquel. *in l. Si vnquam, in præfation. numero 102.* Marsil. *singul. 17.* & Menoch. *dict. casu 194. numero 76.* Decimumsextum, limitationem *legi Si quis maior, C. de transactionib.* assignat, à cuius constitutionis pœnis rusticum excusari, *numero 14.* affirmat, Cagnoli sententia in *eadem leg. numero 16. 24. & 25.* Decimumseptimum, si rusticus intra præfinita tempora bonorum possessionem non petierit, ex *l. penult. C. qui admit.* Menoch. *dict. loco, numero 62. inferiùsque* notamus, *numero 68.* Et an id indistinctè verum sit, an ita demum, si rusticus consulere peritiores non valuit, *numero 46.* examinat. Decimumoctauum, nisi rusticus rei suæ valorem ignorans, minori eam pretio vendidit, quem iuuari donec contra eum scientia probetur, tradit ex

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ex Menoch. *dicto casu* 194. *numero* 45. & aliis, ita pariter Alphons. Modit. *dubitation. & resolution. lib.* 2. *in* §. *Magistrat. seu Pratorum edicta dubit.* 6. *numero* 10. Decimum-nonum, vt rusticus solita arma sua deferens, *pœna capit.* 1. §. *Si quis rusticos, de pac. tenend.* non plectatur, ex Bald. Cœpol. Nouell. Menoch. *dicto casu, numero* 75. Vigesimum; si rusticus variauit in testimonio, vel in scripturis producendis, sibi contrarius extitit, Quam latè examinat assertionem *toto artic.* 7. *numero* 51. *& seqq.* Quorum casuum aliqui, (quia vel clariori expositione, vel additione ornatuque egent) si petantur, non vertendum vitio, sed necessitati parcendum, seruiendumque vtilitati,

64 In casibus autem (vt ad institutum sermonem se conuertat oratio) à iure expressis † ipso iure rusticitatem excusare, in aliis autem non expressis, restitutionis saltem ope, æquitate iudicisque officio ei subueniendum; dixere Parpal. *in l. Si quis maior, numero* 2. *vers. Secundus casus, Cod. de transaction.* Rip. *in tractat. de peste, & seq.* Iacob. Menoch *de recuper. possession. remed.* 9. *post numer.* 26. *& de arbitrar. dicto casu* 194. *numero* 4. *versic. Rusticum ipso iure & num.* 83. Quorum probat iudicium Farinac. *fragmentor. criminal. dict. lit. I. numero* 294. eiusdemque fuit voti Renat. Chop. *de priuileg. rusticor part.* 2. *cap.* 1. Alexand. Trentacinq. *variarum resolutionum, libro* 1. *titul. de legibus, & constitutionibus resolution.* 2. *in fin. vers. Regula illa, & lib.* 2. *titul. de exceptionibus resolut* 1. *numero* 46. *in primo casu, & vers. secundus casus, & nu.* 47. *assentiturque* Sfort. Odd. *d.q.* 9. *num.* 25. *& seqq. & numero* 61. *& quæst.* 10. *numero* 21. *& seqq.*

65 Generaliterque, tam in ciuilibus, † quàm criminalibus (ad pœnam saltem ordinariam vitandam) rusticum excusari probant, *text. in l.* 3. *C. de defensor. ciuitat.* in verbis illis: *Innocens, & quieta rusticitas, &c. l. Si quis id quod,* 7. §. *Doli mali,* (in illis: *quod si per imperitiam, &c.*) *D. de iurisd. omn. iudic. dict. leg.* 2. §. *fin. D. si quis in ius voc. non ier. & l.* 1. §. 1. *D. si quis ius dicent. non obtemper. &* profitentur Aym. Crauet. *consil.* 18. *numero* 13. *& seq.* Cardin. Dominic. Tusch. *practicarum conclus. litt. R. conclus.* 372. *numero* 16. Farinac. *dict. lit. I. numero* 285. Ioan. Cephal. *consil.* 708. *numero* 78. *lib.* 5. Alphons. Modit. *dubitation. & resolut. lib.* 2. *dict.* §. *Magistratuum, seu Pratorum edicta, dubit.* 6. *numero* 3. *& seqq.* Franc. person. *consil.* 26. *n.* 10. *lib.* 1. Cost. *de facti scient. & ignorant. regul.* 15. *n.* 4. Adrian. Negus. *respons. siue disput.* 494. *n.* 11. *& seq.*

66 A subreptionis † quoque, vel obreptionis vitio rusticitatem excusationem præstare, dixere (cum *text. in cap. super literis,* 20. *de rescript.*) Glos. *ibi verb. Smplicitatem,* & Abb. *numero* 6. Crauet. *consil.* 2. *numero* 15. *vers. Considero etiam quod iste impetrans est persona rustica, cui facilius ignoscitur circa ista vitia obreptionis, & cons.* 68. *n.* 12. *in fin.* Menoch. *d. casu* 194. *n.* 31. Farinac. *d. lit. I. n.* 284

67 A solutione etiam in futurum † pensionis, vel tributi, diutinæ, & vniformis annuæ præstationis virtute rusticitatem liberare, neque obligationem eas tunc inducere præstationes (eleganti *Pauli* responso, *in l. Cùm de indebito,* 25. §. 1. *D. de probationibus* aduersanti *leg. Cùm de in rem verso,* 6. *D. de vsur.* satisfaciens) eruditè *Cynus* probat, *in l. Si certis annis,* 28. *Cod. de pact. numero* 6. *quæstione* 5. his verbis; *Quinto quæro: mulier, minor, miles, vel rusticus, longo tempore soluit mihi par caponum: ago contra eum & causam habilem allego, ad quam probandam adduco, quod longo tempore soluis: nunquid sufficit, Videtur quod sic, vt dict. leg. Cùm de in rem verso, qua loquitur indistinctè, & generaliter; ergo generaliter intelligenda, D. de public. l. de pretio. è contrà quod non: quia eadem est ratio partis ad partem; & totius ad totum, vt D. de rei vindic. l. Qua de tota, & de vsur. l. Qui scit: Sed lex dicit, quod si aliqua persona de præditis soluit; quod solutio non facit præsumi debitum: non in istis, argum. D. de probationib. Cùm de indebito,* §. 1. *Et ista est quorumdam Modernorum sententia. Ad l. cùm de in rem verso, Resp. Quod licet generaliter loquatur: non debet ita intelligi generaliter, quando reperitur ratio alterius legis, qua distinguat, vt D. de testib. l. Quæsitum: at hic reperitur ratio distinguens, in præallegato* §. 1. *Ita recitando pertransit* Pet. Probatissime huic assertiuntur opinioni Doctores; Specul. *in tit. de restit. spoliat.* §. 2. (incip. *Nunc dicamus*) *numero* 8. sic *dictæ legis Cum de in rem verso* dispositionem nominatim limitans: Cuius recitant, probantque iudicium Bald. *in l. Solent,* 6. §. *Non vero, numero* 7. *D. de offic. proconsul. & legat. & in cap.* 1. §. 2. *quid sit inuestit.* Alexand. *consil.* 50. *numero* 19. *lib.* 5. Rip. *in tractat. de peste, titul. de remed. præseruatiu. numero* 243. cum aliis relatis à Menoch. *de præsumption. lib.* 3. *præsumption.* 131. *numero* 70. *vers. verum à præditis,* Ioan. Baptist. Cost. *de fact. scient. & ignor. cent.* 1. *distinct.* 43. *num.* 5. Adrian. Negusant. *responsor. siue disputat. quæstion.* 315. *numero* 11. Renat. Chop. *dict.* 2. *part. cap.* 1. *versic. excutiamus;* Agricolam ideo binorum caponum solutionem detrectantem, quos per decennium quotannis pensitarat; nec interdicto *vti possidetis,* nec alia actione esse adstrictum; nisi ius pensitationis annuæ, vinculumque obligationis manifestè probetur; firmat, multisque pariter venustè exornat. Quod aduersus dominos, quibus ex liberalitate quadam, per longissimum etiam tempus, seruitia rustici præstare consueuerunt, fortius vrget. Non enim dominis longissima hæc præstatio ad eam in futurum, inuitis rusticis, exigendam, ius tribuit, præteritamvè obligationem arguit, vt dicunt Socin. Iun. *consil.* 98. *numero* 33. *& seqq. lib.* 3. Bertrand. *consil.* 91. *num.* 1. *lib.* 1. Bertazol. *consil. crimin.* 420. *num.* 4. *& 6. lib.* 2. *& ibid.* Claud. Bertazol. *in addition. lit. D.* hisque relatis, Ioan. Vincent. Honded. *consil.* 100. *numero* 72. *tom.* 2. etsi dissentiant multi, quos refert Menoch. *dict. præsumpeion.* 131. *numero* 70. generalem regulam ex *dicta lege cum de in rem verso* constituens: *ex diutina* nempe, *vniformique præstatione, & titulum in præteritum argui; & obligationem in futurum induci.* Notaruntque sic *in ea* Bart. *num.* 14. *versic. Sed si non soluisset,* Fulgos. *numero* 9. *versic. Aliquando soluisti,* Florian. *numero* 11. Salicet. *numero* 4. *&* 11. Couarruu. *in cap. Possessor,* 2. *part.* 6. 4. *numero* 2. *de regul. iur. libr.* 6. Ferdinand. Vazq. Menchac. *controuers. illustr. lib.* 2. *cap.* 61. *numero* 3. & plenissimè *eod. lib. cap.* 83.

per tot. materiam hanc ad saturitatem discutiens, multique discutiunt alij, à Menoch. *dict. præsumption. 131. numero 59.* relati, cum quibus ipse quoque in rusticis profitetur, idem, per *text. in l. Litibus, 19. C. de Agricol. & censit. lib. 11.* aliisque fundamentis sequentibus numeris confir-
68 mat, ab Ecclesia, & fisco sumptis, in quibus *dict. legis Cum de in rem verso.* dispositionem procedere, ex magis communi opinione tradit.

Ad bonorum possessionem petendam, † diem rustico non cedere, Imperator Constant. sanxit, *in l. Quicumque, 8. C. qui admitt. ad bonor. possess. poss.* Cùm.

Nec raucilites pertulit ille fori.

vt *Claudian.* ait, eóque adducto *Chop.* exornat *dict. casu 94. numero 62.* Sfort. Odd. *de restit. in integr. dict. quæstion. 9. numero 45. & seq.* iamque supr. aduertimus.

69 Solemnes in vltimis rusticorum elogiis † formas, testiumque numerum Iustinian. Imper. *in l. vlt. C. de testam.* remisit, & nostri quoque remisere in *l. 5. tit. 2. lib. 5.* Ordin. & *in leg. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ reg. collect.*

70 A contumacia † rusticum eximit Paul. *in l. 2. §. 1. D. si quis in ius voc. non ier. & ibi* Alex. *numero 4.* Rip. *de peste. tit. de remed. præseruat. numero 229.* Renat. Chop. *dict. tract. lib. 3. part. 1. cap. 2.* Alphons. Modit. *dict. lib. 2. §. Magistratuum, seu Prætorum edicta, dubit. 6. n. 11.* Simplicitas in causa est, quæ (vt *Phillis Demophonti*) apud *Ouid.* ait:

Digna fauore fuit.

quæque bonam fidem arguit, dolum excludit; quo semoto, vera etiam contumacia, eiusque pœna abest. Declarant sic Curt. *in dict. l. 2. §. 1. numero 6.* Roland. à Vall. *conf. 47. num. 42. vol. 2.* Franc. Viu. *decis. 138. numero 38.* Ioan. Anton. Bellon. *conf. 5. num. 160.*

Ob veram ideo aliàs contumaciam, non de-
71 negari † rustico appellationem, iuraque propter veram contumaciam appellationem denegantia, in rusticis non procedere, notauit singulariter Philip. Franc. *in cap. Nicolao, ad fin. num. 20. de appellationib.* quem probat Stephan. Gratian. *decis. 111. numero 3.* supraque iam obiter tetigimus. Neque enim facile doli, fraudisvè suspitione
72 † onerandus Agricola est, cuius rusticitas simplicis animi coniecturam capiendam adstruit, vt ait Bald. *in rubr. C. de rer. permut. vers. Item quæro donatio, & in l. Precibus, vers. Quid ergo si petiit, C. de impuber. & alis subsist.* eoque relato Chop. *dict. tract. 2. part. 4. vers. Adiice*, Sfort. Odd. *de restit. part. 1. quæst. 9. n. 17.*

73 Inde à periurio † quoque vbi de damno vitando agitur simplicitatis prætextu rusticum excusari dixit Castrens. *conf. 377. num. 2. lib. 2.* relatus, sequutusque à Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 119. numero 3.* Et non nisi in casibus à iure expressis procedere id velit Prosper. Farin. *de falsit. qu. 160 numero 293. & fragment. crimin. 1. p. lit. D. nu. 3.*

74 Ab infamiaque † hunc liberari, vt à tutela non amoueatur, licet sine iudicis decreto administrauerit, etsi potuerit peritiores consulere, (cum Paulo Castrens. *conf 356 incip. Postquam iste tutor, col. fin. lib. 1.*) profitetur Cardin. Dominic.
75 Tusch. *practic. concl. lit. S. concl. 255. num. 2.*

In dilatoria, † declinatoriavè exceptione ante litem contestatam, vel consensum in iudicem opponenda, si eo non opponatur tempore, ius rusticitatem conseruare, dixere, Angel. *in l. fin. C. de except.* Ripp. *de remed. præseruat. contra pest. numero 231.* Alciat *in l. Venia, numero 12. C. de in ius voc.* Socin. *in l. de die, §. si seruus, numero 3. D. qui satisd. cog.* Menoch. *dict. casu 194. num. 38.* eisque relatis, Sfort. Odd. *de restit. part. 1. quæst. 9. num. 38.*

Rustica item simplicitas induxit, vt aduocato præsente † positionibus respondere rusticis liceat, 76
testibus Marant. *de ordin. cogn. part. 6. titul. de posit. nu. 16.* Grauat. *in annotat. ad vestri in praxi. tit. depositions. lib. 5. cap. 14. n. 30. 31. & 32.* in rustico id sagace limitante.

Quinimò pro rusticis ad respondendum po- 77
sitionibus † Aduocatos, admitti voluit (post Host. *in cap. Dilecti, de iudic.* cuius notabile dictum affirmat Abb. *in cap. Pastoralis, 14. numero 9. eod tit.* quem sequuntur Marsil. *singul. 450. n. 2. &* Adrian. Neguss. *respons. siue disput. 442. numero 71. & seq.*

Cùm pro aliis non modo respondere aduoca- 78
tis, † vel Procuratoribus non liceat, sed ne his præsentibus, sed longè semotis præstandum à partibus esse responsum, profiteantur Specul. *in titul. depos. §. Tertio dicamus, num. 7.* Bald. *in l. 2. nu. 6. vers. in contrarium, C. vt lite pend.* Abb. *vbi proximè, num. 8.* Octauian. Vester. *in dict. cap. 14. n. 33. vers. Vnde mea.* Adrian. Neguss. *dict. loco, numero 70.* communi praxi id obseruatum addens.

Quandocumque autem erroneam aduocati 79
confessionem † rusticum posse reuocare (post antiquiores, quos adducit) asserit Iacob. Menoch. *dict. casu 194. numero 64.* Sford. Odd. *de restit. dict. 1. part. quæst. 9. num. 39.* Renat. Chop. *dict. tract. lib. 3. part. 2. cap. 1.*

Etsi clienti regulariter Aduocati confessio † 80
obstet, ni sit incontinenti reuocata, ex *l. 1. & 3. C. de error. Aduocator.* Qua de re plenè Ioseph. Mascard. *de probationib. part. 1. concl. 369. nu. 1. & seqq.* præcipuè *nn. 4. & 5.*

Generaliterque rusticæ simplicitati subue- 81
niendum † vbicumque æquitas mouerit iudicantem (ex *Vlpiani* responso *in leg. 1. §. fin. D. de edend.* Pauli in *l. Cum de indebito, 25. §. fin autem, D. de probat.* Calliistrati in *leg. ex quibusdam 2. in ord. §. vlt. D. de iure fisc.* Innocent. III. *in cap. Super litteris 20.* & ibi Glos. *verb. simplicitatem, de rescript.* & in *cap. Cùm vniuersorum, 8. de rer. permut.* & Cypriani *in cap. 3. de consecrat. dist. 2.*) protulere Abb. *in dict. cap. Super literis, nu. 6.* Anchar. *conf. 375.* Adrian. Neguſant. *respons. siue disput. 494. num. 12.* Alphons. Modit. *dubitationum, & resolut. lib. 2. §. Magistratuum, & Prætorum edicta dubit. 6. per tot.*

Quibusdam ideo placuit sine inuentarij con- 82
fectione † hæreditatem rusticum adeuntem, vltra illius vires non teneri, & si aliis displiceat, vt ex Phanut. *de confectione inuentar. 2. memb. part. 2. numero 47.* Mangil. *de imput. quæst. 132. num. 48. & seqq.* Sfort. Odd. *dict. quæst. 9. num. 22.* Borgnin. Caualc. *de curat. num. 104.* Renat. Chop. *d. tract. 2. p. cap. 3.* Menoch. *dict. casu 194. num. 66. & seq.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. titul. de exceptionib. n. 46. & seqq.* apparet.

Aduersus Agricolas tandem (*Quinti Mutij* sequutus arbitrium) Vlpianus *in l. 1. §. de eo, D. de aqua pluu. arcend.* actionem † de aqua pluuia ar- 83
cenda, his verbis denegat: *De eo opere, quod agri colendi causa, aratro factum sit: Quintus*

Mutius

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Mutius ait, non competere hanc actionem.

Longiora in id appetens Renat. Chop. *d. tract.* Marc. Mantuan. *observation. lib.* 1. *observat.* 10. cæteroſque in diſcurſu relatos conſulat.

VTRVM MERCATOR MIſerabilis ſit perſona? Legis noſtræ vnicæ priuilegio, quibuſque aliis gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars præponitur* vſque ad numer. 9. *ſeqq. impugnatur, & componitur.*
2 *Relegatorum vices ſuſtinent Mercatores.*
3 *Mercatorum inexplebilis cupiditas.*
4 *Cupidi, & auari idem tormentum in ſeruando, vel amittendo, quod in quærendo ſuſtinent.*
5 *Mercatores etiam diuites, propter aduerſæ fortunæ proximitatem, inter pauperes numerari poſſunt.* Vide num. 12.
6 *Aleatoribus (quorum nec lucrum ferè diſcerni, nec perditio poteſt) Mercatores comparantur.*
An idem de præſenti, quam de proxima miſeria ſit indicandum? ibi, & nu. 12.
7 *Mercatores, an & quando infirmis comparentur?* & num. 13. & 15.
Per mare, vel periculoſa loca iter faciens, infirmus, & in mortis articulo conſtitutus dicitur, & neque inter vinos, neque inter mortuos reponi poteſt. ibi.
9 *Argumentis contrariis ſatisfit*, & numer. ſeqq.
10 *Miſera mortalium vita, mille dolorum cauſis ſubiecta, totaque ſeruitium eſt.*
11 *Omnes auaritia, & cupiditate tenentur.*
12 *Fortunæ volubilitatem omnes experiuntur, quæ ſolum conſtans in leuitate ſua eſt.*
Ei qui ſe in neceſſitate poſuit, an faueant iura? ibi.
13 *Per loca inſidioſa, iter facturus, periculoſamve nauigationem, veluti infirmus, & in mortis articulo conſtitutus tenetur conſiteri.* & n. 15.
14 *Mercatores iter facientes, in thelonæis, & pedagiis, aliouè modo grauati, aut iniuria affecti, ad Principem conuolare, aduerſariumque deferre in prima cauſæ diſcutione poſſunt, non alij*, & duobus numer. ſeqq.
17 *Mercatiles cauſæ ſummaria ſunt, ex bono, & æquo ſpretis apicibus iuribus decidendæ.*
18 *Ex vna cauſa agens, & aliam probans, inter mercatores obtinet.*
Alius repellitur, etſi diuerſa cauſa experiatur. & num. ſeq.
20 *Inter mercatores, qualiſqualis petitio, in ſcriptis, ore tenus, aut incerta, parte quoque opponente, admittitur.*
21 *Inter alios, libellus offerendus eſt, & incertus, aut generalis non admittitur.* & num. ſeq.
23 *Sententia incerta firmitatem non obtinet.*
24 *Nudum inter mercatores pactum, vim ſtipulationis habet.*
25 *Extraiudicialis confeſſio, abſente parte facta, in mercatorum curia, quemadmodum in Eccleſiaſtico foro probat.*
26 *Vnico teſti, cum aliis adminiculis, plena inter mercatores adhibetur fides.*
27 *Actio, & paſſio in eodem ſubiecto conſiſtere nequeunt.*
28 *Conſuetudine, mercatorumque ſtylo obtentum, vt ſibi ſoluere mercator poſſit.*
29 *Lucrum ceſſans ratione debiti non ſoluti, negotiari non ſolitus petens, ab vſurarum labe immunis non eſt.*
36 *Aliter negotiari ſolitus, ſi ob non factam debito tempore ſolutionem, lucrum perdidit.*
31 *Celebrati contractus locus, eaſdem quas domicilij, & originis vices ſuſtinet.*
Et an potentius tribuat? nu. ſeq.
33 *Mercator alio tendens, an in contractus loco conueniri valeat?* & duobus numer. ſeqq.
36 *Ad nundinas venientes, earum tempore durante, pro debitis in alio contractis, conueniri nequeunt.* Limita numero ſeq. *pro contractibus iiſdem ipſis nundinis celebratis.*
38 *Agere nemo compellitur.*
Fallit mercatorum gratia. num. ſeq.
40 *Immobilia non poſſidens, ſatisdare nemo omninò debet.*
41 *Mercator merces habens, immobilia non poſſideat licèt, à ſatisdandi onere liberatur.*
42 *Ei ſcripturæ credi non debet, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria debitorem conſtituit.*
43 *Mercatorum libris, an & quando in ipſorum fauorem credatur?* & ſeq.
45 *Librorum conficiendorum qualitates, vt mereamur fidem,* remiſ.
46 *Conſuetudo inducere poteſt, non ſolum vt libris mercatorum ſolemniter confectis, etiam pro eis credatur: ſed etiam vt vim publici inſtrumenti cum hypotheca habeant, executionemque paratam.* & n. 47.

QVÆST. XIV.

TOt maris, tot pericula terræ, † quibus opes, & vitam aſſiduè mercatores exponunt; tot quibus anguntur curæ, patiuntur labores: inſita eis præ cæteris habendi plura cupido: ea perdendi metus, & proximitas, non ſolum eos miſeros oſtendunt; ſed miſerrimam ſuſtinere conditionem. In primis enim relegatorum † vices tenent, quos miſeros nemo negabit, ſuoque loco diximus: voluntarium, exilium, & duriora climata ſufferentes, à coniugibus, liberis, amicis, & cognatis ſæpè longè remoti, vt breuiter *Horat.* cecinit, *epiſtolar. libro primo epiſtola prima.* 1

Impiger extremos curris mercator ad Indos.
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

Quod & illorum inexplebilem cupiditatem, † & auaritiam ac miſeram per conſequens conditionem (vt iam quoquè diximus) non obſcurè demonſtrat. Quippe quos. 2 3

Neque feruidus æſtus
Dimoueat

Dimoueat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum.

vt itidem *Horat.* inquit *sermon. lib. 1 satyr. 1. & Carmin. lib. 3. in auaros:*

Neque fernidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Duratæque solo niues
Mercatorem abigunt.

4 Vnde fit, vt idem in seruando, † vel amittendo, quod in quærendo tormentum perferant, iuxta dicta à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 6. num. 77.* non mediocris infœlicitatis species.

5 Aduersæ quoque fortunæ proximitas, † vt diximus, hanc probabiliorem partem reddit. Quæ adeò insequitur Mercatores, vt diuites etiam, inter pauperes connumerari posse efficiat. Cum ad oculi ictum eorum statum sors mutet, quodque longissimi pararunt labores, breuissimum temporis spatium auferat, maris ingluuies absorbeat, prædonum occupet incursus, forum insidiæ, hostium immanitas perdat, flama voret, aut mergat vnda. Si quidem, *Momento mare euertitur: eodem die vbi lusserunt nauigia, sorbentur.* vt ait Senec. *epist. 4.* Aleatoribus † ideo (quorum nec lucrum ferè discerni, nec perditio potest) Mercatores eruditissimus comparauit Soto *de iustit. & iur. lib. 6. quæst. 2. art. 2. col. 2. paulò ante med.* Cúmque idem de præsenti, quam de proxima miseria sit iudicandum (ex latè traditis à *Nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 4. §. 2. num. 121. & seqq.* & inter miseros non inferiorem pauperes locum teneant) eorum vices, hac quoque ratione Mercatores tenere, consequens est.

7 Infirmorum † pariter (quos *lex nostra vnica* miseros declarat) ad mercatores comparatio huic præstat sententiæ robur. Comparatio autem ex eo descendit; quod non nisi per mare, aut periculosa sæpè loca negotiatio, mercaturaque exerceatur: per mare autem, vel loca periculosa iter facientem, infirmum, & in mortis articulo constitutum dicunt Gomez, *de infirmit. resign. quæst. 8. per tot.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. casu 61. num. 2. & seqq.* & cum multis resoluit Francis. à Coriolan. *in tractat. de casib. reseruat. 1. part. sect. 2. artic. 16. vers. Circa hunc articulum, & vers. seq.* vbi constituta (secundum aliquos) inter periculum, & articulum mortis differentia (vt *Articulus* sit, quando mors proximè instat, estque moraliter certa, ac ferè ineuitabilis: *Periculum*, quando est probabile dubium, & frequenter solet tali in casu mors accidere, quemadmodum in actuali bello, longa nauigatione, mulierum partu, &c.) tandem, duo hæc pro eodem reputari concludit, & in articulo, vel periculo mortis constitutum, à casibus reseruatis absoluendum. Nauigantes enim, neque inter viuos, neque inter mortuos reponendos *Bacantes* dixerat, tradente sic *Plutarc. in Axioco.* Quippe qui à morte non amplius quatuor digitis, septemvè distent, vt pulchrè *Iuuen. satyr. 12.*

I nunc, & ventis animam committe dolato
Confissus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima teda.

Similiter Marc. Ant. Senec. *contr. lib. 7. controuers. 1. Scitis* (ait) *nihil esse periculosius: quam etiam structa nauigia: parua materia seiungit fato.*

Quare merito tot capitibus (non sic licèt expensis) miserum mercatorem † inter reliquos 8 miserabiles numerant, & fori, *legisque nostræ vnicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* electionem habere affirmant Innocent. *in cap. Significantibus, de offic. & potest. iudic. deleg. & ibid.* Anton. *de* Butr. *num. 22.* Felin. *num. 6.* Alexand. *cons. 130. num. 7. lib. 6.* Petr. Rebuff. *1. tom. ad constit. Gallic. titul. de sentent. prouision. artic. 3. glos. vlt. versic. Quinto mercatoribus,* Ioan. Neuizan. *in Sylu. nuptial. lib. 6. titul. Quomodo iudic. pro commun. opinion. num. 29.* Antonin. Thesaur. *dec. 177. n. 1.* Iacob. Menoch. *de arbitrar, lib. 2. casu 66. n. 18.* Benuenut. Strach. *de mercator. part. 1. num. 38.* Mart. *de iurisdict. part. 2. cap. 21. num. 5.* Caballin. Milleloq. 697. *vers. 5.* Thom. Acti. *de infirmit. c. 13. num. 5.* Didac. Perez *in l. 1. titul. 1. lib. 3.* Ordinam. *pag. mihi 464. vers. Item mercatores sunt miserabiles,* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variation. for. section. 1. quæst. 13. per tot.* Francisc. Carrasc. *de casib. cur. num. 59.* Augustin. Barbos. (solo *Stracha* relato) *in collect. ad c. 2. de treug. & pace, num. 2.*

Sed neque argumenta contraria, † neque re- 9 latorum auctoritas in hanc nos simpliciter mouere partem possunt. Non argumenta, quia non omnino concludunt: non relatorum iudicium, quia nec firmo nititur fundamento, nec eodem spiritu omnes aguntur, alij simpliciter, restrictè alij loquentes.

Argumenta sine oppugnatore corruunt: non ideo multis ad eorum euersionem vtemur, cum de misera mercatorum conditione † nihil in 10 specie contineant, quod humanæ non conueniat. Quam etsi miserrimam latè *quæst. 2.* ostendimus: non tamen ex eo solùm fori electionem, *legisque* nostræ *vnicæ* beneficium mereri, simul aduertimus: quod & sine animaduersione patet, cum speciale priuilegium sit, præcipuæ miseræ conditionis prætextu concessum: quæ cum in mercatore non appareat, ad illud non admittendum, sequitur. Ad singula breuiter descendamus: Ad primum enim.

Et quis non mille causas doloris habet?

vt *Ouid.* inquit, ne dicta iam *quæst. 2.* repetamus, *Senecæ* tantummodo verbis, *de tranquilit. animi, cap. 10.* superadditis: *Omnes cum Fortuna copulati sumus. Aliorum aurea catena est, & laxa: aliorum, arcta, & sordida. Sed quid refert? Eadem custodia vniuersos circumdedit: alligati sunt etiã qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistra catenam putas. Alium honores, alium opes vinciunt: quosdam nobilitas, quosdam humilitas premit: quibusdam, aliena suprà caput imperia sunt: quibusdam, sua: quosdam exilia vno loco tenent quosdam sacerdotia. Omnis vita seruitium est.* Merito inde de August. *in meditationib. suis c. 21.* exclamat: *Vita hæc, vita misera, vita caduca, vita incerta, vita laboriosa, vita immunda, vita domina malorum, Regina superborum, plena miseriis, & erroribus, quæ non est vita dicenda, sed mors, in qua momentis singulis morimur, per varios mutabilitatis defectus, diuersis generibus mortium. Nunquid ergo hoc quod viuimus in hoc mundo, dicere possumus vitam? quam humores tumidant, dolores extenuant, & ardores exsiccant, aër morbidat, esca inflant, ieiunia marcerant, ioci dissoluunt, tristitia consumunt, solicitudo coarctat, securitas habitat, diuitiæ inflant, & iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, senectus*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

11 *ctus incurbat, infirmitas frangit, mœror de primit.*

Ad secundum, † quis, quæso, mortalium à cupiditate, auaritiaque immunis exiſtit? dicente Ierem. *cap. 6. A minore quippe vsque ad maiorem, omnes auaritiæ ſtudent*, vt & proſequimur latè *de priuileg. pauper. quæſt 6. num. 72. & ſeqq.* præcipuè *n.* 74. Idque magis ad animi, quàm corporis miſeriam, Fortunæque iniuriam (quam lex noſtra requirit) pertinet.

12 Quis ſimiliter Fortunæ volubilitatem † non eſt expertus? cum ſolum conſtans in leuitate ſua,

Irusque ſit ſubito, qui modo Cræſus erat.

ne in vulgatis, & notis tempus conteramus, & ne voluntariam quoque neceſſitatem, aut miſeram conditionem mercatori obiiciamus, & leges, quæ ei, qui ſe in neceſſitate poſuit, non fauent, relatas à *Nobis de priuileg. pauper. quæſtion. 54. numero 1.* non multum licet de obiectione confiſſi, ex dictis *eadem quæſtion. 54.* & ſequenti in præſenti dicendis: miſeriamque à lege noſtra in actum, non habitu ſolum requiſiſitam.

Non denique, ad ſpeciem noſtram, intereſt, an per loca periculoſa iter faciens Mercator, infirmo comparetur. Namque eo comparatio tendit, vt per inſidioſa, aut periculoſa iter fa-
13 cturus loca, conſcientiæ ſuæ, † veluti infirmus, aut etiam in mortis articulo conſtitutus confeſſione prouideat, iuxta *textum in cap. Cum infirmitas, 13. de pœnit. & remiſſ. Sylu. in ſum. verb. Mors, num. 4.* Angel. *ibid. num. 6.* Sà, *verb. Mortis articulus, num. 1.* Nauar. *in Manual. c. 2. n. 8.* Eman. Rodrig. *cap. 57. num. 4.* Vel vt eo ſaltem tempore, non ſimpliciter, & exercitij, mercaturæque ratione, miſerabilis reputetur.
14 Nauigatione namque, aut peregrinatione durante, † ſi in thelonæis, vel alio modo indebitè ſe grauatum contendat, hoc fori priuilegium mereri, pro grauamineque tollendo, reſeruando damno, iniuriavè punienda, aduerſarium ſuum, & in prima diſcutione cauſam ad Principem deferre poſſe fatebimur. Quo quidem in caſu multi ex citatis *num. 8.* loquuntur, & in eo cæteri indiſtinctè miſerabilium numero mercatores locantes, aut intelligendi. aut reſpuendi quidem. Et ita ſe arctat, emendatque Rebuff. *in tract. de mercator. minut. vendent. artic. 1. gloſ 1. verſ. Necrefragatur*, inquiens: *Ideo mercatoribus dantur priuilegia miſerabilibus perſonis conceſſa, teſte* Innocent. *in cap. Significantibus, col. 2. de offic. deleg. quæ tradidi in art. vlt. in tractat. de ſentent. prouiſional. 1. tom. conſtit. Reg. Quod eſt verum in aliquibus, & donec ſunt in itinere, ſecus ſi domi.* Videndumque in id dicit Rip. *in cap. 1. in fin. de iudic.* Noſtrique fuit voti Oſuald. *in Donel. Enucl. lib. 17. cap. 20. lit. B.* & aſſentitur non obſcurè Borrel. *in ſum. deciſ. titul. 56. de iuram. perhorreſc. num. 27. part. 1.* cui conuenit textus deciſio, (vnicum vtrorumque Doctorum fundamentum) *in cap. Si quis Romipetas, 23.* in ordine, *24. quæſt. 3.* vbi ſic Calixtus Papa: *Si quis Romipetas, & Peregrinos, & Apoſtolorum limina, & aliorum Sanctorum oratoria viſitantes, capere, ſeu rebus, quas ferunt ſpoliare? & Mercatores nouis thelonæorum, & pedagiorum exactionibus moleſtare tentauerit. donec ſatisfecerit, communione careat Chriſtiana*
15 Tunc autem neque inſidioſa loca † mercator pertranſeat, neque longum, tempeſtuoſumvè nauiget mare, requiritur, vt ſuperiori caſu *nu. 13.* Summiſtæ (præcipuè *Eman. Rodrig.*) requirunt: neque pro thelonæorum, vel pedagiorum ſolum grauamine ad Principem ſe conferre poterit, ſed alio quoque: ſat enim peregrinatio grauamine iuncta, & miſerum mercatorem, & eo dignum fauore reddit, ex iam citatis, & *quæſt. ſequenti* dicendis. His vero ceſſantibus, † & nul- 16
latenus cum miſeris marcatores coire: & communibus fori regulis adſtringi (præter ſuperiora) conſtat etiam ex *Vlpiano in l. Prætor ait*, 4. §. *fin.* Caio *in l. Argentarius*, 10. *D. de edend.* Anaſt. Imperatore, *in l. fin. C. de iuriſd. omn. iudic.* milleque aliis.

Ad cætera deſcendamus, mercatorum reſpicientia fauorem. Quorum in primis mercantiles cauſas † ſummarias eſſe, cum aliis à ſe rela- 17
tis, aſſeruere Robert. Marant. *de ordin. iudicior. 4. part. diſtinct. 9. num. 48.* Secundum antiquiorem impreſſionem, & Marc. Anton. Bellon. *deciſ.* Rotæ Genuenſ. *7. num. 13. in fin. deciſ. 9. num. 18.* etiam *in fin.* & *deciſ. 23. num. 15.* Ex bonoque & æquo ſpretis apicibus Iuris decidendas, volvit Vlpian. *in l. Si fideiuſſor. 1.* in ordin. *29. §. Quædam, D. mand.* dum ait: *De bona enim fide agitur, cui non congruit de apicibus Juris diſputare.* Et notant Marant. *vbi proximè, & conſ. 57. num. 4.* Marc. Anton. Bellon. *deciſ.* Genuenſ. *3. numero 23. deciſ. 31. num. 1. deciſ. 63. numero 3. deciſ. 69. num. 5. deciſ. 153. num. 8. deciſ. 171. n. 6. & deciſ. 195. numero 12.* Ioſeph. *Cùm. in ritib. magn. Cur.* Sicil. *cap. 38. num. 405.* Oſaſc. *deciſ. Pedemont. 2. num. 2.* Petr. Barboſ. *ad l. 1. art. 1. num. 127. D. de iudic.* Benuenut Strach *de mercatur. ſit. quemadmod. in cauſ. mercator. proced. particul. vlt. num. 2. & ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap. 64. n. 12.* Eſcob. *de ratiocin. cap. 11. num 22.*

Plura hinc mercaturæ, & mercatorum cauſa Scribentes deducunt. Nempè ex vna cauſa agen- 18
tem, † aliamque probantem, inter mercatores obtinere, vt docent Strach. *dict. tract. & rubr. tit. de libellis, ſeu petitionib. num. 6. & ſeq. & numero 13. & ſeq. verſ. mihi autem*, & Marc. Anton. Bellon. *deciſ.* Genuenſ. *26. num. 4.* ſic *legis Habebat, 13. D. de inſtit. action.* † diſpoſi-
tionem limitantes, quæ ex vna cauſa agentem, & 19
aliam probantem condemnat; eademque actione, licèt diuerſa cauſa iterum experientem repellit: quam in cauſis ex bono, & æquo, veritateque attenta pertractandis, veluti mercatorum; non procedere affirmant.

Inter mercatores pariter, qualem qualem petitionem, † in ſcriptis, ore tenus, aut incer- 20
tam, parte quoque opponente, admitti, tradit (ex Iaſ. *in l. Edita, num. 6. C. de edend.* Alexand. *conſ. 178. lib. 2.* & aliis) Marc. Ant. Bellon. *deciſ. 21. num. 5. & 7.* corolariè inferens: ſententiam incertam in præſenti, actis licet certificari nequeat, ſuſtineri. Cùm in cæteris † & libellum of-
ferre neceſſe ſit, *cap. 1. de libell. oblat. l. 1. tit. 2.* 21
lib. 4 nouæ Reg. collect. Paz. *in praxi, part. 1. tom. 1. temp. 4. num. 4.* Didac. Perez *in l. 11. tit. 1. lib. 3.* Ordinam. *gloſ. verb. La demanda no fue dada en eſcripto*, Matienz. *in dialog. Relator. part. 3. cap. 43. num. 1.* Camil. Borrel. *in ſum. deciſ. part. 1. t. 49. de libello, n. 43.* Et incertus, † vel 22
generalis non admittatur, ex *text. in cap. 2. de libell. oblat.* & notant Hippol. *de* Marſil. *ſingul. 348.* Paz, & Borrel. *dictis locis*, ille, *num. 16.* hic,

23 *num.* 65. Neque incerta ſententia † firmitatem obtineat, §. *Curare, inſtit. de action. tot. tit, C. de ſentent. quæ ſine cert. quantit. profer.* probatque multis aliis Sebaſtian Bant. *de nullit. ſentent. titul. de nullit. ex defect. proceſ. num.* 101. *pag. mihi* 678.

24 Ex eodem ſimiliter fonte deſcendit, nudum inter Mercatores pactum, † vim ſtipulationis habere, cum de æquitate, ex pacto nudo otiatur actio, *cap.* 1. *de pact.* & inter mercatores æquitas, vt diximus, attendatur, Robert. Marant. *dict. diſt.* 9. *num.* 48. *ad fin.* In hoc mercatorum Curiam Eccleſiaſticæ comparans, poſt *Specul. tit. de competent. iudic. adit.* §. *num.* 27. *verſ. Viceſimus octauus*, & alios, quos citat, ſic & Marc. Anton. Bellon. *dict. deciſ.* 9. *n.* 3. *& deciſ.* 171. *n.* 4. *& ſeqq.*

25 Inde quoque extraiudicialem confeſſionem abſente parte factam † in mercatorum Curia plenè probare idem ipſe *Marant.* infert. *dict. loco, num.* 49. conſentitque *deciſ.* Genuenſ. *apud* Marc. Anton. Bellon. 171. *num.* 4. *&* 5. quemadmodum in Eccleſiaſtico foro probat, vt notatur *in cap. Si cautio, de fide inſtrum.* & tradit Maſcard. *de probationib. concl* 347. *n.* 12. *&* 13.

26 Quinimo teſti vnico † aliis adminiculis iunctis, plenam inter mercatores fidem adhibendam; eiſdem rationibus Bellon. *idem dict. proximè deciſ. n.* 6. confirmat.

27 Mercatorum præterea fauore inductum, vt licèt actio, & paſſio † in eodem ſubiecto conſiſtere nequeant, *l. fin. D. de offic. Prætor.* cum adductis à *Nobis in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num.* 65. nec debitor ſui ipſius qui eſſe poſſit, *l. Vranius*, 81. *D. de fideiuſſor.* quia (vt *Senec. de benefic. lib.* 5. *cap* 7. ait.) *Nemo ſibi debet* pauciſque interiectis: *Debitor non eſt ſine creditore, non magis quam maritus ſine vxore, aut ſine filio pater.* & cap. 8. ibid. *Hoc verbum* debere, *non habet niſi inter duos locum.* Conſuetudine tamen, mercatorumque ſtylo obtentum, vt ſibi ipſi † ſoluere mercator poſſit,

28 de qua eiuſque obſeruantia teſtatur Marc. Anton. Bellon. *deciſ.* Genuenſ. 32. *n.* 3. *verſ. At pro maiori, & n.* 4. quod tota die fieri videmus.

29 Lucrum ceſſans ratione debiti non ſoluti negotiari non ſolitum † petentem, vſurarium contrahere labem, multis 1. *part. de priuileg. pauper. quæſt.* 26. *num.* 2. oſtendimus: ab illa tamen

30 mercatorem † liberali, & lucri ceſſantis intereſſe, ſi verè ſolutionis debito tempore non factæ cauſa ceſſauerit, petere poſſe; latiſſimè, pluriumque teſtimonio ibidem & *num. ſeqq.* comprobamus.

31 Etſi celebrat contractus locus eaſdem quas domicilij, & originis ſuſtineat vices, æqualemque aduerſus debitorem poteſtatem, & iuriſdictionem vterque præſtet, iuxta diſpoſitionem *text. in cap. fin. de foro compet. in cap.* 1. §. *Contrahentes, eodem tit. lib.* 6. *& in l. Hæres abſens,* 19 §. 1. *D. de iudic.* vbi pleniſſimè Petr. Barboſ. *numero* 3. *& ſeqq.* præcipuè à *num.* 10. *& in* §. *Proinde*, à *num.* 4. & §. *fin. num.* 50. *cum ſeqq.* Didac. Couar. *practicar. cap.* 10. *num.* 3. *in princip.* & *num.* 4. & *variar. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 1. Auiles *in cap.* 17. *Prætor. verb. Entreguen, n.* 16. *& ſeqq.* Ioan. Gutier. *de iuram. confirmat.* 3. *part. cap.* 16. *num.* 1. & *per tot.* multos referens Auguſtin. Barboſ. *in collect. ad dict.* §. *Contrahentes, num.* 13. Eſtque de iure regio *lex* 32. *tit.* 2. *part.* 3. *verſ. La ſexta es*, & *l.* 8. *tit* 9. *part.* 1. *verſic. E puedelo aun deſcomulgar*, & vtrobique *Gregor.* notat.

Imò potentius iuriſdictionis ius contractum, † quam domicilium videatur tribuere, ex *cap.* 32
Dilecti, 17. *de foro compet.* cuius probat deciſio; priuilegium habentem, vt non niſi certo loco, certoque Iudice conueniatur, ſi in alio contraxerit: priuilegio non obſtante, in contractus loco, poſſe conueniri. Eandemque *Innocent. IV.* ſtabiliuit aſſertionem, *in cap.* 1. *in princip. de priuileg. lib.* 6. quam proſequitur Petr. Barboſ. *ad l.* 2. §. *Legatis, n.* 114. *& ſeqq. D. de iudic.*

In contractus vero loco mercatorem † alio 33
tendentem, reſpondere non adſtringi, optima ratione conſtituit Vlpianus *in dict. l. Hæres abſens,* 19. §. *Proinde, verſ. At ſi quis*, *D. de iudic.* vt enim ipſe ait: *Duriſſimum eſt, quotquot locis. quis nauigat, vel iter faciens delatus eſt: tot locis ſe defendere.* Quando ſaltem cum eo contrahens, † illius nouit conditionem, cuius in dubio ſcientia præſumitur, ex *l. Qui cum alio*, 20. 34
D. reg. iur. Tunc enim conditionem eius, qui non hoc animo eſt, vt iudicij cauſa iter cœptum interrumpi velit, in contrahendo ſequutus cenſetur, argum. l. 3. *D. ad S.C. Macedon.* vt *Donel.* verbis vtar, *lib.* 17. *Digeſtorum, cap.* 4. *lit. L.* vbi id *Oſuald.* interpretatur: † *Si creditor eius fidem* 35
ſequutus ſit Fide namque non habita, aduerſus receſſurum impetrari arreſtum poſſe, donec ſoluat, vel ſatisfaciat; *idem ipſe* tradit, ex Matt. Stephan. *lib.* 1. *de iuriſdict. cap.* 29. *num.* 23. *& ſeq.* quamuis detentiones illas arreſtorum moribus, potiùs quàm Romano iuri acceptas ferendas, verius dicat, ex P. Buſ. *ad l.* 1. *num.* 6. *&* 7. *de iudic.* quæ tamen non ab *Vlpiani* mente videntur alienandum, in *dict.* §. *Proinde*, ait: *Nam vbi ſic venit, vt confeſtim diſcedat, &c*

Ad nundinas autem, vel mercatus venientibus, † earumque tempore durante, publicæ 36
vtilitatis ratione, datum eſt, ne pro debitis alio tempore contractis conueniri tunc poſſint, indulgentibus ſic Imperatoribus Valent. & Valentiniano, *in l. vnic. C. de nundin.*

Tametſi pro contractibus iiſdem ipſis nundinis † celebratis, poſſunt, vt Matth. Stephan. 37
dict. cap. 29. *num.* 52. & Oſuald. *in Donel. dict. lib.* 17. *cap.* 14. *lit. L.* aduertunt.

Sic, licet inuitus † nemo agere compellatur, 38
l. vnic. C. vt nemo inuitus, l. fin. C. de vſur. pupillar. cum voluntarium ſit agere, vtque *Dioclet.* & *Maxim.* Imperatores *in l. Creditor*, 20. *C. de pignorib.* aiunt: *Creditor ad petitionem debiti vrgeri minimè poteſt.* Diximuſque, & ornamus, *in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. A. num.* 201. 39
& ſeqq. mercatorum gratia † & ne à commerciis negotiationibusque abſtrahantur; doloſum creditorem ad agendum compelli poſſe, prouida Regia *lex* 47. *tit.* 2. *part.* 3. ſic decreuit: *Aſechan los omes vnos a otros malicioſamente, por embidia, o por mal querencia que han contra ellos: è eſto fazen contra los mercadores, e contra los otros omes que han a fazer ſus viajes por mar, o por tierra. Cà luego que ſaben que tienen ſus mercaderias en ſus caſas aparejadas parayrſe; mueuen demandas eſcatimoſamente contra ellos ante los judgadores, para eſtoruarles queſe non puedanyr de la tierra en la ſazon que deuian. Onde dezimos, que los judgadores non deuen ſofrir tal eſcatima, nin tal enganno como eſte,*

quando

UAB Biblioteca de Ciències Socials

quando lo sopieren. E para refrenarlos desta maldad, mandamos que el mercador, o otro qualquier que se temiere desto, pueda pedir al juez que a premie a aquel que le está aſechando, quel faga luego su demanda, è que la non aluenguefasta en la sazon que se quiere yr. E el juez deuelo fazer. Cà si estonces el demandador non quisiesse su demanda mouer; non deue despues ser oydo, fasta que el demandado torne de su viaje.

40 Immobilia non possidentes † satisdare omninò debere, probat, à contrario sensu, Martiani responsum, *in l. Sciendum*, 15. *D. qui satisd. cog. Sciendum est* (ait) *possessorem immobilium rerum, satisdare non compelli.*

41 Mercatorem verò merces habentem, † à satisdationis onere liberari, tametsi immobilia non possideat, tenuerunt Bart. *in dict. l. Sciendum, num.* 5. Lancellot. Conrrad. *de offic. Prætor. in caus. ciuil. verb. Satisdatio, num.* 7. Sich. *in auth. Offeratur, nu.* 18. *C. delit. contest.* Peregr. Iannin. *de citatione reali, lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 161. Damhud. *in praxi ciuil. cap.* 99. *num.* 9. cum multis quos numerat Osuald. *in Donel. Enucl lib.* 23. *cap.* 9. *lit. F.* Immobilium namque vices merces sustinere, fugæ, vel subtractionis breui tempore fiendæ, tollere, & soluendo interim Mercatorē esse præsumi, *Menoch.* tradit *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 59. *n.* 1.

42 Etsi præterea (vt Imperator Philippus *in l. Instrumenta*, 5. & Galien. *in l. Exemplo*, 7. *C. de probation.* ait: *Exemplo perniciosum est*, † *vt ei scripturæ credatur, qua vnusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit.* Quam ampliationibus multis conclusionem exornat Mascard. *de probation. lib.* 2. *conclus.* 976. *à num.* 1. *cum seqq.* vt alios omittam: Mercatorum tamen
43 fide dignorum † libris assueta solemnitate confectis, in paruis saltem quantitatibus, partitisvè minutis (quasi hoc tacito partium mandato, & conuentione, officiique necessitate faciant) in ipsorummet fauore esse credendum, affirmant Bald. *in l. vnic. num.* 6. *vers. Quid vero est in codicibus, C. de confess.* Ias. *in l. Admonendi, num.* 126. *D. de iure iur. & ibid.* Corras. *num.* 64. & Rip. *num.* 195, *vers. Et tamen*, Bart. *hic*, Deci. *in l.* 1. *num.* 4. *C. de edend.* Abb. *in cap. Bona*, 2. *num.* 30. *de postul. Prælat.* Felin. *in cap.* 2. *sub num.* 25. *vers. Fallit quarto, de fide instrum.* Matthes. *singul.* 79. *incip. Nota doctrinam mirabilem, ad fin.* Mascard. *dict. conclus.* 976. *numero* 10. & 13. Sigismund. Scacc. *de iudic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 129. 130. & 131. Mari. Anton. Macerat. *variar. resolut. lib.* 2. *resolut.* 6. *num.* 16. Fulu. Pacian. *de probation. lib.* 1. *cap.* 63. *num.* 20. Nicol. Genuens *de script. lib.* 4. *titul. An liber rationum mercatoris pro scribente regulariter fidem faciat. num.* 11. 12. & 13. *pag. mihi* 140. Adrian. Negusant. *respons. siue disput.* 423. *num.* 1. & 2. Ioan. Dominic. Gait. *tract. de credit. cap.* 2. *tit.* 3. *num.* 85. & *seqq.*

44 Quinimo & in maioribus † quoque summis, Mercatoris fide, legalitate, verisimilitudine, solemnitateque in libri confectione necessaria existente, data, & recepta, tempus, & causam continentis, integram esse, ad Mercatoris etiam commodum, fidem; eximiæ authoritatis Doctoribus placuit. *Corneo cons.* 81. *num.* 9. *lib.* 4. Castrens. *cons.* 301. *incip. Ad benè examinandum, nu.* 4. *lib.* 1. *Caruit. cons.* 275. *num.* 8. & *seqq.* Roland. à Valle, *cons.* 92. *num.* 6. *lib.* 3. Fulu. Paccian. *dict. cap.* 36. *num.* 19. & *seqq.* Nicol. Gen. *dict. loco, num.* 14. & 15. Petr. Surd. *decis.* 105. *num.* 5. *decis.* 199. *num.* 11. & plenè *cons.* 543. *per tot. lib.* 4. Stephan Gratian. *discept. forens. lib.* 1. *cap.* 171. *num.* 1. Adrian. Negusant. *dict. respons.* 423. *num.* 8. 9. 10. 11. & 12. Etiam extra Mercatorum curiam, omnique statuto, consuetudine, & priuilegio circumscripto, id verum credere addens, Strach *de mercatur.* 2. *part. numero* 64. Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 91. *numero* 17. & 18. & *casu* 93. *numero* 1. in Iudicantis saltem arbitrio, ex adminiculis tunc fidem *numero* 2. reponens, Dominic. Gait. *dict. capit.* 2. *titul.* 3. *numero* 127. & 130. Camil. Borrel. *in summ. decis. part.* 2. *titul.* 22. *De libris, & illorum fide, num.* 61. & 62. Apud quos librorum conficiendorum qualitates, † vt fidem mereantur, inuenies; eas- 45
que nouissimè fuit prosequutus Gait. *dict. loco à num.* 153. *cum multis seqq.* quas & obiter præcedentibus numeris designamus. Estque apud Nos in librorum confectione præfiniens modum, *l.* 10. *titul.* 18. *lib.* 5. *noua Reg. collect.* Librisque sic confectis, si consuetudo induxerit, † vt 46
fides etiam pro eis habeatur, obtinere, est indubium, traduntque plenè Mandel. *consil.* 95. *per tot.* Didac. Couar. *practic. cap* 22. *numero* 8. *vers. Quandoque tamen*, Francis. Viui. *commun. opin.* 309. Escob. *de ratiocin. capit.* 11. *numero* 14. Flamin. Chartar. *decis.* 127. *numero* 3. Paul. Fusc. *singul.* 21. *lit. L.* Gait. *vbi. supr. numero* 89. & *seqq.* & Menoch. Mascard. Bursat. Turret. Roland. Scacc. aliisque relatis, Camil. Borrel. *dict.* 2. *part. summ. decis. tit.* 22. *numero* 41. & *seqq.*

Quodque maius est, non solum fidem Mercatorum libris, in eorum fauorem induci con- 47
suetudine posse; sed vt & vim publici instrumenti † cum hypotheca habeant, executionemque mereantur, tradente sic Stephan. Gratian. *dict. discept.* 171. *num.* 2. & 3. ex Socin. Crauet. & aliis præcipuè *Surd. decis.* 312. *num.* 3.

VTRVM PEREGRINI, & Aduenæ Miserabiles sint personæ? Legis nostræ vnicæ priuilegio, donati sint? quibusque aliis?

SVMMARIVM.

1 *Negatiua pars proponitur*, & n. seqq. vsque ad 6.
Inde affirmatiua defenditur.
Omnes in terra peregrinamur, vitaque nostra peregrinatio dicitur, ibid. & num. 24.
2 *Peregrinatio actiuis sumpta, cum de vno ad alterum vagamur, an miseram conditionem inducat?* & num. 25.
3 *Peregrinus estò quòd aliqua ratione miserabilis dici possit, an fori priuilegio ea ratione vtatur?* & num. 26.
4 *An quibuslibet fortunæ iniuria miseris fori priuilegium concedatur?*
Dictio Alius, *est repetitiua similium, eandemque cum præcedentibus naturam requirit*, ibi.
5 *Via fraudibus præcludenda.*

7 *Peregrini, & Aduenæ pupillis, & viduis æquiparantur, eademque in vtrisque miserendi ratio*, & num. seq.
8 *Ordo literæ attendi debet.*
9 *Vbi eadem est ratio, idem existit ius, non extensiuè tantum, sed comprehensiuè*, & num. seq.
11 *Pauperibus eligendi forum ius competit. Pauperes, & Peregrini æquiparantur*, ibi.
12 *Similis, & vniformis prouisio eandem rationem subesse demonstrat. Et æquiparata parem exigunt dispositionem.*
23 *Viduis & pupillis, miserationis prætextu, fori Ecclesiastici electio datur.*
14 *Peregrinis quoque & Aduenis, eadem ipsa ratione, eorum Cura Ecclesiasticis iudicibus, & Sacerdotibus imposita*, & num. seq.
16 *Peregrinorum, & Aduenarum causæ, vt miserabilium, summariè tractari, breniterque expediri debent*, & num. 40.
17 *Exulibus, deportatis, aut relegatis Aduenæ, & Peregrini comparantur.*
18 *Exulis, & Peregrini denominatio, siue diffinitio, & an & quatenus differãt?* & n. 19. & seq.
Quique Peregrini *nomine comprehendantur?* num. 31.
20 *Peregrini conditio, quam deportati deterior*, & num. 22.
Appolides, *quis dicatur?* ibid.
21 *Romæ Peregrinus pro Ciue se gerens, fiebat peregrinitatis reus.*
22 *Peregrinitate potius, quam deportatione honor perditur.*
24 *Argumenta contraria diluuntur*, & n. seqq.
27 *Peregrini Diuino, & humano iure commendantur.*
28 *Peregrinis ius testandi (contraria damnata consuetudine) datur; pœnis aduersus eos, qui testari peregrinos vetant, impositis.*
29 *Ægrotantium, & morientium (si humanum sensum attendamus) miseranda conditio; miserior vero, morientis, & Aduenæ simul.*
Mors vltimum terribilium, vltra quod ni habent iratæ leges, nec sæuissimi domini, ibid.
30 *Afflictio non est danda afflictis.*
31 *Peregrinis deuotionis causa; aliavè ratione, an testandi solemnitas sit remissa? Coramque duobus testibus eorum valeat testamentum?* & num. 33.
Intellectus authent. Omnes Peregrini, C. commun. de succes. & legis 30. tit. 1. part. 6. *ibid.*
Nominis diuersitas, diuersitatem rei denotat, ibid.
Dictio & inter diuersa ponitur. ibi.
32 *Quibus testibus, vbi eorum copia, & tabellionis non datur, fieri hodiè testamentum possit?* & seq.
34 *Peregrini, in ciuili, saltem causa, pro repressaliis capi nequeunt, iusque reuocandi domum habent.*
35 *Ad Peregrinorum hospitalitatem Ciues excommunicatione compelli possunt.*
36 *Stabulariis, & cauponibus hospites recipiendi obligatio imponitur, iusta excusationis causa non apparente.*
37 *Domum suam quis locare, non compellitur, neque ad perfectionis opus, bonorumque regulariter suorum erogationem.*
38 *Aduersus nautas, caupones, & stabularios pro rebus, quas apud eos ablatas Peregrinus cõqueritur; an illius credatur iuramẽto?*
39 *Contra eos, qui naufragorum res ad peregrinum portum appellentium, subtrahunt, qualiter sanciant leges?*
40 *Naufragorum causæ summariè, vt miserabilium, tractantur.*
41 *Vestitum, & ornatum Clericorum iura præfiniunt, pœnas in eorum transgressores statuentia.*
Intellege vt num. seq.
43 *Comam nutrirè, aut relaxare, Clericis excommunicationis pœna interdicitur.*
Limitatur in peregrè abeunte, num. seq.
45 *Tabernarum ingressus Clericis prohibitus, peregrinantibus est permissus.*
46 *Aduena per excommunicatorum terram trãsiens, ab excommunicatis emere necessaria. vel si pecuniis, quibus illa emat, careat? eleemosyna loco ea ab illis accipere potest.*
47 *Peregrinus qui casu cum hæretico, vel excommunicato in caupona, aut alibi reperitur, absque excommunicationis metu eadem mensa, suis sumptibus proprior cibos comedere potest.*
48 *Cum excommunicato in eadem mensa vesci, vel in eodem lecto dormire, prohibitum regulariter existit*, num. seq.
50 *Peregrino cui vnum, & eundem lectum cum excommunicato in hospitio assignari casu accidit; eodem lecto vti an citra peccatum liceat?*
51 *Viatori equm suum in alieno agro ad refectionem pabulare, speciali iure concessum; aliis est denegatum.*
52 *Uuas in aliena vinea comedere, non etiam exportare viator potest, neque statutum id valet prohibere.*
53 *Lex, vel statutum loci, aut territorij proprij, an peregrinos obliget? vel exeuntes de loco vbi festum, ieiuniumvè seruatur, si ad alium perueniant, in quo non ita seruetur; ab eius obseruantia liberi existant?*
54 *In sua quisque patria, Ciuitate, aut Prouincia (sacrilegij scelere immunis, vltronea Principis indulgentia non accidente) Magistratum petere, aut gerere nequit. Id quod multum rationi congruens multorumque nationum moribus comprobatur*, ibi. & n. 56.
Ampliatur num. 55.

QVÆSTIO XV.

NON esse verè miserabiles † peregrinos, & 2
Aduenas; neque *legis* nostræ *vnicæ, C. quan. Imper. inter pupill. & vid. priuilegio* frui, vt aduersarios ad principis tribunal in prima causæ cognitione trahere possint; trahi vero ipsi inuiti nequeant, multa suadent.

Primo, quia lex nostra vnica singulare ius constituit, ab vniuersalibus Iuris regulis deuium, vni, aut alteri specialis miseræ conditionis ratione concessum; peregrinis, per consequens, non minùs, quam omnibus in communi hominibus denegatum: cum omnes peregrinemur

in

UAB Biblioteca de Ciències Socials

in terra, dicente *Pſalmiſt. Pſalm. 38. ne ſileas; quoniam ad uena ego ſum, apud te, & Peregrinus, ſicut omnes patres mei.* & Pſalm. 118. *Incola ego ſum in terra, &c.* D. Paulo ad Hebr. 11. *Et confitentes, quoniam Peregrini, & hoſpites ſunt ſuper terram.* Et epiſtol. 2. ad Corint. cap. 5. *Scientes, quia dum ſumus in hoc corpore peregrinamur à Domino.* D. Petro epiſtol. 1. cap. 2. *Chariſſimi obſecro vos, tanquam aduenas, & Peregrinos, &c.* Peregrinatio inde humana vita merito appellatur, Geneſ. *cap. 47. Dies peregrinationis meæ, centum triginta annorum ſunt, parui, & mali, & non peruenerunt vſque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati ſunt.* Sic D. Auguſtin. *confeſſion. lib. 11. cap. 2.* vitam hanc peregrinationem dicit ſimiliter Senec. *de remed. fortuitor. Peregrinatio eſt vita*, inquit.

Secundò, quia nec arctius peregrinatio ſumpta, † cum de vno ad alium locum, vel regionem 2
vagamur, ſpecialem miſeriæ rationem inducit, cum potius vt illam vitemus, oblectamenti, deuotionis, diſcendi, vel noua videndi cauſa ſæpè vagemur, peregrinationemque ineamus libenter, vt proſequitur eruditè Petr. Gregor. *ſintagmat. iur. vniuerſit. lib. 31. cap. 6. numero 3. & ſeqq.* multoque ante. Senec. *de tranquilitat. anim. cap. 2. poſt med.* quod miſeræ conditioni ſua natura repugnat, conſequenterque efficit, ne *legis* noſtræ *vnicæ* priuilegio locum peregrinatio faciat. Namque ſi (*vt Ciceron. Tuſcul. 5.* ait) *abeſſe à patria miſerum eſt: plena miſerorum Prouincia ſunt.*

Tertiò, † quia eſto aliqua ratione Peregrinus miſerabilis dici poſſit: non tamen eam peregrina- 3
tio, voluntaria ſaltem, ſic inducit, vt eo fauore dignum Peregrinum reddat: cum illud ſolum fortunæ iniuria miſerabilibus *dicta lex vnica* concedat: neque ei qui ſe in neceſſitate poſuit, leges faueant, iuxta notata à *nobis de priuileg. pauper. 1. part. quæſtion. 54. numero primo &* 4
ſeqq.

Quartò, † quia non quibuſlibet, fortunæ etiam iniuria miſeris id *præfata lex* tribuit; ſed ſimili qua pupilli, viduæ, diuturnovè morbo fatigati, laborantibus, ac preſſis. Non obſcurè id eius verba monſtrant: *Quod ſi pupilli, vel vidua, aliſque fortuna iniuria miſerabiles, &c.* Illud ſiquidem verbum *aliis*, repetitiuum eſſe ſimilium, eandemque cum præcedentibus naturam requirere, nec ad alia diuerſæ, diſſimiliſvè extendi, multis probamus, *de priuileg. pauper. quæſt. 7. num. 14. & qu. 9. num. 22.*

Quintò, † quia via fraudibus aperiretur; quam 5
præcludendam iura clamitant *in l. in fundo, 38. D. de rei vendic.* cum aliis, de quibus *nos in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. F. num. 165.* Facilè namque voluntaria, imò & voluptuoſa peregrinatio, vagabundaque deteſtanda conditio aſſequeretur, quod laborioſæ, & Reipublicæ vtili denegatur.

Valida nihilhominus Doctorum manus Pe- 6
regrinis, vt miſerabilibus fori electionem † competere, primumque poſſe iudicem habere Senatum, firmat nempè Butr. *in cap. ſignificantibus, numero vigeſimo-ſecundo, de offic. deleg.* Socin. *ſen. in cap. Cùm ſit generale, numero 25. de foro compet.* Petr. Rebuff. *ad conſtit. Gallic. titul. de ſentent. proviſion. artic. 3. gloſ. vlt. verſ. Item peregrini*, Bellug *in ſpecul. Princip. rubr. 23. numero 10.* Mart. *de iuriſdict. part. 2. capit. 21. numero 5.* Proſp. Carauit. *in ritib. magn. Cur. ritu 233.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. libro 2. caſu 66 numero vigeſimo-primo*, his aliiſque relatis, Ioan Mar. Nouar. *in praxi election. & variation. for. ſection. 1. quæſt. 22. numero 1.* Franciſc. Carraſc. *de caſib. Cur. numero 58.* Moti omnes miſera (vt diximus) peregrinitatis conditione, quam ab illis nudam, quaſique expoſitam aſſertionem veſtiemus, fouebimus, ad virilitatem vſque validumque robur perducentes pariter diluentes oppoſita.

Eam igitur in primis pupillorum, ac viduarum (quibus *lex* noſtra *vnica* ius illud nominatim concedit) cum Aduenis, † & Peregrinis ſi- 7
militudo, & æquiparatio (velut in quibus eadem miſerendi ratio adeſt) confirmat. Æquiparationem vero, vniformemque inter pupillos, viduas, Peregrinos, & Aduenas prouiſionem diuinum ius conſtituit. *Deuteronom. cap. 24. Non peruertes iudicium aduenæ, & pupilli; nec auferes pignoris loco viduæ veſtimentum.* & paulò inferiùs: *Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris: non reuerteris vt tollas illum; ſed aduenam, & pupillum, & viduam auferre patieris.* Et iterum: *Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remeantes racemos; ſed cedent in vſus aduenæ, pupilli, ac viduæ.*

Imò ſi ordinem litteræ attendamus (vt attendi 8
debere † monſtrant Iulianus *in l. Quoties, 41. D. de vſufruct.* Papinian. *in l. haredes mei, 57. paragrapho Peto, D. ad S. C. Trebel.* & *in l. generaliter, 24. paragrapho quis ergo, D. de fideicommiſſ. libert.* cum adductis à *nobis in Axiomatib. & loc. commun. iur. lit. O. numero trigeſimo-quarto, & ſeqq.*) aduenas, & peregrinos, pupillis, viduiſque præferendos, ex præcitatis locis dicendum foret. Eadem igitur ſaltem in aduenis, & peregrinis, quæ in pupillis, ac viduis pietatis, & commiſerationis ratione exiſtente: idem in veriſque ius † 9
pietatis quoque prætextu videri conceſſum; vulgaris dictat regula *legis illud, 32. D. ad l. Aquil. l. Nauta, 5. §. fin. D. naut. caup. & ſtabul. legis à Titio, 108. D. de verbor. oblig.* & aliarum, quas *in Axiomatib. iuris, lit. R. numero decimo-quarto*, adiecimus. Vbi *num. 16* id non tam extenſiuè, † quàm comprehenſiuè accidere, multorum auctoritate roboramus, & proxima iura probant. Viduis ergò, & pupillis intuitu pietatis, eligendi Principis fotum in prima cauſæ diſcutione facultatem conceſſam, peregrinis datam videri, rationis paritas exigit. Pauperum etiam (quos 10
† hoc iure vti, iam ſuo aduertimus loco) cum aduenis, & peregrinis æquiparatio, à diuinis ſæpè litteris facta. Quarum duplici confirmatione, ſumpta, à longioti abſtinebimus. Prima pauperes, & aduenas iungit, pareſque facit: Secunda, viduas, & pupillos cum pauperibus, & aduenis miſcet, eis vniformi prouiſione conſulens. Sic enim *Leuitic. cap. 23.* Dominus præcipit: *Nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus, & peregrinis dimittetis eas.* Et Zachar. cap. 7. *iudicium verum iudicate, & miſericordiam, & miſerationis facite, vnuſquiſque cum fratre ſuo, & viduam, & pupillum, & aduenam, & pauperem nolite calumniari.*

Quorum cumulatio, ſimilis, & vniformis pro- 11
uiſio, † eandem ineſſe fauoris, & pietatis cauſam demonſtrat, & æquale inter eos iudicium (vbi præſertim à pietate vires, vt in præſenti ſumit)

proferendum. Cùm non dissimiliter æquiparati sint censendi; sed eadem illorum esse dispositio debeat, ex *leg.* 1. *Digestus delegat.* 1. & latè congestis à *nobis in Axiomatib. iur. lit. A. numero* 180.

Propositus quoque arguendi modus à *text. in cap. Super quibusdam*, 26. *in fin. de verbor. signific. in cap.* 1. *de empt. & vendit. in cap. Romipetas*, 23. *& in cap. illi qui*, 25. *in ordine* 24. *quæst.* 3. dicta assertio mutuet firmitatem. Qua enim
13 miseræ conditionis ratione, † viduis, ac pupillis, *textus in dict. cap. super quibusdam*, fori Ecclesiastici electionem concessit: eadem *text. in dict.*
14 *capite primo.* cæterique relati aduenis, † & peregrinis indulsere, illorum curam Ecclesiasticis iudicibus commendantes. De Ecclesiastico ideo foro esse, eórumque causas, dixere Specul. *in tit. de compet. iudic. adit.* §. 1. *numero* 27. *vers. Vicessimus octauus*, Petr. Rebuff. *de priuileg. scholastic. priuileg.* 129. *nu.* 4. Cardin. Dominic. Tusch *practicar. conclus. lit. P. conclus.* 276. *numer.* 2. & *conclus.* 277. *numero* 4. Quod & *Plato* †
15 suaserat, *de legib. dialog.* 12. exterorum, & pegrinorum, vtque illæsi seruarentur Sacerdotibus curam imponens.

Vt miserabilium ideo peregrinorum summa-
16 riè † causas pertractandas, affirmat Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variation. for. sect.* 1. *quæst.* 22. *numero secundo.* citatis Carauit. *ritu* 234. Rouit. *in pragmat.* 1. *de offic.* Baiul. *&* Caball. *in Milleloq.* 697. *vers.* 3. *in fin.* Namque vt breuius eorum expenderentur causæ, præcipuus fuit olim constitutus Iudex, Peregrinus Prætor appellatus *in l.* 2. §. *post aliquot, D. de orig. iur.* text. quæ optim. *in l.* 32. *tit.* 2. *part.* 6. vbi notat Gregor Lop. *verb. Luego.*

Exulum denique, deportatorum, aut relegatorum (si vocum discrimini non hæreat) cum
17 aduenis, † & Peregrinis comparatio, & vtrorumque miseranda conditio hanc validiorem partem reddit. *Exulum* namque quemadmodum, quis miseram non negabit conditionem, miserrimamque fatebitur, & eos *legis* nostræ *vnicæ*, forique priuilegio dignos: sic & Peregrinos fateatur necesse est. Siquidem (si *Nonio Marcello*, & *Festo.* credimus) *Exul* dicitur; †
18 *qui extra solum proprium positus est.* Neque aliud *Exilium* quam *loci mutatio*, sententia *Senecæ, de consol. ad Aluiam matrem, cap.* 6. Peregrinum verò, *aliunde hospitem*, dixit Nouar. *præfata quæst.* 22. *numero tertio.* & à patria sua absentem, *Ambrosius Calepinus verb. Peregrinus*, Merito inde, quisquis ille:

Exilium patitur, qui se patriæ denegat.

19 Quòd si nomine, aut causa ab exulibus peregrini differant: † natura conuenire, *Ciceronis* verba *Tusculanarum* 5. ostendunt: *Iam vero Exilium (si rerum naturam, non ignominiam nominis quæramus) quantum demum à perpetua peregrinatione differt?* Ideo apud *Dyonem Cassium, histor. Roman. lib.* 38. Exilium, *peregrinationem quandam, cum ignominia iunctam*, esse *Pilisseus* definiuit.

Et si ius nostrum perscrutamur, à peregrinis
20 ad exules, ac deportatos æquiparationem † inueniemus: nec modò natura (vt diximus) pares: sed pœna quoque, & ignominia. *Titi Ælij Antonini Imperatoris* decretum in *leg.* 1. *C. de hæredib. instit.* veritatem pandat: *qui deportantur* (ait) *si hæredes scribantur*; *tanquam Peregrini capere non possunt.* Quod quidem non æquiparationem prædictam solum; sed deteriorem etiam, quam deportati peregrini conditionem ostendit; dum deportatos ad acquirendum ex testamento inhabiles, peregrinis æquat; non peregrinis deportatos. Testamentique factionem deportatos, non tam quia deportati; quàm quia peregrini per deportationem facti sint, non habere; non obscurè Vlpian. *in l.* 1. §. *ij quibus*, *D. delegat.* 3. inquiens: *ij, quibus aqua, & igni, interdictum est, ideſt, deportati, fideicommissum relinquere non possunt; quia nec testamenti faciendi ius habent, cũ sint Appolides.* Hoc est *sine Ciuitate*, vt notat. Martian. *in l. quidam sunt*, 17. *D. de pœn.* & Accurs. *in ead. l.* 1. *verb. Appolides.* Idemque insinuat Paul. *in l.* 1. *vers. quicumque*, *D. ad leg. Falcid.* & tradunt Ferdinand. Vazq. Mench. *de succeſſ. progreſ. lib.* 1. §. 1. *num.* 124. *& seq.* & Mart. *in summ. succeſſ. legal.* 3. *part. quæst.* 14. *art.* 6. *numero decimo & seq.* & *quæst.* 15. *artic.* 1. *numero primo & seqq.* in voluntariis quoque peregrinis, & aduenis indistinctè id firmans, transcripsitque *parte* 4. *quæst.* 1. *art.* 5. *numero* 46. *& seq.* circa quod etiam infrà, *n.* 28.

Proinde, si quis Romæ Peregrinus, pro Ciue se gessisset, † fiebat, peregrinitatis reus, vt prodit Annæ. Robert. *rer. iudicatar. lib.* 4. *cap.* 11. 21
Ciuitatemque Romanam vsurpantes in Campo Esquilino Claud. Cas. securi percussit, vt *in eius vita Sueton. Tranq.* refert.

Perque peregrinitatem potius, quam per deportationem, † honore amitti, *Vlpiani* verba, à contrario sensu probant, *in l. Sed si hac*, 10. §. *Sed* 22
si per pœnam, D. de in ius voc. quæ sunt: *Sed si per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus sit patronus; putat Pomponius, eum amisisse honorem.*

Etsi igitur à Peregrinis exulum, † deportato- 23
rumvè pœnam subtrahamus; miseram vero conditionem quam peregrinitati natura ipsa indidit, abstrahi nequit, quæ peregrinos cum exulibus (vt probauimus) facit æquales. Quæ quidem, cæteræque iam perpensæ rationes, (nunc- que perhorrescentiæ addita, quæ huic maximè iuri aditum patefecit, naturaliter enim incolarum Peregrini potentiam perhorrescunt) & miseros Peregrinos esse confirmant, & *legis* nostræ *vnicæ, C. quando Imper. inter pupill. & vid.* forique priuilegio dignos. Quibus argumenta contraria cedunt.

Primum, † quia etsi omnes dum viuimus à cœlesti patria peregrinemur; non circa eam 24
peregrinitatem, sed terrenam disputatio nostra versatur, dumque à patria sua longè absens, qui existit, vel trahitur, vel trahit ipse alios in iudicium.

Secundum, † quia quantumuis peregrinatio oblectamenti causa suscepta sit: non eius à natu- 25
ra inditam illi conditionem tollit. Si præsertim longè à propriis laribus, neque intra prouinciæ fines contingat.

Tertium, † quia qualitercumque misera super- 26
ueniat conditio, non affectata quidem, neque ad casum præordinata, (vt sæpè diximus) hunc adipiscitur fauorem: neque interest, à voluntario, necessariovè prouenerit, actu, iuxta dicta à *nobis de priuileg. pauper. part.* 1. *qu.* 54. præcipuè *numer.* 22.

Quartum præterea dictis *suprà numero* 7.

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

& ſeqq. æquiparationem hac in re, pupillorum, viduarum, pauperum, & exulum cum peregrinis facientibus, ſolutionem recipit.

Hæc ſi, vel conueniatur, aut vulnere, iniuriavè affectus peregrinus ipſe conueniat. Si namque vt debitum, aut ius conſequeretur, aduerſarij forum à ſuo (longè quoque diſtans) petierit; & tanquam peregrinus eandem cauſam ad principis tribunal in eius prima cognitione deferri poſtularet; indubiè pateretur repulſam, ex dictis *ſuprà quæſt.* 11. præcipuè, *numero* 16. *verſ. miſerum itaque*, *numero* 24. & 25. & contrariorum argumentorum primi, & quinti ratione, in hoc caſu vrgenti. Ex quibus reſpóſio eiſdem datur.

27 Alia deinde peregrinis, & aduenis priuilegia conceſſa extant, quippè diuino † & humano iure commendatis, *Exod.* 22. *Aduenam non contriſtabis, neque affliges eum*, & cap. 23. *Peregrino moleſtus non eris.* Leuitic. 19. *Si habitauerit aduena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos; non exprobretis ei: ſed ſit inter vos quaſi indigena, & diligetis eos, quaſi vos metipſos.* Deuteronom. 10. *Quia Dominus Deus veſter ipſe eſt Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, qui perſonam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo, & viduæ, amat Peregrinum, & dat ei victum, atque veſtitum. Et vos ergo amate Peregrinos* cap. 11. *Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da vt comedat, aut vende ei.* & *cap.* 24. aliiſque iam citatis. Chriſtuſque Dominus noſter ſe aduenam, & hoſpitem dicit *Matth.* 25. *Hoſpes eram, collegiſtis me*, & inferiùs: *Hoſpes eram, & non collegiſtis me.* Et alibi ſæpè hoſpitalitas commendatur, Iſai. *capit.* 58. Lucæ 14. *ad Roman.* 12. *cap.* 13. à ſancto etiam *Tridentino Concilio, ſeſſ.* 25. *de reform. capit.* 8. & proſequitur *Auguſtin. Barboſ.* in ſuo *Paſtorali, titul.* 2. *gloſ.* 9. *à numero* 1. cuius amatores eximium tulere præmium, vt multis confirmat *Ioan. Maior in ſpeculo exempler. verb. Hoſpitalitas*, præcipuè *exempl.* 4. & 6. Iouemque hoſpitalem gentilitas finxit, in cuius tutelam aduenas, & hoſpites eſſe credebantur. *Virgil.* 1. *Æneid.*

Iupiter hoſpitibus nam ſe dare iura loquuntur, &c.

Multa in Hoſpitalitatis commendationem, & laudem (qua ſolet facundia, elegantia, & eruditione) enarrat D. Ioan. à Solorzano *de Indiarum iure, libro* 2. *capit.* 20. *numero* 38. *& ſequentibus*, poſt hæc ſcripta viſus. *Germanis ius hoſpitum ſanctiſſimum erat, hoſpitiiſque ita enixè indulgebant, vt quemquam hoſpitum cum quo menſa fuiſſet communis, & ſacrificia arcere tecto, aut aduerſari, nefas ducerent. Idem apud Lucanos, quibus lege cauebatur; vt ſi quis Sole occaſo, diuertentes hoſpites notos, ignotoſque domo excipere teneretur, multamque eo nomine pendere cogeretur. Calabres quoque hoſpites comi hoſpitio benignè inuitabant, pyra illis affatim apponendo. Alexand. ab Alexand.* (cuius proxima ſunt) tradit, *Diel. genial. libro* 4. *c.* 10. & in eius annotationibus ſimiles aliarum nationum mores circa hoſpitalitatem *Andr. Tiraquel.* enarrat; grauiuſque apud Celtas Peregrinum, quam Ciuem Occidentem puniri. *Sunt & apud Indos ſtatuti Principes, qui iniurias ab aduenis prohibeant. Si qui eorum infirmantur, conductis medicinis curant; defunctoſque ſepeliunt, eorum pecunia proximioribus tradita*, veluti *rerum antiquar. lib.* 3. *Diodor. Sicul.* prodit apud nos (præter iura *ſuprà numero* 14. & 15. relata, quæ peregrinis conſulunt, infraque referenda, ad hoſpitalitatem compellentia Ciues) aliæ extant *libr.* 1. *titul.* 12. *nouæ reg. collection. De los Romeros, Peregrinos, y Pobres*, & antiquior *lex* 31. & 32. *titul.* 2. *part.* 6. *auctentica omnes peregrinos*, *C. commun. de ſucceſſion.* Diſpoſitionem confirmantes, liberam peregrinis † ægrotantibus teſtandi facultatem, de 28
ſuiſque bonis diſponendi concedentes, & meritas impedientibus imponentes pœnas, contraria damnata conſuetudine, quæ ex Athenienſium Republica, ad Romanam migrarat; quæque peregrini inteſtati mortui hæreditatem apud quem deceſſarat hoſpici applicabat. Cuius meminit *Annæ. Robert. rerum iudicatarum, libr.* 4. *capit.* 11. captandæque hæreditatis gratia (humanitatis immemor hoſpes) peregrinum teſtamentum concedere non patiebatur. Quam quidem immanitatem, ſimilitudine ſupplicij præfatæ leges rectiſſimè coërcent, inteſtabiles eos, qui peregrinis quominus teſtamenta liberè condant, impedimento ſunt, reddentes. Satis enim, ſuperque miſeranda
per ſe ægrotantium, † & morientium, in propriis 29
etiam laribus conditio, ſi humanum attendamus ſenſum; cum vltimum terribilium mors dicatur, *Vltra quod* (vt Seneca ait, in tract. quod in ſapientem non cadit iniuria) *nihil habent iratæ leges; ac ſæuiſſimi domini, quod minentur: in quo imperium ſuum fortuna conſumit.* Multoque acerbior, & morientis, & aduenæ ſimul. Cui.

Non qui ſoletur, non qui labentia tarde
Tempora narrando fallat, amicus adeſt.

vt *Triſt. lib.* 3. *eleg.* 3. *Ouid.* inquit, pauciſque interiectis:

Nec mea conſueto langueſcent corpora lecto,
Depoſitum nec me qui fleat vllus erit.
Nec domina lacrimis in noſtra cadentibus ora
Accedant animæ tempora parua meæ.
Nec mandata dabo, nec cum clamore ſupremo
Languentes oculos claudet amica manus.

vtque Marc. Aneo Senec. *controuerſiar. lib.* 2. *controuerſ.* 4. *Poteſt*, inquit, *conualeſcere, ſi viderit penates ſuos: mitius quidem morietur, in paterno ſolo ſuo.* Quin acerbitas illi, † afflictoque addatur, 30
contra humanitatis, iuriſque regulam, traditam, & ornatam à *Nobis de priuileg. pauper.* 1. *part. qu.* 17. *numero* 40. *& in Axiomatib. iur. lit. A. numero* 194.

Nec modo liberam teſtandi, & de bonis ſuis diſponendi facultatem peregrinis infirmis dicta authentica conceſſam; ſed etiam † teſtandi ſo- 31
lemnitatem remiſſam, coramque duobus teſtibus eorum teſtamentum valere; non mediocris exiſtimationis Doctores putarunt ſuntque profeſſi Angel. *in ead. auth. omnes peregrinos*, *numero* 2. Caſtrenſ. *in l. Nutritoribus, C. eod. titul. commun. de ſucceſſ. num.* 4. Alexand. *in l. fin. numero* 6. *C. de teſtam. & ibid.* Iaſ. *numero* 9. Tob. Non. *in §. Sed hæc quidem, num.* 4. *verſ. Decimo tertio, inſtit. de teſtam.* Guil. Benedict. in *repet. cap.* Raynuntius, *verb. Teſtamentum* 1. *numero decimo-ſexto*, *de teſtam.* Nicol. Boër. *dreiſ.* 223. *numero ſeptimo col.* 4. Dilect. Duran. *de teſtand. cautel.* 6. *num.* 3. *pag. mihi* 114. *tomo* 8. *tract. Doctor. part.* 1. Etſi

quidam

quidam ex his assertionem hanc, pluribus testibus testamenti facti tempore non repertis ; alij, in peregrinis deuotionis causa intelligant : vtramque etiam qualitatem desiderent alij. Re tamen vera, aut sententiæ *Glossæ in dict. auth. omnes peregrinos, verb. liberam*, acquiescamus necesse est (liberam testandi facultatem, verbumque *liberam*, interpretantis : *Dummodo secundum ius testentur commune*) quam sequuntur multi à *Tello Ferdin.* adducti, & probati *in l. 3. Tauri, part. 1. numero 9. vers. Contrarium*, & à *Mier. de maioratib. quæst. 1. num. 152.* aut si liberam illam facultatem à *dicta auth.* testandi peregrinis concessam & à *l. 30. titul. 1. part. 6.* dicente : *Aya libre poder, &c.* ad solemnitatis testamentorum remissionem, cum suprà citatis, referamus : tam in peregrinis deuotionis causa, quàm alia ratione intelligendum sequitur. Ad id enim, non tam comparatio à militibus ad peregrinos ab ipsis factam : qua legum verba, & in quibusvis peregrinis miseranda conditio mouet. Vtrosque autem peregrinos, prædicta indulgentia contineri, dictæ authenticæ, Regiæque legis verba apertè demonstrant. Illa enim peregrinos, & aduenas speciatim nominat ; hæc separatim vtrosque appellat, initium faciens: *Enfermam a las vezes los Peregrinos, è los Romeros.* Quid clariùs, & ex nominum diuersitate, per *l. si idem, 7. C. de codicil.* adductaque à *nobis in Axiomatib. iur. lit. D. numer. 167.* & natura dictionis, & inter diuersa apponi solitæ, vt *in tractat. de priuileg. pauper. qu. 1. numero 17.* notamus pariter? Namque peregrinus, non tam qui deuotionis, quàm qui ratione qualibet peregre degit, à patriaque sua longè abest, dicitur, iuxta notata *suprà numero 18.* constatque, ex *Iustiniano Imperatore auth. vt differentes iud. &c. in princip. col. 9.* & *toto tit. in decretal. de cleric. peregrin.* locisque *numero 1.* citatis. Tametsi Angel. *in dict. auth. omnes peregrinos*, & Gregor. Lopez. *in dict. l. 30. tit. 1. part 6. glos. 1.* in peregrinis deuotionis causa, earum dispositionem intelligant, quæ nec illarum verbis, nec menti restrictio conuenit, vt peregrini denominatio ostendit, & quia repetita authentica non tam peregrinis deuotionis causa, quam omnibus peregre degentibus consuluit, prauam relatam Athenienſium consuetudinem tollens, cuius regia lex decretum confirmauit. *Angeli* ideò *Castrensis* repugnat iudicio in *dict. l. nutritoribus, numero 5. C. commun. de succeſſ.* deduciturque vel omnibus testamenti faciendi solemnitatem peregrinis remissam; vel nullis, adhærendumque *dictæ authent. omnes peregrinos Glossæ* opinioni proximè relatæ; cùm libera testandi facultas concessa, non tam formam, & solemnitatem; quàm potentiam, aduersus prauam consuetudinem ab incolis inductam, respicat.

32 In tabellionis autem, & testium carentiæ † casu, iam hodie omnibus indistinctè apud nos regia *lex. 1. titul. 4. lib. 4. nouæ reg. collect.* prouidit, vt coram tribus (cæteris solemnitatibus remissis, si plurium non detur facultas) firmum

33 sit conditum testamentum. Duobus autem † (si plurium non adsit copia) à peregrinis factum, tenere, obseruat Greg. Lop. *in dict. l. 30. glos. 2. verb. Libre poder.*

Et eadem etiam *auth. omnes peregrinos*, pro

34 represaliis † peregrinos capi non posse, notant *ibid.* Angel. *n. 1* Bart. *in tractat. de represal. quæst. 4. princip. numero 14. & 15.* Paul. Castrens. *in dict. l. Nutritoribus, numero 4.* Petr. Rebuff. *tractat. de priuileg. scholastic. priuileg. 150. numero 3.* in causa saltem ciuili, iusque reuocandi domum habere, tradit Angel. *concluſ. 340. incip.* Magister Iacobus, *in princip.* & Cardin. Tusch. *practic. concluſ. litera P. concluſ. 276. numero primo.* 35

Possunt item Ciues † ad peregrinorum hospitalitatem excommunicatione compelli, dispositione *text. in cap. 1. §. Hinc etiam, 42. dist.* & sententia Glossæ *in dict. cap. 1. de emption. & vendit. verb. Hospitales.* Quam stabulariis, † & cauponibus necessitatem hospites recipiendi imponit *l. vnic. ad fin. D. furt. aduers. naut. caup. stabul.* in verbis illis : *Nec repellere potest iter agentes.* Nisi iusta excusationis causa existente, vt post *Bart.* & alios ibidem, notat Gregor. Lop. *in l. 26. titul. 8. part. 5. glos. verb. de manera.* Nullamque tam validam excusationem, aut priuilegiatam immunitatem, quæ ab hospitis recipiendi munere liberet, *Hermogenianus* dixit, *in l. Sunt munera, D. de vacat. muner.* 36

Quamuis regulariter, † neque domum suam quisquam locare, neque ad perfectionis opus bonorumque suorum erogationem, cogatur inuitus. Primum, *in tractat. de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 24. numero 2.* Secundum, *quæst. 34. n. 3. ibidem* expendimus, & ornamus. 37

An peregrini, seu viatores Sacramento † aduersus nautam, cauponem, vel stabularium, pro rebus quas apud eos sibi conqueritur subtractas, stetur : eximius practicus *Specular. lib. 3 part. 4 titul. de furt. num. 15. & seqq.* tradit. Vbi non solum quando aduena res assignauit, & expressit : sed etiam cum eas non ostendit quæstiones proponit, & eruditè absoluit. Videndaque in id *l. 26. titul. 8. part. 5.* & *ibid.* Gregor. Lop. *glos. 5. verb. Sinteſtigos.* 38

In eos vero, qui naufragorum † res ad peregrinum portum appellentium, subtrahunt, qualiter leges sæuiant, licet videre *in l. 1. & toto titul. D. de incend. ruin. naufrag. in l. In eum, 18. & in l. Nauigia, ſequenti, C. de furt.* & plenè Petr. Greg. *ſyntagmat. iur. vniuerſ. 3. part. lib. 37. cap. 3. per tot.* 39

Naufragorumque causas † (veluti miserabilium) summariè pertractandas, & dicta monstratura; & tradit *Marant. de ordin. iudic. 4. part. diſtinct. 9. num. 187.* in recentioribus impressionibus. 40

Vestitum, & ornatum Clericorum, † iura præfiniunt, pœnas simul contra aliter quam præscripta, assignataque forma se ornantes, *in cap. 1. & ſeqq. 21. quæſt. 4.* qua tamen peregre abeuntes 41

† non arctantur, *cap. Epiſcopi, 3.* in ordine, eadem causa, & quæst. 42

Cumque comam nutrire, aut laxare † sub excommunicationis pœna sit Clericis interdictum, *cap. ſi quis ex Clericis, 4. & cap. Clericus, 5. de vit, & honeſtat. Clericor.* Longo itinere † excusantur, vt Gloss. *in dict. cap. ſi quis ex Clericis, verb. Relaxauerit*, sentit, versus illos referens, quibus, ea ratione à Pontifice Clericus reprehensus; excusationem præstitit: 43 44

Tutius vt peterem laici ſub imagine Romam;
Fas fuit vt ſinerem luxuriare comam. 45

Tabernarum quoque ingressus † eisdem prohibitus, in peregrinatione existenti concessus, *in cap. Clerici, 4. in ord. 44. dist. Clerici* (textus inquit)

UAB Biblioteca de Ciències Socials

inquit) *edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.*

Aduenam etiam per excommunicatorum terram † tranſeunte ab excommunicatis emere neceſſaria poſſe: ſic *text. in cap. Quoniam multos, 105. §. Quicumque, 11. quæſt. 3.* ſtatuit: *Quicumque autem orator, ſiue peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum deuenerit, vbi non poſſit emere, vel non habeat vnde emat: ab excommunicatis accipiendi licentiam damus.* Similiter, & *text. in cap. Inter alia, 31. §. Illud autem, de ſent. excommunic.* Quod ſi pecuniis, quibus ab excommunicatis neceſſaria emat, caret: ea eleemoſynæ loco ab eiſdem accipere poſſe, *ex d. cap. quoniam multos,* Doctores colligunt, aduertitque Anton. Ricciul. *in tractat. de iure perſonar. extra Eccleſ. Grem. exiſtentium, lib. 4. c. 53. num. 6.*

Neque excommunicationem peregrinus incurrit, ſi caſu † cum excommunicato, in caupona, vel alibi reperiatur, poteritque in eadem menſa, ſuis ſumptibus de propriis comedere cibis, vt docet P. Thom. Sanch. *in præcept. dialog. lib. 6. capite 31. numero 14.* & Anton. Ricciul. *dicto tractatu & libro capite 36. numero 16. verſ. Et comprobatur.*

Tametſi cum excommunicato in eadem menſa veſci ſit prohibitum, *cap. Cum excommunicato, 11. quæſt. 3. cap. Nuper, 19. §. In ſecunda, & §. In ſecundo, de ſentent. excommun.* Franciſc. Viu. *deciſ. 99. numero 5.* Anton. Ricciul. *d. loco n. 14. duo* quoque *Thom.* adducto, *in 4. ſent. diſt. 18. art. 1.* Sayr. *de cenſur. lib. 2. cap. 13. num. 13.* Auil. *eod. tractat. part. 2. cap. 6. diſput. 9. dub. 11.* Bonacoſ. *ipſomet tract. diſput. 2. q. 2. punct. 6. §. 2. n. 6.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 32. num. 86.*

Ita pariter quamuis cum excommunicato in eodem lecto † prohibeamur dormire (citra communionem, & familiaritatem fieri nequeat, Innocent. *in cap. Nuper, num. 4. de ſentent. excommunic.* Abb. *in cap. Si verò, num. 10. eod. titul.* Anton. Ricciul. *vbi ſupr. numero 17.*) Peregrino tamen, † cui in hoſpitio vnum, & eundem lectum cum excommunicato caſu accidit præfiniri citra peccatum licere eodem cum excommunicato lecto vti affirmat Suar. *tom. 5. diſp. 15. ſect. 2. n. 7.* eumque ſequutus Anton. Ricciul. *repetito loco, n. 18.* cùm non id per ſocietatis, coniunctioniſvè modum fiat, quæ ad communicationem deſideratur, vt proſequuntur iidem.

Viatori præterea equum ſuum in alieno agro † ad refectionem pabulare, ſpeciali iure conceſſum: aliis denegatum obſeruat Didac. Couar. *practicar. quæſt. capit. 37. numero 3. verſ. Octauo probatur, ex cap. 1. §. vlt. & ibi* Bald. *de pac. tenend. & eius violat.* Alberic. *in l. vlt. Cod. ad leg. aquil.* & Bartol. Cæpol. *de ſeruitut. iuris paſcend. numero 7. & 8.* Vuaſque: in alterius vinea comedere, non tamen exportare, ex diuina, & humana ſanctione, Platoniſque auctoritate confirmat ibidem. Neque ſtatutum facultatem huiuſmodi viatoribus tollens, validum eſſe, contrà iuris veluti diuini diſpoſitionem aſſerit Petr. Surd. *de aliment. titul. 8. priuileg. 39. n. 8.* & Stephan. Gratian. (hæc proſequutus) *diſcept. forenſ. cap. 80. à n. 16. vſque ad 21.*

Vtrum autem lex, vel ſtatutum loci, aut territorij proprij, † à quo viator abeſt, cum obliget? vel exeuntem de loco vbi feſtum, aut ieiunium ſeruatur, ſi ad alium perueniat, in quo non ſeruatur, ab eius obſeruantia liberet, vel è conuerſò pleniùs aliis, & recentiùs reſoluit P. Layman. *de virtute, & ſtatu religion. lib. 1. tit. 4. c. 11. per tot. & cap. ſeq.* aliqua.

In eo etiam peregrini, & aduenæ originariis, & incolas antecedunt; quod in ſua quiſque patria, † ciuitate, aut prouincia magiſtratum petere, aut gerere nequeat, ſacrilegij ſcelere immunis, vltronea Principis indulgentia non præcedente, Imperatorum *Gratian. Valent. & Theodoſ.* decreto, *in leg. fin. Cod. de crimin. ſacrileg.* cuius ſunt verba: *Ne quis ſine ſacrilegij crimine deſiderandum intelligat gerendæ, ac ſuſcipiendæ adminiſtrationis officium, intrà eam prouinciam, in qua prouincialis, & ciuis habetur: niſi hoc cuiquam vltronea liberalitate, per diuinos affatus Imperator indulgeat,* quod & prædixerat Vlpian. *in l. Si cui, 38. D. ex quib. cauſ. maior.* Regiaque in id ipſum iura ſtatuunt, *in l. 11. tit. 18. part. 1.* à *dicta lege fin.* deſumpta, & ſic tranſlata: *E aunſeria como ſacrilegio, ſi algun ome ſe entremetieſſe de pedir, ou de ganar oficio de judgador, o otro qualquier, en aquella tierra onde es natural.* Et *in l. 4. titulo 6. lib. 3. nouæ Reg. collection.* quæ hanc eandem interdictionem ad iudicium Vicarios, Alguacellos, & Officiales extendit. Quam exornant Azebed. *ibi, numero 3. 4. & 5.* Aules, *in cap. Prætor, cap. 4. gloſ. 1. verb. Tierra,* Auendann. *de exequend. mandat. part. 1. cap. 3. num. 6. verſ. Item iudex, & ſeqq.* Firmatuntque latè aſſertionem, & diſcuſſere materiam Andr. Alciat. *de præſumption. regul. 1. præſumpt. 37.* Ludouic. Gomez. *in regul. cancellar. de idiomat. pag. mihi 111.* & Petr. Cened. *canonic. quæſt. cap. 18.*

Rationem præbet *text. in d. l. 11. Cà ſoſpecha pueden auer, que queria mas eſte ayudar, a ſus parientes, è deſayudar a ios que mal qui fieſſe, o tomar algo, que por parar bien la tierra; o dar a cada vno ſu derecho.*

Eandem (ne ad fiſcale officium originarij euehantur) *Paul. lib. 5. ſentent. tit. de iure fiſc.* in hæc verba aſſignat: *in ea prouincia in qua quis originem ducit, officium fiſcale adminiſtrare prohibetur: ne aut gratioſus, aut calamnioſus apud ſuos eſſe appareat.* Apud Gallos, *Philippi pulchri, & Caroli Quinti* (qui ſapientis cognomen fuit adeptus) decretis anno 1304. & 1366. editis, non ſolum ita cautum extitit, tradente ſic *Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. & vxorem nomine Adelaſiam, de teſtam. numero 150.* ſed etiam plures originarios tunc temporis magiſtratus gerentes, ab eis depoſitos, cæteriſque conceſſos ibid. *n. ſeq.* profitetur.

Quod quidem ab antiquioribus Legumlatoribus inueterata conſuetudo originem traxit; Athenienſes namque, in magiſtratibus demandandis, ciuib. anteferre Peregrinos ſolere, teſtis eſt Ælian. *var. hiſtor, lib. 4. cap.* Et ne quis cum imperio, ac poteſtate apud eam gentem eſſet, ex qua fuiſſet ortus, *Antonium Philoſoph.* ſtatuiſſe. *Dyon. in eius vita* ſcribit. Cretenſes, ad gerenda Reipublicæ munia, peregrinos ſæpè aduocaſſe, *Heraclid.* refert. eiuſque conſuetudinis immutatio, Athenienſib. ipſis, ac Lacedæmoniis exitio fuit, vt *Cornel. Tacit.* prodit, ex *Clodij* oratione in ſenatu habita

habita *annal. lib.* 5. relata. *Quid aliud* (inquit) *exitio Lacædæmoniis,& Athenienſib. fuit(quamquam armis pollerent, niſi quod victos pro alienigenis arcebant? At conditor noſter Romulus, tantùm ſapientia valuit; vt pleroſque populos eodem die hoſtes, dein ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filiis magiſtratus mandari, non (vt plerique falluntur) recens ſed priori populo factitatum eſt.* Claudijque ſententiam Senatum probaſſe referens idem *Cornel. Tacit.* Addit. *Orationem Principis ſequuto Patrum conſulto, primi Edui Senatorum in vrbe ius adepti ſunt.* Cuius ſteterat obſeruãtiæ cultor *Iul. Cæſar*, adeo, vt illi id vitio verſum, *in eius vita* literis mandauerit *Sueton. Tranquil.* vnde *Rutil.* Poeta Gallus (qui & Romæ Senator fuit) *Itinerar. lib.* 1.

Religioſè patet peregrinæ Curiæ laudi.
Nec putat externos, quos decet eſſe ſuos.
Ordinis imperio, collegarumque fruuntur.
Et partem genij, quam venerantur, habent.

& Caſiodor. *var. lib.* 2. *Legit. Roma frequenter faſces de mœnibus Gallicanis: ne aut damno ſuo præcipua contemneret: aut probata virtus inhonorata ceſſaret.* Marcus Cato (Franciſc. Petrach. de remed. vtriuſque fortunæ, lib. 2. dialog. 5. ait) *plebeiæ vir originis, paruique opidi, diu quidem obſcurus incola, poſt in maxima vrbe clariſſimus aduena: mox ciuis eximius, & Conſul, & Cenſor fuit.* Vbi & *Tarquinium Priſcum* Romanorum Regem, patre negotiatore, & aduena, alioſque numerat *Traiani* Hiſpani (vt firmant Eutrop. *libro* 8. & Paul. Oroſc. *hiſtor. libro ſeptimo, capite duodecimo.* & conſtat *ex* Claudiano *in laudes Serenæ Reginæ vxoris Stilliconis*, de Hiſpania dicente.

Tibi ſæcula debent.
Troianum.

Etſi deterius Tudertina ciuitate ortum *in eius vita Aurel. Victor.* putet) Imperatoris ſui Roma gloriabitur. Ne *ſeptimum Seuerum* Afrum (vt *Spartian. in eius vita* prodit) alioſque exteros adducam, quos *ex Tiraquello de nobilitate, capite* 4. *numero* 6. *& ſequentibus vſque ad* 11. congerere licet.

Quuinimò non ab ea modo prouincia, vel ciuitate regenda ex qua oriundus quis eſt, arcendum
55 eum, ſed etiam in qua Larem † locauit, *Conſtant.* Imperator decreuit, *in l.* 3. *Cod. de diuerſ. offic.& apparet. iudic. lib.* 12.

56 Quod Reipublicæ, † Exterorum, & incolarum vtilitatem continet. Reipublicæ, ne amor, odium-vè inſtitiam præuertat: Exterorum, ne probata virtus inhonorata ceſſet, vt iam vtrumque diximus: Incolarum, quia apud exteros ſæpè ipſi ſtrenuiores, & amabiliores, quam apud ſuos ſe præbent, iuxta Dominicum illud *Luc.* 4. *Quanta audiuimus facta in Capharnau, fac & hic in patria. Ait autem: Amen dico vobis: quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. In veritate dico vobis; multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni terra: & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam. Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo Propheta: ſed nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.*

VTRVM CAPTIVI ſint perſonæ miſerabiles? Legis noſtræ vnicæ, C. quando Imperator inter pupil. & vid. priuilegio quibuſque aliis vtantur.

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars defenditur, ac miſera captiuorum conditio deſcribitur,* & n. ſeqq.
2 *Seruitus ab humana conditione diſſentit, eaque repugnante, introducta eſt.*
3 *Antiquiores leges, necis vitæque in ſeruos dominis poteſtatem dabant.*
4 *Apud multas nationes cùm Deos placatos eſſe volebant, captiuos immolabant.*
5 *Seruitus morti comparatur.*
6 *Miſeris mors eſt ſolatium, vita ſupplicium.* & num. ſeq.
7 *Libertatem adimere non licet, cui etiam vitam adimere liceret.*
8 *Serui pro mortuis & nullis quoad ius ciuile reputantur.*
9 *Inter miſerabiles primum ſerui locum tenent, ad labores & incommoda viui, ad fauores mortui.*
10 *Serui an legis noſtræ vnicæ,* C. quando Imper. inter pupil. & vid. *fauoris capaces exiſtant?* & n. ſeqq.
11 *Seruus cum in alterius poteſtate ſit, ſuum nihil habere poteſt.*
12 *Seruis an iniuria fieri dicatur? habeantque pro ea vindictæ actionem?* & n. ſeq.
14 *Intellectus* text. in l. Labeo ait, 15. §. Prætor ait, 1. & §. ſequent. D. de iniur. & in lege ſecunda, D. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.
16 *Ad libertatem quemadmodum proclamare ſeruus poteſt, in iudicioque contendere: ſic & aduerſarium ſuum ad Principem in cauſa ea in prima cognitione deferre.* & n. ſeq.
18 *Qui in libertatis poſſeſſione exiſtens, in ſeruitutem renocatur, ad Principem deferre cauſam poteſt.*
19 *Cauſæ grauitas, & magitudo locum caſui curiæ facit.* & num. ſeq.
20 *Libertas inæſtimabilis res eſt, cunctiſque pretioſior aliis.*
21 *Cunctis quoque rebus fauorabilior.*
22 *Procurator captiui ante captiuitatem nominatus an agere, aut conueniri captiui nomine, de calumniaque iurare poſſit?* & num. ſeqq.
23 *Qui per ſe facere poteſt, an per alium faciat.* & n. 27.
24 *Seruitute, aut captiuitate, an finiatur mandatum,* & n. 28. & 29.
25 *A morte ciuili ad naturalem, an, & quando argumentum procedat?* & n. 28.
Pupilli captiuitate expirat tutela, d. n. 25.
26 *Status mutatione, an, & quando extinguatur mandatum,* & n. 29.
30 *Captiuus an conſtituere procuratorem poſſit?* & duob. ſeqq.
32 *Captiuus, an mandatum facultatemvè de ſuis bonis diſponendi dare poſſit, eſto quod teſtari non poſſit.*

33 *Chriſtiani*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

33 *Christiani à Sarracenis, Turcisvè capti, serui non sunt, neque Romanorum leges de seruis loquentes; in eis intelligendæ: fauoribus licet seruis concessis gaudeant.*

34 *A prædonibus capti, serui non fiunt.*

35 *Procurator generalis ad omnes res constitui potest.*

Captiui bonis procuratorem non habentis, curator dandus est. ibid.

36 *Curatori captiui bonis dato, eaque defendenti, fori competit priuilegium, & etiam captiuo reuerso curatori concessum priuilegium durat.*

37 *Et quid si curator hic agere, actiones aduersus alios mouere velit.*

Et an. & quando id ei liceat? & num. seqq.

40 *Impedito agere non currit tempus captiuis præcipuè quorum iura illæsa leges seruant.*

41 *Captiuo libertatem adepto quod postmodum ad suarum rerum recuperationem tempus detur.*

42 *Libertatis causa pia est, piarumque causarum priuilegiis gaudet.*

43 *Libertatis fauor minorum fauori comparatur, & præualet.*

44 *Aduersus libertatem à se concessam non restituitur minor.*

45 *Neque aduersus promissionem, aut donationẽ ad captiuorum redemptionem factam.*

46 *Vt coniunctum captiuum redimat, bona sua alienare minor potest, etiam tutoris authoritate non interueniente,* & n. seq.

Intellectus, & limitatio legis 22. titul. 11. lib. 5. nouæ reg. collect. *ibi.*

48 *Pro marito redimendo, eius consensu, aut iudicis authoritate non interueniente, contrahere mulier potest.*

Intellectus text. in leg. 55. Taur. & in l. 2. titul. 3. lib. 5. nouæ reg. collect. *ibid. & nu. seqq.*

49 *Ad pios actus etiam sine mariti, iudicisvè consensu, contrahere vxori licet.*

50 *In dispositionibus ad pias causas, iurisgentium solemnitates seruare, satis est.*

51 *Vxor, quæ cùm potest maritum non redimit, (tanquam insociale matrimonij fœdus turpiter committens) indignam se mariti hereditate reddit. Idemque in coniuncto quolibet.*

52 *Ecclesia bona, vel fideicommisso, aut restitutioni subiecta, pro captiuorum redemptione alienari possunt.* remis.

53 *Necessariam alienationem potest iudex, sine mariti, iudicisvè licentia, celebrare.*

54 *In actibus sibi vtilibus consensum quis accommodare præsumitur.*

55 *Præsumpto mariti consensu, sine eiusdem iudicisvè licentia expressa contrahere vxori licet.*

56 *Marito in longinquo absente, contrahere mulier sine illius consensu validè potest.*

57 *Mulier pro libertate, aut pia causa fideiubens Velleiano non iuuatur.*

58 *Libertas per fraudem data, an sustineatur,* & n. seq.

60 *Libertates à minore concessæ (cui ætatis prætextu abstinendi ius est) firmæ manent.*

61 *Libertas semel data etiam ex falsa causa retractari nequit.*

62 *Pro redimendis Captiuis datum, nec ingratitudinis prætextu reuocari potest.*

63 *Propter ingratitudinem reuocatur donatio.*

64 *Testamentum, aut relictum in eo legatum, cancellatum, deletumvè repertum, nullius est momenti.*

65 *Libertatis legatum casu præsumitur deletum: etiamque testamento cancellato valet.*

66 *Libertatis legatum, nullo etiam in testamento existente hærede, sustinetur.*

In aliis contra, & num. seq. *vbi & quid hodiè.*

68 *Hæreditate non adita an legata pia, aut libertas communi iure, Regiovè debeantur.*

69 *Hæreditate adita, libertas data, etsi qui eam adiuit, ab illa per in integrum restitutionem abstineat sustinetur.*

70 *Alienatione voluntaria, aut inuoluntaria rei legatæ adeo legatum extinguitur, vt neque in legantis dominium reuersa, conualescat.*

Libertatis fauore limitatur. n. seq.

72 *Tacita libertatis datio, expresso de seruo legato facto præualet.*

73 *Paribus suffragiis pro libertate, proque seruitute existentibus libertati fauentia præstant.*

74 *In aliis inter iudices ordinarios, qua reis fauent, præualent.*

75 *Inter delegatos, à delegantis authoritate pendet.*

76 *Hodiè cùm Regij Senatores discordant, paresque in suffragiis existunt, quis seruandus ordo sit?* remis.

77 *Nobiles pro debito ciuili in carcerem detrudi nequeunt.*

78 *Neque huic renuntiare priuilegio possunt.*

79 *Nobilis ad redemptionis suæ pretium obligatus, nec soluens, in vincula detrudi, & in eis quoad soluat, detineri potest.*

80 *Non quemadmodum viri, fœminæ pro debitis creditoribus addicuntur.*

81 *Limitatur si ex sui redemptione debitum procedat.*

82 *Communi iure bonis cedens, pro debito ciuili carcerem vitat.*

83 *Secus atque etiam de iure ciuili, si debitum ex redemptione procedat.*

Qualiterque tunc ad satisfactionem compellatur debitor.

84 *Victus & vestitus præstitus ab hostibus captis repeti non potest.*

85 *Cæteris, legis, vel hominis dispositione ad alimenta non adstrictis pro eis repetitio datur.*

86 *Pro libertate redemptioneque filij à parentibus impensum, repetitio, aut in legitimam imputatio denegatur.*

Et quid si animo repetendi parens expendisse profiteatur. n. 88.

Et quid in fratre, pro fratris redemptione expendente. n. 87.

89 *Ante litem contestatam testes recipi nequeũt.*

Limita n. seq. *in liberali causa*

91 *Minutam solutionem creditor recipere non tenetur.*

92 *Pro libertate, eiusque fauore tenetur.*

93 *Seruus pignori obligatus à debitore, creditore sciente, & tacente manumissus liber efficitur, pignorisque remissio à creditore facta censetur.*

94 *In aliis contra, cùm in præiudicialibus*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

pro conſentiente non habetur tacens, & n. ſeq.

96 *Morte mandantis finitur mandatum.*

97 *Libertatis fauore non finitur.*

98 *Talearum, pedagiorumvè impoſitio exoſa, iureque damnata.*

99 *Libertatis, redemptioniſvè cauſa licita, & permiſſa, pro Principe, dominovè etiam inferiore redimendo.* & n. 101.

100 *Ad Principis redemptionem, contributionemque ad eam faciendam, nobiles compelluntur.*

102 *Collectandi ius eſt de regalibus nec alij quàm Imperatori, aut Regi ſuperiorem non recognoſcenti competit.* remiſ.

103 *Inuito beneficium dari, ius & ratio iuri adhærens vetant.*

104 *Pro captiui redemptione ipſiuſmet bona (eo etiam renuente) diſtrahere tertio licet, cogiturque in id geſtum ratum habere redemptus; conferturque in inuitum libertas.*

105 *Pro libertate penitus extraneo agere licet.*

106 *Intereſſe ceſſante repellitur agens.*

107 *Ex filij, vel conſanguinei nominatione, nec filiatio, nec conſanguinitas probatur.*

108 *Ex nominatione filij, de ſeruo à domino facta, ſi non filij iura, libertas, tamen eidem competit.*

109 *Coniunctiua dictio libertatis fauore naturam ſuam perdit, nec coniungit.*

110 *Pro libertate præſtanda, hæres nominatus ſuſpectam etiam adire compellitur hæreditatem.*

111 *Liberas directè relicta, quæ ideo ſubtili iure, inutilis foret, ad fideicommiſſariam trahitur.*

112 *Conditione deficiente ſub qua legatum relictum eſt, legatum deficit; non vero libertatis legatum.*

113 *Legatum rei alienæ, quam teſtator ſuam eſſe putabat, inutile eſt.*

114 *Libertatis legatum, ei quoque ſeruo, quem ſuum eſſe arbitrabatur teſtator factum valet, illumque redimere, & manumittere tenetur hæres.*

115 *Generalia, adulatoria, & iactantia verba libertatis fauore probant, & obligant.*

In aliis ſecus. & n. ſeq.

119 *De pecudibus, vel armentis pro captiuorum redemptione dãdis pedagium, aut gabelam ſolui lex regia vetat.*

120 *Captiuos pariter qui ſeruitutem euaſere, pro redemptionis pecunia, aliavè cauſa, ab eadem exactione liberat.*

121 *Dominus ſerui Mauri, ad Chriſtiani captiui redemptionem illum vendere cogitur. Et quo pretio? Ad idemque Mauri in publica ſubhaſtatione venditi, retractum concedit.*

122 *Officia publica conſumptioni obnoxia, quæ captiui tenebant, non extinguntur, poſſuntq; illa captiui renuntiare.*

Seruorum præcipuam Diis curam eſſe, arbitrabantur Etnici: eximioſque viros, poteſtatis, & philoſophiæ Principes recenſens Macrob. prodit.

QVÆST. XVI.

AD Captiuum gradatim deuenimus, quem non ſolum flenda ſors † miſerum reddit: ſed miſerabilium perſonarum fauorum, penè incapacem. Primum, etſi confirmatione non egeat: aliqualem tamen ornatum, antequam ad ſecundum fiat tranſitus, expoſcit. Miſeram captiui conditionem ſic dolenter Innocent. *text. de human. condition. vilit. lib. 1. cap. 15.* depingit; *Angariis fatigatur, plagis affligitur, opibus ſpoliatur, quod ſi non habet, habere compellitur: & ſi habet, cogitur non habere. culpa domini, ſerui pœna, culpa ſerui, domini prada ſeruus cogitur pati, & nemo ſinitur compati: dolore compellitur, & nemo dolere permittitur. Sic ipſe non ſuus eſt, vt nemo ſit ſibi.* Conuenit Senec. *epiſt. 47. Infœlicibus ſeruis* (ait) *mouere labia nec hoc quidem vt loquantur, licet.* Summo ideo iure *Alphonſus* Rex (Sapiens nominatus) *in l. 1. titul. 29. part. 2. in fin.* dicit: *Onde, por todas eſtas razones, è otras muchas que ſufren ſon llamados con derecho,* Captiuos: *porque eſta es la mayor mal andança que los omes pueden auer en eſte mundo.* Idque illud ſatis oſtendit, quia cætera hominibus contingentia aduerſa, infirmitates, langores, ægeſtas, fames, calamitatumque reliquarum congeries, cum humana conditione affinitatem contraxere; eis ſi quidem obnoxij vitam recipimus, *Iob. 5. capite*: ſeruitus autem † ab humana conditione diſſentit. 2
Hoc namque vnum libertatis bonum illibatum nobis natura reliquit: cuius aduerſus immutabilem legem, gentium prauitas mutationem induxit, & datam à natura libertatem ſuſtulit, dominioque exemptam (Natura reluctante) alieno ſubiecit, teſte Florentino *in l. 4. §. 1. D. de ſtat. homin.* & Iuſtin. Imperatore, *in §. Seruitus, inſt. de iure perſonar.* exornatque eruditiſſimus Præſes Didac. Couar. *in relect. cap. Peccatum, de regul. iur. lib. 6. part. 3. §. 11. numero 2.* quibus *Senecam* adiice *epiſt. 32.* dicentem: *Quid eſt eques Romanus, aut libertinus, aut ſeruus? nonomina ex ambitione, aut ex iniuria nata.* Meritò inde Innocent. *dicto capite 15.* exclamat: *O extrema conditio ſeruitutis! Natura liberos genuit: ſed fortuna ſeruos conſtituit.* Quid enim miſeriùs, quam libertate carere; & vitam habere precariam: *Nam ita iniquè comparatum eſt, vt ſors inuida ius corporis non illi qui ipſum poſſidet, ſed ei qui eſt mercatus, conceſſerit.* Veluti *Ariſtoph. in Plut. act. 1.* inquit. In ſeruos enim † antiquiores leges, vitæ neciſque dominis poteſtatem fecerant, Imperatore Iuſtiniano referente, *in §. 1. & fin. inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alieni iur.* 3

Apud multas quoque nationes, cum Deos placatos eſſe volebant, † Captiuos immolare ſolitum 4
Alexand. ab Alexand. dier. genial. lib. 6. c. 26. ſic prodit: *Blemmiæ, Cymbri, Galli, Druidæ, & Germani ſtatis diebus humanis litant hoſtiis, & cruore captiuorum adolent aras.*

Neque mors adhuc (vltimum licet terribilium ſit) & eius cum ſeruitute comparatio † (quam 5
formant *l. ſeruitutem, 209. D. de regul. iur. l. Interdicit, 59. in fin. D. de condit. & demonſt. leg. cùm hic ſtatus, 32. §. Si donator, D. de donation. inter vir. & vxor. l. 5. in fin. D. de capit. diminut. auth. de nupt. paragrapho Si verò coll. 4.* & ex profeſſo *Iodoch. Damhouder. in tract. parium, aut*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

aut similium, verb. Seruitus mors) sat miseram Captiuorum exprimit conditionem. Cùm miseris † mors sit solatium, vita supplicium, vt eleganter *in l. Quisquis, 5. §. Filij vero, C. ad leg. Iul. Maiest.* Iustinianus inquit. Et in specie, potiorem captiuitate mortem Regia *lex 1. titul. 29. dict. part. 2.* dixit: *Meteendoles a tales seruicios; que querian ante la muerte, que la vida.* Eiusdem extitit voti Seneca *epist. 26. ad fin.* inquiens: *Qui mori didicit, seruire dedidicit.* Cicero Philip. 2. *Seruitus, postremum malorum omnium, non modo bello, sed morte etiam repellendum.* Et 10. *Mors est seruitute potior.* Et Offic. 1. *Mors seruituti, turpitudinique anteponenda est.* & Salust. in Catilin. *Nemo bonus libertatem nisi cum anima, amittit.* Quod adeò verum est, vt si
7 cui adimere vitam liceat; † libertatem non liceat. Celebre est *Constantini* Imperatoris testimonium, *in l. fin. C. de patr. potest.* his verbis præstitum: *Libertati à maioribus tantum impensum est, vt patribus quibus ius vitæ in liberos, necisque potestas olim erat permissa:*) *libertatem eripere non liceret.*

8 Pro mortuis ideo, † imò pro nullis, quoad ius ciuile seruos Iura habent, *in l. Quod attinet, 32. D. de regul. iur. in l. 1. D. de iure deliber. in l. 3. in fin. D. de capit. dimin. in §. Seruus autem, instit. eod. titul. in l. Nec seruus, 41. D. de pecul. in l. Stipulatio ista, 38. §. Hæc quoque stipulatio, D. de verbor. oblig. in l. Qui testamento, 20. §. Seruus quoque, D. qui testam facer. poss. in l. Nullo modo, 7. D. ad leg. Cornel de falsi.*

Quæ efficiunt quidem, vt quamuis *miserabilium*
9 † primum Captiui locum occupent, vt tenent Butr. *in cap. Significantibus, numero 22. de offic. deleg.* Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. cent. 1. casu 66. numero 17.* Petr. Gregor. *in prælud. iur. lib. 5. cap. 6.* superiora monstrant, & *l. Fœdissima, 7. C. de postlimin. reuers. & ibi* Accurs. *verb. Ex necessitate, & proœm. titul. 29. part. 2.* quod ait: *Naturalmente se deuen los omes doler de su ley quando caen en captiuo en poder de los enemigos:* in eo miserabiliores, quod viui existant ad labores; ad commoda, & ea, quæ ad ius ciuile pertinent, mortui. Quod secundum in principio propositum operatur; ne sci-
10 licet captiuis, † quemadmodum cæteris miseris, *legis* nostræ *vnicæ* priuilegium, forique Principis eligendi, aptarivè possit. Cùm nec probonis agere, quippè qui nulla habeant. *Ipse enim servus,*
11 † *qui in potestate alterius est, nihil suũ habere potest.* Verba sunt Iustiniani; in §. *Item vobis, instit. per quas person. nob. acquir.* & alter in *Æsopi fabulis.*

Seruus habet, nec se, nec sua.

12 Neque pro iniuria agit † si quidem (vt ille quisquis est, ait:)

In miseri vita, nulla contumelia est.

Seruisque (hac quoque ratione, superiori, *quod prò mortuis habeantur*, adiecta) iniuria fieri non dicatur, saltem si leuis; namque si atrox, domino, cui viuit, & fieri, & actionem pro ea vindicanda, competere. *Iustin.* Imperator, *in §. Seruis autem, instit. de iniur.* sic decreuit: *Seruis autem ipsis quidem, nulla iniuria fieri intelligitur: sed dominis per eos fieri videtur: non tamen iisdem modis, quibus etiam per liberos, & vxores; sed ita cum quid atrocius commissum fuerit, & quod aperte ad contumeliam domini respicit: veluti si quis alienum seruum atrociter verberauerit: & in hunc sanè casum actio proponitur. At si quis seruo conuitium fecerit, vel pugno eum percusserit; nulla in eum actio domino competit.* Et si enim iniurias serui sentiant, † quin impatientiùs, 13
& magis ægrè ferant, vt probat Aul. Gel. *noct. Atticar. lib. 10. cap. 3.* quippe qui non sensum cum libertate perdiderint: vt enim Senec. *de benefic. lib. 3. cap. 20. Errat si quis existimat seruitutem in totum hominem descendere: pars melius eius excepta est. Corpora obnoxia sunt, & adscripta dominis: mens quidem sui iuris. Quæ adeò libera, & vaga est, vt ne ab hoc quidem carcere cui inclusa est, teneri queat, quo minus impetu suo vtatur.* Quoad ciuilem tamen obseruationem, nec sentire iudicantur; neque actio pro iniuria conceditur ipsis, vt ex *Vlpiani* quoque verbis colligitur, *in l. Apud Labeonem, 15. §. Prætor ait, 1. & §. seq. D. de iniur.* quæ sunt: *Si quis sic fecit iniuriam seruo, vt domino faceret: iudico dominum iniuriarum agere posse suo nomine. Si vero non ad sugillationem domini id fecit: ipsi seruo facta iniuria inulta à Prætore relinqui non debet, maximè si verberibus, vel quæstionibus affligeret. Hoc enim seruum sentire, palam est.*

Pro iniuria itaque domini contemplatione seruo illata, actionem ipsi domino † Vlpianus 14
concedit: ipsiusmet serui respectu (etsi naturaliter iniuriam sentiat) denegat, Prætoris curæ vindicta demandata, cui incumbit, inultum maleficium non relinquere. Eoque modo loquuntur, & intelligendi sunt *text. in l. 2. D. de his qui sunt sui, vel alien. iur. & in §. fin. ad fin. instit. eod. tit.* vt & notat, intelligitque *Accurs.* in relato §. *Si quis sic fecit, verb. Sentire. & in d. §. Seruis autem, verb. Nulla iniuria.*

Cum igitur, nec pro ciuili, nec criminali causa agere seruo, aut captiuo liceat: inepta reputari proposita quæstio posset. Sat tamen apta, si ad eum casum se nostra conuertat oratio, † cùm 15
vel pro libertate seruus agit, ad eamque proclamat, seu pro aliis apud suos, procuratoris, curatorisvè ministerio conueniat, vel conueniatur ipse.

Posse autem ad libertatem seruum proclamare, † proque illa obtinenda, in iudicio contende- 16
re, quemadmodum in dubium est, *l. Liberis, 7. & tot. tit. D. & C. de liber. caus. l. Vix certis* (aliàs) *incertis, § 3. D. de iudic. l. 8. titul. 2. part. 3.* prosequimurque latiùs infra: sic † *legis* nostræ *vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid.* fauore vti, dominumque, vel aduersarium ad Principem in prima causæ discussione trahere posse; misera in captiuitate existentis conditione, pietatisque prætextu. Ita in eo quoque, qui in libertatis possessione existens, † ad seruitutem re- 17 18
uocatur, iisdem rationibus (non tam eleganter, quam verè) Francisc. Carrasc. *in tractat. de casib. Curiæ, num. 61.* his sanè verbis profitetur: *Ex quibus deducitur, duodecimus casus Curiæ: scilicet in causa libertatis, quam intenderit in possessione seruitutis constitutus: vel si sit reus in possessione libertatis, potest petere, vt in Senatu Regio intentetur, & ad eum remittatur: quia est, & reputatur causa libertatis, & habetur vt pia. Et ex prædicta ratione miserationis: quia miserabilis ille, qui ex seruitute ad libertatem proclamat; vel cum sit pro libero existimatus; ad seruitium redigi petatur: erit qualibet causa libertatis, Curiæ, siue agendo, siue defendendo ex*

parte proclamantis ad libertàtem, vel proclamantis ad seruitutem.

19 Quod cùm causæ solum magnitudini, † & grauitati dederit *lex* Regia 4. *titul.* 1. *lib.* 3. *noua Reg. collect.* verbis illis: *Saluo si el caso fuere de grande importancia*: libertati, à fortiori concessum, sequitur, & quia nullus alius tantæ magni-
20 tudinis, & existimationis; comparationem † si quidem libertas non admittet, inæstimabilis, cunctisque longè pretiosior rebus teste *Paulo* (si testibus natura eget) *in l. Libertas*, 107. & Vlpiano, *in l. Non est singulis*, 137. §. *Infinita*, *D. de regul. iur.* Iustin. *in §. fin. instit. quib. ex caus. manumis. non lic. l.* 18. *proœm. dict. tit.* 29. *part.* 2. & *l.* 8. *in princip. titul.* 22. *part.* 4. & illo, quisquis est, qui Æsopi fabulas carminibus concinauit, *in fabula de cane, & lupo:*

Libertas per dulce bonum, dona cætera condit.

& inferiùs.

Non benè pro toto libertas venditur auro
Hoc cœleste bonum præterit orbis opes.

& quia omnibus rebus † fauorabilior est, vt *Ca-*
21 *ius* prædicat, *in l. Libertas*, 165. *D. de regul. iur.* & *l.* 4. *titul.* 5. *part.* 3. *in fin.* ibidemque Gregor. Lop. *glos.* 7.

Cùm vero non pro libertate, sed circa res in propria captiui patria existentes, siue ius illius conseruandum, lis vertitur, an per procuratorem, vel curatorem agere, se vel defendere possit: hoc que *legis* nostræ *vnicæ*? captiui nomine remedio vti? differendum.

Distinguendumque videtur: num ante captiuitatem procuratorem captiuus nominarit: an in
22 captiuitate constituat. Primo enim casu, † procuratorem ante captiuitatem designatum, & agere, & conueniri captiui nomine posse, de calumniaque iurare (*Bartoli* authoritate, *in l.* 2. *C. vbi in rem act.* Panormit. *in cap. Cæterum*, *num.* 7. Socin. *consil.* 26. *lib.* 2. & Menochij *de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 150. *num.* 17.) Profitetur Paz *in praxi*, 1. *part. tom.* 1. *part.* 3. *num.* 7. *pag. mihi* 83. Qua quidem vera assertione existente procuratorem tunc *legis* nostræ *vnicæ*, forique priuilegio captiui nomine vti posse, haud vllus dubitauit, cum ipse captiuus agere videatur, ex vulgari regula *capitis Qui per alium*, 72. *de regul. iur. lib.* 6. multis aliis à *Nobis* confirmata *in Axiomatib. iur. lit. F. n.* 3. cum & pupillo, cuius nomine tutor in iudicio experitur, id quoque lex concedit.

Sed tamen hæc eadem ratio procuratorem hunc agere, aut conueniri non posse, dictat,
23 cum neque per alium † facere possit, qui per se nequit, *l. Neque per se*, *C. de hæred. instit.* cum adductis itidem à *Nobis in dict. Axiomat. iur. ead. lit. F. num.* 7.

Item, cum mortui vicem in seruitute, aut cap-
24 tiuitate existens, sustineat: per captiuitatem, † & seruitutem mandatum finiri, quemadmodum per mortem finitur, iuxta vulgare Axioma, à *Nobis* quoque formatum *in nostris*, *lit. M. numero* 36. pariter dicendum sequitur, à morte quippè
25 ciuili, † ad naturalem, & è contra, procedente argumento, vt infinitis propè confirmamus *ibid. lit. A. numero* 483. Eandemque sententiam *Vlpiani* responsum probat, *in l. Si arrogati*, 14. *D. de tutel.* pupilli captiuitate, tutelam finiri dicentis. Et in specie, domini captiuitate mandatum finitum, aut reuocatum videri, aliis citatis, asserit Ioseph. Mascard. *de probationib. conclusion.* 1016. *numero* 12. Vbi pariter non hac solum, sed alia † status mutatione extingui mandatum 26
affirmat, sequaces referens, quibus idem tenentem addo Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 2. *titul. de procuratorib. resolution.* 10. *numero* 2. Africani decisione fultum, *in l. Eius qui in prouincia*, 41. *D. de reb. credit.* Probatque apertius *Pauli* responsum, *in l. Si quis alicui*, 48. *D. de acquirend. hæredit.* per quem ita dicunt Stracca *de decoct. part.* 3. *numero* 53. Nicol. Moz. *de contractib. titul. de mandato, versic. Quo modo annulletur, vel finiatur mandatum, nu.* 8. & Faui. de Anna, *cons.* 82. *num.* 12.

Ni primò respondeas: † non semper, & in- 27
distinctè *dictæ legis Neque per alium*, veram esse regulam, sed sæpè fallacem, vt *dict. lit. F. n.* 8. limitamus eandem, & ex pupillari casu iam adducto colligitur.

Similiter secundò: † non perpetuò argumen- 28
tum de ciuili, ad naturalem mortem propositum, vrgere, nisi in casibus à iure expressis, ex celebri *Pauli* responso, *in l. Statius Florus*, 48. §. *Cornelio*, *D. de iure Fisc.* & probat Menoch. *de arbitr. d. lib.* 2. *c.* 27. *numero* 14. notamusque *dict. numero* 483.

Tertiò, † vel in mandatario, cuius conditio 29
mutata erat (cuiusque status mutatione mandati reuocationem, extinctionemque induci; multis *dict. conclusion.* 1016. *numero* 13. Mascard. firmat, & Faui. *de* Anna, *dict. consil.* 82. *numero* 11.) non in mandante *dictam l. Eius qui in prouincia*, Loqui, cui tamen responsioni se opponit *dicta legis Si quis alicui*, decisio, *Mozziique*, & *Faui de Anna dict. loco*, *numero* 13. assertio, cuiuslibet status mutationem mandantis, vel mandatarij ad mandati extinctionem sufficientem contendentium, vel non tam mandatarij status mutatione; quam mandantis morte (vt textus, *in dict. l. Eius qui* proponit) mandatum ibidem expirasse. Licet idem alia status mutatione interueniente putent rationis paritate *Faui de Anna dict. loco numero* 12. *ex dict. l. Si quis alicui* in fauore loquente.

Sed vt non firmas, scrupulovè carentes hasce adiicimus solutiones: sic nec relatorum *num.* 22. iudicium pœnitus improbandum censemus.

Secundo autem casu, cum in captiuitate existens procuratorem constituit, nullius huiusce modi mandatum esse momenti, nec procuratorem constituere captiuum posse; & superiora probant; & apertè decernit Vlpian. *in l. Ab hostibus*, 15. *D. ex quib. caus. maior. Ab hostibus autem captis* (inquit) *postliminio reuersis succurritur, aut ibi mortuis, quia nec procuratorem habere possunt: cum aliis suprà scriptis etiam per procuratorem possit subueniri, præter eos, qui in seruitute detinentur*, cui & *lex* 2. *titul.* 5. *part.* 3. conuenit: *Todo ome que fuere mayor de veynte y cinco años, è que no estuuiere en poder de otri, assi como de su padre, o de su guardador*, è fuere libre, *è en su memoria, puede fazer personero.* Cuius quidem procuratoris constitutionem, etiam ei, qui ad libertatem proclamat, interdicit *l.* 1. *C. de assertion. tollend.* Regia *lege* 4. *dict. titul.* 5. *part.* 3. sic confirmata: *Mas el que andouiesse por seruo, è estouiesse so poderio de otro; maguer quisiesse mouer pleyto a aquel que lo tiene en su poder, para salir de seruidumbre, diziendo*

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

diziendo que era libre: en tal caso como este, dezimos: que como quier que podria razonar por si mismo: non podria dar a otro por su personero. Quam tamen dispositionem ad eam solam speciem in qua loquitur (cum de seruitute ad libertatem quis prosilit) restringat *Glos. in ead. l. 1. C. de assert. toll. verb. Pœnitus*, cumque de statu controuersia est, liberalique causa agitur: in aliis enim procuratorem seruum habere, & constituere posse, dicit ex *l. Seruum quoque. 33. §. 1.* (vbi pariter repetit, *verb. Seruitutis, in fin.*) & *in l. Non solum, 39. §. Si status, D. de procurator.* Cui auxiliatur (repugnantibus licèt superioribus) *l. 6. titul. 29. part. 2.* Quæ tametsi Captiuum testari non posse dicat) *legis Eius qui, D. de testam. & §. fin. institut. quib. non est permis. facere test.* dispositioni conformis:) procuratorem tamen designare, mandatumvè de ipsiusmet bonis disponendi, dare posse, à mandatarioque, vel procuratore gesta tenere, in hæc verba statuit: *Valer non deue testamento, nin manda que fiziessen los omes demientra que yoguieren en Captiuo. E esto, por quanto yazian en poder de los enemigos, è eran sus seruos. E por ende testamento, nin manda que fagan, nin otra cosa, non deue valer.* Ac post pauca: *Onde por todas estas razones sobredichas, mandaron los Antiguos que no valiesse ninguna cosa que fiziessen mientras yoguieren en captiuo. Fueras ende en dos maneras*: quarum primam, ex dominorum facultate, & permissione subdit: inde prosequens: *La segunda razon, es, quando ellos no pudiessen fazer su testamento libremente, assi como sobredicho es: è embiassen a dezir a sus parientes, con alguno en quien se siassen, como fiziessen dello, vendiendolo, o empeñandolo, o para sacar a ellos de captiuo, o para cumplir sus debdas, o sus mandas.*

Quibus quidem casibus, legitimè procuratorem, vel mandatarium Captiui nomine iudicium expertum, fori priuilegio vti legisque nostræ vnicæ fauore, in dubium est. Quod cum in verè seruis, eorumque procuratoribus, vel mandatariis procedat: multo fortius in Christianis à Turcis, vel Sarracenis captis: quos verè † seruos non esse, propter iniustum bellum ab 33 infidelibus inditum, defendit Couarruuias *in relect. c. Peccatum, de regul. iur. lib. 6. part. 3. §. 11. numero 6.* Ideoque Romanorum leges de seruis loquentes, de Christianis à Turcis, vel Sarracenis captis intelligendas non esse, neque in eis seruandas; fauoribus autem seruis concessis, eosdem prosequendos, profitetur Aluar. Valasc. *consult. 30. numero 9. & seq.* nonque vt à bellantibus iustè, sed à prædonibus captos censeri.

34 A prædonibus autem captos, † seruos non effici, liberosque permanere, *Paulus* notat, *in l. Postlimini, 19. §. A piratis, D. de captiu. & postlimin. reuers.* hosque testamentum facere posse, *Martianus, in l. Qui à latronibus, 13. D. de testam.* Ex quo, & actus quoslibet, vt liberos, Christianos captos posse, & mandatum ab illis in eo statum præstitum, firmitatem habere, infert, asseritque *Valasc. dict. loco.*

Si vero Captiuus rerum suarum procuratorem † (qui constitui potest *Vlpiano* authore, *in* 35 *l. 1. §. 1. D. de procuratorib.*) constitutum non reliquisset (vera opinione existente relatorum *numero 22.*) vel post captiuitatem non designasset (iuxta proximè dicta) eius bonis curatorem dandum, iura decernunt, *in dict. l. Ab hostibus, 15. §. 1. D. ex quib. caus. maior. l. 3. C. de postlimin. reuers. l. Muto, §. vltim. D. de tutel. l. 4. titul. 29. part. 2. l. 12. titul. 2. part. 3.* Eidemque res captiui defendenti, *legis* nostræ *vnicæ, C. quando Imperat. inter pupil. & vid.* priuilegium (vt procuratori) competet. Quin captiuo reuerso, † eodem iure, in causis 36 cœptis, eius nomine curatorem bonis datum vti posse, & suprà *quæstion. 3. numero 10.* dicta monstrant? & Vlpianus, *in dict. l. Ab hostibus, §. 1.* sic: *Ego autem, etiam nomine eius, qui in hostium potestate est, si curator (vt plerumque fit) fuerit bonis constitutus; auxilium competere existimo.* Vbi & Accurs. *verb. Existimo*, captiuo quoque reuerso, concessum auxilium, eius bonis curatori dato, competere notat.

Quod si alios † velit curator bonis datus con- 37 uenire, actioneque aduersus eos curæ sibi iunctæ ratione mouere, non idem vtique, diuersum potius videtur asserendum: cum non eadem prouocationis, quæ defensionis in curatore bonis dato ratio extet. Ea siquidem (post longam Doctorum controuersiam) resolutio præualuerit: † actiones tantum tempore 38 perituras, non etiam aliàs, curatorem hunc bonis datum posse mouere, ex *l. Creditor, 14. D. de hon. auctorit. iudic. possid. & ibi* Bart. & Alberic. aduertitque, citatis aliis, Baez. *de decim. tutor. cap. 16. numero 15.* eosque sequutus Gutier. *de tutel. 3. part. capit. 17. numero 8.* quam receptiorem opinionem (post Azon. Angel. & Alexand.) testantur Menoch. *de arbitrar. lib. 2. centur. 2. casu 15. numero 31.* quando saltem graue æs alienum, vel non magna immineret necessitas, creditoresvè instarent. In eamque *Pomponij* sententia mouet, *in l. Si quis instituatur, 23. §. Sed si sub conditione, D. de hæredib. instit.* & Pauli, *in l. 1. D. de curat. bon. dand.* cum ad custodiam tantum, non ad plenam administrationem is datus censeatur, vt *Hermogenianus* respondit, *in l. Inter bonorum, 49. D. de administr. & pericul. tutor.* differentiam pariter curatorem ita designans: *Inter bonorum, ventrisque curatorem, & inter curatorem furiosi, itemque prodigi, pupillive, magna est differentia: quippe cum istis quidem, plena rerum administratio: duobus autem superioribus, sola custodia, & rerum, quæ deterioris futuræ sunt venditio committatur.* Graui igitur ære alieno, necessitatevè imminente, cum alios lacescere curator bonis datus possit: Captiui quoque nomine † (cuius iuribus 39 vtitur) aduersus eius debitores legis nostræ vnicæ fauore, & dispositione se munire, eosque ad Principem in causæ prima cognitione trahere; in dictorum consequentiam descendit.

Simulque, necessitate prædicta deficiente, † 40 & actiones mouendi (praxi licèt non omnino consentiente) facultatem curatori bonis dato denegari, & fori captiui nomine priuilegium. Cùm & Captiuorum iura illæsa conseruent leges; & tempore pareant nullo. Impedito siquidem agere tempus non currat, *l. 1. §. fin. C. de annal. except. l. 1. in fin. C. de bon. quæ liber. l. In rebus, 30. §. Omnis, C. de iure dot.* cum cæteris congestis à *Nobis in Axiomatib. iur. liter. I. numero 22.* Et Captiuo in specie prouiderit (antiquarum simul memor)

memor) *l.5.tit.29.dict.part.2.* cuius est initium: *Tiempo touieron por bien los antiguos, que no passasse a daño de aquellos que yoguiez en en Captiuo, porque perdiessen sus bienes, e los derechos que ouiessen de auer. E porende ninguno non los puede ganar mientras ellos assi yoguieren, maguer algano dellos fuisse tenedor, quanto tiempo quier.*

41 Quæ item captiuo quoque libertatem adepto † ad proprioſque lares reuerſo, à triduo aduentus ſui, quadriennium ad bonorum recuperationem concedit. Subdit enim: *E porendo, si el Captiuo despues que salieſſe de la priſion fallasse alguna de ſus coſas en poderio de otro, que dixeſſe que la auia ganado por tiempo: bien la podria demandar faſta quatro años, è euerla por derecho. E estos años ſe deuen começar a contar del dia tercero que llegaſſen a ſus caſas, faſta en quatro años acabados.*

Alia propè infinita in libertatis (quippe quæ omnibus rebus fauorabilior ſit) Captiuorumque fauorem iura decernunt. Ne ideò in infinitum quoque ſermonem dilabamur; & remiſſione vtemur in multis; & vtiliora; ac frequentiora in medium proferemus: fœlici ad id in primis compendio vtentes: ex latè iam *quæſtione octaua* in Eccleſiæ, piarumque cauſarum, fauorem cumulatis, vbi vnam hanc rationem ad prolixi ſermonis (neceſſarij licèt) excuſationem, inter alias, quod cæteris conſimilibus in ea dicta prodeſſent, redidiſſe meminimus. Libertati verò Eccleſiæ, & piarum cauſarum priuilegia (diſparitate non exiſtente rationis) accommodari, & ibidem ſæpè notata monſtrant, & firma aſſertio, quæ libertatem, eiuſque cauſam † inter pias reponit, earumque fauoribus potiri dictat, quam conſtituunt Andr. Tiraq. *de pia cauſ. in princip.* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori, ſect.1.q.35. n.1.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. q.55. n.31.* De libertateque ad pias cauſas, & è contra, argumentum valere, multis comprobamus *in Axiomatib. iur. lit. A. numero 453.*

43 Minorum † pariter fauori comparari, imò præferri, aſſerit Caſtrenſ. *in l.3. C. ſi aduerſus libert.* ſequitur que Sfort. Odd. *dict. num.25. verſ. Et ratio eſt.* Ideo neque aduerſus libertatem à ſe conceſſam † reſtitui minorem, decernunt *l.1.2.3.*
44 *& fin. C. ſi aduerſ. libert. l. Si ex cauſa,* 10. *§. fin. D. de minor.* vbi remedium hac in ſpecie, ita minori *Vlpianus* denegauit; vt neque à Prætore ſubueniri vlla ratione poſſe, hunc in modum prædicet: *Aduerſus libertatem minori quoque à Prætore ſucurri, impoſſibile eſt*, repetitque *in l. Eleganter, 7. D. de dol.* conſentiunt Paulus *in l. Minor ſe in id*, 50. *§.1. eod. tit. D. de minor.* & Martian. *in l. Illud, 2. in ordine, 9. D. de appel. & relat. Illud ſciendum eſt* (ait) *neque pupillum, neque Rempublicam, cum pro libertate iudicatur; in integrum reſtitui poſſe.* Præſtat huius rei ad longum rationes, materiamque proſequitur Sfort. Odd. *de reſt. in integr. part.2.d q.55. n.25. & ſeqq.* ampliationes, limitationes, & intellectus à *n.34.* aſſignans.

45 Sic neque aduerſus promiſſionem, † aut donationem ad Captiuorum redemptionem à minore factam, reſtitutionem concedi, tradunt Bald Nouel. *in tract. de dote, part.6. ſpecial.65. n.2.* Sfort. Odd. *d.2.p.q.58. art.3. n.27.* Mier. *de maiorat. 4. p.q. .n.* .

Poſſeque minorem, vt à captiuitate con-
46 iunctum redimat, † bona ſua alienare (exau-*thentic. Si captiui, C. de poſtlimin. reuerſ.* aſſeruêre idem Nouel. *dict. tract. ſpecial.61.* Greg. Lop. *in l.18. tit.16. part.6. verb. Derecho*, Palac. Rub. *in repet. cap. Per veſtras, de donation. inter vir. & vxor. §.26. num.4.* Miet. *dict. loco, num.5.* Idem *num.9.* affirmans, etſi non tutoris † auctoritas adſit, diſpoſitionemque *legis 22. tit.11. lib.* 47
5. noua Reg. collect. hoc in caſu, in minore, & filiofamilias reſtringens. Quam pariter limitationem † recipiunt *l.13. titul.20. lib.3. Forileg.* 48
l.55. Taur. & l.2. tit.3. lib.5. noua Reg. collect. contrahere mulieri abſque mariti licentia prohibentes, vt (cum Tiraquel. *de legib. connubial. gloſ.8. De ſon marit, quæſt.35. num.283.*) obſeruat Miet. *d. quæſt.1. limit.4. n.2.* Valereque tunc à muliere contractum geſtum, iudicis etiam non interueniente decreto (quod in aliis abſente marito, *lex 59. Taur.* deſiderat) pietas exigit, neceſſitas requirit, præſumptus mariti conſenſus ſuadet. Pietatem id exigere, ex ſe, & ſuperioribus patet. Ad pios autem actus, † etiam ſine mariti, iudicif- 49
vè conſenſu, contrahere vxorem poſſe, defendit Roderic. Suar. *in repetit. dict. legis 13. titul. 20. de las deudas, lib.3. Fori leg.* præcipuè *à num. 3. cum ſeqq.* Quòd in diſpoſitionibus ad pias cauſas, † iuriſgentium ſolemnitates ſeruare, ſit ſatis 50
ex *cap. Relatum, de teſtam.* aliiſque ab eo citatis.

Neceſſitas in eo caſu tanta, vt ſi cum poſſit, † maritum vxor non redimat (tanquam 51
in ſociale matrimonij fœdus turpiter committentem) indignam ſe hæreditate mariti reddat, iuxta *Martiani* placitum, *in l. 3.* & Hermogeniani *in l. Ei qui, 21. D. de his quib. vt indign.* Imperatoris Iuſtinian. *in authent. vt cum de appell. cognoſ. §. Si vnum ex prædictis, coll.8.* & Accurſ. *in l. Si ab hoſtibus, 11. §. Si vir vxorem, verb. Lucrifacere, D. ſolut. matrim.* Guil. Benedict. *in repet. c. Raynuntius, verb. Et vxorem nomine Adelaſiam, num.821. & ſeq. pag. mihi 135.* Quam quidem diſpoſitionem, ad quoſlibet extendit coniunctos, Regia *l.6. tit.7. part.6. verſ. E lo que diximos.*

Eoque neceſſariæ alienationis prætextu, Eccleſiæ bona, † reſtitutioni, vel fideicommiſſo 52
ſubiecta, pro captiuorum redemptione alienari, & diſtrahi poſſe, iam *de priuileg. pauper. quæſt. 22. num. 41. & ſeqq.* diximus. Neceſſariamque alienationem, eiuſvè cauſa, contractum, † ſine 53
mariti, iudicifvè licentia celebrare poſſe, tradunt Cifontan. *in dict. l.55.* Taur. (ita eius limitans diſpoſitionem) *quæſt.5.* Azebed. *in l.2. n.81. limit.1.* Burg. *de Paz in præem. leg.* Taur. *num. 305. & 306.*

Præſumptum mariti conſenſum ab argumentis petere, inane prorſus, ac puerile cum in quolibet actu ſibi vtili †) non etiam magnitudinis huius conſenſum quis accommodare videatur, 54
ex adductis à *Nobis in Axiomat. inr. lit. T. num.3.*

Præſumpto vero mariti conſenſu interueniente, † contrahere vxori, abſque eius, aut iudi- 55
cis licentia, eſſe conceſſum, probant dicta ab Anton. Gomez *in eadem l.55. numer. 3. 4. & 7.*

Præterquam, quod *abſente in longinquo* † 56
marito, cuius haberi conſenſus nequit, ſi eius ab ſtatuto (vt à lege noſtra) deſideretur conſenſus abſque eo contrahere vxorem poſſe, intelligendumque ſtatutum, aut legem *Si præſens*

ſit

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sit maritus, aut illius haberi consensus possit; authoritate *Baldi consil.* 488. *incip. sequens quæstio, libro* 1. *& cons.* 394. *Statuto commun. Papiæ, lib.* 5. notat Aym. Crauet. *cons.* 12. *numero quarto libro* 1.

Pro libertate quoque, aut pia causa fideiubendo mulierem, † nequaquam Velleiano iuuari, pro- 57
fitentur Gallet. *in Margarit. cas. conscient. liter. M. versic. mulier iuuatur*, & Ioan. Mar. Nouar. 58
hoc eodem tractat. de priuileg. 110.

Per fraudem item † datam non impediri libertatem, nisi & fraudandi animus, & damnum pariter adsint, *Iustinian.* Imperator respondit in *§. In fraudem, instit. quibus ex caus. manumitt. non licet*, & prosequitur Sfort. Odd. *de restitut. in integr.* 1. *part. quæstion.* 3. *numero* 8. *versic. Secundo* 59
facit, & numero 12. Hæreditatemque restituere iussus, si vt futurum successorem † fraudet, eum libertate donauit: firma quidem libertas, sui fauore, manet, eius vero qui libertatem dedit hæredes ad serui æstimationem fideicommissario 60
esse adstrictos *Iulianus* edixit *in l. quidam ita*, 52. *§. fin. D. ad S. C Trebellian.* à minoreque † libertates concessas (cui ætatis prætextu abstinendi ius est) abstinendo, firmas remanere, *Papinianus* respondit *in l. si mulier*, 32. *Digestis de minor.*

Semel etiam data libertas † neque ex falsa causa retractari valet, §. *semel instit. quib. ex caus. manum. non lic.* Sfort. Odd. *dict. tract. part.* 2. 61
quæst. 55. *nu.* 25.

Proque redimendis captiuis datum, † neque ingratitudinis prætextu reuocari posse, tradunt 62
Franc. Rip. *in l. fin. C. de sacros. Eccles. numero* 172. & Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Eccles. quæst.* 307. *numero* 4. Cùm per ingrati-
tudinem † donationem reuocari, nemo non sciat, 63
& prosequimur, *de priuileg. pauper. part.* 1. *quæst.* 42. *numero* 10.

Testamentum, aut relictum in eo legatum, cancellatum, † deletumvè repertum, nullius esse 64
momenti, consultóque deletum præsumi (cum *Bart. Alexand. Ias. Lanfranc. Castrens. Paris. Albens. Person.* & aliis) testatur Ioseph Mascard. *de probation. tom.* 1. *concluf.* 257. *numero primo.*
Libertatis † vero legatum, casu præsumi delet- 65
um, vel etiam testamento cancellato, valere, probat, *leg.* 3. *D. de his, quæ in testam. del.* & notant Bart. *ibid.* §. 1. Alexand. *in l. si vnus, post numer.* 7. *C. de testam. & ibid.* Ias. *numero* 7. eósque sequutus Mascard. *dict. loco, num.* 6.

Quin nullo etiam hærede existente, † liber- 66
tatis legatum sustineri, ex Imperatoris *Antonini* decreto, *Marcel.* insinuat *in eadem l.* 3. *D. de his qua in testam. del.* & Vlpian. *in l. Cùm quasi*, 30. *§. Sed etsi quis, D. de fideicommis. libert.* inquiens: *Sed etsi quis sine hærede, vel alio successore decesserit, qui fideicommissam libertatem præstare deberet: adito Prætore, libertatem præstandam esse, Senatus censuit.* Etsi in aliis † deficiente hærede, legata quoque deficiant, *l. fin. D. de iure codicil. §. ante hæredis, inst. de legat.* Hodie licèt nullo quoque hærede dato, aut existente, hæreditatevè non adita, quælibet indistinctè debeantur legata, dispositione *legis* 1. *titul.* 2. *lib.* 5. Ordinam. vt & Anton. Gomez aduertit, *in l.* 24. *Taur. nu.* 4. *vers. ex quo videtur inferri*, adhuc arguens ea quoque extante (etsi non consentiat) hæreditatis 67
aditionem requiri. Quam etiam in piis causis † 68

desiderari, nec aliter earum legata sustineri (communi iure attento, ex recepta opinione) profitetur, *ibidem numero* 1. *col.* 4. *vers. nono, in fin.* Et pro libertate nominatim exigunt aditionem *Verus*, & *Antonin.* Imperatores, *in l.* 2. *C. de testament. manumis.* his sanè clarissimis verbis: *Ex testamento defuncti libertates præstari non possunt, hæreditate non adita*, repetuntque *in l. sequenti.* Ea tamen exceptione, † vt semel hæreditate adita, 69
licet hæres scriptus per in integrum restitutionem abstinuerit hæreditate, nihil ea res libertati obsit, prædixerantque Paulus *in l. Sciendum*, 32. aliàs 33. *D. de manumis. testam.* Vlpian. in *dict. l. Cùm quasi*, 30. *§. Sed etsi suus, D. de fideicommis. libert.* & *in l. Etsi sine* 8. (aliàs pro paragrapho inseritur *legis ait Prætor*, 7. incipiente, *Hodie*) *§. Sed quod Papinianus, D. de minorib.*

Rei legatæ alienatione † voluntaria, aut inuo- 70
luntaria sic legatum extingui; vt neque re in legantis dominium reuersa conualescat, *Paulus* & *Modestinus* responderunt. Ille *in l. Cum seruus*, 15. Hic, in *l. rem legatam*, 18. *D. de adimend. legat.* quam exornat conclusionem Mascard. *de probation. tom.* 3. *concluf.* 1281. *nu.* 87. *& seqq.*

Hunc tamen fauorem libertati, † *Marcellus* 71
dedit, vt si seruus liber esse iussus, à domino alienatus sit: in potestatemque eius postmodum recidat, vel ante aditam hæreditatem, hæreditarius fiat: libertatemque vtique obtineat, *in l. Verum*, 58. *D. de manumis. testam. Verum est* (ait) *eum qui liber esse iussus esset, alienatum à testatore, si ante aditam eius hæreditatem rursus hæreditarius fieret: mox cum adiretur hæreditas, ad libertatem peruenire.* à quo non longè abest *Iustiniani* Imperatoris decretum, *in l. Quidam*, 5. *C. de necess. seru. hared. instit.* disponens: † tacitam 72
etiam libertatem, per hæredis in partem, vel in totum institutionem de seruo factam, tutorisvè dationem, legato prævalere, neque per legatum de seruo simpliciter postea factum, reuocari.

Paribus suffragiis † vtrinque, pro libertate, pro- 73
que seruitute existentibus; quæ libertati fauent, prævalent; reiciuntur quæ nocent, auctore Paulo *in l. inter pares*, 38. *D. de re iudic.* Gregor. IX. *in cap. fin. extr. eod. tit. lege* 18. *titul. vigesimo-secundo part.* 3.

Cùm in aliis, † aut reo quæ fauent, inter iu- 74
dices ordinarios, sustineantur, vt eademmet iura decernunt: aut inter delegatos, † à delegantis au- 75
thoritate, & placito pendeat, iuxta *Modestini* responsum *in l. duo iudices*, 18. *D. de re iudic.* cuius sunt verba: *Duo iudices dati, diuersas sententias dederunt: Modestinus respondit: vtramque sententiam in pendenti esse, donec competens iudex vnam earum confirmauerit.* Caueturque idem *in dict. cap. fin.* dicente: *Si vero ex delegata potestate; vtraque pendet sententia ex arbitrio delegantis*, & in *l.* 17. *dict. titul.* 22. *part.* 3. *vers. Pero si los inezes*, & notat *ibid.* Gregor. Lop. aut *si ex compromisso* (vt *text. in dict. cap. fin.* inquit) *neutrum debet habere vigorem.*

Hodiè, † cum Senatores discordant, paresque 76
in suffragiis existunt, quis debeat seruari ordo, *leges* tradunt Regiæ 43. & 44. *titul.* 5. *lib.* 2. *nouæ regiæ collection.*

Nobilibus datum esse, vt pro ciuili debito † 77
in carcerem detrudi nequeant, haud est qui nesciat, disponentibus sic regiis pariter *legibus* 5. *titul.* 12. *lib.* 2. Ordinam. *l.* 79. Taur. *& c.* 6. *tit.* 2.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

lib. 6. nouæ Reg. collect. Huic nec renuntiari
† fauori posse, in iuris communis terminis, An-
78 ton. Gomez *in dict. l. 79. num. 3.* defendit; quod recentiori ordinatione (nobilitatis gratia) sancitum est expressè.

Nobilitatis tamen fauori, libertatis, redemptionisque in hoc etiam prævalere fauorem; posseque nobilem ad redemptionis pretium obliga-
79 tum,] nec soluentem in vincula detrudi, in eisque quoad *soluat* detineri, *in casus contingentia* in Regia Vallisoletana Cancellaria decisum, refert *Mieres de maiorat. dict. 4. part. quæst. 1. limit. 4 num. 10.*

Mulierum quoque fauori hac in re libertatis, redemptionisque fauor potior. Etsi enim fœmi-
80 næ non quemadmodum viri pro debitis † creditoribus addicantur (vt legibus Regiis stantibus, quæ debitores creditoribus suis addicunt, à *Nobis* relatis, *de priuileg. pauper. 1. part. quæst. 44. nu. 13.*) longissimè validisque rationibus defendit Baez. *de inope debitor. cap. 15. num. 2. vers. Sed verius est, & seqq. Idem* tamen, *ipse ibi. num. 24.*

81 Id fallere dicit, iureque pignoris retineri † fœminam posse, creditorique addici, si ob sui redemptionem debitum processerit. Sic expressè diffinitum dicens *in l. Si quis ingenuam, 21. D. de capt. & post limin. reuers. in l. Fœdissima, 7. & in l. Si is qui te, 13. C. eod. titul.* quod & *num. 1.* firmarat.

Simile quoque in redemptionis debiti gratiam annotandum. Quod etsi ciuili iure, cedens
82 bonis pro debito ciuili † carcerem vitet, ex *l. 1. C. qui bon. cedere poss. l. 4. titul. 13. part. 5.* Se-
83 cus atque (etiam de ciuili iure) † si debitum ex redemptione procedat; quia nec cessione bonorum à carcere, ab addictionevè debitorem liberari, sed quinquennali labore redemptionis pretium seruitioque (si aliunde non habeat, resarcire debere, Imperatores Honor. & *Theodos.* decreuere *in l. fin. C. de captiu. & postlimin. reuers. Ne quando enim damni consideratio in tali necessitate possitis negari faciat emptionem; decet redemptos, aut datum pro se pretium emptoribus restituere; aut laboris obsequio, vel opere quinquennij, vicem referre beneficij*, exornat (sic tradens) Baez. *de inope debitor. capite primo numero 65.*

84 Circa victum, † vestitumque ab hostibus captis præstitum, iidem ipsi Imperatores ibidem sic decernunt: *Diuersarum homines prouinciarum cuiuslibet sexus, conditionis, etatis quos barbarica feritas captiuitatis necessitate transuexerat, inuitos nemo retineat, sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas. Quibus si quicquam in vsu vestium, vel alimoniæ impensum est; humanitati sit præstitum nec maneat victualis sumptus repetitio.*

85 Cum alteri cuilibet, † qui ex legis, aut hominis dispositione ad alimentorum præstationem adstrictus non sit, eorum concedatur repetitio, vt & in auia pro nepotis alimentis expendente (ex *Pij Antonini* decreto) *Paulus* respondit, *in l. Nesenius, 37. D de negot. gest.* eamque regulam (ex *l. 1. l. Alimenta. 11. & l. Quod in vxorem, 13. C. eod. titul.* multorumque auctoritate) eruditissimus *Petr. Surd.* assignat in suo vtili *aliment. tractat. 1. 6. quæst: 1. num. 1.* latè *numeris seqq.* ornans.

86 Sic etiam pro libertate, redemptioneque filij à parentibus impensum † repeti non posse, sed pietate ductrice solutum expensumque videri *Diocl. & Maxi.* sanxere, *in l. Liber captus, 17. C. de captiui. & postlimi. reuers.* (alias) *de postlim. reuer. & ab hostibus redemptis* inquiunt enim: *Quo genere matre filium redimente cum huiusmodi contractus non de mercede, sed de tristitia repudianda, cogitatur: voti recipiendi filium cogitatio cum optabili conditione filium illico matri restituit.* Pauciisque interiectis: *Pro pietatis itaque ratione ab hostibus redempto filio, facti te pœnitere, ac de pretio quidquam tractare, non conuenit.* Ideoque nec in legitimam redemptionis pretium, proque ea impensum imputari posse, apparet, profitenturque Bald. *ibid. numero 3. & in auth. Ex testamento, sub num. 35. vers. Quarto, C. de collat.* Bart. *in l. Stichus, num. 3. D. de pecul. legat. & in l. Frater à fratre, numero 58. D. de condict. indebit.* Deci. *consil. 628. num. 2.* Alciat. *de præsump. regul. 1. præsumpt. 32. num. 2.* Marc. Anton. Peregrin. *de fideicommiss. artic. 36. sub. numero 138. vers. Et idem quoque*, Ioan. Anton. Mangi. (communem, & magis communem sæpè affirmans) *de imputat. quæstion. 42. numero 1.* Anton. Gomez *in l. 29.* Taur. *n. 29.* Ioan. Garc. *de expens. & melior. c. 4. n. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 88. n. 29.* Eman. Rodrig. *in summ. verb. Captiuos, cap. 41. num. 4. casu 88. num. 29.* Mascard. *de probation. tom. 1. conclus 554. num. 68. & sed.* In fratre † pro 87
redemptione fratris expendente limitans *nu. 70.* cum *Bald.* & *Decio*, ex affectionis disparitate.

Limitat quoque *Glos. in dict. l. Liber captus, verb. Non. conuenit*, si à principio cum prote- 88
statione † repetendi, vel computandi pretium redemptionis parens redimat, ex *d. l. 1. C. de negot. gest.* & *dict. l. Nesenius.* conducuntque à *Nobis* tradita *de priuileg. pauper. 2. part. quæst. 59. num. 12. & segg.* Etsi in contrarium in hoc quoque casu, si nulla filius bona pro redemptione habeat, suadent à *Nobis ibidem* prænotata, *num. 18.* probantia, nec protestationem quidem parentis credendi animo feciisse, quidquam operari in his, quæ expendere, præstarevè omnino necesse parens habet; vt aut repetere, aut in legitimam imputare nullo modo possit.

Ante litem contestatam † testes recipi non 89
posse, *quæst. 8. nu. 389. & quæst. 10. numero 94.* notamus.

Perdit tamen ea regula vires in liberali causa, 90
† cum de statu personæ agitur, secundum *glos. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contest. verb. regulariter in fin. vers. Et secundum quosdam*, & *ibid.* Hotiens. *n. 26. in casu 21.* Marian. Socin. *un. 49. & 50. fallent. 53. & 54. Nell. in tract. de testib. num. 73. casu 27.* Farin. cum aliis à se adductis, eod. tractat. *quæst. 76. num. 43.*

Minutam solutionem † creditorem recipere 91
non debere scitum, ex *l. tutor, 41. §. Lutius, D. de vsur. & quæst. 8. supr.* aduertimus.

Pro libertate † vero eiusque fauore, minutam 92
solutionem, debitique parrem creditorem accipere adstringit Paulus *in l. Cum hæres, 4. §. Item si decem, D. de stat. liber. Si decem* (inquit) *hæredi dare iussus fuerit: etiam per partes accipere fauore libertatis cogendus est.* Et notant Alexand. *in l. Quidam existimauerunt, num. 7. & ibid.* Ias. *numero 6. Digestis si cert. pet.* Pirrh. Maur. *de solutione & oblatione capite trigesimo num. 18.*

Seruum

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Seruum quoque pignori obligatum à debitore, sciente, † & tacente creditore manumissum liberum effici, pignorisque remissionem à creditore factam censeri. Imperatores *Verus*, & *Antonin.* his verbis *in l. 1. C. de remiss. pignor.* decreuere: *Si te manumissum, & in libertate moratum, sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, Præsidi probaueris: ex consensu creditricis remissam pignoris obligationem apparebit: & per hoc, iure te manumissum, nec ab hærede debitricis in seruitutem peti posse, certum est.* 94 Cùm in aliis † *Martianus* contradicat, *in l. Sicut*, 8. §. *Non videtur*, *D. quib. mod. pign. vel hypoth. solu.* inquiens: *Non videtur autem consensisse creditor, si sciente eo, debitor rem vendiderit: cum ideo passus est venire, quod sciebat vbique pignus sibi durare.* In præiudicialibus † 95 namque tacentem pro consentiente haud quaquam haberi, multis *in Axiomatib. lit T. n.* 5. ostendimus

Morte mandantis † finiri mandatum per vul- 96 gatum est, *in Axiomatibusque iur. lit. M. num.* 36. plenè tradidimus. Libertati † tamen & id 97 *Iulianus* dedit, *in l. Si pater*, 4. *D. de manumiss. vindict.* (& *ibid.* notauit, *ver. Fauore, Accurs.*) vt nec mandantis morte expiret. Multisque relatis profitentur sic Anton. Gab. *commun. concl. t. de procurat, concl. 2. nu.* 33 *& Trigon. singul.* 81.

98 Exosam, iureque damnatam pedagiorum, † tallearumvè impositionem, (vt *in prim. de priuileg. pauper. parte, quæst.* 38. *num.* 2. *& seqq.* oc- 99 namus) permissam, & licitam libertatis † redemptionisque causa reddit: posse namque licitè pro sua redemptione taleam iustè Principem imponere, firmant *Nicol.* Boer. *decis.* 126. *num.* 8. *& 9.* Archiepisc. Florent. 2. *part. summ. cap.* 13. §. 2. *vers. Tertius est, col.* 1. Mieres *de maiorat.* 4. *part. quæst.* 1. *limit.* 4. *num.* 7. addens 8. 100 ad contributionem hanc, etiam nobiles † compellendos, confirmatque Boer. *dict. loco, n.* 10. & Augustin. Bero. *cons.* 81. *num.* 7. *& seqq. lib.* 1. 101 In dominis. † etiam inferioribus superioremque recognoscentibus ampliantes, sequimur *Nos dict. quæst.* 38. *num.* 15. Collectandi ius licet de 102 Regalibus † esse, nec alij quam Imperatori, aut Regi superiorem non recognoscenti competere, multis *duobus præcedentibus numeris ibid.* comprobamus.

103. Inuito conferri beneficium, † ius & ratio vetant. Ius, *in l. Inuito*, 70. *D. de reg. iur. in l. fin. C. vnde legit.* pluraque alia à *Nobis in Axiomatib. congesta, lit. B. n.* 8.

Ratio iuri inhærens: quia (vt *Quintilian. declamat.* 7. ait) *Omnium beneficiorum ista natura est, vt non sit necessitas, sed potestas. Quidquid in honorem alicuius inuitum est, desinit priuilegium vocari posse, si cogas. Cuncta (si videtur) iura percurrito nusquam adeò pro nobis solicita lex est, vt quod præstat, extorqueat.* 104 Libertatis, † vero, redemptionisque fauore extorquet. Pro sui namque redemptione ipsiusmet bona distrahere, vt illum à captiuitate, eo etiam renuente, liberet, Tertio licet, cogiturque ratum habere redemptus. Ex notabili Imperatoris *Iustinian.* decisione, *in auth. vt cum de appell. cognosc.* §. *In huiusmodi vero coll.* 8. Cuius non verba omittamus, oportet; etsi Doctorum ad confirmationem, numero parcamus; siquidem satis, ea per se firma, adiutorio non egent: Ait enim: *In huiusmodi vero causis, quando pro Captiuorum redemptione necessarium fuerit dare pecunias: si quis proprias pecunias non habuerit; licentia erit ei, si memoratæ, si ætatis, mutuandi pecunias, & res mobiles, vel immobiles supponendi, siue propriæ ipsius sint, siue illius, qui in captiuitate detinetur. Quoniam in prædictis omnibus, quæ pro Captiuorum redemptione data, vel expensa probabuntur; contractus huiusmodi tanquam persona sua potestatis, & legitimæ ætatis factos; ita firmos esse decernimus: nullo eis, qui cum huiusmodi personis in memoratis causis quo, prædictum est, modo contraxerint, præiudicio generando: necessitatem scilicet habente eo, qui ex captiuitate redierit, tales contractus ratos habere, & eis tanquam suis debitis obligari.* Ex quo cum §. *precedenti*, quinque mirabilia, *verb. Debitis*, notanda aduertit *Accurs.* quorum pleraque iam suprà notamus. Probauitque dispositionem prædictam *text. in l. 6. titul. 7. part. 6.* in fin. *E non se pueden ende escusar los herederos sobredichos, maguer digan que non recibieron mandado de los Catiuos para vender, o obligar sus cosas, por razon de quitallos. Cà sin su mandado las podrian ellos vender, e obligar tambien como las sus cosas proprias.* Conueniuntque latè à *Nobis* deductis *prædicta quæst.* 41. *per tot.* ex text. etiam, *in l. fin. C. de testament. manumiss.* inuitum conferri libertatem posse, testatur Ias. *in addit. ad Port. in princ. instit. quib. mod. tol. obli. n.* 3.

Proque libertate pœnitus extraneis † agere 105 licere, tradit (ex *l. 1. D. de liber. homin. exhib.*) Arias Pinel. *in rubric. C. de bonis matern. part.* 2. *num.* 6. *ante fin.* Cùm interesse cessante, † repelli 106 agentem, multa iura decernat, quæ adducimus Axioma formantes, in *nostris, lit. I. num.* 92. *& seqq.*

Ex *filij*, vel *consanguinei* nominatione, † nec 107 filiationem, nec consanguinitatem probari Imperatores *Dioclet.* & *Maxim.* sanxere, in *l. Non epistolis*, 13 & *in l. Non nudis*, 14. *C. de probat.* Gordian. *in l. 4. & 5. C. de hered. inst.* probatque *text.* & *ibid.* notat *Glos. verb. Nominatus, in cap. Per tuas*, 10. extr. *de probation.* asseruntque Petr. Dueñ. *legul.* 341. Iacob. Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsump.* 53. *num.* 38. Aluar. Valasc. *consult.* 177. *numero* 9. pleniss imè Ioseph. Mascard. *de probationib. tom.* 2. *concluf.* 790. *per tot.*

Ex nominatione autem *filij* à domino † de ser- 108 uo facta, si non filij iura, libertatem, tamen seruo competere, *Iustiniano* Imperatori placuit, *in* §. *fin. instit. de adoptionib.* libertatisque fauore notarunt Petr. Rebuff. *in tractat. de nominat. quæst.* 1. *num.* 6. & Ioseph. Mascard. *dict. concl.* 790. *num.* 44.

Multa præterea alia iura libertati fauentia extant; quorum præcipua (ob materiæ in frequentiam) summatim referemus. Adest in primis Pauli notabile responsum, *in l. Iulius Paulus*, 80. *D. de condit. & demonstr.*

Vbi libertatis fauore, coniunctionem dictio- 109 nemvè coniunctiuam † naturam suam perdere, nec coniungere, libertatemque alicui, cum alio simul relictam, si quid præstiterit, eo etiam non præstante, coniunctum liberum esse, affirmans.

Pro libertate præstanda, hæredem nomina- 110 tum suspectam † etiam hæreditatem ex benignitate adire compelli *Papinianus* docet, *in leg. Non est cogendus*, 33. *D. ad S. C. Trebel.*

Libertas deinde directè † relicta, quæs ideò 111

UAB Biblioteca de Ciències Socials

subtili iure inutilis foret, ad fideicommissariam traxit, *Vlpianus* est auctor, *in l. Generaliter, 24. §. si quis seruo, D. de fideicommissar. libert. Si quis seruo pignorato* (ait) *directam libertatem dederit; licet videatur iure subtili, inutiliter reliquisse, attamen, quasi fideicommissaria libertate relicta, seruus petere potest, vt ex fideicommiss. liber fiat. Fauor enim libertatis suadet, vt interpretemur ad libertatis præstationem accedere testamenti verba, quasi ex fideicommisso fuerit seruus liber esse iussu. Nec enim ignotum est, quod multa contra iuris rigorem pro libertate sint constituta.*

112 Conditione deficiente, † sub qua legatum relictum est, legatum deficere; non vero libertatis legatum, *Vlpianus* demonstrat, *in l. si ita scriptum, 16. Digestis de manumiss. testam.* Eius sunt verba: *Si ita scriptum fuerit: Cum Titius annorum 30 erit, Stichus liber esto, eique hæres meus fundum dato: & Titius antequam ad annum 30. peruenisset, decesserit: Sticho libertas competet; sed legatum non debebitur. Nam fauore libertatis id receptum est, vt mortuo Titio tempus superesse videatur, quo impleto, libertas contingat. Circa legatum, defeciſſe conditio visa est.* Notantque *ibid.* Accurs. *verb. Impleto*, & *verb. Defeciſſe.* Et *nos in Axiomatib. littera C. numero* 108.

113

114 Legatum rei alienæ, cùm testator suam esse † putaret, inutile *Iustinianus* edixit, *in §. non solum, vers. quod autem dixi, instit. de legat.*

Libertatis † autem legatum, ei quoque seruo, quem suum testator arbitrabatur factum, ea non contineri sanctione, tenerique hæredem, & redimere, & manumittere illum, *Paul.* respondit, *in leg. Paulus, 39. D. de fideicommiss. libert.* Eius transcripta verba sunt: *Paulus respondit: Etsi alienus inueniatur seruus, quem vt suum testator ab vno ex hæredibus voluerit manumitti, tamen cogendum eum qui est rogatus, redimere eum, & manumittere. Quoniam non putauit similem esse causam libertatis, fideicommissi pecuniarij.*

115 Nec mirabile minus, quod idem ipse *Paul.* immediatè subnectit: *Paulus respondit*, his verbis: *Crede mihi Zoile, † gratias tibi referet filius meus Martialis; imò non tibi solum, sed & filiis tuis. In plena voluntate defuncti contineri, citra beneficium coniunctis personis, & Zoilum, qui si serui sint, nihil gratius his præstari posse, quam libertatem: ideoque Præsidem debere sequi voluntatem defuncti.*

116

Cùm generalia, iactantia, vel adulatoria verba (vt sunt prædicta) nec probationem faciant, † nec obligationem inducant, iuxta dispositionem *text. in cap. Cùm venissent, 6. de instit.* in verbis illis: *Respondit, quod non solum in illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quod sibi placeret.* Notantque *ibidem Canonista, text. & ibi DD. in l. Sciendum, 19. §. 1. D. de ædilit. edict.* Andr. Tiraquel. *de priuileg. piæ caus. priuileg. 51.* Franc. Viui *commun. opin. tom. 2. lib. 8. titul. 22. num. 43.* Cald. Pereyr. *de nomin. emphyt. quæst. 1. numero 39.* Latissimè Nicol. Genua, *in addition. ad lib. 3. de rescript. priuat. titul. de liter. offic. seu reuerentialib. per tot.* Balthaxar. Thomas (post hæc scripta visus) *tractat. 10. suorum tractatuum, titul. 2. de specialib. vel priuileg. piæ caus. cap. 54.* Ioseph. Sesse Arag. *decis. 182. num. 13.* Stephan. Gratian. *decis. 156. num. 14.* Conueniunt in Baccharam (omnia offerentem, nihil præstantem) *Martialis epigrammat. lib. 7. epig. 91.* carmina:

Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,
Bis nobis dicis Bacchara, terque die.
Appellat rigida tristis me voce secundus,
Audis sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Pensio te coram petitur, clareque palamque:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Esse queror gelidasque mihi, tristasque lacernas:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus. 117
Hoc opus est, subito fias vt fidere mutus;
Dicere ne possis, Bacchara, quid sit opus.

Verba pariter enuntiatiua libertatis gratia † probare, dispositionem, & obligationem inducere, eiusdem *Pauli* responsum *in dict. l. Paulus* suadet, affirmatque (suo licet more, à piæ 118
causæ similitudine petita) Ioan. Mar. Nouar. *hoc eodem tract. de priuileg. miserabil. personar. priuileg. 13.* Cùm in aliis † nec probare, nec disponere, in vulgare transierit Axioma, ex *l. si quis ita instituatur hæres, si legitimus, D. de hared. instit. l. Lutius Titius testamento, §. Quisquis mihi hæres erit, D. delegat. 2.* quàm plurimisque aliis authoritatibus comprobatum *in nostris, lit. V. numero 90. & 91.*

Multas præterea libertati fauentes leges cumulauit Gregor. Lop. *in l. 4. tit. 5. part. 3. glos. 7. verb. Todos los derechos del mundo.* Quibus & 119
nouiores Regias adde, *toto* ferè, *titul. 11. lib. 1. nouæ reg. collect.* quatenus *lex 1.* statuit: † *Que si se rescatarem por ganados, que huuierem de dar por sus redempciones, que los nuestros Almojarifes, y guardas de las sacas no les tomen por ello derecho de diezmo, ni medio diezmo, ni otro derecho alguno.* 120

Lex secunda: † *Que quando quiera que algunos Christianos que huuieren estado captiuos en tierra de moros, y salieram de captiuerio, por ser redimidos, o por otra manera qualquier: que no sean obligados a pagar por si derecho alguno a los Almojarifes, ni a otro pueblo, ni persona alguna, por* 121
lo que pagaron por la redempcion, ni por otra causa alguna.

Lex tertia, † dominium captiui mauri, eum ad captiui Christiani redemptionem vendere cogit pretio, modoque ibidem assignato, retractu 122
etiam pro seruo maiori pretio in publica subhastatione vendito, concesso.

Item officia publica, † consumptioni obnoxia, quæ captiui obtinebant, non extingui, possequeeadem ipsa captiuos renuntiare, legibus contrariis non obstantibus, decernit, *l. 16. titul. 3. lib. 7.* 123
nouæ Reg. collect. modumque præfinit.

Denique non legis solùm, sed præcipuam Deos † curam habere de seruis ostendit, exemplisque confirmat *Macrob. Saturnalior. lib. 1. cap. 11.* eos simul commendans, ac multos, & eximios viros Potestatis, & Philosophiæ Principes seruos recensens.

* * *

UAB Biblioteca de Ciències Socials

VTRVM MILITES MISERabiles sint personæ? Vtque miserabiles nostræ *legis vnicæ, C. quand. Imperat. inter pupill. & vid.* priuilegio gaudeant quibusque fruantur aliis.

SVMMARIVM.

1 *Militia tripartia est. Armata, Cœlestis, & Legalis.*
Altera etiam militiæ diuisiones, numero 21. & seqq.

2 *Armata militia in multiplici est differentia. De cuius natura*, num. seqq.

3 *Ad legitimam, & ordinariam militiam qui, & qualiter recipiebantur, ac instruebantur?*
Plagas vitandi, & inferendi, quis primus militibus præcepta dedit? ibid.

4 *Ad militiam admissi, non solum initio, sed quotannis Sacramentum præstabant. Deque eius forma.*

5 *Verus miles præstare quinque debet. Et qua?* remis.

6 *Tumultuaria militia quæ? Qui, & qualiter ad eam recipiebantur?*

7 *Auxiliaria, Legionariavè militia, quæ? De vtriusque qualitate, discrimine, & militum numero.*

8 *Legio quibus militibus constabat?*

9 *Equestris, & pedestris militia, qua? & vnde dicta?*
Peditum militia in multiplici differentia, ibi. remiss.

10 *Exercitus quid sit?*

11 *Stationarij, seu Præsidiales milites, qui?*

12 *Militia Cœlestis (Clericorum nempè) ad terrestris, armataque militiæ similitudinem componitur. De vnaque ad aliam argumentum procedit.*

13 *Quatuor militarium Ordinum equites an Celesti huic militiæ adscribantur? Et an Ecclesiastica, aut religiosæ personæ dicantur?* & num. 19.

14 *Legalem, Togatamque militiam aduocati constituunt. De militibusque ad aduocatos argumentum procedit*, & n. 56.

15 *Aduocati militum, nobiliumque priuilegiis gaudent.*

16 *An vt relatorum priuilegiis aduocati fruantur, & actu aduocationis officium exerceant, & in aduocatorum matricula sint descripti, sit necessum?* & numero sequent.
Miles nomine, non exercitio, militum priuilegiis non gaudet, ibid. & numero 23. & seqq.

17 *Miles in militum matricula non descriptus, non miles, sed priuatus dicitur, nec militaribus vtitur, priuilegiis.*

18 *Aduocatus in matricula aduocatorum descriptus esse debet, anteque aliorum descriptorum priuilegiis non fruitur. Et an ad id prius in Regio Senatu, Cancellariis, vel audientiis admissi esse debeant?* numero 20.

19 *Doctor, vel aduocatus nomine, nec docens, aut postulans, Doctorum, vel aduocatorum priuilegiis non vtuntur: ministerium suum exercentes, vtuntur, casu præsumpta iuris ignorantia dempto.*

22 *Principes viri qui ab Imperatore Romano maiora feuda tenent, non nisi dum in castris pro Imperio, aut republica militant, militum priuilegiis gaudent.*

23 *Aurati equites, siue quos* de espuela dorada *vocitamus (idem enim sunt) nomine dicuntur milites, nec eorum fauores merentur*, & nu seq.
Tormentis tamen subiici, aut in carcerem pro ciuili debito detrudi nequeunt, numero 26.

25 *Priuilegia denegantur his, qui munus quod profitentur non implent.*

27 *Nobiles nec tormentis subiici, nec in carcerem mitti pro ciuili debito possunt. Quidque circa id apud exteros, nostratésve consuetudo induxerit?*

28 *Simpliciter nobiles: milites solum imaginarij dicuntur, nec militum gaudent priuilegiis*, & num. 30.

29 *Trium militarium Ordinem equites Diui Iacobi, Alcantaræ, & Calatranæ an Ordinariorum iudicum iurisdictioni subsint? Militumque priuilegiis vtantur?* & num. seq.

31 *Equites armati, an, & quibus fruantur exemptionibus.*

32 *Milites nostri temporis an antiquorum militum iure vtantur?*

33 *Misera militantium describitur conditio. Miserabiliumque fauorem dignos contenditur. Contrà* n. 42. & seqq.
Vita humana militia dicitur, dict. numer. 33. & 55.

34 *Amans militanti comparatur.*

35 *Miles, siue militia vnde dicta? quaque in milite qualitates adesse debeant?*

36 *Militibus in bello, aut etiam in pace sine labore diem transigere, indecorum.*

37 *Nullum aliud ad militaris gloriæ culmen, quam per labores iter. Ad illorumque mensuram erogari militaria priuilegia debent.*

38 *Nil tam militibus decorum, quam vulneratam ostendere faciem.*

39 *Milites in vmbra mortis sedent, ad bellumque euntes, vt morti proximi, ad perpetuam rei memoriam testes recipi possunt.*

40 *Et à quibus casibus, & censuris, vt in mortis articulo in prælio existentes, absolui.*

41 *Nulli alij quam milites, aut priuilegiis, aut maiori commiseratione digni existunt.*

43 *Militiam dignitatem esse, multis placuit: honorem, omnibus*, & num. seq.

44 *Serui à glorioso militiæ honore, capitis pœna, arcentur.*

45 *Liberi quoque status controuersiam patientes, aut infamiæ suspitione affecti, ab eo remouentur.*

46 *Rustica sordes cum militia honore non conueniunt.*

47 *Capite censos (quod essent inopes) ad arma publica Antiquitas non admisit. Et de horum natura, & conditione*, numero seq. remis.

49 *In milites non nisi Romani Ciues eligi solebant.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

50 *Qui pro Republica ceciderunt, per gloriam viuere intelliguntur.*
Cimbrorum, & Celtiberorum mos, ibidem.
51 *Vera nobilitas, ſtemata, & Imagines à Militia proceſſere, bellica virtus ex priuata, & humili ſapè fortuna ad ſummum maieſtatis faſtigium milites euexit.*
52 *Imperator non niſi miles diligendus.*
54 *Pericula vbique.*
56 *Aduocati Togatæ militiæ pratextu* legis *noſtræ* vnicæ, C. quando Imper. inter pupil. & vid. *forique priuilegio nullatenus gaudent, ni alia fortunæ iniuria laborent.*
57 *Miles an vt potens, difficilisque conuentionis, ad Principem trahi debeat?*
98 *Voluntarie miſero an lex noſtra vnica ſuccurrat.*
60 *In expeditione qui milites eſſe dicantur? Quique actu militantium priuilegiis gaudeant?* & num. ſeqq.
Doctor ſtipendiatus pro abſentiæ tempore, ſuperioris licentia factæ, ſtipendium, ſalariumvè conſequitur ibid. dict. num. 60.
61 *Receſſiſſe non dicitur, qui animum reuertendi habet.*
63 *Spolia inter milites qualiter diuidenda?*
64 *Quæ hodie militibus ſtationariis, aut Præſidialibus, nec militantium actu, iura conceſſa extent?*
66 *Miles in expeditione exiſtens, rei partes ſuſtinens, tam in ciuili, quàm criminali cauſa coram magiſtro militum cuius ſubeſt imperio, conueniendus eſt. Limita & intellige vt* num. ſeq.
68 *Miles ſuper cauſa ciuili, vel etiam criminali cuius cognitio, coercitioque ad militum magriſtrum pertinet, à perſona miſerabili conuentus, neque ad alium iudicem, neque ad Principis tribunal euocari poteſt.*
69 *Nec ſuam miles ad alium iudicem, aut tribunal poterit tunc cauſam deferre.*
Milites in iudicem non ſuum conſentire nequeunt, ibi.
70 *Miſerabilibus malitioſe agentibus fori non competit priuilegium.*
71 *Præcipui militibus iudices ſunt conſtituti, ne caſtra deſerant.*
72 *Atrociora crimina miles committens, extra militum numerum remanet, militari honore priuatur, proque illorum punitione coram locorum Ordinariis conueniri, vel coram Principe poteſt.*
Quidque hodie en las Guardas de Caſtilla, y la gente de la Caualleria, y Infanteria de la coſta del Reyno de Granada. *ſancitum?* num. 76.
73 *Pro morte ſimpliciter illata, factovè commiſſo, an ad Principem in prima cauſæ cognitione criminoſus deferatur?*
74 *Miles agens conuenire in foro ſuo reum debet*, num. ſeq. & 77.
75 *Miles non niſi à iure expreſſis priuilegiis gaudet.*
78 *Extra expeditionem degentium cauſa (ſiue quòd ſponte militiæ* vale *dixerint; ſiue quod emeritorum locum ſponte, vel inuiti teneant) an & quando coram militum magiſtro diſcuti poſſint?*
Cuius ætatis à militari exercitio miles excuſetur, emenſionemque obtineat? ibid.
Veteranorum priuilegia, ibid. remiſ.
79 *Milites extra expeditionem, propriisque in laribus degentes, an in contributionibus, & collectis cum paganis concurrant?*
De Militibus, quos Hombres de Armas, *aut* Continuos *appellamus*, ibid. remiſ.
81 *Militum priuilegia qui tractarint, ac recenſuerint?* & num. 100.
82 *Subſtitutio compendioſa, quæ facta verbis directis, poſt tempora pubertatis euaneſcit, militis obliquatur fauore.*
83 *Directa, quæ poſt tempora pubertatis fieri non poteſt: à milite fieri valet, &* num. ſeq.
85 *Hæreditas codicillis directo dari, neque adimi poteſt.*
86 *Miles hæreditatem hoc modo legis permiſſione relinquit.*
87 *Militis codicilli, etiam ſi ad teſtamentum non referantur, perſe ſolum ſtare poſſunt.*
88 *Semel hæres, non poteſt deſinere eſſe hæres. Fallit in milite*, num. ſeq.
90 *Ius accreſcendi etiam inuitis accreſcit. Non tamen militi*, num. ſeq.
92 *Decedere non poteſt quis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus.*
93 *Miles poteſt.*
94 *Hæreditatem reſtituere rogatus Trebellianicam detrahit.*
95 *In teſtamento militis non detrahitur.*
96 *Et idem in Falcidia. Niſi hæreditas legatis exhauſta ſit*, & num. ſeq.
98 *Miles vltra dotantem grauare hæredem poteſt, non paganus.*
99 *Verba obliqua nunquam trahuntur ad directa: contra vero ſic.*
100 *Militum obliqua verba directantur.*
101 *Pactum futuræ ſucceſſionis non valet.*
102 *Militari fauore limitatur.*
103 *Omne regulariter teſtamentum querela reſcindi poteſt, ſi in eo filius exhæredatus ſit.*
104 *Militis teſtamentum querela non ſubeſt.*
105 *Verba enuntiatiua incidenter, & propter aliud emiſſa non diſponunt, nec probant.*
106 *Fauore militis limitatur.*
107 *Obſcurè interroganti non eſt à iure Conſulto, vel Imperatore reſpondendum. Niſi militi*, num. ſeq.
109 *Vaſſallis ad inueſtituram petendam, annus & dies conceſſus eſt.*
110 *Militi annus & menſis datur,*
111 *Pro debito quilibet in carcerem mitti poteſt.*
112 *Miles non poteſt*, & num. ſeq. & 114.
113 *Nobiles pro ciuili debito in carcerem mitti nequeunt.*
114 *Milites non in plus quam facere poſſunt, conueniuntur*, & num. 172.
Qui vltra id, quod facere poſſunt conueniri nequeunt, in carcerem detrudi ea ratione non valent, ibi.
115 *Teſtamentum quas iuris ſolemnitates requirat?* remiſ.
116 *Nemo poteſt facere quin leges in ſuo teſtamento locum habeant. Et aliter conditum, non teſtamentum propriè eſt, ſed abuſiuè.*

117 *Militibus*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

117 *Militibus teſtamentorum ſolemnitates ſunt remiſſæ. Et quæ in eis requirantur?* & num. 182. & 183.

118 *Non ſolum teſtandi ſolemnitates actu militantibus remittuntur; ſed etiam paganis qui iure militari vltima condidere elogia, milites, que deceſſere. Limita & intellige vt* num. ſeq.

120 *In teſtamento teſtes rogati eſſe debent. Et quid hodie de iure Regio?* numero ſequent.

121 *In militis teſtamento teſtium rogitus neceſſarius non eſt.*

122 *Filius aut inſtitui, aut exhæredari nominatim debet, ne præteritus teſtamentum rumpat.*

123 *Militi neceſſitas hæc à lege impoſita non eſt.*

124 *Filio non poteſt quis pupillariter ſubſtituere, niſi ſibi prius teſtamentum faciat.*

125 *Militi permiſſum eſt pupillo tantum, ſibi tiam teſtamento non facto, ſubſtituere.*

126 *Idem in exemplari ſubſtitutione, quæ à milite ſimliter vadidè fit.*

127 *Filiusfam. miles non ſolum de caſtrenſibus teſtari, ſibique teſtamentum facere poteſt; ſed etiam filio pupillo,* & nu. ſeq.

129 *Ad pupillarium tabularum confirmationem, hæreditatis aditio requiritur.*

130 *Militis etiam hæreditate non adita, ſuum ſortiuntur effectum.*

131 *Filio emancipato ſubſtitui non poteſt.*

132 *Miles ſubſtituit.*

133 *Cum duobus teſtamentis mori quis non poteſt. Miles poteſt,* num. ſeq.

135 *Capite damnati teſtamenti factionem non habent, eorumque bona publicantur.*

Et quid de iure regio? ibid.

136 *Miles an, & quando ſuperiori caſu, teſtamenti factionem iure habeat militari?*

137 *Incertus de ſtatu ſuo teſtari non poteſt.*

138 *Miles poteſt.*

139 *Surdus, & mutus non teſtantur niſi ſint milites,* & nu. ſeq.

141 *Mulieri (in quam etiam turpis ſuſpitio cadere poteſt) liberè relinquitur.*

142 *Militi reſiſtit lex ne donet, eivè aliquid relinquat.*

143 *Limita in donatione ob merita facta.*

144 *Et an donatio huinſmodi à milite facta, iuramento firmetur?* remiſſiuè.

145 *Deportati, de iure communi, hæredes inſtitui non poſſunt, neque alius quilibet ſeruus pœna effectus.*

146 *Inſtituuntur à milite.*

147 *Cauſæ meri, & mixti imperij delegari non poſſunt. Et quid ius Canonicum, conſuetudoque induxerit?* remiſſiuè.

148 *Fauore militum delegantur.*

149 *Regula Catoniana in teſtamento cuiuſque locum habet.*

150 *In teſtamento militis conſiderabilis. non eſt.*

151 *Ignorantia iuris nemini prodeſt, quin officere ſolet.*

152 *Militi non nocet.*

153 *Priuilegium fori pendente indicio ſuperueniens, quem iuriſdictione non eximit.*

Nec clericos, poſt delictum ſaltem in iudicium ſeculare deductum (ex magis communi, receptiorique ſententia) ab eo eximet, numero ſeq.

155 *In milite armata militiæ quid?*

156 *Vxori, vel medico alicuius læſi, ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuiſſet, non ſuccurritur ex clauſula* Si qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur.

157 *Vxor, & medicus militis fauore militari reſtituuntur.*

158 *Peremptoria exceptio poſt ſententiam opponi non poteſt.*

159 *A milite opponi poteſt.*

160 *Tutelam (vt munus publicum) quilibet ad ſuſcipiendum cogitur.*

161 *Miles nec cogitur, nec admitti ad illam debet, & à ſuſcepta liberatur, niſi tutela filiorum ſui commilitonis ſit.*

162 *Milites à cæteris perſonalibus muneribus immunes exiſtunt.*

163 *Et quid in realibus? Et his, quæ à mercimonio proueniunt?*

164 *Laqueo vitam finire, qui delinquentes debeant,* remiſ.

165 *Miles non laquei morte, ſed honeſtiore punitur.*

166 *Limita in atrocioribus delictis, latrociniis præcipuè.*

167 *Res empta alterius nomine, cum pecunia mea, non eſt mea, nec ea ratione vindicari poteſt, nec cæteris creditoribus anterioribus pecuniæ dominus in re præfertur.*

168 *Si ex militis pecunia comparata ſit, ſecus.*

169 *Verè contumax ab appellando excluditur.*

170 *Miles ruſticus, & minor appellant.*

171 *Condemnatus ad ſoluendum, ſoluere præcisè cogitur, nec coactionem euitat ſi promiſſorem de ſoluendo dare paratus ſit.*

173 *Miles bonis cedere non poteſt.*

174 *Priuilegio fauori quilibet renuntiare poteſt.*

175 *Miles, & Clericus non poſſunt.*

176 *Pupillariter filio ſuo ſubſtituendo, facere quis non poteſt, vt pro parte teſtatus, inteſtatus pro parte decedat.*

Subſtitutio pupillaris pars, & ſequela eſt paterni teſtamenti, nec poteſt fieri, niſi ſibi prius teſtamentum faciat pater, ibid.

177 *Miles poteſt.*

178 *Præteritione matris querela ſubiicitur teſtamentum, quia loco exhæredationis habetur. In militè ſecus,* numero ſequenti.

180 *In paganit patrimoniorum diſtinctio non cadit.*

181 *Miles inſtituendo vnum in vno patrimonio, & alium in alio, hocipſo declarat, ſe priuilegio militari vti velle.*

182 *Ad probandum alicuius teſtantis voluntatem, in teſtamento, ſeptem deſiderantur teſtes.*

183 *In voluntate militis probanda, duo ſufficiunt.*

Amplia num. ſeq.

185 *Pro debito ciuili capi quis perſonaliter poteſt, niſi in propria domo, aut in Eccleſia extet.*

186 *Miles neque id pertimeſcit.*

187 *Teſtamentum ſimpliciter fieri debet, non ſpe lucri.*

188 *Inter*

188 *Inter milites sic quoque factum tenet.*
189 *In executione iudicati omnia debitori possunt auferri.*
190 *Militibus arma relinquuntur, sicut scholaribus libri,* & num.191.
191 *Nobilibus arma, habitationisque domus relinquitur, in quibus, aut in eorum personis executio fieri non debet.*
193 *Patris efficit preteritio, vt testamentum sit ipso iure nullum.*
194 *Miles sciens se filios habere, si alios heredes scripserit; tacitè eos exheredasse intelligitur.*
195 *Filij agnatione an militis testamentum rumpatur?*
196 *Filiam in testamento appellans, & eidem legatum relinquens, an eam exheredare videatur?*
197 *Et quid si miles sit?*
198 *Si quis seruum instituerit, eique libertatem reliquerit in eodem testamento, eidem hæreditas sola sine libertate adimi non potest.*
199 *Miles potest seruum heredem instituere, deinde exheredem scribere.*
200 *Filiifam. miles capite minutus, emancipatus, vel in adoptionem datus à patre, testamentum valet.*
201 *In pagano secus.*
203 *Militibus in expeditione occupatis longi temporis præscriptio non obest. Cæteris nocet,* & num seq.
205 *Pro ferendo testimonio milites euocari, cogique inuiti nequeunt.*
206 *Quilibet expressè non priuilegiatus testimonium dicere cogitur.*
207 *Miles sine cessione agere potest, non alius.*
208 *Filiusfam. patre etiam permittente testari iure communi non poterat. Regio potest,* num.210.
209 *Militi filiofam. de castrensibus, aut quasi, testari licet.*
211 *Lis nulla inter patrem, & filium esse potest.*
212 *Pro castrensibus & quasi castrensibus potest.*
213 *Inter patrem, & filium donatio non consistit.*
214 *Militiæ causa donatio filio à patre facta valet, castrenseque efficitur peculium.*
215 *Inter coniuges donatio matrimonio constante prohibita est.*
216 *Si militiæ contemplatione vxor marito donet, donatio valet, castrenseque peculium donata reputantur.*
217 *Ex tempore, vel ad tempus hæreditas dari non potest.*
218 *à milite potest.*
219 *Posteriori testamento non nisi perfecto, prius solemniter conditum rumpitur, irritumvè fit.*
220 *Simplici militis voluntate prius illius testamentum fit irritum.*
221 *Conficiendi inuentarij omnes heredes obligatio tenet.*
222 *Miles qui inconsultè hæreditatem adiit, inuentarij confectione omissa, an hæreditariis creditoribus in solidum teneatur?*
223 *Miles inuentarium non conficiens, an falcidia priuetur?*
224 *Militum causa breues, summariaque existunt? Diebusque feriatis agitari possunt?*
225 *In sportulis persoluendis leuantur.*
226 *Acquisita constante matrimonio etsi æqualiter coniugibus pertineant: quod maritus in bello lucratus est vxori non communicatur, nisi eius quoque expensis militauerit.*

QVÆST. XVII.

AD propositæ quæstionis, non modò ornatum, sed aptam, congruamque determinationem prius discuti oportet, quotuplex sit militia? in quotuplicique sint milites differentia?

Probata communiter diuisio tripartitam † militiam assignat. Aliam armatam; Cœlestem aliam; tertiamque legalem, vt (post *Bart. & Doctores in l. miles, 6. D. de re iudic.*) tradit Nicol. Boët. *in consuetud. Bitur. in glos. Est faict cheualier, in princip. pag. mihi 238.* 1

De prima, sunt tituli *Digestis, Codice,* & *inst. de milit. testam.* cum multis sparsim iuribus existentibus. Deque *regio, leg. 1. & toto tit. 21. part. 2.*

Quæ item militia in multiplici † differentia extat. Legitima nempè, & ordinaria tumultuaria, auxiliaria, aut legionaria, equestris, & pedestris, stationaria, siue præsidialis. Ad primam quarum; legitimam † scilicet, nō nisi selecti, iuratique singuli admittebantur. Modum seriemque, admissionis, electionisvè ad illam, sic *Alex. ab Alex. dier. Genial. lib. 1. cap. 20.* (ex antiquiorum traditione) describit: *Qui de militari disciplina libros posteris reliquere, eos haud ferè quemquam minorem septemdecim annis, aut sex, & quadraginta maiorem, militia, & tyrocinio adscribi voluisse constat: idque à Seruio Tullio vetere censione cautum fuisse primum. Quod auo subsequente, à Caio Graccho sancitum fuit. Causa autem hac est, quod citrà eam ætatem, aut suprà (velut immaturos, aut præduros effectus militiæ rudimentis minimè idoneos putarunt. Ideò vetus constitutum erat, iuuenes, nisi post pubertatem, & primo flore ætatis dum per ætatem laborem militarem ferre possent, florentes viribus; & eos ex vrbana, sapius ex agresti iuuentute, rusticis operibus ductatos, militari Sacramento, & muneri adigere, singulosque militia per numerum, in iuniorum tabulis adscribere, qui* Catalogi *dicti: illosque ex corporis habitudine si apti militiæ, si apto corpore, si cernice erecta, si fortis, & strenuus, qua species, qualisque vigor, & quod robur virium foret, internoscere, vt illorum forti, fidelique opera Respublica vti possit. Nam nimis pingnem, deformem, aut mancum, desidem, aut vecordem, tanquam minus vtiles, militia non adscribebant. Quippe cato Censorius pinguem militem (veluti Reipublicæ incommodum) iure incessuit, cuius inter gutur, & inguem cuncta sub ventris domini forent.* Merito inde Senec. epist. 44. *Castra quoque quos ad laborem, & periculum recipiunt, fastidiosè legunt.* Plura circa ordinariam hanc militiam, deque militum electione *Veget. de re milit. lib. 1. cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7.* Regiaque *lex 2. d. tit. 21. p. 2.* & aliqua per *Casanæ. in catalog. glor. mund. p. 9. considerat. 30.* & aliis. *Quibus ad militiam admissis* (d. loco Alex. ab Alex. addit) *primo anno custos sub quo disciplinam ediscerent, & magister* 2 3

sub

sub cuius imperio tyrunculi acuerentur; publice dabatur, ne expertes operum militarium arma tractarent. Diuus vero Iulius equites Romanos, aut Senatores armorum peritos sub quibus militiæ nescij erudirentur, magistros dedit: quorum præceptis imbuti, præstando, & perurgilando, militare rudimentum deponerent, legesque pugnandi, & prælij normam, ac dicta internoscerent. Primisque Publius Rutilius Consul, collega Cnei Manlij è ludo Corneli Scauri, doctioribus accersitis, plagas vitandi, & inferendi, militibus præcepta dedit. Inde ne temerè, sine arte pugnarēt, vtque tyrones sub disciplina essent, & militaribus imbuerentur præceptis, tribunis datum negotium fuit. Idque ipsum *Valer. Max.* prodit *lib. 1. tit. 3. de militar. instit. cap. 2.*

Ad militiam vero admissi, non solum initio; 4 sed quotannis † Sacramentum præstabant: in receptione licet aduersus mos extiterit. Nam *prius sua sponte decuriati equites, centuriati pedites Sacramenta mutuo præstabant. Paulo deinde Æmilio, & Terentio Varrone Consulibus, tunc primum, quod nunquam ante factum, per tribunos militum à voluntario Sacramento ad legitimum iusiurandum milites adacti fuere. Quod quidem Imperator præstare tenebatur primus, suo mox ordine subsequebantur legati, deinde tribuni. Deinde centuriones, postea decuriones, mox præfecti castrorum, demum milites. Quod singulis annis Kalendis Ianuariis præstabatur. Iurabant enim per Deos solemne iusiurandum: posttea in acta principum se iussu consulum conuenturos, neque in castris eorum in iussu, quæsitis occasionibus abituros: non fugæ, formidinisve causa extra ordinem recessuros, nisi teli sumendi, vel hostis feriendi, aut ciuis seruandi causa. Neque in exercitu propeve decem passuum millia, pluris argenti nummi furtum facturos; extraque hastam, ligna, vtrem, follem: si quid quod pluris esset nacti fuissent; id omne ad Consules delaturos, aut dominis reddituros.* Verba sunt *Alexandrini ab Alexand. eod. lib. 1. cap. 20.* Nec dissimiliter *Aul. Gel. noct. Athicar. lib. 16. cap. 4.* inquiens: *Quum delectus antiquitus fieret, & milites scriberentur; in iusiurandum eos Tribunus militaris adigebat in hæc verba: In magistr. C. Lalij C. filij Cos. L. ve Corn. P. filij Cos. in exercitu, decemque millia passuum prope, furtum non faciesdolo, solus, neque cum pluribus pluris nummi argentei in dies singulos. Extra hastam, hastile, ligna, pabulum, vtrem, follem, faculam, si quid ibi inueneris, sustulerisvè, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, vti tu ad C. Lælium, C. filium Cos, L. ve Cornelium P. filium Cos. siue ad quem eorum iusserit; proferas; aut profitebere in triduo proximo, quidquid inueneris, sustulerisvè dolo malo, aut dominio suo, Cum id censebis esse, reddes, vti quod rectè factum esse voles.* Alia circa militare iusiurandum ex Cincino *lib. 1. de re milit.* prosequens, tradidereque multa Carol. Sigon. *de antiquit. iur. Roman. lib. 1. cap. 15.* Claud. Cota. *de iure, & priuileg. milit. lib. 1. cap. 6. per tot.* Petr. Bellin. *de re milit. lib. 1. titul. 6. num. 1. 2. & 3.* Petr. Cabal. *resolut. crimin. cent. 3. casu 294. num. 51. & 52* & Petr. Gregor. *syntagm. iuris vniuers. lib. 19. cap. 4. num. 1. & 2.*

Quinque † præstare militem debere, & dicunt, 5 & referunt *Glos. vnic. in l. milites. 45. D. ex quib. caus. maior.* Abb. *in cap. in nostra, n. 8. de procurator.* Alex. *in l. Centurio, n. 3. D. de vulg. & pupil.* Amad. *de castel. in tract. syndicat. verb. magnificum, & generosum militem, n. 37.* Petr. Antibol. *in tract. de muner §. 4. num. 6.* Greg Lop. *in l. 49. tit. 5. p. 5. verb. Caualler o.* Eosque numerans, Didac. Perez *in l. 1. tit. 1. lib. 4.* Ordinam. *vers. Aduertendum tamen pag. mihi 763.*

Ad Tumultuarum militiam, † non consultò, 6 sed necessitate, casuvè instante recipiebantur: nec singuli sigillatim, sed omnes in tumultu iurabant; quæ & *Coniuratio* appellabatur. Quo insensu, illud *Virgilianum Æneid. 7.*

Simul omne tumultum.

Coniurat trepido Latium, sauitq; iuuentus,

explicat ibid. *Seruius.* Nāq; in tumultu Italico, vel Gallico singulos milites propter imminentis periculi celeritatem, Sacramento rogatos non fuisse, obseruat, sed simul iurasse: ideoque militiam illam *Coniurationem* dictā De qua *Alex. ab Alex. d. lib. 1. dier. Genial. cap. 20. ad. fin.* sic ait: *Nonnunquam alio Sacramento milites adactos comperimus, cum ingens subeunda dimicatio foret, & in extremum discrimen res venit: vt nisi victis, debellatis fussisque hostibus victores forent: se ad castra nunquam redituros iurarent. Tum illud notatum est; quod si ab vniuerso exercitu iusiurandum Consuli præstandum esset; satisfecisse, si Centurio, vel. Tribunus exercitus nomine conceptis verbis, sublimi voce iuraret, omnisq; multitudo, & singuli milites communi conspiratione, & consensu in eadem verba, silentio in se quisque iuret: Hocque iusiurandum, ac si con cepta verba singuli expressissent, perinde tenere, ac Sanctum, & illibatum haberi.* Quod & apud *Claudianum de bello ciuili, lib. 1.* extat:

His cuncta simul assensere cohortes,
Elatasque altè quacumque ad bella vocaret,
Promisere manus.

De Auxiliaria verò, † Legionariavè militia 7 idemmet *Alex. ab Alex. eod. c. 20.* hæc insuper nectit: *Inter Auxilia tamen, minor, in Legionibus longe maior nu. adscribi assueuit. Sed tamen Legionarium & arma grauiora, & disciplina fuit seuerior: Auxiliariorum vero minor, nec tam exacta diligentia, &c.* Deque Auxiliariis militibus sacræ litteræ mentionem faciunt *Machabeor. lib. 1. c. 3.* de Serone exercitus Siriæ Principe loquens: *Et præparauit se, & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes Auxiliarij.* Et vtriusq; frequens apud Cornel Tacit. Sueton. Tranquil. Iustin. Herodian. aliosque historicos commemoratos. Cōstabat autem Legio † (vt *d. lib. 16. cap. 4. in fin. Aul. Gel.* notat) centuriis sexaginta, manipulis triginta, cohortibus decem.

Equestris militia, † quod equis milites insidant, 8 dicta, authore *Diuo Isidoro etymolog. lib. 10. cap. 4.* Pedestris, quod pedites eam exerceant; meminit vtriusque Iustinian. *in l. Restituenda, 6. §. Licentiam, C. de aduocat. diuersor. iudic.* verbis illis: *Vnum equitum, alterum schola peditum.* Zeno *in l. Neminem, 17. C. de re milit. lib. 12.* Valent. Grat. & Theodos. *in l. 1. C. de offic. Magist. milit. proœm. & tot. tit. 21. part. 2. & l. 21. tit. 23. ead. part.* Eamque peditum militiam in multiplici differentia esse, constat ex Valer. Max. *lib. 2. tit. de militar. instit. cap. 3. & tit. 7. de disciplin. milit. cap. 4.* Claud. Cot. *de iure, & priuileg. milit. lib. 1. cap. 16.* & Ambr. Calep. *verb. Miles.* De vtraque pariter militia est in sacris literis mentio frequens, *Machabeor. 1. cap. 4. Et assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos.* Ibidemq; *Et sequenti anno congreganit*

Lysias virorum electorum sexaginta millia & equitum quinque millia vt debellaret eos. Et, cap 6. *Et erat numerus exercitus eius centum millia peditum, & viginti millia equitum. cap. 9. cap. 16.* &
10 alibi sæpè.

Ex qua quidem componitur exercitus, †eumque ex *Vegetio de re milit. lib. 2.*) adstruit Petr. Gregor. *syntagmat. iuris vniuers. lib. 19. cap. 3. n.* 1. Neque enim aliud *exercitus est, quam peditum, atque equitum ad gerendum bellum multitudo collecta.* Veluti (ex eodem *Vegetio* tradit Petr. Bellenc. *de re milit. lib. 1. tit. 3. num.* 4. Neque *exercitum* (vt Vlpian. *in l. 2. §. Exercitum, D. de his qui not. infam.* ait) *vnam cohortem, nec vnam alam dicimus: sed numeros multos militum. Nam exercitui praesse dicimus eum, qui legionem vel legiones cum suis auxiliis ab Imperatori commissas admi-*
11 *nistrat.*

Stationarij, † seu Præsidiales dicti sunt milites, quod instatione certa persistant. *Hæc mea vigilia, hoc meum præsidium statiuum*, ait Cicero *Philipic.* 12. Liui. 6. ab vrbe: *Tertius exercitus ex causariis senioribus a Lutio Quintio scribatur, qui vrbi, manibusque præsidio sit.* Iustin. histor. lib. 6. *Sed Lacedæmonij securi insidianter absentiam Arcadum speculanti, castellum eorum expugnant, occupatoque præsidium imponunt.* Crebra pariter huius in sacris literis mentio *Machabeor. 1. c. 11. Et misit* Ionatas *ad Demetrium Regem, vt eiiceret eos, qui in arce erant in Hierusalem, & qui in præsidiis erant.* Inferiusque ibidem: *Et eiecit eos inde, & cepit Ciuitatem, & posuit in ea præsidium.* multotiesque reperitur *cap. 12.*

12 Ad terrestris, armataque militiæ similitudinem, † altera (principalis assignata diuisionis) *Cœlestis* componitur, nempè Clericorum, ex *text. in c. Reprehensibile*, 19 in ordine, 23. *q.* 8. De vnaque ad aliam argumentum valere, tradidimus, in *Axiomat. & locis commun. iur. lit. A. n.* 481. Ibique citatis adde Card. Domin. Tusch. *practicar. conclus. lit. M. concl.* 227. *n.* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. to. 2. c. 340. n. 13.* Ioan. Anton Mangil. *de imputation. q. 28. n. 13.* Cæsar Argel *de acquir. posses. op. 3. art. 22. n. 117. & 118.* In qua non-
13 nulli etiam quatuor militarium Ordinum † equites reponunt; quos Ecclesiasticas personas, Religiosas imò dici contendant, vt profitentur Flores Diaz *de Men. variar. q. lib. 2. q. 21. n. 205. vers. Sed verius*, Bellug. *in specul. Princip. fol. 13. n. 7.* Aluar. Valasc. *consult. 108. n. 27. & consult. 131. n. 4.* Didac. *à* Mor. *de confirmatione Diui Iacobi, lib. 1. cap. 4. §. 20. n. 2. & §. 26. n. 2.* latissimèque *lib. 2. per tot.* Ioan. Gutier. *practicar. lib. 2. q. 111. n. 2.* cum propè infinitis, quos allegant Aug. Barbos. *in suo Pastorali, alleg. 12. n. 46* & Reynoso *obseruat. 1. à n. 26.* quod quantum ad Diui Ioannis milites, equites vè, nullam continet dubitandi rationem, quamlibetque tollit *l. 14. tit. 5. lib. 3. noua Reg. collect.* ex qua verè Religiosos esse deducitur, & notat *ibidem* Azebed. *n. 1.* cum multisque tradit Men. *d. loco, n. 204.* & plenissimè Ioan. Mar. Nouar. *in praxi electionum & variar. for. q. 37. sect. 1. per tot. pag. mihi 75.* Petr. Cabal. *resolut. crimin. casu 64. per tot. & casu 225. n. 11. & 12.* copiosiùs Mar. Giur. *consil. 48. n. 1.* Mart. *in summ. succes. legal. part. 3. q. 13. artic. 6. n. 2. & seqq.* Francisc. *à Ponte cons. 14. num. 3. & 4. part. 1.* Cùm & trium regularium vota, Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ emittant, vt iidem aduertunt. Quoad alios vero trium militarium Ordinum equites, Alcantaræ, Calatrabæ, ac Diui Iacobi (tanquam laicis similiores) contrariam indubitabilem dicant
vterque Molin. alter, *de Hispanor. primogen. lib. 1. cap. 13. num. 98. & lib. 2. cap. 9. num. 69.* alter, *de iustit. & iure, tractat. 2. disput. 141.* Nicol. Garz. *de benefic. 1. part. cap. 4. num. 15. cum seqq.* Azebed. *ad l. 14. titul. 5. lib. 3. noua Reg. collect. n. 3.* Sarmient. *de reddit. lib. Eccles. iast. 4. part. cap. 1. n. 13. & monit. 54. & 55. cum seqq.* horum Ordinum equitum profitendi formam ad literam subnectens, Lasart. *de gabel. cap. 19. num. 92.* Girond. *eod. tract. part. 7. in princ. n. 47.* Gabr. Pereyr. *decis. 58. n. 1.* cum aliis adductis à Reynos. *d. obseruat. 1. n. 1.* & à Giurb. *loco & nu. citatis.* 14

Tertiam, legalem † Aduocatorum militiam Imperiali auctoritate constituunt, ex *Leonis*, & *Antonini* decreto celebri, in *l. Aduocati*, 14 *C. de Aduocat. diuersor. iudicior.* hisce memorabilibus verbis mandatum literis: *Aduocati, qui dirimunt ambigua fata causarum, suaque defensionis viribus sæpè publicis in rebus, ac priuatis lapsa erigunt, fatigata reparant: non minus pronident humano generi, quam si præliis, atque vulneribus patriam, parentesque saluarent. Nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur; sed etiam Aduocatos. Militant namque causarum patroni, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt.* Assentiunt Regiæ *leges 2. titul. 2. part. 3. vers. E bien assi como*, & *ibid.* Gregor. Lop. *glos. 7. & l. 5. titul. 15. part. 6.* vbi *Gregor.* notat, *verb. Que aprenden las ciencias*, & *in l. 6. titul. 8. part. 5. verb. Caualleros*, expressior *l. 3. titul. 10. part. 2. colum. 2. vers. Cà assi como dixeron los Sabios antiguos: La sabiduria de los Derechos, es otra manera de Caualleria, con que se quebrantan los atreuimientos, è se endereçan los tuertos.* De militibusque ad Aduocatos argumentum valere, multorum auctoritate ostendimus, in *Axiomat. & locis commun. iur. lit. A. n.* 479. Quibus (æquiparationem hanc facientes) adde Petr. Gregor. *syntagm. iuris vniuers. cap. 1. num.* 8. Cæsarem Argel. *de acquir. possess. quæst. 3. art. 22. num. 1121. & 1122.* aliosque proximè referendos. Illi inde circunferuntur versus, quos *Ouidij* ad *Pisonem* dicunt; sed neque ad Pisonem Ouidium scripsisse, ex eius operibus constat: neque eorum numeri suadent. *Lucanique* ad *Pisonem*, non *Ouidij* carmen esse, ad eundem annotatio post *Metamorphos. libros* aduertit. Cuiusvis autem sint, satis propositioni apti.

Licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet, & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere.

Proque fortibus armis Aduocatorum verba resumpsit *Ouid. Trist. lib. 4. eleg. 10.*

Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo,
Fortia verbosi, natus ad arma fori.

Quam etiam militiam *Vrbanam, Palatinamque* appellauit *Cicero pro Murena.* Ideoque hos 15
militum, † nobiliumque priuilegiis gaudere, nec tributa soluere, nec plebeia munera subire, ad instarque nobilium, nec aliter in carcerem mitti, nec torqueri posse: cum nobilibus assidere, quin, & præstantiorem eorum nobilitatem, multaque in ipsorum, aduocationisque muneris laudes (post Tiraq. *de nobilit. cap. 29. n. 10. & seqq.* Gregor. Lop. *in d. l. 3. tit. 10. p. 2. glos. 8. vers. Sabiduria de los Derechos*, Azebed. *in l. 1. tit. 16. lib. 2. noua Reg. collect. à n. 11. cum seqq.*) & alios eleganter

prosequitur

UAB Biblioteca de Ciències Socials

prosequitur Ioan. Garz. *de nobilit. Hisp. glos. 35. a n. 11. cum seqq.* conueniuntque notata à *Nobis de priuil. pauper. part. 1. q. 4. n. 34. & seqq. & q. 28. n. 21.*

§16 Vt vero dictis priuilegiis Aduocati fruantur, vtque dicantur militare, & actu † aduocationis officium exerceant; & in Aduocatorum matricula sint descripti, necessum est. Cum nec *Miles* nomine, non vero exercitio, militaribus priuilegiis gaudeat, vt *Iustinian.* sanxit, *in l. pen. C. de testam. milit.* expenduntque *ibid.* Balicet. & Alexand. Neque qui in matricula † descriptus 17 non est, *Miles* reputetur, sed priuatus *Vlpiano, in l. Ex eo, 43. D. de milit. testam.* dicente: *Ex eo tempore quis iure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est, ante non. Proinde, qui nondum in numeris sunt; licet etiam electi tyrones sint, & publicis expensis iter faciant; nondum tamen milites sunt. debent enim in numeros referri.* Quod etiam ex *l. 3. C. de offic. magistr. milit.* aduertit Accurs. *ibi, verb. Qui,* & Farinac. *cons. 4. num. 9. volum. 1.* latius.

Vtrumque prosequitur inferius. Quam quidem 18 aduocati matricula descriptionem † ita desiderant leges; vt ante illam, & aduocationis officium exercere, & Aduocatorum descriptorum priuilegiis vti vetent *l. Petitionem, 13. & l. fin. C. de Aduocat. diuers. iudicior.* & clarius *l. 13. titul. 6. part. 3.* ornatque Gregor. *ibi glos. 6. verb. Escrito el su nome,* & *l. 1. titul. 16. lib. 2. nouæ Reg. collection. ibique* Azebed. *num. 7. & in l. 3. titul. 10. part. 2. glos. 8.* Gregor. Lop. Neque aliter quam duabus his qualitatibus † existentibus exercitij 19 nempè, & descriptionis in matricula, militum priuilegiis Aduocatos frui, eis vero extantibus vti, præter iuris præsumptam ignorantiam, tradit Guill. Benedict. *in repet. cap.* Raynuntius, *verb. Testamentum, 1. num. 46.* Non autem vt eis gaudeant, necessario requiri, ad postulandum in Regio Senatu, † Cancellaria, Audientiavè Regali fore admissos; sed satis esse, si & 20 probati, & in matricula iuxta legum dictarum normam sint descripti, actuque aduocent, aduertit Ioan. Garz. *de Hisp. nobilit. dict. glos. 35. n. 18.*

21 Bimembrem † aliam militiæ diuisionem fecit, ac multipliciter diuisit Petr. Gregor. *lib. 19. syntagm. iur. vniuers. cap. 1. n. 6. & seqq.*

22 Trimembrem † alteram assignauit Francisc. Zoanet. *in tract. de Romano Imperio num. 65.* Principium scilicet virorum à Romano Imperatore feuda maiora tenentium. Qui illud, inter alia, præcipuum iurant: *Se contra omnes, armis Imperatorem adiuturos,* iuxta *cap. 1. in princip. & §. Contra omnes, in titul. Hic finitur lex, &c. in cap. 1. tit. de nou. form. fidelit.* & *in titul. præced.* Eosque non nisi quando in castris pro Imperio, vel Republica militant, priuilegiis militaribus frui existimat.

Secundo loco *n. 69.* Auratos equites † designat. 23 Quos solo nomine milites dicit, nec militum mereri fauores Doctorum sententia, *in l. 1. C. de iuris & fact. ignor.* cui adhæret intrepideque affirmat Cardin. Francisc. Mantic. *de coniectur. vlt. vol. lib. 6. tit. 1. 35 & seq.* Cyno Gal. Alciat. Alexand. Ripa, Socino, aliisque in id ipsum relatis. Ita etiam *Georg. Acac.* (recenter vitus) *de priuileg. milit. lib. 1. cap. 3. num. 6.* Varius licet *ibid. cap. 6. num. 12.* extet Vt de equitibus, quos 24 *De espuela dorada* † vocitamus, si non militent, tradit Petr. Cabal. *resolut. crimin. casu 294. num. 384.* Auratos, namque hos esse, aduertit *Acac. ibi. num. 11.* Non enim præmia merentur, qui munus, quod profitentur, † non 25 implent, vt *Theod.* & *Valent.* Imperat. decernunt, *in l. Qui sub pretextu, 9. C. de sacros. Eccles.* comprobatque latius, *dict. loco seqq. numeris* Zoanet. & Petr. Royz. Maur. *decis. Lituan. 4. num. 256.* Adhuc tamen, † neque tormentis 26 subiici, neque pro debito ciuili in carcerem posse detrudi, *numero 73.* Zoanet. aduertit, cum id equestris ordinis dignitati sit datum. Primum, ex *l. milites, 8.* iuncta *l. Nihil, 17. in fin. C. de quæstion.* Secundum, ex Bald. *in l. 1. in fin. C. qui bon. cedere poss.* obseruantque sic pariter Salic. *in l. 1. C. de iur. & fact. ignor.* & *ibi* Ias. *num. 7.* & *in l. miles, num. 3. 4. 5. & 10. D. de re iudic.* Alexand. *in l. Centurio, num. 24. & 25. D. de vulg. & pupil. substit.* Petr. Calefat. *in tractat. de equestr. dig-* 27 *nit. num. 56.* Quod. & simpliciter nobilibus † concessum est, per *leg. Nulus, 4. C. ad leg. Iul. Maiest.* & *l. Dino Marco, 11. C. de quæstion.* pluribusque citatis, tradit Farinac. *prax. crimin. quæst. 41. num. 74.* suntque apud Nos *Regiæ leges 4. titul. 21. part. 2. l. 5. & 6 titul. 2. lib. 4.* Ordinam. *l. 4. & 5. titul. 2. lib. 6. & l. 13. titul. 7. lib. 2. nouæ Reg. collect.* quibus stantibus, etsi consuetudo multis in locis contrarium seruet, torquereque patiatur nobiles, vt in Francia asserit Tiraquel. *de nobilit. cap. 20. num. 154.* & cum multis Farinac. *dict. quæst. 41. num. 75.* non sic in Hispania, vt aduertit Gomez *variar. tom. 3. cap. 13. de tortura reor. num. 3. vers. Item hodiè in nostro Regno,* & Couar. *variar. lib. 2. cap. 9. num. 4.* Tametsi aliis militum priuilegiis simpliciter nobiles, † non gaudere, 28 imaginariosque milites solum esse, affirment Osuald. Hilliget. *in Donel. Enucl. lib. 6. cap. 28. lit. R.* Simon *de* Præt. *de interpret. vltim. volunt. lib. 3. colum. 8. num. 5. pag. mihi* 104.

Diuersorum militum Ordines, *numero 3.* referens, & fusius *Petr. Gregor. syntag. iuris vniuers. lib. 15. cap. 35. per tot.* De quibus, triumque militarium Ordinum, † Diui Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ equitibus, & aliis agunt Rapha. 29 Volaterranus *Antropologia lib. 21. cap. 6. ist.* Ordines Militares Casan. *in catalog. glor. mundi, part. 9. consid. 24. & seqq. multis* recentiusque Georg. Acac. *de priuileg. milit. lib. 1. cap. 6. per tot.* præcipuè *num. 8. & seqq.* & Petr. Calefat. *in libello de equestri dignitate, à num. 20. cum seqq.* quos ordinariis iudicibus subiacere, asserit *Bouadill. in Polit. lib. 2. cap. 19. num. 26.* Tametsi in criminalibus: supremi Ordinum Senatus soleant experiri iudicium, qui ad se horum criminales causas auocare consueuit. Interim autem rectè ordinarium in eos iudicem procedere aduertit. Tum, quòd dum de professione non docent, seculares iudicentur. Tum, quòd etiam professione emissa (secundum vnam quam supra retulimus opinionem) veri Religiosi non existant, cum tria non emittant substantialia Religionis vota; nubat, arma portet, propria habeat, nõ clausti aliter viuat, latiusq; pro sequitur ordinẽ ac modũ eorũ in ordinariis causis designans *n. 9.* 30 *cum seqq.* Neq; alia quæ militest (*soldados* nominati) priuilegia habent, hos (*Caualleros* nempè) obtinere, tradit Anton. *Picard. in rubr. instit. de milit. testam. num. 13.* quòd nomine (vt diximus) non re, aut onere existant milites. De armatis vero 31 equitibus † quibusque exemptionibus gaudeant integer est *tit. 1. lib. 6. nouæ Reg. collect.* quorum

tres deſcribit ordines Azebed. *in l. 1. ibid. nu. 6. & ſeqq.*

32 Tertium denique actu militantium † præfinit *Zoanet. dict. tract. numero* 80. quos immunitatibus, & fauoribus antiquis Romanis militibus, conceſſis frui contendit merito, cum in eorum looum exercitium, & labores hi ſucceſſerint tametſi externas ſolemnitates longitudo temporis antiquarit; de illiſque per conſequens dictum, de his quoque intelligendum ratio ſuadeat, elegans probet *text. in cap. tranſlato, 3. de conſtit.* & profitentur Marc. Anton. Mant. *de priuileg. militar. numero* 283. *& ſeqq.* Georg. Acaci. *eod. tract. lib. 1. cap. 3. per tot.* Cardin, Tuſch. *practicar. concluſ. lit. M. concluſ.* 232. Petr. Cabal. *reſol. crimin. caſu* 294. *numero.* 383. *& ſeq.* Pichard. *ſupr. numero* 16. Marc. Ant. *de Amat. deciſ.* Prouin. Marc. 159. *numero* 5. Andr. Gail. *obſeruat.* 118. *numero* 1. *& ſeqq. lib.* 2. Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 6. *titul.* 17. *gloſ.* 2. *numero* 5. *lib.* 5. *nouæ reg. collection.* Sfort. Odd. *de in integr. reſtit. quæſtione* 6. *num.* 26. *&* 18. Nicol. intrigliol. *de ſubſtit. cent.* 2. *quæſt.* 87. *per tot.* Oſuald. Hilliger. *in Donel. Enucl. lib.* 6. *cap.* 28. *lit. M. verſ. Cùm autem,* Vincent. Fuſar. *conſ.* 140. *numero* 2. à quo, & ab Antonin. *de Amat. reſolut.* 46. *numero* 4. (ſi plures deſideras) mutua, & à Farinac. *conſ.* 95. *n.* 2. *lib.* 1. id ipſum confirmantibus.

33 Hos igitur † de his enim ſermo noſter (præfatæ *legis vnica, quando Imperat. inter pupil. & vid.* fauore, & iure, vti continui eorum labores, conditioque miſera perſuadet. Miſeram autem eſſe, adeo conſtat, vt eius comparatione humana infœlicitas, miſeraque conditio prænoſcatur. Quam vt oſtenderet *Iob.* 7. edixit: *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Nec diſſentit Senec. *de conſol. ad Mart.* inquiens: *plene & infeſta variis caſibus vita eſt, à quibus nulla longa pax, vix inducia ſunt.* & clariùs *epiſt.* 96. *Atqui vinere, mi Lucili, militare eſt.* Probatque ex *Diuo Auguſtino de ciuitat. Dei, cap.* 27.) Petr. Gregor. *ſyntag. iur. vniuer. cap.* 1. *numero* 7. & proſequitur eleganter Franciſc. Petrarch. *de remed. vtriuſque fortun. libr.* 1. *dialog.* 48. *de titulis bellorum.*

Hac pariter (vt amantum miſeram conditionem indicaret) à militia † ad amorem comparatione vſus eſt ingeniosè Ouid. *Amorum lib.* 1. *eleg.* 10.

34 *Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido.*
Attice (crede mihi) militat omnis amans.

& pulchrè aſſertionem proſequutus, inter alia addit:

Ibit in aduerſos montes, duplicataque nimbo
Flumina congeſtas conteret ille niues.
Nec freta præſſurus tumidos cauſabitur Euros:
Aptaque vertendis ſydera quæret aquis.
Quis niſi vel miles, vel amans, & frigora noctis:
Et denſo mixtas perferet imbre niues.

Interiectiſque aliis.

Cuſtodum tranſire manus, vigilumque cateruas,
Militis, & miſeri eſt, ſemper amantis opus.

35 Idque ipſum militiæ, † militiſvè demonſtrat etymon ab *Vlpiano* traditum *lib.* 45. *ad edictum, in l.* 1. §. 1. *D. de milit. teſtam.* dicente: *Miles autem appellatur, vel à* Militia, *id eſt* Duritia, *quam pro nobis ſuſtinent, & à lege* 1. *titul.* 21. *part.* 2. probatum. *Y por eſſo le puſieron nome en latin* Militia, *que quiere tanto dezir, como compañas de omes duros, y fuertes, y eſcogidos para ſufrir, trabajo, mal, trabajando, y lacerando por pro de todos comunalmente.* Ideoque lex ſequens in militum delectu qualitates prædictas ſic præcipuè requirit: *La primera, que fueſſen lazeradores para ſofrir la grande lazeria, è los trabajos que en las guerras, è en las lides les acaecieſſen.* Ad militiam inde inutilem dixit merito *Veget.* (à *Guil. Benedict.* infrà referendo relatus) nutritum tenere, & deliciis aſſuetum: ſiquidem arma membra militum eſſe dicuntur, *Cicerone* teſte *Tuſcul. quæſt. lib.* 2. litemque inter militiam, & delitias eſſe, *Petr. Bleſ. epiſt.* 49. & multis comprobat Guill. Benedict. *in repet. cap. Raynuntius, verb. teſtamentum,* 1. *num.* 24. *cum ſeqq.* Nullum enim ſine labore † in bello, imo nec in 36
pace temporis ſpatium degere, militibus decorum aut permiſſum, ne bellum eos inexpertos, ſeu laboribus inaſſuefactos reperiat. *Hi ergo in caſtris militiam edocti, hieme pariter, atque æſtu, diebus ſingulis manè, & poſt meridiem locum tenere, ſigna ſequi ordinem ſeruare, foſſam fodere, figere vallum militari, gradu incedere, & alia multifaria facere, quotidiano vſu adiſcebant. Nam Ducibus, Centurionibus, & Tribunis præcipuè curandum erat in locis vbi ſtatiua habebant; cogere tyrones milites, cum primùm merere cœpiſſent ſtipendia, ne ſine conſilio, ſine imperio in hoſtes tenderent. Per turmas hinc inde crebro concurrere, decurrere, clamare, locum tenere, imperium ſeruare, iuſſa exequi, ſeque in orbem colligere, cuneum facere, & phalangem, vt ſequi ſigna & pati tadium, æſtus, & vigilias aſſueſcerent; pulſi loco cederent, & in acie quiſque agnoſceret ordines ſuos, itavt vſu quotidiano non minus ipſi ſibi præſcriberent, quod facto opus foret, nec incitante vllo, nec imperante, quam ab aliis ediſcerent.* Verba ſunt *Alexandri ab Alexand. dier. genial. dict. lib.* 1. *cap.* 20. Paulò inſuper infetiùs addens: *Cui verò diſciplina fuit, vt milites ſemper opus facerent, & nunquam exercita iuuentus niſi ſudore præuio cibum ſumerent. Qui etiam neque prandebat, neque cœnabat vnquam niſi ſudaſſet primùm, & militaria obtinniſſet munera. Ageſilaus quoq; in gymnaſio (ne ozio ſeneſcerent milites) exercitationis, & virtutis cuiuſque præmia propoſuit leuibuſque præliis experiundo aſſueſcit. Qui etiam Perſarum Regum mos traditur, vt curſu, & pugna dona militibus proponant. Alexand. vero Macedo (ne otio milites laſciuirent) certaminibus virtutis præmia chili arcas dedit. Præ cæteris Aurelian. Cæſar nullum reliquit vacuum diem, quin ſe pilo, ſagittis, ac militaribus armis exerceret. Et maximinus ſenior (quamuis grandis natu) campeſtrium exercitationum ſupra modum labores ſubiit. Anton quoque Boſſianus Caracalla (præter quam quod ſe cum militibus exercebat) iter ſemper onuſtus armis pedes fecit. Id quod de Seuero ſcriptum accepimus, vt hyeme ſæua, & gelida, aperto capite per niues & pruinas, per montes, ſyuaſque curſitarent: in patientia laboris, & victu abſtinentia ſupra fidem aſſuetus.* Nullumque aliud ad militaris
gloriæ culmen, † quam per labores iter; 37
ex

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ex Imperatorum responsis constat. *Arcadij, in l. Jubemus, 4. in fin. C. de prox. sacr. scrin. lib. 12.* Constat, *in l. vnic. C. de castrens. omn. Palatinor. pecul. eod. lib.* Zenonis, *in l. 1. C. de Princip. agentib. in reb.* Ipso pariter *lib.* Leonis, *in l. Milites, 15. C. de re milit. lib.* quoque 12. Comprobatque multorum aliorum *Barthol. Capol. de Imper. Milit. de lig. §. Virtutis etiam ratione, num. 9. cum seqq.* Et secundum militarios labores, ad eorumque mensuram et oganda militaria præmia; fusè iam diximus *de priuileg. pauper. quæst. 6. num. 54.*

38 Nil inde tam militibus decorum, † quam vulneratam ostendere faciem, non in eleganter *Petr. Bles.* scripsit *epist. 49.* Meritoque *Marc. Anton. de Amat. decis. 159. num. 3.* in vmbra eos mortis sedere, & ambulare. Adeò verum, vt tanquam

39 morti proximi, & ad perpetuam rei memoriam † euntes ad bellum examinari testes possint, sententia Innocent. *in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contest. num. 3.* Ioan. Andr. *num. 7.* Anton. *de Butr. num. 8.* Sigismund. Scacc. *de iudic. lib. 2. cap. 8. num. 298.* Et à quibusvis casibus, aut

40 censuris reseruatis, † vt in mortis articulo, in prælio existentes absolui, vt cum *Nauar.* tradit Eman. Sà *summ. in verb. Absolutio, numero 3. in eiusque annotation.* (adductis aliis) Andr. Victorel. *ibid.* & diximus iam *quæst. 14.*

41 Optimo ergo iure † *Lucanus lib. 4. Pharsalia* exclamat:

Heu miseri qui bella gerunt!

nullosque alios, aut priuilegiis, aut commiseratione digniores existimat Petr. Gregor. *syntagmat. iur. vniuers. cap. 16. numero 8.* Quare *legis* nostræ *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* & miserabilium priuilegiis, vt maximè miseros, dignos existere milites, fatendum.

42 Prouocant tamen in contrarium † multa. Namque si à superficie oculos auertamus, interioraque perscrutemur; non miserabilem, sed fœlicem potius, beatumque militem reputabimus. Tantum enim à misera conditione militia abest; vt illam abigat honorem conferat, & dignita-

43 tem, † innominatam saltem, vt quibusdam placuit, quorum extitit relator, fautorque *Francisc. à Pont. cons. 14. num. 6. & seq. vol. 1.* simpliciter dignitatem militiam esse, verba ostendunt *text. in l. 2. C. de primicer. lib. 12. & in l. Inter alias, 13. C. de Palatin. sacrar. largition. & rer. priuatar. eod. lib. rubrica, C. qui militar. poss. eod. quoque lib. c. militare, 23. quæst. 1.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 8.* præcipuè *numero 1. & 2.* Prosper. Farinac. *consil. 95. numero 8. & seqq. libr. 1.* & Petr. Cabal. *resolution. crimin. centur. 3. casu 294. nu-*

44 *mero 453. & seq.* Honorem autem esse, † nec rigidiores inficiantur, *Arriano* Consulto duce, *in l. Qui cum vno, 4. §. Ad tempus, D. de re milit.* Bart. *in l. 1. numero 38. versic. Quarto infertur ex prædictis, C. de dignitat. lib. 12.* Amod. Iust. *in tractat. de syndic. verb. Magnificum, & generosum militem, numero 38.* A glorioso ideò militiæ honore capitis sub pœna seruos Martianus arcet, *in l. Ab omni, 11. D. de re milit. Ab omni militia* (ait) *serui prohibentur: alioquin capite puniuntur.* Et obseruat plenè Petr. Gregor. *syntagm. iur. vniuers. lib. 19. cap. 1. num. 8.* Quinimo & li-

45 beros, † status controuersiam parientes, aut infamiæ suspitione affectos, ad militarem honorem admittendos idem *Arrianus*, edixit eadem *l. Qui cum vno, §. Ad bestias, & §. Reus*, inquiens: *Reus capitalis criminis voluntarius miles (secundum Diui Trajani responsum) capite puniendus est.* Et in §. Ignominia: *Ignominia missus, ad iudicem sunm remittendus est: nec recipiendus posteà militare volens, licèt fuerit absolutus.* §. sequenti addens: *Adulterio, vel aliquo iudicio publico damnati, inter milites non sunt recipiendi.* Vlpianus quoque, *in l. Qui status. 8. D. eod. tit. de re milit. Qui status controuersiam patiuntur* (ait) *licèt re vera liberi sint; non debent per id tempus nomen militiæ dare, maximè lite ordinata. Sine ex libertate in seruitutem; sine contra petantur. Nec ij quidem, qui ingenui bona fide seruiunt. Sed nec qui ab hostibus redempti sunt, prius quam se luant.* Et in *l. 2. §. Miles, D. de his qui not. infam.* Papinian. *in l. Miles, 11. D. ad leg. Iul. de adult.* Imperatores Val. & Mar. *in l. Quicumque, 8. §. Nullum præterea, C. de hæretic.* Neque rusticas sordes † cum militiæ honore conuenire, pro- 46
fitetur *Petr. Cabal. d. casu 294. num. 26.* latius prosequens *sequentibus multis.*

Nec capite censos † (quod inopes essent) ad 47
arma publica Antiquitatem admisisse, *Valer. Maxim.* prodit, *lib. 2. titul. 3. de militarib. instit. in princip. & cap. 1.* De quibus, eorumque natura, † 48
& conditione agit Petr. Gregor. *dict. lib. 19. syntagmat. iur. vniuers. cap. 3. numero 4.* pariter *num.*
3. ostendens, non nisi Romanos Ciues † eligi in 49
milites solitos: ex eisque adhuc quosdam milites prohibitos, *numeris seqq.*

Tanta denique militaris gloria, vt vel à sordibus eximat, vitamque clariorem præbet, vel mortem potiorem vita reddat. Siquidem † in 50
perpetuum, qui pro Republica ceciderunt, per gloriam viuere intelligantur, ita *Vlpiano* dicente, *in l. Bello amissi, 21. D. de excusat. tutor.* & Imperatore *Iustiniano, in §. Filij autem, inst. eod. tit.* prædixeratque Romanæ eloquentiæ parens Cicer. Philip. 9. *His enim*, ait, *Maiores nostri, qui ob Rempublicam mortem obierunt; pro breui vita diuturnam memoriam reliquerunt.* Et conuenit *Plautus.*

Quisquis per virtutem perit, is nunquam interit.

Meritò inde exclamat Senec. *traged. 6.*

Fœlix quisquis bello moritur.

Cimbrorumque, & *Celtiberorum* animi præstantiam, *lib. 2. de externis instit. cap. 11.* Valer. Maxim. laudat, *qui in acie exultabant, tanquam gloriosè, & fœliciter vita excessuri: lamentabantur in morbo, quasi turpiter, & miserabiliter perituri.* Cuius *Cicero* quoque meminit *Tusc hul. q. lib. 2. ad fin.*

Si bellica superarint discrimina, fœlicissimorum numerum complent.

Vt qui fortis erit, sit fœlicissimus idem.

Iuuenale teste, *Satyr. 16.* Vnde enim, quæso humana fœlicitas, gloriaque effluxit, Quive ad Imperia proximior, imò qui alius (cum electio datur) quam militiæ gradus? Quid nisi virtus bellica sæpè humiles, & abiectos, exque priuata fortuna ad summum Maiestatis fastigium euexit? Nil frequentius aliud vetusta monumenta prædicant, ne Vitellium, Vespasianum, Marcum, Pertinacem, Macrinum, Seuerum, Maximinum, & complures alios Imperatores referam, vulgatisque Lectorem detineam; ad vnum è nostris remissione facta contentus, *Cassanæum in Catalog. gloriæ mundi, part. 9. per totam*, de militari gloria plenè agentem:

Imperatorumque non niſi militem † diligendum, ac gradatim ad illius dignitatis apicem bellicis potius ſudoribus, & egregiè factis, quam maiorum Imaginibus, antiquavè nobilitate ſuffultum prouehendum, fœliciter comprobat Bartholom. Cæpol. *de Imperator. milit. delig. cap. 2. incip. quod autem dictum eſt.*

53 Igitur miſerabilium numerum ex militibus, † non magis quam ex potentibus, regibus, aut Imperatoribus iure quis conficiet, ni eos alia miſeranda qualitas infectetur. Sed illa tunc fauorem
54 hunc adipiſcetur; nec militis (etſi illius occaſione prouenerit) adſcribentur, fortuna † ſuum vbique imperium exercente, aduerſus etiam tutiſſimum quemque. Siquidem, vt *Martial. epigram. lib. 12. epigram. 14. ad Priſcum*, ait:

Inſidias & campus habet; nec foſſa, nec ager,
Nec ſint ſaxa licet, fallere plana ſolent.

vtque apud *Senec. Tragic. incert. author. act. 1.*

Vbique mors eſt.

Alterumque *Philoſophum, de remed. fortuitor.*

Plena eſt inſidiis via.

55 Omneque humanum genus † dicitur militare, vt *de remed. vtriuſque fortunæ, lib. 1. dialog. 47.* (per bellè interloquendo) ſic *Franciſc. Petrarch.* oſtendit: *militiam ſum profeſſus. Hanc naſcendo profitemini: quid profeſſione alia opus erat? Hic ferro corpus, hic animum dolis, hic argutiis linguam armat. Nemo veſtrum eſt inermis. Hic ſerit, hic ædificat, hic declamat, ille cauſas orat, hic pedibus, ille equo, ſeu carpento vehitur: hic currit, hic nauigat, hic paret, ille imperat. Nemo veſtrum otioſus. Quæ nam hæc noua militia eſt? Hic in caſtris, hic in roſtris, hic in ſcholis, hic in nemore, hic in agro, hic in pelago, hic in palatio, hic domi, hic peregre vitam agit. Omnes militant. Neque homines modò, ſed militare in ſyluis catulum Flaccus ait. Et militantium quidem multa ſunt genera: Militia vna eſt, vita hominis ſuper terram.* vt iam *ſuprà* adiecimus, *numero 33.*

Quare (vt alibi quoque dixiſſe recordamur) aut in vniuerſum *legis noſtræ vnicæ* priuilegium competere (quo abſurdius nihil) aut militiæ ratione nullatenus concedendum ſequitur. Non
56 magis, quam aduocatis, † togatæ militiæ prætextu illud optantibus, quantumuis (vt notauimus) & ipſi militare dicantur quippe quos ſudare, & algere, vt clientum cauſas ſtrenuè defendant, oportet aduerſantium tela retundere, cauillationes refellere, propalare fraudes, inſidias detegere, infligere, euadereque fœliciter ictus, victoriam denique reportare. Nec minus proficua mortalibus hæc, quam illa iudicetur, quæ hominum pariter vitam, & facultates tutatur. Nullius tamen adhuc (nec nouitatis amantis) in mentem venit, ea ratione fori hoc priuilegium aduocatis concedere, niſi alia miſerationem inducens adſit, vt *de priuileg. pauper. quæſt. 4. §. 5. numero 146.* aduertimus, & proximè in milite dictitauimus.
57 Cui quidem, † nec aliquem in ſpecie hunc concedentem fauorem militiæ obtentu reperi, cum (vt eſt probatum) nec miſeram conditionem inducat; nec potentiorum per horreſcentiam, quæ ſimul *legis* noſtræ *vnicæ* diſpoſitione locum illi priuilegio fecit. A qua tantum milites abſunt, vt potius, veluti potentiores, & ipſo, difficiliſque conuentionis, ad Principem trahi debere, probet *text. in l. 2. & ibidem gloſ. vnic. D. qui ſatiſd. cog.* per quam ſic in Capitaneo, vel Caſtellano ſentit Gregor. Lopez. *in l. 5. titul. 3. part. 3. gloſ. 3. verb. De camino.*

Ne & quòd voluntariè miſero † (ſi quoquo modo miſerum militem dicamus) lex noſtra (ſecundùm multorum opinionem, à nobis licet non omnino probatam) non faueat; argumento vtamur. 58

Vt autem radicitus quæſtionis euellatur ſolutio, quòd que militibus circa forum priuilegium competat, dignoſcatur; diſtinctione † (quæ propriis ad veritatem duxit) vtendum arbitror, inter militem in expeditione; aut extra, propriiſque in laribus degentem conſtituto diſcrimine: ſubdiſtinguendumque deinde, an tunc agat, commeniaturvè miles. Sed cognoſcendum prius, vt reſolu- 60
tio conueniat; quiſnam in expeditione † degere miles dicatur? Non enim ſolum in expeditione eſſe intelligimus eum, qui hoſtibus infeſtus cruentas oſtentat manus, necibus paſcitur, aduerſariorum vitæ ſolicitus inſidiatur, in caſtriſque ſtipendia meret: ſed illum quoque qui Principis facultate, mandatovè ab iiſdem receſſit, *Valent.* Imperatoris decreto fulti, *in l. Eam legem, 15. C. de excuſat. muner. libro 10.* cuius verba in fine prolata: (*Vt iiſdem beneficiis non quandiu militauerint; ſed quandiù vixerint, perfruantur*) Miſſione ſcilicet à Principe obtenta, intelligit Farinac. *conſil. 94. num. 11. libro 1. lege* etiam *fin. C. de priuileg. eor. qui in ſacr. palat. milit. libro 12.* Per eas ſimul, *Baldique*, & aliorum authoritatem firmans, ſtipendiatum Doctorem pro abſentiæ tempore ſuperioris licentia factæ, ſalarium conſequi. Idque 61
præcipuè, ſi reuertendi † animum miles habeat, cum nec receſſiſſe is videatur, ex *l. quidquid calore, 48. D. de regul. iur. l. Plerique, 33. D. de ritu nuptiar. §. Pauonum*, & ibi notatis, *inſtit. de rer. diuiſ.* expreſſoque textu, *in l. nihil intereſt, 25. D. de capt. & poſtlimin. reuerſ.* vbi ſic Florentinus: *Nec enim ſatis eſt, corpore domum quem rediiſſe, ſi mente alienus eſt*, quod ipſum *Bartholus* declarauit apertiùs, *Ibi quem eſſe videri*, notans, *vbi animum reuertendi habet.* Comprobatque Proſper. Farin. *prax. crimin. tom. 1. qu. 30. num. 70. & 71.* ac tradit in terminis Marta *conſil. 144. numero 35.*

Stationarios † quoque, ſeu Præſidiales (de 62
quibus iam ſupra ſermo habitus) alteri non minus communi, meoque videri, firmiori opinioni adhærens, quæ & hos in caſtris, ac expeditione exiſtere, militaribuſque priuilegiis frui contendit. Quam ſequuntur, ac defendunt eruditiſſimus Anton. Pichard. *in §. 1. numero quarto* Andr. Gail. *practicar. obſeruat. lib. 2. obſeruat. 118. n. 13. verſ. meminiſſe tamen*, Mart. Anton. *de Amat. deciſion. 159. numero 5. verſic. quo autem viuat in ciuitate*, plenè Georg. Acac. *de priuileg. milit. lib. 1. cap. 5 per tot.* Oſuald. Hillig. *in donel. Enucl. lib. 6. cap. 28. lit. R.* copioſus, & veridicus Vincent. Fuſar. *conſil. 140. numero 2. ad fin.* & Anton. Gomez. *in l. 53.* Taur. *nu. 68. verſ. Item videtur.* Et hi enim militant, ad hoſtium inuaſiones † bellumque para- 63
ti, Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. part. 1. capite centeſimo octuageſimo-ſexto, numero vigeſimooctauo*, Quibus illud *Conſtant.* Imperatoris, in *leg. vnic. Cod. de caſtrenſ. omn.* Palatin. *pecul. libro duodecimo.* conuenit: *Sed nec alieni ſunt à puluere, & labore caſtrorum, qui ſigna noſtra committantur, qui præſto ſunt ſemper actibus, &c.*

confirmatque

confirmatque Georg. Acac. *de priuileg. Milit. lib. 1. cap. 5. à num. 2. Neque enim,* (vt Senec *de tranquilit. animi. capit. 3.* inquit) *ille solus militat, qui in acie stat, & cornum dextrum, læuumque defendit: sed qui portas tuetur, & statione minùs periculosa, non otiosa tamen, fungitur, vigilasque seruat, & armamentario præst. Quæ ministeria quamuis incruenta sint, in numerum stipendiorum veniunt.* Inter quos æquis partibus cum militantibus spolia (velut & ipsi militent) diuidenda *Dauid.* iudicauit *Regum 1. cap. 30. æqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter diuident.* Quod tanquam lex seruatum exinde Scriptura
64 sacra testatur. Apud nostrates, † Regiis frequenter diplomatibus, & schedulis concessis, stationarios, præsidialisvè milites fori priuilegium habere, veluti militantes in dubium est, aduertuntque Azebed. *in l. 1. tit. 16. lib. 8. noua reg. collect. numero 70. in fin.* & Bouadil. *in politic. lib. 4. cap. 2. numero 68.* Generali quoque militiæ Philippus Tertius, *anno 1609. die 15. Augusti in Ciuitate Seguntina,* priuilegia dedit, nec eidem militiæ adscripti tutelæ munere, aut hospitibus grauentur; ne pro ciuili debito in carcerem detrudi, in equis, aut vestibus suis, vxorumvè suarum fieri executio possit, & alia circa armorum delationem. Ac nouissimè *Innictus Quartus* Præsidialibus Stationariisque militibus multa militantibus similia priuilegia concessit, placito suo *Mariij 31.* præteriti *anni 1634.*

Tam etsi eos solum, communi iure, militari-
65 bus priuilegiis gaudere, † qui castra colunt, in expeditioneque actu degunt, asseruerint alij, *ex l. Papinianus 8. §. Si quis militia, D. de inoffic. test. l. Ex militari 11. §. fin. D. de milit. test. l. Similes, 91. D. ad leg. Falcid. l. fin. Cod. quib. non obsic. long. temp. præscr. l. fin. C. de milit. test. §. sed hactenus, inst. eod. tit.* Quibus conuenit *lex 4. tit. 1. part. 6.*

Militiæ igitur quolibet ex prædictis modo in-
66 seruiens, eique nauans operam, si partes rei sustineat; tam in ciuili, quam criminali causa, coram magistro militum cuius est imperio subiectus conueniendus erit, Consultorum Principumque decreto Modestini, *in l. 3. de re milit.* Honorij, & Theodos. *in l. Magisteria, 6. Cod. de iurisdict. omn. iudic.* Anastas. *in l. Tam collatores, 18. C. de re milit. libro 12.* Valent. Grat. Theod. & Honor. *in l. 1. & 2. Cod. de offic. Magist. milit.* Delinquentemque militem in prouincia repertum, magistro militum remittere Prouinciæ rector debet, dispositione *textus in l. de militibus, 9. D. de custod. & exhibit. reor. l. 1. Codice eodem titulo, leg. fin. Codice de re militar. libro 12.* Multos in id congerit, suo more Giurb. *consil. 59. numero 89.* & Farinac. *cons. 4. numero 17. & seq.* Quod nec Poeta latuit, *Iuuenale* dicente *satyr. 16.*

Legibus antiquis castrorum, & more Camilli.
Seruato, miles nec vallum litiget extrà,
Et procul à signis. Iustissima Centurionum.
Cognitio est igitur de milite.

67 Quod tamen non perpetuum † est, neque indistinctè verum: sed aut in militaribus casibus iuxta *l. 2. & 3. D. de re milit.* aut in ciuilibus, etiamque criminalibus non atrocibus, iuxta *dict. l. 1. & 2. C. de offic. Magistr. milit. & dict. l. Magisteria.* in atrocibus namque, & cognitio, & coercitio prouinciæ præsidi *lex* remittit *1. C. vbi Senat. vel clariss. & l. fin. D. de accusat.* in leuioribus autem, etsi cognitionem loci ordinarius iudex habeat; pro coercitione tamen ad magistrum militum remittere causam debet, *ex d. l. fin. C. de re milit. lib. 12.* Hanc concinnat, formatque distinctionem Accurs. *in d. l. Magisteria, verb. etiam ciuilium,* ab omnibus meritò approbatam. Inter recentiores, Iul. Clar. *in pract. quæst. 35. n. 18.* & ibid. Baiard. *in illius annotat.* Vincent. *de* Franch. *decis. 88. per tot. & in eius addit.* Flau. Amendol. Ioann. Aloys. Ricc. & Ioan. Mar. Nouar. Bouadill. *in polit. lib. 4. cap. 2. numero 67.* Georg. Acac. *de priuileg. milit. libro 2. priuileg. 5. numero 3. & seqq.* Sebastian. Guazin. *de defens. reor. defens. 1. ex defectu iurisdictionis, cap. 38. numero 30.* Petr. Cabal. *resolut. crimin. cent. 3. casu 225. numero 24. & 25. & casu 294. num. 253. 254. 257. & seqq.* Petr. Gregor. *syntagm iur. vniuers. lib. 19. cap. 17. n. 2.* Mar. Giurb. *d. cons. 59. num. 89. & 97.* Camil. Borrel. *in summ. decis. part. 1. tit. 43. de foro compet. num. 149. 151. & 152.* Quæ quidem iuridica, & rationi congrua distinctio à *lege* nostra *Regia* probari meruit, *3. tit. 29. part. 7.* dicente: *Yerros, e malos fechos fazen los Caualleros alas vegadas, que son contra buenas costumbres de caualleria. E a las vegadas fazen otros yerros que no son vedados señaladamente a los Caualleros, mas son defendidos comunalmente à todos los otros omes que los non fagan. E los yerros que son contra orden de Caualleria, son estos: assi como vender, o empeñar, o jugar las armas, o non obedecer al Cabdillo, non faziendo su mandado, o faziendo contra lo que mandasse. Cà en tales casos como estos, o otros semeiamentes dellos, non los puede ninguno recabdar, nin judgar, nin dar pena por los yerros que fiziessen, si non el Rey, o el Cabdillo de la hueste que auia a judgar alque assi erasse, e a los otros Caualleros. Mas si fiziessen otros yerros de aquellos que son vedados a todos los omes comunalmente, assi como matar ome a tuerto, o robar, o forsar, o otros yerros semejamentes destos, estonces deuen ser reptados ante el Rey, ò acusados, ò recabdados ante el adelantado de la tierra, è recebir la pena que la ley manda por el mal fecho que fizieron. E si los yerros que fiziessen fuessen mas leues, assi como malfetria, ò si denostasse a alguno de palabra, ò le firiesse de mano sin arma ninguna, ò si fiziesse otro yerro semejamentes destos: sobre tales yerros bien pueden ser acusados delante de los judgadores de los lugares. Mas desde que ouieren oydo el pleyto de la acusacion, è dado la sentencia contra ellos, si el yerro fuere tal porque meresca alguna pena; deuen los imbiar al Alferez del Rey, ò al Cabdillo cuyos caualleros son, que cumpla en ellos la iusticia que el Rey manda, è el Alferez, ò el Cabdillo deuelo fazer assi.*

Si ergò super ciuili, aut etiam criminali causa (cuius cognitio coercitioque militum iuxtà prædicta, sit commissa magistro) conueniatur miles à miserabili † quoque persona, neque ad alium 68
iudicem, neque ad Principis tribunal euocari posse, deducitur, probantque apertè, *quæstione 1. limit. 14. 15 & 16.* notata. Imò nec miles ipse ad alium iudicem, † vel tribunal poterit causam 69
deferre, non modo quia in iudicem non suum consentire nequeat, vt firmat Petr. Cabal. *resolut. criminal. centur. 3. casu 225. numero 24.*

&

& seqq. in prædictis saltem casibus Georg. Acac. *dict. tract. libro secundo capite quinto numero* 19. aut quod miserabilis sit cum nec existat, nec miserabilibus † malitiosè agentibus fauorvè concedatur, vt eadem *quæst.* 3. *limit.* 1. aduertimus. Malitiosè autem agere ex eo deducitur, quod sui, & fauorabilis iudicis subterfugiat iudicium, vt *in quæst. de Scholaribus* prænotamus.

70

Sed alia præcipuè ibidem assignata quoque ratione: ne à castris † milites diuertant, reique militari præiudicium fiat contra disposition em *text. in l. militem*, 7. *C. de procurator. l. milites*, 15. *C. de re milit. l. fin. C. de locat.* multorumque similium adductorum à Georg. Acac. *dict. tractat. libro* 1. *priuileg.* 5. *num.* 13. *libro* 2. *priuileg.* 2. *nu.* 1. *& 2. & priuileg.* 9. *numero* 7. quæ præcipua iudicum militibus dandorum extitit, specialeque hoc ius concedendi: quod infringere, ipsis superiora vetant, facili enim negotio aliter legis eluderetur imperium, ad libitumque (contra militarem disciplinam, & publicam vtilitatem) castra deserere liceret.

71

Si autem pro atrocioribus † dictis criminibus in ius vocentur, non modo priuilegium militaris fori amittere, posseque coram locorum ordinariis in quorum ditione patratum est delictum conueniri, relatæ iam leges decernunt, extra militum numerum talia committentem ponunt, militari honore, aut dignitate priuant exauthoratumque reddunt, *l. Veterani*, 3. *C. de veteran. lib.* 12. *Veterani* (Constant. Imperat. ait) *qui ex negligentia vitæ, nec rus colunt, nec aliquid honestum peragunt, sed latrocinijs se dederunt: omnibus veteranorum priuilegijs exuti, pœnis competentibus à Prouinciarum rectoribus subijciantur.* Comprobatque *lex Iudices*, 12. *C. de dignitatib. eod. lib.* aliasque conformes *Accurs. in dict. l. Veterani, glos. fin.* citat: Sed & ad Principem in prima causæ cognitione militem hunc trahendi relata *lex* 3. *titul.* 29. *part.* 7. potestatem concedit.

72

Quare aut sic delinquentem militem legem hanc; magis quam paganos grauare voluisse dicendum (cum non regulariter hi pro morte † simpliciter illata, furtovè ad Principis tribunal in causæ initio deferri queant, sed pro aliis qualificatis delictis, à *lege* 5. *titul.* 3. *part.* 3. enumeratis) aut saltem, si de aliis quoque criminibus prædictam *legem tertiam* loqui intelliges; paganis, eos æquari, fatearis necesse est.

73

Cùm vero miles agit, † conuenire reum in foro suo debere, & *dict. l. Magisteria*, similésque iam citatæ à contrario sensu probant, & vulgaria, sæpè aliis in locis à nobis repetita iura, quæ in foro suo conueniendum quemlibet dictant, quia nullum, circa id militibus concessum in specie priuilegium extat; milites autem non nisi in iure expressis † gaudere priuilegiis (ex *l. In fraudem*, 16. *§. fin. D. de milit. testam. l. Quamquam*, 3. *& l. ex testamento*, 5. *C. eod. &* ex *l. fin. Cod. ad S. C. Maced.*) profitetur Marc. Mant. *de priuil. milit. n.* 289. multisque adductis, Ferdin. Menchac. *controuers. Illustr. lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 6. Expressè imò à milite reum in foro suo conueniendum (ex *l. pen. C. de offic. Præf. Prat.* (tradit Gregor. Acac. *de priuil. milit. lib.* 2. *priuil.* 5. *nu.* 11.

74

75

[76 Idque adeò verum, vt licet hodiè † Regali placito, schedulaque *Matriti data, die quinta Nouemb.* 1626. *annorum, en fauor de los Capitanes Oficiales de las guardas. Gentiles hombres, y otros Oficiales mayores y menores della*, vt de nullo delicto quantumuis graui; traditionis etiam, falsæ monetæ, qualificatæ resistentiæ, similium, vel maiorum, de quibus, aut eorum quolibet, reus à parte, iudiceve postuletur; nullus alius, quam eis datus iudex, vulgo *Alcalde de las guardas* cognoscere valeat: etsi alia postmodum schedula regia *anno* 1629. *duodecima die Maij matriti data*, prior, in qualificata resistentia fuerit limitata, relictaque præuentio in diuinæ, humanæque læsæ maiestatis crimine: quæ omnia deinde recentiori placito Rex inuictissimus noster *Matriti sexto February die, anni* 1630. prolato, obseruari iussa sunt in causis *de la gente de la caualleria, y infanteria de la costa del Reyno de Granada.* In prioribusque regiis schedulis duabus contenta, in his quoque intelligenda, fuerit posteriori declaratum; vtque nullus alius de eorum cognoscere militum causis in prima instantia possit, quam ditionis illius generalis Capitaneus; appellatione ad regium militiæ conuentum deferenda. Eadem tamen adhuc (etsi tanto illos fauore prosequantur; inque ciuilibus causis in quibus rei existunt, coram suo præcipuo memorato iudice conueniendos milites disponant, neque fori, iudicisque prædicti expressam renuntiationem alicuius esse momenti decernant) cum vero ipsi actores † milites existunt; ius intactum commune relinquunt, nec disponunt quidquam; imò à contrario sensu (quo iam superius sumus argumento vsi) forum rei eosdem sequi debere; apertè monstrant. Quin etiam cum in causis ciuilibus militibus ipsi conueniuntur, aliquas excipiunt in quibus eis fori priuilegium hoc verbis his denegant: *Con que esto no sea, ni se entienda en demanda de bienes rayzes, mayorazgos, y particiones de herencias: porque en estos casos, es mi voluntad, y mando que las dichas causas se remitan a las justicias a quien tocaren, como si no se pusieran, y intentaran contra personas de las dichas guardas; porque las dichas justicias han de conocer de las dichas causas.* Similes alias in Indiarum regnis schedulas in illorum militum fauorem, regiaque rescripta memorat Franc. Carrasc. *de casib. Cur. num.* 144.

77

Si autem extra expeditionem † existant milites, siue militiæ *vale* dixerint; siue emeritorum numerum ætatis teneant ratione; (cum vt Senec. *de breuit. vitæ, in fin.* inquit: *Lex à* 50. *anno militem non cogit*) inutilesvè ad arma facti, sint à militia dimissi, (iuxta *Ouidij* carmen *Trist. libr.* 4. *eleg.* 8.

78

Miles vbi, emeritus non est satis vtilis armis,
Ponit ad antiquos, qua tulit arma, lares.

& *Propert. lib.* 2. *eleg. ad vxorem.*

Miles depositis annosus succubat armis.

De quorum iuribus, & priuilegiis integri extant *tituli D. de priuileg. veteranor. & de veteranis, C. lib.* 12. Hoc fori relato priuilegio, volentes, aut etiam inuitos veteranis effectos, nisi pro litibus, quæ in expeditione coram magistro militum cœptæ fuerant, non vsuros, Imperatoris *Constant. in l. fin. eadem* verba probant: *Nullus eorum, qui Sacramentis inhærere desierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur seruare iudicium. Sententijs, quæ non his obseruatis latæ fuerint, nullam firmitatem habentibus; nisi forte*

forte reperiatur ibi tempore militiæ cœpta cognitio: tunc enim (velut nec dum cingulo deposito) sub militari iudice rem tractari finirique præcipimus; nisi principali beneficio specialiter indulto, quidam ex his sese defendant.

Et secundum hæc, concurrere in contributionibus, † & collectis cum paganis milites extra 79
expeditionem, inque propriis laboribus degentes debere, decisum refert Mar. Ant. *de Amat. decis. Marchiæ.* 159. plenè de materia *per totam* agens, in idque Flores Diaz *de Men. variar. lib. 2. cap. 21. num.* 249. vbi de militibus, quos *continuos*, aut *Hombres de Armas* appellamus, aliqua prænotat.

Ex quibus, neque hos † (ni ætate longæua, 80
debilitate, aliavè miserabili aduersitate laborent) neque in expeditione degentes (suum licet in prænotatis iam casibus præcipuum iudicem habeant) *legis nostræ vnicæ* priuilegio vti posse apparet.

Multa tamen alia bellici meruere sudores. 81
Quorum sunt latè prosequuti materiam, † integros de illa tractatus edentes Petr. Bellinus *de re milit.* Paris *de Put.* Ioan. *de Lignan. de bello*, Ioan. Lup. *de eod.* pariter, Claud. Coterius, *de iure, & priuileg. militum*, Martin. Laudens. *de Milite*, Marc. Mant. *de priuileg. militarib.* Iul. Ferret. *de re, & disciplin. milit.* Baltas. Ayal. *de iure, & offic. Bellic. & disciplin. milit.* Georg. Acac. (post hæc scripta visus) *de priuileg. militum*, aliique separatim parsimque militum priuilegia retulere, quorum magnam adstruxere molem Anton. Pichard. *in rubric. instit. de testam. milit. n.* 2. Card. Tusch. *practic. conclus. lit. M. concl.* 227. 228. 229. & 230. Petr. Cabal. *resol. crimin. cent.* 3. *casu* 293. militarem materiam, *p.* 462. *nu.* fusè prosequens.

Inter quos aptius, breuiusque militum priuilegia recensentem *Marcum Mantuam* delegimus, eius serie ad literam,, ob libri infrequentiam vtentes: addentes alia, recentiorumque authoritate ab ipsomet prolata (nota adiecta, confirmantes.

Primum igitur priuilegium (ait ipse) † quo- 82
niam regulariter substitutio compendiosa, facta verbis directis, post. tempora pubertatis, euanescit, *l. In pupillari, l. Verbis ciuilibus, de vulg. & pupill. subst.*

Et tamen militis fauore † obliquantur, *l. Precibus, C. de impub. & aliis subst.*

Secundum, † quoniam directò post tempo- 83
ra pubertatis † fieri non potest, vt iuribus præallegatis.

Et tamen militi † concessum est, *l. Centurio,* 84
D. de vulg. & pupill. substit. l. In testamento, C. de milit. testam. Baltas. Ayal. *dict. tract. de iure, & offic. bell. lib. 3. cap. 7. num. 15. in fin.* Petr. Cabal. *d. casu* 294. *n.* 366. Nicol. Intrigl. *de fubstit. cent. 3. q.* 40. *n.* 4. Guill. Benedict. *in repet. cap.* Raynuntius, *verb. Testamentum*, 1. *n.* 22. *vers. Decimo*, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 1. n.* 23.

Tertium, † quoniam codicillis hæreditas di- 85
recto, nec dari, nec adimi potest, *l. 2. C. de codicil. l. Scæuola, D. ad Trebell.* plura *Nos in Axiomat. nostris, lit. H. n.* 11.

Et tamen illis † hoc modo eam etiam legis 86
permissio reliquit, *l. militis codicillis, C. de milit. testam.* Petr. Cabal. *d. casu* 294. *n.* 355. Guill. Bened. *in repet. cap.* Raynuntius, *verb. testamentum*, 1. *n.* 22. *vers. Decimo quinto*, Georg. Acac. *de priuileg. milit. lib. 2. c. 16. n.* 86. Nicol. Intrigl. *de substit. cent. 2. q.* 79. *n.* 19. Et militis codicillos etiam si ad testamentum non referantur † per se solum stare posse, aduertunt Aret. *in §. pen. instit. de milit. test. n. 6. in fin.* Intrigl. *d. loco*, *n.* 32. Petr. Greg. *syntag. iur. vniuer. lib.* 43. *tit.* 1. *n.* 11. 87

Quartum, † quoniam qui semel est hæres non 88
potest amplius desinere esse hæres, *l. Et si sine, §. Sed quod Papinianus, D. de minor. l. In substitutione, & ibi. glos. not. D de vulg. & pupil. substit.* cũ *adductis à Nobis in d. Axiom. ead. lit. H. n.* 41.

Et tamen miles † hoc facit, *l. Post aditam. C.* 89
d. impub. & aliis substit. l. In fraudem, § pen. l. miles ita, §. 1. D. de milit. test.

Quintum, † quoniam ius accrescendi etiam 90
inuitis accrescit, *l. vnic. §. His ita, C. de caduc. toll.*

Et tamen in milite † secus, *l. Si duobus, D. de* 91
milit. test. & not. *in d. §. His ita, & in rubr. C. quando non pet. part.* Petr. Cabal. *d. casu* 294. *n.* 353. Card. Mantic. *d. lib. 6. tit. 1. n.* 16.

Sextum, † quoniam quis non potest decede- 92
re pro parte testatus, & pro parte intestatus, *l. hæreditas, D. de hæred. instit. l. Ius nostrum, D. de reg. iur.* & latiùs *Nos in Axiomat. lit. T. n.* 42. *& seqq.*

Et nihilominus miles † potest, *l. certi iuris,* 93
C. de milit. testam. l. Si in fraudem, §. miles, l. Quærebatur, l. miles ita, §. 1. l. Si miles, D. eod. Guil. Bened. *in d. rep. c.* Raynuntius, *verb. testamentum*, 1. *n.* 22. *vers. Sexto*, Mantic. *vbi proximè.* Georg. Acac. *de priuil. milit. lib. 1. priuil.* 16. *n.* 51. *& seqq.* vbi qualiter id accidat declarat Petr. Cabal. *repetito casu, nu.* 351. Nicol. Intrigl. *de substit. cent. 1. q.* 88. *num.* 8. *& cent. 2. d. q.* 79. *n.* 12. Andr. Gail. *obseruat.* 118. *n.* 14. *lib. 2.*

Septimum, † quoniam rogatus hæreditatem 94
restituere, Trebellianicam detrahit, *l. In quartam, D. ad l. Falcid. §. Sed quia, instit. de fideicõmiss.* Et tamen in testamento militis † non de- 95
trahitur, *l. 1. §. denique, D. ad Trebell. l. In testamento, C. ad l. Falcid.* Et idem in Falcidia † di- 96
cendum est, *l. Si certam, §. fin. D. de milit. test.* In vtraque specie Georg. Acac. *d. tract. lib. 2. priuil. 16. n.* 96. *& seq.* allegans *l. 1. §. denique, D. ad Sen. C. Trebell. l. cogi, 16. §. sed & si miles, D. eod. titul. leg. Si à milite, 29. D. de testam. milit.* & alias.

Quæ tamen detrahitur † si hæreditas lega- 97
tis exhausta sit, vt in locis præalleg. & *in auth. Sed cum testator, C. ad l. Falcid. in l. In testamento, eod. tit. & in l. In testamento, D. de milit. testam.* Falcid. Et sic vltra dodrantem † hæredem 98
grauat, & non paganus vt in dictis locis, Benedict. *vbi proximè, vers. decimoquarto.* Petr. Cabal. *sæpè dicto loco, n.* 360. Marc. Anton. Peregrin. *de fideicommiss. art. 3. n.* 6. Nicol. Intrigliol. *d. cent. 2. q.* 79. *n.* 24. Cardin. Tusch. *d. lit. M concl* 229. *n.* 4. indistinctè licèt iure nouissimo etiam ex militis testamento Trebellianicam deduci, tenet (magis communem Doctorum sententiam affirmans, ex Couar. *incap. Raynuntius, §. 9. num. 9. de testam.* & antiquioribus) Card. Franc. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 1. n.* 37.

Octauum, † quoniam verba obliqua nun- 99
quam trahuntur ad directa, è contra autem sic. *l. Verbis ciuilibus, & ibi* Doctores, tum vel maximè Bald. *in 2. col.* rationem assignant, *D. de vulg. & pupill. substit.*

Et tamen in milite † nulla ratio est, quomi- 100
nus obliqua directentur, *l. Tractabatur* (vt idem *Bald.* not.) *D. de milit. testam. l. Neque §. 1. & l. seq. D. eod. Intrigl. d. q.* 79. *n.* 25.

101 Nonum, † quoniam pactum futuræ successionis non valet, *l. 1. l. Pactum quod dotali l. fin. C. de pact. l. Pactum, C. de coll.* Et tamen fauore
102 militis † sustinetur si factum sit, *l. Licet, C. de pact.* Geor. Accac. *de priuileg. milit. d. lib. 2. priuil. 16. n. 99.*

103 Decimum, † quoniam omne testamentum communiter querela rescindi potest, si in eo filius exhæredatus sit, *tot. tit. D. & C. de inoffic. testam.*

104 Et tamen si fuerit militis, † id ipsum querelæ non subiacet, *l. De inofficioso, l. fin. C. eod. tit.* Iul. Clar. *in §. Testamentum, q. 40. n. 6. vers. Sed quæro, q. 42. n. 3. vers. Bene verum, & q 48. n. 2.* Bened. *in dict. verb. Testamentum, 1. n. 22. vers. Duodecimo.* Baltas. Ayal. *de iure, & offic. bell. lib. 3. cap. 7. n. 15.* Petr. Cabal. *d casu 294. n. 363.* Didac. Couar. *in cap. Quia nos, n. 7. de testam.* Carol. *de Gras. de effectib. clericat. effectu 19. num. 16.*

105 Vndecimum, † quoniam verba enuntiatiua incidenter emissa, & propter aliud, non disponunt, nec probant, *l. Ex hac scriptura, D. de dol. Ex his verbis, C. de milit. testam.*

106 Et tamen fauore militis † aliter dispositum reperitur, vt ibi *in l. milites, eod. tit.* & in specie tradit Bart. *in dict. l. Ex hac scriptura, in 3. colum.* Nicol. Intrigliol. *dict. cent. 2. quæst. 79. num. 23.*

107 Duodecimum, † quoniam obscurè interroganti non est à Iurisconsulto, vel Imperatore respondendum, *l. 2. §. Seruus autem, Sulpitius, D. de origin. iur. l. Domitius Labet, D. de testam.*

108 Et tamen militi † propter simplicitatem, & ignorantiam rei militaris, *l. 1 C. de iur. & fact. ignor.* sic, nec detractanda responsio, vt *dict. l. Hæc, l. Precibus, de impub. & aliis substit.*

109 Decimum tertium, † quoniam vassallis ad petendam inuestituram, annus & dies concessi sunt à lege, *C. Imperialem, §. Præterea. de prohibit. feud. alien. per Fed., in vsib. feud.*

110 Et tamen militi † dantur annus, & mensis, vt *Bald.* not. *vlt. colum. quo temp. mil. eod. lib.* Subiiciens non mirum esse, quia militibus vetustas. in honorem militiæ multa dedit priuilegia.

111 Decimum quartum, † quoniam quisque pro debito potest carcerari, *l. 1. eod. tit. D. de custod. reor. l. 1. C. qui bon. cedere poss. l. 3 §. Tutores, D. de admin. tut.* & plenè per *Bart. in tract. de carcer.*

112 Et tamen miles † ab hac erit iniuria tutus, nec in carcerem detrudetur, vt idem *Bald.* dicit, *in dict. l. 1. in fin.* & est communis opinio asseruntque idem Matth. Brun. *de cessione bonor. quæst. 11. quarta princip. num. 1.* Caualcan. *de tutore, num. 38.* Georg. Acac. *de priuileg. milit. lib. 2. priuileg. 27. nu. 1. & per tot.* Carol. *de Gras. de except. ad mater. statut. exclud omnes except. in prælud. num. 112.* repetitque Marc. Mant. ipse, *infrà*
113 *priuil. 44.* Quod ad nobiles † extenderunt Regiæ *leges 79. Taur. & 4. tit. 2. lib. 5. nouæ Reg. collect.* iure communi non sine controuersia, vt constat, ex Baec. *de inop. debit. cap. 16. num. 7.* Parlad. Paz, Azebed. & aliis, quos citat *Rodrig. de execut. capite 4. numero. 41.* id firmum in militibus profitentes. Eaque ratione (quod in carcerem pro ciuili debito detrudi milites non
114 possint) neque in plus, † quam facere valeant, conueniendos, (de quo inferiùs *priuil. 37.*) neque in carcerem militem, aliumvè illo iure vtentem mitti posse, deducunt, ac probant Roder. Suar. *in leg. 2. de los gouiernos, libro 2. For. paragrapho Quinto quæritur, numero 4. & 5.* Didac. Couar *variar. resol. lib. 2. capite 1. numero 4.* Parlador. *rer. quotid. libro 2. cap. fin. 5. p. paragrapho 6. numero 17. & 18.* Auend. *respons. 8. numero 7.* In quibus præterea bonis executionem non patiantur, *infrà priuil. 40.* subnectitur,

Decimum quintum † (*Mantua* addit) quo- 115
niam testamentum solemnitates iuris requirit, de quibus *in l. 1. & in l. Hæredes palam, D. de testam.* Imò quòd nemo potest facere, † quin 116
in eo locum habeant, *l. Nemo potest, D. de leg. 1. l. Testandi, C. de testam.* Aliàs non esset testamentum nisi abusiuè, *l. 2. §. 1. D. quemadmod. testam. aper. l. Hac. consultissima, §. Ex imperfecto, C. de testam.* arg. *in l. Paulus, D. de verb. signif.* & *in l. Seruo manumisso, D. de cond. indebit.*

Et tamen militi † remissæ sunt, *l. 1. l. Neque,* 117
§. Deportati, D. de milit. test. l. milites, C. eod tit. Petr. Cabal. *d. casu 294. n. 348. & seqq.* Georg. Acac. *d. tract. lib. 2. priuil. 16. nu. 45. & seqq. & nu. 61. & seqq.* Nicol. Intrigl. *d. cent. 2. q. 79. n. 3. & seqq.* Guil. Bened. *d. verb. Testamentum, 1. n. 21.* vbi quæ remissæ, quæque desiderentur in militis testamento solemnitates explicat. Quæ quidem non modò actu 118
militantibus iura remittunt. † sed etiam paganis, qui iure militari vltima condidere elogia, militesque decessere, constitutione *legis Infraudem, 16. §. Testamentum, D. de milit. testam.* Diui Pij rescriptum continentis, referente Vlpiano *Testamentum ante militiam factum à milite, si in militia decesserit, iure militari valere (si militiæ subiuncta voluntas contraria non sit) Diuus Pius rescripsit.* Quod diligens, *Donel. libr. 6. Digestorum, capit. 28. litera P. & Q.* intelligit verum. † *Si mentis testatio, indiciumvè aliquod,* 119
militis sequatur; quòd in paganis elogium sic factum, probare voluisse, insinuet, ex *§. 4. instit. de milit. test. & l. Titius, 25. D. eod. tit.* Sentitque idem visus est Georg. Acac. *proxime dicto loco, num. 107. & seq.*

Decimum sextum † (& specialius ad idem 120
Mant. inserit) quoniam in testamentis testes rogati esse debent. *l. Hæredes palam, §. In testamentis, D. de testam. auth. Rogati, & in corpore vnde sumitur, C. eod.* Ant. Gom. *in l. 3. Taur. n. 23.*

Et tamen in milite † rogatus non est neces- 121
sarius, vt per *Doctores in d. l. 1. & in d. l. milites,* supr. proximè allegata, Nicol. Intrigliol. *d. q. 79. n. 28. 29. & 30.* Georg. Acac. *d. loco, n. 73. & 76.* Hodiè licet iure Regio, rogitus qualitatè non desiderari, aduertat, probetque *Gomez. ead. l. 3. n. 29.*

Decimum septimum, † quoniam in testamento 122
pariter filius instituì debet, aut nominatim exhæredari, ne præteritus testamentum rumpat, *l. 1. & 2. D. de liber. & posthum. & instit. de exhæred. liber. in prin.* & traditur latè, *in l. Posthumo, C. de bonor. possess. contra tab.*

Et tamen militi † necessitas hæc à lege impo- 123
sita non est, *l. Sicut, & seq. C. de milit. test. l. Qui iure militari, D. ead. l. 2. §. Quisquis, D. de vulg. & pupil.* Georg. Acac. *citato loco, n. 78.* Mantic. *de coniect. vltim. volunt.*

Decimum octauum, † quoniam quis filio suo 124
haud potest substituere pupilariter, nisi prius sibi

UAB Biblioteca de Ciències Socials

sibi ipsi testamentum faciat. *dict. §. Quisquis, l. Patris filij, D. eod. §. Libertis, §. igitur, inst. de pupil. substit.*

125 Et tamen militi † permissum est, vt pupillo tantùm etiam sibi testamento non facto substituat, *l. miles ita, §. final. in fraudem, §. item tam sibi, D. de milit. testam.* Guil. Bened. *d. verb. testamentum, n. 22. vers. octauo*, Nicol. Intrigliol. *de substit. cent. 1. q. 2. n. 27.* & latiùs, *quæst. 74. nu.* 126 *22. & seqq. & cent. 2. d. q. 79. n. 2.* & de exemplari substitutione similiter à milite validè facta, *idem ipse, cent. 1. q. 16. n. 16. & seq.* Nec sibi solum 127 filius fam. miles de castrensibus † testari sibique testamentum facere potest, *l. ex militari, de test. milit.* Ayal. *d. lib. 3. cap. 7. sub. n. 15.* Petr. Cabal. 128 *d. casu 294. n. 362.* Sed etiam filio † pupillo *dict. l. In fraudem, 16. §. Miles, & l. Cùm filius fam. 29. D. de milit. test.* Petr. Cabal. *vbi proximè, n. 364. & seq.*

129 Decimum nonum, † quoniam ad confirmationem tabularum pupillarium requiritur hæreditatis aditio, *d. l. 2. §. adeò, D. de vulg. & pupil. substit.*

130 Et tamen militis † etiam non adita, suum sortiuntur effectum, *d. l. Miles ita, §. fin. D. de testam. milit.* Marc Anton. peregrin. *de fideicommiss. art. 2. num. 36.* Guil. Bened. *d. verb. testam. 1. nu. 22. vers. nono.*

131 Vigesimum, † quoniam filio emancipato substitui non potest, *l. 2. in princ. D. de vulg. & pupil. substit.*

132 Et tamen miles † substituit, *l. Miles ita §. exheredato, D. de milit. testam.* cum Menoch. *lib. 4. præsumpt. 60.* & aliis ab eo citatis, Nicol. Intrigliol. *de substit. d. cent. 2. quæst. 62. num. 49.* Guil. Bened. *d. verb. Testament. num. 12. vers. Decimo-septimo.*

133 Vigesimum-primum, † quoniam quis non potest mori cum duobus testamentis, ex quo aut vice vnius habentur; aut vnum per aliud rumpitur, *leg. 1. & 2. D. de iniust. rupt. irritoque testam. l. 1. §. Sed in duobus, D. de bonor. possess. secund. tabul.*

134 Et tamen miles † ipse potest, *l. quærebatur, D. de milit. testam. dict. l. 1. & 2. de iniust. irrit. que fact. testam.* Guil. Bened. *dicto loco, vers. quinto*, Petr. Cabal. *d. casu 294. num. 359.* Intrigliol. *dict. cent. 2. q. 79. num. 9.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vlt. lib. 6. tit. 1. num. 21.* Cæsar Argel. *de acquir. possess. quæstione 14. articul. 2. n. 42.* Georg. Acac. *d. lib. 2. priuileg. 16. num. 50.* Cardin. Mantic. *dict. lib. 6. de coniectur. vltim. volunt. tit. 1. n. 21.*

135 Vigesimum secundum, † quoniam capite damnati testamenti factionem non habent, *l. eius qui, §. 1. & §. fin. D. de testam.* imò quod bona eorum etiam publicantur plures in id alias cumulat *Anton. Gomez. leges, in 4. Taur. numero 1.* quas probat, renouatque *lex 15. titulo 1. part. 6.* antiquantur tamen, & corriguntur omnes per *dict. l. 4. Taur. & l. 8. titul. 4. lib. 5. noua reg. collect.*

136 Et tamen miles † habet, *(* & quidem iure militari *)* si non Sacramenti tamen fides rupta sit *)* *l. ex militari, in princip. D. de milit. testam. l. Si quis filio, 6. §. sed & si quis, D. de iniust. rupt. & irrit. fact. testam.* vbi sic Vlpianus: *Sed & si quis fuerit capite damnatus, vel ad bestias, vel ad gladium, vel ad aliam pœnam, quæ vitam adimit: testamentum eius irritum fiet: & non tunc cum consumptus est, sed cum sententiam passus est; nam pœna seruus efficitur. Nisi fortè miles fuit ex militari delicto damnatus: nam hic permittitur testari, vt diuus Adrianus rescripsit. Et credo quod iure militari testabitur* Georg. Acac. *d. lib. 2. priuileg. 16. num. 30. & seqq.* Petr. Cabal. *d. casu 294. num. 367.* Baltas. Ayal. *dict. lib. 3. cap. 7. num. 16.* Intrigl. *dicta quæstione 79. numero 13. & sequentibus.* Guil. Benedict. *in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum 1. num. 22. versic. Quarto.*

Vigesimum tertium, † quoniam incertus de 137
statu suo testari pari modo non potest, *l. 1. in princip. D. de leg. 3.*

Et tamen militis testamentum † in ea condi- 138
tione est, vt valeat, *dict. l. ex militari*, proximè allegatus, *§. si miles, D. de milit. testam.* Petr. Cabal. *dict. casu, num. 356.* Intrigliol. *dict. cent. qu. 79. nu. 26.* Aeac. *dict. priuil. 16. num. 35.*

Vigesimum quartum, † quia surdus, & mutus 139
adhuc non testatur, *l. discretis, C. qui testam. facer. poss. l. qui in potestate, §. fin. & l. seq. D. de testam. §. item surdus, inst. quibus non est permiss. facer. testam. l. 13. tit. 1. part. 6.*

Et tamen miles, † huiusmodi hoc idem faciens, 140
non reiicitur, factumque sustinetur, *l. iure militari. D. de milit. testam. §. Quia imò, inst. eod.* Petr. Cabal. *repetito casu 294. num. 361.* Intrigliol. *dict. quæst. 79. num. 27.* Ferdin. Vazq. Mench. *controuers. illustr. lib. 1. cap. 103. num. 301. & seq. & de succes. progres. §. 1. num 169.* Andr. Gail. *obseruat. 118. num. 14. lib. 2.* Guil. Benedict. *in repetit. cap. Raynuntius verb. testamentum, 1. numero vigesimo-secundo, vers. Tertio, quia miles.* Georg. Acac. *dict. tract. lib. & priuil. num. 28.*

Vigesimum quintum, † quoniam mulieri in 141
qua etiam turpis suspitio cadere possit, liberè relinquitur, *l. affectionis, l. donationes, in princip. D. de donat.* quod & per locum à speciali probatur, *l. 1. D. de don. inter vir. & vxor. l. 4. §. Sed & quod meretrici, D. de cond. ob turp. caus. l. 53. in secunda parte, tit. 14. part. 5.* multos referens Ioan. Gutier. *de iuram. confirm. 1. part. cap. 6. num. 1.*

Et tamen militi † resistit lex ne donet, aut ali- 142
quid relinquat, *l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. l. miles ita, §. mulier, D. de testam. milit. l. mulierem, 13. D. de his quib. vt indign.* Benedict. *d. verb. testamentum, 1. num. 22. vers. Vndecimo*; Baltas. Ayal. *d. lib. 3. cap. 7. numero 19.* petr. Cabal. *d. casu 294. num. 370.* Card. Tusch. *d. lit. M. concl. 228. n. 1.* Ioan. Gutier. *d. cap. 6. nu. 3. & 4.* qui ab Ant. Gomez. *in l. 53. Taur. n. 68.* dicta mutauit, Georg. Acac. *d. lib. 2. priuil. 16. n. 44.* Cæsar Argel. *de acquir. possess. q. 3. art. 22. numero 1116.* Limitans † cum multis *ibid. num.* 143
1109. & seqq. in donatione à milite ob merita facta Gutier. *supr. num. 11. & seq.* Marc. Ant. Natt. *cons. 559. num. 1. cum seq.* Mancin. *de iuram. part. 4. effect. 220.* plures allegans Carol. de Graf. *de effect. cleric. effect. 19. num. 19.* hanc latè materiam exornans; multifariam, multisque modis assertionem prædictam à *n. 21. cum seqq.* amplians; *à num. 41.* limitans. Et an donatio huiusmodi à milite facta iuramento † firmetur, vi- 144
resque habeat; plenè examinat Gutier. *d. cap. 6. à n. 13. cum seqq.*

Vigesimum sextum, † quoniam deportati, de 145
iure communi, hæredes instituì non possunt, *leg. 1. Codice de hared. instit. l. edicto, D. de bonor.*

poſſeſſ. neque alius quilibet ſeruus pœnæ effectus, ex iuribus *priuileg.* 22. *ſuprà* relatis.

146 Et tamen inſtituuntur † à milite, *l. Neque*, §. *Deportati, D. de milit. teſtam.* Nicol. Intrigliol. *de ſubſtit. d. cent.* 2. *q.* 79. *n.* 14. *& ſeqq.*

147 Vigeſimum ſeptimum, † quoniam cauſæ meri, & mixti imperij non poſſunt delegari, *l.* 1. *D. de offic. eius*, approbata à *lege* 18. *titul.* 4. *part.* 3. *Paz* (huius non facta legis mentione) *in praxi*, 2. *tom. prælud.* 3. *num.* 2. vbi quid de iure canonico hac in ſpecie conſtitutum extet, *à num.* 1. tractat, & ante eum plenè Didac. Couar. *variar. lib.* 2. *c.* 20. *per tot.* vbi quid apud nos circa iudices quoque ſæculares obtinuerit conſuetudo, *num.* 4. tradit.

148 Et tamen fauore militis † delegantur, *l. Tam collatores, C. de re milit. lib.* 12. allegatque *ſeipſum Mantua* in id, *in l.* 1. *C. de offic. eius.*

149 Vigeſimum octauum, † quoniam regula Catoniana regulariter in teſtamento cuiuſcumque locum habet, & attendi ſolet vt legatum caducum, aut aliter inutile non conualeſcat, ſi diutiùs viuat, poſt teſtamentum, & res ad eum ſtatum in mortuo teſtatore peruenerat, à quo incipere potuiſſet; & tamen in teſtamento

150 militis † haud eſt conſiderabile, ex quo eſt de iure ciuili, à quo ipſe abſolutus eſt, *l. Neque in princ. & ibi Bald.* in terminis, *D. de milit. teſtam.*

151 Vigeſimum nonum, † quoniam ignorantia iuris nemini prodeſt officere potius ſolet, *l. Iuris ignorantia, C. qui admit.* his diebus à Nobis edita, vna cum *l.* 1. *C. eod. titul. l. Legibus, C. de legib.* cum adductis per Nos *in Axiomatib. lit. I. num.* 17.

152 Et tamen militi † non nocet, *l.* 1. *C. de iur. & fact. ignor. l. Regula*, §. *Si miles, D. eod. titul.* & not. *in l. fin. in prin. C. de iure deliber.* plenè Georg. Acac. *de priuileg. milit. lib.* 2. *cap.* 1 *per tot.* Conueniuntque de ruſtica ſimplicitate ſuo à Nobis loco iam dicta, quæ & militibus congruunt, & de vtriſque pariter hac in re Doctores loquuntur, & in ſpecie Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. part.* 1. *q.* 10. *art.* 7. *per tot.* materiam *articulis ſeqq.* tractans.

153 Trigeſimum, † quoniam priuilegium fori ſuperueniens pendente iudicio, quem iuriſdictione non eximit, *l. Si quis poſteaquam, D. de indic. l. pen. D. de iuriſd. omn. iudic.* Ideoque nec

154 Clericos † poſt delictum præcipuè commiſſum, in iudicium que deductum ſæculare effectos ab eo liberauit, vt cum aliis ibid. relatis eruditiſſimus tradit Couar. *practic. lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 4. *in princ. & verſ. Secunda concluſio, iuncto verſ. ſeq.* de qua etiam re Placa *de delict. lib.* 1. *c.* 35. *n.* 5. nouiſſimè (magis communiter receptum dicens, commiſſi delicti tempus in ſpecie præſenti attendi) Carol. *de* Graſ. *de effect. clericat. effect.* 1. *n.* 1072. ex *l.* 1. *D. de pœn.* & aliis latiſſimè *ſeqq. numeris* materiam proſequens.

155 Et tamen in milite † armatæ militiæ ſecus, *l. Qui cum vno*, §. *Reus, D. de re milit.* & not. *in d. l. Si quis poſteaquàm*, licèt hæc mihi provt iacet limitatio non ſatis conſtet cui *d. l. Si quis poſteaquàm* diſpoſitio nominatim obſtat, communiſque in clerico relata aſſertio, & ſic in milite per *d. l. Si quis poſteaquàm*, in ſpecie profitetur Georg. Acac. *d. lib.* 2. *priuil.* 5. *num.* 7. *& 8.*

Trigeſimum primum, quoniam nulibi permiſſum reperitur, imò prohibitum potius, vxori, † vel 156
medico alicuius læſi, ſi ex cauſa probabili, & neceſſaria abfuiſſet, ex clauſula *Si qua mihi iuſta cauſa ſubeſſe videbitur*, ſucurri, de qua *in l.* 1. *in fin. & in l. Sed etſi per prætorem, in princ. D. ex quib. cauſ. maior.*

Et tamen vxor militis, † & medicus abſque 157
dubio reſtituuntur, mariti, ſeu militis fauore, cui hoc ſpeciale priuilegium conceſſum eſt, *l. Inter eos*, 33. §. *militum medici, D. eod. tit. l.* 1. *C. de vxor. milit.* Georg. Acac. *de priuil. milit. lib.* 1. *c.* 9. *n.* 32. plenè Sfort. Odd. *de reſt. in integr. p.* 1. *q.* 6. *art.* 7. *n.* 21. *verſ. In contrarium, & art.* 8. *per tot.* Petr. Royz. Maur *deciſ. Lituan.* 4. *n.* 461. *& ſeqq.*

Trigeſimum ſecundum, quoniam peremptoria exceptio † poſt ſententiam opponi non poteſt, 158
l. Peremptorias. C. ſentent. reſcind. non poſſe, l. Exceptionem. C. de probat. & de materia, *in cap. Paſtor. de except.*

Et tamen miles † opponit, *l.* 1. *in fin. C. de iur.* 159
& fact. ignor. Petr. Cabal. *reſol. crimin. d. cent.* 3. *caſu* 294. *n.* 334. Carol. *de* Graſ. *de effect. cleric. effect.* 19. *n.* 10.

Trigeſimum tertium, † quoniam tutela (cum 160
ſit munus publicum, & nil, aliud niſi vis, atque poteſtas ad tuendum eum, qui propter ætatem ſe defendere nequit, vt *inſtitut. de tutel. in princip.*) efficit, vt quis cogatur ad onus ipſum ſuſcipiendum *l. Nullus C. de Decur. lib.* 10. & not. in loco prius ſuprà, latè Paul. Montan. *de tutor. cap.* 35. *de excuſ. tutor. num.* 1. *& ſeqq.*

Et tamen miles † cogi non poteſt, imò quòd 161
nec volens admitti debet, §. *Idem, & in milite, inſtit. de excuſ. tutor. l. milite, C. qui dar. tutor. poſſ.* Niſi tutela filiorum ſui commilitionis eſſet, quoniam tunc ſecus, *l. Sed & milites, in princip. & ibi not.* Bart. *D. de excuſ. tutor.* & idem Gloſ. *in d.* §. *Idem & in milite*, Georg. Acac. *dict. tractat. lib.* 2. *cap.* 15. *per tot.* Petr. Cabal. *dict. caſu* 294. *numero* 326. Paul. Montan. *dict. cap.* 35. *numero* 184. Ioan. Gutier. *eod. tract. de tutel.* 1. *part. c.* 21. *n.* 25. Maſtril. *deciſ.* 76. *num.* 7. *verſ. Sed his, & num.* 11. *volum.* 1. Anton. *de Amat. reſolut.* 46. *num.* 3. 12. *& ſeqq.* vbi quòd etiam à ſuſcepta liberatur.

Ab aliis quoque muneribus † perſonalibus eos 162
reddit Vlpian. immunes, *in l.* 3. §. *His qui, D. de muner. & honor.* A realibus † autem, & his 163
quæ à mercimonio prouenium vectigalibus excuſati licèt non ſint, *dict.* §. *His qui & ibi* Gloſ. *verb. Munus*, à contrario ſenſu Bouadilla *in politic. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 67. *verſ. Y en las pagas de los tributos Reales, y Concejales*, ad quod iudicem rei competentem eſſe firmat, Georg. Acac. *dict. tractat. & lib. priuileg.* 30. eſtque *text. in l. Ex præſtatione*, 7. *C. de vectigal. & commiſſ.* In commiſſum tamen profeſſione non facta, militari priuilegio non incidunt, *l.* 3. *C. eod. titul. vbi Gloſ.* celebris, *verb. Tenerentur*, alios exemptionis ſimiles in militibus aſſignat caſus, & notat Petr. Cabal. *dict. caſu* 294. *numero* 328. plenè etiam Georg. Acac. *de priuileg. milit. lib.* 2. *priuil.* 10. *per tot.*

Trigeſimum quartum, † quoniam multi ſunt 164
caſus in quibus delinquentes lequeo vitam finiunt, tum vel maximè enumerati, *in l. Capitalium, in* §. *Famoſos, & ibi Gloſ.* magiſtra,

D.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

D. de pœn. & in paragrapho Ex maleficiis, instit. de action.

165 Et tamen miles † ignominiam hanc pati non debet, sed honestiori pœna puniri, *l. Desertorem §. Pœna militum*, & pari modo, iuncta *gloss. D. de re milit.* per quam ita dixit Bald. *in cap. in §. Si rusticus in fin. de pace ten. in usib. feudor.* Georg. Acac. *dict. tract. lib. 2. priuileg. 17. per tot.* Petr Cabal. *repetito casu 294. numero 336.*

166 Secundum quem limita † *ibid. numero 338. & ex l. 3. Cod. de veteran. lib. 12. & ibid.* Glos. *& l. 1. Cod. de dignitatib. eod. lib.* in his, qui atrocibus delictis, furtis præcipuè, & latrociniis vacant, seque militari honore indignos reddidere.

167 Trigesimum quintum, † quoniam res empta cum pecunia mea alterius nomine, non est mea nec ista ratione à me vendicari potest, nec cæteris creditoribus anterioribus præferor, *leg. Si ex ea pecunia, Cod. de rei vindic.* diximus in priuileg. Ecclesiæ.

168 Et tamen si comparata sit ex pecunia militis, † secus, *l. Si vt proponis, Cod. eod. l. Idemque, D. qui pot. in pign. hab. l. 2. de donat. inter vir. & vxor*, Petr. Cabal. *dicto loco, numero 330.* Vital. *de Camb. de clausul. in claus. Et specialiter obligat. num. 4.* Rodrig. *de annu. reddit. lib. 2. quæst. 20. sub num. 6.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 14. num. 3.* Antonin *de amat. resolut. 3. num. 68.* Franc. Gallet. *in margar. cas. conscient. verb. Pecunia, vers. Pecunia militis.*

169 Trigesimum-sextum, † quoniam verè contumax ab appellando excluditur, *l. & post edictum, §. fin. D. de iudic. leg. 2. D. Si quis in ius voc. non ier.*

170 Et tamen miles, † (sicut etiam minor, & rusticus) appellat, *l. Etsi sine, §. Item si non pronocauit, D. de minor. l. cùm de inædito, §. Sin autem, D. de probat. Vbi in princip. D. de edend.* & latè *in d. l. 2. not.* Alex. *in 1. col.*

171 Trigesimum septimum, † quoniam condemnatus ad soluendum, soluere præcisè cogitur, vsque adeo, vt nec coactionem euitet, si paratus sit dare expromissorem, de soluendo, *l. 3. §. ait Prætor, D. de re iudic.* iamque *suprà quæst. 11. n. 59.* aduertimus.

172 Et tamen miles † beneficium habet, ne ab eo exigatur, nisi in quantum facere potest, *l. in condemnatione, D. de regul. iur. l. miles, D. de re indic.* plenè Georg. Acac. *dict. lib. 2. priuil. 18. per tot.* Nicol. Boer. *in consuet. Bituric. glos. Est facti Chenalier, in princip. pag. mihi 238.* vbi de militibus aliàs, Damad. *in enchirid. parium, verb. miles, vers. quocirca, sicut*, infinitos ad id congerit Carol. *de Gras. de effectib. clericat. effectu 7. num. 2. & effect. 19. num. 5.* petr. Cabal. *dicto casu 294. num. 314.* Qui nec bonis militem † cedere posse, *numero 315.* addit, tenentque

173 idem Matth. Brun. *de cess. bonor. q. 11. quart. princip. n. 1. &* Osuald. Hillig. *in Donel. Enucl. lib. 27. cap. 9. lit. M.*

174 Trigesimum octauum, † quoniam quilibet potest renuntiare priuilegio fori, *in l. si quis in conscribendo, Cod. de pact. argum l. si iudex, D. de minor. & in cap. ad Apostolicam, de regular. & transeunt. ad relig.*

175 Et tamen Militi, † prohibitus esse videtur, *l. magisteria, Cod. de iurisd. omn. iudic.* In quo militat ratio honoris militaris, vt alibi in simili, clericalis, *in cap. diligenti, de foro compet.* & de materia latiùs, *in dict. l. si quis in conscribendo*, Norauimusque iam suprà, ex Petro Cabal. *resolut. crimin. casu 225. numero 24. & sequent.* & aliis.

Trigesimum nonum, † quoniam non potest quis pupillariter filio suo substituendo facere quod moriatur pro parte testatus, pro parte autem intestatus? ex quo substitutio pupillaris pars est & sequela testamenti paterni, *§. igitur, instit. de pupill. subst.* nec potest fieri, nisi sibi pater prius faciat testamentum, vt dixi suprà in discursu *l. 2. §. quisquis, de vulg. & pupil. substit.* quod neque huiusmodi esse potest, *l. ius nostrum, D. de reg. iur.* 176

Et tamen miles † potest, *l. Sed si plures, §. ad substitutos, D. de vulg. & pupil. substit. l. miles ita, 42. §. fin. D. de milit. test.* vbi Triphonian. ist hæc: *Si militis adita non fuerit hæreditas; an substitutio quam pupillo fecit, valeat quæritur? Et consequens erit hoc dicere; quia permittitur militi filio facere testamentum, quamuis sibi non fecerit.* Cuius & meminit *Costa in cap. si pater, 2. part. verb. Deferuntur, num. 2. colum. 1. ad med. pag. mihi 344. &* Pichard. *in rubr. instit. de vulg. numero 48.* 177

Quadragesimum, † quoniam præteritione matris, quærela subuertitur testamentum eius, ex quo, loco exhæredationis habetur, *l. Illud, §. ad testamenta fœminarum, D. de bonor. possess. contra tabul.* Et idem si ipsa à filio prætereatur, *l. Nam etsi parentibus, D. de inoffic. testam.* & dico ego in hac *l. Precibus, in 11. quæst. de impub. & aliis substit.* 178

Et tamen in milite, † secus, *l. 1. (*& ibi notat Ias. *in 3. colum.) C. de milit. testam.* 179

Quadragesimum primum, † quoniam in pagano non cadit distinctio patrimoniorum, *leg. Iurisperitos, §. Cùm orinndus, D. de excus. tutor.* 180

Et tamen miles † instituendo vnum in vno patrimonio, & alium in alio; hoc ipso declarat se velle vti priuilegio militari, vt not. *in dict. l. 1. C. de milit. testam. prox. alleg. & ibid. Ias.* 181

Quadragesimum secundum, † quoniam ad probandum voluntatem alicuius testantis, requiruntur septem testes, sicut in eius testamento, *leg. Cùm proponeretur, D. de legat. 2.* 182

Et tamen in voluntate militis, † ac in casu, *leg. in testamento, C. de milit. testam.* duo tantum sufficiunt, sicut & in eo testamento, *l. milites, iuncta glos. C. eod. & in d. l. In testamento*, quoque notatur. Guil. Benedict. *in repet. cap. Raynuntius, verb. Tamentum, 1. numero 21. de testam. vers. Sanè tamen.* 183

Quadragesimum tertium † adhuc, quoniam imò secundum alium intellectum, in ipso milite satis constat eo ipso quòd contrarium non probatur. Et tamen in pagano, verè probari debet. Quod dictum tamen non est tutum; ideò recurrendum est ad *dicta in dict. leg. in testamento.* 184

Quadragesimum quartum, † quoniam quisque pro debito ciuili capi personaliter potest, nisi sit in domo; quoniam tunc, cum sit tutissimum cuiusque refugium; inde auelli non potest minusque ab Ecclesia, *l. Plerique, l. Satis, D. de iu ius voc. l. pen. C. de his qui ad Eccles. confug.* 185

Et tamen miles † tutus est, nec istud ipsum pertimescet, *l. miles, & ibi not. D. de re iudic.* quod iam supr. *priuileg. 14.* dixerat. *Mant.* ipse vbi nos quoque id alios pariter addentes notamus. 186

187 Quadrageſimum quintum, † quoniam teſtamentum ſimpliciter fieri debet, & non ſub ſpecie alicuius lucri; exemplificando in caſu quando duo faciunt pactum quod vnus alterum hæredem inſtituat, & è contra, *l. Ille autem*, & ibi *Bald.* not. *D. de hæred. inſtit.* conducuntque adducta à *Nobis in Axiomat. lit. E. n. 3.*

188 Et tamen factum inter milites, † valet, vt *in l. Licet inter priuatos, vbi* Ias. & Doct. *in 3. col. C. de pact.* Valent. Forſter. *de hæreditat. lib. 4. cap. 24. num. 8.* Nicol Boër. *decis. 104. numero 4. &* 5. Petr. Gregor. *ſyntagmat. iur. vniuerſ. lib. 19. cap. 16. num. 17.* conueniuntque ſuperius *priuil. 9.* adnotata.

189 Quadrageſimum ſextum, † quoniam in executione iudicati, omnia debitori poſſunt auferri, obſeruata nihilominus forma, *l. A diuo Pio*, §. *In venditione, D. de re iudic.*

190 Et tamen militi † arma relinquuntur, ſicuti libri ſcholaribus, maximè ſtudentibus, *Gloſ. eſt notabilis, in l. Nepos Proculo, D. de verbor. ſignific.* quam ad id etiam inducit Bald. *in rubr. C. qui bon. credere poſſ.* & Ias. *in §. Item Seruiana, in 9. colum. inſtitut. de actionib.* Petr. Cabal. *reſolut. crimin. dict. caſu 294. num. 318.* Oſuald. Hilliger. *in Donel. Enucl. lib. 27. cap. 3. lit. P.* Vincent. Carot. *de except. contra præiudic. ſentent. vel damnoſ. execut. cap. 56. n. 1. & ſeq.* optimè Ioan. Hier. Campan. *l. in diuerſor. iur. Can. rubr. 11. cap. 10. n. 11.* Idque ipſum *lex Regia 3.*

191 *titul. 27. part. 3.* decreuit in nobilium † fauorem, vt in carcerem pro debito ciuili regulariter coniici, nequeant, eiſque arma, equi habitationiſque domus relinquantur, neque in his executio fiat, recentiores decernunt, *l. 9. titul. 1. lib. 6. noua Reg. collect. l. 3. 4. & 5. eod. tit. & lib.* plurimas alias in id Regias leges cumulat *Gundi. Suar. de Paz in praxi, 5. part. tom. 1. cap. 2. num. 37.* In ſcholarium quoque libris

192 † ſimul ad dictæ *Gloſſæ in l. Nepos Proculo* inſtar loquens, ſuntque ita pariter loquuti *Petr. Duen. reg. 275. limit. 5.* omnigena eruditione ornatus *Parlador. rerum quotid. lib. 2. cap. fin. §. 3. num. 18.* qui *num. 21. & ſeqq.* aliis etiam bonis cauſidicis deficientibus, ad libros manus non magis quam ad militum arma pro executione porrigi hodiè poſſe, confirmat. Expertique in forenſi iudicio ſumus, nec ſemel protectorias literas (*vulgò de amparo, nominatas*) ab ordinariis Curiæ iudicibus, (Alcaldes de Corte) expeditas vidimus, quibus (fide præſtita, quæ in Aduocatorum numero deſcriptos eſſe, examine præhabito monſtret) ne pro debito ciuili in eorum perſonis, aut libris executio fiat, iubent, abſtinereque ab his manus ſatellitibus præcipiunt.

193 Quadrageſimum ſeptimum, † quoniam prætheritio patris efficit vt teſtamentum ſit ipſo iure nullum, vt *inſtit. de exhared. liberor in princ. & in l. 1. & 2. D. de liber. & poſthum.*

194 Et tamen ſi miles † ſciens ſe filios habere, alios inſcripſerit hæredes, tacitè eos exhæredaſſe intelligitur, *l. Sicut certi iuris, & ſeq. C. de milit. teſtam.* Benedict. *in dict. cap. Raynuntius, verb. Teſtamentum, 1. num. 22. verſ. Decimotertio,* Tiraquel. *de nobilit. cap. 20. num. 185.* Petr. Cabal. *dict. caſu 294. n. 354.* Vbi ea ratione,

195 nec filij agnatione † militis rumpi teſtamentum, ſi de illius mente conſtet, notat ex *l. Qui iure militari, l. militis, §. miles, de milit. teſtam. d. l. Sicut, & ſeq. C. eod.* Nicol. Intrigliol. *d. cent. 2. q. 79. n. 5. & ſeq.* licet hodiè contrarium affirmet ibid. ex Gloſ. *in l. Teſtamenta, C. de inoffic. teſtam.* Vazq. *de ſucceſſ. creat. §. 24. n. 33.* Graſ. *in §. Teſtamentum, q. 7. numero 3.*

Quadrageſimum octauum, † quoniam ſi quis 196
filiam ſuam appellaſſet, & eidem in teſtamento pariter legatum reliquiſſet; non videtur propterea eam exhæredaſſe, vſque adeò, vt in quartam etiam imputetur, & ad ſupplementum agat, ſi ſibi aliquid deſit, *l. Omni modo, l. Sancimus, C. de inoffic. teſtam.*

Et tamen in milite † ſecus, quia eam non inſti- 197
tuendo hæredem, ſine dubio exhæredauit *l. Si cum vel in vtero, in fin. C. de milit. teſtam.*

Quadrageſimum nonum, † quoniam ſi quis 198
ſeruum inſtituerit, eique libertatem reliquerit in eodem teſtamento, eidem hereditas ſola ſine libertate adimi non poteſt, *l. Si ita, §. Regula, D. de liber. & poſthum.*

Et tamen miles † poteſt, eundem ſcilicet hæ- 199
redem inſtituere, deinde exhæredem ſcribere, *l. Si certarum, §. ſi eodem teſtam. D. de milit. teſt.* Georg. Acac. *eod. tract. de priuileg. milit. lib. 2. cap. 16. num. 98.*

Quinquageſimum, † quoniã ſi filius fam. capite 200
minuatur, vel emancipetur, vel à patre ſuo in adoptionem detur, teſtamentum nihilominus eius valet; quaſi ex noua voluntate (inquit) text. in *l. miles filiusfamil. D. de milit. teſtam. §. Sed & ſi quis, inſtit. eod. tit.*

Et tamen in pagano † ſecus, *l. Si quis filio*, §. 201
Sed ſi quis, D. de iniuſt. rupt. irrit. qui teſtam. & not. *in d. l. miles.*

Quinquaginta hæc militum priuilegia extra 202
ea, quæ ſtellare ſignum diſcernit (vt iam prædiximus) Marc. Mant. *aſſignat.* Viginti † *Guill. Benedict.* numerat. *in dict. repet. cap. Raynuntius, verb. Teſtamentum, 1. num. 22.* quorum pleraque iam ſuprà ſuis ſedibus locauimus; quatuordecim. Caſan. *recenſet in cathalog. glor. mund. par. 9. conſider. 47.* Alia Georg. Acac. *repetito tractatu.* Petr. Gregor. *ſyntagmat. iur. vniuerſ. lib. 19. cap. 16. per tot.* Aliique *ſuprà num. 81.* relati protulere. Mira autem compagine omnia ferè complexus Donel. *Digeſtorum, lib. 6. cap. 28. per tot.* & in *eius annot.* Oſuald. Hilliger. Paucorumque ideò inſuper Nos erimus adiectione contenti.

Militibus in expeditione occupatis longi tem- 203
poris † præſcriptionem non obeſſe, Imperator *Alexandr.* reſcripſit, *in l. 1. C. quib. non obiicitur longi tempor. præſcript.* Et quomodocumque læſum reſtitui militem *toto titul. C. de reſtit. milit.* prouidetur, traduntque (præter DD. ibid.) Petr. Cabal. *reſolut. crimin. cent. 3. dict. caſu 294. num. 325.* & plenè Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. part. 1. quaſtion. 6. artic. 2. & 3. numero 5. & ſeqq.*

Cùm cæteris † regulariter longi hæc temporis 204
præſcriptio (bono publico introducta) noceat, *l. 1. & toto titul. D. de vſucap. ſeu præſcript.* aliis omiſſis ne vulgatis immoremur.

Pro teſtimonio ferendo milites † euocati cogi- 205
que inuitos *Caliſtrat.* vetuit, *in l. 3. §. fin. D. de teſtib.* & Scæuola *in l. Inuiti, 8. eod. titul.* Et quamuis expreſſa Conſultorum præfata decreta Doctorum allegationibus excuſarent; multos tamen ſimul in id congerunt Farinac. *de teſtib. quæſt. 78. num. 66.* Georg. Acac. *dict. tractat.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

tractat. lib.2. priuileg. 7. per tot. Petr. Cabal. *dict. loco, numero* 327. Ioan. Garz. *de nobilit. glos.* 48. §. 4. *n.* 9. Regia quoque *lex* 35. *tit.* 16. *part.* 3. ſtabiliuit idem.

Quemlibet autem non priuilegiatum expreſſe
206 † teſtimonium ferre cogi poſſe, & ex *titul. de teſtib. cogend. in decret.* deducitur, & notat (cum multis ſuo congeſtis more) Farinac. *dict. quæſt.* 78. *numero* 1. *dict. que partita lex in princ.* monſtrat.

207 Sine ceſſione † militem agere poſſe, dixit Bald. *in cap. Vigilanti, numero* 5. *de præſcript.* cuius & contrarium in aliis, in Eccleſiæ fauoribus tradidimus.

208 Filiumfamilias teſtari non poſſe, † patre etiam permittente, multa dictant iura, *in l. qui in poteſtate, D. de teſtam. l. Tam is*, §. 2. *D. de don. cauſ. mort. l.* 3. §. 1. & *l. pen. C. qui teſtam. facer. poſſ. l. fin.* §. *filius autem, C. de bon. que liber. princip. inſtit. quib. non eſt permiſ. facere teſtam.* deque iure regio, *l.* 13. *tit.* 1. *part.* 6.

209 Militi † tamen filiofam. de caſtrenſibus, aut quaſi caſtrenſibus etiamque veterano eadem ipſa iura teſtari concedunt, teſtatúrque idem *Iuuen. ſatyr.* 19.

Solis præterea teſtandi militibus ius
Viuo patre datur, namque ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſum,
Omne tenet cuius regimen pater.

210 De nouiori licèt iure Regio † filiofamilias legitimæ ad teſtandum ætatis, teſtamentum condendi ſit conceſſa facultas per *legem* 1. *Taur.*

211 Litem nullam inter patrem, † & filium. eſſe poſſe, communi, Regioque iure ſancitum extat, *in l. Lis nulla*, 4. *D. de iudic. l.* 2. *tit.* 2. *part.* 3. & *l.* 11. *tit.* 17. *part.* 4.

212 Militi † verò eadem ipſa iura pro caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus etiam patrem conueniendi facultatem concedunt, *text.* quoque, *in l. ſi quis vxori*, 53. §. *Sed ſi filius, D. de fart. in l. ſi dubitet*, 11. §. *fin. in fin. D. de fideiuſſ.* & in leg. *Cùm oportet*, 6. §. *exceptis, C. de bon. quæ liber.*

213 Sic pariter quamuis inter patrem, & filium † non conſiſtere donatio queat, vt *text.* probant, *in l.* 1. §. *ſi pater filio, D. pro donat. in l.* 2. vbi id nominatim *Gloſ.* aduertit, *verb. Promittere, & in leg. Donationes*, 32. §. *Pater, D. de donat. in leg.* 2. *& ibi* Gloſ. *verb. in poteſtate, C. de inoffic. donat. in l. Donationes quas parentes*, 25. *C. de donat. inter vir. & vxor.* quibus cum *l.* 3. *titul.* 4. *part.* 5. *verſ. Mas ſi el padre*, conuenit. Traduntque (aliis relatis) Gomez *in l.* 17. *Taur nu.* 4. & Ioan. Gutier. *de iuram. confirmat.* 1. *part.* 4. *num.* 1. & 2.

214 Militiæ † tamen cauſa donationem filio à patre factam valere, caſtrenſeque peculium effici, probant *text. in l. Miles præcipua*, 4. & *l. Caſtrenſe*, 11. *D. de caſtrenſ. pecul.* firmatque Petr. Cabal. *reſolut. crimin. dict. caſu* 294. *num.* 342. & *ſeqq.*

Proximum de donatione ſequitur vxoria, quæ
215 licet inter coniuges † ſit matrimonio conſtante prohibita, vt *tot. titul. D. & C. de donat. inter vir. & vxor. l.* 4. & 5. *tit.* 11. *part.* 4. Qua de re plenè Gomez *in dict. l.* 53. *Taur. num.* 64. & *ſeq.* cum quo aliis Gutier. *dict. tract. p.* 1. *cap.* 3. *à numero* 1.

216 Si tamen militiæ † contemplatione vxor marito donauerit, donationem tenere firmitatem peculiumque caſtrenſe reputari donata, *text.* probant, *in l. ſi militi*, 6. & *in l. ſi forte*, 8. *D. de caſtrenſ. pecul.* & Petr. Cabal. *dict. loco* defendit, *numer.* 346.

Ex tempore, † vel ad tempus hæreditatem dari 217
non poſſe, vulgaria iura prædicant, quæ in *Axiomatib. noſtris* retulimus, *lit. H. num.* 4.

Hanc tamen regulam in milite † arctant Vl- 218
pian. *in l. in fraudem*, 16. §. *Miles, D. de milit. teſtam. Miles* (ait) *ad tempus heredem facere poteſt, & alium poſt tempus; vel ex conditione, vel in conditionem*, & in *l. Quærebatur*, 20. §. *fin.* & Triphoninus, *in l. Miles ita*, 42. *D. eod. titul.* Gordian. *in l. certi iuris*, 8. *C. eod. ipſo titul. certi iuris eſt* (inquit) *militem ad tempus etiam heredem inſtituere poſſe.* Hancque nos etiam *in Axiomatib. dict. lit. H. num.* 15. regulæ memoratæ limitationem præfinimus.

Poſteriore teſtamento non niſi perfecto † iu- 219
reque facto, prius ſolemniter conditum, rumpi, aut fieri irritum, author eſt Vlpian. *in l.* 2. *D. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſt.* Iuſtinian. que ſanxit (diui *Pertinacis* oratione cautum memorans) *in* §. *ex eo autem, inſtit. quib. mod. teſtam. infirm. l. que regia* 23. *tit.* 1. *part.* 6. ſtabiliuit.

Nuda tamen ſimpliciſvè militis † voluntate 220
prius teſtamentum iure factum infirmari, *in eadem leg.* 2. *D. de iniuſt. rupt. & irrit. fact. teſtam.* Vlpian. dixit, & *in l. in fraudem*, 16. §. 1. & *ſeq. D. de milit. teſtam. Sicut autem* (ait) *hæreditatem miles nuda voluntate dare poteſt; ita & adimere poteſt. Denique ſi cancellauerit teſtamentum ſuum, vel inciderit; nullius erit momenti. Si tamen teſtamentum ſuum cancellauerit; & mox voluerit valere, valebit ex ſuprema voluntate.*

Etſi conficiendi inuentarium omnes † in vni- 221
uerſum hæredes obligatio teneat; tempore aliàs inuentarij conficiendi elapſo inſolidum pro teſtatoris debitis, legatiſque ab eodem relictis, obligatus exiſtat, vt *de priuileg. pauper.* 2. *part. quæſt.* 58. *num.* 1. & *ſeqq.* plenè oſtendimus.

Militem † tamen qui inconſulto, hæreditatem 222
adiit, inuentarijque confectionem omiſſit, huius periculi expertem Iuſtin. Imperator fecit, *in l. fin.* §. *Notiſſimum, C. de iure deliber.* notantque Ayal. *de iure, & offic. belli, cap.* 7. *numero* 18. & Petr. Cabal. *reſolut. crimin. d. caſu* 294. *num.* 369. Quamuis recentior eiuſdem Imperatoris *Iuſtiniani* conſtitutio id mutarit, *de hæred. & falc.* §. *pen.* (incipit: Quia vero) *coll.* 1. quæ inuentarium non conficientes milites hæredes ad ſolidum præſtandum damnat, vt *ibidem* Gloſ. firmat, *verbo militari*, notamuſque *dict. quæſt.* 58. *num.* 7. & aduertit Acac. *dict. tract. lib.* 2. *priuileg.* 17. *numero* 4. & 5.

Inuentariumque militem non conficientem 223
falcidia † priuati, multorum opinionem (rectam dicens, eíque adhærens) *Oſuald. Hillig.* refert, *in Donel. lib.* 6. *cap.* 18. *lit. H.*

Breuiter, † ſummariéque militum cauſas tra- 224
ctari, publicus deſiderat fauor, cuius quoque ratione celeriter Agricolarum agitandas, ſuprà *qu. numero* 55. oſtendimus. Eademque feriatis etiam diebus militares diſcuti poſſe Imperatoris *Trajani* decreto cautum, cuius eſt *Vlpianus* relator, *in l. Diuus Trajanus*, 9. *D. de fer.* quam *Georg. Acac.* exornat *dict. tract. lib.* 2 *priuileg.* 4. *per tot.* Quod nec *Iuuenali* ignotum, dum *ſatyr.* 16. inquit:

Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus.
Sacramentorum, conuallem ruris acuti.

Improbus

Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit;
Aut sacrum effodit medio de limine saxum,
Quod mea cum vetulo coluit plus annua libo;
Debitor, aut sumptos pergit non reddere nummos;
Vna superuacui dicens chirographa ligni,
Expectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Tadia, mille mora, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Caditio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur; lenta fori pugnamus arena;
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placidum est, illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.

225 In sportulis † quoque persoluendis, ab Imperatore *Anastasio* leuantur, *in leg. tam collatores*, 18. §. *Vt autem, C. de re milit. lib.* 12.

Militum fauorem superius *in proœm. nu.* 49. relatum superioribus.

226 Quamuis item acquisita constante matrimonio † inter coniuges diuidantur, & ad vtrumque æqualiter pertineant dispositione *legis* 2. *& toto titul.* 9. *libro* 5. *noua reg. collect.* in bello autem quæsita à marito, vxori non communicari, nisi vxoris quoque expensis vir militauerit, *l.* 3. *eiusdem libri, & tituli* disponit.

Alium quoque militum fauorem superioribus adde, relatum *in præm. nu.* 49.

VTRVM SENEX MISERABILIS sit persona? *legis* nostræ *vnicæ, C. quand. Imperat. inter pupill. & vid.* dispositione comprehendatur? quibusque aliis priuilegiis gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Pars affirmatiua proponitur, & sustinetur,* vsque ad numer. 16.
Ampliatur etiam in Sene sagaci aduersus Ioan. Mar. Nouar.
Et in diuitibus, nu. 15.
Quidquid Praxis obseruet? ibid. & numer. 24. & 25.
2 *Senectus morbus est diuturnus, & insanabilis, ad mortemque properanter ducens; & vitæ occasus,* nu. seqq. vsque ad 7.
Infirmorumque priuilegia adipiscitur, numer. 53.
Nec modo infirmi Senes, sed in mortis articulo constituti dicuntur, nu. 54.
3 *Senes quasi* Semineces *(secundum quosdam) appellati.*
Alia Senum denominatio, nu 32.
Nuntij mortis quot? & qui sint? ibidem numer. 3.
4 *Senes tanquam infirmi, & morti proximi ante litem contestatam ad perpetuam rei memoriam recipi testes, possunt.*
A Sene potius quàm à iuuene manumitti interest, ibi.
5 *Senectutis descriptio,* n. 10. & 11.
7 *Senes inter mortuos reponuntur, in fauorabilibus saltem; nec magis quam mortui creditoribus addici possunt,* & numer. seq.
Senex vmbra hominis, & inane hominis nomen, ibi.
8 *Proximè moriturus, mortuus reputatur,*
9 *Senectus morte deterior.*
Mortis genus, morte ipsa acerbius, ibi.
10 *Senectutis incommoda multa referuntur, & plura supersunt.*
11 *Senectus infantili ætati prorsus comparatur.*
12 *Senili ætati vt minori condonandum.*
16 *Senex quis dicatur? quæque annorum curricula ad senectutem perducant, Senemvè quem reddant, vt senectutis prætextu miserabilis dicatur, miserabiliumque priuilegiis, & fori præcipuè, gaudeat?* numer. sequent. *maximè* vsque ad numer. 26.
Quot hominum, mundique ætatum gradus? ibi.
17 *Senecta ab operarum præstatione libertum eximit.*
Et quæ ad id senecta dicatur?
18 *A personalibus muneribus, tutelæ, comparandi frumenti, & militandi onere, quæ ætas excuset?* & duobus numer. seqq.
20 *Quinquaginta quinque annorum ætas neque bello, neque nuptiis apta.*
Intellectus legis 3. titul. 19. part. 2. & legis 1. titul. 1. lib. 6. nouæ Reg. collect. *ibi.*
21 *Ab honoribus, vel muneribus eis coharentibus, quæ liberet ætas?*
22 *In casibus in quibus certa ætas iure diffinita non est; vel qua quisque infirmitate prematur, vt à muneribus excusationem mereat; ad iudicis arbitrium recurrendum.*
Indicandi munus personale est, ibi.
23 *Fœmina (vt debilioris complexionis, & exilioris caloris quam mares) citius pubescunt, senescunt, & deficiunt.*
25 *Valdè annosus, aut decrepitus, quis dicatur?*
26 *Senectus omni æuo, & apud omnes per æque gentes magno semper in pretio habita est.*
27 *Honores secundum ætatem olim distributi, ad illosque certa ætas præfinita, quam nullo modo præoccupare licebat.*
28 *Senatus, à senibus dictum.*
29 *Ad summum Ecclesiæ regimen olim seniores electi, & in beneficiis, præbendisque, Ecclesiasticis iunioribus præferuntur.*
30 *Et in maioratuum, & regnorum successione, aut creatione.*
31 *Senectus variis cognominibus decoratur. Sacram Iuuenalis; Venerabilem, ac reuerendam, Consulti dixere, seque talem præstat.*
32 Sennor *apud nos quasi* Senior *dictus.*
33 *Electiones à senibus factæ, à iunioribus factis præferuntur.*
34 *Senes in optione priores esse debent.*
35 *Præcedere in sedibus, & in consensu debent, eisque assurgere iuniores.*
36 *Et in subscriptionibus priores existunt senes.*

37 *Et*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

37 *Et in loquendo, respondendo, ac voce reddenda.*

38 *A senioribus in pace, & bello requirendum consilium: iuniorumque præferendum.*
Consules *à consulendo, vel ab agendo cuncta consilio nominati,* ibid.
Veteranorum militum electio, tot magno Alexandro victorias peperit, Orbisque dominum effecit.
Quique militum numerus, & nauium eidem initio extiterit. ibid.

39 *Opinionibus antiquorum (tanquam firmioribus adhærendum in dubio.*
Antiquior prævalet consueto. ibid.

40 *Pro legibus senum dicta reputantur; & ab eis argumentum sumere licet.*

41 *Fama plenam probationem non facit?*
In Antiquis facit, & n. seq.

42 *Scriptura priuata regulariter fidem non facit: nisi sit multum antiqua, suspitione carens.*

43 *Vt sanguine, & meritis nobilitas acquiritur vetustate. Et inter personas egregias numerantur senes.*
Senes testimonium ferre non coguntur: etsi omnes non priuilegiati cogantur, ibi.
Senes quemadmodum nobiles, creditoribus addici nequeunt, ibi.

44 *Testimonium senum, iuniorum præfertur.*

45 *Maior in senibus constantia præsumitur interior deuotio, feruor spiritus, & fides maior æternæ salutis solicitudo: quam in iuuenibus temperantia, & continentia maior,* cum trib. seqq. & n. 51.

46 *Vitia cum corpore languescunt, ad virtutem expeditiore animo remanente.*

49 *Senum iuramento de illicitè quæsitis omnimodam fidem Mesanense habet statutum.*

50 *Ad accusandum pluribus concurrentibus potior exstitit senex.*

51 *Ab incontinentia suspitione absunt senes.*

52 *Seni potius quam iuueni succurrendum, eleemosynaque facienda est.*

55 *Statutum de infirmis loquens, an in senibus quoque procedat?*

56 *Coadiutor seni, an, & quando dari possit?*

57 *Septuagenarij diuinis officiis non interessentes, an distributiones quotidianas lucrentur.*

58 *Senectus, vt infirmitas à longo itinere conficiendo, vbi aliàs confici deberet, excusat.*

59 *Pro ciuili debito in carcerem detrudi, an senes possint?* & n. seqq. vsque 66.
Ampliatur num. 62. & 63.

60 *Senes mulieribus comparantur.*

61 *Fœmina pro debito, causavè ciuili, in carcerem detrudi nequeunt.*
Ampliatur, num. seq.

63 *Senes priuilegio* ne pro ciuili debito in carcerem mittantur; *renunciare possint.*

64 *Pueri pro debitis non mittuntur in carcerem.*

65 *Infirmi pro debito, nec delicto in carcere detinentur.*

66 *Torqueri an senes possint?* & n. seqq. vsque ad 72. *exclus.*

67 *Senex de facto tortus confessione ratificata, an sibi præiudicet,* & num. seqq. vsque ad 72.

69 *A iuniore tortura inchoanda est, ad eam cum sene concurrente.*

70 *In Senum custodia moderamen adhibendum.*
In sene, fugæ suspitio abest, ibi.
Ætatis carcerati, facienda Principi mentio est. ibi.

72 *Senem, an, & quando ætas à ieiunij obligatione liberet?* & num. seqq. vsque ad 71. *exclus.*

74 *Tempus incœptum; pro completo in fauorabilibus reputatur.*

75 *Septuagenaria tutorem filio non petens, an illius successione priuetur?*

77 *A communibus iuris regulis recedere senectus facit.*

78 *Statuti dispositione non comprehenduntur senes.*

QVÆST. XVIII.

MAiorem dubitationem proposita quæstio latentem, quam patentem continet. Non enim sic ad eius diffinitionem (num scilicet miserabilis senex dicatur, miserabiliumque gaudeat priuilegiis) ingenia torquentur: quam in ætate discernenda, quæ senem constituat, idque ius mereat, cruciantur. Namque miserabilem personam † senem esse (ne argumentis im- 1
moremur) & *Diui Gregorij* testimonium probat, *in capite Tanta nequitia, vigesimo quarto,* in ordine, *distinctione octuagesima-sexta, vers. Et quia adhuc;* & ex eadem *lege* nostra *vnica, Codice quando Imperat. inter pupill. & vid.* deprehenditur manifestè. Quippè quæ diuturno morbo fatigatos declarat miseros ad ipsiusque beneficium admittit. Qui autem quam senectutis diuturnior aut insanabilior morbus, irrefragabili experientia teste, doctiorum agmine vallato.

Morbum senectutem esse, † ab experimento 2
prouerbium venit, memoratum *à Terent. in Phorm.* à iure probatum, *in l. ciuitatibus, 125. D. de legat. 1. in auth. de quæstor. §. Si verò aliqui noluerint, col. 6. in cap. de cleric. ægrot. lib. 6.* aliisque in discursu referendis, & ab Ouid. *Metam. lib. 4.*

Sed iam fœlicior ætas
terga dedit, tremuloque gradu venit ægra senectus.

Et Papin. *stat.* Thebaid. *lib. 8.*
Quamquam æger senio, &c.

Diuturnum similiter à diuo Augustin. *de catechiz. rud.* dicente, *Cùm sibi homines optant senectutem, quid aliud optant, nisi longam infirmitatem.*

Et insanabilem, ex *Virgilio,* eam Seneca, *epistol.* 108. appellauit *senectus enim insanabilis morbus est,* inquiens: & Bonif. 8. *in d. c. 1. §. Sin autem Episcopus, de cleric. ægrot. lib. 6.*

Ad mortemque properantem ducem senectam esse, Seneca *epist.* 30. dixit: *Nil habet quod speret quem senectus ducit ad mortem;* Vicinamque morti, *Claudian. in Ruffin. lib. 1.*

Læto vicina senectus.

Diui quoque *Hieronym.* & *Bernard.* ille *ad Furium,* inquit: *Iam incanuit caput, tremùt genua, dentes cadunt, & fronte obsenium rugis arata: vicina est mors, in foribus, & propè designatus rogus.* Hic *ad Estuach. epist. 158. Breues dies hominis sunt, sed seni mors in ianuis est.* Et in mortis artic. constitutos videri senes inferius annotamus. Vitæ

inde occasum senectutem nominauit *Cicero in Topic.* Propeque ad interitum *Paul ad Hebræ. cap.*8. dum ait: *Quod autem antiquatur, & senescit propè interitum est.* A mortis ideò vicinitate, † quasi *semineces* nuncupatos senes, quibusdam placuit, vt *verb. Senectus Ambros. Calepin.* tradit. *Tres enim* (vt *Hugo de claustr. animæ, lib.* 2. *cap.* 15. refert) *sunt nuntij mortis. Casus, infirmitas, senectus; Casus nunciat mortẽ latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem.* Propterea, tanquam infirmum morti proximum † ante litem contestatam, ad perpetuam
4 rei memoriam examinari, testemque recipi senem posse, decreuit *text. in cap. Quoniam frequenter, vt lite non constet.* Cuius prosequitur materiam (ex recentioribus) Farinac. *de testib. quæst.*76. *à numero* 82. *cum seqq.* Pariterque Modestin. *in l. Is qui*, 15. *in fin. D. de fideicommiss. libert.* interesse à sene potius, quam à iuuene manumitti, dixit. Quod Patroni senis mors proxima citius libertum ab operarum præstatione liberet. Pulchrè similiter *Cornel. Gal.* senectutem describens, †

5 *Hæ sunt primitiæ mortis, his partibus ætas*
Defluit, & pigris gressibus ima petit.
Non habitus, non ipse color, non gressus euntis,
Non species eadem, quæ fuit ante manet.
& iterum:
Ortus cuncta suos repetunt, mortemque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.
Hinc est quod baculo incumbens ruitura Senectus,
Assiduo pigram verbere pulset humum.
Et numerosa mouens certo vestigia passu,
Talia rugato creditur ore loqui:
Suscipe me genitrix, nati miserere laborum,
Ossa velis gremio essa fouere tuo.

6 E nostris inter infirmos, † mortique proximos posuere Senes, Panormit. *in cap. Magnæ, num.* 8. *de vot. & vot. redempt.* Franc. Viu. *decis.* 243. *n.*16. *&* 20. Polidor. Rip. *de act. in mort. artic. cap.*1. *num.*25. Paris. *cons.*29. *n.* 68. *lib.* 2. Iacob. Menoch *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.*46. *n.*20. 26. *&* 33. Petr. Surd. *cons.*451. *n.*14. Franciscus Bursat. *cons.* 46. *n.*59. Carol. *de* Gras. *de effect. clericat. effect.* 9. *n.*161. Guil. Rouill. *de iustit. & iniust. cap.* 14. *de sene sine religione, n.*1. *& seqq.* Mat. Giurb. *in consuet. Senat. Mesan. c.* 2. *glos.*14. *n.*2. *part.*1. Quibus in locis multa suis sedibus reponenda præfati notant, infirmorumque priuilegio Senibus competere, & plerique ex superioribus, & inferius *nu.* referendi affirmant.

7 Nec modò infirmus, aut morti proximus senex habetur: sed reputari, † mortuum (*Beroaldi* testimonio, de sene dicente: *Homo est, & non est*) profitetur *Baez. de inope debit. cap.*7. *n.* 11. inde inferens, non magis, quam mortuum, debitorem senem creditoribus addici posse. Quam à *n.*3. eleganter sententiam defendit. Vmbramque hominis senem esse, & inane hominis nomen, professus, est *Liui. ab Vrbe condit. lib.* 5. relatus à Guil. Rouil. *d. cap.*14. *n.*5.

8 Proque mortuo in fauorabilibus † saltem reputari (vt de proximo moriturum, qui in hisce casibus pro mortuo habetur, ex *l. Huic scripturæ*, 15. *l. Ita vulneratus*, 52. *D. ad leg.* & aliis tradit Marc. Giurb. *in consuetud. Senat. Messan. c.* 2. *glos.* 14. *n.*2. *vers. Vndè senectus.*

Quinimò deteriorem † senectutem morte, magisq; metuendam, *Iuuenalis* affirmat *satyr.*1. 9

Sed mortẽ magis metuenda senectus.

Neque immeritò quidem. Namque

Si gens est mortis male viuere,

vt Ouid. ait, *lib.* 3. *de Pont. eleg.* 3. & multis comprobamus *de priuil. paup. q.* 51. *n.* 14. Genusque mortis ipsa morte acerbius *ibid. n.* 15. ostendimus: quæ acerbior mors, quam senis vita? quodvè genus mortis tristius quam senectus? cuius etsi infinitæ propè miseriæ, † incommoda, & 10
calamitates referantur: plura tamen supersunt. Multa congessit *Tiraq. in l.*6. *connubial. glos.*1. *p.* 6. *num.*24. 25. *&* 26. non paũca *Horat. de arte poet.*

Multa senem circumueniunt incommoda, vel quod.
Querit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti:
Vel quod res omnes timidè, gelidéque ministrat.
Dilator, spe longus, iners, auidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor, castigatorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum:
Multa recedentes adimunt.

Plenam malis senectam *Iuuenal.* dixit *satyr.* 10. aliqua inde numerans.

Sed quam continuis, & quantis longa senectus
Plena malis; deformem, & tetrum ante omnia vultum
Dissimilemque sui, deformem procute pellem,
Pendentesque genas, & tales aspice rugas,
Quales vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina: pulchrior ille
Hoc, atque ille alio: multum hic robustior illo:
Vna Senum facies, cum voce tremula labra
Et iam leue caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi.
Vsque adeò grauis vxori, natisque, sibique
Vt captatori moueat fastidia Cassо.

Aliquibusque parum modestis interiectis, subnectit.

Præterea minimus gelido iam corpore sãguis
Febre caret sola: circumsilit (agmine facto)
Morborum omne genus: quorum sin omnia quæras:
Promptius expediam, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themison agros autumno occiderit vno,
Quot Vasilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat vno
Maura die, quot discipulos inclinet Amillus.
Percurram citius quot villas possideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lũbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Perdidit ille oculos, & lucis inuidet huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis
Ipſe ad conſpectum cenæ deducere tectum
Suetus, hiat tantum, ſeu pullus hirundinis ad quem
Ore volat pleno mater ieiunat. Sed omni
Membrorum damno, maior dementia, quæ nec
Nomina ſeruorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita canauit nocte, nec illos
Quos genuit, quos eduxit.

Similiter *Cornel. Gal.*

Se ſolum doctum, ſe iudicat eſſe peritum,
Et quod ſit ſapiens, decipit ipſe magis.
Multa licet nobis referens, eademque reuoluens
Horret, & alloquium conſpuit ipſe ſuum.
Deficit auditor, non deficit ipſe loquendo.
O ſola fortes garrulitate Senes.
Omnia ne quicquam clamoſis vocibus implet,
Nil ſatis eſt horret quæ placuere modo.
Arridet de ſe ridentibus, ac ſibi plaudens,
Incipit opprobrio latior eſſe ſuo.

Et iterum.

Labitur ex humeris demiſſo corpore veſtis,
Quæque breuis fuerat, iam modo longa mihi eſt.
Contrahimur, miroque modo decreſcimus ipſi,
Diminni noſtri corporis oſſa putes.
Nec cœlum ſpectare licet, ſed prona ſenectus
Terram à qua genita eſt, reditura videt.

Plaut. *in* Menechm. *actu* 5. *ſcen.* 2.

Conſitus ſum
Senectute, onuſtum gero corpus, vires
Reliquere. an ætas mala malo merx eſt ergò
Nam res plurimas peſſimas cum aduenit, affert,
Quas ſi autument omnes, longus ſermo ſit.

Tit. Caphurn. *eleg.* 5.

Aſpicis vt nobis iam dudum mille querelas.
Afferat, & baculum premat inclinata ſenectus.

11 Tripedem † ideò, & quadrupedem ſenem dixit *Cornel. Gal.* infantili ætati ſenilem prorſus comparans.

Fitque tripes prorſus, quadrupesque vt parvulus infans,
Et per ſordentem ſtrepit humum.

Quam prius æquiparationem formarant Plaut. *in mercatore, actu.* 2. *ſcen.* 2.

Senex cum extemplo eſt, iam nec ſentit, nec ſapit.
Aiunt ſolere eum rurſum repuerascere.

& Cato cenſorius.

Cum ſapias animo, noli irridere ſenectam:
Nam quicumque ſenex, ſenſus puerilis in illo eſt.

Inde Paul. *in l. Ciuitatibus*, 125. *D. de legat.* 1. puerorum, & ſenum pariter infirmam appellat ætatem, Eſtque in vulgari prouerbio: *Bis pueri ſenes* Cuius meminere *Plat. Ariſtophan. Sophocl. Theopomp. Lucan. Senec. Auſon. Varro*, & alij, quos enumerat *Tiraquel. de pœn. temper. caſu* 8. *numero* 4. E noſtriſque *numero* 6. *Accurſium*, *in l. Senectus, Codice de donat.* Archid. *in capit. Tanta*, 26. *diſt.* id Phyſicorum auctoritate comprobantem quibus ego præterea addo Guil. Rouil. *de iuſtit. & iniuſt. dicto capite* 14. *de ſene ſine religione, numero* 3. Gaſp. Baez. *de inop. debit. capite* 7. *numero* 14. Sebaſtian. *de medic. de caſib. fortuit. quæſtione* 17. *& vltim. numero* 8. *& 9.* Iacob. Damhoder. *in enchirid. partium, aut ſimilium, verſic. Senectus hyems*, exactiuſque eam efficit comparationem *Eraſm.* cuius *de pœn. temper. dicto caſu* 4. *Tiraquel.* ſic verba tranſcripſit: *Primùm enim reddit albor, ſimul & raritas capilli quorum vtrumque pueris familiare: deinde balbuties, veluti altera infantia. Præterea gingiua exarmata dẽtibus aut certè per paucis, & eis vacillantibus inſtructa; quod & ipſum infantibus commune eſt. Quin etiam ſenibus omne corpus ad puerilem modum decreſcit, conſimilis virium imbecilitas. Iam verò cibi quoque conſimiles vtrique ætati congruunt. Poſtremo morum inepria, leuitas animi, & hoc ipſum nihil ſapere, in ſenibus infantiam quandam referre videtur.*

Senili propterea ætati, vt minori † condonandum, mitiuſque ſenes pro delictis commiſſis puniendos *Caliſtratus* cenſuit, *in l.* 2. *D. de termin. mot.* Vlpianus *in l. Sacrilegij pœnam*, 6. *D. ad l. Iul. repetund.* Paulus *in l. ferè in omnibus*, 109. *D. de regul. iur.* & Leo Pap. *in cap. tempora*, 2. *in ordine* 26. *quæſtione* 7. Imò quandoque in grauioribus etiam delictis, non modò cum eis mitius agendum, ſed omninò venia donandos, ex *Gregorij* decreto conſtat, *in capit. Tanta nequitia*, 24. in ordine, *diſtinct.* 86. & iterum *in cap. Tanta nequitia*, 11. in ordine 1. *quæſtione* 7. qua in re non immorabimur, de qua quippè egerunt plenè Tiraq. *dict. cauſ.* 8. & Farinac. *de pœn. temper. lib.* 3. *ſuæ prax. crimin. quæſtion.* 92. *numero* 23. *& ſequentibus*; propeque infiniti, citati ab ipſis. Iamque ſuprà *Nos* quoque in minorum priuilegiorum collectione egimus, adiecta nunc tantum *Platonis* lege, ſic *quæſtionum libro* præfinita: *Peccata & puerorum, & ſeniorum ex imbecillitate profecta quidem eſſe putabit, & illis tanquam peccantibus Legum lator leges præſcribet, ſed mitiſſimas omnium, plurimaque venia, & indulgentia dignas.* 12

Ergò † cum ad *legis noſtræ vnicæ* auxilium corpore infirmi nominatim vocentur, eiuſque expreſſa determinatione contineantur: Senes quoque (non modo corpore, ſed & animo patitet infirmos) contineri, ac maximè miſerabilium numerum conficere, neceſſario, & fortiori ſequitur ratione, poſtque alios à ſe relatos, ſic firmarunt Petr. Rebuff. *de ſentent. proviſion. gloſ. vlt. artic.* 3. *in fin. numero* 38. Matth. *de* Afflict. *deciſ.* 257. *numero* 1. Roland. *à* Vall. *conſil.* 276. *numero* 44. *lib.* 1. Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 2. *caſu* 66. *numero* 10. Vincent. de Franch. *deciſion.* 608. *numero* 2. *& ſeqq.* Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variation. for. ſection.* 1. *quæſt.* 18. *per tot.* Philip. Paſchal. *de virib. patr. poteſt. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 104. Et ne auctorum ſolum ſuffragio, aut argumentis fulcita hæccine videatur opinio, Regiæ *legis* 41. *titulo decimo-octauo, parte tertia*, (noſtræ concordis) verba ſonent: *Mueuenſe a las vegadas malicioſamente omes y a ganar cartas contra los huerfanos, e las viudas, o los omes muy vejos, o cuytados* 13

cuytador de grandes enfermedades, o de muy grande pobreza, para aduZirlos a pleyto ante el Rey, &c. Cætera ad *legis* noſtræ *vnicæ* normam proſequens ſimiliterque ferè *leg. 20. tit. 23. ead. part.*

14 Reprehendendus ideò iure *Nouarius* † venit, qui *proximè citato loco numero 4.* fori electionem ſeni ſapienti, & ſagaci denegandam protulit. Non enim quòd animo, ingeniovè non infirmetur; corpore valet. Lex autem corpore ægris, viribuſque ætate debilibus, quantumuis mente firmis, miſeræ conditionis prætextu, fori hoc priuilegio ſubuenit, quodlibetque ipſorum adeſſe ad illud obtinendum ſufficere, monſtrat aperte.

Non enim ingenij, vires naturæ, aut ſuperare, aut tollere poſſe, manifeſtum eſt. Miſeram ſenio ætatis confectæ ſapiens conditionem tolerare poteſt, vitare non poteſt. Etſi namque ingenio is valeat corpore infirmatur, vt *Senec. epiſtol. 26.* de ſe affirmat: *Non ſentio in animo ætatis iniuriam, cum ſentiam in corpore tantum vitia.* Quemadmodum igitur pauperes, viduas, diuturnove morbo fatigatos (viuaci licet ingenio, & ſagacitate polentes) nullus tam praua mentis ſit, qui huiuſmodi priuilegio fraudare tentet: nec viuacis ingenij Senem fraudandum, eadem ratio poſtulat. Nec *Vincent. de Franch.* (quem pro ſententia ſua *Nouar.* tradit) eam probat, in ſpeciali conſtitutionis caſu loquens, in quo Seni ſagaci minorum priuilegia non fuerunt ſeruata, quia ſubuentionis, auxiliique præſtandi ratio deficiebat. Cùm enim minoribus ob ſenſus fragilitatem ſubueniatur: non ad eius comparationem Seni ſenſato, ſagacique ſubueniendum ratio dictat; & multis comprobat Farinac. *de pœn. temper. dict. quæſt. 92. num. 35.* Lex vera noſtra *vnica*, & regia 41. *titul.* 18. *part.* 3. non tantum ingenij, aut ſenſus, ſed etiam (idque præcipuè corporis debilitatem, & miſerandam ſenilem conditionem reſpexere: quarum quælibet ſuperſtes locum (vt diximus) priuilegio facit. In proximoque tantum caſu, Senibus, vt minoribus, non ſuccurri, cum ratione ſenſus deficientis eis ſubuenitur, ſi in ſenibus adeſt; Vincentium de Franchis loqui cenſendum eſt, quem eo in caſu ſequitur Philip. Paſch. *de vir. patr. poteſt. dict. 2. part. cap. 2. num.* 104. Totum autem (quem pro ſe pariter adducit Nouar.) *in compend. deciſ. verb. Seni*, non vidiſſe fateor. Oportet autem, aut cum *Vincentio de Franch.* loqui: aut aliter pariter deceptum.

15 Adhuc tamen Praxim † ad fauorem hunc infirmos, aut diuites ſenes non admittere aſſeuerat Gregor. Lopez. *in ead. l. 41. gloſ. 2. in fin.* Sed cum ea *non* iure ſubſiſtat (ex latè agitatis iam *ſuprà quæſt. 3. ampliat. 15.*) valde ſenem, etiam diuitem, admiſſuram vereor. Eam namque qualitatem *dictæ leges 41. titul. 18. & 20. titul. 23. part. 3.* deſiderant, nec ſimplici, aut aliquali ſenectute ſunt contentæ, *vt infrà numero vigeſimo-quarto.*

16 In eo autem (vt in principio dicebamus) maior verſatur difficultas, † *Quis ſenex dicatur? Quæque annorum curricula ad ſenectutem perducant, Senemve quem reddant, vt ſenectutis prætextu miſerabilis quis dicatur, forique priuilegio gaudeat?* Cuius quidem quæſtionis reſolutio non ſatis, aut ex bonarum literarum, aut iurium ſectatoribus liquet: multum enim vtrique in ætatibus deſignandis variant. Adeò vt Paul. Zacch. *in quæſtionib. Medicolegal. quæſt. 1. numero 1.* (ex *Valles controuerſ. Philoſoph. ac medic. lib. 1. capite octauo.*) dicat: *tot ætatum partitiones, quot ſcriptores eſſe.* Eamque latè varietatem oſtendit, materiamque proſequitur *dict. quæſt. 1. cum ſequentibus decem.*

Varro (cuius deſcribit ſententiam *Ambroſ. Calepin. verb. Ætas*) quinque ætatum gradus effingit. *In primo vſque ad annum decimumquintum*, Pueros *dictos vult, quod ſint*, puri, *id eſt*, Impuberes. *In* ſecundo, *ad annum trigeſimum*, Adoleſcentes ab adoleſcendo *nominatos. In tertio, vſque ad annum quadrageſimum*, Iuuenes *appellatos, eo quod* Rempublicam in re militari iuuare poſſint. *In quarto autem gradu, vſque ad ſexageſimum annum*, ſeniores *nuncupatos*, quòd tunc corpus ſeneſcere incipiat. *Inde vſque ad finem vitæ vnius cuiuſque quintum gradum factum.* Cuius pariter extitere voti *Terent.* & *Seruius Grammatic.*

In quinque ſimiliter partes ætatem diuiſit, à naturavè diuiſam gradibus diſſimilibus licet) *Senec. epiſt. 49.* ſic oſtendit: *Punctum eſt quod viuimus, & adhuc puncto minus: ſed hoc minimum ſpecie quadam longioris ſpatij natura diuiſit. Aliud ex hoc infantiam fecit: aliud pueritiam: aliud adoleſcentiam; aliud inclinationem quandam ab adoleſcentia ad ſenectutem: aliud ipſam Senectutem.*

Sex ætatum gradus idem ipſe *Calepinus, verb. Senectus* numerat. A ſenarioque numero ſenes dictos, quorundam ſententia profert. Ætatem namque primam ab *Infantia* deſignat, à *non fundo* accipientem nomen: *quod aut in ea non fatur homo*: aut eius imperfectus eſt ſermo. Secundam, *Pueritiam*, cuius partem eſſe pubertatem, vſque ad decimum quartum dicit annum. Tertiam *Adoleſcentiam.* Quartam, *Iuuentam.* Quintam, *ætatem virilem.* Sextam, *Senectam.* Cuius quoque partem decrepitam includere ait. Quam ita à ſenectute *epiſtol. 26. Seneca* diſcreuit: *Modo dicebam tibi, in conſpectu eſſe me ſenectutis: iam vereor ne ſenectutem poſt me reliquerim. Aliud iam his annis huic corpori vocabulum conuenit. Quoniam quidem ſenectus laſa ætatis, non fracta nomen eſt. Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes.*

Aulus Gelius (ex *Tuberonis* ſententia, quam *Ianus Langla. ſemeſtrium libro ſeptimo capite 10. pagin. mihi trecenteſima octuageſima-quarta*, refert) à quadrageſimo ſexto anno incipere ſenectam mauult. Adoleſcentiam vero, ad trigeſimum durare, eaque ætate Iuuenes dici incipere.

Septem recipere partes ætatem *Hipocrates* arbitratus eſt. Eandem *Pytagoras* in quatuor diuiſit tempora, quatuórque anni temporibus comparauit. Quem ſequutus eſt *Sententiarum magiſter. libro ſecundo diſtinctione quadrageſima-ſecunda*, provt eum *Gomezius* refert, *in capit. Cùm in multis, numero octuageſimo-primo, de reſcription. libro ſexto.* multa de quaternario numero ex antecedentibus dictitans.

Nec minor inter iuris profeſſores in ætatibus deſignandis, contentio eſt. Primus enim ſexti libri Decretalium *Gloſſator, in eius prœmio, verb. Perfectus*, ſex mundi, totidemque hominum ætates deſcripſit. Primam, *Infantiam* vſque

ad

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ad annum septimum : secundam, *Pueritiam* vsque ad duodecimum, vel decimum quartum: Tertiam, *Adolescentiam*, vsque ad vigesimum quintum: Quartam, *Iuuentutem*, vel virilem ætatem, ad quinquaginta vsque: Quintam, *Senectam*, vsque ad septuaginta: Sextam abinde. Mundi similiter ætates prosequutus.

Tertij vero libri Decretalium *Glosator* (ni idem ipse sit) mundi hominumque progressus, septem ætatibus terminat. Et vtraque ætatis diuisio nostrates habet auxiliatores. Primam, Anton. Fume. *in tractat. de substitut. numero* 34. Alciatum, *lib.* 10. Parerg. *cap.* 10. & Hotom. *de verbis iuris, verb. Ætas:* Secunda, Hieronym. Zoanet. *in tractat de differ-*
4 *ent. iuris ciuil. & Canonic. num.* 138. Alberic. *in Dictionar. suo, verb. Ætats* & Ioan. à Selu. *in tract. de benefic. part.* 1. *quæst.* 4. *n.* 3.

Pytagoræ autem memoratæ sententiæ (in quatuor tempora Hominum ætates diuidentis) *Accursius* hæret, *in l. Hereditatum computatio*, 68. *verb. A prima, D. ad legem Falcid. A prima ætate* (inquit) *quæ est vsque ad* 12. *vel* 13. *annos, vt C. de impub. & aliis substit. l. pen. & de iure deliber. l. Quidam, & dicitur* Impubes: *Secunda vsque ad* 25. *& dicitur* Adolescentia, *vt supr. de legat.* 3. *l. Non aliter in fin. Exinde dicitur tertia vsque ad trigessimum, & dicitur* Iuuentus, *vt ea l. Non aliter, in fine. Ab inde*, Senex, *vel.* Senium, *vt infrà de iure immunit. l. Maiores.* Conuenit *Iacob. Menoch.* (materiam discutiens) *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 1. *casu* 57. *à num.* 1. recentiusque, plenè, & eleganter *Sfort. Odd. de restit. in integr. p.* 1. *quæst.* 2. *art.* 2.

Adhuc tamen sub iudice lis est, nec quis senex dicatur pœnitus definitum. Nam cum *Glos. in dict. proœm. Sexti Decretalium*, Senem à quinquagesimo anno vsque ad septuagesimum dici, tenuerunt Ioan. Andr. *in rubr. de delict. pueror numero* 1. *versic. Sexta ætas*, Cortas. *in dict. l. Precibus, numero* 29. Afflict. *in comment. ad constit. Regn. lib.* 2. *rubr.* 37. *in fin.* Grammat. *decision.* 34. *numero* 4. Sfort. Odd. *dict. quæst.* 2. *art.* 2. *numero* 20. Farinac. *praxis criminal. lib.* 3. *quæstion.* 92. *numero* 22. Guil. Rouill. *de iustit & iniust. dict. cap.* 14. *n.* 1. Flamin Paris. *de resignat. benefic. lib.* 5. *q.* 6. *n.* 6. Cardin. Tusch. *practic. concl. lit. S. concl.* 103. *num.* 3.

Alij nonnisi octogenarium senem iudicarunt, septuaginta annis maiorem alij; sexaginta, vel etiam quinquaginta quinque habentem, nonnulli: quodque maius est, ad quadraginta & sex annos senilem ætatem arctauerunt alij, inter quos Accurs. *in dict. l. Non aliter*, 67. *glos. fin. D. de legat.* 3. *&* Baldo, *Speculatore*, Igneo, Menoch. aliisque relatis, tradit *Giurb. in consuetud. Senat Mesan. cap.* 2. *glos.* 14 *numero* 10. Nec defuere qui centum annorum numerum ad senectam requirant, vt notat Farinac. *lib.* 3. *prax. criminal. tit.* 8. *quæst.* 68. *num.* 83.

17 A legibusque iisdem dissentio manat. Namque senectam ab operarum præstatione † libertum eximere, *Paulus* edixit, *in l. Nec audiendus*, 17. *D. de oper. libert.* Idemque ipse, *in l. Liberta*, 35. *eiusdem tituli*, quinquaginta annis maiotis, sic exceptionem hanc tribuit: *Liberta maior quinquaginta annis, operas præstare Patrono non cogitur.* Conueniuntque scripta à *Nobis de priuil. pauper.* 2. *part. quæst.* 56. *num.* 39. *&* 40.

Ad personalia tamen munera † quinquagin- 18
ta & quinque annis maiorem inultum, vocari non manifesti iuris esse, Impp. *Diocl. & Maxim.* dicunt, *in l.* 3. *C. qui ætat. vel profes. se excul. lib.* 10. Ad 75. annos immunitatem hanc extendisse *Vlpianus* visus est, *in l.* 3. §. *Quamuis D. de muner. & honor.* etsi ætatem illam ibi extitisse, non vero de iure requiri, ibidem aduertat *Accurs. verb. Annis* 75. Ad tutelæ autem; vel curæ muneris excusationem) quod personale est, *l.* 1. §. *Æque, D. de muner. & honor.*) septuaginta completos annos *Vlpianus* desiderat, *in l.* 3. *D. de iure immunit.* completosque esse debere, sic probat: *Maiores* 70. *annis à tutelis, & muneribus vacant. Sed qui ingressus est* 70. *annum nondum egressus; hac vacatione non vtetur; quia non videtur maior esse* 70. *annis, qui annum agit septuagesimum.* Eiusdem extitisse *Herennium* placiti, *in l.* 2. *D. de excus. tut.* eius verba monstrant, ex Græco vulgari traductione desumpta: *Excusantur à tutela, & curatoria, & qui septuaginta annos compleuerunt. Excessisse autem oportet septuaginta annos tempore illo quo creantur.* necnon Imperatores Philip. A. & Philip. C. *in l. vnic. C. qui ætat. se excus. Pater tuus* (aiunt) *si maior est annis septuaginta, ad tutelam, seu curam euocatus, excusare se solemniter potest.* Iustinian. *in.* §. *Item maior, instit. de excusat. tut.* inquiens: *Item maior septuaginta annis, à tutela & cura se potest excusare.* Quibus conuenit *l.* 2. *tit.* 17. *in fin. part.* 6.

Sic quoque in frumenti comparandi mune- 19
re, † quod personale est, vt Hermogen. profitetur, *in l.* 1. §. 1. *D. de muner. & honor.* & Accurs. *loco proximè referendo, verb. Munus, in l.* 3. §. *Cura, D. eod. titul. de mun. & honor.* Vlpian. statuit: *Cura frumenti comparandi, munus est: & ab eo ætas septuaginta annorum, vel numerus quinque liberorum incolumium excusat.*

In militandi vero munere † (quod nemo 20
personalissimum negabit, tum maximè *Hermogeniano in dict. l.* 1. §. *Illud*, dicente: *Illud tenendum est generaliter; personale quidem munus esse, quod cum corporis labore, & solicitudine animi; ac vigilantia principaliter existit*, & cuius ætas vacationem honestamque dimissionem obtinet, *l.* 2. *C. de his qui stip. non impl. lib.* 10. præcedentique diximus quæstione) non satis de annorum numero qui vacationem præstet, inter antiquiores, recentioresve leges, aut Doctores constat. Suæ namque ætatis legem in id *Senec. de vita breuit. cap. fin.* illiusve sensum referens, ait: *Lex à quinquagesimo anno militem non cogit.* Suorumque temporum apud Persas legem, aut consuetudinem *Xenoph. de Pedia Cyri. lib.* 1. Romanorum prædictæ concordem, ita refert: *At postquam annos quinque vigintique complerint, agentes hi ætatis aliquanto amplius quam quinquagesimum (illorum iam ætatem ingressi, qui & sunt, & vocantur seniores) non etiam in exercitum eunt ex-*

tra ſolum patrium, ſed manentes domi, iudicant omnes cauſas, & publicas, & priuatas, &c.

Recentiores non niſi quinquaginta quinque annorum ætatem hanc vacationem obtinere velle videntur, dum eam neque bello, neque nuptiis aptam dicunt, Florian. *in l. Inuiti*, 1. *D. de teſtib.* Andr. Tiraq *lege* 5. *connubial. numero* 5. Paul. Montan. *de tutor. capit.* 5. *numero* 152. Gregor. Lop. *in l.* 3. *titul.* 29. *part.* 2. *gloſ.* 14. Stephan. Gratian. *diſceptation. forenſ. tomo* 2. *capit.* 328. *numero* 6. etſi id à Gloſ. *in dict. l.* 2. *C. de his qui non impl. ſtip. lib.* 10. merito Gregor. *dict. loco*, non probari aduertat.

Alij nec quinquaginta annos ad exemptionem hanc obtinendam, requirunt, quadraginta & ſex annos ſufficere putantes, vt (cum Alexandro Neapolit. *lib.* 2. *Genial. cap.* 20. quem ſic refert) ſentit Paul. Montan. *dict. capit. & num.* Noſtra verò Regia *lex* 3. *titul.* 19. *part.* 2. *verſic. Pero non caerian en pena*, non niſi ſeptuaginta annis maiorem ab hoc munere excuſatum reddit. Recentior autem *l.* 1. *titul.* 1. *lib.* 6. *noua Reg. collection. ad fin.* ſexagenario id tribuit. Etſi non correctoriam, ſed declaratoriam hanc illius, dicat *Azeued. ibidem numer.* 101. Illa ſiquidem omnimodam, plenariamque vacationem ſeptuagenario; Hæc, vt per ſubſtitutum ſeruire poſſit, ſexagenario concedit. Dum ait: *Pero que el Cauallero que fuere de edad de ſeſenta años arriba, no ſea tenudo de yr por ſu perſona a la guerra: pero que todavia ſean tenudos de mantener caualos, y armas, y embiar a la guerra qui en ſirua por ellos.*

21 Ab honoribus item, † vel muneribus his cohærentibus, neque ſeptuaginta, neque ſeptuaginta quinque annis maiorem excuſationem ætate habere, *Vlpianus*, & *Papinianus* profitentur. Ille, *in l.* 2. §. *Numerus*. Hic, *in l. In honoribus*, 8. *D. de vacat. muner. In honoribus* (Papinian. ait) *delationeque, maior annis* 70. *neque pater numero quinque liberorum excuſantur*. Vlpian. vero: *Numerus liberorum, aut* 75. *annorum, ab honoribus, vel muneribus his cohærentibus excuſationem non præſtat; ſed à muneribus tantum ciuilibus.* A quibus *Caliſtratus* diſſentit, in *l. Non tantum*. 11. *D. de decur.* inquiens: *Neque enim maiores* 25. *annis, Decuriones adlegi niſi ex cauſa poſſunt: neque hi, qui annum quinquageſimum & quintum exceſſerunt.* Idemque ipſe *Vlpian.* edixerat, *in dict. l.* 2. §. *Maiores, D. de Decur.*

Antiquiores etiam differentes leges vterque in id *Seneca* refert *Philoſophus, de breuit. vit. dict. cap. fin.* ſexagenario immunitatem, ſeu vacationem hanc à lege datam ſic oſtendens: *Lex à ſexageſimo Senatorem non citat.* Orator, *declam. lib.* 1. *declam.* 1. ſexaginta & quinque annis maiori ſolum datam, his verbis: *Senator poſt ſexageſimum quintum annum in Curiam venire non cogitur, nec vetatur.*

Non minum igitur, ſi in tanta legum varietate, varij quoque Doctores exiſtant. Cumque certa ſenectutis meta vſque adhuc præfinita non extet, ſed paucis quibuſdam de-
22 ſignata caſibus, in cæteris, † ad Iudicis arbitrium recurrendum; tutiùs reputarunt, ad illudque confugere Bald. *in Margarit. verb. Senex*, Ioan. Andr. Barbat. Socin. *ſen. &* Felin. *in cap. Quoniam frequenter, vt lite non conteſt.* Camil. Gallin. *de verbor. ſignific. lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 354. Mar. Giurb. *in conſuetud. Senat. Meſan. cap.* 2. *gloſ.* 14. *num.* 10. *&* 11. Cardin. Domin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. S. concluſ.* 103. *num.* 3. Iacob. Menoch. *de arbitr. caſu* 59. *nu.* 3. Pett. Duen. *regul.* 250. *ampl.* 6. Baiard. *in addit. ad Clarum, quæſt.* 60. *num.* 28. Ioan. Mar. Nouar. *in praxi elect. & variat. fori, ſect.* 1. *quæſt.* 19. *num.* 3. *& ſeqq.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 328. *num.* 2. *& ſeqq. & tom.* 3. *cap.* 506. *num.* 25. Ioan. Aloyſ. Ricc. *deciſ.* 234. *n.* 3. *part.* 2. Gaſp. Baec. *de inop. debit. cap.* 7. *num.* 16. Ioan. Vincent. Honded. *conſ.* 30. *num.* 25. *lib.* 1. Flamin. Pariſ. *de reſign. benefic. lib.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 7. Paul. Montan. *de tutore, cap.* 5. *num.* 151. Textum adduco optimum pro hac ad iudicis arbitrium remiſsione, *in l.* 2. §. *Quem ita, D. de excuſation. mun.* vbi ſic Vlpianus: *Quem ita ſenio, & corporis imbecillitate vexari præſes aniatu exierit, vt muneri perferendæ pecuniæ non ſufficiat: dimittat, & alium conſtituat.* Et in *l. prætor*, 13. *D. eod. tit.* vbi ſe excuſaturum præſes pollicetur eos, quos muneri perſonali operam dare non poſſe, fuerit arbitratus. *Prætori* (idemmet Vlp. inquit) *eos quos intelligit operam dare non poſſe ad iudicandum: pollicetur ſe excuſaturum.* Iudicandi autem munus perſonale eſſe, *Hermogeniani* teſtimonium iam ſupra citatum, *in l.* 1. §. *Illud, D. de muner. & honor.* & expreſſius *Archadij in l. fin.* §. *Iudicandi, D. eod. titul.* firmat, dicentis: *Iudicandi quoque neceſſitas, inter munera perſonalia habetur.* Ita ſimiliter *Gordianus*, an ſic infirmitas premat, vt quæ alias à muneribus non eximeret, eximat: arbitrio Iudicantis reliquit, *in l. fin. C. qui morb. ſe excuſ. lib.* 10. *Podagra quidem valetudo* (inquit) *nec ad perſonalium munerum prodeſt excuſationem. Verum cum ita te valetudine pedum, afflictum dicas, vt rebus propriis interceſſum commodare non poſſis: Rector Prouinciæ* (*ſi allegationibus tuis fidem adeſſe perſpexerit*) *ad corporalia munera, te vocari non patietur.* Similiter, qua quiſque ætate, ſenectutiſque grauamine prematur, vt pro abſolutione ad Romanam Sedem excuſetur accedere, etſi aliàs teneretur, iudicantis arbitrio remittit *Clemens Tertius* P. M. *in cap. De his*, 26. *de ſentent. excommunic.* & Gregor. Non. *in cap. Quamuis*, 58. *eod. tit.* Quibus inferius quoque ſubiicienda conueniunt.

Idque meritò conceſſum, cum infirmior quorumdam, fortior ſit aliorum natura, præproperè quidam, tardiùs ſeneſcant alij, ſenectutisvè effectus, & vitia ſentiant. Citiùs ideò fœminæ † (veluti debilioris complexionis) quam mares pubeſcunt, ex *princip. inſtit. de nupt.* iuncta *Gloſ. verb. Puberes, & verb. Viri potentes, l. fin. C. quand. tut. vel cur. eſſe deſin.* Seneſcunt, & deficiunt, exilioris caloris ratione; vt plenè *Macrob.* tradit *Saturnalior. lib.* 7. *cap.* 7. & cum *Gloſ. in l.* 2. *verb. Octauum, C. de his qui ven. atat. impetr.* obſeruant communiter *Doctores ibid.* & (poſt Tiraq. *in l.* 6. *connubial. numero* 38. & 23

UAB Biblioteca de Ciències Socials

38. & alios) cæteras in id proſequuntur rationes Ioan. Gutier. *in repet. auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit. numero* 2. & Anton. Gobean. *de matrim. de his qui nuptias, &c. numero* 27. *pagin. mihi* 52. *inter tractat. Doctorum, tom.* 9. Propterea non eandem in fœmina, quam in mari ætatem ad ieiunij obſeruationem deſiderari, probabilem opinionem (ſpeculatiuè ſaltem) ſubiicimus inferiùs.

24 Iure ergo optimo pro ſenectutis reputatione, ad arbitrium iudicis † leges, prudentéſque recurrere ; ad *legiſque* noſtræ *vnicæ* † caſum, *C. quando Imper. inter pupill. & vid.* qualitates præfatæ in conſideratione eſſe debent ; quibus deficientibus, ſi ætas ſola, annorumque numerus attendatur : nimis ſenem eſſe, qui illius poſtulat fauorem, valdéque annoſum oportere;

25 Regiarum legum verba, ſuprà iam, *numero* 13. relata, oſtendunt. Valdéque annoſum † ſeptuagenarium (cum iam tunc decrepita incipiat ætas, vt ex Petr. Duen. *regul.* 256. *ampliat.* 6. Viu. *commun. opin. verb. Senex, in fin.* & aliis aduertit Farinac. *quæſt.* 41. *numero* 26. *in fin.*) abſque dubio ducendum, vel octogenarium ad ſummum. Reliquum ſiquidem, non tam vita, quam labor, & dolor, vt dicitur *Pſalm.* 89. Circa eos vero, qui ad hanc ætatem peruenerunt, nil iudicantis arbitrio datum, inferius num. comprobamus.

In cæteris verò non tam longa deſiderabitur ætas, vt ei priuilegia conueniant ſenectutis.

26 Quæ omni æuo, † & apud omnes per æque gentes magno ſemper in pretio habita eſt, cuique plurimum honoris à diuina, humanaque lege defertur. Leuit. *cap.* 19. *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis*, D. Petr. epiſt. 1. cap. 5. *Adoleſcentes, ſubditi eſtote ſenioribus*, & Paul. 1. ad Timot. c. 5. *Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem : anus, vt matres.* Per ſingulas nationes honorem præcipuum ſenectuti tribuentes, *Cardin. Paleot.* diſcurrit, *in tractat. de bono ſenectutis, 3. part. cap. Honor ſenectuti tributus apud omnes ferè populos, pag. mihi* 309 ad quem remittimus lectorem ; ne tranſcribere videamur, à quo nec minimum ferè mutuauimus. Ad Romanos (legum noſtrarum conditores) ſe conuertat oratio. Apud quos *Senectuti iuuentus ita cumulatum, & circumſpectum honorem reddebat tanquam maiores natu adoleſcentium communes patres eſſent. Quocirca, iuuenes ſenatus die, vtique aliquem ex patribus conſcriptis, aut propinquum, aut paternum amicum ad Curiam deducebant, affixique valuis expectabant donec reducendi etiam officio fungerētur*, quemadmodum Valer. Maxim. prodit, *lib. 2. titul. De matrimoniorum ritu, & neceſſitudinum officiis, cap.* 9. Nec diſſenrit Gel. *noct. Attic. lib. 2. c.* 15. hæc adiiciens: *Apud antiquiſſimos Romanorum, neque generi, neque pecuniæ præſtantior honos tribui, quam ætati ſolitus. Maioreſque natu à minoribus colebantur, ad Deum propè, & parentum vicem. Atque in omni loco, inque omni ſpecie honoris priores, potioreſque habiti. A conuiuioque (vt ſcriptum eſt in antiquitatibus) ſeniores à minoribus domum reducebantur. Eumque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis, traditum eſt : apud quos, Lycurgi legibus, maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur.* Qui quidem (vt *Iuſtinus* quoque hiſtoricus, *lib.* 3. literis mandauit) *Maximum honorem non diuitum, & potentum, ſed pro gradu ætatis eſſe voluit.* Eamque ad Romanos pariter obſeruantiam fluxiſſe, Conſultum placita, & Imperatorum decreta monſtrant, Præſides Prouinciarum inſtruentia, † vt ſecundum ætates, honores diſtribuant, *in l. Et qui originem, 3. §. Præſes Prouinciæ, D. de muner. & honor. in l. Præclaram 2. §. fin. C. de primic. ſecand. & notat. libro* 12. & ex *l. Cùm quid, 3. D. ſi cert. pet, ibid. verb. Nouum in fine,* Accurſ. notat. Adeò ſeruatam, vt *in Panegyr. Theodoſ.* Pacatus dixerit: *Neminem vnquam apud Romanos tantum valuiſſe nobilitate, vel gratia, vel pecunia: qui annos lege commitiali præſcriptos deſtinatis honoribus occuparit.* Præfinitam vero ad honores ætatem, ex *Ouidio* etiam *Faſtor. lib.* 5. apparet dicente: 27

Finitaque certis
Legibus eſt ætas, vndè petatur honos.

Iterumque ibi :

Nec niſi poſt annos patuit tunc Curia ſeros:
Nomen, & ætatis mite Senatus habet.
Iura dabat populo ſenior.

Hancque iam deduxerat denominationem 28
† *Cicero. in Catmaio.* inquiens: *Quæ niſi eſſent in Senibus, non ſummum Conſilium maiores noſtri appellaſſent Senatum*, ſubdens pariter: *Nam & apud Lacedæmonios, qui ampliſſimum magiſtratum gerebant, vt erant, ſic etiam appellabantur. Senes.* Et inferiùs : *In agris erant tunc Senatores, id eſt, ſenes.* Similiter Plutarch. *in Romulo : Deindè* (ait) *ex optimatibus, centum creauit Senatores ; quorum collegium ex ætate Senatum vocauit.* Ad hebræi quoque populi regimen ſeptuaginta Senes Domini iuſſu elegit Moyſes, *Num. c.* 11. Et Chriſtus Iesvs
† Saluator noſter (cuius omnis actio, noſtra 29
debet eſſe inſtructio) Seniorem Petrum, dilecto, Virgínique Ioanni ad vniuerſæ Eccleſiæ gubernationem prætulit, illius Præſidem, & Caput conſtituit. Quod ætatis ratione factum Diuus Hieronym. *contra Iouinian.* ſic affirmat: *Quæritur, cur non Ioannes electus eſt virgo; ſcilicet vt eſſet Caput Eccleſiæ ? Reſpondetur: ætati delatum eſt, quia Petrus ſenior erat : nè adhuc adoleſcens, & puer, progreſſæ ætatis hominibus præferretur.* Eligique in Romanos Pontifices olim ſolere ſeniores, tradit (ex Epiſcopo Zamorenſ.) Gomez. *in cap.* 1. *numero* 40. *lib.* 6. In cæteriſque dignitatibus, præbendis, & Eccleſiaſticis beneficiis ſeniores præferendos; textus probant, *in cap.* 8. (& ibi notat Gloſ. *verb. Noui*) 61. *diſtinct. in cap. Epiſcopum,* 5. *diſtinct.* 74. *& in cap. Porro,* 6 *diſtinct.* 84. exque Bald. Barbac. & Roch. *de Curt.* firmat Ioan. Gutier. *conſ.* 2. *num.* 3. Barthol. Cœpol. *de Imperator. milit. delig. verb.* Bartholomæus *numero* 10. *verſ. vigeſimo-octauo.* Ad ſucceſſionemque pariter maioratuum, † & regnorum ſenior ætas 30
prouehit proſequuntur Card. Palæot. *de bono ſenect. part.* 3. *pag. mihi* 314. & Tiraquel. *de iure primog. numero* 128. plurium allegationem ſuppleat celebris regia *lex* 2. *tit.* 15. *part.* 2. omni id iure comprobans, *Cyrique* Regnorum ſuorum inter filios diuiſio, & vltimum iamiam morituri elogium, à *Xenophonte de Prædia Cyri lib.* 8. ſic relatum : *Eſt autem à me declarandum, cui Regnorum ſim delaturus: ne id ſi ambi-*

guum

guum vobis sit, negotia vobis præbeat. Equidem vos, ò filij, ambos æquè amo: verum, & consilio prouidere, & ducem relinquere, tempus videtur esse hoc ei Imperio, qui & prior est natus, *& rerum plurium consentaneè peritus.* Pauciſque interiectis: *Atque vos ego filij, ita initio institui, vt & seniores honoraretis; & honoraremini à iunioribus.* De Arthemene quoque Darij maiore natu filio *Iustin. histor. lib. 2.* loquens; ad vniuersæ gentis obseruantiam sic profilit: *Interea* Darius *cum bellum restauraret; in ipso apparatu decidit, relictis multis filiis, & in Regno, & ante Regnum susceptis. Ex his, Arthemenes maximus natu, ætatis priuilegio, Regnum sibi vindicabat. Quod ius & ordo nascendi; & Natura ipsa gentibus dedit.* Apud Taprobanos non nisi senem moribus probatum, in Regem creari prodit Franciſc. Petrarch. *de remed. vtriusque fortun. dialog.* 87. Et in quadam Arabiæ parte ita fieri solitum, *Diodor. Sicul. lib. 3. cap. 13.* refert. Similiter *Quintilian. declamat. 317.* ait: *Herculem militem legimus robustum, legimus iuuenem: Imperatorem facimus senem.* Namque.

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani;
Inque sui pretio ruga senilis erat.

31 Vt *Ouid. Fastor. lib. 5.* ait. Adeò, vt sacram † senectam appellet *Iuuen. satyr. 13.*

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat: et si
Barbato cuique puer: licet ipse videret
Plura domi farra, & maioris glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaque par adeò sacra lanugo senecta.

Venerabilem *Calistr.* at. dixit, *in l. Semper, 5. D. de iure immunit. Semper* inquit) *in Ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Namque maiores nostri penè eundem honorem senibus, quem Magistratibus tribuebant.* Reuerendam Glos. *in rubric. auth. De quæstore, coll. 6. & in auth. De appell. & intra quæ temp. deb. appellar. §. Illud etiam, coll. 4.* Vndè meritò Ouid. Fastor. *d. lib. 5.*

Verba quis auderet coram sene digna rubore
Dicere? censuram longa senecta dabat.

Optimus ad id quoque *text. in cap. Diffinimus, 21. in ordine, vers. Et quando necessaria, 18. quæst 2.* Ecclesiasticus Ideò monet, cap. 32. *Vbi sunt seues, non multum loquaris.* Namque

32 † & vicem quoque obtinent Dominorum. Quos enim Hispanus noster sermo *Señores* appellat: Latinus nominat *Seniores.* Indeque *Señor*, vel *Señores* apud nos, quasi *Senior*, vel *Seniores* dictos verborum proximitas, vel quasi identitas (significationi coniuncta) manifestat.

Nec modo de ipsis (vt superiora docent)

33 sed ab ipsis † de aliis electiones factæ approbantur, iuniorumque præferuntur, vt ex textu deducitur, *in cap. Dudum, 1. 22. in ordin. ad med. de elect.* in verbis illis: *Ætate & tempore præcedebant.*

34 Et priores in optione † esse debere, annotat Bartholom. Cæpol. *de Imper. milit. deligend. in verb.* Bartholomæus, *n.* 10.

In sedibus quoque, † & loco honorabiliori 35
præcedere Seniorem debere, *Apocalyp. cap. 4.* comprobatur, vbi Ioannes vidisse testatur, viginti quatuor illos Seniores Deo proximè sedentes; cum reliqui in illius conspectu starent, vt aduertit Cardin. Paleot. *de bono senect. 3. part. pag. mihi 302. in fin.* Deprehenditur etiam, ex *Danielis cap. 3.* vbi senes puero Danielis dixere: *Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.* Satisque apertè, *in l. fin. C. de tyronib. lib. 10.* Imperator Arcadius decidit: *Tyrones in scholis loco semper posteriore ponantur. Nec enim patimur quemquam celsionem gradum obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragatur.* Theodosius, *in l. Alexandrinis, 56. C. de Decurion. eod. lib.* Iustinian *in auth. De Monach. §. Ordinatione, coll. 1. & in l. 1. C. de præposit. sacr. cubic. lib. 12.* & conuenit *text. in cap. Episcopos, 7. in ord. dist. 17.* traditque Menoch. *consil. 126. num. 21. & 22. lib. 2.* cum aliis, quos refert & sequitur Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 805. n. 33. tom. 5.* Cæpol. *dict. verb.* Bartholomæus, *num. 11. vers. Trigessimo primo, Casana. in Catal. glor. mund. 4. part. consider. 76.* Ioan. Gutier. *cons. 2. in fin.* Guil. Rouill. *de iustit. & iniust. c. 14. de sene sine Religione, num. 4.* Cuius rei factum memorabile, sæculisque futuris exemplar *Valerius Puplicola* præstitit: ad quem, cum exactis Regibus, Imperij vis, omniaque insignia sub titulo Consulatus translata essent: vltrò Sp. Lucretio collega assumpto, ad eum (quia maior natu erat) priores fasces transferri iussit, inque priori sede locauit. Qui honor ab eo primo obseruatus; semper deinde senibus est habitus, vt in ipsius *Puplicolæ vita* Plutarc. prodit, & Valer. Maxim. *lib. 4. titul. 1. de animi moderatione, cap. 1.* Eundem apud Ægyptios morem retulit Herodot. *in Euterpe,* & Plato *lib. 3. de legib. & lib. 3. 4. & 5. Repub.* iuniores Senioribus cedere, & assurgere iubet. Ideò antiquitus *Inuitati ad cœnam, diligenter quærebant, quinam ei conuiuio essent inter futuri, ne Senioris aduentum discubitu præcurrerent,* vt Valer. Maxim. scriptum reliquit *lib. 2. tit. de matrimonior. rit. & necessitud. offic. c. 9.* Similiter *Ouid. Fastor. lib. 5* honorem hunc Senioribus datum referens:

Et medius iuuenum (non indignantibus ipsis)
Ibat; & interior si comes vnus erat.

Deorumque ordinem in sedendo *Claudian.* recensens, *de raptu Proserpinæ, lib. 3.*

Nec confusus honor; Cœlestibus ordine sedes
Prima datur.

Paulòque inferiùs.

Necnon & senibus Fluuiis concessa sedendi
Gloria plebeio stat catera more iuuentus.

Sic & in subscriptionibus († ex quibus 36
locorum etiam prioritas dignoscitur) priores senes esse debent. Velut *textus* arguit, *in cap. Concilia, 6. §. fin. distinct. 17.* inquiens: *Hoc quoque notandum est, quod in hoc Concilio, & in alia Synodo Symachi Papæ, ante Rauennatem Episcopum, Mediolanensis suscripsisse, & respondisse legitur: ex quo, & sedis prærogatiua*

ante

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ante eum habere colligitur. & in *cap. seq.* Gregor. 1. *lib.* 7. *reg. epist.* 112. Syagrio Episcopo Augustudinensi rescribit: *Episcopos secundum ordinationis suæ tempus, siue ad considendum in Concilio, siue ad subscribendum, vel inqualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogatiuam Ordinum vindicare.* Notatque *ibid. glos. vnic.* Vndè in loquendo, 37
† & respondendo, aut voce reddenda, præferendum senem *Glos.* quoque dixit, *in cap. Statuimus*, 8. *in ord. distinct.* 61. *verb. Noui.* Quod & ab *Eccles. iast. cap.* 32. docemur, dicente: *Loquere maior natu; decet enim te primum verbum diligenti scientia.* Et confirmant Bald. *in leg. Obseruare*, §. *antequam vero, ad fin. De offic.* Proconsul. & Legat. & *in cap.* 1. *circa princip. de contr. inuest.* Barthol. Cæpol. *dict. loco, n.* 12. apud Dominum venetum, cum sereniſſimus Princeps non adest, in sedendo, ac respondendo anteferri seniorem dicens. Tametsi apud Dominos de Rota loquatur iunior. Inque Iurisconsultorum Veronensi Ordine ita obseruari tradit. Vbi autem alia pertractantur, à seniori inchoari solitum. In senatuque Romano hoc in primis præclarum fuisse, vt qua quisque ætate antecederet; sententiæ principatum teneret. Idque ipsum *numero* 13. *vers. Trigesimo quinto* prosequitur, ad electiones, & consensum declarandum trahens. Adeóque ad id grandior ætas prodest; vt ei regalis quoque maiestas cedat, si ab antiquorum gestis argumentum deducere, aut exemplar proponere fas est. Quod ad præsens, *Xenoph. de Pædia Cyri, lib.* 6. nobis præstat. *Vt vero*, ait, *conuenerunt omnes, quos oportebat: silentium factum est. Cyagares in hunc modum est alloquutus: Viri socy, quoniam ad sum, ac Cyro sum grandior;* 38
par est me dicendi initium facere. Requirendumque in primis à senioribus consilium, † & iuniorum placito anteponendum, sacræ literæ manifestant Ecclesiasticum cap. 8. *Ne despicias narrationem seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum*, & cap. 25. *Quam speciosum Canitici iudicium, & Præsbyteris cognoscere consilium!* Quorum monitis, & consilio quia Roboam non acquieuit, iuniorum iudicium sequutus, Regnum amisit, *lib.* 3. *reg. cap.* 32. & Paralipomen. *lib.* 2. *cap.* 10. Vnde Hieronym. *in comment. ad cap.* 3. *Isaiæ.* ait: Roboam filius *Salomonis ideo perdidit Regnum, quia noluit audire Presbyteros.* Et inferiùs paulò. *Senatus quoque consulta dicuntur, & Principes quondam Romani consules appellati sunt; vel à consulendo Ciuibus; vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, cœtum Præsbyterorum.* A quo desumptum *textum* esse oportet, *in cap Ecclesia*, 7. *in ordin.* 16. *quæst.* 1. Inde pariter, *in cap. de quibus* 3. *in ord. distinct.* 20. hæc Innocentius: *Quod si omnibus is inspectis, huius quæstionis qualitas non lucidè inuestigetur: seniores Prouinciæ congrega, & eos interroga.* Vt enim Iob, c. 12. *In antiquis est sapientia; & in multo tempore prudentia.*

Veritatem hanc, Reipublicæque stabilimentũ Lacedæmonum legislator *Lycurgus* nouit. Qui illud primum constituit, vt octo & viginti Seniores Laconum Regibus, vt consilium præstarent, semper assisterent, sic *Plutarcho in eius vita* referente. Namque (vt verè de senect. Cicero: *Non celeritatibus, aut volocitate corporis res magna geruntur: sed authoritate, consilio, & sententia. Quas in Senibus inuenisse fatear. Inuenimus Ciuitates à senibus conditas, & à iuuenibus deletas*, vt eum transcribit Guil. Benedict. *in repet. cap.* Raynuntius, *verb. In extremis positus, numero* 6. *de testam.* Philosophum quoque dicentem: *Nemo iuuenes eligit in Duces, quia non constat, eos, fore prudentes.* Inde apud *Statium syluar. lib.* 5.

Nos fortior ætas
Iam fugit. Hinc votis animum, precibusque iuuabo

Militum ideò senum electio tot *Magno Alexandro* victorias peperit, orbisque Dominum effecit. Vt his verbis *Iustinus* (nobilissimus historicus) *lib.* 11. prodit: *In exercitu eius fuere peditum* 32. *millia; equitum quatuor millia quingenti: naues centum* 82. *Hac tam parua manu vniuersum terrarum orbem vtrum sit admirabilius vicerit; an aggredi ausus fuerit; incertum est. Cùm ad tam periculosum bellum, exercitum legerit non iuuenes robustos, nec primo flore ætatis; sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruisque militauerant. Vt non tam milites, quàm magistros militiæ electos putares. Ordines quoque non nisi sexagenarius duxit. Vt si principia castrorum cerneres: Senatum te alicuius priscæ Reipublicæ videre diceres.* Alexandrique vestigia sequutum *Lucan. lib.* 2. *de bello ciuili* Pompeium introducit, atque dicentem:

Dux sit in his castris Senior, dũ miles in illis

Quæ monstrant, non tam hiperbolicè, quàm verè, *in cap.* 1. *de renunciat.* dixisse Baldum: *Plus valet vmbra senis, quam ensis iuuenis.* Meritoque in pace, & bello requirendum à senibus consilium, præstitoque parendum. Quibus Poëtarum quoque testimonia suffragantur. *Virgil. Æneid. lib.* 5.

Tum Senior Nautes (vnum Tritonia Pallas
Quem docuit, multaque insignem reddidit arte)
Hæc responsa dabat.
& inferiùs:
Talibus accensus dictis Senioris amici
Consiliis pare, quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat Senior.

Ouid. *in epist. Oënon. ad* Parid.

Consuluit (neque enim modicè terrebar) anusque,
Longæuosque senes:
& iterum ibi:
Quid grauis Antenor, Priamus quid suadet ipse.
Consule; quis ætas longa magistra fuit.

Lucret. *de rer. natur. lib.* 3.

Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas; 39
Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.

Claudian. de victor. Stiliconis contra Alaric.

Primosque suorum
Consultare iubet bellis, animique verendos.

Idque ipsum *Bartholom. Cæpol.* firmans, *de Imperatore milit. deligend. dict. verb. Bartholomæus, n.* 4. (de superioribus licet mentione nulla facta hos nectit versus:

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Roma vetus, veteres dum te rexere Quirites,
Nec bonus immunis, nec sine pœna malus.
Patribus extinctis successit praua iuuentus,
Quorum consiliis præcipitata ruis.

Complexus est hæc omnia, patriæ suæ aliarumque more comprobans Xenoph. *de Pædia Cyri, lib.* 8. in hæc verba: *Institutus est etiam ita ipse, & à mea, & vestra patria: senioribus (non solùm fratribus, verum etiam ciuibus) & in cedendo, sedendo, & in dicendo cedere.*

39 Antiquorum ideò opinionibus † tanquam firmioribus, in dubio adhærendum, *Hostiens. & Ioan. Andr.* firmarunt, *in cap.* 1. §. *verum vnctionis, de sacra vnction.* per text. *in cap. literas, de tempor. ordin. in cap. literas, de restit. spol.* melior tamen, & expressiot text. *in c. Domino sancto in fin.* 28. in ordin. 50. *distinct.* Vbi sic Isidorus: *In fine autem huius epistolæ hoc adiiciendum putaui: vt quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia inuenitur: illius Concilij magis teneatur sententia, cuius aut antiquior, aut potior extat auctoritas.* Eademque, ex eodem, repetit verba *text. in cap. Hoc ipsum,* 11. *in fin.* 33. *quæst.* 2. aduertuntque Roman. *in l. Si verò,* §. *De viro, numero* 78. *vers. Secundo, antiquitati defertur, D. solut. matrim.* & Ferdin. Loaz. *in rubr. de iust. & iure, num.* 78. & antiquiorem consuetudinem prævalere, probat *text. in cap. ridiculum,* 5. *distinct.* 12. & aduertit. Roman. *vbi proximè, vers. Septimo defertur.*

40 Proque legibus Senum dicta † reputari, & ab eis argumentum sumere licere, *Celsus* monstrat (sic arguens & ipse) *in l. si chorus,* 77. secundum notiorem autem impressionem 79. §. 1. *D. de legat.* 3. & notat Glos. *in cap. Cum in iuuentute,* 15. *de præsumpt. verb. ad senilem, in fin.*

41 Ex prædictis quoque descendit, quod licet fama † plenam regulariter probationem non faciat, vt ex text. *in l.* 3. §. *eiusdem quoque, & ibi* Glos. *verb. confirmat, D. de testib. in cap. si testis,* §. *sæpè etiam,* 4. *quæst.* 3. & Glos. *ibid. verb. Fama,* multisque Doctoribus tradit plenè Ioseph. Mascard. *de probation. tom.* 2. *conclus.* 753. *à num.* 1. *cum seqq.* In antiquis † tamen hominum memoriam excedentibus, plenam inducere probationem testatus

42 est Innocent. *in cap. veniens,* 1. *de testib.* quem sequuti sunt Marsil. *in l. de minore,* §. *Plurimum, numero* 60. & 61. *D. de quæstion. & in rubr. C. de probationib. num.* 194. Deci. *in cap.* 1. *num.* 46. *de appellation.* Ludouic. Roman. *in d. l. Si verò,* §. *de viro num.* 78. *vers. sepimo defertur, D. solut. matrim.* & Ioseph. Mascard. (adductis aliis, *dict. loco, num.* 7. Quemadmodum licet scriptura priuata regulariter fidem non faciat, *l. nuda ratio,* 26. *D. de donation. l. instrumenta,* 5. *l. rationes* 6. & *l. exemplo,* 7. *C. de probation.* plenissimè, vt alios omittam) Nicol. Gen. *descript. priuat. lib.* 1. *quæst.* 4. *per tot.* Multum vero antiqua suspitionis vitio carens, à vetustate vires probationem, & credentiam recipit, iuxta notata, per Glos. *in c. inter dilectos, verb. magis, & ibi DD. de fide instr.* Adrian. Negusant. *respons. siue disputat.* 368. *n.* 32.

Atque vetustate, vt sanguine, † imò vt meritis nobilitatem acquiri, Imperatorum *Valent.* 43
& *Valen.* verbo probant, *in l. prouidendum,* 7. *C. de postul.* dicentium, *Prouidendum est, ne ij quos in foro, aut meritum nobilissimos fecerit, aut vetustas: in vna parte consistant,* Dioclet. & Maxim. *in l.* 1. *C. de iure aureor. anul.* & Iustinian. *in auth. De hæred. &* Falcid. §. *Sancimus igitur, ad fin. coll.* 1. dum ait: *Si fortè personarum natura, aut qualitas, aut ætas, &c.* Per quem textum inter personas egregias Senem numerauit Accurs. *in l. ad personas,* 15. *glos.* 1. eius dispositione contineri affirmans, vt ad senis domum pro iureiurando recipiendo mittere iudex debeat, à Doctoribus ibi communiter approbatus, quos ordine recenset Farinac. *de testib. quæstion.* 77. *num.* 227. Imò nullo modo testimonium ferre † senes cogi respondit Scæuol. *in l. inuiti,* 8. *D. de testib. Inuiti* (inquit) *testimonium dicere non coguntur senes.* Qua de re Farinac. *d. tractat. de testib. quæst.* 78. *num.* 59. & *seqq.* Cum præcedentibus numeris duobus contrariam generalem constituat legem *omnes ad testificandum compelli, expresse non priuilegiatos.* Ex eaque natalium meritorumvè nobilitate, ad eam quæ ex vetustate descendit (à *Cardin. Paleoto* propositam, *de bono senectutis, part.* 3. *pag. mihi* 314. deducit Gasp. Bacz. *de inop. debit. cap.* 7. *numero* 9. Senem pro debito ciuili creditori addici non posse, quemadmodum, nec nobilis potest.

Senum quoque testimonium † iuniorum 44
præferri tradit *Accurs.* (per textum ibidem) *in l.* 3. *verb. nouum, ad fin. D. de reb. credit.* vbi sic notat Ias. *lectur.* 1. *num.* 2. *lectur.* 2. *n.* 35. & *communiter Doctores.* Suadentque *text. in cap.* 1. & *cap.* 3. 35. *quæst.* 6. Alia in id iura adducit Roman. *in d. l. si verò,* §. *de viro, fallent.* 53. *num.* 86. *vers. tertio probatur, & n.* 87. *vers. septimo defertur.* Bartholom. Cæpol. *dict. verb. Bartholomæus, num.* 7. *vers. Decimo-septimo,* Alban. *cons.* 790. *num.* 3. Hieronym. de Mant. *in tractat. de finib. Regund. cap.* 54. *num.* 10. Nell. à sanct. Gemin. *in tractat. de testib. num.* 101. Seraphin. *de priuil. iuram. priuileg.* 4. *n.* 88. Mar. Giurb. *in consuetud. senat. Mesan. cap.* 2. *glos.* 14. *num.* 5. Guill. Rouill. *de institit. & iniust. dict. cap.* 14. *de sene sine religione, num.* 4. Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. S. conclus.* 102. *num.* 2. Anton. Gabr. *commun. conclus. lib.* 1. *tit. de testib. conclus.* 4. *numero* 68. Multum enim fidei grandior ætas addit, iuxta illud Daniel. *capit.* 12. *Credidit eis multitudo, quasi senibus.* Maior 45
namque in eis constantia † præsumitur *Callistrati* responso, *in l. Ex libero,* 15. *D. de quæstionib.* & tradit Cæpol. *repetito loco, nu.* 16. *vers. Quadragesimo tertio.* Interior deuotio, † 46
fetuor spiritus, & fides, vt Alexand. 3. *in cap.* 1. *de renunc.* ostendunt verba: *Maximè, quia in te vigor deuotionis, & fidei, etiam corpore senescente non deficit: sed vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit.* Languescunt .n. cum corpore vitia; ad virtutem expeditiore animo remanēte vt *epist.* 26. *Sene,* eleganter ait: *Inter decrepitos*

me

UAB Biblioteca de Ciències Socials

me numera, & extrema tangentes. Gratias tam mihi apud te ago. Non sentio in animo ætatis iniuriam, cum sentiam in copore tantum vitia: & vitiorum ministeria senuerunt. Viget animus, & gaudet non multum sibi esse cum corpore: magnam partem oneris sui deposuit. Exultat, & mihi facit controuersiam de senectute. Hunc ait esse florem suum. Credamus illi, bono suo vtatur. Aliaque prosequitur similia. Maior
47 etiam æternæ salutis † solicitudo, vt enim D. Bernard. *sermon. 6. de Aduent.* inquit: *Animabus hoc tempus est, non corporibus assignatum.* Et notant Decian. *cons. 8. numero 14. volum. 2.* & Mar. Giurb. *in consuetud. Senat. Mesan. dict. cap. 2. glos. 14. numero 6.* Quorum veluti auribus illa crebro *Hieronymi epist. 65. ad Pammach. & Ocean.* resonare vox debet: *Errauimus iuuenes: emendemur Senes.* Cuius etiam fit
48 mentio, *in cap. Secunda, 72. de pœnit. distinct. 1.* Et maior quam in iuuenibus † temperantia, ex *Philosoph. Ethicor. 2.* probantque *text. in l. Clarum, 4.* (illis verbis: *Ne vel sua intemperantia, vel iuuenili calore, &c.* & in *l. fin §. filiis autem* (in illis: *Melius enim est coactare iuueniles calores*) *C. de bon. quæ liber.*

49 Quibus, aliisque rationibus, senum iuramento † de illicitè quæsitis standum; Mesanensi statuto cautum, *Mar. Giurb.* testatur *citato loco, à num.* præcipuè 4. *vers. Censuerunt Mesanenses.*

Inde quod ad accusandum pluribus con-
50 currentibus, † potiorem existere senem, *Vlpian.* docet, *in l. si plures*; 16. *D. de accusat.* hanc ætatis qualitatem, inter præcipuas ad accusatoris electionem à iudice faciendam, assignans. Non enim animi volubilitate, maleuolentia, intemperantia, incontinentiavè à senibus id
51 effectum, ex superioribus, videtur; cum & ab incontinentiæ † suspitione alienos esse probet *text. in c. Cùm in iuuentute, 15. de præsumpt. & ibi* Glos. *verb. Ad senilem, in cap. fraternitatis, 7. distinct. 34. & in cap. 1. 12. quæst. 11.* Cæpol. *dict. tract. & verbo, numero 14. vers. Trigesimo septimo, & numero 15.* Roman. in *dict. l. si vero, §. de viro, numero 78. vers. quinto principaliter defertur,* Andr. Alciat. *de præsumption. regul. 1. præsumption. 53. n. 1.*

52 Neque in ipsis solum senibus maior inest pietas; sed & in ipsos. Potius enim seni, † quam iuueni succurrendum, eleemosynæque distributionem faciendam, *text. in cap. Considerandæ, 17. in ord. distinct. 86.* sic ostendit: *Considerandæ est etiam in largiendo ætas, atque debilitas: nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales: vt Senibus plus largiaris, qui sibi labore iam nequeunt victum quærere.* Et tradunt, cum aliis Petr. Surd *de aliment. titul. 1. quæst. 93. num. 27.* Alexand. Raudens. *decis. Pisan. 40. numero 381.* Mar. Giurb. *in consuetud. senat. Mesan. glos. 14. c. 2. nu. 5. vers. quare eleemosyna.*

Omnia præterea infirmorum priuilegia †
53 senibus competere, firmarunt generaliter Iacob. Menoch. *de arbitrar. lib. secundo, casu 60. num. 11. & seqq.* Hoxed. *de incompatibil. benefic. part. 1. cap. 17. numero 17. in fin.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 4. cap. 805. numero 11. & seqq.* Andr. Alciat. *de præsumption. regul. 1. præsumpt. 53. numero 2.* Quippè quos non in infirmorum tantum numero; sed etiam in mortis articulo † constitutos leges, earumque 54
auctoritate Doctores prædicent. Cùm enim Paulus *in l. 3. D. de donation. caus. mort.* dixisset: *mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa; sed periculi etiam propinquæ mortis, vel ab hoste, vel à prædonibus, &c.* Vlpianus *in l. 5. eiusdem tituli* addit: *Aut ætate confectus.* Repetitque *in leg. sequenti* Paulus idem: *Hæc enim omnia instans periculum demonstrant.* Per quas proximè dictam assertionem adstruunt Sylvest. *in summ. verb. mors, numero 4.* Angel. *ibid. numero 6.* Sà, *verb. mortis articulus, & in eius annot.* Andr. Victorel. Ideò statutum † de infirmis loquens, in seni- 55
bus quoque procedere, profitentur, cum relatis *suprà, n.* Abb. 5. Andr. Alciat. *dict. regul. 53. nu. 2.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 805. numero 9.* & Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. S. conclus. 103. num. 5.* cum eodem tamen (quod iam retulimus) ætatis discrimine, & contentione. Alij enim septuaginta, alij octuaginta ad id requirunt annos.

Sic licet seni, vt infirmo, coadiutor † dari 56
possit, dispositione *text. in dict. cap. vnic. de cleric. agrot. lib. 6.* & dicunt Mandos. *regul. 11.* Cancellar. *quæst. 15. num. 2.* Gonzal. *ad regul. 8. glos. 5. §. 9. numero 19. vsque ad 23.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 805. numero 29.* Si tamen sola ætatis existat ratio, septuaginta ad id annos desiderandi, iudicauit *Rota* teste Caputaq. *decis. 311. num. 1. part. 1.* Gonzal. *vbi proximè, num. 86.* Paris. *de resign. benefic. lib. 5. quæst. 6. num. 8.* Rodoan. *de simon. ment. part. 3. capit. 8. numero 11.*

Hosque septuagenarios diuinis Officiis non 57
interesse tes: † si modo interesse solebant, quotidianas distributiones lucrari assueuerant Prob. *ad* Monach. *in dict. cap. vnic. de cleric. non resid. lib. 6.* Azor. *instit. moral. lib. 7. cap. 7. quæst. 12.* & ita censuisse *S. T. Concilij Congregationem,* affirmat Monet. *de distribution. quotidian. part. 2. quæstion. 7. num. 15. & 16.*

Senectutem præterea, infirmitatis instar, à 58
à longo itinere conficiendo, † proque absolutione petenda, vbi à Pontifice Summo obtinenda est, excusare, Ecclesiæ Summi Præsules decidunt Clemens Tertius, & Gregor. *non.* Ille, in *dict. cap. Ea noscitur, 13. & in cap. Quod de his, 26.* Hic, *in cap. Quamuis, 58. de sentent. excommunic.* D. Antonin. *in tract. de excommunic. cap. 1. numero 43.* Sayr. *de censur. lib. 3. cap. 28. num. 25.* Cardin. Franc. Tolet. *in summ. lib. 5. cap. 8. numero 2. vers. Quarto ista,* Carol. de Graf. *de effectib. clericat. effect. 9. num. 160.* August. Barbos. *in cap. si quis suadente, 17. qu. 4. n. 93.*

Nec pro debito ciuili † in carcerem detrudi 59
senem posse multis placuit. *Ancharrano consil. 336. incip. Præmitto, num. 2.* Nicol. Intrigliol. *cons. 18. num. 1. part. 1.* Carol. de Graf. *in tract. de except. in prælud. num. 177. & 178.* Carpan. *super statut.* Mediol. *part. 1. cap. 243. n. 6.* quorum sententiam probat (veriorem & æquiorem dicens, passimque à carcerum visitatoribus obseruari) Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 328. c. 506. n. 20. & seqq. & c. 805. n. 2. & seqq.* Gasp. Baëz. *de inop. debit. qu. 7. numero tertio.* Displicuit Osascho (post longam disputationem) *decis. Pedemont. 124.* Nattæ, *cons. 319. numero secundo & tertio.* & communiter Do-

ctoribus, notante eodem *Gratiano, dicto capit.* 328. *numero* 8. & 9. Quibus hodierna praxis assentitur. Mitius licet in hoc quoque casu cum sene agendum, solumque in Prætoris domo arrestandum, idemmet Osasc. *numero* 4. dicat, referátque decisum, cui adhæret Becci. *cons.* 10. *n.* 8.

Posterioris huius sententiæ assertores moti, quòd *non specificè id senibus iure concessum reperiatur.* Prioris, ex *senum ad mulieres comparatione.* † Quam facit Iaſ. *in l. Ad personas egregias, numero* 9. & 10. post Glos. *ibi, verb. Egregias, D. de iure iur.* Tiraquell. *de iure primogen. in præfation. numero* 109. Osasc. *dict. decision.* 123. *n.* 1. & *seq.* Stephan. Gratian. *dict. capit.* 328. *numero* 15. Et quos ipsi non adducunt, *text. in capit. ea noscitur*, 13. & *capit. Quamuis*, 58. *ibidemque* Glos. *verb. Fragilitate sexus, de sentent. excommunicat.* Mulieres autem, † pro debito, causavè ciuili, in publicum trahi, carceremvè duci, grauissimarum pœnarum communicatione *Constant.* vetat, in *leg.* 1. *C. de offic. diuersor. iudic.* & Iustinian. *in authent. Hodiè nouo iure, C. de custod. reor. & in authent. vt nulli iudic.* §. *necessarium, coll.* 9. Quæ à superuacua, propéque infinita Doctorum allegatione, pet Farinac. *quæst.* 27. *numero* 41. facta excusant. Apud nos præsertim, stantibus regiis *legibus* 62. *Taur. & l.* 10. *titul.* 3. *lib.* 5. *noua Reg. collection.* ab hoc solum fauore eas eximentes, quæ notoriè malè corpore vtantur suo.

Ex qua pariter æquiparatione, nec pro fiscali debito † in carcerem detrudi senem posse, cum nec fœmina possit, tradunt Peregrin. *de iure fisc. lib.* 6. *titul.* 7. *numero* 9. Iafred. *decision.* 393. Stephan. Gratian. *disceptation forens. tom.* 3. *capit.* 506. *numero* 3. & cum multis Farinac. *dict. quæstion.* 27. *numero* 43. ex generalitateque *dict. leg.* 62. Taur. *legis* 8. & 10. *titul.* 3. *libro* 3. *noua reg. collection.* deducitur, & ita (aduersus *Menochium consil.* 916. *lib.* 10.) defendit Gratian. *dict. capit.* 506. *per tot.* eiusdemque voti existit Baëz. *de inope debit. dict. capit.* 7. *per tot.*

Imò, fauori huic † renuntiare non posse senes, & in casibus in quibus propter dignitatem, ætatem, vel sexum prohibita carceratio est; nullius momenti eius priuilegij renuntiationem esse, affirmant Bald. *in l.* 1. *numero* 8. *Cod. qui bon. ceder. poss.* Petr. Dueñ. *regul.* 312. *numero* 2. Affin. *de execut.* §. 2. *capit.* 7. *numero* 13. & cum eis Gratian. *dict. capit.* 318. *numero* 13. & *capit.* 506. *numero* 17. Cui satis opitulatur assertioni alia proposita à *nobis de priuileg. pauper. part.* 1. *in specialib. post quæst. fin. numer.* 5. Priuilegium miserationis causa datum, renuntiatione non tolli, probans.

Prædictam quoque opinionem, *ne pro ciuili debito in carcerem trahi senex queat*, ex puerorum, † & senum comparatione (quam suprà iam formauimus) tuentur Carol. *de* Gras. *in tract. de exception. ad form. Statut. exclud. omnes except. in prælud. numero* 114. Amend. *in addition. ad* Vincent. *de* Franch. *decis.* 199. *numero septimo* Sed vel in Camera, in Palatio, aut ciuitate carceris loco detinendos, & sic pluries per M. C. V. fuisse decisum asserit Thor. *in compend. decis. verb. Senex septuagenarius.* Pueros autem pro debitis in carcerem non mittendos, aduertit. Bald. *in dict. dict. leg.* 1. *numero decimo Cod. qui bon. cedere poss.*

Sed si à comparatione robur acceptura est; nulla quam à senibus ad infirmos comparatio potior (quæstionis huius initio latè comprobata) quos † in carcerem pro debito trudi, aut etiam pro crimine in eo contineri non debere, *quæstion.* 3. *numero* 252. notauimus, & aduertit Grammatic. *consil.* 55. *numero* 9. & *seqq.* quem sequitur Farinac. *dict. quæstion.* 27. *numero* 87. Eaque ratione id probat iudicium Sebastian. *de Medic. de casib. fortuit.* 2. *part. quæst.* 6. *numero decimo-quarto*, eoque relato, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *c.* 805. *num.* 14.

Vndè à fortiori nec torqueri † senem posse descendit, & ex *Vlpiani* responso, *in leg. si quis graui*, 3. §. *Ignoscitur, D. ad S. C. Syllanian.* deducunt Doctores. Quorum id cumulum constituxere Andr. Tiraquel. *de pœn. temper. casu* 8. *num.* 1. & *seq.* Gomez. *variar. resolut. tom.* 3. *cap.* 13. *numero* 13. *vers. Item reperitur prohibitus senex*, Iul. Clar. *in pract.* §. *fin. quæst.* 64. *vers. non etiam debet iudex*, Petr. Plac. *in epit. delictor. cap.* 32. *num.* 16. Osasc. *decis. Pedemont.* 123. *num.* 2. Bertazol. *inter consil. crimin. Dinersor. cons.* 102. *per tot. volum.* 1. & *cons.* 70. *num.* 31. & 40. *volum.* 2. copiosè Prosp. Farinac. *prax crimin. tom.* 1. *tit.* 5. *quæst.* 41. *num.* 24. Sebastian. Guaz. *de defens. reor. defens.* 30. *cap. cap.* 12. *numero primo.* Adeò verum esse profess. us, † vt de facto tortus senex, & in tortura confessus, etiam ratificata confessione, sibi non præiudicet. Communemque Doctorum sententiam dicit Farinac. *dict. nu.* 24. *ad fin.* assentiunturque Bertazol. *dict. cons.* 102. *num.* 6. Osasc. *dict. decis.* 123. *numero* 2. Stephan. Gratian. *dict. cap* 805. *nu.* 38. Baiard. *ad Clar. dict. quæst.* 64. *numero* 71. etsi de obtentione dubitet in praxi.

Decrepitam vero ætatem, † vt sit huic immunitati locus, plerique desiderant ex relatis, & cum multis Farin. *dict. quæst.* 41. *numero* 25. & Guaz. *dict. cap.* 12. *num.* 2. Nisi complexionis debilitas ætatis præuenerit annos: tunc enim etiam non decrepitus hanc obtinebit exemptionem, *Casonis* sententia, *in tractat. de torment. capit.* 10. *rubric. quæ personæ torqueri possint, & quæ non? numero* 12. & Ioseph. Ludouic *decision. Lucens.* 13. *numero* 53. & *seqq.* ad iudicis arbitrium eo in casu recurrentes, cum Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 59. *numero* 27. & 28. Quo locum torturæ esse iudicante, ad ætatis nihilominus mensuram, & imbecillitatis infligendam; est communis sine hæsitatione conclusio, commendata, à Griland. *in tractat. de quæstionib. capit.* 6. *numero* 8. *ad med. vers. Extra igitur illum casum, & numero* 9. *in princip.* Gomez *dict. cap.* 13. *numero* 3. *vers. Adde tamen quod leniter, & num.* 4. *vers. Ego tamen in hoc articulo, &* Farinac. *vbi proximè.*

Quòd si torturæ causa, iusvè locum faciat, ad eamque senex cum iuniore † concurrat, à iuniore inchoandam Paulus docet, in *l. Vnius*, 8. *D. de quæstion. Vnius facinoris* ait) *plurimi rei ita audiendi sunt, vt ab eo primum incipiatur.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

incipiatur, qui timidior est., vel teneræ ætatis videtur. Aduertitque Roman. *in l. Si vero, §. De viro, D. solut. matrim. fall. 53. num. 86. vers. Secundo probatur.* Maiorem namque insenibus constantiam, quam in iuuenibus præsumi superius iam diximus.

70 Nec solum in tortura, sed in custodia † quoque (vbi capturæ ius locum facit) modum adhibendum, notat *Caccialup. de debitor. suspect. & fugit. quæst. 5. num. 6.* Non enim ita exactam in sene custodiam, quemadmodum in iuuene desiderat *lex fin. C. de custod. reor.* Cessat enim in sene fugæ suspitio, quæ exactæ custodiæ acerbitatem remittit, vt ex *text. in l. Si vt certo, 5. §. Custodiam, D. commod.* tradit Roman. *citato loco, numero 78. versic. Quinto principaliter defertur.* Principique de carcerati ætate nuntiandum, qui pietate fortè motus senem eximat à carceribus, aduertit Gratian. *dict. disceptation. 805. numero 5. & seqq.* per *leg. In metallum, 22. D. de pœn. & l. Iudices, 10. C. de Episc aud.*

Quod autem in Senum ætate discernenda
71 arbitrium Iudicibus datum est: in decrepito, † ac septuagenario sublatum esse dicunt Abb. *in cap. Quoniam frequenter, vt lite non contestat. num. 18. vers. Ego puto,* Marian. *num. 9. declar. 2. vers. Dominus meus hic, dicit,* Menoch. *dict. casu 59. num. 4. vers. Secunda opinio,* Farinac. *de testib. quæst. 76. num. 84.* Huiusque ætatis, nec leuiter quidem posse torqueri, ferulæ, aut cuilibet alij minimo tormenti generi, Iudicis tunc arbitrio omnino explosо, subiici, asserunt Bertaz. *dict. cons. 102. num. 4. & 5. & in eius addition.* Claud. Bertaz. *lit. B.* Farin. *dict. quæst. 41. num. 29. ad fin.* Sebast. Guaz. *de defens. reor. dict. defens. 30. num. 3.* Borgnin. Caualc. *decis.* Fauiz. *34. num. 8. part. 5.* Pett Plaz. *in epit. delict. cap. 32. num. 10.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 805. num. 36. & seqq.* Mar. Giurb. *in consuet. Senat. Mesan. dict. cap. 2. glos. 14. num. 12.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. dict. lit. S. conclus. 103. num. 4.* Adrian. Negus. *in sylu. responsor. quæst. 323. num. 37.*

72 Sic à ieiunij † obligatione sunt qui sexagenarium excusent, septuagenarium autem omnes, vt videre est apud Armil. *verb. Ieiunium, num. 3.* Azor. *instit. moral. lib. 7. cap. 28. quæst. 4. par. 1.* Villalob. *1. part. summ. tract. 23. difficult. 4.* Nauar. Medin. Pedraz. Valent. Graf. Rodr. Lopez. Les. multosque alios à *Ioanne Sanchez* adductos, *in summ. quæst. 54. num. 8.* Thom. Sanchez *de matrimon. lib. 7. disput. 32. num. 17.* Ioan. Hieron. *in Diuersor. iuris canon. rubr. 7. capite 6. numero 151.*

73 Imò neque validum sexagenarium † ad ieiunij obseruantiam teneri, *Ioan. Sanch. dict. loco* profitetur. Cum nullus in ea tam valeat ætate; quem minimus etiam dolor non prosternat, casus frangat; deficiente iam iam, in mortemque ruente. Cui falsam valetudo confidentiam præstat, *Sidonis Apollinar. ad Vectionem, lib. 4. epist. 13.* testimonio, sic amico seni, sed corpore vegeto, & sano scribentis: *Nec multum fidat ambiguis, nec nimis nimiæ credat incolumitati.* Probatque etiam eleganter *Galeni* authoritate P. Thom. Sanch. *dict. disput. 32. n. 17. vers. Et licet.*

Attigisseque ad id sexagesimum annum † 74
sufficere obseruat idem Ioan. Sanchez. *dict. quæst. 54. num. 10.* relatis Ioan. *de la Cruz præcept. 3. art. 4.* Medin. *in codic. de ieiun. quæst. De his qui ad Ecclesia ieiunia tenentur. fol. 142.* Ledesm. *2. part. summ. tract. 27. fol. 638.* authoritate legis *Quæ ætate, 5. D. de testam.* Glos. *in l. 3. §. minorem, verb. momentum, circa fin. D. de minor. & ibid.* Bart. *num. 3.* Alben. *in prin.* Bald. *in fin.* Flamin. Pari. *de resig. benefic. lib. 12. quæst. 8. à numero 19. vsque ad 26.* probantium, tempus incœptum, pro completo in fauorabilibus reputari. Quibus accedunt à *Nobis* quoque adducta in *Axiomat. & locis commun. iur. lit. D. nnm. 93.*

Quam etsi ætatem ad ieiunij excusatio- 75
nem, tam in masculo, † quam in fœmina requirat idem ipse Ioan. Sanchez *dict. loco, num. 11.* & P. Thom. Sanch. *dict. lib. 7. disput. 32. num. 17.* præcipuè *vers. Sed superest*: non tamen damnandam sententiam putant, quinquagenariam ab huiusmodi ieiunij obligatione eximentem, tanquam debilioris complexionis, senescentemque citius. In praxi licet tu- tam non esse aduertant, tametsi speculatiuè probabilem dicant.

Septuagenariam quoque tutorem filio non 76
petentem † non ideò eius successione priuari firmare conatur (ex *l. 1. C. qui ætat. lib. 10.* & §. *Item maior, institut. de excusat. tutor.*) Stephan. Gratian. *disceptation. forens. dict. cap. 805. numero 23. & 24.* etsi tutum non esse de rigore iuris, fateatur *numero 25.* Neque enim relata id iura probant, & tradita à *Nobis* repugnant, *de priuileg. pauper. 2. part quæstione 60. numero 9. cum seqq.*

Tandem (vt manifestum superiora reddunt) 77
à communibus regulis iuris † recedere senectus facit, & notant, plenèque deducunt Orian. *in l. 1. num. 132. D. de offic. eius,* Barthol. Cæpol. *dict. verb.* Bartholomæus, *per tot.* Grat. *consil. 98. numero 2. lib. 1.* Neuizan. *cons. 51. numero 15.* hisque relatis, Flamin. Paris. *de resign. benefic. lib. 5. quæst. 6. numero 4.* Neque statuti dispositione † comprehenduntur senes, teste Alder. Mascard. *de gener. statut. interpret. conclus. 5. numero 140.* & Mario Giurb. *in consuetud. Senat. Mesan. dict. capite. 2. glos. 14. numero 1. part. 1.*

Alia in senectutis fauorem (etsi non attingentia iura) à Cardin. Gabriel. Paleot. *de bono senectutis,* Ioan. *de Monteleon de senect. primil.* (quem ipse *Paleot.* videndum allegat, *3. part. pagin mihi 320.* à me vsque adhuc non repertum (& à *Casane. in catalog. glor. mund. part. 11. consider. 17.* repetere licebit.

* * *

VTRVM PRODIGVS, aut auarus miserabilis sit persona? Fori electione, aut aliis quibusque priuilegiis vtatur?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars quoad prodigum proponitur & sustinetur*, & num. seqq.
Prodigus furioso comparatur, ibid.
2 *Furiosus miserabilis est.*
3 *Prodigus & pupillus æquiparantur, valetque de vno ad alium argumentum.*
4 *Pupilli, & pupillis similes, qui alterius arbitrio reguntur, miseri sunt.*
5 *Vtrum vt prodigus miserabilis persona dicatur, forique priuilegio gaudeat, bonorum interdictionem factam esse, curatoremque datum requiratur?* & num seq.
6 *Sententia prodigum, turpem, miserumvè non facit; sed causa.*
7 *Praui mores an priuilegium tollant?* remissiuè.
Turpitudinem suam allegans, & quando audiatur? ibid. remis.
8 *Prodigalitas, & anaritia æque ad rei familiaris perditionem deducunt.*
9 *Auarus, an & quando ab administratione debeat remoueri? forivè priuilegio vtatur?* & num. seq.
11 *Prodigo an restitutio ex minorum edicto competat?*
12 *Prodigus, & pupillus ciuiliter, in debitum & si naturaliter debitum solutum, repetunt.*
13 *Pupillus indebitum ciuiliter, naturaliter verò debitum, absque tutoris authoritate soluens, ad illud petendum restituitur.*
14 *Prodigus ciuiliter indebitum soluens, absque restitutione repetitionem consequitur ipso iure.*
15 *Pupillus naturaliter sine tutoris auctoritate obligatur.*
16 *Furiosus, vel prodigus, nec naturaliter quidem.*
17 *Naturaliter tantum debitum soluentes, regulariter nullomodo repetunt.*
18 *Indebitum per errorem solutum, repetitur.*
19 *Pupillo, furioso, vel prodigo per errorem indebite solutum, si consumptum sit, non repetitur, neque minori pro solutione his personis facta conceditur restitutio.*
20 *Aliter si pecunia, vel res in quam sit conversa extet.*
21 *Prodigi, furiosi, pupillivè contractus an iuramento firmentur?*
22 *Res à prodigo bonis interdicto, etiam cum iuramento distracta, impræscriptibiles sunt.*
23 *Et quid si prodigalitas notoria non sit? neque super ea plenè cognitum?*
Qui contra iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere, ibid. dict. numero 22.
Emens ab eo quem scit prodigaliter pretium consumpturum, non vsucapit, ibi.
24 *Ad pupilli similitudinem acquirere prodigus potest: in sui præiuditium obligari non potest.*
25 *A delicto, eiusque pœna, an & quando prodigalitas excusset?* & numero seq.
27 *Multa in pupillorum, & furiosorum fauorem referuntur, quæ prodigis conueniant*, remis.

QVÆSTIO XIX.

QVæstio hæc non modò infrequens, sed nusquam fortè in foro agitata. Vel quod nullus iam prodigus: vel quòd auarus beneficium aliquod consequi desperet: vtriusquevè propriæ turpitudinis detegendæ pudore. A prolixo ideò sermone (quem argumentorum apparatus poscebat; materiæ vero in frequentia damnat; à prauis maribus, quorum vindices leges, non fautrices existunt, à turpitudine propria, cuius allegationem non admittunt, aliisque petita) abstinentes: veritatem assequi conabimur. Et quia (vt *de finib. bonor. & malor. lib. 3.* Cicero ait:) *Quæ perspicua sunt, longa esse non debent.* Et miserabilem prodigum esse, & fori priuilegio gaudere, † eius 1
cum furioso æquiparatio firmat, quam faciunt Vlpian. *in l. His*, § 2. §. *Diuus Pius*, præsertim *in fin. D. de tutorib. & curatorib. datis ab his*, Pomponius, *in l. Furiosi*, 41. *D. de regul. iur.* Imperator Anton. *in l. 1.* (*& titulus ipse*) *C. de curatore furiosi, vel prodigi*, & prosequuntur Federic. *de Sen. consil. 31.* (*incip. Minor 25. annis*) *vers. Præterea alia ratione*, Cardin Tusch. *practicar. conclus. lit. P. conclus. 868. numero 6.* & Iodoch. Damhouder. *de pupil. patr. cap. 9. num. 13.*

Furiosum autem, † miserabilem personam 2
esse, *legisque nostræ vnicæ, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* contineri (cùm adeò graui infirmitate prematur, suisque rebus superesse non possit) haud quisquam negabit.

Pupilli † similiter cum prodigo comparatio 3
eandem confirmat assertionem. Cuius idem quoque *Vlpian.* est author, *in l. Certi conditio, 9. §. Idem quari potest, vers. Sed si ei, D. de reb. credit. si cert.* his verbis: *Sed si ei numeranero, cui postea bonis interdictum est; mox ab eo stipuler, puto pupillo comparandum.* Sic pariter *text. cum Glos. 1. in l. Is cui bonis, 6. D. de verbor. obligation.* & tradit Nicol. Euerard. *in Topic. legal. loco A minorib. ad furios. numero 1. & seqq.* vbi argumentum de minore ad prodigum valere, omniaque beneficia, & priuilegia minoribus concessa, prodigis, ac furiosis competere probat, estque ad id *text.* (& ibi *Bald.* nominatim aduertit) *in l. 2. C. de curatorib. furios.* qua de re, aliqua nos inferius.

Pupillos † verò, pupillisque similes *legis nostræ vnicæ* constitutioni, forique priuilegio dedisse causam, miserabiliumque numero contineri; eius in rubro & nigro verba indicant.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cant. Idque omnibus aliis, qui alterius arbitrio reguntur, quia ſuo non valent; commune eſſe; iam *ſupr. quæſt. 5. num. 5.* prænotamus, & in ſpecie noſtra aduertunt Ioan. Mar. Nouar, *in praxi election. & variat. for. ſect. 1. quæſt. 25. per tot.* & Franciſc. Carraſc. *de caſib. Cur. num. 25. & ſeqq.*

5 Bonorum autem interdictionem factam, † deque ea prius conſtare vt fori priuilegio ſit locus (iuxta quem ſaltem, *de priuileg. pauper. quæſt. 5. numero 16.* modum diximus) neceſſum eſſe videtur, licet curatorem datum non requiratur, ſententia *Gloſſæ in dict. l. 1. verb. Solent, C. de curator. furioſ* communique Doctorum, de qua teſtatur Rebuf. *de ſentent. prouiſ. art. 3. gloſ. 4. n. 4.* Tam etſi Regium ius noſtrum interdictionem proclama, & curatorem datum videatur requirere, in *l. 5. titul. 11. part. 5.* notante ſic Gomez. *2. tom. variar. capit. de reſtitut. minor. numero 31.* & Ioan. Gutier. *de iuram. confirmat. 1. part. cap. 32. numero 1. & 2.* Veriorque & receptior opinio (ſequuta *Gloſſam in dict. l. Is cui bonis, 6. D. de verbor. oblig.*) ante bonorum interdictionem, curatoremque datum, etiam notoriè prodigum contrahere, ac reliquos gerere actus poſſe affirmat, traditque Gutier. plene *dict. loco, num. 3.*

Quare ante interdictionem prædictam, † 6 curatorisque dationem, legis noſtræ, forique priuilegio vti prodigum non debere (cum nec curatore regatur, nec minori exiſtat ſimilis,) videbatur dicendum Re tamen vera, & miſerabilem hunc, & fori priuilegio vti poſſe, rationi & iuri conuenit, non ſolum ex relata contraria opinione (quam multi quoque magis communem dicunt, numerati à Gutier. *dict. cap. 32. numero 3. verſ. Contrariam tamen*;) ſed quia prodigus ante bonorum interdictionem, curatoremque datum, miſerabilis eſt. Non enim ſententia illum miſerabilem reddit; ſed miſerum eſſe declarat, ex ratione *text. in l. Adeò, 7. §. Videtur, D. de acquir. rer. domin. in l. Hæredes palam, 21. §. Si quid poſt factum, D. de teſtam.* adductorumque à Nobis *in Axiomatib. & locis commun. iur. lit. D. n. 37.* Nec pariter ſententia prodigum, aut miſerum facit; ſed cauſa, vt Marcel. ait, *in l. Ictus fuſtium, 22. D. de his qui not. infam.* & Senec. de moribus. *Non damnatio, ſed cauſa hominem turpem facit.* Neque quòd iudicis interdictio inualidos prodigi contractus reddat, Conſultorum, *in dict. l. Is cui bonis*, aliisque citatis: ante interdictionem. curatoremque datum, inhærentem prodigo miſeram conditionem, aut tollunt; aut ſubleuandam negant. Ineſt enim & ante interdictionem, curatoremvè datum miſerationis cauſa iudicij imbecillitas, alieni arbitrij, & regiminis, ad minoris inſtar, neceſſitas, furioſique ſimilitudo, huic etiam ſola beneficio locum facere potens.

7 Neque huic reſolutioni argumenta ſuperius inſinuata † nocent, Quorum primo, dicta à *Nobis 1. part. de priuileg. pauper. quæſt. num. & ſeqq.* abundè ſatisfaciunt. Secundo verò, *in Axiomatib. noſtris, lit. T. num. 65. verſ. Limita, 67. & 69.* notata, poſitæ in initio regulæ, *Turpitudinem propriam allegantem, audiendum non eſſe* præſtantia intellectum, prodigo conuenientia. Præter quam quod, non tam de actu à prodigo geſto confirmando, vel infirmando; quàm de miſerabili iudicando, miſerabiliumque priuilegiis digno agimus; ne alia diſpungendo parum vtilia, longior ſermo protrahatur.

Eandem auari † miſeræ conditionis ſimili- 8
tudo conſtitutionem poſtulabat. Etſi enim contraria prodigo: æquale vtriuſque (ni auari deterius ſit) animi vitium, quod miſeros reddit vtroſque; vt in prodigo ſuperiora, in auaro; *q. 2. num. 14.* dicta monſtrant, quodque ad rei familiaris pariter deducit perditionem, *Salomone Prouerbior. cap. 29.* dicente: *Rex iuſtus erigit terram: vir auarus deſtruet eam.* Quid enim differt, expendendo perdere; aut non expendendo, perditionem pati? Ab adminiſtratione ideò † auarum remouendum, pri- 9
mus dixit Bald. *in l. fin. num. 18. C. de ſent. paſſis*, quem extollunt, ſequunturque Boer. *deciſ. 61. num. 14.* Segur. *in l. Imperator, num. 117. D. ad S.C. Trebell* Gomez Arias *in l. 4. Taur. num. 50.* Molin. *de Hiſpanor. primogen. libro 1. capite 16. numero 13. &* Ari. Pinel. *in l. 1. part. 2. numero 38. C. de bon. matern.*

Quod tamen ad auarum, alienarum rerum, 10
† vel quæ ad alios neceſſario peruentura ſunt, ad eaque ius habent, adminiſtratorem referunt, nec tam auari ipſius; quam illorum contemplatione id proferunt. Bonorum namque ſimpliciter ſuorum adminiſtratio auaro interdici non ſolet, neque vt prodigo dari curator, ne magis quam inuidis, ſuperbis, aut huiuſcemodi miſeris priuilegia tribui miſerorum, vt *dict. quæſt. 2.* aduertimus, & *ſequenti præſertim num. 12. & ſeq.* repetimus. Quæ nos à prolixiori excuſant indagine. *Nec enim* (vt Ciceronis verbis *de finib. bonor. & malor. lib. 5.* vtar) *ſum copiam quam potui, quia dubitatio nulla erat, proſequutus.*

Cætera Prodigi miſeræ conditioni ſubuenientia, præſtantiaque leuamen (non ita ſimiliter auaris, quorum longè conditio deterior, conceſſa) ex furioſorum, & pupillorum comparatione deſcendunt. Reſtitutionem † 11
namque in primis, non ſolum ex clauſula generali, *Si qua mihi &c.* Sed ex minorum edicto prodigo competere, notat Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. part. 1. quæſt. 3. num. 2. verſic. tertio, ex dict. l. 2. & ibi* Bald. *C. de curator. furios* Iacob. *de ſanct.* Georg. *in l. Infantis, C. qui admitt. num. 3.* Et alis. Etſi in *verſ. Ego puto*, cenſeat, non ex edicto minorum; eiuſdem tamen priuilegij, & naturæ prodigo concedi.

Sic pariter prodigus quemadmodum pu- 12
pillus, indebitum ciuiliter, etſi naturaliter † debitum, ſolutum repetit, aſſertore *Accurſio, verb. Locum eſſe non ambigitur, ante med. in l. Interdum, 29. D. de condict. indebit.* eius ambigua verba declarans, & cum eo communiter ſcribentes.

Potior imò hac in ſpecie, pupillo prodigus 13
† reperitur: quia indebitum ciuiliter à pupillo, naturaliter verò debitum, abſque tutoris authoritate ſolutum, etſi reſtitutione media repetatur (vt ex *l. Illud, 26. D. de minor. & il.*

Indebito;

Indebito, *C. si aduerſ. ſolut.* notat Gloſ. *in dict. l. Interdum*, 29. *& in dict. l. Illud*, *verb. Actio.* & Gloſ. *vnic. in l. Impuberibus*, 11. *D. de acquir. vel omitt. hæredit.* & *ibid.* Bart. *numero* 9. *&* 10. Angel. *numero* 1. Caſtr. 7. *verſ. Breuiter*, Iaſ. *num.* 6. eisque relatis, Sfort. Odd. *de reſtit. in integr. quæſt.* 52. *numero* 87.) Prodi-
14 gus vero † in debitum ciuiliter ſoluens, ipſo iure abſque reſtitutione repetitionem conſequitur, vt (cum Gloſ. *in dict. l. Interdum*, Bart. *ibi numero* 10. & Stephan. Lamberteng. *de contract. in fin. numero* 151.) idemmet Sfort. *dict. loco*, *num.* 88. aduertit.

15 Ratio, † conſtitutionisvè differentia eſt: quia pupillus, etiam ſine tutoris authoritate naturaliter obligatur, vt ex ſubtili *Vlpiani* reſponſo conſtat, *l.* Marcellus, 26. *D. de fideiuſſor.* & mand. apertiùsque, *in l. fin. D. de nouation.* ibi Gloſ. *verb. Promiſſerit* contrariis reſpondet, & *Gloſ. vnic. in l. quod pupillus*, 41. *D. de condict. indebit.* placuitque idem Metiano, *in l. Si eius*, 64. *D. ad Senat. C. Trebel.* & Papiniano, *in l. Cùm illud*, 25. *D.*
16 *quand. dies legat. cedat*: Furioſus † autem, vel prodigus, nec naturaliter quidèm, per *leg. In negotiis*, 5. *D. de regul. iur.* & *l. Is cui bonis*, 6. *in fin. D. de verbor. oblig.* Docetque vtrumque *Gloſ.* celebris, *in dict. l.* Marcellus, *verb. Obligato*, Feder. *de Sen. conſ.* 31 *colum.* 2. & Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. P. concluſ.* 868. *num.* 8 *&* 10.

17 Alij verò † naturaliter tantum debitum ſoluentes nullo modo repetunt, deciſione text. *in l. naturaliter*, 13. *in princ. &* §. *fin. in l. frater à fratre* 38. *in l. Iulianus*, 60. *de condict. indebit. in l. Fideiuſſor*, *D. de fideiuſſorib.* vbi Iulianus ita: *Naturales autem obligationes non eo ſolo æſtimantur, ſi aliqua eorum nomine competit: verum etiam cum ſoluta pecunia repeti non poteſt.* Sic item, *in l. hæres à debitore*, 22. §. *quod ſi hic ſeruus*, *D. eod. tit.* Aphricanus, *Quod ſi hic ſeruus manumiſſus, fideiuſſorem dederit; deinde fideiuſſori ſuo hæres exiſtat; durare cauſam fideiuſſionis putauit: & tamen nihilominus naturalem obligationem manſuram: vt obligatio ciuilis pereat, ſolutum repetere non poſſit*: aduertitque Gloſ. *in dict. leg. naturaliter, paragrapho fin. verb. non repetit.*

Proximum eſt ſuperioribus; quod licet indebitum per errorem ſolutum † repetatur, ex
18 vulgari *Pauli* reſponſo, *in l. cuius per errorem*, 54. *D. de regul. iur.* & Iuſtiniani Imperatoris, *in* §. *Is quoque*, *inſtit. quib. mod. recontr. oblig.*
19 Pupillo tamen, † furioſo vel prodigo per errorem ſolutum indebitum, ſi conſumptum ſit, non repetitur, vt probat *text. in dict.* §. *Is quoque*, *& ibid.* Gloſ. *verb. vnde*, *& verb. mutui*, & profitetur Sfort. Odd. *dict. quæſt.* 52. *numero* 72. amplians, *num. ſeqq.* neque pro ſolutione his perſonis à minore facta,
20 concedi reſtitutionem eidem. Si namque ſoluta pecunia extet, † vel res in quam ſit conuerſa) naturalis ratio (quæ neminem cum alterius iactura locupletari debere dictat) repetitionem tunc concedendam ſuadet, comprobatque *dict. l. naturaliter*, 13. §. *fin. & l. ſeq. D. de cond. indeb.* quemadmodum in mutuo à pupillo abſque tutoris auctoritate acceptо, ex quo factus locupletior eſt, *Marcellus* reſpondit, *in l. pupillo*, 47. *D. de ſolution.* à quo (mutuo nempè) ad indebitum, ſic arguit *Iuſtinian. in dict.* §. *Is quoque.*

Similiter prodigi contractum, pupilli, aut 21
furioſi iuramento † non firmari, profitentur Bald. *conſil.* 391. *numero* 2. *verſic. Iſtis duobus*, *lib.* 5. Anton. Gomez, *dict. cap. de reſtit. minor*, *numero* 32. Gregor. Lop. *in dict. l.* 5. *titul.* 11. *part.* 5. *verb. Non valdria*, Couarru. *in relect. cap. Quamuis pactum*, *de pact. lib.* 6. *part.* 2. §. 4. *numero* 8. Gutier. (ſæpè communem dicens, contrariisque reſpondens) *dict. cap.* 32. *nnmero* 6. Cardin. Tuſch. *practicarum concluſ. dict. lit. P. concluſ.* 868. *numero* 9. Iodoc. Damhouder. *in patrocin. pupillor. minor. prodigor. &c in titul. de tutor. & curat. minor. tom.* 8. *pag. mihi* 84. *num.* 53. 54. *&* 55. Neque res à prodigo bonis interdicto 22
diſtractas etiam, cum iuramento, † præſcriptibiles eſſe, affirmat Federic *de ſen. conſil.* 31. (incip. *Minor* 25. *annis*) *numero* 4. *verſic. Poſſe tamen.* Quod & in alienantis impotentia, & in mala fide mentis fundamentum habet. Cùm malam fidem à principio habens, nullo tempore præſcribat; malam verò fidem habere præſumatur, qui contrà iura (& ſic à luxurioſo, prodigovè) mercatur, iuxtà regulam vulgarem, *cap. qui contrà*, 82. *de regul. iur. lib.* 6. & ſimilium. Verbiſque *Iuliani* confirmatur aſſertio, *in l. Si quis cum ſciret*, 8. *D. de pro empt.* dicentis: *Quomodo n. mala fide emiſſe videtur, qui à dño emit; niſi fortè, & is, qui à luxurioſo, & protinus ſcorto daturo pecuniã ſeruos emerit, non vſucapiet.* Quam etiam 23
Federic. *de Sen. præfato loco* ampliat; † etſi ſuper prodigalitate non eſſet plenè cognitum, neque notoria prodigalitas eſſet. Cui adhæret Cardin. Tuſch. *dict. concluſion.* 868. *numero* 15. Siquidem *Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel eſſe debet non ignarus conditioni, eius*, vt ſcita regula *legis qui cum alio*, *D. de regul. iur.* dictat, notamuſque plenius in *Axiomatib. & locis commun. iur. lit. C. numer.* 202. 203. *&* 204.

Ad pupilli irem ſimilitudinem, acquirere † 24
† prodigus poteſt; obligari in ſui præiudicium non poteſt, dicente *Vlpiano in dict. l. is cui bonis*, 6. *D. de verbor. obligation. Is cui bonis interdictum eſt, ſtipulando ſibi acquirit*: *tradere verò non poteſt, vel promittendo obligari. Ideò nec fideiuſſor pro eo interuenire poterit, ſicut nec pro furioſo.* Quam quidem cum pupillo ſimilitudinem expendit Gloſ. 1. *ibi in fin.* Iodoch. Damhouder. *de pupil. patrocin. cap.* 8. *numero* 52. *&* Ioan. Baptiſt. Bou. *de ſtat. verb. præſc. gloſ.* 19. *numero* 188. notauimuſque iam *ſuprà*, *quæſt.* 3.

Etſi præterea ex delicto, † eiuſque ordina- 25
ria pœna prodigalitas non excuſet, ex iuribus, & rationibus hinc inde congeſtis, tandem concludit Gomez. *variar. tom.* 3. *cap.* 1. *numero* 75.
Id tamen notabiliter, † intelligitque Conſtant. 26
Roger. *de ſummo bon. cap. quod incipit*, *Diſcutiamus*, *numero* 18. ſi prodigus in committendo delinquat; ſecus in omittẽdo, per *l. Fulcinius*, 7. §. *Adeo*, *D. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. eatur.* Inferens, matrem prodigam, quæ filio tutorem petere neglexit, ab illius ſucceſſione non excludi,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cludi, & ita limitandam *legem Cum à matre, 8. C. qui pet. tut.*

17 Alia prodigis fauentia multa, † eorumque miſeram conditionem leuantia, furioſorum pupillorumque comparatio miniſtrat, quæ eam ſedibus ſuis, *q. 3. & 5.* collocauimus. De ſententia contra minorem lata, quæ repertorum inſtrumentorum prætextu reſcinditur: de re minori pecunia empta, quæ minoris efficitur: de ſententia valida contra minorem indefenſum: de præſcriptione longi temporis contra minores non currente: de alienatione rerum minorum, ſine iudiciali decreto infirma Et aliis, quæ furioſis, pupillis, & prodigis communia ſunt, proſequiturque Nicol. Euerard. *in Topic. legal. loco 73. de minorib. ad furioſos, prodigos, mente captos, ſeu dementes.*

VTRVM CVPIDINEO Amore captus Miſerabilis ſit perſona? fori priuilegio, aliisvè gaudeat?

SVMMARIVM.

1 *Affirmatiua pars proponitur, & duobus* n. ſeqq. *Contraria inde ſuſtinetur.*
Amore captus, furioſus, & prodigus reputatur, nilque furore Amoris vehementius, ibi. & n. ſeq. *Contra, & quatenus comparatio procedat.* n. 4.
2 *Amore capto an curator, vt prodigo dari debeat?*
Prodigalitas à luxuria, libidinoſoque amore, nec minimum quidem diſtat, ibi.
Cupidineum amorem, quæ ſectentur mala? ibi.
Qui amans prodigus non eſt; amator non cenſetur, ibi.
3 *Amore captus miſer eſt. Et an quique miſeri fori, miſerorumque priuilegiis gaudeant? &* n. ſeqq.
4 *Reſpondetur contrariis.*
Fundamento deſtructo. inædificatum corruat, neceſſe eſt. ibi.
6 *An naturalis ſit amor?*
Prauos mores corripiunt leges, non fouent ibi.
7 *Libidinoſus amor etſi non mereatur fauorẽ: aliquam tamen excuſationem humana fragilitas his, qui amoris vi delinquunt, obtinuit. Et caſus in quibus excuſatio hæc concedatur,* remiſ.

QVÆSTIO XX.

1 PRæcipuum affirmatiua pars quæſtionis huius robur à dictis in præcedenti capit. † quatenus in ea furioſum, prodigum que miſerabiles eſſe, ac *legis* noſtræ *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* diſpoſitione comprehendi oſtendimus; cum furioſo, & prodigo Cupidineo captus amore comparetur, furioſusque reputetur, & prodigus.

Primum (furioſum nempè Amore captum; nihilque furore amoris vehementius) Imperator *Iuſtinian.* dixit, *in auth. Quib. mod. natur. fil. effic. legit. §. Nouimus etenim, col. 6.* vbi in comprobationem quoque *Accurſius* verſus illos refert:

Non frater fratri cum furor ille venit.
Igneus ille furor neſcit habere modum.

repetuntque idem *Imperator*, & *accurſius* idem,

in §. fin. verb. Bacchara, inſtitut. de ſucceſ. ſublat. ab antiquioribus ſæpè proclamatum, & à cicerone *Tuſcul. lib. 4.* ſic ab amore fugiendum dictante *Maximè autem admonendus, quantus ſit furor amoris: Omnibus enim ex animi perturbationibus eſt profecto nulla vehementior.* Senec. traged. de amore loquente:

Quod ratio poſcit, vincit, ac regnat furor.
Potensque tota mente dominatur Deus.

in cuius poteſtate, arbitrioque iudicij ſanitatem, vel infirmitatem *Cœcilius* dixit, à *Cicerone dict. lib. 4.* relatus.

Cui in manu ſit, quem eſſe dementem velit.

magnam vim mentis *Seneca* idem *Traged. 9.* appellauit.

Vis magna mentis, blandusque animi calor
Amor eſt.

Plaut. in Ciſtellaria, actu 2. ſcen. 1.

Qui omnes homines ſupero, atque antideo, cruciabilitatibus animi
Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in
Amoris rota miſer.
Exanimor, feror, differor, diſtraor. ita nubilam mentem,
Animi habeo.

Ouid. Metamorph. lib. 14.

Luctatusque diù, poſtquam ratione furorem
Vincere non potuit.

Et de arte amand. lib. 1.

Et inſano iuret Amore mori

Latè è noſtris aſſertionem hanc proſequuntur Andr. Tiraquel. *de pœn. temper. cauſ. 4.* & Proſp. Farinac. *in praxi crimin. lib. 3. q. 98. numero 77. & ſeqq.* quos multorum vice allegamus. 2

Secundum, † prodigo Amore captum comparati, vtque prodigo curatorem illi dari deberi profitetur Ioan. Mar. Nouar. *in praxi election. & variat. fori. ſect. 1. quæſt. 27. num. 7.* cum *Franc. Viuio*, quem refert. Idque (licet vlterius non progrediatur ipſe) non quidem immeritò, cum à luxuria, libidinoſoque Amore ad prodigalitatem, non modo proximus ſit gradus; ſed nec minimum quidem diſter. Vt enim *Prouerbior. cap. 29.* dicitur: *Qui autem nutrit ſcorta, perdet ſubſtantiam.* Interque alia Cupidineum ſectantia Amorem, ex eoque naſcentia mala (quæ *Plaut. in prolog. Mercatoris* aſſignat) comitem prodigalitatem, & inopiam ſic numerat:

Nam amorem hæc cuncta vitia ſectari ſolent:
Cura, ægritudo, &c.

& poſt alia:

Inopia, contumelia, & diſpendium.

Similiter *Claudian. in Ruffinum, lib. 1.*

Et luxus populator opum, cui ſemper adhærens
Infœlix humili greſſu comitatur egeſtas.

vtque D. Auguſt. *de doctrina Chriſtiana*, inquit: *Luxuria eſt inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem ſubſtantiam.* Namque (*D. Ambroſio ſermone de aſſumptione teſte*) *neſcit modum.* Eamque amore capto legem præfinit Ouid. *amorum, lib. 1. eleg. 10.*

Quod quisque habet, domina conferat omne ſua.

Secundum quam, facetè Plaut. *in Triuulent. actu 1. ſcen. 1.* dixit:

Nec vnquam quisquam probus erit amator,

tor, nisi qui rei inimicus est sua.

Meretricem ob id mari comparans, quod nunquam saciatur; *ibid. actu 2. scen. 7.*

3 Ex quibus miserum amantem † sepè *Plaut.* idem repetit *in asinar. actu 3. scen. 3.*

O Libane, vt miser est homo qui amat

in Persa, actu 2. scen. 1.

Amas pol misera.

& continuo ferè:

E castor miser est, qui amat.

& in milite glorioso, actu 4. scen. 6.

Vt quaso amore perdita est hæc misera.

Nilque amore capto miserius Propert. dixit, *lib. 2. eleg.*

Durius interius nihil est quod viuat amante.

4 Sed neque relatata, neque alia quidem argumenta, † quæ apparenter adduci possent (consulto omissis, ne in parum vtilibus immoremur) in *Nouarij* sententiam Nos trahere valent. Nullo enim iure, firmavè authoritate probari ostendit, nec verè probatur, Amanti vt prodigo curatorem dari, vtque prodigum, ac miserum fori, *legis que* nostræ *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* priuilegio gaudere. Neque furiosi, aut prodigi comparatio vrget. Magis enim hyperbolem, quam veritatem respicit. Vniuersi ferè, namque aliter furiosi, prodigique essent reputarenturvè, & curatore indigerent? & non inueniretur curator: forique in vniuersum priuilegium pateret. Siquidem

Totum per Orbem maximum exortum est malum,

Luxuria, pestis blanda.

vt Senec. Trag. *in Octau. act. 2.* inquit. Cum præsertim parcus iam sit Amor, magisque ad bona intentus: tamque placidus amantium furor, vt ad minimam etiam dilectæ petitionem mitescat, curatoris locum ipse tenens. Comparationis igitur colapsis viribus; decisionem quoque eis innixam collabi necesse est, tanquam inædificatum, fundamento, ex *leg. Nam origo, ff. quod vi aut clam*, cæterisque adiectis *in axiomatib. nostris, liter. F. n.* 182. Quod si ad furorem vsque, vel prodigalitatem verè trahat Amor amantem: vt furioso potiùs, aut prodigo, quam vt amanti, & curator, & fori priuilegium dabitur. Iam enim alia quam amoris, priuilegij causa est Nec tamen non amore captum, miserabilem

5 esse fatemur: † ea vero infœlicitate premi, quæ fori priuilegium tribuat, negamus. Non enim cuilibet misero dari, multoties in hnius tractatus progressu ostendimus.

Neque ex dictis solum in hanc sententiam

6 mouemur, aut quòd priuilegium istud; Fortunę iniuria miseris lex concedat. † Amor verò non tam fato, quàm à libera voluntate, arbitrioque amantis pendeat (vt non modò à catholica Religione, sed ab ethnicis etiam, Naturaque ipsa docemur, quæ naturalem Amorem non fecit, amare nequæ cogit, ex ipsiusmet legibus, ita *Cicerone Tusculan. q. lib. 4.* probante: *Et enim si naturalis amor esset, & amarent omnes, & amarentur, & semper amarent, & idem amarent, neque alium pudor, alium cogitatio, alium sacietas deterreret,*) sed quia pupillis, viduis, infirmos, hisque similes eo lex fauore prosequitur: quibus amore captum similem non esse, neque eodem dignum, superiora monstrant, non magis quam auarum, superbum, aut inuidum quos & miserabiles, & fori priuilegio indignos, *quæst. 2.* ostendimus. Cum prauos mores corripiant leges, non foueant, vt de *priuileg. pauper. 1. parte, q. 4. §. 5. n. 186.* notauimus.

Sed quamuis libidinosus amor fauorem haud 7 mercatur vllum: † aliqualem tamen excusationem humana fragilitas his, qui amoris vi delinquut, à legibus obtinuit, vt dictis à *nobis dict. tractat. & parte, q. 17. n. 25. & sequentibus, vsque ad 30.* & *2. part. q. 65. n. 102.* licèt colligere à *Tiraquello de pœn. temper. causa 4. per tot.* & Farinac. *dict. prax. crimin. lib. 3. q. 98. n. 80. & seqq.* huiusce modi excusationis plenè casus prosequuti. Quos vsque adhuc à Nobis seruatus ordo, nec tendos postulabat: nisi excusationem potiùs quam fauorem continerent, & præmanibus haberentur citati.

Agitatis quæstionibus, si non cuiusque palato (id namque difficillimum, & nullifere vsque adhuc concessum) tractatui satisfactum arbitramur. In quo cœcos, Expositos, similesvè, nemo deficere iudicabit. Cùm graui corporis, & animi infirmitate laborent. Neque enim per omnium ægritudinum genera protrahendus sermo, cum de infirmis prolixum fecerimus, inter quos, primum tenere cœcos locum, indubium est, nec non expositos corporis, & iudicij imbecillitate, orbitateque parentum. Vtrosque ideo, & *legis* nostræ *vnica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid.* dispositione contineri, & miserabilium priuilegiis vti, in controuersiam trahi inane visum est, esset enim infirmorum, pupillorum, patribusque carentum conditionem, & fauores sæpè repetere. Quod & si aduertere, superuacuum Doctoribus videbitur: aliis conueniens. Omnibus siquidem (qui scribendi suscepimus onus) satisfactionis debitores sumus. quorum nec recusamus iudicium: præcipuè Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Romanę, cui nos, dictaque nostra libenter, humiliterque submittimus, ad eius nutum corrigere quidquid emendatione dignum iudicarit, parati.

INDEX

INDEX

EORVM QVÆ IN SVMMARIIS huius tractatus siue secundæ partis de priuilegiis Pauperum, & Miserabilium personarum continentur, alphabetico ordine digestus.

A

ABSENS pro mortuo reputatur, qu. 5.nu.15.17.& q.7.n 12. 71

Absolutionem à romano Pontifice petere debet, qui violentas manus in clericum *iniecit*, q.3.num 247. 48

Accidens sæpè magis quam natura attenditur, q.5.n.55. 32

Accidentaliter euenientia naturalem qualitatem, aut rei substantiam non mutant, d. q.3. n. 29. vers. *ex quibus*. 27

Accrescendi ius inuitis accrescit, q.17.num.90. 193

Nisi in milite, n.91. ibid.

Accusatus de crimine pro quo pœna sanguinis constituta est, per procuratorem defendi non potest, q 9.n.113. 124

Acridophagorum vitæ mortisque miserandæ *genus* q. 1.n.3.remis. 10

Actio rei persecutoria, re extante pro ea datur: nõ existente, ad æstimationem contra furem, vel eius hæredem, non hypothecaria, qu. 8. num. 40. 84

Per alium ipso iure acquiri nequit, cessioque desideratur, ibid.n.259. 102

Et quid iuramento interueniente, aut hodiè regulariter, ibid.

Aquæ pluuiæ arcendæ, aduersus agricolas denegatur, q.13.n.83. 158

Actio, & passio in eodem subiecto consistere nequeunt, q.14.n.27. 162

Iniuriarum, vide verbo *Iniuriarum actio*.

Actore miserabili non probante an reus absoluendus sit? in procem. n.49. 6

Adam ob peccatum factus agricola, & ad terræ culturam damnatus, q.13.n.1. 149

Administratoris hospitalis vel Ecclesiæ bona eidem *sunt pro administratione obligata in* procem.n.61. 7

Et an aliorum administratorum bona præterquã Ecclesiæ, vel minorum, tacitè pro administratione hypothecata existant, quæst.8.num. 36. & 37. 84

Administrator Ecclesiæ, vel pij loci ad rationum redditionem, & reliquorum solutionem condemnatus ad finem suspensiuum appellare non potest, d.q.8.n.3 . 108

Et *an id in quolibet administratore regulare sit*, num. 374. ibid.

Ecclesiæ vel vniuersitatis, nec palam eius bona emere potest, ibid.n.191. 97

Adulti, vel etiam pupilli palam poterat, licet hodiè secus, n.192. ibid.

Ecclesiæ eius bonis ditatus præsumitur, n. 193. ibid.

Aliorum non præsumitur, nu. 194. ibid.

Nec si reipublicæ, aut fisci administrator sit, numero 195. ibid.

Nisi malam reddiderit rationem, q.10.n.78. 133

In præiudicialibus an contra factum suum *venire administrator possit*, q.8.n.261. 102

Ecclesiæ falsum instrumentum producens, an ei præiudicet, ibid.n.398. 109

Fidem habere de pretio non potest, ibid.n.118. & 119. 91

Vniuersitatis malè eius rem gerens ad tutorum, vel curatorum instar tenentur, quæst. 10. numero 44. 132

Reipublicæ pecuniam retinens, non solùm cum vsuris restituit: sed si dolo fuerit versatus, ad vsuras vsurarum centesimasque tenebitur, & punietur in quadruplum, ibid.n.80. 134

Et de leui culpa tenetur, non tamen ad vsuras, sed ad sortem, n.81. ibid.

Rei vendicationeque aduersus eum experitur, num.79. ibid.

Acquisita constante matrimonio, inter coniuges communicantur, q.3.n.226. 46

Aduenæ pupillis, & viduis æquiparantur, eademque in vtriusque miserendi ratio, vel maior extat, q.15.n.7.& 8. 165

Alia supple verb. *Peregrini*.

Aduocatus infimus salarium consequitur, neque per

per ſubſtitutum ſeruire tenetur,q.3.n.275. 51
Vniuerſitatis poteſt contra ſingulos de ea conſulere, q.10.n.21. 129
Pro tuſticis poſitionibus reſpondere poteſt qu. 13. n. 77. 158
Pro aliis non poteſt, eoque longè remoto; reſpondere pars debet,n.78. ibid.
Et an, & quando erroneam confeſſionem reuocare valeat; quin parti noceat,n.79.& 80. ib.
Militare dicitur, quæſt.17. n.14. 186
An,& quando militum nobiliumque priuilegiis gaudeat n.15. & ſeqq. ibid.
Togatæ militiæ prætextu, an & quando fori Principis gaudeat priuilegio,ibid. n. 57. 190
Non eſt danda afflictio,q.13.n. 30. 153
Agens ex vna cauſa,& ex alia probans,ſuccumbit,q.14.n.19. 161
Inter mercatores obtinet,n.18. ibid.
Vniuerſitatis nomine,non dicitur ſingulorum nomine agere,q.10.n.20. 129
Agere ſine ceſſione an hodiè poſſit,qui nequiret olim,q.8 n. 259. 102
Pro libertate,penitùs extraneo licet, quæſt. 16. nu. 105. 179
Compellitur nemo,q.14 n.38. 162
Mercatoris gratia compellitur, n.39. ibid.
Agnatione filij,an militis rumpatur teſtamentum q.17.n.195. 198
Agricola indebitè ſolutum repetens onus probandi debitum eſſe in aduerſarium transfert, *in proœm.* n. 49. 6
An miſerabilis ſit perſona,& vt miſerabilis Principis fori iure vtatur,q.13.per totam. 149
Continuis præmitur laboribus,n.2. & ſeqq. ib.
A labore,eſt laborator appellatus, ibid.
Glebis inhærere præcipitur,n.4. ibid.
In eum qui ineptè,ſeu incuriosè vineas,agroſvè tractaſſet, grauiter cenſores animaduertere ſolebant,ibid.n.9. 150
Agri deſertor biennali poſſeſſione ab eo arcetur, ibid.n.10. 151
Animi,& corporis angorib. cruciatur;n.11.ibid.
Quibus etiam voluptatibus fruatur,ib.n.17.152
Diues reputatur,ibid. n.14. 151
Paruo diues,nec aliena concupiſcit,n.15. ibid.
Fortunatus dicitur beatus,ibid.n.18. 152
Agricolæ diuerſo iure quam alij (in præiudicialibus præſertim, & in his quæ ad iuris conſeruationem, vigoremque tendunt) non vtuntur,n.23. ibid.
In ſactis litteris commendantur,d.q.13.n.24.ib.
Vniuerſum ſuſtinent orbem, n.25. ibid.
Magno in pretio pace, & bello vbique habiti ſunt,ibid.n.26. 153
Ab omni munere extraordinario, & perſonali immunes exiſtunt,n.27. ibid.
Humanè tractari, nec vectigalibus onerari debent,n.30. ibid.
Militare cogendi non ſunt, nec militiæ vltrò ſe offerentes admittendi,ead.q.15.n.51. ibid.
Pro debito capi, aut exequi perſonaliter non *poſſunt,ibid.n.46.* 154
Alibi,quam in domicilij ſui foro conuenirì nequeunt,*neque ſe alteri iudici ſubmittere,ibid.* num.47. 155
Pro aliis,quam pro agricolis fideiuſſores exiſtere non poſſunt,nu. 48. ibid.
Neque vt principales, aut fideiuſſores in fauorem dominorum locorum vbi degunt ſe obligare, etiam cum renunciatione, queunt d. q. 13. n.49. ibid.
Renunciare prædictis fauoribus non poſſunt; num. 52. ibid.
In frumenti,vel ordei, quod ipſi colligere venditione,taxam ſeruare, *à conſtitutionibus* regiis præfinitam,non adſtringuntur,n.54.ibid.
Tempore meſſium, frugumque colligendarum, in iudicium trahi non poſſunt,d.q.15.n.56.ib.
Neceſſitate poſcente, etiam feſtis diebus rurale opus peragere valent, n.57. ibid.
Et multis conſortibus litis,vno in vrbe ad litem peragendam retento,cæteri in proprias domos remittendi,n.58. ibid.
Actione aquæ pluuiæ arcendæ, non tenentur, ibid.nu.83. 158
Alia ſupple verb. *Ruſticus.*
Agricultura nullo anni ſpatio vacationem à labore præſtat.quorum ſummaria fit deſcriptio d.q.13.n.3. 149
Res eſt cunctanti inſidioſa aggreſtis, quæ nec moram,nec intermiſſionem præſtat,n.4. ibid.
Parum laborioſa,inutilis,& ſterilitatem ſæpè ferens, ibid.n.8. 150
Dulces reddit labores, ibid.n.16. 151
Laborioſa,ſed voluptatibus plena, oblectamentiſque referta,ibid.n.20. 152
Aleatorum,nec lucrum,nec perditio diſcerni poteſt,q.14.n.6. 160
Alexander magnus veteranis militibus orbem terrarum ſubiugauit,q.18.n.38. 209
Alienatio de rebus pupilli, ſi ei vtilis ſit, an ſolemnitates alias requiſitas neceſſariò deſideret, q.3.n.152.& ſeq.40.& q.5.n.25. 61
Idem in Eccleſia,n. 47. ibid.
Quaſque ſolemnitates pupillarium rerum alienatio *requirat d. q.3.n.153.* 40
Et an rerum mobilium,iurium,& actionum alienatio iudiciale decretum requirat, n.154. ib.
Rerum minorum ſiue tutoris, vel curatoris authoritate,iudiciſque decreto non tenet,niſi in minorum vtilitatem cedat,quæſt. 3.num. 25. remiſſiuè. 59
In Eccleſiam,vel potentiorem, an fieri prohibeatur,factaque non ſubſiſtat;q.8. n.16. 81
Aut in clericos, eadem ratione,q.9.n.28. 117
Alienationem in potentiorem faciens,cauſæ iactura mulctatur,q.8.n.402. 109
Limitatur Eccleſiæ fauore,n.ſeq. ibid.
Rerum minorum, vel Eccleſiæ, niſi cum cauſa, & ſolemnitate fieri non poteſt,d.q.8 n.55.86
Quæ ſine requiſitis ſolemnitatibus ab Eccleſia facta eſt,an teneat,n.56. ibid.
Etiam contrahente inuito,n. 57. ibid.
De re legata ademptionem legati inducit, ibid. n.219. 99
An ex alienatione earum rerum quæ inferens in ſpecie alienaturus non eſſet inducatur, q.5. n.59.in fin. 62
Bonorum captiui,pro ipſius redemptione,etiam à penitùs extraneo ipſoque inuito fieri poteſt, q. 16.n.104. & 105. 179
Alienans res Eccleſiæ, quibus pœnis plectatur, q.8.n.352.*remiſſiuè.* 107
Alienationis prohibitio,verb.*Prohibitio.*
Alimenta relicta ſub modo,eo non impleto; an debeantur,q.8.n.249.&250. 106
Legata in *non* perfecto teſtamento, ſi per triennium præſtari contingat, in futurum debentur,ibid. n.320. 105
Capto ab hoſtibus præſtita repeti nequeunt; q.16.n.84. 178
Aliis poſſunt,n.85. ibid.

Quæ auia nepti præstitit, an repetat, ibid.
An, & quando pro alimentis tacita competat hypotheca, supple verb. *Fructus.*
Alius, Pro nominis huius natura, in præm. nu. 2. remissiuè, 3. & q. 15. n. 4. 165
Alterius facto nemo oneratur, q. 10. n. 92. 134
Amans Verius est vbi amat, quam vbi animat, q. 20. n. 6. 218
Militare dicitur, q. 17. n. 34. 188
Non reputatur, qui prodigus non est ibi. n. 2. 184
Furioso, & prodigo comparatur. n. 1. & seq. ibid.
Et an semper? n. 4. 185
Alia supple verb. *Amor.*
Amicitia consanguinitatem affectu superat. q. 12. n. 5. 144
Amicos habens, & non habens miser dicitur, q. 2. n. 27. & 28. 16
Amicus parentis pupilli, tutorem eidem petere potest, matre, vel consanguineis petere negligentibus, q. 3. n. 95. 36
Amore cupidineo tentus, an miserabilis sit? q. 12. n. 2. 144 & q. 20. per totam. 217
Literarum honestus, & laudabilis amor etiam inhumanas coniicit miseris, corporis, & animi infirmitates, ad dementiam, & mortem vsque, dict. q. 22. n. 4. ibid.
Nescit modum amor, dict. q. 20. n. 2. 217
Temperatior iam, & parcior, n. 4. ibid.
Amoris vi delinquens, mitiùs punitur, & aliqualem excusationem à legibus obtinet, n. 7. ibid.
Analogum. Per se sumptum, stat pro famosiori significato, q. 10. n. 2. 127
Andreæ alciati opinio reprehenditur, quæst. 3. num. 66. 33
Animalia. Aratoria pro nullo regulariter debito capi, aut executioni subiici possunt, q. 13. n. 36. 153
Et quid si alia debitoris bona non extent; n. 37. 38. & 39. ibid.
Appellare. An liceat à tutoris datione? à sententiavè excusationem non admittente, q. 3. num. 190. 43
Omnibus casibus, & personis licet, q. 8. n. 366. 108
Conuictis, confessique exceptis, q. 10. n. 6. 133
Debitori Vniuersitatis conuicto, non verò confesso, an liceat? n. 62. ibid.
An à sententia de residendo in Ecclesia, concedatur? dict. q. 8. n. 367. 108
Administratoribus, an & quando liceat? vide verbo *Administrator.*
Ab Episcopi sententia, ad Rectorem, Præsidemvè Prouinciæ, an fuerit aliquando permissum? q. 9. n. 23. 117
Quidque seruetur hodie? ibi n. 82. 122
A Præside Prouinciæ ad Præfectum, Quæstorem vè sacri palatij dabatur, ibi. n. 75. 121
A Senatu sactovè Auditorio non licet, ibi. n. 76. 122
An & quando à Præfectis Prætorio Gallæciæ permissum sit? dict. q. 9. n. 79. ibid.
Et an à Prorege ad Senatum? n. 81. ibid.
Et an, & quando à Iudicibus Ordinariis ad alios quoque Ordinarios? n. 83. ibid.
A decreto carcerationis fiendæ, concessum, q. 11. n. 8. 138
Etiam post decem dies, continui grauaminis ratione, n. 9. ibid.
Et à sententia exilij, vel triremium, n. 10. ibid.
Ab excommunicationis decreto, an liceat? eiusvè appellatione suspendatur effectus? dict. q. 11. num. 47. 141
Appij filiæ facetum, & petulans patitur dictum quæst. 1. n. 9. 11
Appolides, quæ dicantur? q. 15. n. 20. 166
Arbiter. Post susceptam causam eam cogitur terminare, q. 3. n. 285. 52
Argumentum. Ab speciali ad generalem casum non procedit, in præm. n. 49. 6
A Fisco ad Ecclesiam, & è conuerso, an teneat? q. 8 n. 21. 82
De dote profana ad spiritualem, valet, ibi. n. 299. 104
Et de dote ad piam causam, n. 300. ibid.
Et de contractibus ad vltimas voluntates, n. 73. remissiuè. ibid.
Et de æquite armatæ Militiæ, ad Cœlestis Militis æquitem, q. 9. n. 25. 117
Et è conuerso, q. 17. n. 12. 186
Ab equiparatis vt procedat, omnimoda adesse similitudo debet, q. 10. n. 23. 129
De pupillis ad Vniuersitatem, an & quando sustineatur? ibid.
Et ad & quando à morte ciuili ad naturalem? q. 16. n. 24. 25. & 28. 174
De pia causa ad libertatem, & è contra, valet, n. 42. 176
De Militibus ad Aduocatos, q. 17. num. 14. & 56. 186
De mutuo ad indebitum, an & qualiter procedat? q. 19. n. 20. 216
De scholaribus ad Milites, & è conuerso, tenet, q. 12. n. 36. 147
Argumentis opus non est, vbi clara extat dispositio legis, q. 7. n. 12. 71
Arma. Contra se præbere, nemo tenetur, q. 8. nu. 156. 95
Tenetur Ecclesiæ, aut Fisci fauore, n. 157. ibid.
Nobilibus, & Militibus in executione relinqui debent, q. n. 17. n. 190. 191. & seq. 198
Membra Militum esse dicuntur, ibid. n. 35. 188
Articulo mortis constituitus, quis dicatur? vide verb. *Mortis in articulo.*
Ascribens in testamento sibi, & legis Corneliæ pœnam incurrit, & emolumentum perdit, q. 8. num 334. 206
Limi mitatur Ecclesiæ fauore, n. 335. ibid.
Atrocitas criminis casui Curiæ locum facit, q. 9. n. 43. 65. & 84. 119
Et an olim faceret, n. 88. ibid.
Auaritia omnes tenentur, q. 14. n. 11. 161
Et prodigalitas æque ad rei familiari perditionem deducunt, q. 19. n. 8. 215
Auarus miser est, q. 2. n. 14. 15
Non gaudet miserabilium priuilegiis, à n. 8 & in fine q. & q. 20. n. 6. 218
Tormentum patitur in seruando, vel amittendo, quod quærendo sustinet, q. 14. n. 4. 160
An & quando ab administratione debeat remoueri, q. 19. n. 8, 9. & 10. 215
Audientiæ Regiæ. Quibus præcipuè causis fuerint constitutæ, q. 9. n. 19. 116
In Castellana ditione, quæ Regij diplomatis vsum habeant, n. 78. 122
Auia. Pro neptis alimentis expendens, an repetat, q. 16. n. 85. 178
Auratiequites, verb. *Equites.*
Autentica habita, C. ne filius pro patre in obseruantia non est, q. 12. n. 29. 146

UAB Biblioteca de Ciencies Socials

B

BAnnitus etsi alicuius constitutionis vigore impune offendi possit; in carcere existens, offendi nequit, quæstion. 11. numer. 48. 141

Beneficiatus, non ideò pauper dicitur, quod integrum, & absolutum dominium in beneficij fructibus non habeat, q. 9 n. 33. 118

Non sic cum Ecclesia sua, sicut Episcopus cum Cathedrali contraxisse videtur, q. 8. num. 14. 81

In vita beneficij prouentuum vsufructuarius censetur: in morte (generali recepta consuetudine) aut de eis libere disponit: aut intestatus, parentes, vel consanguineos successores habet, q. 8. n. 16. ibid.

Alia supple verbo *Clericus*.

Beneficium pietatis, & miserationis ratione concessum, per verba generalia non tollitur, in procem. n. 16. 4

Inuito non datur, q. 8 n. 66. 87

Ecclesiæ inuitæ non solum datur: sed etiam alteri, si Ecclesiæ vtilitatem respiciat, ibid. nu. 67. ibid.

Quid sit? q. 3 n. 114. 37

Bona clericorum damnatorum de hæresi, ad quem spectent? q. 8. n. 31. 83

Administratorum, an pro administratione tacitè obligata censeantur? ibi. n. 36. & 37. 84. & in procem. n. 61. 7

Quæ post testamentum patrimonio testantis accreuere, mobilium legato non continentur, d. q. 8. n. 158. 95

Nisi Ecclesiæ facto, n. 159. ibid.

Vniuersitatis, sine solemnitate (minorum instar) alienari non possunt: & quæ ad id desideretur? q. 10. n. 46. 132

Ecclesiæ, fideicommisso, vel restitutioni subiecta, pro captiuorum redemptione alienari possunt, q. 16. n. 52. remissiuè. 176

Captiui, eo etiam renuente, pro ipsius libertate, redemptioneque distrahere tertio licet, ibid. n. 104. & 105. 179

Omnia in actione iudicati debitori possunt, auferri, q. 17. n. 189. 198

Mariti, tacitè pro vxoris dote sunt obligata, q 8. n. 45. 84

Et tutorum, & curatorum pro administratione, q. 8. n. 36. ibid.

Et quid aliorum? n. 37. ibid.

Minorum, curatore auctore, cumque Iudicis decreto, alienari possunt, q. 5. n. 59. 62

Alia in id, verb. *Alienatio*.

Inducta in prædium rusticum, vel vrbanum, an tacite pro pensione sint obligata? vide verbo *Res inuctæ*.

Boni fæpè maioribus, vt virtus perficiatur, premuntur miseriis, q. 2. n. 36. 17

Boues Aratorij pro nullo regulariter debito capi, aut executioni subiici possunt, q. 13. n. 36. 155

Et quid si alia debitoris bona non extant? n. 37. 38. & 39. ibid.

Mactati, aut occidi olim sub grauibus pœnis vetabantur, & quare, ibid. num. 41. 42. & 43. ibid.

Quidque apud nostrates, n. 44. ibid.

C

CAncellariæ quibus præcipuè causis fuerint constitutæ, q. 9. num. 19. 116

Canon siue canonica sanctio, vide verb. *Pœna*, & verb. *Solutio*.

Canonica Episcopalis portio de Ecclesiæ dote defalcanda *non* est, q. 8. n. 437. 111

Capite damnati an olim, hodieve testamenti factionem habuerint, habeantque? q. 17. n. 135. 195

Et quid in milite, n. 136. ibid.

Capite censi, qui? & quæ eorum natura, & conditio, ibi. n. 48. remissiuè. 189

Captiuorum misera describitur conditio, q. 16. n. 1. 172

Captiuos multæ nationes cum Deos placatos esse volebant, immolabant, n. 4. ibid.

An constituere procuratorem captiui possint? ibi n. 30. & duobus seq. 175

Quamuis testari nequeant, an mandatum, facultatemve de suis bonis disponendi dare possint? n. 32. ibid.

Ius suum illæsum conseruant, nec vllo tempore perit, d. q. 16. n. 40. ibid.

Libertatem adepti, quod postmodum ad rerum suarum recuperationem tempus habeant, ibi. n. 41. 176

Qui à captiuitate euasere, pro redemptionis pecunia, aliave quauis causa, à gabellæ, seu pedagij exactione liberi existunt, ibi. nu. 120. 180

Qui officium publicum obtinebant, consumptioni obnoxium, possunt (contrariis legibus non obstantibus) illud renunciare, nu. 122. ibid.

Christiani à Sarracenis capti, serui non sunt, infrà verb. *Christiani*.

Alia supple verb. *Seruus*.

Carcerari quilibet pro debito potest, qu. 17. nu. mer. 111. & 185. 194. & 197

Miles non potest, n. 112. 113. & 186. ibid.

Neque is, qui non conuenitur vltra id quod facere valet, n. 115. ibid.

Pro debito ex delicto descendenti, vel quasi in carcerem mitti potest, qui alias carcerari pro debito nequit, q. 11. n. 19. & seqq. 139

Pro debito ciuili non nisi pauper potest, n. 24. ibid.

Carceratus an miser sit, miserabiliumque priuilegiis vtatur, d. q. 11. per totam. 140

Seruitutis speciem refert, n. 1. ibid.

Carcetis perpetui pœna, an imponi possit, ibid.

Carcetis pœna maior quam in opere publico laborare, quibusdam visa est, ibid. numer. 2. 137

Tormenti speciem continet, ibid n. 5. 138

Morti comparatur, eiusque subrogatur loco. n. 7. ibid.

Et deportationi, ibi, n. 3. 137

Carcer est mala mansio, & locus horribilis, ibi. n. 4. 138

Non ad pœnam, sed ad custodiam inuentus, d. q. 11. n. 13. 138

Pœnam tamen, & maximam continet, num. 14. ibid.

Carcerem diuturnum, qui sustinuit, vel in totum venia donandus; vel puniendus est mitiùs, nu. 12. ibid.

Et

Et in ea existentiæ tempus, post exilij, similsvè condemnationis sententiam in exilij tempus computatur, n. 11. ibid.
Et quid pro tempore existentiæ in carcere ante sententiam? remissiuè. ibid.
Carceratus non videtur, breui tempore exiturus in carcere, dict. q 11. n. 28. 140
Carceratorum causa; proque eis relictum, etiamsi culpa sua in carcerem deuenerint, pium dicitur, & in causæ piæ distributionem executor datus in eos distribuere potest, numero 29. ibidem
Carcerati pauperibus æquiparantur, num. 30. & seq. ibid.
In dubio sunt fauendi, & presumendum pro eis n. 33. ibid.
Carceratus pauper ab eo, qui illum in carcerem detrudi fecit, est alendus, & si ægrotet, & eius cutari sumptibus, dict. quæst. 11. n. 34.
Pauper ad expensas custodiæ non tenetur, nec pro eis retinetur in carcere ibi. n. 35. 141
Et quid pro alimentis, quæ carceris custos in carcerati alimoniam præstitit? remissiuè. ibid.
Obligatione, quam in carcerantis fauorem fecit, non adstringitur, n. 37. ibid.
Dicitur non solum in publicis vinculis detentus sed in quolibet loco à iudice designato, licet Ciuitas sit, n. 40. ibid.
In vno loco existens, arctari non debet ad comparendum in alio, quæst. 11. numero 42. 141
Nec per procuratorem: sed sufficit per excusatorem impedimentum allegare, terminumque ad probationem petere, n. 43. ibid.
Restitutione dignus est, n. 46. ibid.
Sub fide, & securitate publica existit, eumque offendens, vel occidens, legis Iuliæ maiestatis tenetur, n. 49. ibid.
Et quemadmodum in propria domo, in carcere tutus esse debet, dict. quæstio 11. num. ro 51. ibid.
Carceratam mulierem carnaliter cognoscens, mæretricem licet qualiter puniatur? numero 50. ibid.
Pro criminali causa carceratus pro ciuili recommendari non potest, n. 51. ibid.
Et an pro ciuili debito captus, pro alio debito, vel delicto recommendari possit? numero 52. remissiuè. ibid.
Iniustè carceratus tute, fractis etiam. carceribus effagere potest dict. quæst. 11. num 53. 142.
Interim distributiones quotidianas lucratur ibid.
Nobilis, magnæque existimationis, an etiam in criminali causa subfide iussoribus relaxari debeat? num. 54. ibid.
An & quando in criminalibus sub fideiussoribus relaxetus? remis. ibid.
Condemnatus non nisi soluat, relaxatur numero 59. ibid.
A sententia pecuniatæ condemnationis appellans, fideiussorem de repræsentando, condemnationemque soluendo offerens an sit relaxandus? num. 60. & 61. ibid.
Carcere effracto ad Ecclesiam fugiens; eius gaudet immunitate, num. 62. ibid.
Effracti carceris pœuam vitat, ad Principem, Superioremvè competentem iudicem se conferens, dict. quæst. 11. num. 63. ibid.
Quibusque aliis in casibus fracti carceris pœnam euitet? num. 64. remissiuè. ibid.
A carcere fugiens, custodis negligentia aufugisse præsumitur, num. 65. ibid.
Mortuus in carcere, mala custodi cuta decessisse videtur, num. 66. ibid.
Ostium apertum videns, à carcere fugiens fracti carceris crimine non tenetur, dict. quæst. 11. num. 67. 143
An quo ad forum saltem fori, orationibus, quibus os non aperiatur, neque fateatur delictum, possit vti? num. 71. ibid.
Prohibitio nequis carceratos alloquatur, carceratos alios non comprehendit, numero 70. ibid.
Castella hodiè in duas tantum prouincias diuiditur, q. 9. num. 21 116.
Casus Curiæ, qui? quæstio 9. numero 43 & 65. 119.
An pro morte simplicis Clerici concedatur, ibi. n. 84. & sequentibus. 122
Et quid olim? ibid. n. 88. 123
Ex causæ grauitate, & magnitudine conceditur quæst. 16. num. 17. & sequentibus, præcipuè n. 19. & seq. 173
Caupones, verb. *Stabularij*
Catoniana regula verbo *Regula.*
Causa miserabilium personarum diuitum, summaria non est, neque vt summaria tractatur in præm. num, 7. 4
Cessante, non cessat effectus, quando consumatus productusque adest, quæstio 3. numero 10. 24
Priuilegii cessante priuilegium cessat, quæct. 12. num. 26. 146
Facit hominem turpem, non damnatio quæst. 16. num. 6. 173
Accidentalis an naturali præualeat. dict. q. 3. n. 54. & seq. & q. 9. n. 40. 31
Finales concedendi scholaribus conseruatores iudices quæ extiterit? quæstio 12. numemero 28. 146
Causæ nomen generale est, ciuilem, & criminalem complectens, dict. q. 3. n. 23. 25
Et an, & in quo à Lite differat. ibid.
Causæ non succurritur, sed personę, quæ præcipuum meruit fauorem, ibi. n. 41. 29
Feudales proprios iudices habent, dict. q. 2. nu. 75. & 229. 34
Ecclesiæ summariè, breuiterque explicari debent q. 8. n. 363. 107
Colonorum, vel rusticorum Ecclesiæ, & illi ad tempus seruientium, an ad Ecclesiasticum forum pertineant. q. 9. n. 36 118
Aut publice pœnitentium? num. 37. ibi. Miserabilium personarum, diebus etiam feriatis tractantur, q. 11. n. 32. 146
Carceratorum, summariè, & de plano aguntur. num. 31. ibid.
Et diebus etiam feriatis. n. 32. ibid.
Scholasticorum, piæ dicuntur piarumque causarum priuilegiis gaudent, quæstio 12. numero 31. 146
Pauperum, dotis Ecclesiæ Clericorum & publici fauoris comparantur, ibi. num. 32. 33. & 34. 147
Agricolarum priùs aliis tractandæ, breuiter, summarièque expediendæ, quæst. 13. numero 55. 155

Mer-

Mercantiles summariæ sunt, & spretis appicibus Iuris decidendæ, quæst. 14.n. 17. & sequentibus. 161
Aduenarum, & peregrinorum, summariæ sunt, & breuiter terminandæ, quæst. 15. num. 14. & 40. 166
Militum. breues summariæque existunt, q. 17. n. 224. 199
Et an diebus festis agitentur. ibid.
Meri, & mixti imperij delegari an possint. ibi. n. 147. & 148. 199
Vniuersitatis, singulorum non dicuntur, neque è contra, q. 10.n.20. 129
Arctata potentiæ causa, eius quoque arctari effectus debet, q.9. n.40. 118
Causarum piarum dispositiones, Iuris gentium solemnitatibus contentæ sunt, quæst. 16. n. 50. 176
Cæci miserrimi sunt & infirmorum Principem locum tenent, q.fin. in fine.
Celans Ecclesiæ, vel alterius debitorem, qualiter teneatur, quęst. 8. num. 323. 324. & 325. 105
Cœlibem vitam agens, an miserabilis sit? & miserabilium priuilegiis gaudeat, quæst. 6. per totam.
Celtiberorum in bello mos, q. 17.n.50. 189
Censores graviter in eos animaduertere solebant, qui fundos, aut vineas suas incuriosè tractassent, q. 13. n 9. 150
Censuarius mille etiam annis non soluens, à iure suo non cadit, q.8.n.102. 90
Censualis potius, quam emphyteuticus Præsumitur contractus, dict.q.8.n.99. ibid.
Census tem nostram esse demonstrat; canon alienam, q.8.n. 102. 90
Censum inconsulto domino alienans, à iure suo non cadit, n.103. ibid.
Certum niladeò in hominum determinationibus quod dubio careat q.1. n.5. 11
Cui priuilegium fori non competebat, cessionis virtute à miserabili facta, eo, vti non potest, q. 3. n. 21. 25.
Sine cessione actio ipso iure per alium acquiri nequit, q.8. n. 259. 102
Cessio miserabilibus facta, simulata non præsumitur, in præm.n. 24. Et quid in cæteris. ibid.
In Clericos, veluti in potentiores, fieri vetatur, q. 9. n.28. 117
Cessionem in potentiorem faciens, causæ iactura mulctatur, q. 8. n.102. Limitatur numero seq. 109
Charitas benè ordinata, à se ipso incipit, & sibi, suis que rebus quis potiùs, quam alienis prouidere debet, q.3.n.175. 42
Christiani à Sarracenis, Turcisuè capti, serui non sunt. q. 16 n. 33. 175
Cimbrorum in bello mos. q. 17.n. 50. 189
Citatio tutoribus, vel curatoribus facta, an operetur, vt contra pupillos, vel minores aliter indefensos ferri sententia possit, quæst. 5. n. 37. 60.
Minoti sine curatore facta etiam, hodie nulla est, ex qua neque contumacia, neque condemnatio sequi potest, n.42. ibid.
Ciuitas an loco antiquæ prouinciæ hodie sit q. 9. n. 73. & seq. 121.
Alia vide verbo *Vniuersitas*.
Clara longa esse non debent q. 19. in princip. & n.10. in fin. 214
Clausula vt vbicumque locorum, & coram quibuscumque iudicibus conueniri quis possit, quam habeat vim q.3.n.62. 32
Et quidam alij, in rescriptis apponi solita cum alios comprehendat, vniuersitatem non vtique, q.10.n.100.& seq. 135
Clementiæ templum, quod apud Thebaidos extiterit q.8.n.50. ad fin. 85
Clericatus fideiussorem, iudicio ostendi eius qui Clericus effectus est, est liberat, q. 9. numero 122. 125
An à seruitute libertumque ab operis libertorum eximat, n.127. ibid.
A patria potestate non liberat, ibid. numero 118. 124
Clericus Laici hæres, cum quo lis fuerat in cœpta causam coram iudice sæculari pertractare debet, q.3.n.19. 25
Requisitus ab emptore cui super re à Clerico sibi vendita lis mota est, vt eum defendat. an iudicis Laici vitare iudicium possit. ibid.
Pro iniuria sibi facta, an & quando coram Ecclesiæ illius fori iudice Laicum conuenire possit, q.9.n. 97.& 68. 121
An restitutionem aduersus laicum, coram Ecclesiastico pro bonis, etiam propriis petat, q.8.n.35. 83
Pro pupillis potest, pro aliis postulare prohibetur, q.3. n.145. 39
A munetibus personalibus Clerici immunes sunt, dict. q.8.n.77. 88
Communis vtilitatis, aut necessitatis casu excepto n.78. ibid.
Et quid circa patrimonialia munera, ibid.n.79. & q.6.n.131. 125
Et an in casibus, in quibus ad munera tenentur, ad ea per sæculares iudices compelli possint. ibid.
An in pauperum numero reponantur, dict.quæstio.9. numero 1. & numero 26 & sequentibus. 115
Fideiubere prohibetur q.8.n.284. 103
Pro Ecclesia possunt n.285. ibid.
In foro sæculari postulare vetantur: pro Ecclesia non vtique, n.286. ibid.
Coram suo iudice Ecclesiastico à laico conueniendus Clericus est, q.4.n.78. 35
Nisi in reconuentionis casu. n.76. ibid.
Legatum sibi adscribens, quod Ecclesiæ vtilitatem concernit, nec pœnam incurrit, nec emolumentum perdit, quæstio. 8. numero 335. 206
Legatione pro Ecclesia etiam extra curiam fungens, nequit interim à creditoribus conueniri, ibi n.372. 108
Vsufructuario, vel vsuario in beneficii prouentibus comparatur, dict. quæstio.8. numero 16. 81
Præsumitur habere victum pro duobus, q.9.numero 31. 117
Ad sacros ordines promoueri pauper non debet, nec aliter, quem ad beneficij vel congrui saltem patrimonij titulum, ibi numero 32. 118
Effectus post delictum commissum in iudiciumque deductum, an fori Ecclesiastici exceptio-

ceptione vtatur,q.17.n.153. & duobus seqq. 196
Clerici qua moderatione, quo animo, & mente criminales causas agitare, aut prosequi debeant,q.9.n.95.remissiuè. ibid.
Pro ciuili debito etsi in carcerem mitti nequeant : pro debito ex delicto descendenti possunt, nec beneficio capitis. Oduardus,de solutionibus,gaudent,q.11.n.21. 139
Laicis præferuntur, si cum eis in aliquo negocio,vel actu concurrant,q.9.n.96. 123
Et in testimonio tantumque quatuor clericorum, quantum sex laicorum testimonium valet,n.97. ibid.
Et vicem tabellionis suplet, ibid.
Militum priuilegiis, in casibus vtrisque aptabilibus,gaudent n.98. ibid.
Litibus vexandi non sunt; eorumque celeriter sunt expediendæ causæ,n.99. ibid.
Nobiles per clericatum efficiuntur,d.q.9.n.100. ibid.
Palinodiam non cantant, ibi.n.101. 124
Pro causa ciuili in carceribus non detinentur, n.102. ibid.
Neque pro obligatione camerali, iuramento vallata,n.104. ibid.
Inopia laborantes, cessionem facere bonorum non tenentur,etiam si minorum ordinum sint, dum Ecclesiæ, vel altari deseruiant, nu.103. ibid.
Pro repræsaliis non detinentur,n.105. ibid.
Neque obsides dari possunt, n.106. ibid.
Neque ob quamlibet necessitatem à parentibus vendi,aut pignorari possunt,d.q.9.n.107.ibid.
Iuramentum calumniæ præstare non tenentur, n.108. ibid.
Pro crimine læsæ Maiestatis à parentibus commisso,in ipsorum personis, aut bonis non puniuntur,n.110. ibid.
Nec pœnam sanguinis patiuntur, numer. 111. ibid.
Etiam in delicto pro quo pœna sanguinis constituta est, per procuratorem defendi possunt, n.112. ibid.
Exhæredari ingratitudinis causis, quibus alij possunt;ipsi nequeunt, d.q.9.n.114. & 115. ibid.
Illegitimi per clericatum,legitimantur,parentibus succedunt, & omni liberantur macula, n.116. ibid.
In pecuniaria causa fideiussorem iudicio sisti, vel iudicatum solui, non præstant, sed simplicem cum bonorum suorum hypotheca cautionem,ibi.n.120. 125
Absque parentum auctoritate in iudicio comparare possunt,ead.q.9.n.123. ibid.
Cum duobus testibus, cum Parochi præsentia testantur,n.125. ibid.
A sæculari iurisdictione exempti sunt, nu. 128. ibid.
Statutis laicorum non litigantur,nu. 129. ibid.
Litis consortibus, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ad Ecclesiasticum iudicem aditum præstant, si indiuidua causa est, nu. 130. ibid.
Minorum Ordinum)forma Concilij Tridentini sessione 23.c.6.de reformatione,
Seruata) omnibus priuilegiis,quibus sacrorum Ordinum,gaudent,ibid.n.132. 125
Vestitu, & ornatu decenti non vtentes, puniuntur,q.15.nu.41. 168
Limitatur n 42. ibid.
Comam nutrire, aut laxare,sub excommunicationis pœna prohibentur,n.43. ibid.
Nisi longum iter faciant,n.44. ibdi.
Tabernam ingredi,nisi peregrini vtantur, nu.45. ibid.
Fori priuilegio renunciare non possunt, q.17.n. 174. 197
Coadiutor seni, vt infirmo an dari possit, q.18. n.44. 110
Codicilli militum etiam si ad testamentum non referantur,per se solum stare possunt,q.17.nu. 87. 193
Cogitationis nudæ pœnam nemo patitur, q.8. n.318. 105
Patitur si contra Ecclesiam cogitatio sit, nu. 319. ibid.
Collectandi Ius est de regalibus,nec alteri quam Imperatori, aut Regi superiorem non recognoscenti competit, qu. 16. nu.102. remissiuè. 179
Collectarum impositio exosa,Iureque damnata, q.16.n.98. ibid.
Pro dominorum redemptione, ac libertate permissa,n.99.cum tribus seqq. ibi.
Alia supple verbo *Conductor collectarum.*
Collegium Ecclesiasticorum simul,& laicorum, licet minori numero Clericorum constet Ecclesiasticum dicitur,q.10.n.10. 128
Coloni Ecclesiæ, an à muneribus immunitatem habeant,q.8.n.80.remissiuè. 88
An personæ Ecclesiasticæ,miserabilesque dicantur,q.9.n.2.34.& seqq. 115
Et an eorum causas ad forum Ecclesiasticum trahant,ibi,n.36. 118
Commendatarius,vide verb.*Vicarius.*
Commodum proprium an alieno quis debeat anteferre,in verb.*Charitas.*
Communem rem cum alio habens, non potest eam vendere,vel pignorare, qu.8. num. 430. 111
Compensatio in omnibus actionibus fit ipso iure,q.8.n.308.& q.10.nu.73. 105
An possit obiici Ecclesiæ decimas petenti, d. q. 8.n.309. ibid.
An fisco, ibid.
Et quid in decima Papali,n.310. ibid.
Et an vniuersitati,proque debito publico,d.q.10. n.74. 133
Compelli regulariter quis non potest ad perfectionis opus,bonorumque suorum erogationem,q.15.n.37.remissiuè. 168
Compromittere in arbitratorem de iure, & de facto in concernentibus Ecclesiam prælatus nequit, q.8.n.440. 111
Conclusio causæ an in causis Ecclesiæ, & summariis desideretur,in procem.n.77. 8
Omnium iurium, & probationem renunciationem inducit,q.8.n.168. 96
Sententiæ comparatur,n.169. ibid.
Post eam,non amplius iudicium dicitur,ibid. n. 170. 96
Condemnatus ad solutionem, soluere omnino cogitur, etiamsi promissorem de soluendo dare paratus sit,q.17.n.171. 197
Ad mortem, an testamenti factionem habeat, eiusvè publicentur bona,ibid.n.135. 195

Conductio rei propriæ inutilis est, q. 8. numero 246. 101
Conductor primus contendere nequit vt sibi potius quam alteri rei dominus locet, q. 8. n. 330. 206
Rerum Ecclesiæ, vel Fisci qui multum fuit lucratus, ad reconductionem compelli potest, n.344. ibid.
Collectarum vniuersitatis, non soluentium res capere, & sub hasta ponere potest, si de debito non dubitetur, q. 10.n.76. 135.
Confessio extraiudicialis, an miserabilium fauore probet, *in proœm n. 19.* 5
Est omnium probationem melior & efficacior, & pro iudicato confessus est quæstio 5. numero 72. 64
Facta à minore in criminalibus, aut ciuilibus, an sibi præiudicet, n. 74. ibid.
Etiam in iudicio absente parte facta, nemine saltem pro ea acceptante, non probat nec confitenti nocet, q.8.n.332. 206
Ecclesiæ, vel piæ causæ fauore, etiam extraiudicialis obligationem producit n.333. ibid.
In carcere, an sicut in tormentis facta, non valeat, q.11.n.6. 138
Aduocati parti nocet, ni sit incontinenti reuocata, q.13.n.80. 158
Extraiudicialis absente parte facta, inter mercatores, quemadmodum Ecclesiæ fauore, plenè probat, q.14. n.25. 162
Confessus, & conuictus non appellat, q. 10. n. 61. 133
Confiteri an & quando infirmus, per loca iturus periculosa aut nauigaturus teneatur, q.14.n.7.13. & 15. 161
Confugiens ad Ecclesiam ab ea extrahi nequit, q.8.n.50. 85
Neque in vinculis, aut compedibus in illa detineri, aut obsideri potest, n.52. ibid.
Et qualiter extrahentes puniantur, n. 51. remissiuè. ibid.
Alià supplè verbo *Immunitas*, & verb. *Ecclesia*.
Coniecturis opus non est, vbi legis decisio adest, q.7 n.12. 71
Coniugatus, & à coniugio continens miserias patiuntur, q.2. n.25. 16
Coniux, qui coniugem infirmum diligenter non curauit eius hæreditate priuatur q.3. numero 285. 52
Alia vide verb. *Luctus*.
Coniunctus qui cum potest, captiuum coniunctum non redimet, eius se hæreditatis indignum reddit, q.16.n.52. 176
Consanguineus in pretendo tutorem pupillo, ad cuius hæreditatem vocabatur, negligens qualiter puniatur, q.3.n 94. 36
Consentire quis in actibus sibi vtilibus præsumitur, q.16.n.54. 176
Consequens stare non potest, suppositio vel antecedenti falso, q.9.n.41. 118
Consetuatio iuris iam quæsiti facilius datur, quam de nouo acquisitio, q.10.n.36. 131
Conseruatoriæ literæ vt scholasticis dentur, quæ requirantur, q.12.n.19. 146
Quæ causa finalis extiterit, eas scholaribus concedendi, n.20. ibid.
Conseruatorum iudicum natura, & diffinitio, q.12.n.24.remissiuè. ibid.
Consiliarij, Consilium principis eius corporis pars esse dicuntur, q.9.n.49. 120
Priuato odio Consiliarium offendens, in læsæ *Maiestatis crimen non incidit*, n.50. ibid.
Consilium à senioribus requirendum, q.18.nu. 38. 209
Consortes litis cum miserabilibus, an fori priuilegio gaudeant, q.3.n.12.13.14.& 15. 24
Cum clericis, si indiuidua causa sit, tam in ciuili, quam in criminali, ad Ecclesiasticum iudicem aditum habent, q.9.n.130.& q.10.n.27. 125
Cum priuilegiato, eius priuilegio gaudent, ibid. n.7. 128
Ampliatur tribus numeris sequentibus.
Constitutum inutile est, si constituens non possideat, q.8.n.240. 101
Alia vide verbo *Possessio*.
Construere Ecclesiam sine decreto minor potest, q.8.n.295. 104
Est quid spirituale, n.296. ibid.
Consuetudo priuilegium à lege concessum, legeque tollit, & illud dare potest, q.5.n.26.59
Minorum priuilegia non tollit, n.27. ibid.
Et an minores, sicut maiores arctet, remis. ibid.
Immemorabilis, an in Ecclesiæ præiudicialibus. admittenda sit, q.8.n.272. 102
Et an in his quadraginta annorum spatio, nec minori, inducatur n.273. ibid.
Et quanto tempore in aliis, n.274. ibid.
Etsi legem vincat; non si contra vtilitatem communem sit, quæ nullius tunc momenti existit, q.10.n.70. 133
Inducere potest non solum vt libris mercatorum solemnitate confectis credatur: sed vt & in vim publici instrumenti, cum hypotheca habeant executionem paratam, q.14.n.46. & 47. 163
Antiquior præualet, q.18.n.39. 210
Consules à consulendo, vel ab agendo cuncta *consilio, nominati*, q.18.n.38. 209
Contractus claudicare non debet, q.3.n.151.40
Ab infirmo cum medico factus, iudicis officio rescinditur, n.283. ibid.
Pupillorum, ac minorum fauore, claudicare potest, q.5.n.48. 61
Fisci, vel Ecclesiæ per non implementum non annullatur, rescinditurve, sed ad implementum agi potest, q.8.n.249.& 250. 101
Quid in aliis, n.251 & seq. ibid.
Furiosi, prodigi, aut pupilli, an iuramento firmetur, q.19.n.21. 216
In dubio censualis potius, quam emphyteuticus præsumitur, q.8.n.99. 90
Alia vide verbo *Locus contractus*.
Contradictio, vide verbo *Vnus*.
Contrahens cum alio, eius conditionem scire præsumitur q.19.n.23. 216
Contrahentes an vltra dimidium iusti precii se inuicem decipere possint. q.5.n.20 58
Contumacia an & quatenus à minore incurratur, q.4.n.43. 60
Vera eiusque pœna sine dolo non contrahitur q.13.n. 70 158
Contumax verus non appellat.q.17.n.169. 197
Cõtumelia nulla est in miseri vita, q.19.n.12.173
Conueniri qui *non valent vltra quam facere* possunt, pro debito ex delicto vel quasi conueniri, in carceremque mitti possunt, q. 12.n.22. 146
Aliter in carcerem non mittuntur q. 17.numero 114. 194

In

In foro ſuo tam in ciuilibus, quam in criminalibus quis debet, q.9.n.42.& 43. 119
Conuerſi de nouo ad fidem, an miſerabiles ſint? & fori priuilegio gaudeant? in proœm.n.4. & q.9.n.38 118
Conuictus, vide verb. *Confeſſus.*
Copia inuentarij, verb. *Inuentarij.*
Copula & cuius ſit naturæ, q.1.n.7. 11
Et latius verbo *Dictio.*
Corporum nomen, animata, & inanimata, rationabilia, & irrationabilia continet, q.10.nu.5. 128
Correctores hodierni, locum prætorum, vel rectorum Prouinciarum antiquorum tenent, q.9.n.73. 121
Creditor non cogitur minutam recipere ſolutionem, q.8.n.183. 97
Niſi Eccleſiæ, aut libertatis pretij creditor ſit, n.184. ibid.
Videns pignus in libertatis fiſci, vel Eccleſiæ fauorem diſtrahi, aut alienari, ſibi præiudicat tacendo, pignuſque remiſiſſe intelligitur, ibid.n.203. 98
Regulariter per ſcientiam, & patientiam, diſtractionis pignoris, an ſibi præiudicet? ibi. n.205.& q.16.n.93. & 94. 179
Debitorem ſui debitoris regulariter conuenire non poteſt. Quæque vt illum conuenire valeat, requirantur? q.8.n.417.remiſſiuè. 110
Antiquior an pecuniam conſumptam, poſteriori ſolutam recuperare poſſit? n.419. ibi.
Vniuerſitatis, vel Eccleſiæ, qui fertilitatis tempore annonam recipere de publico neglexit, pretium ipſius, eandemvè annonam careſtiæ tempore non habebit, ibid.n.426. 111
Et qui tempore debito ab vniuerſitate, Eccleſiavè debitas differt præſtationes recipere, ſi infra annum non petat, ab earum deinceps petitione arcetur, n 427. ibid.
Lucrum ceſſans debiti non ſoluti ratione petens, ſi negotiari non ſit ſolitus, ab vſurarum labe immunis non eſt, q.14.n.29. 162
Secus ſi negotiari ſolitus, lucrum ob ſolutionem non factam perdat, n.30. ibid.
Ante tempus debitorem ſuum conueniens, quibus ſubiiciatur pœnis, q.10.nu.58.remiſſiuè. 133
Cuius pecunia res empta eſt, pro ea anterioribus creditoribus non præfertur, q.17.n.167.197
Alia ſupple verbo *Debitor.*
De crimine ibi agi debet vbi commiſſum eſt, licèt priuilegiatus criminoſus exiſtat, q.11. n.17. 139
Criminoſus fori priuilegio non gaudet, n.16. & 24. ibid.
Alia verbo *Priuilegium.*
Crimen læſæ Maieſtatis, verb. *Læſæ Maieſtatis crimen.*
Criminis atrocitas, verbo *Atrocitas criminis.*
Culpa non præſumitur in dubio, eamque allegans probare debet, q.11.n.67. 142
Cultus nimius incontinentiam arguit. Et quæ ob illum damnatæ fœminæ? qu. 3. nu.47.30
Intellige vt n.ſeq. ibid.
Cupidus miſer eſt, q.2.n.14. 15
Alia verbo *Auarus.*
Curator minoris res diſtrahens, quas diſtrahendi facultatem habet, fidem de precio habere non poteſt, q.5.n.22.& q.8.n.118. & 119.58
Curatoris bona pro adminiſtratione tacitè ſunt hypothecata, d.q.8.n.36. 84
Hodie nec palam minoris bona emere poteſt, licèt olim poſſet. Et qualiter emens puniatur, ibi.n.192.ad fin. 97
Contra factum ſuum minori præiudiciale, an venire poſſit? ibi.n.261. 102
Datur captiui bonis procuratorem non habentis, q.16.n.35. 175
Captiui res defendens, fori priuilegio gaudet, n.36. ibid.
Et quid ſi agat? alioſvè conueniat, n.37.& ſeqq. ibid.
Bonis datus, an actiones tantum tempore peritoras, non etiam alias mouere poſſit, nu.38. ibid.
Ad cuſtodiam, non ad plenam adminiſtrationem datus videtur, n.39. ibid.
Curæ munus perſonale eſt, q.18.n.18. 205
Carcerarorum ætates deſcriptas habere debet, Principique nunciare, q.18.n.70. 213
Carceratam mulierem carnaliter cognoſcens, præter ordinariam delicti pœnam, grauiori quoque arbitrio iudicis punitur, tametſi meretrix ſit, q.11.n.50. 141
Ad cuſtodiam obligatus, publici officij ratione, non ſolum caſum; ſed quòd abſque eius culpa euenerit, probare debet, q.11.n.68. 143
Alia verbo *Carceratus*, verbo *Fugiens*, verbo *Mortuus.*

D

DAmnatio non facit hominem turpem; ſed cauſa, q.19.n.6. 215
Datum pro redimendis captiuis, nec ingratitudinis cauſa reuocari poteſt, q. 16.nu.62. 177
Regulariter contra, n.63. ibid.
Debitor quinquennalem dilationem petens, an fori priuilegio gaudeat? q.3.n.80. 35
Speciei pupilli, an eius interitu liberetur, qu.3. n.138. 39
Et an Eccleſiæ, q.8.n.394. 109
Et quid in aliorum debitore, d.q.3.n.138. & d. q.8.n.393. 109
Mutui ſolutionem differens, multipliciter caſtigatur, q.8.n.112. remiſſiuè. 91
Pro debito ex delicto, vel quaſi naſcenti, carcerari poteſt, & ſi aliàs pro ciuili debito nequiret, q.11.n.19.29.21.& 22. 139
Eccleſiæ, qui vſque ad iudicium, debitum ſoluere differt, in duplum tenetur, q. 8.nu.428. 111
Pupilli, vel minoris, ab eius tutella, curavè repellitur, q.10.n.42. 132
Reipublicæ, ab eius honoribus, & adminiſtratione anexum honorem habente, ni prius debitum perſoluat, arcetur, q.19.n.43. 132
Vniuerſitatis, conuictus, licèt non confeſſus, non appellat, ibi.n.62. 133
Sui ipſius, quis eſſe ndn poteſt, q.14.n.27. 162
Limitatur, n.ſeq. ibid.
Communi iure pro debito ciuili bonis cedens, carcerem vitat, q.16.n.82. 178
Niſi debitum ex redemptione procedat. Qualiterque tunc ad ſatisfactionem compellatur, n.83. ibid.
Pro ciuili debito à domo propria, vel Eccleſia trahi non debet, q.17.n.26. 187
Caſu quo pro debito in carcerem mitti poſſit, de eo conſtare debet apertè, q. 11.n.24. 140

Index Rerum,

Debitorem Ecclesiæ celans, qualiter, & ad quid teneatur, q.8.n.323.& 325. 105
Et quid in aliis, n.seq. ibid.
Sui debitoris quando quis conuenire possit, ibi. n.417. remissiuè. 110
Debitum vniuersitatis, *singulorum non est, neque è contra*, q.10.n.20. 129
Alia verbo *Creditor*,
Verbo *fiscus*, & verbo *Ecclesia*.
Decimam executionis soluere, an Ecclesia debeat, q.8.n.365. 108
Decretum secundum, contra pupillum non interponitur, q.1.n.163.& q.10.n.24. 111
Contra vniuersitatem, vtique d.qu.10.num.25. 130
Iudicis, an in alienatione bonorum mobilium minorum, aut actionum requiratur, q.3.n.154. 40
Alia, verb. *Index*,
Decuriones negociari prohibentur, intangentibus *præcipuè ad victum, quæst.10.num.110.* 136
Vniuersitatum propria, iuravè Regalia conducere non possunt, ibid.n.111. 136
Decurionum ordo, quare constitutus, ibid.n.26. 130
Duæ partes ad actus vniuersitatis gerendos desiderantur, ibid.n.102. 135
Quid in actibus vniuersitati, aut Collegio vtilibus? n.103.& 104. ibid.
Defendere Ecclesiam, verb. *Ecclesia*.
Definitio bona, quibus constare debeat? q.2.numer.6. 13
Deformis miser est, q.2.n.32. 16
Delegari an possint, meri, & mixti Imperij causæ, *q.17.n.147.& 148.* 196
Delegatus à Principe infirmitate laborans, subdelegat, q.3.n.276. 111
Delictum priuilegium excludit, q. 11. num.23. 139
Nemini debet patrocinari, q.3.n.23. 25
Deportatus ac seruus pœnæ effectus communi iure hæres institui non poterat, q.17.n.145. 195
A milite poterat, n.146. ibid.
Dicta senum, pro legibus seruantur, & ab eis argumentum sumere licet, q.18.n.40. 210
Doctorum, secundum leges, vel auctoritates ab eis relatas, intelligenda, q. 8.n.6.& q.15.numer.31. 80
Dictio & an semper inter diuersa ponatur, q.1. n.7.& 14. 11
Taxatiua, omne aliud, præter expressum excludit, q.8.n.283. 103
Casus, si miles non excludit, q.5.n.7. 56
Est malignæ naturæ, & omnimodam literæ adhæsionem desiderat, aliterque fieri posse negat, q.9.n.47. 119
Præsertim, cuius sit naturæ, q.3.n.38. 29
Coniunctiua, libertatis fauore vim suam perdit, nec coniungit, q.16.n.109. 179
Dignitas, vide verb. *Honor*.
Dignum magis, an & quando minus digno præualeat, illudque ad se trahat, vel non, q.10.n.37.& seq. 131
Dilatione quinquennali vsus, fori priuilegium non habet, q.3.n.80. 35
Moratoria à Principe concessa, ad minorum debita non extenditur, q.5.n.79. 65
Diligens in dubio quis præsumitur, quæst. 11. n.67. 142
Dispensari in secundo consanguinitatis gradu ad matrimonium, nisi publicam ob causam non debet, q.10.n.112. 136
Dispositio quælibet ad aliquid faciendum iudicem, vel partem astringens, intelligi debet, si in iudicio fuerit peritum, q.3.n.89. 95
Authenticæ habita, C. ne fil. pro patr. in desuetudinem abiit, q.12.n.19. 146
Alia in id, verb. *Lex*.
Diuersitas nominum, an diuersam significationem, naturamque ostendat, qu.1.num. 8. 12. & 13. 11
Dies miser est, q.2.n.23. 16
Dies est, qui cupidus non est, qu.13.numer.16. 151
Diuisi primo constituenda est, vt rei de qua agitur expeditior resolutio paretur, qu.1.num.1. 10
Sensum auget, ibid.
Doctores scholasticorum priuilegiis vtuntur, q. 12.n.35. 147
An & quando ipsorum priuilegiis vtantur, vel non, q.17.n.19.23.24.25.& 26. 187
Stipendiati, pro absentiæ tempore, superioris licentia factæ, salarium consequuntur, ibi.n.62. 191
Secundum leges, auctoritatesvè citatas intelligendi sunt, *suprà* verba *Dicta*.
Dolus in nullo præsumitur, ac minus in eo, qui iure suo vtitur, q.3.n.40.& qu.6.nu.26. 29
Priuilegium excludit, q.11.n.23. 139
Domicilium, verb. *Locus*.
Dominium absque traditione, vel apprehensione regulariter non transfertur, q. 8. n.124. & 237. 92
In Ecclesia, an & qualiter fallat? n.125.126.127. 128.129.130.131.236.& 449. ibid.
Et in vniuersitate, q.10.n.113. 136
Sæpè sine possessione transfertur, d.q.8.n.126. remissiuè. 100
Rerum eius, qui se suaque Ecclesiæ deuouit, an absque aprehensione in eam transeat? nu. 131. ibid.
Fideicommissi peculatus, vel legati, an à morte testatoris in legatarium, vel fideicommissarium transeat, n.224.& 225. ibid.
Et quid in fideicommisso vniuersali, ibi. n.222. & 223. 99
Rei *donatæ, ex solo titulo donationis* etiam præsumptæ, in Ecclesiam transit ipso iure, d. q.8.n.236. 100
Dominus qui seruum infirmum curare contempsit, illius dominio priuatur, q.3.nu.286. 52
Cuius procurator falsis instrumẽtis, aut testibus vsus est, an in falsi pœnam cadat? q.8.n.397. 109
Pensionem recipiens ab emphiteuta, qui ob canonem non solum tum occiderat ab emphyteusi; an caducitatatem remittere videatur? q.8.n.410. 110
Et quid si cum protestatione sibi non præiudicandi, pensiones recipiat? n.411. ibid.
Et quid si prælatus, aut procurator Ecclesiæ eas recipiat, n.412. ibid.
Antiquitus in seruos vitæ, necisque potestatem habebat, q.16.n.3. 172

Serui,

Serui, Mauri, vel Turci, illum ad christiani redemptionem vendere cogitur. Et quo precio, num.121. 180
Domus scholastico potiùs, quam alteri locare illam debet,q.12.n.43. 147
Scholarem ab ea expellere non potest,propriis licet vsibus egeat illa, n.43. ibid.
Domum leuare,aut fenestras facere ad Monialium cœtum prospectum habentes,non potest, q. 8. num.212. 99
Potest hoc casu seruitutem altiùs non tollendi vendere cogi,etiam via intermedia, n.214.ibid.
Domum suam altiùs leuare regulariter non prohibetur,n.215. ibid.
Etiamsi luminibus officiat vicini,n.217. ibid.
Nisi ad æmulationem faciat,n.218. ibid.
Domino,an & quando sit obediendum, in verbo *Subditus*.
Domus.Sua cuique tutissimum refugium est neque pro debito,ciuili extrahi ab ea debet, q. 17.n.185. Pupilli,aut viduæ,in qua falsa cuditur moneta,an pœnis subiaceat ordinariis, q. 3.n.199. 43
Donare est,dotem constituere,q.6.n.29. 69
An præsumatur,pro carceratis expendens, q. 11. n.33.remissiuè. 141
Dicitur,qui nullo iure cogente concedit, q. 6. n. 34. 69
Donatio miserabilibus facta, latè interpretanda, in procem. n.27. 5
Eorum fauore præsumitur,n.28. ibid.
E conuerso quoque eorum fauore non præsumitur, vbi alias præsumeretur,n.29. ibid.
Eisdem facta,cum pacto præstandi alimenta donanti;*si non præstentur,an reuocetur,ibi.* num. 39. 6
Miserabilibus facta,an egeat insinuatione, num. 71. ibid.
In infirmitate facta, an conualescentia censeatur reuocata,q.3.n.289. 52
Inter virum & vxorem prohibita,q.6.n.28. 69
Nec constituendæ,vel augendæ dotis ratione vxori donationem facere marito licet, etsi mulieri,diuersa ratione permittatur,n. 29. & 30. ibid.
Quingentorum solidorum semman excedens, ad sui valorem insinuationem desiderat. inque excessu, nullitatis vitium patitur,q.8.n.86. 89.
Ecclesiæ vltra eam summam absque insinuatio facta tenet,n.87. ibid.
Etiamque immensa illi facta sustinetur,n.88.ibid.
Omniumque bonorum, præsentium, & futurorum,n.89. ibid.
Communi iure,præsentium, & futurorum, improbatur:Regio verò, etiam presentium tantum, ibid.
Regalium à Principe Ecclesię facta tenet, n.90. ibid.
Aliis facta inutilis est,n.91. ibid.
Non præsumitur,ibid.n.132.185.& 248. 92
Multis in casibus præsumitur, ibid.n.186. 97
Vbi præsumitur,Ecclesiæ fauore præsumi desinit, num.187. ibid.
Dotis fauore, an præsumatur,ibi.n.133. 92
Ecclesiæ, aut pauperibus absentibus facta, ante acceptationem reuocari non potest,dict. q. 8. n.145.& seq. 93
Aliis facta, potest, ibid.
Et quid de iure Regio, n.146. ibid.
Facta priuato, cum pacto,quod post eius mortem res transeat ad Ecclesiam, an reuocari, pactumvè ipsum possit, dict.q.8.n.242. 101
Et an speciale in Ecclesia sit, n.143. ibid.
Omnium bonorum,per superuenientiam liberorum reuocatur,ibid.n.234. 100
Et quid si Ecclesiæ facta sit,n.235. ibid.
Facta videtur ab eo, qui rem propriam scienter ab Ecclesia, tanquam Ecclesiæ,in emphyteusim recipit,ibid.n.244. 101
Non æque aliis,num.245. & tribus sequentibus. ibid.
Ecclesiæ facta,apposito modo; eo non seruato, an reuocetur,8.n.249. ibid.
Propter ingratitudinem reuocari potest, n. 253. ibid.
Ecclesiæ facta,ob Prælati,vel Capituli,vtriusquevè simul ingratitudinem, non reuocatur, num. 254. ibid.
Nec dotis factę pauperi,aut pro redimendis captiuis, n.255. ibid.
Et quid si cumpacto de non reuocando donationem ingratitudinis causa, facta sit, n.256 ibid.
Et an Prælati saltem vita durante, quando ab eo cum Capitulo ingratitudo commissa est, ibid.n.257.remissiuè. 102
Propter nuptias,sine decreto à minore fieri potest,n. ibid.298. 104
Neque cum decreto regulariter à minore fieri valet,n.301. ibid.
A patre filio Clerico facta,non retractatur, q. 9. n.118. 124
Aliis in potestate parentum existentibus inualidè fit,ibid.n. 119.125.& q. 17.n.213. 199
Militiæ causa à patre facta tenet,castrenseque peculium fit,n.214. ibid.
Inter coniuges,constante matrimonio prohibita est,n.215. ibid.
Valet si vxor marito militiæ contemplatione donet, & castrense peculium reputatur, n. 216 ibid.
Dos Miserabilibus personis data,ab eo qui dotem constituere tenebatur, an incongrua earum fauore censeatur, in procem.n.78. 8
Congrua,quæ dicatur,remissiuè. ibid.
An iure,qno Fiscus aduersus debitores vtitur, gaudeat,q.8.n.177, 96
Constituta à marito ante contractum matrimonium, cum relatione ad matrimonij celebrati tempus, an teneat, q.6.n.30. 69
Ecclesiæ, pluribus quam mulierum priuilegiis gaudet,q.8.n.46.& seq. 84
Data pauperi,ob ingratitudinem non reuocatur, ibid.n.255. 101
Ecclesia non Præscribitur,ibi.n.437. 111
Constitui Ecclesiæ sine decreto à minore potest, ibid.n.295: 104
Ecclesiæ,quid spirituale est, n. 296. ibid.
An soluto matrimonio duret, eiusque actio, q. 3.n.212.& seq. 45
Cuius res antequam dotis fieret, præscribi cœperat, an ordinariis præscriptionis terminis includatur,q.8.n.54. 86
Dubium. Nil adeò in humanis, quod diligens non patefaciat indagatio, quæstione 1. numero 5. 11

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

E

Ecclesia. Instrumenta de nouo reperta post conclusionem in causa, etiam negligentia data, producere potest, *in proœm. n. 35. 6. & q. 8. n. 168.* 96

Meliora eligit. d. proœm. n. 59. & d. q. 8. numero 148. 7

An miserabilium numero contineatur, & fori Principis vtatur priuilegio, d. q. 8. per tot.

Minoribus, & pupillis, an æquiparetur, n. 1. 3. 7. & 79. seqq. & trigessimo tertio & seqq. vsq; ad 59.

Potentior reputatur, ibid. n. 10. 81

Prælatum habens, neque miserabilis, neque orba dicitur, n. 11. ibid.

Filia ipsa, Prælatus, Parens reputatur, ad filiæ, parentisque similitudinem, neque conuenire ipsa absque Prælati auctoritate, neque conueniri, sed Prælatus eius nomine potest, dict. q. 8. n. 12. ibid.

Vxor Prælati dicitur, n. 13. ibid.

Cathedralis Episcopo carens, vel inutilem habens, vidua reputatur, num. 14. ibid.

Et quid Collegialis, aut Parochialis, Rectoribus mortuis, vel inutilibus effectis; ibid.

Spoliata, potest coram quo velit Iudice Ecclesiastico, vel sæculari, Regiisvè Senatoribus spoliatorem laicum in prima causæ cognitione conuenire, dict. q. 8. n. 18. ibid.

Spolio, aut vi paupertate, consuetudine, lege, vel statuto præcipuo, non existente, non vtique. n. 20. 82

An Fisco comparetur? eiusque priuilegiis vtatur, n. 21. 25. 176. & 177. ibid.

Prior priuilegiatorum existit, n. 22. ibid.

An verè Fiscum habeat, qui tacitam in bonis cum eo contrahentium, hypothecam quemadmodum sæcularis habeat? quique in Clericorum bonis vacantibus, & sine hærede legitimo decedentium succedat, Et cui Clericorum delinquentium pecuniarię pœnæ, & bona confiscata applicentur, d. q. 8. n. 16. 27. 29. 30. & 31. ibid.

Pro decimis sibi debitis, tacitam in prædiis hypothecam habeat, & in bonis emphyteutæ, qui eius empyteuticum prædium deteriorem reddidit, n. 28. ibid.

Imperij priuilegiis gaudet, n. 32. ibid.

Restitutionem petens aduersus laicum, coram Ecclesiæ Iudice, speciali fauore eam postulat, d. q. 8. n. 35. ibid.

Tacitam hypothecam habet in bonis Prælati male administrantis, n. 36. & 45. ibid.

Et in bonis sibi pro malè ablatis restituere debentis, *n. 39.* ibid.

Reipublicæ comparatur, omnibusque Reipublicæ priuilegiis concessis vtitur, quando aptabilis est casus, contrariumque à Iure definitum non reperitur, d. q. 8. n. 41. ibid.

Eidemque præfertur, n. 42. ibid.

Militum priuilegiis, vbi inæqualitatis non adest ratio, potitur, n. 43. ibid.

Et libertatis, n. 44. ibid.

Et dotis, ibid. n. 45. & n. 299. 104

Tacitam habet pro dote enicta aduersus promittentem, vel recipientem, hypothecam, dict. q. 8. n. 47. 84

Fauoribus alimentis concessis vtitur, ibid. numero 48. 88

Piatum causarum principalem locum tenet, ibi. n. 49. 84

Immunitatem præstat ad eam confugientibus, d. q. 8. n. 50. & 52. 85

Alia in id verbo *Immunitas*, verbo *Confugiens*, & verb. *Extrahens*.

Priuato succedens contra quem præscriptio cœpta erat, an priuilegio suo aduersus præscriptionem vtatur, ibid. n. 53. 86

An, & quando, quibusque solēnitatibus alienare possit, verbo *Alienatio*, verbo *Solemnitates*, & verbo *Res*.

Defendi à quolibet de populo potest, dict. q. 8. n. 60. & 62. 87

Inuito etiam, & contradicente Prælato, num. 61. ibid.

Et verbo *Beneficium*. Ex mero Iudicis officio restitui potest, n. 68. ibid.

A muneribus, præcipuè personalibus, ipsa & Ecclesiasticæ personæ immunes existunt, ibi n. 77. 88

Communis necessitatis, aut vtilitatis casu excepto, n. 78. ibid.

Et quid circa patrimonialia munera, numero 79. ibid.

Et an in casibus in quibus ad munera Ecclesia, vel Ecclesiasticæ personæ tenentur, à Iudice sæculari ad ea cogi possint, ibid.

Victa, in expensis non condemnatur, dict. q. 8. n. 94. 89

Empyteusim ab alio tenens, biennio. vel triennio non soluens, an emphyteusi priuetur? nu. 97. ibid.

Quæ ob canonem non solutum, à iure suo cecidit, in integrum restitutionis vt canonem soluat, auxilium implorare potest, n. 98. ibid.

Aduersus quadragennariam præscriptionem ex ignorantiæ capite restituitur, dict. q. 8. nu. 105. 90

Et intra quod tempus, n. 107. ibid.

Et quid scientia interueniente, n. 106. ibid.

Enormiter læsa, etiā data scientia, post quadriennium restitutionem consequitur, d. quæstion. 8. num. 109.

Et intra quod tempus, à quadriennij præteritione, n. 110. 91

Absque interpellatione debitorem in mora constituit, dict. q. 8. n. 111. ibid.

Etiam si litem motam venditori non denuntiet, ad euictionem eum obligatum tenet, numero 123. ibid.

Contractum iuratum. absolutione non petita, impugnare valet, aduersusque illum in integrum restitutionem postulare, dict. q. 8. n. 138. 93

Anima caret, ibid.

Habetur loco filij, facitque deficere conditionem, si sine liberis decesserit, & substituto in defectum liberorum excluso, bonorum capax admittitur, n. 139. ibid.

Sine Clericorum, siue Religiosorum Ecclesia, sit, num. 140. ibid.

Pupillariter substituta, an pupilli matrem excludat, ead. q. 8. n. 142. ibid.

Exceptiones dilatorias etiam post litem contestatam opponit, ibi. n. 173. 96

Instrumenti perditi tenorem testibus quoque non peritis probat, n. 175. ibid.

In actione personali prælationis fauore gaudet, num. 178. ibid.

Minutam ſolutionem facere, poteſt, d.qu.8. nu. 184. 97
An inſtituta cenſeatur, ſi inter amicos prædixiſſet defunctus, poſt eius mortem inſtituere Eccleſiam velle, eo poſtmodum inteſtato decedente, ibi.n.226. 100
Defendi debet ab eo, qui eam defendere promiſit, etiam non requiſitus, nec certo tempore deſignato, n.227. ibid.
Sine ceſſione agere poteſt, d.q 8.n.258. 102
Ius per intruſum acquirit, n.265. ibid.
An aduerſus ſpoliatum ante reſtitutionem, de dominio opponere poſſit, ſi ſe incontinenti offerat probaturam? ibidem numero 369. 73
An liberetur à pœnis res proprias, alienaſvè inuadentium, ſi Prælatus inuaſor exiſtat, d.q.8.n. 271. ibid.
Ad maius pretium non tenetur pro re ab hoſtibus capta, quam quo an eis redempta eſt, ibid.n. 306. 105
An expoſito ſuccedat, n.313. ibid.
Dimidiam habet partem compoſitionis, vel condemnationis pro Clerici offenſione facta conſanguineis etiam Clerici exiſtentibus, d. q.8.n.314. ibid.
Ex pacto nudo, pollicitationevè actionem habet, n.315. ibid.
Tempore locationis finito, ſi quantum alius offert, ſoluere velit; à re locata non expellitur, ibid.n.331. 206
An inuentarium omnino conficere debeat, ne vltra hæreditatis vires teneatur, ibid.nu. 350. 107
Ad recuperationem rei malè alienatæ agens, pretium non reſtituit, n.352. ibid.
Fauorabilior eſt, quam poſſeſſor, & in eum onus probandi transfert, n.359. ibid.
Debitores ſuos in liquidis, ſummariè, & executiuè ad ſolutionem compellit, d.q.8.nu.363. ibid.
Soluere decimam executionis, an debeat, ibid. n.365. remiſſiuè. 108
Exceptionem nonnumeratæ pecuniæ poſt biennium opponit, n.369. ibid.
Et an, & quando in perpetuum, remiſſiuè. ibid.
Impugnare poteſt inſtrumentum in ſui fauorem productam, ibid.n 401. 109
In potentiorem ceſſionem faciens, cauſæ amiſſione, vt cæteri, non mulctatur, nu.402. ibid.
Caducitatem remittere non videtur per penſionum receptionem ab eius Prælato factam, d.q.8.n.412. 110
Conductoris hæres exiſtens, non cogitur in locatione ſtare, n.413. ibid.
Debitorem ſui debitoris, non excuſſo principali, conuenire poteſt, n.416. ibid.
An pecuniam poſteriori creditori ſolutam, etiam conſumptam repetat, n.419. & duobus ſeqq. ibid.
Communem rem habens cum alio, totam poteſt vendere, vel pignorare, d. qu.8.nu. 421. ibid.
Hæres inſtituta, vxore teſtatoris vſufructuaria relicta, an præter vxoris alimenta, cætera capiat, ibid.n.433. 111
Et an vſufructuaria relicta, filio hærede inſtituto, integrum habeat vſumfructum, legitima excepta, ſi ex ea vndè ſe alat, filius percipere poſſit, n.434. ibid.
Pro neceſſitate ſua ſubuenienda, patrono, eiuſque neceſſitati præfertur, dict. qu.8.nu.436. ibid.
Secundo emptori præfertur, cui res tradita fuit, ibid.n.448. 112
Eccleſiaſticæ perſonæ, verbo *Perſonæ*.
Edere iuſſus, ſi non edat, quibus ſubiiciatur pœnis, q.5.n.43. 61
Contra ſe inſtrumenta nemo tenetur, q.8.n. 56. ibid.
Eccleſiæ, aut fiſco cogitur, n.157. ibid.
Ædificari, conſtrui, aut extolli quidquam iuxta Eccleſiam non poteſt, quod illi afferat præiudicium, etſi pium contineat opus, q.8.nu.213. 99
Ædificium ſolo cedit, q.8.n.74. 87
In alieno ſolo pecuniis Eccleſiæ conſtructum, ſolo non cedit, ſed ædificio, & ſic Eccleſiæ vtrumque, n.75.& 76. ibid.
Educator pupilli, tutorem ei petere poteſt, matre, vel conſanguineis non petentibus, q.3.numer.95. 36
Effectum contrarium operari non debent ad vnum finem inducta, q.12.n.27. 146
Arctari debet effectus, arctata potentia cauſæ, q. 9.n.40. 118
Electio fori an detur ei, qui vbique locorum ſe conueniri poſſe pactus eſt, q.3.n.61. & ſeqq. 32
Alia in id, verb. *Fori electio*.
A ſene facta iuniorum præfertur, qu.18.nu.33. 208
Rei melioris ab Eccleſia, aut pia cauſa fieri poteſt, in procem.n.59.& q.8.n.148. 7
Non vtique ab aliis, n.147. ibid.
Eleemoſyna ſeni potius quam iuueni facienda, q.18.n.52. 201
Emens, verbo *Emptor*.
Emphyteuta Eccleſiæ an rei emphyteuticæ ratione à muneribus immunitatem habeat, q.8. n.81. 88
Qui à priuato emphyteuſim accepit, ſi ea poſtmodum ad Eccleſiam perueniat, neque intra biennium penſionem ſoluat, an à iure cadat, ibid.n.53. 86
Eccleſiæ per biennium in ſolutione ceſſans, emphyteuſi priuatur, n.45. ibid.
Sæcularis, per triennium, ibid.n.96. 89
Inconſulto domino emphyteuticam rem alienans, à iure ſuo cadit, ibid.n.103. 90
Emptor ſerui, quem ægrotantem non curauit, nullum, vel malum medicum adhibendo, redhibitoria non vtitur, q.3.n.285. 52
Rei fiſci, vel minoris, à procuratore vendendi facultatem habente, ante precij ſolutionem, etiam fide habita de pretio illius dominum non adipiſcitur, q.5.n.22.& 25. 58
Rei Eccleſiæ, emptione reſciſſa eam, cum fructibus reſtituit, q.8.n. 354. 107
Bonæ fidei, fructus ſuos facit, n.355. ibid.
Emens contra iura bonam fidem præſumitur non habere, q.19.n.22. 216
Ab eo, qui ſcit ſtatim prodigaliter conſumpturum, non vſucapit, ibid.
Epiſcopus Aduerſa valetudine laborans, conſecrationem ſuffraganeorum aliis committere poteſt, ſuiſque ad id mandare vices, qu.3. numer.278. 51
Cum Eccleſia ſic matrimonium contrahere cenſetur, q.8.n.14. 81

Epiſcopum offendens, an læſæ Maieſtatis crimine teneatur, q.9.n.51. 120
Alia, verbo *Prælatus*.
Æquiparatio Vt procedat, quid deſideret, q. 8. num.7. ibid.
Æquiparatorum idem iudicium eſt, q.8.n.7. ibid.
Æquitas. Non ſcripta, an Eccleſiæ, & miſerabilium fauore, ſcripto rigori præferatur, in proœm.n.42. & q.8.n.407. 6
Regulariter ſcripto rigori ſuccumbit, d.q. 8. nu. 306. 109
Equites Quatuor Militarium Ordinum, an inter Milites Cœleſtis Militiæ deſcribantur, ideſt, Eccleſiaſticæ, vel etiam Religioſæ perſonæ dicantur, q.17.n.3.& 29. 184
Aurari, ſiue quos de eſpuela dorada vocitamus, idem enim ſunt, ſolo nomine dicuntur Milites, nec eorum fauore merentur, ibi n.23.& num. ſeq. 187
Non tamen aut tormentis ſubiiciuntur, aut pro ciuili debito detruduntur in carcerem, n.26.ibid.
Abſque Militiæ onere equeſtri dignitate decorari, Milites ſolum imaginarij dicuntur, neque Militum *gaudent priuilegiis, dict.q.17. n. 28.* & 30. ibid.
Trium Militarium Ordinum Diui Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauę an ordinariorum Iudicum iuriſdictioni ſubiaceant, n.29. ibid.
Armati, quando, & quibus exceptionibus fruantur, n.31. ibid.
Equm ſuum in alieno agro pabulare, an viatori liceat, Aliis denegetur, q.15.n.51. 269
Error. Communis maiori animaduerſione dignus, in proœm.n.1. 1
Ætas. Quinquaginta quinque annorum, à muneribus perſonalibus excuſationem præſtat, q. 3. n.197. 43
A tutelę, vel curę munere non ſeptuaginta annorum minor, n.198.& q.5.n.25.remiſſiuè, & q. 18.n.16. 5
Et à munere frumenti comparandi, d.q.18. n. 19. 295
Quæ à militari munere excuſet, n. 20. ibid.
Ab honoribus, & muneribus his cohærentibus, quæ, Quinquaginta annorum, neque nuptiis, neque militiæ apta, n.20. ibid.
Senilis, quæ dicatur, ſi à lege expreſsè deſignata non eſt, Iudicis arbitrio relinquitur, ibid.n. 22. 206
Niſi in ſeptuagenario, & ſic, decrepito, n.71. 113
A ieiunij obligatione, quæ mares, ac fœminas eximat, dict.q.18.n.72.vſque ad 76. ibid.
Decrepita, à ſeptuaginta incipit annis, n.25.ibid.
Ætatum, mundique gradus, quot, ibid.n.16. 204
Euidens. Notorium, & manifeſtum, an eandem, vel diuerſam habeant ſignificationem, q.1.n.14. 11
Euntes ad bellum, in verbo *Teſtes*.
Exceptio. Firmat regulam in contrarium, q. 5. n. 65.remiſſiuè 63
Nonnumeratæ pecuniæ, poſt biennium regulariter non admittitur, q.8.n.368. 108
Si Eccleſia *opponat, admittitur, n.369.* ibid.
Et quando in perpetuum, remiſſiuè. ibid.
Vniuerſitati perpetuo competit, q.10.n.56. 132
Dilatoria, poſt litem conteſtatem opponi non poteſt, dict.8.num.171. 96
Neque in appellationis inſtantia, n.172. ibid.
Niſi ab Eccleſia, & minore, n.173.& in proœm. num.20. 5
Peremptoria, poſt ſententiam opponi non poteſt, q.17.n.158.n.ſeq. 196
Excommunicatio, Pro futuris culpis ab homine ferri non poteſt, q.8.n.408. 110
Eccleſiæ, & decimarum fauore poteſt, n.409 ibid.
Pro violenta manuum in Clericum iniectione, an & quando ipſo iure incurratur, q.9. n. 48. 119
In Vniuerſitatem ferri non poteſt, q. 10. n. 84. 134
Cum excommunicato veſci, aut dormire in eadem menſa, vel lecto prohibitum, q.15.n.48. & 49. 169
Excommunicatus miſerabilis, an fori priuilegio, vtatur, q. 3.n.68.& duobus ſeqq. 34
Ab agendo in iudicio repellitur, ibid.n. 68. & q. 5.n.61. 63
Et an, & quatenus de iure, conſuetudine que procedat, n.62. ibid.
Iudicium cum excommunicato agitatum, an teneat, ſi à parte non fuerit oppoſitum, d.q. 3. n. 82. 35
Executionis ordo, an in Eccleſiæ, aut miſerabilium perſonarum cauſis neceſſario ſeruandus ſit, in proœm.num.42.& q.8.n.297. 6
Executio in qua à lege Regia deſignatus non fuit ſeruatus ordo, iudiciiue ſubſtantialibus carens, nulla eſt, ibid.n.266. 102
Parte non opponente, conualeſcit, & ſuſtinetur, q. 3.n.88. 35
An contra *infirmum fieri poſſit, q.3.n.254.* 49
In animalibus aratoriis, aut inſtrumentis vilicis non ſit, q.13.n.36. 153
Et quid ſi alia bona debitoris non extent, nu. 37. 38.& 39. ibid.
Fieri non debet, niſi in caſibus à Iure expreſſis, q. 8.n.364. 108
In ſatis, tritico, ordeo, &c. à ſolo etiam ſeparatis, fieri nequit, dict.q.13.n.15. 155
Er qualiter, & quo pretio in recollectis facienda, n.51. ibid.
Executor teſtamenti nominatus, munus hoc ſubire, nec piæ cauſæ fauore compellitur, in proœm.n.64. 8
Et an miſerabilium gratia ſubire illud recuſans, mortaliter peccet, ibid.
Piæ cauſæ, miſerabiliumque fauore munus hoc alteri committere poteſt, n.65. ibid.
Teſtamenti in quo miſerabiles perſonæ legatariæ ſunt, an hæreditate quoque non adita, hæreditaria bona alienare diſpenſareque poſſit, n. 56. ibid.
An inuentarium facere debeat, dict.proœm. num. 80. 9
Religioſus clauſtralis, miſerabilium fauore, an eſſe poſſit, n.81.& 82. ibid.
Cum aliis datus, niſi in ſolidum datus ſit, ſine aliis exequi non poteſt, q.3.n.127. 38
Aduerſus hæredes, debitoresvè hæreditarios actiones mouere non poteſt, q.8.n.58. 87
Eccleſiæ fauore poteſt, n.59. ibid.
Ad diſtribuendum in pia opera nominatus, *carceratis, qui culpa ſua in carcerem deuenere*, facere diſtributionem poteſt, quæſtione 11. numero 29. 141
Collectarum, res non ſoluentium poteſt capere, & ſubhaſtare, ſi de debito non dubitetur, q.10. num.76. 233
Exercitus quid ſit, quæſtione 17. numero 10. 186

Exemptus, Conseruatoremque Iudicem habens, exemptionis priuilegio aduersus miserabiles personas vti non potest, neque ad conseruatorem extrahere, in procem. n. 72. 8
Alia vide verbo *Carcerati*.
Eximens à familiæ manu debitorem, de suo debitum soluere tenetur, quæstione 8 n. 324. 105
Expendens pro incarcerato, an repetat, donandiuè animo expendisse visus sit, quæstione 11. n. 35. remissiuè. 141
Alia, verb. *Impensa*.
Expositus. Quem habeat in bonis successorem? q. 8. n. 313. 105
Miserrimus est, q. fin. in fin.
Extensio. Legis taxatiuè loquentis, an miserabilium, & Ecclesiæ gratia fiat, in procem. n. 38. 6. & q. 8. n. 282. 103
Non admittitur in correctoriis, & exorbitantibus, nec similitudinis, aut identitatis, imò nec maioritate rationis, etiam quod summa æquitate nitatur, q. 9. n. 46. 119
Extrahens fugientem ad Ecclesiam, qualiter puniatur, & an læsæ Maiestatis reus iudicetur, q. 8. n. 511. remissiuè. 85
Alia, verb. *Eximens*.
Exilium morte grauius, quæstione 12. n. 5. 144
Quid sit, q. 5. n. 18. & 19. 166
Exul miser est, & Principis fori priuilegio gaudet, quæst. 12. numero 5. & quæstione 15. num. 17. 144
Qui dicatur, ibi. dict. n. 18. & 19. 166

F.

Facere. Potest quis per alium, quod per se ipsum, q. 3. n. 119. 37
An & quando possit quis per alium, quod per se non potest, ib. n. 136. 39 & q. 16. n. 23. 5 & 27. 174
Aliquid tempore prohibito, vel in tempus prohibitum conferre, paria sunt, q. 6. n. 31. 69
Fatum Maiori Vniuersitatis parte, in Miserabilium, aut ipsiusmet Vniuersitatis præiudicium, an teneat, in procem. n. 13. & seq. 5 & q. 10. & n. 104. 135
Suum impugnare nemo potest, q. 8. num. 262. 102
Administrator, Tutor, Curator, Ecclesiævè Rector, in Ecclesiæ, aut minoribus præiudicialibus, potest, n. 260. & 261. ibid.
Promittens, ad illud non obligatur præcisè, & interesse præstando liberatur, ibid. numero 275. 105
Si Ecclesiæ promittat, Vniuersitati, aut pro libertate, ad illud præcisè tenetur, n. 276. ibid.
Quid regulariter hodie, n. 277. ibid.
Falcidia. An de legatis miserabilibus factis detrahatur, in proœ. n. 44. 6
De legatis Ecclesiæ, vel piæ causæ factis, non detrahitur, q. 8. n. 292. 104
An & quando detrahatur instrumento militis, q. 17. n. 96. & duobus seqq. 193
Falsa proueniunt ex falsis, q. 9. n. 41. 118
Falsi pœna, an miserabilis persona plectatur, in procem n. 22. 5
Falsique relata viginti annorum intermissione perimitur, q. 8. n. 387. 109
Aduersus Ecclesiam, nunquam, n. 388. ibid.
Falsum instrumentum, vide verbo *Instrumentum*.
Fama Plenam regulariter probationem non facit, q. 18. n. 41. 210
In antiquis, hominum memoriam excedentibus, facit, n. 42. ibid.
Famulus. Infirmus, seruire censetur, proque infirmitatis tempore salarium consequitur, q. 3. n. 274. 50
Fatuitas. Potius quam donatio præsumitur, q. 8. num. 248. 101
Fauendum ita miseris est, vt aliis iniuria non fiat, q. 3. n. 8. 24
Fauor minoris, aut pupilli, an eorum fideiussoribus prosit, q. 3. n. 131. 132. 133. & 134. 38
Etan participi, communionemvè cum eis habenti, ibid. n. 135. 39
Pupilli, in causa est, vt possit quis per alium, quod per se non potest, n. 136. ibid.
In odium verti non debet, q. 12. n. 27. 446
Fauorem non debet quis consequi, vnde pœnam meretur, q. 11. n. 16. 139
Fauori suo, an & quando renunciare quis valeat, vide verbo *Renunciare*.
Fœlicitas. Humana, miseriam ex peccato venientem non tollit, q. 2. n. 12. 14.
Humana, miseria est, & quanto quique fœlicior, tanto miserior, ibi. n. 37. 17
Nemo malus, fœlix, ibid. dict. num. 12. 15
Fœmina. An miserabilium, & Ecclesiæ. Aduocata existere possit, in procem. n. 40. 6
An possit pro miseris fideiubere, ibid. nu. 62. 8
An pro Ecclesia, vel pia causa, q. 8. n. 371. 108
Pro aliis regulariter nequit, n. 370. ibid.
Dilapidatorem bonorum Ecclesiæ accusare potest: regulariter prohibetur, num. 371. ibid.
Nisi cum suam, suorumvè iniuriam prosequitur, q. 3. n. 141. 39
Tutorem suspectum accusandi facultatem habet, ibid. n. 142. 38
Pro debito ciuili. etiam fiscali, ad carcerem trahi nequit, n. 143. & 245. ibid.
Pro pupillari potest, etiam mater, ibid. n. 144. 39.
Neque pro causa criminali leui carceratur, ibid. n. 246. 47
Mares deuotione excellit, dict. q. 3. n. 142. 39
Excusatur à pœna legis Si quis in tantam, C. vnde vi, n. 238. remissiuè. ibid.
Et an à præsumpta vsurarum fraude, A pœna falsi, ob scripturæ laceration em, Et à periurio? ibid.
Quæ in canonem *Si* quis suadente diabolo, incidit, Romam pro absolutione ire non tenetur; sed à proprio eam obtinet Episcopo, d. q. 3. n. 247. 48
Defuncti necem non vindicans, illius hæreditate non priuatur, ibi. n. 250. & q 5. n. 64. 63
Decem & octo annis maior, quę veniam impetrauit ætatis, maior habetur, nec restitutionem, forinè priuilegium habet, q. 4. n. 14. 54
Fœminis, vt pupillis, nemine petente, de Aduocato Iudex prouidet, d. q. 3. n. 236. 47
Mitiùs cum eis agitur, n. 237. ibid.
Et an etiam in hæresis crimine, num. 238. remissiuè. ibid.
Fœminarum delicta, apud multas nationes, pecuniaria mulcta redimebantur, n. 239. ibid.
Restitutionem aduersus propriam confessionem fœminæ habent, cum aliter de delicto non constat, d. q. 3. n. 240. ibid.
Bonam fidem habere præsumuntur, illamque muliebris sexus inducit, & doli præsumptionem excludit, n. 242. ibid.

Fœminas lædi facile, lex præsumit, numero 143 ibid.
Omnis doli arte instruuntur, ibid.
Ad iudicium vt testimonium ferant, trahi non debent, n. 244. ibid
An iuris ignorantia excusentur, ibid. n. 249. 48
Debilioris complexionis, & caloris, quam mares sunt, citius pubescunt, & senescunt citius, q. 18. n. 23. 206
An minore ætate, quam, masculi à ieiunij obseruatione eximantur, ibid.
Fœminarum priuilegia remissiuè, d. q. 3. num. 250. 48
Fœnerari abagricolis, an, & quatenus Imperator Iustinianus concesserit, q. 13. n. 60. 156
Fenestræ Fieri nonpossunt, ad Monialium cætum prospectum habentes; factæque destruuntur, q. 8. n. 212. 98
Feriæ Messium, & vindemiarum in publicis causis non seruantur, q. 10. n. 57. 132
Frugum colligendorum gratia sunt constitutæ, q. 13. n. 56. 155
Feudales Causæ, vide verb. *Causæ feudales.*
Feudatarius. Maiora saltem feuda à Romano Imperio tenens, an & quando militaribus priuilegiis gaudeat? q. 17. n. 22. 187
Fideicommissum. Vniuersale, absque restitutione in Ecclesiam transit, q. 8. n. 222. 99
In alios vt transeat, restitutio necessaria est, num. 223. ibid.
Et quid in fideicomissis particularibus? n. 224. & 225. ibid.
Fideiubere pro alio nemo cogitur, q. 3. nu. 114. 37
Pupilli fauore limitatur, n. 115. ibid.
Donare videtur fideiubens, ibid.
Fideiussores plures existentes, pro parte conueniendi sunt, diuisionique beneficium habent, q. 3. n. 117. ibid.
A tutoribus dati, in solidum conueniuntur, nu. 118. ibid.
Pupilli, aut minoris, an eorum vtantur fauore, ibid. n. 131. 132. 133. & 134. 38
Fideiussor iudicio sisti, aut iudicatim solui, in causa ciuili præstari regulariter debet, q. 9. nu. 121. 125
Iudicio sisti, eius qui Clericus effectus est, fideiussione liberatur, n. 122. ibid.
Filiatio An filij appellatione probetur, q. 16. nu. 107. 179
Filius. Per matrimonium, an à parentis potestate eximatur, q. 3. n. 36. 29
Etiam non aditam paternam hæreditatem transmittit, q. 8. n. 348. 26
Eius, qui læsæ Maiestatis crimen commisit, etiam punitur, q 9. n. 110. 124
Nisi Clericus sit, ibid.
Illegitimus paterna successione arcetur, nu. 117. ibid.
Viginti quinque annis maior, in patris potestate existens, an Reipublicæ munera subire teneatur, dict. q. 3. n. 116. 37
Qui patri infirmo non prouidit, eius hæreditate priuatur, ibid. n. 285. 52
Vna & eadem persona cum patre, & paterni corporis portio iudicatur, q. 5. n. 10. 57
In patris potestate constitutus, nec conueniri à quoquam, nec conuenire quemquam ipse potest, n. 11. ibid.
Minor emancipatus patrem habens, fori legisque vnicæ, C. quando Imperat. inter pupil. & vid. gaudet, n. 13. ibid.
Vel si patrem inutilem habeat, n. 14. ibid.
Aut longè absentem, n. 15. ibid.
Vel si actionem proponere, aut prosequi pater in iudicio omittat, renuat, expressè remittat, d. q. 5. n. 16. 58
Quibus in casibus cum patre experiri in iudicio possit? nu. 17. remissiuè. ibid.
An bonis patris Religionem ingressi, non nisi post mortem legitimam habeat, q. 8. num. 435. 111
Ingratitudinem aduersus patrem committens, exhæredari potest, q. 9. n. 114. 124
Clericus non potest, n. 115. ibid.
Absque parentis auctoritate in iudicio comparere non potest, n. 124. 125
Clericus potest, n. 123. ibid.
Aut institui, aut exhæredari nominatim debet, nec præteritus testamentum rumpit, q. 17. nu. 122. 194
Familias miles, non solum de castrensibus testari sibique testamentum facere potest: sed etiam filio pupilo, ibid. n. 127. & 128. 195
Familias etiam patre permittente, testari non poterat, dict. q. 17. n. 208. 199
Et quid de iure Regio, n. 210. ibid.
Miles, de castrensibus, aut quasi castrensibus testari potest, n. 209. ibid.
Et pro his cum patre contendere valet, n. 212. ibid.
Pro aliis non potest n. 211. ibid.
Filios habens, & non habens miseriam patitur, q. 2. n. 26. 16
Firmum nihil adeò inhumanis, vt contradictore careat, q. 1. n. 5. 11
Fiscus. Duabus sententiis existentibus, altera pro Fisco, contra eum altera: an quæ Fisco fauet, attendatur, in procem. n. 46. remissiuè. 6
Priuato succedens, pro tempore præterito priuati, pro futuro, proprio iure vtitur, q. 5. n. 22. 58
Est vltimus priuilegiatorum, q. 8. n. 22. 82
Contra eum in dubio est iudicandum, n. 23. ibid.
Habet tacitam hypothecam in bonis cum illo *contrahentis, n. 26.* ibid.
Victus, in expensis non condemnatur, ibid. n. 94. 89
Intra triennium, sub specie de nouo repertorum instrumentorum, sententiam contra se latam *retractare facit, dict. q. 8. n. 164. & seq.* 95
Instrumenti perditi tenorem etiam non peritis testibus probat, n. 175. 96
Quatenus in sui debitoris bonis, aduersusque alios eiusdem debitoris creditores priuilegiatus *in hypotheca existat, n. 176.* ibid.
Prælationis priuilegio in actione personali gaudet, dict. q. 8. n. 178. ibid.
Videns pignus distrahi, nisi expressè consentiat, ius pignoris remisisse non videtur, ibid. n. 204. 98
Breuiter, & executiuè contra debitores suos agit in liquidis, n. 363. 107
Debitores sui debitoris, non excusso principali, conuenire potest, ibid. n. 415. 110
Pecuniam etiam consumptam, posteriori creditori solutam, repetit dict. q 8. n. 418. 420. & 421.
Rem communem cum alio habens, totam potest vendere, vel pignorare, ibid. n. 430. 111
Minima etiam parte ad eum pertinente, q. 10. n. 68. 133

Pro ſibi tributis debitis, in bonis debitoris hypothecam habet, n. 77. ibid.
Forma ſine ſubſtantiali forma nihil in rerum natura ſubſiſtit, q. 8. n. 57. 86
Formæ quidquam addi, aut detrahi neque in melius quidem, aut identitatis ratione poteſt, q. 9. n. 44. 119
Fortuna volubilis, & tantum conſtans in leuitate ſua eſt, q. 14. n. 12. 161
Forus fori electionem, an habeat, qui vbique locorum ſe conueniri poſſe pactus eſt, q. 3. n. 61. & ſeqq. vſque ad 68. 32
Principis electio propter criminis immanitatem conceditur, q. 6. n. 7. 115
In foro ſuo, tam in ciuilibus, quam in criminalibus conueniendus quis eſt, ibid. n. 42. & ſeq. 115
Alia verb. *Electio*, & verb. *Priuilegium*.
Franciſcus Carraſcus noviſſimè de caſibus Curiæ ſcribens, reprehenditur, in proœm. numero 11. 4
Frater pro fratris redemptione expendens, an repetat, q. 16. n. 87.. 178
Fratres minores, vide verb. *Religioſus*.
Fraus priuilegium excludit q. 11. n. 23. & 24. 139
Fraudibus præcludenda via, q. 15. n. 5. 165
Fructus ex quibus penſio Eccleſiaſtica, vel alimenta ſoluenda ſunt, tacitè pro penſione vel alimentis obligati cenſentur, q. 8. num 82 & 85. 88
Pro aliis penſionibus ex fructibus, aut ex certo fundo relictis, aut promiſſis, perſonalis ſoluti competit. actio, n. 83. ibid.
Si ſuper certis bonis penſio conſtituta ſit, contrahitur hypoteca, n. 84. ibid.
Non modo virentes, ſed maturi iam, & à ſolo ſeparati, perditione ſubſunt q. 13. n. 11. 151
Frumentum tecollectuum ſi executionis ratione agricolis capiatur; non minori quantitate, quam taxæ pretio diſtrahendum eſt, aut emptore non exiſtente, eo pretio capere compellitur creditos, q. 13. n. 51 155
Fugæ ſuſpicione ſenes vacant, q. 18. n. 63. 212
Fugiens à carcere, cuſtodis negligentia fugiſſe præſumitur, q. 11. n. 65. 142
Fundamento deſtructio, inædificatum corruat, neceſſe eſt, q. 9. num. 41. & quæſt. 20. numero 4. 118
Fundus pupilli, aut viduæ in quo falſa cuditur moneta, an ordinariis pœnis ſubiaceat, q. 3. n. 199. 43
Funeris ſumptus de hæreditate deducitur, & cuiuis alii creditori præfertur, q. 3. n. 281. 51
Quid hodie, remiſſiuè. ibid.
Furcæ pœna, qui plectantur, q. 17. num. 164. remiſſiuè 196
Furioſus Miſerabilis eſt perſona, q. 19. numero 2. 214
Nec naturaliter obligatur ibid. n. 14. 216
Fur vel eius hæres pro re furto ſubtracta, an hypotecaria, vel perſecutoria ſolum actione, re extante, teneatur, vel ad æſtimationem non exiſtente, q. 8. n. 40. 84
Qui committit, & patitur furtum miſer eſt, q. 2. n. 31. 16
Futuri in dus natura, & ſignificatio, q. 1. numero. 11. 11

G

GAbella de pecudibus, ſeu armentis pro redemptione dandis, non debetur, q. 16. numero 119. 180
Alia vide verbo *Pedagium*.
Gallæci pro curiæ caſu, an, & quando aduerſarios ad Valliſoletanam Cancellariam trahere poſſint, q. 9. n. 24. 117
Gallæciæ Præfecti prætorio, quo nomine & poteſtate fungantur, ibid. n. 78. & 79. 122
Genus Qualiter apud iuriſtas, qualiterque à dialecticis accipiatur, q. 2. n. 4. 12
Mortis, morte ipſa deterius, q. 18. n. 9 202
Gratiani lapſus q. 9. n. 57. & 59. 120
Gratia publicam vtilitatem reſpiciens, morte concedentis non expirat, in proœm. n. 75. 8 & q. 10. n. 97. 135
Et quid ſi miſerabilium fauorem contineant, dict. n. 75. 8
Regulariter concedendum morte expirat, ibid. n. 96. 135
Grauatus hæreditatem reſtituere, vide verbo *Reſtituere*.
Grauitas delicti ex pœnæ grauiter cognoſcitur q. 9. n. 11. 115
Guloſus miſer eſt, q. n. 17. 15

H

HAbere maritum inutilem, & non habere, paria ſunt, q. 7. numero 2. & ſeqq. numero 11. 71
Hæreditas non addita, non tranſmittitur. q. 3. n. 169. q. 5. num. 75. *verſ.* Ex quo Et quæſt. 8. n. 345. 41
Limitatur in minore dict. q. 5. n. 76. 107
Et in Eccleſia, dict. q. 8. n. 346. 65
Et in filiis, ibid. n. 347. 206
Codicillis directo dari, aut adimi non poteſt, q. 17. n. 85. 193
A Milite poteſt, n. 86, ibid.
Ex tempore, vel ad tempus dari non poteſt, ibid. n. 217. 199
Niſi à Milite detur, n. 218. ibid.
Sola ſine libertate adimi non poteſt ſeruo, cui hæreditas libertasque eodem teſtamento relicta, dict. q. 17. n. 198. 198
Hæreditatem reſtituere rogatus Trebellianicam detrahit, ibid. n. 94. 193
Hæreditatis aditio requiritur ad pupillarium tabularum confirmationem. ibid. n. 129. 195
Limitatur in tabulis pupillaribus militum, numero 130. ibid.
Hæres intra quod tempus conficere inuentarium debeat q. 3. n. 181. 42
Admittitur ad probandum aduerſus ea quæ in inuentario deſignata ſunt, ibid. numero 186. 43
Non melioris conditionis, quam defunctus eſſe debet, ibid. n. 215. 45
Mariti etiam poſt annum luctus, ad viduæ pauperis alimenta tenetur, dict. quæſt. 3. numero 217. 46
Perſonam defuncti repreſentat, & quidquid iuris eſt de aliquo, idem quoque eſt de eius hærede, ibid.
In omnibus obligationibus defuncti, actiuis, & paſſiuis ſuccedit, q. 8. n. 414. 110
Qui in cauſa eſt, vt defuncti ſuperſtes coniux,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

alimentis negatis, ad viliores operas, quam quas marito viuente exercebat; saluaque dignitate faceret, descendat: præ defuncti mariti memoriam offendit, & indignum se illius hæreditate efficit, dict. quæst. 3. num. 218. remissiuè. 46
Interfecti mortem non vindicans hæreditate, perceptisque fructibus priuatur, quæst. 5. numero 63. 63
Minori in hoc parcitur, n. 64. ibid.
Conductoris, in conductione persistere cogitur q. 8. n. 413. 110
Post tempora locationis, ad reconductionem compelli nequit, q. 8. n. 343. 106
Suspectam etiam hæreditatem pro libertate præstanda, adire compellitur, q. 16. numero 110. 179
Semel non potest desinere esse hæres, q. 17. numero 88. 193
Vltra dodrantem grauari non potest, numero 98. ibid.
Quilibet conficere inuentarium debet, q. 17. num. 221. 199
Hæreticus miserabilis, an fori priuilegio vtatur q. 3. n. 68. & duobus & seqq. 34
Excommunicationem ipso iure incurrit, ibid.
Hijos dalgo vulgò nominati, à qualificatis nobilibus, excellentioribus nempè & illustrioribus distinguntur q. 9. n. 87. 123
Hispalenses Præfecti prætorio, qua dignitate, potestate, quoque fungantur nomine, q. 9. n. 78. 122
Hispania an vna tantum Prouincia à Romanis effecta, aut etiam in plures, & in quot distributa, q. 9. n. 21. 116
Hombres de armas, vide verbo *Milites*.
Hominem qui dicit, miserabilem, ideſt, miseriæ habilem consequenter dicit, q. 2. n. 1. 2. & 9. 12
Vbi hominis describitur natura, & n. 22. 15
Homo apud Iuristas locum generis tenet; *apud dialecticos, speciem constituit*, q. 2. n. 5. 12
Honeste, aut turpiter viuere, quæ dicatur, q. 3. n. 47. & seq. 30. & n. 210 45
Honor potior vita reputatur q. 3. n. 23 26
Secundum ætatem distribui debet quæst. 18. numero 27. 207
Hospitale etsi magnos reditus percipiat, fori Principis electione gaudet, q. 10. n. 33. 130
Hospitalitas diuino, & humano iure commendatur, q. 15. nu. 27. 167
Ad peregrinorum hospitalitatem possunt excommunicatione compelli Ciues, ibid. numero 55. 168
Hypotecaria actio, an detur contra furem, aut eius hæredem, q. 8. n. 40. 84
Alia verb. *Minor*, verb. *Administrator*, verb. *Bona*, verbo *Dos*. & verbo *Fructus*.

I

Ictus, verb. *Plaga*.
IEiunij obligatione, qua ætate mares, fœminæque eximantur, quæst. 18. num. 72. & seqq. 213
Ignorantia facti, non iuris excusat. q. 3. numero 248. 48. quæst. 5. numero 49. 61. & quæst. 17. n. 151. 196
Minores excusat, dict. 5. n. 50. 61
Et Vniuersitatem, q. 10. n. 44. 132
Rusticos, quibus in casibus excuset? q. 13. numero. 61 62. 63. & seqq. 156
Excusat Milites, dict. q. 17. n. 152. 196
Alia supple verbo *Rusticus*.
Illegitimi à successione paterna arcentur, q. 9. n. 117. 124
Imaginationis vis, & potentia, in procem. numero 12. 4
Immunitas munerem ciuilium, & publicorum simpliciter concessa, ordinariorum, realium vacationem non continet: personalium, & eorum, quæ à iudicibus iudicantur, continet, nisi munus tutelæ sit, q. 3. n. 201. 44
Nulla ab hospite recipiendo, liberat, q. 15. n. 36. *vers.* Nullam. 168
Ecclesiarum, ipsarummet fauore concessa est q. 8. n. 50. 85
An ex veteris Testamenti lege, aut Euangelica sit concessa, remissiuè. ibid.
Ab Ethnicis etiam eorum fanis concessa, ibid.
Impeditus ad longum tempus, vel in perpetuum. citatus, an procuratorem mittere teneatur, q. 3. n. 256. 49
Impensa funeris ciuilis alij creditori præfertur, q. 3. n. 281. 51
Et infirmitatis, ibid.
Imperator non nisi Miles deligendus q. 17. numero 52. 190
Imperium & Ecclesia, ac vtriusque priuilegia fraternizant, q. 8. n. 32 83
Implementi defectus? an rescindat, annulletvè *contractum*, q. 8. n. 252. 101
Et quid implementi deffectus ex parte Ecclesiæ, vel Fisci accidat, n. 251. ibid.
Impubes patrem habens, pupillus non dicitur nec fori priuilegio vtitur, q. 3. n. 35. 29
Qui se hæreditati miscuit, abstinere potest ibi. n. 130. 38
An iurare, & periurium committere possit, q. 5. n. 69. 64
An & quando pro eius testimonio præsumatur, num. 71. in fin. ibid.
Alia verb. *Pupillus*, verbo *Minor*.
Incertitudo actum vitiat, nisi pars non opponat, q. 3. n. 86. 35. q. 8. n. 70. 87
Publico, aut Ecclesiæ fauore non vitiat numero 71. ibid.
Rei, vel loci, æquiparatur, n. 73. ibid.
Incertus de statu suo, testari non potest, q. 17. n. 137. 195
Indebitum indebite solutum repeti potest, q. 8. n. 360. 107
Quid si Ecclesiæ fuerit solutum, num. 361. & 362. ibid.
Solutum priuilegiatus repetens, an in recipientem prebendi transferat onus? in procem n. 49. 6
Alia verb. *Repetens*.
Inducta ad vnum finem, contrarium operari non debent, q. 11. n. 16. 139
Et illata, vide verb. *Res inducta*.
Infirmus vires corporis minuit, animi addit, q. 3. n. 251. 48
Plures vtilitates, effectusque appetendos producit. Scientiarum, & Artium Magistra, & n. seq. ibid.
Ab ignorantia eius, quod publicè proclamatum est, excusat, ibid. n. 280 51
Suorũ, etiam excusat à cõparendo, ibi. n. 257. 49

Infirmitatis impedimento allegato, oblataque de illa fide, iudicis potestas suspenditur, inque valetudinis tempus iudicium differtur n. 258. ibid.
Delicti pœnam minuit. d.q.3.n.261 50
Animi corporis infirmitati præponderat, numero.5. ibid.
Infirmitatis sumptus, vide verb. *Impensa.*
Infirmus diuturno etiam morbo laborans, non semper in omni casu miserabilium priuilegiis gaudet, in procem.n.6. 3
Diues non gratis ab Aduocatis aut procuratoribus iuuandus necessario est, neque ab sportularum solutione excusatur, ibid.
Neque legatum miserabilibus factum consequitur, ibid. n.8. 4
An pro ciuili debito, crimineve in carcerem mitti possit? dict.q.3.n.252.49.& q. 18. numero 65. 212
Torqueri non potest, dict.q.3.n.253. 49
Ab executione liberatur, quæ contra sic infirmantem fieri non debet,n.254. ibid.
A contumacia excusatur, n.255. ibid.
Et an procuratorem citatus mittere debeat, num. 256. ibid.
In integrum restituitur, constito de infirmitate ad vlteriora iudice procedente,n.259 ibid.
A negligentia excusatur, n.260. ibid.
A pœna pœnitentiaque excusatur, ibid. numero 261. 50
Testimonium præstare non cogitur,n.262. ibid.
Qui diurnis horis personaliter adesse non potest vel absens est, sanitas recuperandæ gratia, distributiones quotidianas percipit.n.263. ibid.
Etiam si propria culpa infirmitatem incidisset; si insanitate saltem diuinis horis consueuerat interesse,n.264.&265. ibid.
An, & quando à muneribus personalibus vel etiam realibus excusetur, ibid.n. 266. & q. 18.n.38. 209
Excusatur ab omnibus,quæ sanitati obesse, aut incommodè fieri possunt,d.q.3.n.267. 50
Romam ire pro absolutione obtinenda, non cogitur,n.269. ibid.
Longa infirmitate grauatus, à beneficio, præbenda, vel dignitate remouendus non est,sed per coadiutorem seruiet,n.270. ibid.
An valide cum medico contrahat, ibid. nu.283. 51
Ab arbitrando excusatur, etiam post arbitrandi munus susceptum, d.q.3.n.284. ibid.
Iniuriarum remissionem faciens, an ad bonam valetudinem deueniens, actionem instaurare possit,ibi.nu.288. 52
Et an donationem in infirmitate factam reuocet conualescens,remissiuè. ibid.
Qui propter aduersam valetudinem, officij vacationem obtinuit, iisdem potitur priuilegiis,ac si in eo existeret, n.290. ibid.
Obstrepentes, vel maleantes à vicinitate expellere potest,n.291. ibid.
Absens reputatur,q.7.n.12. 71
Non nisi graui, diuturnoque morbo fatigatus fori vtitur priuilegio,q.11.n 28. 140
Ingratus miser est.q.2.n.21. 15
Alia vide verbo *Donatio.*
Ingressus Monasterium, verbo *Monasterium*, verb.*Religio*,& verb.*Religiosus.*
Iniuria clerico facta, Ecclesiæ, ipsique Deo optimo Maximo facta censetur,q.9.n.4. 115
Intelligitur,ibid.n.48. 119
Et an sit sacrilegium ex natura rei, iure positiuo secluso, ibid.
Nulla est in miseri vita. Et an seruo fiat, q. 16. n.12.13.& 14. 186
Iniuriariarum actio partium conuentione, aut dissimulatione extinguitur,q.3.n. 287. 52
Remissio ab infirmo facta,vide verb.*Infirmus.*
Iniustus miser est,q.2.n.56. 17
Inquisitio contra non infamatum non tenet, nisi pars non opponat,qu.3.num. 84. & seq. 53
Instantia miserabilium fauore perimitur, quia iure Canonico non perit, in præm. n.56. 7
Instrumenta de nouo reperta sententiam latam non infirmant,q.8.n.163. 95
Quid in Ecclesia, fisco, Republica, & minore, ibid.n.164.& 165. ibid.
Post conclusum in causa, reperta ab Ecclesia, Prælati etiam negligentia in eis perquirendis data,admittenda sunt,n.167. ibid.
Pro aliis, nisi omnimoda adhibita diligentia, admitti non possunt,d. q.8.n.168. 96
Et quid pro miserabilibus,in præm.n.35. 6
Duobus eadem die confectis, miserabilium prius celebratum præsumitur,n.84. 9
Instrumentum an,& quatenus probata dicatur, q.3.n.184. 42
Falsum producens, & falsi pœna, & causæ amissione plectitur,q.8.n.395. 109
Ampliatur in pupillo, cuius tutor falsam scripturam producit,n.396. ibid.
Et quid in domino,cuius procurator falsa scriptura vsus est,n.397. ibid.
Ab Ecclesiæ administratore productum, Ecclesiæ non nocet, n.398. ibid.
Nisi à toto capitulo productum sit,n. 399. ibid.
In sui fauorem illud producens, impugnare nequit, id ipsum, n.400. ibid.
Ecclesia potest, n.401. ibid.
Alia verbo *Tena instrumenti*, verbo *Edere*, & verbo *Arma.*
Instrumenta ruralia pro nullo regulariter debito capi possunt executionivè subiici, q. 13. n.36. 153
Et quid si alia debitoris bona non extent, n.37. 38.& 39. ibid.
A vectigali sunt immunia,ibi.n.40. 144
Furto subtrahens,qualiter olim puniretur, n.43. ibid.
Quæ dicantur, quæque rusticorum appellatione contineantur, vt pignoratio, vel executio in eis fieri nequeat,n.45. ibid.

Intellectus legum Ciuilis, Canonici, Regisque iuris.

Ex Digesto veteri.

Intellectus legis debitor, 49. D.de iudic. qu. 3. n.19. 25
Legis Iulianus, 14.§. si quis à pupillo, & §. Si quis colludente, D. de action.empt.d.q.3.nu. 152.40.& q.5.n.48. 61
Legis si communem, 10. D. quemadmod. seruit. amitt.q.10.n.22.129.34.& 36.130. ibid.
Legis qui in carcerem, 22. D. de eo quod met. cauſ.q.11.n.37.remissiuè. 141
Legis Cum de in rem verso, 6.D.de vsur. qu.13. n.67. 15

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Legis habebat, 13.D. institor. action.q.14.numero 19. 161
Legis 2.D.de his qui sunt sui,vel alien.iur.q.16. n.14. 173

Ex digesto nouo.

Legis quod maior, D. ad mancip. in proœm. n.13.5.& q.10.n.87. 134
Legis malum, 242.§. Viduam, D. de verbor. signific. q.6.n.8.& seqq. 67
Legis labeo ait, 15. §. Prætor ait primo, & §. seq.D.de in iur.q.16.n.13. 173
Legis 2. §. 1.D.de vacar. mun.q.3.num. 195. & seq. 43
Legis 3.§.Quamuis, D. muner. & honor q. 18. n.52 208

Ex Codice.

Legis quoties, 15. C. de rei vindic.q.8.n. 448. & 449. 112
Legis si infantis, 18.C.de iure deliberand.q. 3. n.170. 41
Legis fin.C.in quibus caus.in integr. restit.non est necess. q.8.n.8. 80
Legis si defunctus, 10. C. arbitr. tutel.n.164. & seq. 98
Legis 1.C. de donation. quæ sub mod. ibid. numero 249. 101
Legis præsenti, 5.C. de his qui ad Eccles. confug. ibid. n.319. 105
Legis si quis in hoc genus, 10. C. de Episc. & Cleric. quæst. 9. numero 16. & seqq. vsque ad 82. 116
Legis Ne cui, 32.C.de locat.q.8.n.330.&331. 206.& q. 12.n.43 147
Legis quisquis 5.C ad leg. Iul. Maiest. q. 9.numero 5. 115
Legis vnicæ, C. si in communi eademque caus. in integr. restitut. postul.q.10. num. 22. 34. & 36. 129
Legis 1. & 2. C. si vnus ex plurib.appell.
Et Legis præcipimus, §. eodem obseruando, C. de appellation.n.22.34.& 36. ibid.
Leg.s fin. C. de Sacrosanct. Eccles. quæst. 10. n.48. 132
Legis Æde 3. C.de locat.q.12.n.41. 147
Legis certi iuris 5. C. de locat, q.5.n.58.& 59. 62.q.12.n.42.147. & q.13. n.59. 156
Legis fin.C. eod.tit.dict.q.13.n.12. 151
Legis cum à matribus, 8. C. qui pet. tut. numero.24. ibid.

Ex libro decimo Codicis.

Legis quoties, 3. C. de exact. tribut. dict.q. 8. n.325. 105
Legis 2. quemadmod. ciuil. mun. & legis vniuersos, 15.C. de Decurion. ibid.

Ex libro duodecim Codicis.

Legis fortissimi 6. Legis nulli, 7. C.de erogat. millit.annon.q.8.n. 426.& 427. 111

Ex Authenticis.

Authenticæ qua in prouincia,C.vbi de crimin. agi oport. q.3.n.23. 25
Authenticæ sed nouo iure, C. de Episcop. & Clerit. q.9.n.6. 120
Authenticæ de sanctissimis Episcopis,§. Si quis contra coll.9.ibid.n.82 122
Authenticæ omnes peregrinos, C.commun. de succes. q.15.n.31. 167
Authenticæ contra cum rogatus, C. ad S. C. Trebell. q.8.n.294. 104
Authenticæ quas actiones, C.de Sacrosanct.Eccles.q.10.n.48. 132

Ex Decreto.

Capitis si quis Romipetas, 24. q.3.q.14.numero 14. 161
Capitis Sacerdos, n.1. q.2. ibid.
Et capitis quod autem, 23.q.7.q.9.n.29. 117
Capitis si quis suadente, 17. q.4.ibid.n.48. ad fin. paragraphi qui autem eiusdem capituli. ibid.n.53. & seqq. 120

Ex Decretalibus.

Capitis inter Monasterium, 20. & capitis Suborta sequenti, de sent. & re iudic.q. 8.n.165. remissiuè. 95
Capitis ex parte de censib. ibid.n.148. 93
Capitis per tuas, 9. de arbitr.q.10.num. 37. & seq. 131
Capitis quod in dubiis, 3. De consecr. Eccles. n.39. ibid.
Capitis ad Apostolicam 42. de simon. q. 8. n. 322. 105
Capitis Ecclesia sanctæ Mariæ 10. de constit. remissi.ibid.n.4. 80

Ex sexto Decretal.

Capitis fœlicis, de pœn.q. 9. num. 52. remissiuè. 120

Ex partitis.

Legis 57. tit. 6. part.1.q.3.n.19. 25
Legis 1.tit.16. part. 2.q.9.n.5. 138
Legis 30. tit. 1. part.6.q.15.n.31. 174
Legis 3. tit. 19. part. 2 q. 18. n.20. 205

Ex legibus Taurinis.

Legis 55.q.16.n.48.& seqq. 176

Ex noua Regia collectione.

Legis 4.tit. 1. lib. 3.q. 9. num.24. & n. 25.& seq. 117
Legis 4.tit. 1. lib.4.ibid.n.48.& seqq. 119
Legis 22.tit. 11. lib.5.q.16.n.47. 176
Legis 2. tit. 3. lib.5. ibid.
Legis 1. tit. 1. lib. 6.q.18.n.20. 205
Interesse non habens de eoque non docens, admitti in iudicio non debet, q.3.num. 99. 36. & q.8.n.65.86. & q.16.n.6. 173
Pupillorum fauore admittitur, dict. q. 3.numero 100. 37
Et redemptionis, ac libertatis, q.16. n. 104. & 105. 179
Intrusus neque sibi, neque alii per intrusionem ius quærit, q.8.n.263. 102
Per intrusionem titulus, vel possessio quæsita perditur, n.264. ibid.
Inuadens res alienas vel proprias apud alios existentes, quibus subiiciatur pœnis, q 10.numero 75. 133
Inuentarium infrà quod tempus ab hærede confici debebat, q.3.n.179. 42
Tutoris cum iudicis decreto faciendū n.182.ibid.
Et quid in inuentario hæredis, n. 183. remissiuè. ibid.
Eius copia integra cohæredi petenti danda est, ibid.n.188. 43
Nisi cum pupillo litiganti, n.189. ibid.
Conficere omnes qui hæreditatem adeunt, debent q.8.n.349. 106.& q.17..n.221. 194
Inuestitura intra annum & diem à vassalli petenda est, q.17.n.109. 194
A milite,intra annum,& mensem.ibi.n.110.ibid.
Inuidus miser est,nec fori priuilegio gaudet q.2 n.18.& à n.8.cum seqq.& q.20.n.13. 15
Ioannes Maria Nouarius reprehenditur, in proœmio,n.12. & sequentibus q.3.n.45 & q. 18. n.16. 104

Ira-

Iracundus miser est, q.2.n. 16. 15
Ira furor breuis est, ibid.
Iudex in miserabilium causis ex officio suo per inquisitionem procedit, in proœmio, n.50. 3
Et an hodiè in cœteris quoque, ibid. & qu. 3. n.112. 37
In arbitrando quem miserabilem, non in immensum extendere arbitrium suum debet, prout se humana misera conditio extendit; sed ad legis metam, intraque eius terminos illud continere, q.2.n.8. 13
In syndicatu, ad Principis Tribunal trahi nequit, q.3.n.76. 34
Nemine petente, tutorem, & aduocatum pupillo dare potest, ibid.n.97. 36
Et fœminis, ibi.n.236. 47
Non nisi petitum officium suum impartiri debet, ibid.n.98.& q.8.n.69. 36
Sine accusatore contra quamuis inquirere, aut procedere non potest, d.q.3.n.112. 37
Pupilli fauore, potest, n.113. ibid.
An in rerum minorum, iurium, & actionum alienatione, interponere decretum suum debeat, requiratur, ibid.n.154. 40
Sine causæ cognitione ad rei pupilli venditionem interponere decretum suum non debet, & peccat interponens, n.155. ibid.
An vt pecunias pupillares in prædia, vel fœnus tutor conuertat, illud interponere debeat, d.q. 3.n.177. 42
Morbo inutilis effectus, officio remouetur, ibid. n.272. 50
Infirmitate durante, dum in officio existit, salarium percipit, & seruire intelligitur, nu. 273. ibid.
Infirmus, an alium suo loco subroget, ibid.nu. 277. 51
Et an delegatus, verbo *delegatus*.
Nemine petente procuratorem compellere potest, vt mandatum ostendat, q.8 n.64. 87
Ecclesiam defendere, in integrumque illi restitutionem dare ex officio potest, numer. 68. ibid.
Indebitè aliquem carcerari mandans in syndicatu tenetur, q.11.n. 72. 143
Ex officio suo procedens, partem habet, quam delator habiturus erat, si Ecclesiæ vtilitas in eo vertatur, q.8.n.442. 111
Aliter non habet, sed Camera, n.443. ibid.
Ecclesiasticus, in mixti fori criminibus competens est, etiam inter laicos, q.9.n.70. 121
Ditionem suam vitiis, ac malefactoribus purgare debet, n.72. ibid.
Aduocati officium, an & quando exercere possit, q.10.n.105. 135
Negotiari prohibetur, n.106.108.& 111. ibid.
Etiam palam, & bona fide, n.109. ibid.
Et tam perpetui, quàm temporales, maior, ac minor, n.107. ibid.
Visitare carceratos debet, eosque relaxare. Et quibus diebus, q.11.n.38. 141
Iniustequè carcerari aliquem præcipiens, qualiter puniatur, ibid.n.72. 143
In tortura, vt senem arbitretur, quem tenere modum debeat, q.18.n.14. 204
Originarius esse non debet, q.15.n.56. 170
Iudices præcipuos habens, ad Curiam trahi non potest. Et qui habeat, q.3.n.76.remissiuè. 34
In suffragiis dissentientibus iudicibus, quorum præualeat sententia? Quisque seruandus ordo, quæst.16.num.73.74.75.& 76. 177
Iudicare in dubio pro miserabilibus debet, q.11. n.33. 140
Iudicandi munus personale est, qu. 18. num.38. 209
Iudicium ibi finiri debet, vbi cœptum est, q.3. n.10. 24
Cum excommunicato agitatum si de excommunicatione à parte non fuerit oppositum, tenet, ibi.n.82. 25
Iuramentum perhorrescentiæ, ad fori priuilegium præcisè non requiritur, q.3.n.38. 29
Quemadmodum quod sine dispendio salutis æternæ seruari non potest, obligatorium non est: ita nec quod sine corporalis salutis detrimento, ibi.n.268. 50
Actionem sine cessione transfert, q.8.num. 259. 102
Calumniæ, ab omnibus regulariter præstandum est, q.9.n.108. 124
Malitiæ, calumniæ, & veritatis an, & in quo differant, n.109.remis. ibid.
Peregrini dicentis res apud cauponem, nautam, vel stabularium deposuisse, & ablatas conquesti, an probet, q.15.n.38. 168
Senis, de illicitè quæsitis, statuto Mediolanensi, probat, q.18.n.49. 211
Non firmat contractum furiosi, prodigi, aut pupilli, q.19.n.19. 216
Alia supple, verbo *Relaxatio*.
Ius canonicum in piis, & miserabilium causis attenditur, in proœm.n.56. 7
Patronatus, est spirituali anexum, q.8.num.296. 104
Facilius conseruatur, quam acquiritur, q.10.nu. 56. 131
Publicum, pactis priuatorum non tollitur, ibid. n.99. 135
Accrescendi, vide verbo *Accrescendi ius*.

L

LAbori cum parcitur, recta sæpè via perditur, in proœm.n.4. 3
Laborem indefessum studia requirunt, q.12.n.5. 144
Dulcem reddit agricultura, q.13.n.17. 151
Nisi sine labore datum mortalibus, nu. 20. ibi.
Alia verb. *Operari*.
Laicus nonnisi coram iudice Ecclesiastico Clericum potest conuenire, q.3.n.78. 35
Nisi in reconuentionis casu, n. 79. ibid.
Ecclesiastica negocia tractare non debet, qu.10. n. 58. 121
Vt delegatus, an & quando possit, ibid.
Lectus quotidianus superuienti coniugi debetur, q.3.n.223. 46
Inter hæredes ad partitionem trahitur, intra annum luctus matrimonium coniuge contrahente, n.224. ibi.
Vt restitui debeat, quo tempore secundæ nuptiæ contrahendæ, De quibus bonis sit facienda deductio, Qualiterque eius diuisio fiat, n.225. ibid.
Legatum miserabilibus personis factum, non consequitur pupillus, vidua, vel aliter miserabilis, si diues sit, in proœm.n.8. 4
Neque illis tunc relictum, pium dicitur, etiam si pro dote, alimentis, vel anima etiam relinquatur, ibid.

Miseris factum, an diminutionem patiatur pro rata, patrimonij viribus non sufficientibus, ibid.n.26. 5
Et quid si Ecclesiæ fiat,q.8.n.288. 104
Doti,aut alimentis,n.289. ibid.
Et cuilibet legato pio,n.290. ibid.
Et an respectu legitimæ diminutio facienda sit, n.291. ibid.
Quidque regulariter, ibid.n.287. 103
An etiam non adita hæreditate,miseris debeatur, in proœm.n.34. 6
Mobilium eisdem factum, an acquisita post testamentum conditum (vt Ecclesiæ factum) comprehendat, n.37. ibid.
Causæ piæ relictum propria auctoritate capi potest,n.43. ibid.
Pro incertis malè ablatis, pauperibus relictum, reuocari non potest,in proœm.n.52. 7
Et quid si miserabilibus relinquatur,male ablatorum qualitate non adiecta, ibid.
Piæ causæ, aut miserabilibus relictum, eius rei alienatione postea facta, an debeatur, dict. proœm.n.53.& q.8.n.221. 99
Quid pro dote,aliisvè regulariter factum? q.16. n.70.& 71. 177
Piæ causæ Ecclesiæ, vel miseris factum,si cancellatum reperiatur, nec de testatoris voluntate cancellatum constet, debetur,in proœm. n.54. 7
Deletum, vel cancellatum repertum, an casu, consultovè factum putetur,d.q.8.n.424.110. & q.16.n.65. 177
Quid in aliis,d.q.n.64.& d.q.8.n.425. 111
Indebitum miserabilibus solutum, an repetatur, in proœm.n.57. 7
Rei alienæ scienter, siue ignoranter miseris,libertati, aut piæ causæ relictum, an valeat, ibid. n.70.8.& q.16.n.113.& 114. 180
Miseris,aut piæ causæ factum,an ex eisdem coniecturis, quibus aliis factum,reuocatum censeatur,in proœm.n.52. 7
Minimum, aut mediocre saltem debetur, non melius,dubio existente legato,q.8. n.147. 95
Ecclesiæ melius præstatur,n.148. ibid.
Virginibus orphanis dandum, an patre solum carentibus dari possit,q.4.n.9. 53
An rectè fiat,virgini quoad vidua erit, q.6.n.2. & 13. 66
Alimentorum, vel piæ causæ, in non perfecto testamento relictum, si per triennium præstari contingat,in futurum debetur, q.8.n.320. 105
Pro Ecclesia construenda, licet ædificio fiendo locus à testatore designatus non sit;caducum non redditur,ibid.n.72. 87
In aliis,loco certo ædificio fiendo non designato,deriſorium redditur,n.73. ibid.
Mobilium, quæ post testamentum patrimonio testantis accreuere, non comprehendit, ibid. n.158. 95
Nisi Ecclesiæ sit factum,n.159. ibid.
Ab vno hærede nominatim relictum,ab aliis nequit postulari,d q.8.n.179. 97
Ecclesiæ,vel alimentis sic relictum, ab omnibus hæredibus exigi potest,n.180. ibid.
Ab hærede nominatim relictum,à fideicommissario non debetur, nec censetur repetitum, ibid.n.383. 109
Nisi Ecclesiæ relictum sit,n.384. ibid.
Tot aureorum Ecclesiæ factum, annum præsumitur,d.q.8.n.196. 98
Aliis secus, & vnica præstatione perimitur, nu. 197. ibid.
Alienatione voluntaria videtur ademptum, ibi. n.219. 99
Eius ademptio coniecturis deducitur, & probatur,n.220. ibid.
Ecclesiæ factum, alienatione voluntaria non extinguitur,n.221. ibid.
Quod pro non scripto habetur, si Ecclesiæ, vel piæ causæ relictum sit,debetur, qu. 8.n.304. 104
Si alteri fratrem apud hæredem, vel substitutum remanet,n.305. ibid.
Alicui factum de mille, si nubat; de centum, si Religionem ingrediatur: an Religionem intranti mille nihilominus debeantur, ibid. nu. 405. 109
Ecclesiæ, libertati, vel pro malitia relictum anno tertio, vel quarto, in principio anni debetur,d.q.8.n.422. 110
Aliis,non ita,n.423 ibid.
Libertatis, sustinetur, nullo etiam existente in testamento hærede,q.16.n.66. 177
In aliis,contra,antiquiore iure. Quidque de Regio,n.67. ibid.
Deficit conditione deficiente,sub qua relictum est; non tamen libertati factum,ibid.nu.112. 180
Fieri valet mulieri, in quam etiam turpis suspicio cadere potest,q.17.n.141. 195
Legatus dum munere suo fungitur, ne propriis quidem occupationibus vacare potest, qu.3. n.146. 39
Nisi in pupillorum fauorem,n.147. ibid.
Legatione durante, pro Ecclesia, etiam extra Curiam, non potest interim à creditoribus conueniri,q.8.n.37. 108
Et quid si ad Principem, vel à Principe legatus sit,n.373. ibid.
Et quid si ab vniuersitate,n.374. ibid.
Principis, aut Papæ, pars corporis, Principis dicitur,q.9.n.49. 120
Priuato odio eum offendens, an læsæ Maiestatis crimen incurrat,n.59. ibid.
Legio quibus militibus constabat, q. 17.nu. 8. 185
Læsæ Maiestatis crimen in Principis Tribunali discutitur,q.9.n.15. 116
Huius criminis reus qualiter puniatur,ibid.n.61. 120
Leuare domum suam,verb. *Domus.*
Lex taxatiuè loquens, an miserabilium fauore extensionem recipiat,in proœm. n.38. 6
Et Ecclesiæ, q.8.nu.182. l.vnic.C.quando Imper.inter pupill.& vid. 97
An duo separatos contineat casus,diuersimodéque in eis disponat, an æqualiter,q.3.n.1. 23
A diuina descendit,n.2. ibid.
Et procedit, siue miserabiles personæ in ea contentæ agant,siue conueniantur,n.3. ibid.
Et non solum in prima, sed etiam in secunda, & vlteriori instantia, n.4. ibid.
Et an siue ante, siue post litem contestatam coram Ordinario,n.5. ibid.
Et in causis iurispatronatus,ibid.n.28. 27
Et latius de ea per totam eam q. 3. ibid.
Generaliter loquens, generaliter intelligenda, n.23. ibid.
De pupillo taxatiuè loquens, in adulto quoque curatorem,

curatorem, vel administratorem habente locum habet, & è contra q. 5. n. 7. 56
Prohibitiuè loquens formam incommutabilè inducit, etiam clausula decretovè irritante non adiecto, q. 9. n. 45. 119
Si voluisset expressisset, q. 6. n. 11. 67
Non verbis, sed rebus imposita est, n. 13. ibid.
Mores prauos corrigit non fouet, q. 20. numero 6. 218
Legis diuinæ vel humanæ transgressio ad sacrilegij instar est, q. 9. n. 60. 120
Libellus qualis qualis etiam incertus, parte quoque opponente admittitur in causis mercatorum, q. 14. n. 20. 161
In aliis non vtique, n. 21. & 22. ibid.
Liberalis nemo in necessitatibus existit., q. 6. n. 34. 69
Liberam disponendi facultatem de se qui non habet non multum à seruili conditione differt, q. 5. n. 4. 56
Libertus qui in seruitutem reuocatur aduersarium in prima causæ cognitione ad principem trahere potest. q. 16. n. 18. 173
Libertas quid sit, q. 5. n. 4. 56
Inæstimabilis res est, & cunctis rebus longè prætiosor, q. 16. n. 20. 174
Omnibus rebus fauorabilior, n. 21. ibid.
Piarum causarum priuilegiis gaudet, q. 16. numero 42. 176
Et minorum, n. 43. ibid.
An per fraudem impediatur, ibid. num. 58. & seqq. 177
A minore concessa cui (ætatis prætextu abstinendi ius est) firma manet, n. 60. ibid.
Semel data etiam ex falsa causa retractari nequit n. 61. ibid.
Hæreditate non adita non debetur, n. 67. ibid.
Hæreditate adita (etsi qui eam adiuit per restitutionem in integrum abstinuerit (sustinetur, n. 69. ibid.
Data seruo post modum alienato, an & quando debebatur, n. 71. ibid.
Inducitur ex nominatione hæredis, vel tutoris de seruo facta, quo etiam post modum legato non perditur, n. 72. ibid.
Adimi non potest per eum per quem vita potest, q. 16. n. 7. 173
Competit seruo ex filij nominatione à domino de seruo facta, ibid. n. 108. 179
Directe relicta, quæ ideò subtili iure inutilis foret, ad fideicommissariam trahitur, num. 111. ibid.
In inuitum confertur, n. 124. ibid.
Paribus existentibus suffragiis, pro libertate fauentia, prævalent, dict. q. 16 n. 73. 177
Alia, verb. *Seruus*.
Libri mercatorum qua solemnitate conficiendi, vt mercantur fidem, quæst. 14. n. 45. remissiuè 163
An & quando in eorum fauorem probent, n. 43. & seqq. ibid.
Scholasticorum illati in domum conductam non sunt, vt alia bona pro pensione tacitè hypotecati, q. 12. n. 42. 147
Lis à causa, an & quatenus differat, q. 3. numero 23. 26
Nulla inter patrem, & filium esse potest, q. 17. n. 211. 199
Pro castrensibus, aut quasi potest, n. 212. ibid.
Alia verb. *Causa*, verb. *Vniuersitas*, & verb. *Testes*.
Locare operas suas in peepetuum quis non potest, q. 8. n. 188. 97
In Ecclesiæ fauorem potest, n. 189 ibid.
Domum suam quis non compellitur, q. 15. numero 37. 168
Locus celebrati contractus easdem quas domicilij & originis vices sustinet, q. 14. n. 3. 162
Et potentius contractus, quam domicilij cui tribuit, n. 32. ibid.
Longa esse non debent, quæ perspicua sunt, q. 16. in princip. & n. 10. in fine. 214
Loqui prius, an posterius vel seniores debeant aut soleant, q. 18 n. 36. 208
Lucrum cessans ratione debiti non soluti, negotiati non solitus petens ab vsurarum labe immunis est, q. 14. n. 29. 162
Aliter negotiari solitus si lucrum ob non factam solutionem perdidit, n. 30. ibid.
Ludouic. Gomes carpitur, q. 3. n. 292. 52
Luxuriosus miserabilis est q. 2. n. 15. 15

M

MAgistratum gerere in ea ciuitate ex qua oriundus quis est, vel larem constituit absque sacrilegij reatu vltronea principis indulgentia non interueniente quis non potest, q. 15. n. 54. & 56. 169
Maior vigesimoquinto annis apud nos hodiè habetur masculus, qui decem, & octo annis maior matrimonium contraxit, q. 4. n. 15. 54
Viginti annis venia impetrata maior, 25. annis habetur, nec restitutione, nec fauore legis vnicæ, C. quando Imper. inter. pupill. & vid. vtitur, n. 14. ibid.
Maior pars, aut minor in actibus Vniuersitatis, aut Collegij quando consideretur, vel sufficiat verb. *Decuriones* & verb. *Vniuersitas*.
Malitia non præsumitur in eo, qui suo iure vtitur, q. 3. n. 40. 29
Agens fori priuilegio se indignum reddit, q. 2. n. 36. 17
Malus, nullus fœlix, q. 2. n. 12. 14
Mandatarius, verb. *Procurator*.
Mandatum an miserabilium fauore morte mandantis non expiret, in proœm. n. 58. 7
Libertatis gratia non expirat, q. 16. n. 97. 179
Regulariter finitur, n. 96. ibid.
Requiritur vt quis pro alio in iudicio possit comparere, nec sine eo admittitur, q. 8. numero 63. 87
An seruitute, vel captiuitate finiatur, q. 16. numero 24. 174
Et an alia mandantis, vel mandatarii status mutatione, n. 26. & 29. ibid.
Contra Titium, & quaslibet alias personas Vniuersitatem, aut Collegium non comprehendit, q. 10. n. 101. 135
Manumissionis etiam à minore fiendæ iusta causa est, quod seruus dominum infirmum curarit, q. 3. n. 286. 52
Manumisso inter viuos, cui expresse peculium ademptũ non est, cõcessũ videtur, ibi n. 102. 36
Manumissimus in Eccl. an Eccl. persona, & miserabilis dicatur, ac fori priuilegio gaudeat, q. 9. n. 2. & 34. & sequent. 115
Manumitti à sene potiùs quam à iuuene interest, q. 18. n. 4. 202
Marchesani impugnatur iudicium, q. 10. n. 33. 130
Per mare aut periculosa loca iterfaciens infirmus;

firmus, & in mortis articulo constitutus dicitur, & neque inter viuos, & neque inter mortuos numerari potest,q.14.n.7. 160
Maritus An in bonis vxoris retentionem habeat, q.3.n.231. 46
Alere vxorem debet, qui sine dote eiusvè promissione duxit,ibi n.216. 45
Nec constituendæ,aut augendæ dotis ratione donare vxori potest, q.6.n.29.& 30. 69
Grandæuus minoris ætatis virgini,siue ante, siue post matrimonium dotem constituere in remunerationem potest,n.33. ibid.
Et vxor sunt duo in carne vna.q.7.n.13. 80
Alia supple, verb.*Coniux*,& verb.*Bona*.
Masculinum concipit fœmeninum,q.8.n. 379 108
Non tamen in præiudicialibus Ecclesiæ,n. 380. ibid.
Masculus 20.annis maior,supr.verb.*Maior*.
Mater negligens in petendo filiis tutores, qualiter puniatur,q.3.n.93. 36
Septuagenaria, an excusetur,q.18.n.76. 213
Pro debito pupillari,an ad carcerem trahi possit, q.3.nu.144. 39
Militis qui eam præteriit, an querelam habeat, q.17.n.179. 197
Matrimonium.Qui contraxit decem & octo annis.maior pro maiore 25.annis habetur, q.4. n.15. 14
Orbitatem tollit,n.16. ibid.
Filios à parentum potestate eximit,q.3.num.36. 29
Medicus Militis læsus militis fauore restituitur,q.17.n.157. 196
Alterius qui ex causa probabili, & necessaria absens est,non ita,n.156. ibid.
Mediocre, verbo.*Legatum*.
Melior res, verb. *Legatum*.
Membra militum arma dicuntur,q.17.n.35. 188
Mercantiles causæ verb. *Causa*.
Mercatores. An miseri sint, Forique Principis. priuiegio gaudeant, q. 14. Per totam.
Relegatorum vices sustinent,ibi n.2. 159
Inexplebili cupiditate tenentur,n.3. ibid.
Etiam diuites, an inter pauperes propter aduersæ fortunæ proximitatem numerari possint,n.5.& 12. 160
Aleatoribus comparantur,n.6. ibid.
An,& quando infirmis, inque mortis articulo constitutis compatentur,d.q.14.n.7. ibid.
Ex vna causa agentes,& aliam probantes inter se obtinent,ibid.num.18. 161
Inter eos qualisqualis petitio in scriptis, ore tenus,aut incerta,parte quoque opponente admittitur,n.20. ibid.
Soluere sibimet possunt, ibid.n.28. 162
Possunt perere lucrum cessans si ob solutionem destinato tempore non factam lucrum perdidere,num.30. ibid.
Aliò tendentes. an in contractus loco respondere non adstringantur,n.33.34.& 35. ibid.
Agere compellunt,n.39. ibid.
Merces habentes satisdare non compelluntur immobilia licèt, non possideant, dict. quæstione 14.n.41. 163
Alia Mercatorum libri.
Meretrix Prope Ecclesiam in propria habitans domo expelli potest,quæstione 8.numero 209. 98
Propria in domo habitans,an de vicinia expelli possit,ibid.n.210.& 211. 99
Metus. Arduæ viæ metam perdere facit. inproœm.n.4. 3
Militandi munus personale est,& quæ ætas ab eo excuset, q.18.n.20. 205
Militare dicitur humanum genus,q.17.n.55.190
Militaria, priuilegia qui retulerint,n.201.& 202. 198
Milites An miserabiles sint, & fori Principis vtantur priuilegio,q.17.per totam præcipuè à n.33. 188
Qua forma in iuramentis præstandis vsi sint, q.17.n.4. 183
Veri præstare quinque debent,& quæ,n.5.remissiuè ibid.
Stationarij,seu Præsidiales qui,ibid.n.12. 186
Nomine non exercitio militum priuilegiis non gaudent,ibid.nu.16.23.& seq. 187
In matricula non descripti pagani dicuntur, nec priuilegiis militaribus vtuntur,dict.q.171. n. 17 ibid.
Nostri temporis, an antiquorum militum priuilegiis gaudeant, n.32. 188
Vnde sic dicantur, Quasque habere qualitates debeant,n.35. ibid.
Neque in bello,neque in pace sine labore diem transigere debent,n.36. ibid.
Nihil tam decorum habent, quam vulneratam ostendere faciem,d.q.17.n.38. 189
Euntes ad prælium.ad perpetuam rei memoriam testes recipi possunt,n.39. ibid.
In eo existentes à quibusvis casibus, & censuris reseruatis, vt in mortis articulo constituti absolui possunt,n.4. ibid.
Cæteris priuilegiatis, aut priuilegiis,aut commiseratione inferiores non sunt,n.41. ibid.
Sub capitis pœna serui esse vetantur,d.q.17.n.44.
Et qui status controuersiam patiuntur, infamia notati,aut eius tantum suspitione affecti,n.45. ibid.
Rustici quoque esse prohibentur,n.46. ibid.
Et capite censi,n.47 ibid.
Nonnisi Ciues Romani eligi solebant,n.49.ibid.
Qui pro Republica cecidere per gloriam viuere interliguntur,d.q.17.n.50. ibid.
An vt potentes, difficilisque conuentionis ad Principem trahi debeant,ibid,n.59. 190
Qui in expeditione esse dicantur etiam si non actu militent,vt militaribus priuilegiis vtantur, n.60.& seqq. ibid.
In expeditione existente, si reorum partes sustineat, num tam in ciuili,quàm in criminali causa coram Magistro militum cuius sunt Imperio subiecti conueniendi sint, d.q.17.n.66.& seq. 191
Super causa ciuili,vel etiam criminali,cuius cognitio coercitioque ad militum Magistrum pertinet à miserabili persona conuenti neque ad alium iudicem,neque ad Principis Tribunal euocari possunt.n.68. ibid.
Nec ipsi ad alium Iudicem, aut Tribunal poterunt causam deferre, nu.69. ibid.
In iudicem non suum consentire nequeunt, ibid.
Ne castra deserant Iudices præcipuos habent, d. q.17.n.71. 192
Atrociora crimina committentes. extra militum numerum remanent,militari honore priuantur & pro eis coram locorum ordinariis conueniri, vel etiam ad Principem in prima causæ cognitione deferri non possunt,n.72. ibid.

Et

Et quid hodie in Regali placito ſtatutum, n.76. ibid.
Agentes conuenire in foro ſuo teum debent, n.74.75.& 77. ibid.
Non niſi à iure expreſſis priuilegiis gaudent,nu. 75. ibid.
Citra expeditionem degentes, ſiue quia ſponte militiæ vale dixerint, ſiue quod emeritorium ſponte,aut inuiti locum teneant:an,& quando cauſas ſuas coram Magiſtro militum diſcutere debeant, n.78. ibid.
Cuius ætatis à militari exercitio excuſentur miſſionemque obtineant, ibid.
Citra expeditionem propriiſque in laribus degentes, an in contributionibus, & collectis cum paganis concurrant,d.q.17.n.79. 193
Et an armati,aut continui, ibid.
Directò poſt tempora pubertatis ſubſtituunt, n.83. ibid.
Directè codicillis hæreditatem validè relinquunt,n.84. ibid.
Semel hæredes poſſunt deſinere eſſe hæredes, n.88. ibid.
Pro parte teſtati, & pro parte inteſtati decedere poſſunt,d.q.17.n.92.& 177. ibid.
Ad accreſcendi ius non veniunt inuiti,n.96.ibi.
Vltra drodrantem grauare hæredem poſſunt, n.98. ibid.
Intra annum, & menſem inueſtituram petere poſſunt,ibid.n.110. 194
Carcerari pro debito nequeunt, n. 112.113. & 114 ibid.
Non in plus, quam facere poſſunt conueniuntur,n.114.& 172. ibid.
Non adſtringuntur filios nominatim inſtituere, aut exhæredare,n.122. ibid.
Pupillariter, & exemplariter filiis ſubſtituunt etiam ſi ſibi prius teſtamentum non fecerint, d.q.17.n.125.& 126. ibid.
Filiis emancipatis ſubſtituunt, ibid.n.132.195
Cum duobus teſtamentis mori poſſunt,n.134.ibi.
Capite damnati, an, & quando teſtamenti factionem iure quoque communi habeant, nu. 136. ibid.
Incerti de ſtatu ſuo teſtari poſſunt, n. 138.ibid.
Surdi quoque,& muti,d.q.17.n.139. ibid.
An, & quando mulieribus in quas turpis ſuſpicio cadere poteſt, donare, aut relinquere valeant,n.141.& ſeqq. ibid.
Etiam deportatos inſtituunt,n.145. ibid.
Effecti poſt delictum in iudiciumque deductum, an fori præſcriptione vtantur, d.q.17. n.154. 196
Poſt ſententiam exceptionem peremptoriam opponere poſſunt,n.158. ibid.
Tutellas ſuſcipere non coguntur, neque ad eas admittuntur volentes,niſi ad filiorum commilitonum,n.160. ibid.
A perſonalibus muneribus exiſtunt immunes, n.162. ibid.
Et, an à realibus, & his quæ à mercimonio proueniunt,n. 163. ibid.
An laquei morte puniantur, n.164.& ſeq. ibid.
Verè contumaces appellant,d.q.17.n.169. 197
Bonis cedere non poſſunt,n.173. ibid.
Nec foro ſuo renunciare,n.174. ibid.
Filiis ſuis pupillariter ſubſtituendo facere poſſunt,vt pro parte teſtati,pro parte inteſtati decedant,n.176. ibid.
Vnum inſtituendo in vno,alium in alio patrimonio, hoc ipſo declarat priuilegio militari vti velle,n.181. ibid.
Etiam lucri ſpe teſtari poſſunt,ibid.n.187. 198
Scientes filios habere ſi alios inſtituant,filioſque prætetierint,tacite eos exhæredaſſe intelliguntur,n.194. 198
Filiam in teſtamento appellantes, legatum eidem relinquentes eam videntur exhæredare,n.196. ibid.
Poſſunt ſeruos hæredes inſtituere, deinde exhæredes facere,n.198. ibid.
Ad teſtimonium ferendum euocari, cogivè non poſſunt,n.205. ibid.
Sine ceſſione agere valent, d. q.17.n. 207. 199
Ex tempore, & ad tempus hæreditatem relinquere poſſunt,n.217. ibid.
Simplici voluntate teſtamentum prius ſolemniter confectum irritum faciunt,n.220. ibid.
Inuentarij confectione ommiſſa hæreditatem adeuntes, an hæreditariis creditoribus in ſolidum teneantur,n.222. ibid.
Inuentarium non conficientes, an falcidia priuentur,n.223. ibid.
In ſportulis perſoluendis leuantur, d. q. 17.nu. 225. 200
Senes eſſe debent,q.18.n.74. 213
In debitum ſolutum repetentes in aduerſarium onus probandi transferunt,in procem.n.49.7
Militia tripartita eſt.Armata,Cœleſtis,& Legalis,q.17.n.1. 184
Et de aliis eius diuiſionibus, ibid.n. 21. & ſeqq. 187
Armata in multiplici eſt differentia,& de cuiuſque natura,ibid.n.2.& ſeqq. 184
Ad legitimam, & ordinariam, qui & qualiter reciperentur,& inſtruerentur,n.3. ibid.
Tumultuaria quæ,ibid.n.6. 185
Auxiliaria,& Legionatia,quæ,n.7. ibid.
Et quæ Equeſtris, & Pedeſtris, & vnde dicta,n. 9. ibid.
Peditum,in multiplici differentia, ibid.
Cœleſtis (clericorum nempè) ad terreſtris armatæque ſimilitudinem componitur, ibid. n.12. 186
Legalis, Togata, ſeu Palatina ab aduocatis conſtituitur,n.14.& 56. ibid.
Militiam dignitatem eſſe multis placuit: honorem omnibus,ibid.n.43.& 44. 189
Minimum,ſupr.verb. *Legatum.*
Minor etiam poſt litem conteſtatam dilatorias exceptiones opponere poteſt in procem. nu. 20. 5
Aduerſus tacitum per conteſtationem, in iudicem inferiorem conſenſum, an reſtitutionem habeat,q.3.n.6. 24
Aduerſus fiſcum reſtitutionem habet,n.92. 36
Adultus ad inueſtituram petendam reſtitutione opus habet,ibid.n.107. 37
Viginti quinque annis, quatuordecim vero maior, à muneribus perſonalibus,quæ conſilium non requirunt,non excuſatur,d.q.3.n.196. 43
Manumittere poteſt ſeruum, qui eum in infirmitate curauit,ibid.n.287. 52
An miſerabilis ſit perſona, & fori Principis priuilegio gaudeat,q.5.per tot.& q.8.n.11. 81
Fragilis,& infirmi iudicij eſt,inſidiis,& captionibus ſuppoſitus,d.q.5.n.1. 56
Suarum rerum plenè dominus non eſt, alienaque voluntati ſubiectus, ſeruorum ſpecimen præſefert,n.2. ibid.

Index Rerum,

Patrem quoque habens, an & quando Principis fori priuilegio vtatur, n. 13. vsque ad 18. 47

In omni regulariter casu in quo damnum decisionem vè, siue ex facto, siue omissione sentit, restitutionis remedio iuuatur, dict. q. 5. n. 18. 58

Nec pro magna solum, sed modica etiam læsione, restitutionis auxilium vendicat n. 19. ibid.

Pluris quam oporteat prædium emens, pecuniam cum vsuris recuperat, n. 20. ibid.

Iuris peritus, an restitui possit, n. 21. ibid.

Fisco comparatur, eiusque vtitur priuilegiis, vbi contrarium decisum non repetitur, aut disparitas euidens non apparet, d. q. 5. n. 22. ibid.

Priuato succedens, pro tempore præterito, priuati, pro futuro proprio iure vtitur, ibid.

Succedens ei aduersus quem præscriptio cœpta erat, an ordinariis præscriptionis terminis adstringatur, q. 8. n. 54. 86

Prodigis, & furiosis priuilegia concessa habent, dict. q. 5. n. 6. & 23. 56

Vniuersitatis, & Ecclesiæ comparatur, n. 24. 59. & q. 8. n. 133. & seqq. vsque ad 39. ibid.

Et in quæstionibus differant, n. 8. & seqq. ibid.

Habet tacitam hypothecam in bonis curatoris malè administrantis, dict. q. 5. n. 25. 59. & q. 8. n. 36. 84

An statuto pœnali, aut contra ius commune delictum puniente comprehendatur, d. q. 5. n. 28. 59

An pœnis etiam iure communi impositis, & tenus liberentur, n. 29. & seq. ibid.

Et quid si delinquere sit solitus, ibid. n. 31. 60

A dolo præsumpto, præsumptaque temeritate, & ab expensarum solutione ob mutationem libelli excusatur, n. 32. ibid.

Et à delictis in omittendo, ipso iure, absque aliqua restitutione, d. q. 5. n. 33. & 64. ibid.

Indefensus, an condemnari possit, siue tutor, aut curator fuerit citatus, vel initio comparuerit, vt defenderet, & postmodum abfuerit, siue in principio non adfuerit, tametsi in fine sic, n. 36. & duobus seqq. ibid.

Contumax, aut malicioſe latitans, an sententiam, primum, & secundum decretum patiatur, d. q. 5. n. 41. ibid.

Et an in absentia condemnatus possit post annum ad se purgandum, defendendum, bonaque recuperandum, in integrum restitutionem petere: remissiuè. ibid.

Citari absque curatore non potest, ex talique citatione, neque contumacia incurritur, neque sequi condemnatio potest, n 42. ibid.

An contumacia notari? interpellatione in mora constitui possit, ad interesseve pœnam si edere iussus non edat, teneatur, dict. q. 5. n. 43. ibid.

Vere contumax appellat, q. 17. n. 170. 197

Aduersus sententiam contumaciæ ritè latam, restitutionis auxilium ad minus habet, dict. q. 5. n. 44. 61

A iuris ignorantia excusatur, n. 50. ibid.

Et à muneribus personalibus, quamuis annus 25. sit incœptus, n. 51. ibid.

Nisi aliorum inopia existat, n. 52. ibid.

Publicatis, attestationibus, superiisdem articulis testes alios producere potest, ad idque restitui, n. 54. ibid.

Et intra quos dies hodie restitutionem hanc postulet, d. q. 5. n. 55. 62

Carcerari pro debito nequit, n. 60. ibid.

An bonis cedere teneatur, ac non cedendo, pro eo capi possit, remissiuè. ibid.

Excommunicatus, an ab agendo repellatur, n. 61. 63

Hæres necem non vindicans defuncti excusatur, n. 64. ibid.

Testificari volens, an admittatur, & an renuens compellatur, ibid. nu. 68. & seqq. vsque ad 72. exclusiuè. 64

Impubes iurare non potest, & an periurium committat, dict. q. 5. n. 69. ibid.

Sine curatore delictum iudicio confessus sibi non præiudicat, n. 73. ibid.

Et quid in ciuilibus, ibid.

An restitutionis auxilium ad successionem, vel fideiussorem transferat, ibi, n. 75. & seq. 65

Aduersus ommissam hereditatis extranei additionem, ius petendi restitutionem in extraneum etiam heredem transmittit, n. 76. ibid.

Aduersus contractum iuratum, nec per restitutionem admittitur, absolutioneque ad agendum, vel excipiendum eget, q. 8. n. 136. 42

Non restituitur aduersus libertatem à se concessam, q. 16. n. 44. 176

Neque aduersus promissionem, aut donationem ad captiuorum redemptionem à se factam, n. 45. ibid.

Vt coniunctum captiuum redimat tutoris etiam auctoritate non intercedente, bona sua alienare potest, n. 46. & seq. ibid.

Construere, & dotare Ecclesiam sine decreto potest, q. 8. n. 295. & seqq. 104

Dotationem, vel donationem propter nuptias etiam absque decreto constituit, n. 298. ibid.

Donare, etiam cum decreto, regulariter non potest. n. 301. ibid.

In spiritualibus, vel ab spiritualibus dependentibus pro maiore reputatur, n. 297. ibid.

An aduersus solutionem furioso, vel prodigo factam, restituatur, q. 19. n. 17. remis. 216

Minor pars. verb. *Pars*. De minoribus eorumque materia, & fauoribus qui egerint, q 5. n. 17. 58

Minutia Virgo ob mundiorem cultum in suspicionem venit, viuaque defossa ob istud, q. 3. n. 47. in fin. 30

Miser, verb. *Nomen*.

Miserabiles. Personæ, quæ à Doctoribus nominentur, & an omnes fori priuilegio gaudeant, in procem. n. 40. 6

In multiplici sunt differentia, ibid. n. 5. 3

Actu, an ab habitu miseris differant? q. 3. nu. 29. & n. seqq. 27

A lege vnic. C. quando Imper. inter pupill. & vid. nominatæ, non ad omnia miserabiles reputatur, aut omnium miserabilium priuilegiis fruuntur, in procem. n. 6. 3

Si diuites sint, non gratis ab Aduocatis, aut Procuratoribus iuuandi sunt; neque à sportularum solutione excusantur, ibid.

Neque earum personarum tunc causæ summariæ dicuntur, neque vt summariæ tractantur, ibid. n. 7. 4

Neque legatum miserabilibus factum consequuntur, neque illis tunc relictum pium dicitur, etiamsi pro dote, alimentis, aut etiam pro anima relinquatur, numero 8. ibid.

An possint priuilegio sibi pietatis intuitu concesso renunciare, dict. procem. numero 17. 5 & q. 3. n. 27. 27

An post litem contestatum, exceptiones dilatorias opponere possint? in proœm. n. 20. 5
An falsi pœna excusentur, n. 22. ibid
An ex iure sibi cesso Principi, fori priuilegio vti possint, etsi cedens non posset, ibid. n. 23. & q. 3. n. 16. 17. 18. & 19. 25
An instrumenta de nouo reperta post conclusionem in causa (earum etiam negligentia data) producere queant? in proœm. numero 35. 6
An tempore locationis finito, à domo, locata expelli possint. Si quantum alius offerat, soluant, n. 41. ibid.
An legatum eis relictum proprio valeant auctoritate capere n. 42. ibid.
Meliora eligere possunt, n. 59. 7
A domo locata (domini etiam necessitate superueniente, an expelli nequeant, ibi. n. 43. 8
Vndè, & qui dicantur, quæst. 2. n. 1. & seq 12.
Vbi plenè per omnium conditionem discurritur.
Qui dicatur, iudicis arbitro relinquitur, ibid. numero 7. 13
Sunt à more capiti, q. 12. n. 2. 144. & quæst. & q. 20. per tot. 217
Ne parum simus, metuendum, n. 37. ibid.
Post tacitum in ordinarium iudicem consensum per litis contestationem, an aduersariorum ad Principis Tribunal in prima cognitione trahere valeant? q. 3. n. 5. & seqq. 23
Malitiosè agentes, fori hoc priuilegio non vtuntur, ibid. dict. n. 5. & n. 39. 29. q. 11. n. 25. 146 & q. 17. n. 70. 192
An ordinarium iudicem eligere, principis deinde forum, iterumque ad ordinarium iudicem redire valeant, dict. q. 3. n. 7. 24
Ita iuuandi, vt aliis iniuria non fiat, n. 8. ibid.
Post conclusionem in causa, in variare possint, n. 9. ibid
Non miserabilibus succedentes, cum quibus lis cœpta erat, fori hoc priuilegio non gaudent secus si lis incœpta non erat, dict. q. 3. n. 20. & 21. 25
An tam in ciuilibus, quam in criminalibus eo priuilegio vtantur, n. 23. ibid.
Etiamsi propria culpa, ad casum non ordinata, in miserum statum deuenerint. ibid.
Alia in id verbo *Priuilegium.*
Non solum extra prouinciam ad litigandum trahi non possunt, sed ne extra ciuitatem dict. q. 3. n. 24. 26
Principis forum declinare possunt, non solùm quando extra domicilium trahuntur, sed etiamsi in domicilio eorumdem coram principe, ibid.
Casu existente, conueniantur, n. 25. ibid.
Priuilegio huic, an renunciare possint, ibid. n. 27. & 64. 27
Comparare debent ad iudicem vocatæ priuilegium suum allegaturæ, *vers.* In quolibet. ibid.
Et an fori electionem non comparendo perdant. ibid.
Diuites an fori hoc priuilegio vtantur, dict. q. 3. n. 29. & duobus seqq. ibid.
Vt tertij pro suo interesse comparentes, fori priuilegio non vtuntur, ibid. n. 42. 29. & q. 10. n. 356, 131
In contractus loco conuenti, an fori priuilegio se munire possint, dict. q. 3. n. 45. & seq. 30
In competentis iudicis forum eligere nequit, ibid. n. 60 32
Miserabilis vox, etiam in animatis competit, q. 1. n. 3. 11
Est qui pendet, ex crastino, q. 13. n. 11. 151
Ab æquè miserabili extrahi à foro suo nequit, q. 3. n. 57. 32
Effectus lite coram principe (quam aduersarius traxerat) pendente; an ad domicilij sui iudicem causam remitti, iure postulet, numero 58. ibid.
Fori priuilegio non gaudet si in eo loco, in quo iurisdicto eius nomine exercetur, litigare velit, dict. q. 3. n. 59. 33
An in causa in executiua fori priuilegio vtatur, n. 67. ibid.
In causa fisci, vel regalium reditum, fori hoc priuilegio non gaudet, ibid. n. 71. 34
A tutore vel administratore rationes postulans, an & quando fori priuilegio vtatur, n. 72. & duobus seqq. ibid.
Est alterius regimini, vel arbitrio suppositus, q. 5. n. 5. & q. 19. n. 5. 56
An dicatur, qui à voluntario actu prouenientem miseriam patitur? Principisque fori priuilegio gaudeat? q. 15. n. 26. 166. & q. 17. numero 58. 190
Miserabilior aduersus minus miserabilem, an fori priuilegio vtatur, q. 3. n. 56. 32
Miseria quid sit, q. 1. n. 10 11
Fortes viros probat, vt ignis aurum, q. 2. numero 36. 17
Mobilium legatum, verb. *Legatum*, & verb. *Bona.*
Monachi seu religiosi claustrales, superiorum licentia, an testamenti executores esse possint si in miserabilium saltem fauorem fit conditum, in proœm. n. 81. 9
Et qui etiam superioris licentia esse prohibeantur, n. 82. ibid.
Monasterium habetur loco filij, & facit deficere conditionem si sine liberis decesserit & substituto, in defectu liberorum, excluso admittitur, q. 8. n. 139. 140. & 347. 93
Ingressus, qui ante aditam patris hæreditatem decessit, eam monasterio transmittit, ibid. numero 206. 206
Pro vulnere religioso inflicto, adire an principem valeat eiusve superior, q. 9. n. 94. 123
Monitoria reuelationis (etsi res de qua agitur, non exprimatur) an miserabilibus concedantur, in proœm. n. 45. 6
Monetæ falsæ crimen immane, quaque pœna plectatur, quæque ab ea personæ eximantur, q. 3. n. 197.
Mora sine interpellatione non committitur, q. 3. n. 192. 43. & q. 8. n. 113. & n. 229. 91
Minorum fauore, re ipsa, absque interpellatione contrahitur, q. 5. n. 25. 59
Et fauore Ecclesiæ, dict. q. 8. num. 111. & numero 228. 91
Moratoria dilatio, verb. *Dilatio.*
Mores prauos corripiunt leges, non fouent, q. 20. n. 6. 218
An priuilegium tollant, q. 19. n. 7. 215
Mori quis non potest cum duobus testamentis, q. 17. n. 133. 195
Milites potest, n. 134. ibid.
Mors est vltimum terribilium, vltra quod nil habent iratæ leges, nec sæuissimi domini, q. 15. n. 29. 167
Morti prox. mortuus reputatur, q. 18. n. 8. 202

Mortis nuntii, quot, & qui sint, n.3. ibid.
In articulo esse videntur, per mare, vel periculosa loca iter facientes, q. 14.n.7. 160
Et an absolui à casibus reseruatis possunt. ibid.
Articulus, an à periculo differat, ibid.
Et in bello existentes, q.17.n.39.& 40. 189
Genus morte ipsa deterius, q.18.n.9. 202
Mortuus in carceribus, mala custodis cura (nisi aliud idem ipse ostendit) decessisse præsumitur, q.11.n.66. 142
Mulier etiam post litem contestatam dilatorias exceptiones opponere potest, in proœm. numero 20. 5
Quælibet vi oppressa fori principis priuilegium habet, q.6.n.15.& 16. 67
Quinquaginta annos habens, senex dicitur, ibid.n.17. 68
Defforata, præsumitur decepta, num.27. ibid.
Constituendæ, vel augendæ dotis ratione, marito donare matrimonio constante potest, q. 6.n.32. 69
Vxorata inhonestè viuens, an & quando de vicinia pro priaque etiam domo expelli possit, q.8.n.210. 99
Pro delicto, vel debito ex delicto descendenti in carcerem mitti valet, etsi non pro ciuili, q. 11.n.19.& 20.&q.18.n.61. 139
Pro debito ciuili, an & quando in carcerē mitti possit, n.20 ibid.
Pro marito redimendo (mariti consensu, iudicisvè auctoritate non interueniente) contrahere potest, q.16.n.48. 176
Ad pios actus, sine mariti iudicisvè licentia contrahere valet, n.49. ibid.
Necessariam alienationem potest sine mariti, iudicisvè licentia celebrare, n.53. ibid.
Contrahere potest si mariti præsumptus interueniat consensus, n.55. ibid.
Marito in loginquo absente contrahere potest, n.56. ibid.
Pro libertate, vel pia causa fideiubendo Velleiano non lubatur, d.q.16.n.57. 177
Non quem admodum vir pro debitis addicitur creditoribus, ibid. n.80. 178
Nisi ex sui redemptione debitum procedat, numero 81. ibid.
Mulieri in quam turpis suspicio cadere potest, an liberè relinquatur, quæst. 17. num. 141. & seqq. 195
Alia supple verb. *Fœmina*, & verb. *Vxor*.
Multitudine delinquentium pœna minuitur, q. 10.n.88. 134
Munerum vacationem, immunitatemque habens quibus muneribus excusetur, quæst. 3. numero 201. 44
A tutela non liberatur. ibid.
Personalium excusationem prærendere non debet, qui nominatim exemptus non est, deque immunitate docet, q.3.n.196. 43
Munus frumenti comparandi personale est q. 18.n.19. 205
Et militandi, n.20. ibid.
Et iudicandi, ibid.n.22. 26
Curæ, vel tutelæ, verb. *Cura*, verb. *Tutela* & verb. *Ætas*.
Mutui obligatio efficax est q. 8. num. 122. & q. 10.n.54. 132
Mutus testari prohibetur, q.17.n.139. 195

N

NAtura nil sine magno labore datum mortalibus q. 15.n.20. 152
Nauigantes neque inter viuos, neque inter mortuos reponendos Biantes dixit, quippè qui à morte non amplius quatuor digitis, quatuorvè distent q. 14.n.7. 160
Naturalia immutabilia permanent, neque accidentaliter euenientibus mutantur, q.3.n.29. *vers.* Ex quibus 27
Naufragorum res portum appellantium, subtrahentes, qualiter leges puniant, quæst. 15. n.39. 168
Causæ (vt miserabilium) summariè tranctantur, ibid. n.16. 166
Nautæ, vide verb. *Stabularij*.
Negatiua, verb. *Dictio*.
Nepos patre etiam viuente in aui erat potestate, *patreque mortuo illius occupabat locum*, ideò neque orbus parente videbatur, quæst.3. n.34. 28
Hodie, an in aui potestatem recidat, ibid. numero 36 29
Nobiles simpliciter (vulgo hijos dalgo) à qualificatis nobilibus, excellentioribus, & illustrioribus differunt, q.9.n.87. 123
In causa criminali, an subfideiussoribus relaxari debeant, q.11.n.54. 142
Pro ciuili debito in carcerem detrudi nequeunt, q.16.n.77. 177
Pro debito ex delicto, vel quasi descendenti possunt, dict.q. 11.n.23. 139
Huic priuilegio ne carcerentur renunciare non possunt, dict.q.16 n.78. 178
Ad pretium redemptionis obligati, in vincula detrudi, & detineri quoad soluant, possunt, n.79. ibid.
Absque militiæ onere, militum non gaudent *priuilegijs*, q.17.n.28. 187
In militùm locum succedere, n.113. ibid.
Alia verb. *Equites*.
Nobilitas vetustate, vt sanguine, & meritis acquiritur, q.18.n.43. 210
Vera militia processit, q.17. n.51. 189
Nomina miser, miserabilis, & miserandus, an eandem habeant significationem, promiscuũvè vsum, q.1.n.2.& seqq. 10
Nomen sæpè vnum pro alio sumitur, ibid.n.11. & 12. 11
Nominis diuersitatem rei in esse designat, q.15. n.31. 167
Notorium, Euidens, & Manifestum an pro eodem sumantur, q.1.n.14. 11
A solemnitatibus & alias requisitis excusat, q. 8. num. 58. 87
An ab allegatione probationeque excuset, q.10. n.12.& 18. 128
Nullitas actus potius quam donatio præsumitur, q 8.n.248. 101
Nullum quod est, producit effectum, q. 8. numero 247. ibid.
Numeratio casum, alios excludit, q.9.n.66. 121
Numerus quinque liberorum in columium à munere comparandi frumenti excusationem præstat, q.18.n.19. 205
Ad Nundinas venientes, earum tempore durante *pro debitis alio tempore contractis*, conueniri nequeunt, q.14.n.36. 162

In ſubſcribendo,n.36. ibid.
In loquendo reſpondendo, voceque reddenda, ibid.n.37. 209
Et Regi etiã quandoq;ea in re præferuntur,ibid.
Et quid diuerſorũ Conuentuũ ſtylus ſeruet,ibid.
In conſilio quoque præſtando præferuntur,d.q. 18.n.38. ibid.
Eorum dicta pro legibus habentur,ibi.n.40. 210
In teſtimonio etiam ferendo,n.44. ibid.
In accuſando, pluribus ad accuſationem concurrentibus,ibid.n.50. 211
In eleemoſynarum largitione, quæ potius ſenibus erogandæ,n.52. ibid.
An inter perſonas egregias numerentur,legiſque ad perſonas 15.D.de iureiurando,diſpoſitione comprehendantur,d.q.18.n.43. 210
Vt nobiles pro debito ciuili creditoribus addici nequeunt, ibid.
Teſtimonium ferre non coguntur, nu 43. ibid.
Maioris conſtantiæ,interioris deuotionis, feruoris,temperantiæ, & fidei præſumuntur, num. 35.& tribus ſeqq. ibid.
Statuti diſpoſitione non comprehenduntur, nu. 78. 213
A communibuſque iuris regulis eximuntur, d.q. 18.n.77. ibid.
Seniores quaſi Sennotes dicti,ibid.n.32. 208
Eorum iuramento de illicitè quæſitis an ſtetur, ibid.n.49. 211
Sententia contra Eccleſiam lata, inſtrumentorum de nouo repertorum prætextu retractari poteſt,in procem.n.36. 6
Et an idem in miſerabilibus, ibid.
Pro miſerabilibus, aut fiſco vna lata,contra eos altera,an eis fauorabilis præualeat,n.46. ibid.
In vtilitatem tutorum, vel adminiſtratorum rerum miſerabilium lata, an executioni mandetur, ſi tutores, vel adminiſtratores rationes non reddiderunt,ibid.n.79. 9
Nulla,ſuſtinetur,ſi pars non opponat,q 3.n.87. 35
Ex falſa cauſa, falſiſvè allegationibus, aut probationibus lata,ſua natura tenet,ibi. n.121.38
Contra fiſcum, pupillum, vel minorem, nulla eſt ipſo iure,ibid.n.122.& q.5.n.22. 58
Pro pugillo; minoreſvè prolata licèt ipſe ſine tutore, aut curatore in iudicio extiterit,tenet, d.q.3.n.156. 40
Contra minores lata, eis non præiudicat, d.q.5. n.34. 60
Maioribus præiudicat,n.35. ibid.
Contra minores indefenſos lata, ipſo iure nulla eſt,etiam ſi curatores habeant, cui minores indefenſos condemnari paſſi ſint, ſiue non habeant,n.36.& duob.ſeqq. ibid.
Vel contra rẽpublicã indefenſam,q.10.n.41.132
Vel prodigum indefenſum,q.19.n.17.remiſ.217
Non poteſt contra minores indefenſos proferri,licèt tutoribus, aut curatoribus citatio ſit facta,ſi cõparere excuſarunt,d.q.5.n.37. 60
Et quid ſi tutor, aut curator defenſurus minorem adfuit; ſed abfuit poſtmodum quidvè è conuerſo, ſi in principio non comparuit, in fine vero ſic,n.38.remiſ. ibid.
Contra minores citatos lata,tenet,n.40. ibid.
In fauorem minoris indefenſi, vel abſentis lata ſuſtinetur,ibid.n.45. 61
Turpem,miſerumvè non facit, ſed cauſa, q.19. n.6. 215
Cum procuratore illegitimo in fauorem Eccl. vel minoris lata, valida eſt,q.8.n.366. 108
Regulariter ſecus,n.ibid.n.336 206
Pro Eccleſia, etiam libello non conformis ſuſtinetur,n.337. ibid.
Contra carceratum abſentem lata, de cuius impedimento notitiam iudex habebat, an nulla ſit,q.11.n.44.& 45. 141
Contra priuilegiatos non comparentes, deque priuilegio docentes lata tenet,q.12.n.17.146
Incerta, firmitatem non habet,q.14.n.23. 162
Quæ præualeat,diuerſis ſuffragiis exiſtentibus, q.16.n 73.74.75.& 76. 177
Contra Eccleſiam abſente aduocato, vel procuratore lata,nulla eſt, q.8.n.160. 95
Vel contra fiſcum,ibid.n.161. ibid.
Quid in aliis,n.162. ibid.
Nouorum inſtrumentorum poſtea repertorum prætextu inſtaurari nequit,n.163. ibid.
Quid in Eccleſiæ fiſci, Reipublicæ,& minorum cauſis,n.164.& 165. ibid.
Et quid in prodigi cauſa,q.19.n.25. 216
Sermo diffuſus deſidiam valet,in procem.nu.4.3
Seruiens & cui ſeruitur miſeri ſunt,q.2.n.35. 16
Seruire Deo,regnare eſt,q.8. n.189. 97
Seruientes Eccleſiæ, vel clericis, an & quibus muneribus exempti ſint,ibid.n 80. 88
An Eccleſiaſticæ perſonæ, & miſerabiles dicantur,q.9.n.2.34.& ſeqq. 115
Seruitus vltima miſeriarum clades, q.16.n.1.2.& 7. 172
Ab humana conditione diſſentit,n.2. ibid.
Morti comparatur, n.5. ibid.
Et morte deterior eſt,ibid.n.6. 173
In ſeruitutem ex poſſeſſione libertatis, qui reuocatur, &c.n.18. ibid.
Seruitutis videtur ſpecies, non poſſe ad libitum diſponere,q.5.n.4. 56
Seruus tutor dari non poteſt,q.3.n.171. 41
A domino dari poteſt, libertatiſque etiam mentione non facta,&c.n.172.& 174. ibid.
Alieno ſeruo tutore ſcripto cuius nota erat teſtatori conditio,&c.n.173.& ſeq. ibid.
Qui dominum *in infirmitate curauit,manumitti* etiam à minore poteſt, d.q.3.nu.286. 52
Eccleſiæ,in dignitate conſtitutus dicitur,q.8.nu. 190. 97
Vniuerſitatis,ſingulorum de illa non dicitur,qu. 10.n.19. 129
Pro mortuo, pro nullovè quoad ius ciuile habetur,q.16.n.8. 173
Inter miſeros primum locum tenet, n.9. ibid.
Legis vnicæ, C. quando Imper inter pupill. & vid.forique priuilegio capax non eſt,n.10.ibi.
Limitatur,n.15.& ſeqq. ibid.
Cum in alterius poteſtate ſit,ſuum nihil habere poteſt,n.11. ibid.
Iniurias ſentit,d.q.16.n.13. ibid.
An pro iniuriis actionem habeat,& n.12.& 14. ibid.
Ad libertatem proclamare,pro eaque in iudicio contendere poteſt,d.q 16.n.16. ibid.
Et in eo caſu dominum, aduerſariumque ſuum ad Principem in primo cauſæ congreſſu trahere,n.37. ibid.
Non eſt Chriſtianus à Turcis, vel Sarracenis captus,ibid.n.33. 175
A prædonibus captus, liber remanet,n.34. ibid.
Pignori obligatus à debitore,creditore ſciente,& tacente,manu miſſus,liber efficitur, d. q.16.n. 93. 179

Pro reipublicæ munere filio impoſito, neque fideiubere, neque munus pro eo ſubire cogitur, n. 116. ibid.
Olim plenum in bonis filij dominium habebat; hodiè illud in aduentitiis habet, in profectitiis vſufructum, q. 5. n. 15. 58
Actionem habet pro iniuria filio facta, num. 16. ibid.
An iniuriam filio factam remittere poſſit, ibid.
Propter neceſſitatem vendere filium poteſt, q. 9. n. 107. 124
An pro libertate filij impenſa repetat? aut in legitimam valeat imputare, qu. 16. nu. 86. & 88. 178
Filio pupillariter ſubſtituere non poteſt, ni ſibi prius teſtamentum faciat, q. 17. n. 124. 194
Miles poteſt, ibid. n. 125. 195
Pupillariter filio ſubſtituendo, facere non poteſt, vt pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedat, ibid. n. 176. 197
Miles facit, n. 177. ibid.
An & quando filio donare poſſit, ibid. n. 213. & 214. 199
Patria poteſtas per Clericatum, aut presbyterium non ſoluitur, q. 9. n. 118. 124
Ab ea ſemel liberatus in eam non recidit, qu. 3. n. 36. 29
Patrimoniorum diſtinctio non cadit in paganis, q. 17. n. 180. 197
Pauper miſer eſt, q. 2. n. 23. 16. & qu. 12. nun. 9. 145
Fiat neceſſe eſt addiſcere volens, ibid.
Ad ſacros Ordines nonniſi ad beneficij, vel congrui ſaltem patrimonij titulum admitti non debet, q. 9. n. 32. 118
Non dicitur beneficiatus, quod abſolutum dominium in beneficij fructibus non habeat, n. 33. ibid.
Carceratus, vide ver. *Carceratus*, ſcholaſtici pauperes, ver. *Scholaſtici* eligendi forum ius habent, q. 15. n. 11. 165
In carcerem pro debito coniectus fori priuilegio ſe munire poteſt, q. 11. n. 24. 140
Peregrinis æquiparatur, n. 12. ibid.
Et fiſco, in præm. n. 74. remiſ. 8
Paupertas vt naturalis in homine qualitas, præſumitur, q. 9. n. 30. 117
In Clerico beneficiato præcipuè, non præſumitur, n. 31. ibid.
Peccatum miſeros facit, & quemadmodum ſine peccato nullus; ſic miſeri omnes, q. 2. n. 10. & ſeq. 14
Peculium expreſsè non ademptum manumiſſo inter viuos conceſſum videtur, q. 3. nu. 102. 36
Fallit in manumiſſo à pupillo tutore auctore, n. 103. ibid.
Pedagiorum impoſitio exoſa, iureque damnata, q. 16. n. 98. 179
Pro redemptione dominorum, licita, n. 99. cum tribus ſeqq. ibid.
De pecudibus, vel armentis pro redemptione dandis non deberur pedagium, ibid. nu. 119. 181
Pœna immunitatem non tribuit, qu. 11. nu. 16. 173
Grauitatem delicti monſtrat, q. 9. n. 11. 115
Capitalis, aut ſanguinis, pro atrociſſimis etiam criminibus à Canonico iure incognita, ibid. n. 54. 120
Et mortis pœnæ à Canone facta mentione de ſpirituali intelligendum, n. 55. ibid.
Naturalis mortis iuri Canonico à Gratiano inſerta, Canonici iuris diſpoſitionem non inducit, n. 56. ibid.
Sacrilegij, quæ, d. q. 9. n. 9. & ſeqq. ibid.
Non ſemper eadem, n. 60. 121
Læſæ Maieſtatis criminis, quæ ſit, num. 61. ibid.
Culpæ reſpondere debet, n 64. ibid.
Creſcere debet, creſcente delicto, ibid. num. 92. 123
Cæteris, morti æquiparatur, eiuſque ſubrogatur loco, q. 11. n. 7. 138
Falſi, verb. *Falſum.*
Pœnitentes publicè, an fori Eccleſiaſtici, vel Principes electionem habeant, q. 9. n. 37. & 38. 118
Eccleſiæ, vel piæ cauſæ fauore, an in contractibus innominatis ſit pœnitentiæ locus, q. 8 n. 357. 107
Et quid regulariter, n. 356. ibid.
Penſio, verb. *Dominus*, & verb. *Fructus.*
Percuſſor clerici, an in læſæ Maieſtatis crimen incidat, q. 9. n. 12. 48. & ſeqq. 115
Clerici, non vt clerici, ſed vt inimici, an excommunicationem incurrat ipſo iure, d. num. 48. 115
Epiſcopi grauius quam ſimplicis Clerici punitur, ibid. n. 91. 123
Cardinalis, ſæuioribus, quam Epiſcopi punitur percuſſor, n. 93. ibid.
Peregrinatio oblectandi animi cauſa ſit ſæpè, q. 15. n. 2. 165
Peregrini an miſerabiles ſint perſonæ fotique Principis gaudeant priuilegio q. 15. per tot. ibid.
Omnes in terra dicimur, ibid.
Pauperibus æquiparantur, ibid. n. 12. 166
An de foro Eccleſiaſtico ſint, n. 15. ibid.
Exulibus deportatis, ſeu relegatis comparantur, n. 17. & ſeqq. vſque ad 24. ibid.
Et deportatis deterioris conditionis, n. 20. & 22. ibid.
Romæ pro ciuibus ſe gerentes, fiebant peregrinitatis rei, d. q. 15. n. 21. 167
Diuino, & humano iure commendantur, nu. 27. ibid.
Teſtari poſſunt, contraria abrogata conſuetudine, n. 28. ibid.
An ſine ordinaria teſtamentorum ſolemnitate teſtari valeant, coramque duobus teſtibus, tam deuotionis, quàm aliatione peregrini, n. 31. ibid.
Et quid hodiè, tabellionis, & teſtamenti copia exiſtente, ibid. n. 33. 168
Pro repreſaliis (in cauſa ſaltem ciuili) capi non poſſunt, d. q. 15. n. 34. ibid.
Ad officia publica vocantur, ad ſummumque Imperij apicem aſcitos comprobatur, ibid. n. 54. 169
Magis apud exteros, quam ciues ſæpè dilecti, ſequeſtrenuiores frequenter oſtendunt, ibid. n. 56. 170
An peregrini iuramento dicentis res apud cauponem, vel ſtabularium depoſitas, ſtetur, d. q. 15. n. 38. 168
Peregrinus per excommunicatorum terram tranſiens, ab excommunicatis emere neceſſaria poteſt, vel ſi pecunias, quibus ea emat non habeat, ab illis eadem eleemoſynæ loco accipere,

pere, dict. quæst. 15. n. 46. 169
Qui casu cum excommunicato in caupona, vel alibi reperitur, absque excommunicationis metu ad eadem mensa propriis sumptibus commedere potest, n.47. ibid.
Cui vnum, eundem lectum in hospitio præfiniri cum excommuunicatio casu accidit, citra peccatum cum eo dormit, n.50. ibid.
Equum suum in alieno agro ad refectionem pabulare potest, n.51. ibid.
Vuas in alterius vinea commedere non etiam exportare valet, d. quæstion. 15. numero 52. ibid.
An statuto loci vel territorij à quo abest obligetur, n.53. ibid.
Exiens de loco vbi festum, ieiunium vè seruatur perueniens ad alium in quo ea non vrget obseruatio, an obseruatione liber existat, remissiuè. ibid.
Periculum mortis, an à mortis articulo differat, q.14.n.7. 160
Permutatio beneficij iuris patronatus, à patroni consensu non requisito, & obtento, an inualida sit, quæstion. 8. numero. 445. 446. & 447. 111
Persona dignior est re, q.9.n.5. 115
Ecclesiastica pro iniuria sibi illata an laicum coram Ecclesiæ iudice conueniat, ibid. numero 67. & seq. 121
An coram Principe, ibidem. numero. 5. & seqq. 115
Alia in id, verb. *Clerici*, Et Miserabilis, verb. *Miserabilis*.
Petitio qualis qualis, incerta, inscriptis, vel voce tenus, parte quoque opponente, inter mercatores admittitur, non inter alios, q.14. n.20.21. & 22. 161
Personæ quæ præcipuum fauorem meruit, succurritur non causæ, q. 3.num.41. & 44. *vers.* Infirmam igitur, 29
Piger miser est, q. 2.n.19. 15
Pignoris remissio, an & quando eius alienatione per debitorem celebrata, à creditore facta censeatur, q.16.n.93. & 94. 79
Plene, verb. *Ordinarius & Executor*.
Plagas vitandi, & inferendi quis primus præcepta dederit, quæst. 17. numero. 3. ad fin. 184
Plus iuris nemo ad alium transferre potest, quam ipse habet, q.10.n.35. 131
Pollicitatio vide, verb. *Pactum*.
Portio Canonica Episcopalis de Ecclesiæ dote deducenda non est, quæstion. 8. numero 437. 111
Possessio transfertur ex contractu inutili interueniente traditione, q 8.n.115. 91
Nisi in re Ecclesiæ vel pupilli, n.116 ibid.
Rei illius qui se suaque Ecclesię deuouit, an absque apprehensione in eam transeat, ibid.numero 131. 92
Per constitutum transfertur in eum cuius gratia constitutum celebratum est, dict. q. 8. numero 238, 100
Fallit in re Ecclesiæ, contractuque ab eius Prælato celebrato constituto apposito. ibid. numero 239. & duobus seqq. 101
Rerum Ecclesiæ, apud Christum, seu vniuersalem Ecclesiam existit, nec Prælati morte vacat, n.241. ibid.
Perditur per intrusionem, ibidem numero 265. 102
Biennalis, ad præscriptionem agri deserti inducendum sufficit, dominiumque præstat nouo domino, qui illum ad culturam reduxit, quæst. 13. num. 10. 151
Possidentis in dubio, potiùs causa melior conditio est, & onus probandi in aduersarium transfert, q.8.n.358. 107
Limitatur Ecclesiæ fauore, n.359. ibid.
Posthumia in suspicionem incontinentiæ ob mundiorem cultum venit, eaque solum ratione damnanda est, quæst. 3. numero 47. in fin. 30
Postulare prohibitus, verb. *Prohibitus*.
Potentia actui proxima, & pro actu habetur, & notabilius, magis solet attendi, quæst. 2. n.2. 12
Pretium reddi debet ab eo, qui annullare, aut rescindere venditionem, vult, quæst. 8. numero 351. 107
Quid in Ecclesia, n.352. ibid.
Et an Æconomi, vel administratores alienantes cogantur illud restituere, n.353. ibid.
Prælatio inter chirographarios creditores, non ex tempore, sed ex causa datur, quæst. 10.numero 71. 133
Limitatur in republica, n. seq. ibid.
Prelatus Ecclesiæ patens reputatur, q. 8. numero 10. 81
Et maritus. n.13. ibid.
Ecclesiæ tenetur stare locationi de rebus eius per triennium facta, si Ecclesiæ vtilis sit, ibid. n.121. 91
Solus an hæreditatem, vel legatu Ecclesiæ relictum repudiare possit, ibid,n. 143. 93
Eccl. iniuriam, factã an solus remittat,n.144.ibi.
In Ecclesiæ præiudicialibus, eiusdem Ecclesiæ nomine contra factum suum venire potest, dict.q 8.n.260. 102
Et quid si Prelati iuramentum de non contraueniendo interueniat, ibid.
Qui pensiones ab emphyteuta Ecclesiæ recipit, qui ob non solutum canonem ab emphyteusi ceciderat Ecclesiæ non præiudiciat, ibid numero 412. 110
Quietationem procuratori Ecclesiæ concedens, Ecclesiæ noceat, ibid.n.426. 111
Nequit in concernentibus Ecclesiam in arbitratorem de iure, & de facto promittere, d. q. 8. n.440. ibid.
Prelegata an veniant in fidei commissi restitutione quando hospitale, vbi miserabiles, personæ substitutæ sunt, in procem. n.60.7.& q. 8. n.385. 109
Et quid in aliis, n.385. ibid.
Ad laborum mensuram militibus præstandum, q. 17.n. 36. 188
Præscriptio in facultatibus non currit, in procem. n.31. 6
Miserabilium fauore, an inducatur, n. 30. in procem. n.60 ibid.
Currit contra viduas, diuturno morbo fatigatos, vel senes diuites, quæst. 3. numero 30. 28
Non contra pauperes, n.seq. ibid.
Nec longissima quidem, quæ contra quoslibet priuilegiatos procedit, contra pupillos currit ibid.n.104. 36

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Et an pariter contra minores currat, q.5.n.3.56
Et an aduersus eos per decem annorum transcursum iuris exequendi inducatur, in fin. ibi.
Contra vniuersitatem, vt contra pupillos non currit, q.10.n.49. 132
Cœpta in bonis, quæ postmodum dotalia effecta sunt, vel ad minorem peruenerunt, an ordinariis præscriptionis metis terminetur, q.8.nu. 54. 86
Quadragenaria contra Ecclesiam procedit, quæ ex capite ignorantiæ restituitur, ibi.n.104.90
Biennalis contra agri desertorem procedit, q.13. n.10. 151
Longi temporis militibus in expeditione occupatis non obest, q.17.n.302. 198
Cæteris nocet, n.204. ibid.
An currat in bonis à prodigo cum iuramento alienatis, q.19.n.22.& 23. 216
Si bona fides à principio non adest, nullo tempore perficitur, d.n.22. ibid.
Contra minores, & prodigos non currit, n.27.ibi.
Præsentans se in carcere, verb. *Reus.*
Præses prouinciæ summam post Principem in ea potestate habet, q.9.n.17. 116
Et an eandem quam Princeps habeat, nu. 18. & seq. ibid.
Idem est quod rector prouinciæ, vnusquisque pro alio indistinctè sumitur, n 19. ibid.
Præsides prouinciarum Magistratuum Romæ vice, & officio fungebantur, qu. 9.num.22. ibid.
Vitiis purgare Prouincias suas, delinquentesque punire debent, ibid.n.72. 121
An & in quibus exiliorem potestatem, quam hodierni prætores haberent, q.9. n.74.ibid.
Eorum potestas à Iustiniano Imperatore adaucta, n.75. ibi.
Hodierni Audientiarum', vel Senatuum, an in locum quæstoris facti Palatij successerint, ibid.
Præsumendum in dubio pro carceratis, q. 11.nu. 33. 140
Præteritio matris, querelæ subiicit testamentum, quia loco exhæredationis habetur, q. 17. n. 178. 197
Fallit in milite, n.179. ibid.
Patris, efficit vt testamentum sit ipso iure nullum, ibid.n.193. 198
Prætores hodierni, Præsidum, vel rectorum prouinciarum locum tenent, q.9.n.73. 121
Et in quibus maiorem habeant potestatem, nu. 74. ibid.
Princeps est fons iustitiæ, lex animata, & ius ipsum, q.3.n.23. 25
Sæcularis, verb. *Seculares.*
Regalia, domaniaque potest Ecclesiæ donare, q. 8.n.90. 89
Aliis in Coronæ præiudicium nequit, n.91.ibid.
Potest priuilegium simplex subdito concessum, ad libitum, & sine causa reuocare, q.8.n.153. 94
Nisi Ecclesiæ huiusmodi priuilegium concessisset, n.154. ibid.
Priuilegiati verb. *Exempti.*
Priuilegiatus indebite soluens, repetensque, transfert onus probandi debitum in recipientem reum, in proœ.n.49. 6
Non priuilegiato succedens, suo vtitur priuilegio, q.3.n.21. 25
Ad iudicem citatus, coram eo comparare omnino debet, priuilegium suum allegaturus, ibid. n.43. 29
Neque ad id *fori vti* præscriptione potest. Et an non comparens, fori electionem perdat, verb. *Inquolibet.* ibid.
Cum non priuilegiato concurrens, facit eum suo priuilegio gaudere, q.10.n.7. 128
Ampliatur tribus n. seqq. ibid.
An & quando contra priuilegiatum suo vtatur priuilegio, q.3.n.56. 32
Iuris communis regulis vtens, de viis, extraordinariisque vtenti patiter priuilegiato præfertur, nu.57. ibid.
Priuilegiatorum minor numerus, an ad se non priuilegiatorum maiorem numerum trahat, illisque suum communicet priuilegium, q. 10.n.37.& duobus seqq. 131
Priuilegia ex tempore metiuntur, q.3.n.124. 38
Non ex tempore sed ex causa æstimantur, q.8.n. 178. 96
Inter personales, vel chirographarios creditores, non ex tempore, sed ex causa iudicantur, q.10.n.71. 133
Limitatur n.seq. ibid.
Pupillis concessa, aliis quoque personis, quæ per administratores reguntur, concessa videntur, q.5.n.7. 56
Alia verb. *Consuetudo*, verb. *Militum priuilegia*, & verb. *Ecclesia.*
Denegantur his, qui munus quod profitentur non implent, q.17.n.35. 188
Priuilegium fori Principis, etiam miserationis causa cessante, quæ principio aderat, durat, q. 3.n.10. 24
Habent miseri, quibus post litem cœptam, vel contestatam, misera superuenit conditio, quæ antea non extabat, n.11. ibi.
Et non solum miserabiles ipsi, sed etiam eorum consortes, ibid.n.13.14.& 15. 25
An competat non miserabili, qui miserabili successit, n.20.& 21. ibid.
Et an cessionario, cessionis virtute à miserabili factæ, cui aliàs non competebat, n.22. ibid.
Et an tam in ciuilibus, quam criminalibus causis miseris competat, ibid.n.23. & q.11.n.17. & 18. 139
In causa executiua an detur, q.3.n.67. 33
Personale cum persona extinguitur, d.q.3.n. 22. 25.& q.5.n.74. 65
Fori miserabilibus etiam qui sua culpa, ad casum non ordinata deueniunt, competit, d.q.5. n 23. 25
Non tollitur, aut denegatur quibusvis rescriptis, prægnantibus etiam, & generalibus verbis conceptis, clausulisvè quorumlibet priuilegiorum derogatoriis, nisi miserabilium specifica mentio fiat, etiam si in rescripto dicatur: *Non obstantibus priuilegiis, quorum specialis mentio facienda foret*, q.3.n.26. 26
An pupillus spuriis concedatur, dict. qu. 3. nu. 37. 29
Competit miserabilibus absque iuramento perhorrescentiæ, n.38. ibid.
Non datur miseris illud euidenter malitiosè desiderantibus, ibid.n.39.& q.17.n.70. 192
Neque eisdem alieno nomine agentibus, ibid. d.q.3.n.41. 29
Nec proprio nomine, si non vt principales, sed vt tertij causæ adsint, vt pote ab emptore laudati, n.42. ibid.

Neque

Neque in iudicij præparatoriis locum habet, d. q.3.n.43. ibid.
Inter pariter priuilegiatos, an locum habeat, ibid. n. 52. & seqq. vsque ad 58. 31
In causis Fiscalibus Regalium redituum, non conceditur, ibid.n.71. 34
Neque in causis feudalibus, n.75. ibid.
Neque in causis officialium, qui syndicantur, n. 76. ibid.
Neque in reconuentionis causa, n. 77. ibid.
Neque competit, nisi de eo opponatur, d. q. 3. n. 81. 35
Alicui, suisque descendentibus masculis, & fœminis datum, viduis, & virginibus, non etiam maritatis competit, ibid.n.205. 44
Exorbitans, contra ordinarias iuris regulas, ex lata, aut impropria significatione inducendum non est, q.6.n.8. 67
A lege, vel statuto viduæ concessum nuptæ inutilem maritum habenti concessum videtur, q.7. n.10. 71
Ecclesiæ, reale perpetuumque censetur, q.8.n.134 91
Personæ priuatæ, vel ab ipsa Ecclesia concessum, personale censetur in dubio, ibid.nu.135. 92
Quanto tempore præscribatur, vel amittatur à sæcularibus, ibid.n.149. 94
Et quanto ab Ecclesia, n.150. ibid.
Per generalem legem Ecclesiæ datum, an generali quoque lege tolli possit, d.q.8. n. 155. remissiuè. 95
Rei Ecclesiasticæ concessum, personæ Ecclesiasticæ competit, q.9.n.5. 115
Reatu, dolo, vel fraude perditur, q.11.n. 23. 139
Priuilegio non tollitur, aut minuitur, q.12.n.20. 146
Cessat priuilegij causa cessante, q.12.n.26. ibid.
Delicto excluditur, q.11.n.17. 139
Fori, an non nisi fortunæ iniuria miseris competat, q.3.n.23.vers. Nec pariter, q. 15. n. 3. & 26. & q.17.n.58. & q.20.n.6. 25
Non cuilibet fortunæ iniuria misero, sed simili, qua pupillus, vidua, vel diuturno morbo fatigatus laborat, competit, d.q.15.n. 4. & q. 20. n.6. 165
Pupillis, & eis similibus competit, q.19.n.4. & 5. 214
Pendente iudicio superueniens iurisdictione quem non eximit, d.q.17.n.153. 196
Quid in milite, n.155. ibid.
Curatori captiui bonis dato concessum, etiam captiuo reuerso durat, q.16.n.36. 175
Probatio. Admittitur aduersus contenta in instrumento, q.3.n.184. 42
Probans vnam causam, & alia agens, verb. *Agens*.
Proclamata. Publica communem notam inducunt, q.3.n.279. 51
Procurator. Sub conditione, in diem, & vsque ad diem dari potest, q.3.n.110. 37
Vnus sine alio (quando plures in solidum dari sunt) agere non potest, ibid.n.126. 38
Fisci, minorisve Ecclesiæ rem distrahendi facultatem habens, vel ad vendendum generaliter constitutus, fidem de pretio habere non potest, q.5.numero 22. & quæst. 8. numero 118. & 119. 58
Aliorum potest, ibid.n.117. 91
Compelli potest à iudice, nemine petente, vt mandatum ostendat, q.8.n.64. 87
Sine mandato nullus regulariter interuenire potest, numero 63. ibid.
Non admittitur ad deffendendum in causa criminali, & in qua sanguinis pœna constituta est, q.9.n.113. & q.10.n.89. 124
Contra Fiscum, & quaslibet alias personas ad agendum constitutus, contra Vniuersitatem, vel Collegium, illius mandati virtute agere non potest, nisi de Vniuersitate, aut Collegio expressa mentio fiat, infrà dict. quæst.10.n.112. 136
Captiui, ante captiuitatem constitutus, an agere, aut conuenire captiui nomine de calumniaque iurare possit, q.16.n.22. & seqq. 174
Ad omnes res constitui potest, ibid. numero 35. 175
Qui falsis instrumentis vel testibus vsus est, an faciat dominum in falsi pœnam incidere, q.8. n. 397. remissiuè.
Ecclesiæ pensiones ab emphyteuta accipiens, qui ob non solutum canonem ab ea ceciderat, Ecclesiæ non præiudicat, ibid. numero 412. 110
Prodigalitas à luxuria, nec minimum quidem distat, q.20.n.2. 217
Et auaritia æque ad rei familiaris perditionem deducunt, q.19.n.8. 215
An à delicto, ciusque pœna excusetur, ibid.n. 25. & seq. 216
Prodigus. An miserabilis sit, Principis fori priuilegio vtatur, q.19.per tot 214
Furioso comparatur.n.1. ibid.
Et pupillo, n.3. & 27. ibid.
Vt fori priuilegio gaudeat, an bonorum interdictionem factam esse, tutoremque datum requiratur, ibid. n.5. & 6. 215
An non solum ex generali clausula, Si qua mihi, &c. sed etiam ex minorum edicto restitui debeat, d.q.19.n.11. ibid.
In debitum ciuiliter, & naturaliter debitum, solutum repetit, n.12. ibid.
Ipsoque iure absque restitutione, ibid.numero 14. 210
Neque naturaliter obligatur, numero. 16. ibid.
Acquirere potest, obligari in sui præiudicium, non potest, n.24. ibid.
Prohibita Alienari possunt ad Ecclesias transferri, quæstione 8. numero 278. 103
Vt perpetuo in familia maneant, post quartum gradum in Ecclesiam transferri possunt, n.280. ibid.
Prohibitio. Alienationis in quemcumque, an filium comprehendat, dict. quæstione 8. num. 279. ibid.
Ne quis carceratos alloquatur, aut instruat, alios carceratos non comprehendit, quæstione. 11. n.70. 143
Prohibitus. Postulare, non prohibetur pro pupillis, quæstione tertia, numero 145. 39
Nec pro viduis, ibid.n.232. 46
Promissio. Spontanea ab infirmo medico facta, non tenet, quæstione tertia, numero 283. 51
Promittens deffendere Ecclesias, verb. *Ecclesia*
Promotus. Ad officium honorabile ad vile deinde, Ecclesiæ, aut miserabilium fauore, an ad id subeundum cogi possit, in procem. n.51. 7

Pronomen Alius; verb. *Alius.*
Propter vnum quodque tale, & illud magis, qu. 3.n.29.vers.Quis ergo. 27
Prorex delegatus habetur, q.9.n.81. 122
Alia supple, verb. *Vicarius, seu vices Regis tenens.*
Prouincia longissimo spatio protenditur, q. 9.n. 20. 116
Tota hodie Castellana ditio in duas Prouincias diuiditur,n.21. ibid.
Proxima præsentia reputantur,quæst.14.num.6. 160
Puberes qui se hæreditati immiscuere, abstinere *non possunt*,q.3.n.130. 38
Alia verb. *Minores.*
Puplicæ vtilitatis ratione factum pium dicitur, q.10.n.52. 132
Alia verb. *Vtilitatis publica.*
Publice perque proclama factum, in communem notitiam venire præsumitur, neque eius ignorantiæ allegatio admittitur, q. 3.n.279. 51
Puellæ se à tali defloratam dicenti, an credatur, verb. *Virgo.*
Pueri pro debitis non mittuntur in carcerem, q.18.n.64. 212
Puerilis ætas legibus fauetur, *q.3.n.90.* 36
Alia verb. *Minor.*
Pulcher etiam *miser est*,q.2.n.32. 16
Pupillus non ad omnia, nec semper miserabilis reputatur,in procem.n,6. 5
Si diues sit, non gratis ab aduocatis, aut procuratoribus necessario iuuandus est, neque ab sportularum solutione excusatur, ibid.
Neque legatum miserabilibus factum consequitur, neque illi tunc relictum pium dicitur,etiam si pro dote,alimentisve relinquatur, ibid.n.8. 4
Indebite solutum repetens,onus probandi debitum esse in aduersarium transfert,in procem. n.49. 6
Qui in aui potestatem recidit,an fori priuilegio gaudeat,q.3.n.33.& seqq. 28
Et quid hodiè n.36. 29
Non dicitur patrem habens, nu.35.& q.4.nu.5. ibid.
Priuilegio fori non gaudet, si in eo foro,in quo eius nomine iurisdictio exercetur, litigare velit,d.q.3.n.59. 32
A tutore rationes postulans, an & quando hoc fori priuilegio vtatur, ibid. n. 72. & duobus seqq. 34
Diuinæ,& humanæ legibus charus,d.q.3.n.90. 35
Maius in bonis suis priuilegium, quam mulier in dote, quamque fiscus habet,ibid.n.91. 36
Aduersus fiscum, absque restitutione tutus est, & n.92. ibid.
Pro pupillo tertius cuius non interest,in iudicio admittitur,n.100. ibid.
Præscriptione etiam longissima non læditur, d. q.3.n.104. ibid.
Facit recedere à defuncti voluntate, ibid.n.109. 37
In re pupillari pecunia empta, triplici priuilegio gaudet, ibid.numer. 123.& duobus seqq. 38
Quamuis discernere, vt furiosus, nequeat; fauorabilior aliis, qui in iudicio carent, existit, nu. 129. ibid.
Etiamsi se hæreditati immiscuerit, abstinere poterit,d.q.3.n.130. ibid.
Agere sine cessione potest,ibid.n.137. 39
Tutore auctore, omnia, vt maior agere valet, hæreditatem adire, & ex ea obligari, nu.148. ibid.
Si tamen hæreditas damnata est, quam tutore auctore adiuit, etiam absque restitutione tutus est,n.149. ibid.
In vtilibus tutoris auctoritate opus non habet, potestque sine ea conditionem suam meliorem efficere,obligat secum contrahentes,nec obligatur ipse,num. 150. & qu.19. num. 24. ibid.
Contumaciam, eiusque pœnam vitat, d.q.3.nu. 159. 41
Et ingratitudinem n.160. ibid.
Exhæredari nequit,n.161. ibid.
An cadat in commissum,ob solutionem non factam,n.162. ibid.
Non patitur secundum decretum,n.162.& q.10. n.33. ibid.
Carcerari, etiam pro delicto non potest, d.qu.3. n.164. ibid.
Neque torqueri, n.165. ibid.
An omnino in delictis excusetur,n.168.remissiuè. ibid.
Etiam non aditam hæreditatem transmittit, nu. 170. ibid.
A muneribus personalibus excusatus existit, ibid. n.195. 43
Tutorem habens,an legis nostræ vnicæ,forique priuilegio vtatur,q.5.nu.12.& qu.8.num. 15. 57
Naturaliter debitum, ciuiliter indebitum, an & quando repetat,d.q.3.n.200. 43
Et an ipso iure, sineque restitutionis ope,ibid.& q.19.n.12.& 13. 215
Absque tutoris auctoritate naturaliter obligatur d.q.19.n.15. 216
An & in quo ab orphano differat,q.4.n.1.2.3.5. 7.& 8. 52
Frequenter pro orphano sumitur, ibid.num. 4. 53
An iurare, aut periurium committere valeat, nu. 69. ibid.
Quamlibet etiam paruam potentiam perhorrescit,q.10.n.29. 130
Quod facit ignorat,d.q.10.n.36. ibid.
Fori Ecclesiastici electionem habet, q.15.n.14. 166
Ex mutuo, quod sine tutoris auctoritate accepit,locupletior factus, tenetur,qu.19.num.20. 216
Prodigo comparatur,n.3. ibid.
Contractum iurans, an firmiter,obligetur,n.21. ibid.
Alia verb. *Fauor pupilli.*

Q

QValitas quæ difficiliorem Principem ad rescripti concessionem reddere potest,omnino ad eius valorem exprimenda in supplicatione est, in procem. n.10. 4
Iuncta verb. *Intelligitur secundum tempus verbi.* q.3.n.50. 31

Sine

Sine subiecto stare nequit, q. 10. n. 18. 129
Qualitatis à lege requisitæ probari existentia debet, vt habeat dispositio locum, q. 9. numero 85. 122
Querela, vide verb. *Tempus*, & verb. *Falsi querela*.
Quietatio facta à Prælato, procuratori, vel administratori Ecclesiæ in illius præiudicium non valet, q. 8. n. 429. 111

R

Ratio diuersa diuersum ius postulat, in procem. n. 3. 3
Vbi est eadem, idem debet esse ius q. 3. n. 54. q. 7. n. 6. & q. 15. n. 9. 265
Idque non extensiuè, sed comprehensiuè, dict. q. 7. n. 7. & dict. q. 15. n. 10. ibid.
Etiam in lege pœnali, expressa dispositionis ratione existente, dict. q. 7. n. 8. 71
Et in correctoriis, exorbitantibusque à iure, n. 9. ibid.
Legis vbi deficit, deficit legis dispositio, q. 6. n. 7. 66
Ratificatio post sententiam cum procuratore illegitimo non validat eam; nec ante sententiam falsi procuratoris pro validatione gestorum in Principis consistorio admittitur, q. 8. n. 328. 206
Recessisse non dicitur, qui animum reuertendi habet, q. 17. n. 61. 190
Receptans debitorem Ecclesiæ ne capiatur, an de suo soluere Ecclesiæ debeat, q. 8. n. 323. & 325. 105
Et quid in aliis debitores recipientibus, numero 324. ibid.
Reconueniri clericus coram sæculari potest, q. 3. n. 79. 35
Actor debet coram iudice conuentionis, non diuerso, nisi pars non opponat, q. 3. numero 83. ibid.
Rector Ecclesiæ eius bonis ditatus præsumitur, & aduersus eum conceditur repetitio, q. 8. n. 193. 98
Alia verb. *Prælatus*. Prouinciæ, summam in ea post principem habet potestatem, quæst. 9. n. 17. 116
Et an eandem, quam Princeps habeat, n. 18. & 19. ibid.
Idem est, quod *Præses* Prouinciæ, vnusque pro alio indistinctè sumitur., dict. n. 19. ibid.
Ciuitatis, vide verb. *Index*.
In referente non plus est quam relato, nec referenti creditur, si de relato non constet, q 9. n. 58. 120
Regula catoniana in cuius ius regulariter testamento locum habet, q. 17. n. 149. 196
In testamento militis non desideratur, numero 150. ibid.
Relatiuum alius alia, aliud, cuius sit naturæ, in procem. n. 2. 3
Relaxationem iuramenti iniquè obtinens, in periurium recidit, q. 8. n. 137. 92
Relaxandus proximè pro relaxato habetur, q. 11. n. 28. 140
Relexatus subfideiussoribus de se præsentando, non nisi noua causa indiciaque superueniant, ad carcerem reduci potest, quæst. 11. numero 56. 242
In causa ciuili, de iure Regio post 60. dies ad carcerem reduci nequit, n. 57. ibid.
A iudicij obseruatione absolutus videtur, numero 58. ibid.
Relegati miseri sunt, & Priuilegio Principis fori gaudent, q. 15. n. 17. 166
Religionis ingressus legitimitatem inducit omnemque maculam abstergit, q. 9. n. 116. 124
Religiosi ex Minorum Ordine possunt electionem facere, præcipiente testatore, vt executores testamenti sui pecuniam distribuant inter pauperes per fratres Minores eligendos, in procem. n. 83. 9
Superiores, Prælatorum nomine continentur, vtique Prælati dicuntur, q. 8. n. 17. 81
Alia verb. *Monachi*.
Remedium restitutionis minorum dicitur miserabile, q. 5. n. 1. 56
Remissio non præsumitur quæst. 8. numero 185. 97
Et quando præsumatur, n. 186. ibid.
Pignoris, an & quando per eius distractionem inducatur vel non, ibid. n. 203. cum duobus seqq. 98
Iniuriæ ab infirmo facta, an impediat à valenteque reuocari possit, q. 3. n. 288. 52
Renunciatio generalis, aut etiam specialis, an legata miserabilibus facta comprehendat, in procem. n. 15. & seq. 5
Facilius admittitur fauoris ab homine, quam à lege trahentis originem, n. 18. ibid.
Ad alia, quam ad nominatim expressa non extenditur, q. 3. n. 65. 33
Non præsumitur, q. 8. n. 185. 97
Et quando secus, n. 186. ibid.
An priuilegiis potius, quam iuris communis, vel è contra, aut vtriusque facta intelligatur, q. 3. n. 65. & 66. 33
Renunciare an possit miserabilis priuilegio ipsi pietatis intuitu concesso, in procem. n. 17. & q. 3. n. 27. 5
Renuncians foro suo, an foro communi, vel priuilegiato, vtriquevè simul renunciasse sit visus, q. 3. n. 65. & 66. 33
His quæ in publicum fauorem principaliter concessa sunt, renunciari non potest, secundariò licet renunciantem tangant, q. 13. numero 53. 155
Renunciare fauori, aut iuri suo potest quilibet, q. 10. n. 98 & q. 17. n. 174. 135
Publico non vtique, dict. q. 10 n. 99. ibid.
Miles, aut Clericus non potest, dict. q. 17. numero 175. 197
Renunciari an possit priuilegio ne ob dignitatem, ætatem, vel sexum carceratio fiat, q. 18. n. 63. 212
Repetere an possit pro carcerato expendens, q. 11. n. 35. 141
Aut pro capitis ab hostibus, in vestitu, aut victu, q. 16. n. 84. 178
Et quid pro aliis n. 85. ibid.
Naturaliter debitum soluens, licet indebitum ciuiliter non repetit, q. 3. n. 200. & quæst. 19. n. 15. 43
Pupillus repetit dict. q. 3. n. 201. & dict. q. 19. numero 11. 44
Per errorem soluens, repetit quilibet, q. 8. nu. 360. 107 & dict. q. 19. n. 16. 116
Et quid si pupillo furioso, aut prodigo soluerit, n. 17. & 18. ibid.
Quidque si Ecclesiæ, dict. q. 8. n. 361. & seq. 107

Reprobatio testium, an in miserabilium causis locum habeat, in proœm.n.76. 8
Et in iudicio summario, ibid.
Re in sua quilibet est moderator, & arbiter, q. 8.n.329.& q.10.n.66. 206
Fauore pblico limitatur, ibid.
Rei propriæ conductio inutilis est, ibid. numero 246. 101
Rem propriam ab Ecclesia scienter tanquam Ecclesiæ in emphyteusim recipiens, eam donare videtur, q.8.n.244. ibid.
Non ita pariter in aliis, num. 245. & tribus seqq. ibid.
Res pupillaribus pecuniis, alterius licet nomine empta, an pupilli fiat, q 3.n.125.& q.5. n.25. 38
Quid in re pecuniis Ecclesiæ empta,q.8. numero 230 100
Vel prodigi, q.19.n.27. 217
Vel militis, q.17.n.168. 197
An autem hypotecata cum prælatione pupillo existat, dict.q.3.n.123.& 124. 38
Aut Ecclesiæ, dict.q.8.n.231. 100
Pecuniis meis empta non est mea, dict. q. 3. n. 125. quæst. 8. numero 232. & quæst. 17. numero 167. 38
Dotali pecunia empta, an fiat, quæst. 8. numero 233. 100
Alia verb. *Dotalis res*
A prodigio iuramento distracta, an præscriptibilis, q.19.n.22.& 23. 216
Tantum valet, quanti vendi potest, quæst. 8. n.307. 105
Vbi de intellectu, remis.
Res inductæ in prædia conducta de voluntate *dominorum pignoris iure dominis obligata* censentur in domos vero, etiam absque domini scientia, q.5.n.58.& quæst. 13. numero 59. 62
Limitatur in rebus minorum *communiori Doctorum placito*, dict. q.5.n.59. ibid.
Exercendi ruris gratia in villam illatæ, nec vectigali publico sunt obnoxiæ, dict.q.13.numero 40. 154
Ecclesiæ vel minoris, non nisi cum causa, & solemnitatibus alienari possunt, q. 8. numero 55. 85
Alia in id verb. *Alienatio.*
Res alienas, vel proprias authoritate propria inuadens, quibus plectatur pœnis, dict.q.8. n. 270.q.10.n.75. 102
Proprias an semper alienas quis debeat anteferri, verb. *Charitas.*
Rescriptum contra miserabilem impetratum in genere, miseriæ qualitate in supplicatione non expressa, subreptitium, & inualidum redditur, in proœm.n.9. 9
Residere ibi quis videtur, vbi animus residere debet,q.17,n.63. 190
Respondendum non est, obscurè interroganti, q.17.n.107. 194
Militi sic, n.107. ibid.
Reipublicæ non minus interest à quibus defendatur, quam à quibus alatur habere,q.13.numero 21. 155
Alia verb, *Vniuersitas*
Restitutio minoribus competens, an eorum fideiussoribus concedatur,q. 3.n.134. 38
Fœminis datur aduersus propriam confessionem cum aliter de delicto non constat, ibid.numero 240. 47
Cæteris communis contraria regula obstat, numero 241. ibid.
Aduersus 30. annorum præscriptionem, etiam ignorantiæ titulo (secundum probabiliorem sententiam) regulariter denegatur, q.8. numero 108. 90
Non solùm pro magna, sed pro modica etiam læsione minoribus conceditur, quæst. 5. numero 59 58
Ad producendos testes super eisdem articulis, publicatis attestationibus,intra quos dies hodie peti à *minore debeat, n.55.* ibid.
Minoribus competens, ad eorum successores *transit, & an ad eorum fideiussore extendatur*, ibid. n.75. & seq. 65
In foro eius aduersus quem postulatur, petenda est, q.8.n.34. 83
Limitatur in Ecclesia, vel Clerico restitutionem petente, n. 35. ibid.
Vniuersitati conceditur, q.10.n.39. 131
Et an aduersus eius contractus iuratos, numero 40. ibid.
Carcerato præstatur, q.11.n.46. 141
Minori an pro solutione furioso, vel prodigio facta competat, quæst. 19. numero 19.& 20. 216
Alia verb. *Minor.*
Restituere hæreditatem iussus,si vt futurum successorem fraudet, hæreditarium seruum liberum esse iussit, ad quid teneatur, quæst. 16. n.59. 177
Retentio faciliùs conceditur, quam actio,q.10. n. 36. 131
Mulieri pro dote in bonis mariti conceditur:*marito in bonis vxoris* denegatur, quæst. 3. numero 231. 46
Retractus conceditur pro seruo Mauro vendito, ad captiui Christiani redemptionem, q. 16. *n.121.* 180
Rei fauor præualet, iudicium ordinariorum *suffragiis patibus existentibus, q.16.n.74.* 177
Et quid si delegatorum suffragia sint, numero 75. ibid.
Reus an absoluendus sit,reo miserabili non probante, in proœm.n.49. 6
Ab æque miserabili, aut priuilegiato à foro suo extrahi non debet.q.3.n.57. 32
Læsæ Maiestatis vide, verb. *Læsæ Maiestatis, crimen.* Qui ad carcerem voluntariè venit, delicti præsumptionem excludit,eiusque potiùs exclusiua introducitur,q.11.n.55. 142
Rogitus testium, an in testamento in quo pia causa, miserabiles personæ institutæ sunt, requiratur in proœm.n.68. 8
In aliis requiritur, q.17.n.120. 194
Quid in testamento militis, & regulariter hodie n.121. ibid.
Rustici, an Ecclesiasticæ personæ, miserabilesque dicantur, & fori priuilegio gaudeant, q. 9.n.2.34.& seqq. 115
Eorum causæ, an ad forum Ecclesiasticum pertineant,ibid.n.36. 118
An à muneribus immunitatem habeant, q.8.nu. 80.remis. 88
Rusticus à tutela excusatur,q.13.n.32. 153
Si re,& opere rusticus sit,n.55. ibid.
Ob inertiam, vel simplicitatem à tuela remotus,integra existimatione abit, numer. 54. ibid.

Qui ſimplicitate, vel inertia pupillares pecunia fœnori non dedit, quaſi vſuris fœnebris pecuniæ non plectitur,n.35. ibid.
A præſumpta vſurarum fraude excuſatur, d.q.13. n.61. 156
Et in aliis regulariter caſibus in quibus contrarium à iure expreſsè non eſt cautum, num. 62. ibid.
Excuſatur ſi non deferat,n.63. ibid.
Si album deleuit, bid.
Si non edidit, ibid.
A vera contumacia,& multa,& infr.n.71. ibid.
A pœna legis ſi quis in tantam,C. vnde vi, ibid.
Quando contra leges pœnales poſitiuas, in his quæ non ſunt de genere prohibitorum contraxit, ibid.
Ab onere probandi indebite ſolutum ſi non opponat declinatoriam ante conſenſum in iudicem, ibid.
Quando cumque erroneam Aduocati confeſſionem reuocat, ibid.
Excuſatur ob non vindicatam teſtatoris necem ante eius tabulas apertas, ibid.
Etiam quod ſi mater ruſtica filio tutorem ante quam ad ſecunda vota conuolet,non petat, ibid.
Item ſi iudicis præcepto non obtemperet, ibid.
Vel ſi iuri ſuo renunciet,cuius non fuit certior factus, ibid.
A conſtitutione legis ſi quis maior, C. de tranſact. excuſatur, ibid.
Etiamſi intra præfinita tempora bonorum poſſeſſionem non petierit, & infr.n. ibid.
Iuuatur ſi rei ſuæ valorem ignorans minori etiam pretio vendidit.Donec contra eum ſcientia probetur,verſ.19. ibid.
An excuſetur,ſi variauit in teſtamento, vel in ſcripturis producendis ſibi contrarius extit, verſ. Vigeſimum. ibid.
Ipſo iure excuſatur in caſibus à iure expreſſis: in non expreſſis,reſtitutionis ope,æquitate, iudicisque officio,d.q.13.n.64. 157
Et tam in ciuilibus,quam criminalibus, ad pœnam ſaltem ordinariam vitandam,n.65. ibid.
Et à ſubreptionis,& obreptionis vitio,n.66. ibid.
Ruſticitati ſubueniendum vbicumque æquitas mouerit iudicantem,ibid.n.81. 158
An cum militiæ honore conueniat, q. 17. n. 46. 189
A ſolutione penſionis, vel tributi in futurum, diutinæ,& vniformis præſtationis virtute, an Ruſticus excuſetur,d.q.13.n.67. 157
Abſque ſolemnitatibus in aliorum teſtamentis requiſitis teſtatur,ibid.n.69. 158
Ad bonorum poſſeſſionem petendam dies Ruſtico non cedit,n.68. ibid.
A contumacia excuſatur,n.70. ibid.
Neque ob eam appellandi,iure priuatur,ibid. nu. 71.& q.17.n.170. 197
An à periurio,vbi de damno vitando agitur, ſimplicitatis prætextu excuſetur, d.q.13.n.73.158
Ab infamia liberatur,vt non amoueatur à tutela, licet ſine iudicis decreto adminiſtrauerit,quamuis potuerit conſulere peritiores, n.74.ibid.
Dilatoria,vel declinatoria exceptione ante litem conteſtatam non oppoſita ius ſuum non perdit, n.75. ibid.
Si ſagax non ſit,Aduocato præſente poſitionibus reſpondere poterit,d.q.13.n.76. ibid.
Ampliatur n.77. ibid.
Quandocumque erroneam Aduocati confeſſionem reuocare poteſt,n.79. ibid.
Inuentario non facto hæreditatem adiens, an vltra hereditatis vites teneatur,n.82. ibid.
Alia ſupple verb. *Agricola.*

S

Sacerdotes. Apud Ægyptios Miniſtri, Conſiliariique Principis erant,penes quos ſumma poſt Principem poteſtas erat, in magnaque apud Ethnicos etiam reuerentia ſemper habiti ſunt,q.9.n.4. 116
Sacrilegium.In Eccleſiæ Miniſtros patratum, an cæteris grauius, q.9.nu. 8. 115
Capitali pœna,grauiſſimoque mortis genere punitur,n.9. ibid
De ſacrilegij pœnis,n.10.remiſ. ibid.
Sacrilegij crimen.an læſæ Maieſtatis crimini reſpondeat,n.12.48.& ſeqq. ibid.
Non ſemper eadem ſacrilegij pœna,ibid. n.60. 120
Eius criminis cognitio,mixti fori eſt.ibid.n.69. 121
In Clericum commiſſum, an & quando contra Dei Religionem,vel contra naturam obſeruantiæ eſſe dicatur,d.q.9.n.48. 119
Iniuria illata Clerico, an rei natura iure poſitiuo ſecluſo ſacrilegium ſit, ibid.
An propter materiæ leuitatem culpam ſolum venialem contineat ibid.n.63. 121
Non per verbalem iniuriam Clerico factam contrahitur,n.68. ibid.
Tanto damnabilius eſt,quanto ſanctior perſona inquam committitur,ibid.n.90. 123
Sanguinis pœna,verb. Pœna.
Satisdare. Tenetur immobilia non poſſidens, q. 14.n.40. 163
In mercatore merces habente, limitatur, n.41. ibid.
Scholaſtici à domo locata,etiam domini ſuperueniente neceſſitate, expelli non poſſunt,in proœm.n.73.& q.12.n.41. 8
Neque ſi tantum offerant,quantum alius præſtet, q.8.n.331.& q.12.n.43. 106
In paternis pœnatibus exiſtentes, ſcholas ſuo tempore petituri abeſſe ab illis non videntur, d.q.12.n.6. 144
An fori electionem,vt aduerſarios in prima cauſæ cognitione trahere poſſint,neque ipſi trahantur,habeant,per totam quęſtionem. ibid.
A miſerabilibus,an & quando ad Principem deferri queant,ibid.n.12. 145
Coram aliis,quam coram ipſorum iudicibus conueniri non poſſunt. Et quibus teneantur pœnis,qui eos coram aliis iudicibus conueniunt, ibid.
Et an tam in ciuili,quam criminali cauſa coram ſuis iudicibus conueniendi ſint,d.q.12.n.13.& ſeq. ibid.
Qui hodie fori priuilegium, iudicesque conſeruatores habeant,n.14.& 15. ibid.
Apud alios iudices,quam ſibi deſignatos reſpondentes,neque opponentes de priuilegio, an illud in ea cauſa perdant,n.16. ibid.
Quidque facere debent vt illo vtantur,d.q.12. n. 19. 146
An pauperes de diuitibus fiant,ibi.n.7.& 11.145
Diſpoſitione authenticæ habita, C.ne fil. pro patr. contraria conſuetudine, non vtuntur; ibid.n.29. 146

Omisso medio, an ad Principem appellare possint, n. 21. ibid.
Pauperibus Ecclesiæ, clericis, doti, & publico fauori comparantur, eorumque priuilegiis gaudent, d. q. 12. n. 31. 32. 33. & 34. ibid.
Doctorum priuilegiis vtuntur, n. 35. ibid.
Et militum, n. 36. ibid.
Peregrini dicuntur, eorumque habent priuilegia, n. 37. ibid.
Multo licet tempore in studij loco permaneant domicilium vt peregrini non contrahunt, nu. 38. ibid.
De alibi gestis in studij loco conueniri regulariter nequeunt, ead. q. 12. n. 39. 147
Illius Ciuitates, vel loci priuilegiis fruuntur, non grauantur incommodis, etsi statuto, vel consuetudine pro ciuilibus reputentur, n. 40. ibid.
Si pauperes sint, pro Bachalaureatus, licenciaturæ, vel Doctoratus gradu stipendium, salarium, aut interesse, in Salmantina, Complutensi, aut vallisoletana Academia non præstant, n. 44. ibid.
Libros in executione iudicati retinent, qu. 17. n. 190. & 192. 198
Alia verb. *Libri*.
Et remissiuè priuilegia plura, & qui de eis egerint, vide d. q. 12. n. 30. 146
Scientiæ pulchritudo quam potens, verb. *Amor*.
Scribentes an communibus opinionibus omnino inseruire debeant, in procem. nu. 86. 9
Scriptura qua vnusque sibi annotatione propria debitorem constituit probationem non inducit, q. 14. n. 42. & q. 18. n. 42. 163
Antiqua suspicionis vitio carens, probat, ibid.
Priuata ad sui firmitatem consulis, dicique appositionem non requirit, q. 8. n. 198. 98
Ad probationem non requirit, n. 199. ibid.
Et quid Ecclesiæ fauore n. 200. ibid.
Sæcula Aurea, argentea, & ferrea, quæ, q. 13. n. 5. & seqq. duobus. 150
Senatorem offendens, an Læsæ Maiestatis reus *iudicetur*, q. 9. n. 13. & 50. 116
Senatores hodierni, an in rectorum Prouinciarum locum *successerint*, q. 9. n. 16. 71. & seqq. ibid.
Pars corporis Principis esse dicuntur, ibid. n. 49. 120
Senatoria dignitate qui regiis Conuentibus præpositi, donati sint, d. q. 9. n. 78. 122
Senatoria potestas toti Senatui, non senatoribus singulis concessa est, n. 80. ibid.
Senatus Regiæque audientiæ quibus præcipuè causis fuerint designatæ, q. 9. n. 19. 116
In populo Romano cur constitutus, q. 10. n. 26. 130
Principis induit personam, d. q. 9. n. 76. 122
A *senectute* appellatus, q. 18. nu. 28. & remiss. nu. 73 207
Senectus morbus est diuturnus, & insanabilis, ad mortem ducens, & vitæ occasus, q. 18. n. 2. & seqq. vsq. ad n. 7. 201
Describitur, n. 5. 10. & 11. 202
Deterior est morte, n. 9. ibid.
Prope infinitis grauatur incommodis, num. 10. ibid.
Infantili ætati comparatur, ibid. n. 11. 203
Vt minor ætas veniam obtinet, d. q. 18. nu. 12. ibid.
Ab operarum præstatione libertum eximit, ibid. n. 17. 205
Et quæ ad id senectus dicatur, ibid.
Omni æuo, & apud omnes per æque gentes magno in pretio habita est, à legibus commendatur, & veneratione digna existit, ibid. n. 26. 207
Senatu, nomen dedit, n. 28. ibid.
Nobilitati comparatur, ibid. n. 43. 210
A regulis iuris recedere facit, ibid. numer. 77. 215
Variis cognominibus decoratur, ibid. num. 31. 208
Senes quinquaginta quinque annorum à muneribus personalibus excusantur, q. 3. n. 198. & q. 18. n. 18. 43
A tutelæ, vel curæ onere, nonnisi septuagenarij excusantur, d. q. 3. n. 199. & q. 5. n. 25. remiss. & q. 18. d. n. 18. ibid.
An miserabiles sint personæ, fori priuilegio aliisque miserabilium vtantur, d. q. 18. per tot. 201
Qui dicantur, vt fruantur illis, ibid. n. 16. & seqq. 204
A mortis vicinitate, quasi *semineces* nuncupati, ibid. n. 3. 202
Tanquam morti proximi, ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam examinari testes possunt, n. 4. ibid.
Infirmorum priuilegia habent, ibid. num. 53. 211
Non modo infirmi, sed in mortis articulo constituti videntur, ibid. n. 54. 202
Et mortui reputantur, n. 71. ibid.
Saltem in fauorabilibus, n. 8. ibid.
Nec magis quam mortui creditoribus addicuntur, n. 8. ibid.
Vmbra hominis sunt, & inane hominum nomen habent, d. n. 7. ibid.
Sagaces, an & quando minorum priuilegiis non *vtantur*, d. q. 18. n 14. 204
Diuinis officiis non interessentes, an & quando quotidianas *distributiones lucrentur*, ibid. n. 57. 211
Excusantur à petenda personaliter à summo Pontifice absolutione, cum eidem absolutio reseruatur, n. 58. ibid.
Pro debito ciuili, an in carcerem detrudi possint, n. 59. & seqq. vsque ad 66. ibid.
Vbi multipliciter affirmatiua, ampliatur. Fauori huic renunciare nequeunt, dict. qu. 18. n. 63. 212
Mulieribus comparantur, n. 60. ibi.
Torqueri non possunt, nu. 66. & seqq. vsque ad 72. exclusiuè. ibid.
In tortura confessi, an sibi præiudicent, n. 67. ibid.
Posteriores torquendi, si cum iunioribus ad torturam concurrant, n. 69. ibid.
Leuiori custodia si capti fuerint, seruari debent, d. q. 18. n. 70. 213
Vacant à fugæ suspicione, ibid.
An & qui à ieiunij obligatione liberentur, n. 72. & seqq. vsque ad n. 15. ibid.
Septuagenariæ tutores filiis non petentes, an eorum priuentur successione, n. 76. ibid.
In electionibus, optionibus, & in honoribus præferuntur, ibid. n. 27. & 34. 207
In sedibus, ibid. n. 35. 208

In ſubſcribendo,n.36. ibid.
In loquendo reſpondendo, vocęque reddenda, ibid.n.37. 209
Et Regi etiã quandoq;ea in re præferuntur,ibid.
Et quid diuerſorũ Conuentuũ ſtylus ſeruet,ibid.
In conſilio quoque præſtando præferuntur,d.q. 18.n.38. ibid.
Eorum dicta pro legibus habentur,ibi.n.40. 210
In teſtimonio etiam ferendo,n.44. ibid.
In accuſando, pluribus ad accuſationem concurrentibus,ibid.n.50. 211
In eleemoſynarum largitione, quæ potius ſenibus erogandæ,n.52. ibid.
An inter perſonas egregias numerentur,legiſque ad perſonas 15.D.de iureiurando,diſpoſitione comprehendantur,d.q.18.n.43. 210
Vt nobiles pro debito ciuili creditoribus addici nequeunt, ibid.
Teſtimonium ferre non coguntur, nu 43. ibid.
Maioris conſtantiæ,interioris deuotionis, feruoris,temperantiæ, & fidei præſumuntur, num. 35.& tribus ſeqq. ibid.
Statuti diſpoſitione non comprehenduntur, nu. 78. 213
A communibuſque iuris regulis eximuntur, d.q. 18.n.77. ibid.
Seniores quaſi Sennotes dicti,ibid.n.32. 208
Eorum iuramento de illicitè quæſitis an ſtetur, ibid.n.49. 211
Sententia contra Eccleſiam lata, inſtrumentorum de nouo repertorum prætextu retractari poteſt,in procem.n.36. 6
Et an idem in miſerabilibus, ibid.
Pro miſerabilibus, aut fiſco vna lata,contra eos altera,an eis fauorabilis præualeat,n.46. ibid.
In vtilitatem tutorum, vel adminiſtratorum rerum miſerabilium lata, an executioni mandetur, ſi tutores, vel adminiſtratores rationes non reddiderunt,ibid.n.79. 9
Nulla,ſuſtinetur,ſi pars non opponat,q 3.n.87. 35
Ex falſa cauſa, falſiſvè allegationibus, aut probationibus lata,ſua natura tenet,ibi. n.121.38
Contra fiſcum, pupillum, vel minorem, nulla eſt ipſo iure,ibid.n.122.& q.5.n.22. 58
Pro pugillo; minoreſvè prolata licèt ipſe ſine tutore, aut curatore in iudicio extiterit,tenet, d.q.3.n.156. 40
Contra minores lata, eis non præiudicat, d.q.5. n.54. 60
Maioribus præiudicat,n.35. ibid.
Contra minores indefenſos lata, ipſo iure nulla eſt,etiam ſi curatores habeant, cui minores indefenſos condemnari paſſi ſint, ſiue non habeant,n.36.& duob.ſeqq. ibid.
Vel contra rẽpublicã indefenſam,q.10.n.41.132
Vel prodigum indefenſum,q.19.n.17.remiſ.217
Non poteſt contra minores indefenſos proferri,licèt tutoribus, aut curatoribus citatio ſit facta,ſi cõparere excuſarunt,d.q.5.n.37. 60
Et quid ſi tutor, aut curator defenſurus minorem adfuit, ſed abfuit poſtmodum quidvè è conuerſo, ſi in principio non comparuit, in fine vero ſic,n.38.remiſ. ibid.
Contra minores citatos lata,tenet,n.40. ibid.
In fauorem minoris indefenſi, vel abſentis lata ſuſtinetur,ibid.n.45. 61
Turpem,miſerumvè non facit, ſed cauſa, q.19. n.6. 215
Cum procuratore illegitimo in fauorem Eccl. vel minoris lata, valida eſt,q.8.n.366. 108
Regulariter ſecus,n.ibid.n.336 206
Pro Eccleſia, etiam libello non conformis ſuſtinetur,n.337. ibid.
Contra carceratum abſentem lata, de cuius impedimento notitiam iudex habebat, an nulla ſit,q.11.n.44.& 45. 141
Contra priuilegiatos non comparentes, deque priuilegio docentes lata tenet,q.12.n.17.146
Incerta, firmitatem non habet,q.14.n.23. 162
Quæ præualeat,diuerſis ſuffragiis exiſtentibus, q.16.n 73.74.75.& 76. 177
Contra Eccleſiam abſente aduocato, vel procuratore lata,nulla eſt, q.8.n.160. 95
Vel contra fiſcum,ibid.n.161. ibid.
Quid in aliis,n.162. ibid.
Nouorum inſtrumentorum poſtea repertorum prætextu inſtaurari nequit,n.163. ibid.
Quid in Eccleſiæ fiſci, Reipublicæ,& minorum cauſis,n.164.& 165. ibid.
Et quid in prodigi cauſa,q.19.n.25. 216
Sermo diffuſus deſidiam valet,in procem.nu.4.3
Seruiens & cui ſeruitur miſeri ſunt,q.2.n.35. 16
Seruite Deo,regnare eſt,q.8. n.189. 97
Seruientes Eccleſiæ, vel clericis, an & quibus muneribus exempti ſint,ibid.n 80. 88
An Eccleſiaſticæ perſonæ, & miſerabiles dicantur,q.9.n.2.34.& ſeqq. 115
Seruitus vltima miſeriarum clades, q.16.n.1.2.& 7. 172
Ab humana conditione diſſentit,n.2. ibid.
Morti comparatur, n.5. ibid.
Et morte deterior eſt,ibid.n.6. 173
In ſeruitutem ex poſſeſſione libertatis, qui reuocatur, &c.n.18. ibid.
Seruitutis videtur ſpecies, non poſſe ad libitum diſponere,q.5.n.4. 56
Seruus tutor dari non poteſt,q.3.n.171. 41
A domino dari poteſt, libertatiſque etiam mentione non facta,&c.n.172.& 174. ibid.
Alieno ſeruo tutore ſcripto cuius nota erat teſtatori conditio,&c.n.173.& ſeq. ibid.
Qui dominum in infirmitate curauit,manumitti etiam à minore poteſt, d.q.3.nu.286. 52
Eccleſiæ,in dignitate conſtitutus dicitur,q.8.nu. 190. 97
Vniuerſitatis,ſingulorum de illa non dicitur,qu. 10.n.19. 129
Pro mortuo, pro nullovè quoad ius ciuile habetur,q.16.n.8. 173
Inter miſeros primum locum tenet, n.9. ibid.
Legis vnicæ, C. quando Imper inter pupill. & vid.forique priuilegio capax non eſt,n.10.ibi.
Limitatur,n.15.& ſeqq. ibid.
Cum in alterius poteſtate ſit,ſuum nihil habere poteſt,n.11. ibid.
Iniurias ſentit,d.q.16.n.13. ibid.
An pro iniuriis actionem habeat,& n.12.& 14. ibid.
Ad libertatem proclamare,pro eaque in iudicio contendere poteſt,d.q 16.n.16. ibid.
Et in eo caſu dominum, aduerſariumque ſuum ad Principem in primo cauſæ congreſſu trahere,n.37. ibid.
Non eſt Chriſtianus à Turcis, vel Sarracenis captus,ibid.n.33. 175
A prædonibus captus, liber remanet,n.34. ibid.
Pignori obligatus à debitore,creditore ſciente,& tacente,manu miſſus,liber efficitur, d. q.16.n. 93. 179

Index Rerum,

Filius à domino nominatus, libertatem consequitur, n. 108. ibid.
Captis pœna à glorioso militiæ honore arcetur, q. 17. n. 44. 189
Eximios viros, & Potestatis, & Philosophiæ Principes seruos fuisse, diisque charos ex Macrobio traditur, q. 16, n. 123. 180
Alia verb. *Libertas*, verb. *Captiui*, & verb. *Her.*
Seruus pœnæ, verb. *Deportati.*
Sigismundus Scaccia impugnatur, q. 10. n. 33. 130
Significatio Inuestiganda in primis est, & definitioni anteponenda, vbi nomen de quo agitur aduersa fungitur significatione, q. 1. n. 1. 10
Similitudo Omnimoda esse debet, vt à simili argumentum valeat, specialeque ab æquiparatis deducatur, probandaque ab eo, qui in similitudine fundamentum habet, q. 10. n. 31. & q. 20. n. 11. 130
Simplicitas Fauorem meretur, bonam fidem arguit, dolumque excludit, q. 13. n. 70. & 72. 158
Subueniendum illi est, vbicumque æquitas mouerit iudicantem, n. 81. ibid.
Simulatio Non præsumitur, debetque ab allegante probari, in proœm. n. 24. 5
Singuli an pro eius debito capi possint, n. 20. ibi.
De vniuersitate, an testes in eius causa esse possint, q. 10. n. 34. & 35. 130
Alia verb. *Vniuersitas.*
Solicitus miser est, q. 2. n. 20. 115
Solemnitates In pupillorum bonorum alienatione requisitæ, an in alienationis ipsis vtilibus requirantur, q. 3. n. 152. & seq. & q. 5. n. 47. 40
Vbi in bonorum Ecclesiæ alienationibus, & q. 8. n. 56. & 57. 86
Quæ in pupillorum bonorum alienationibus requirantur, d. q. 3. n. 153. 40
Quæ in rerum Ecclesiæ, d. q. 8. n. 55. remis. 86
Quæ in Vniuersitatis bonorum alienatione, q. 10. n. 46. 132
In minorum bonorum mobilium, iurium, aut actionum alienatione decretum iudicis an requiratur, verb. *Decretum.*
Quæ in testamentis, de iure ciuili desiderentur, q. 8. n. 338. & q. 17. n. 116. 206
Quę de iure canonico sufficiant, d. q. 8. n. 339. & q. 9. n. 126. ibid.
Quæ de iure regio, vel ad Ecclesiæ piæ vtilitatem, n. 340. ibid.
Quæ in rusticorum test. q. 15. n. 69. remis. 158
Iuris gentium in actibus piis seruare satis est, q. 16. n. 49. 176
Militibus in testamentis remissæ sunt, q. 17. n. 117. 194
Et quæ in eis desiderentur, remis. & ibid. num. 182. & 183. 197
An remissæ sint Paganis, qui iure militari testati sunt, milites verò decessere, ibi. n. 118. & 119. 194
Soluens Naturaliter tantum debitum, non repetit, q. 19. n. 17. 216
Per errorem in debitum repetit, ibid. n. 18. & q. 8. n. 360. 107
Pupillo furioso, vel prodigo per errorem, an repetat, d. q. 19. n. 19. & seq. 216
Et an Ecclesiæ, d. q. 8. n. 361. & seq. 107
Solutio an emphyteusis potius ratione, quam cēsus Eccl. fauore videatur facta, q. 8. n. 100. 90
Canonis, rem alienam, census, propriam esse demonstrat, n. 102. ibid.
Minuta, an & quando à creditore admittenda, q. 16. n. 91. & verb. *Creditor.* 178
Ab Ecclesia facta, etsi quantitas non fuerit expressa, si per relationem certificari potest, probatur, Ecclesiamque liberat, d. q. 8. n. 200. 98
Specialia Duo circa idem concurrere non possunt, q. 8. n. 341. 206
Ecclesiæ fauore possunt, n. 342. ibid.
Species apud iuristas qualiter accipiatur, q. 2. n. 4. 12
Spe Qui sustinetur, & qui spe cadit, q. 2. n. 33. & 34. 16
Spolia Inter milites qualiter diuidenda, q. 17. n. 63. 190
Spoliatus Propriaque re per vim priuatus ad Principis tribunal in prima instantia spoliatorem trahere potest, q. 8. n. 19. 82
Qui liber ante omnia exceptione posthabita, restituendus est, q. 8. n. 268. 102
Et quid si Ecclesia spoliauit. n. 269. ibi.
Strabularij Et caupones hospites recipere iusta excusatione non existente compellitur, q. 15. n. 36. 168
Aduersus eos, pro rebus quas apud eos deposuisse, ablatasque peregrinus conqueritur, illius creditur iuramento, n. 38. ibid.
Statutum De vidua loquens, in nupta inutilem maritum babēte intelligēdum est, q. 7. n. 3. & 6. 71
Quemadmodum vno actu conditur, vnica etiam contrauentione tollitur, q. 8. n. 151. 94
Et quid in statuto Ecclesiæ fauorabili, n. 152. ibid.
Vitia statuentium terminos, in generaleque argumentum trahi nequit. Proprij territorij an obliget peregrinos, ab eoque absentes, q. 15. n. 53. 169
De infirmis loquens, in senibus procedit, q. 18. n. 55. 211
Pœnale, vel contra ius commune delictum puniens, an minores comprehendat, q. 5. n. 28. 59
Solemnitates certas in contractibus requirens, an in minorum contractibus locum habeat, ibid. n. 46. 61
Sterilitas, ex leui sæpè, parumq; laboriosa cultura euenit, q. 13. n. 7. 150
Stipulatio Minorum gratia fingitur vbi desideratur, q. n. 158. In fideiussione requiritur, ibid.
Stipulari Alteri nemo potest, q. 8. n. 377. 168
Ecclesiæ quilibet potest, n. 378. ibid.
Et miserabilibus, in proœm. n. 33. 6
Fisco, pupillo, vel minori, q. 5. n. 22. 58
Vniuersitati, aut publico fauori, q. 10. n. 53. 132
Quid regulariter hodie, d. q. 8. n. 378. 108
Studia Indefessum laborē requirunt, q. 12. n. 3. 144
Assidua, quæ mala afferant, n. 4. ibid.
Temperata, animum oblectant, multosque ex infirmitate ad firmam valetudinem reuocarunt, num. 10. 145
Subditus Dominorum iussibus, de quorum iustitia anceps iudicium est, obedire debet, q. 8. n. 311. 105
Domino Ecclesiam persequenti obedire non debet, n. 312.
Substitutio Tacita pupillaris matrem non excludit, q. 8. n. 141. 93
Nisi Eccl. vel pia causa substituta sit, n. 142. ibid.
Compendiosa facta verbis directis, post tempora pubertatis euanescit, q. 17. n. 82. 193
Militis fauore obliquatur, n. 82. Directo post tēpora pubertatis fieri non potest, n. 83. ibid.
A milite potest, n. 84. ibid.
Pupillaris pars, & sequela est paterni testamenti, ibid. n. 176. 197
Filio emancipato fieri nequit, d. q. 17. n. 131. 195
Successor Sing. præcessoris locationi stare non tenetur,

tenetur, quæst. 8. num. 120. 91
Nisi sit Ecclesiæ Prælatus; vtili existente locatione Ecclesiæ n. 121. ibid.
Sumptus infirmitatis, funerarij censentur, cuiuis alij creditori præferentur, q. 3. n. 281. 51
Et quid hodiè, ibid. remiss.
Funeris verb. *Funus.*
Superbus miser est, & non nisi miser, aut stultus superbit, q. 2. n. 13. 15
Miserabilium priuilegiis non gaudet, cad. q. in fin & à n. 8. q. 20. n. 6. & q. 20. n. 13. 218
Supplicatio denegatur à prouisione, aut decreto per Regios Consiliarios facto, q. 11. n. 41. 141
A senatu ad ipsum, quemadmodum ab inferioribus Magistratibus appellatio proponitur, q. 9. n. 77. 122
Supplicare à Præfectis prætorio Galliæ, an & quando liceat, q. 9. n. 79. ibid.
A prorege ad sententiam non proponitur, sed appellatio, n. 81. ibid.
Alia verb. *Qualitas.*
Surdus & mutus non testatur, q. 17. n. 139. 195
Suspendio vitam qui finiant, quæst. 17. n. 164. remissiuè. 196

T

TAbelliones an mercaturam exercere prohibeantur, q. 10. n. 110. 136
Vniuersitatum propria, aut regalia iura conducere, n. 111. ibid.
Agricolarum instrumenta conficientes, quibus pro locorum dominis agricolæ, vt principales, aut fideiussores intercedunt, puniuntur, q. 13. n. 9. 150
Tabulæ pupillares ad sui valorem hæreditatis aditionem requirunt, q. 17. n. 129. 195
Nisi sint militis, n. 130. ibid.
Taciturnitas in præiudicialibus consensum non inducit. q. 3. n. 157. q. 8. n. 201. & q. 16. n. 94. & 95. 40
Fauore pupillorum inducit, d. q. 3. n. 158. 41
Ecclesiæ, d. q. 8. n. 202. 98
Fisci, n. 203. ibid.
Et libertatis, ibid.
Tallearum impositio exosa, iureque damnata, q. 16. n. 98. 179
Pro redemptione libertateque dominorũ licita, n. 99. cum tribus seqq. ibid.
Taxatiua, verb. *Dictio.*
Tempus non est modus inducẽdæ obligationis, in alimentorum etiam, vel piæ causæ fauorem, in proœm. n. 32. & q. 8. n. 321. 6
Limita Ecclesiæ fauore, n. 320. 322. 105
Intellige, vt in proœm. d. n. 32 6
Currit contra viduam, diuturno morbo fatigatam & senem diuites, q. 3. n. 30. 28
Non contra pauperes, n, seq. ibid.
Non cucurrit minoribus ad querelam inofficiosi testamenti mouendam, q. 5. n. 57. 62
Existentiæ in carcere, post exilij, similisvè condemnationis sententiam in exilij tempus cõputatur, q. 11. n. 11. 138
Et quid de tempore ante sententia in carcere existentiæ, ibid. remiss. & n. 12 ibid.
Rustico non cedit, ad bonorum possessionem petendam, q. 13. n. 68. 158
Non currit impedito agere, q. 16. n. 40. 175
Incœptum in fauoribus pro completo habetur, q. 18. n. 74. 213
Tenor instrumenti deperditi in Fisci, & miserabilium causis testibus quoque non peritis probatur, in proœm. n. 74. 8
Et Ecclesiæ, q. 8. n. 175. 96
In aliorum secus, n. 174. ibid.
Termini antiqui, sacri appellantur, q. 13. n. 5. 150
Terra æui initio sponte sua fructus etiam non arata ferebat, q. 13. n. 5. 150
Media procedente ætate, cultura iuuari cœpit, n. 6. ibid.
Vltima, neque laboribus multisque delinita formentis agricolarum spei respondet, num. 6. & 7. ibid.
Testamentum primum solemne, an per secundum minus solemne, in quo miserabiles personæ sunt institutæ, tollatur in proœm. n. 15. 5
Prius solemne, posteriore non nisi perfectio rumpitur, aut fit irritum, q. 17. n. 219. 199
Militis posteriore simplici voluntate sit irritum, n. 220. ibid.
Imperfectum non voluntatis, sed solemnitatis ratione, an vt piæ causæ miserabilium fauore sustineatur, in proœm. n. 63. 8
In quo pia causa, vel miserabiles personæ institutæ sunt, an solis præsumptionibus, aut testatoris nutu firmum sit, n. 67. ibid.
Et an sine testium togitu, n. 68. ibid.
An coram parocho, & duobus testibus, miserabiliũ, vel piæ causę fauore subsistat, n. 69. ibi.
Magnatum olim, an apud virgines vestales aperiatur, q. 6. n. 22. 68
Quas de iure ciuili solemnitates desideret, q. 8. n. 338. 206
Et de iure canonico, ibi. n. 339. & q. 9. n. 126. 206
Ad Ecclesiæ, vel piæ causæ vtilitatem factum, duobus testibus sustinetur, etsi vicini non sint legibus adhuc Regiis stantibus, ibi. n. 141. 93
Et etiam per parochum, aliosque duos de familia testes si ab aliis ortum habuit, probatur, ibi.
Quandoque in Ecclesiæ fauorem reuocari non potest, d. q. 8. n. 303. 104
Rusticorum, non eadem quas aliorũ solemnitates, testiũque numerũ desiderat, q. 13. n. 69. 158
Coram tribus testibus confectum vbi tabellionis, pluriumque copia non datur, hodie valet, q. 15. n. 32. 168
Si peregrini sit duobus, testibus non in casu tenet, n. 33. ibid.
Cancellatum aut deletum, nullius est momenti, q. 16. n. 64. 177
Omne regulariter querela rescindi potest, si in eo filius exhæredatus sit q. 17. n. 103. 194
Militis, quærelæ non subiacet, n. 104. ibid.
Legibus non conforme, abusiuè dicitur testamentum, q. 17. 116. ibid.
Spelucti fieri non debet, ibid. n. 187. 198
Inter milites, etiã spelucti factũ tenet, n. 188. ibi.
Militis an filij agnatione rũpatur, n. 197. ibid.
Filij famil. militis, capitis diminutione vel emãcipatione non infirmatur, n. 200. ibid.
Pagani, secus, n. 201. ibid.
Test. duob. mori qui nõ potest, d. q. 17. n. 133. 195
Testari prohibentes peregrinos, quibus afficiantur pœnis, q. 15. n. 28. 167
Et qua solemnitate ipsi testari possint, n. 31. ibi.
Nõ Potest incertus de statu suo. q. 17. n. 137. 195
Testator filiã in test. appellans, & eidẽ legatũ relinquens, an eam ex hęredare videatur, q. 17. n. 196. 198
Non potest facere quin leges in suo testamen-

to locum habeant,ibid.n.116.] 198
Quandoque in Ecclesiæ fauorem testamentum reuocare non potest,q.8.n.303. 104
Testatus pro parte,& pro parte intestatus decedere paganus non potest,q.17.n.92. 193
Miles potest,n.93. ibid.
Testes publicatis attestationibus super negotio principali,admitti non possunt, q.5.n.53.61
Nisi à minoribus producantur,n.54. ibid.
Lite non contestata, recipi nequeunt,qu.8.nu. 389.q.10.n.94.& q.16.n. 89. 109
Nisi de statu Ecclesiæ agitur,d.q.8.n.390. ibid.
In libertatis causa,ibid.n.391.& q.16.n.90.178
Et pro iuribus Ecclesiæ malè occupatis, d. qu.8. n.392. 109
Et publici fauoris ratione, cumque ille offenditur,q.10.n.95. 135
Esse possunt pro Vniuersitate singuli de ea, in causa,quæ eos in communi tangit,ibid. n.19. 129
Qualiter in nobilium probationibus interrogandi,q.8.n. 10. 81
In testamentis rogati esse debent,q.17.n.120.194
Quid in testamento militis; & regulariter hodie; n.121. ibid.
Non iurati fidem non faciunt,q.5.n.70. 64
Testi vnico cum aliis adminiculis inter mercatores fides integra adhibetur, q.14.n.26.162
Testium reprobatio, verb. *Reprobatio.*
Testimonium ferre quilibet expresse non priuilegiatus tenetur, q.5. n.65. q.17.n.206.& q. 18.n.91. 63
Præstareque recusans, de corruptione,ac falsitate suspectum se reddit,& de corruptione,ac falsitate, quærendi contra se ansam præbet, d.q. 5.n.66. 64
Ad damna & interesse partis tenetur, iudicisque arbitrio punitur,n.67. ibid.
Seniorum præfertur iuniorum, q.18.n.58. 211
Clericorum laicorum testamento præfertur,tantumque Clericorum quatuor, quam sex laicorum valet,q.8.n.97. ibid.
Et vicem tabellionum, cum duobus testibus in tabellionum defectu supplet, ibid.
Viduæ, verb. *Vidua.*
Thesaurus in Ecclesiæ loco inuentus,illi remanet,nec rectori quæritur,q.8.n.438.& seq.111
Neque vsufructuario, si in loco vsufructuario inueniatur,n.438. ibid.
Timens & qui timetur, miserabiles sunt, q.2.nu. 29.& 30. 16
Titulus etiam inualidus, miserabilium, & piæ causæ, cum temporis diuturnitate obligationem inducit,in proœm.n.32. 6
Tortura si seni inferendam iudex arbitretur,quo infligenda modo,q.18.n.68. 212
Inchoanda est à iuuene, si cum sene torquendo concutrant,n. 69. ibid.
Transactio cum Ecclesia facta inualida est, nisi res de qua agitur apud ipsam remaneat, etsi aduersarius possideat,q.8.n.441. 111
Per quam res abdicatur alienatio est, censeturque prohibita, his quibus alienandi facultas interdicitur, ibid.
Trebellianica de legatis Ecclesiæ, vel piæ causæ factis non detrahitur,q.8.n.293. 104
An debeatur ex testamento militis, q.17. n.95. 97.& 98. 193
In reliquis detrahitur à restituere rogato, nu.94. ibid.
Turpiter viuere,quæ dicatur,q.3.n.47. & seq.& 210. 30
Turpitudinem suam allegans non auditur, qu.8. n.444. 111
Ecclesiæ fauore,auditur, ibid.
Tutelam suscipere (vt publicum munus) cogitur quilibet,q.17.n.160. 196
Pupilli captiuitate expirat,q.16.n.25. 174
Tutelæ munere non liberatur, qui à muneribus ciuilibus,& publicis immunitatem obtineat, q.3.n.201. 44
Tutor qui aliquid ab sponso,ciusvè patre accepit, vt pupillam illi nuptui traderet, an illo miserabilibus restituendo liberetur, in proœ. n.84. 9
Pupillo sub conditione dari nequit. Idque eius respicit fauorem,q.3.n.110. 37
Pupillo,à quolibet peti potest,matre,consanguineis, educatore, vel amicis petere negligentibus,ibid.n.96. 36
Suspectus,sine accusatore repelli potest, ibid.n. 113 37
Excusationem à tutela prætendens, per se, non per alios eam proponere debet,n.120. ibid.
Cum aliis etiam insolidum datus, solus pupilli fauore agere potest,d. q.3.n.128. 38
Pupilli vtilitatem, propriæ anteponere debet, ibid.n.176. 42
Qui pupillarem pecuniam in prædiorum emptionem non vertit, fœnusvè non collocat, etsi suam repositam seruet: ipsius periculo cedit. Deberque in antiquarum vsurarum locum, pupillarem pecuniam in prædiorum emptionem conuertere, vel ad honestum lucrum, ex regionis more mercatori tradere,aut in redditus annui compositionem, si facultas adsit,expendere,n.177. ibid.
Qui inuentionem non fecit, dicitur in dolo præsumpto,n.178. ibid.
Mox cum fuerit *ordinatus, illud conficere debet: &* ante illius confectionem nihil, nisi quod dilationem non patiatur administrare,d. q.3.n.179. ibid.
Aliter suspectus habetur, & in furti suspicionem rerum pupillarium incidit, in carceribus. que dicere causam debet. Et an contra eum iuris, & de iure præsumptio hæc vrgeat,num. 180. ibid.
Iudice auctore, eoque præsente, inuentarium conficere debet,n.182. ibid.
Aduersus ea, quæ in inuentario descripta sunt, non admittitur ad probandū,d.q.3.n.185.ibi.
Datus,ab ipsa tutoris datione non appellat, etsi à sententia executionem non admittente appellet,ibid.n.190. 43
Si intra legitimum tempus excusationem tutelæ non opponat;postmodū admittitur,num.191. ibid.
Ob infirmitatem,à tutella remouendus non est, sed coadiutore iuuandus,ibid.n. 271. 50
Pupilli rem distrahens, de pretio fidem habere non potest,q.5.n.22. 58
Dominus,vel quasi rerum pupilli est, nu.3.ibid.
In præiudicialibus pupillo, contra factum suum venire potest,q.8.n.260. 102
Bona pupilli, nec publicè hodiè emere potest, quamuis olim posset,n.192. 97
Pupillo datur, vt eius regatur arbitrio, actibusque ab eo gerendis auctoritatem præster, qu. 10.n.27. 130

UAB Biblioteca de Ciències Socials

V

Vacationem.Munerum habens à tutela non liberatur, q.3.n.201. 44
A quibus liberetur,vel non, ibid.
Variare an liceat miserabili post conclusum in causa,q.3.n.9. 24
Vassalli Ecclesiæ,an à muneribus immunitatem habeant, q.8.n.80.remis. 88
Alia verb. *Investitura.*
Vbertas Commestibilium,& Reipublicæ affluentia ex humanitate in agricolas vectigalibusque moderatis magna ex parte pendet, q. 13. n.30. 153
Vectigalia Regia apud Ægyptios qualiter distribuebantur,q.9.n.14. 116
Moderata vbertatem, Reipulicæque affluentiam inducunt,q.13.n.30. 153
Vbique locorum se conueniri posse pactus, an fori electionem perdat,q.3.n.61.& seqq.vsque ad 67.inclusiuè. 32
Qualiter obligatus existat,n.62. ibid.
Pœnitere,& resilire potest,ibid.n.64. 33
Vendere Rem suam nemo compellitur,q. 8. n. 206. 98
Pro Ecclesia construenda,ædificanda,vel reparanda quis cogitur,n.207. ibid.
Ampliatur n.208.& n.214. ibid.
Et pro vtilitate publica, quæstione 10.num. 66. 133
Rem communem pro ea parte, quæ aliena est, priuato non licet,n.67. ibid.
Fisco licet, minima etiam parte ad eum pertinente,n.68. ibid.
Et quid in Vniuersitate,n.69. ibid.
Venditor.de euictione rei venditæ emptori non tenetur, si emptor litem motam eidem non denunciauit, q.5.n.77.& quæstione 8.num.114. 65
Qui super re minori vendita scit litem motam, si eidem non assistat,seque defendat, absque aliqua denunciatione de euictione tenetur,d.q. 5.n.78. ibid.
Idem si Ecclesiæ vendidit, d. quæstione 8. num. 112. 91
Verba. Enunciatiua, an miserabilium fauore disponant, & probent,in proœm. numero 21. 5
Libertatis fauore probant, q. 16. numero 117. 180
Et militis,q.17.n.106. ibid.
In aliis secus, d.q.16.numero 118. & q.17. n. 105. 180
Generalia, implicita,& adulatoria, nec probant, nec obligant,d.q.16. n.116. ibid.
Nisi libertatis, aut piæ causæ fauore,num. 115. ibid.
Obliqua nunquam trahuntur ad directa contra vero sic,q.17.n.99. 193
A militibus prolata directantur, ibid. numero 100. 194
Verbum Alius, vide verb. *Alius.*
Vestitus Et victus captiuis præstitus repeti nequit,q.16.n.84. 178
Veterani Quę priuata habeant, q.17. nu. 78. remis. 192
Via fraudibus præcludenda,q.15.num. 5. 165
Viator.Potest equum suum in alieno agro ad refectionem pabulare,q.15.n.51. 169
Et in aliena vinea comedere, sed non exportare, contrario etiam statuto existente, n.52. ibid.
Alia verb. *Peregrinus.*
Vicarius Ecclesiæ parrochiali designatus dum illi de proprio Rectore prouidetur, non Rector,sed procurator existit, legitimam administrationem habens,q.8.n.15. 81
Papæ, vel Principis,eius corporis pars esse dicitur,q.9.n.49. 120
Priuato odio illum offendens, an in læsæ Maiestatis crimen incidat,n.50. ibid.
Vices Regis Tenentes hodie, an in Præsidum Prouinciarum locum successerint,d.q.9.n. 16. 116
An eandem quam Princeps potestatem habeant, n.18. ibid.
Ab eorum sententiis ad Senatum appellatio interponitur,ibid.n.81. 122
Legati reputantur, ibid.
Vicinus Ecclesiæ,vide verb. *Domus,*
Victus Victori in expensis condemnari regulariter debet,q.8.n.92.89. 89
Ecclesiæ fauore id restringitur,n.93. ibid.
Et Fisci,n.94. ibid.
Et vestitus captiuo præstitus,non repetitur,q.16. nu.84. 178
Vidua Non semper,ad omniavè miserabilis reputatur,in proœ.n.6. 3
Si dives sit, ab Aduocatis, seu procuratoribus gratis necessariò iuuanda non est,neque de expertularum solutione excusatur, ibid.
Neque legatum miserabilibus factum consequitur,ibid.n.8. 4
Dives, paupere alio miserabilior est, q. 3. n. 29. vers. Ex quibus. 27
Dotem exigens, an fori Principis priuilegio vtatur,ibid. n.44.& seq. 29
Castè,& honestè non viuens,an huius fauoris se indignam reddat, ibid.n.46.& 49. 30
Vidualibus priuilegiis priuatur, d.quæst.3.n.206. & 209 44
Et quæ honestè aut turpiter viuere dicatur, ibi.n. 47.48.& 210. 30
Luxuriosè viuens,si non vt vidua, an vt miserabilis luxuriosæ vitæ ratione hoc fori priuilegio gaudeat,ibid. n.49. 31
Ad meliorem frugem se recipiens,honestèque viuens,an fori priuilegio, vtatur,d.q.3.num. 50. ibid.
Quæ maritum occidit,eiusvè morti causam præbuit,fauore hoc priuatur,n.51. ibid.
Fori priuilegio non gaudet, in eo foro in quo iurisdictio eius nomine exercetur,ibid. n. 59. 32
An in his saltem,quæ pietas, imbecillisque naturæ ratio specialiter induxit, pupillis inferior existat,ibid.n.202. 44
Electionem habet,vel ad Ecclesiasticum, vel ad Principis tribunal in prima causæ cognitione aduersarios trahendi,ibid.in fin.& q. 15. n. 14. 166
Mariti forum,nobilitatem,& priuilegium retinet, dicitur de illius familia,& in eodem matrimonio præsumitur durare.viua, & vera mariti mortui imago inque mariti obsequio esse, q. 3.n.207. 44
Inhonestè viuens,ad secundavè transiens vota, defuncti mariti forum,claritatem, & priuilegium amittit, ibid.n.208. 45
Priuilegiis viduis concessis non gaudet, ibid.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

num.209.& q. 6.n.11.remiſ. ibid.
In honeſtè viuens,quibus plectatur pœnis, d. q. 3.n.211.remiſ. ibid.
Habet de dote actionem profundo dotali,qui ſibi reſtitutus non eſt, interimque dotalis, inalienabilis,& impręſcribilis dicitur, n. 213. & ſeq. ibid.
An de mariti bonis alenda ſit,pauper, aut diues, n.215.& ſeqq.vſque ad 230. ibid.
In præteriti matrimonij dedecus mendicare non debet.ibid.n.217. 46
Pauper in bonis prædefuncti diuitis mariti quartam *conſequitur,n.219.* ibid.
Veſtes lugubres ſecundum loci conſuetudinem à mariti hæredibus conſequitur,n.220. ibid.
An intra luctus annum nubens, eas reſtituere compellatur, d.q.3.n.221.& ſeq. ibid.
Lectum quotidianum mortui coniugis conſequitur,n.223. ibid.
Alia in id verb.*Lectus.* ibid.
An vſuras,intereſſe,vel damnum poſt annum luctus, abſque aliqua interpellatione pro dotis reſtitutione à mariti hæredibus conſequatur, n.227. ibid.
Retentionem habet pro dote in bonis mariti, n.231. ibid.
Quæ & vnde dicta, q.6.n.1.& 10. 66
Propriè,quæ dicatur,q.7.n.1. 70
Omnium bonorum vſufructuaria relicta,Eccleſia *hærede inſtituta, an integrum vſumfructum,* vel alimenta tantum percipiat, q. 8. n. 433. & ſeq. 111
Vidualis Status non multum à virginali diſtat, q.3.n.203. 44
Eius priuilegia,n.205.remiſ. ibid.
Viduæ Sacerdotum filiæ,ſicut virgines, de ſanctis oblationibus veſci poterant nuptæ prohibebantur,q.3.n.204. ibid.
Priuilegio alicui pro ſe,ſuisque deſcendentibus, tam maſculis, quam fœminis dato gaudent: non maritatæ n.205. ibid.
De bonis Eccleſiæ,ſi aliunde non habeant,alendæ ſunt,ibid.n.228. 46
Diuites non alendæ,ſed protegendæ,d.q.3.n.229 ibid.
A ſignatura etiam ſuper rebus profanis commiſ*ſiones obtinent,n.230.* ibid.
Et quid circa rem feudalem, ibid.
Etiam prohibitos poſtulare, Patronos habere poſſunt,n.231. ibid.
An & quatenus falſæ monetæ crimine, pœnaque liberentur,n.232. ibid.
Cæteras fœminas pietate,& charitate antecellunt,neque vt cæteræ fœminæ ſunt auaræ,d.q. 3.n.235. 47
Quamlibet paruam potentiam perhorreſcunt, q. 8.n.15. ibid.
Alia ſupple verb.*Vxor.*
Violator.Virginis ſeductę ad quid matrimonio etiam ſequuto teneatur,q.6.n.34. 69
Violentiam.Vimque paſſus miſer eſt,forique priuilegium habet,q.6.n.16.& q.13.n.21. 67
An & qualiter, ſiue Clericus,ſiue laicus pro ea repulſanda Regium adeat Tribunal,q.8.n.19. 82
Viri Nomen ad maritum refertur, q. 6. num. 10. 67
Virgines Sacerdotum filiæ, de ſanctis oblationibus veſci poterant; nuptæ non poterant, q. 3.n.204. 44
Priuilegio alicui pro ſe, ſuisque deſcendentibus, tam maſculis,quam fœminis dato gaudent:non maritatæ.n.205. ibid.
Ex ipſius nominis vi Principis foro gaudent, etiam diuites,teneræ ætatis,ſtupratæ,& patrem quoque habentes,ex multorum opinione, q. 6. n.1.& ſeqq.vſque ad 6. 66
Contrarium ſequentibus deffenditur. Virgines *olim Deorum reſponſa præſtabant,* ibid. n. 20. 68
Veſtales an prophetiæ donum à Deo habuerint, ibid.
An Magnatum teſtamenta aperirent,n. 22. ibid.
Alias fœminas loco, &inceſſu præcellunt,n. 21. ibid.
Et in reſtimonio,d.n.22. ibid.
Aut ſine dote,vel minore ſaltem, quam aliæ fœminæ nubunt,d.q.6.n.36. 70
Virginitas Humanam conditionem ſupergreſſa, Angelorum gloriam ſuperat, pluresque eius laudes referuntur,q.6.n.18. 68
Præſumitur,niſi defloratio probetur,n.24. ibid.
Et ſimplici ſtupratæ aſſertioni pro ea contra ſtupratorem creditur,n.23. ibid.
Nec modo ſi à muliere ipſa virginitas allegetur, ſed etiam aſſertio,n.25. ibid.
Omne pretium ſuperat, theſaurus inæſtimabilis, *& pro dote virginitas ipſa eſt,d.quæſt.6.n. 35.* 69
Virgo an viduæ appellatione contineatur,d. q. 6.n.6.&ſeqq. 66
Et an mulieris appellatione,ibid.num.9.& ſeqq. 67
Veſtalis olim ſi in aliquem,qui ad mortem duceretur, incideret,ei immunitatem præſtabat, ibid.n.19. 68
Virginem violans ad quid teneatur,ibid.num.34. 69
Virtutes Laboribus,& miſeriis perficitur, q. 2. n.36. 16
Sola beatos facit,ibid.n.11.& 12. 14
Viſitare.Carceratos iudices debent, eos relaxare, & quibus diebus. q.11.n.38. 141
Viſitari poteſt etiam is cui populus pro carcere datus eſt,n.39. ibid.
Vita Mortalium miſera, mille dolorum cauſis ſubiecta,ſeruiciumque,q.14.n.10. 160
Peregrinatio eſt,q.15.n.1. 164
Infœlicibus ſupplicium,q.16. n. 6. & 7. 173
Militia eſt,q.17.n.33,& 35. 188
Quibus terminetur annis Philoſophorum ſententia, q.18.n.10. 202
Longiſſima octoginta annorum,reliquum labor, & dolor,ibid.n.40. 210
Vitia animi cum corpore ſeneſcunt q. 18.n.46. 210
Viuere Intelliguntur,per gloriam,qui pro republica ceciderunt,q.17.n.50. 189
Vniuerſitatis Nomen generale eſt, cuilibet multitudini irrationabili,atque inanimatę aptum,q. 10.n.1. 127
Simpliciter Prolatum,de ea quam humana,rationalisque ſocietas iunxit,intelligendum eſt,n.2. ibid.
Hominum,quotuplex ſit,n.3. ibid.
Definitur,n.4.& ſeq. ibid.
An miſerabilis perſona ſit,forique Principis ele*ctionem habeat,ibid.n.6.per tot.* 128
Pupilla appellatur,d.q.10.numero 11.39.& ſeqq. ibid.

Et

Et an ſemper pupillis comparetur, ibid. n.23.& ſeqq. 126
Vbi exempta ſpecifice non reperitur, iure communi vti debet, ibid.n.14, 129
Corpus animatum verumque non habet, numero 17. ibid.
Quod debet, non ſinguli de illa debent, neque è contra.d.q.10.n.20. ibid.
Inter potentiores numeratur, ibi.n.29.&32.130
Patitur ſecundum decretum, n.25. ibid.
Adminiſtratorem habet non quod per ſe conuenire, aut conueniri nequeat, ſed quia difficulter poteſt, n.26. & ſeq. ibid.
Per ſe, aut per ſyndicum à ſe conſtitutum, cui ad id auctoritatem ipſa præſtitit contrahere & publica negotia expedire valet,n.28. ibid
Tribus conſtat, & vno ſuſtinetur, ead.q.10.numero 25. ibid.
Reſtitutionem vt pupilla habet, ibid.n.40 131
Et an aduerſus contractus iuratos, ibid.
Iuris ignorantia excuſatur, ibid.n.45 132
Eccleſiæ æquiparatur, & illius priuilegiis (diſſimilitudinis ratione non exiſtente) vtitur n. 47.& 51. ibid.
Non tenetur ex mutuo, niſi in eius vtilitatem ſit verſum, ead.q.10.n.55. ibid.
Nonnumeratæ pecuniæ exceptionem perpetuo habet, n.56. ibid.
Inopia laborans, debitores ſuos ante tempus exigere poteſt, ibid. n.59. 133
Et an gabellam tunc etiam, hodie vltra ſummã à lege Regia taxatum imponere poſſit, n.60. remiſ. ibid.
Vſuras pecuniarum creditarum ſine ſtipulatione, nudoque pacto iure ciuili conſequitur, numero 64. ibid.
Ampliatur, n.79.& 80. ibid.
Creditorem ſuum (qui pro debiti ſatisfactione prædij maiorem partem eidem alienarat) cogere poteſt vt ſibi reliquam partem diſtrahat, d.q.10.n.69. ibid.
Creditrix, omnibus chirographariis creditoribus præfertur, n.72. ibid.
Poteſt res non ſoluentium collectas, ſi de debito non ambigitur propria auctoritate capere, & ſubhaſta ponere, n.76. ibid.
Pro ſibi tributis debitis habet in bonis debitorum hypotecam, n.77. ibid.
Pro ſatisfactione bonorum apud eius adminiſtratorem, ditatum nec bonam rationem reddentem repertorum vindicationem habet,n.7.ibi.
Neque delinquere, neque puniri poteſt, cum inanimatum ſit corpus voluntate, & animo carens, d. q.10.n.82. 134
Limitatur,& intelligitur,n.85.86.& 87. ibi.
Dolum committere, aut de dolo actione teneri non poteſt,n.83. ibid.
Neque excommunicari,n.84. ibid.
Delinquens, mitius punitur,n.88. ibid.
In criminali cauſa, aduerſus ordinarias iuris regulas, per procuratorem comparere, ſeque defendere poteſt, n.89. ibid.
Periurium an incurrat, ob non ſeruatum præſtitum iuramentum. defunctis ſaltem, qui iurarunt, ead.q.10.n.90. ibid.
Suo facto ſingulos de vniuerſit. grauat,n.93.ibi.
Clauſula illa.Et quoſvis alios in reſcriptis apponi ſolita non cõprehenditur,ibid.num.100.& 101. 135
Sine traditione acquirit dominiũ,& ſecũdo empcui res prius tradita eſt,præfertur,ib.n.115. 136
Vniuerſitatis, quæ pars ad actus gerendos deſideretur, n.102.103.& 104. ibid.
Laicorũ, & Eccleſiaſt. ſupple verb. *Collegium*.
Vnus ſolus de Eccleſia omnibus reſiſtere poteſt, actumque eorum in Eccleſiæ præiudicium factum retractare,q.8.n.152. 94
Voluntas teſtatoris pro lege ſeruari debet, q.3.n. 108.& q.8 n.404. 37
Pupilli gratia à defuncti voluntate receditur, d. q.3.n.109 ibid.
Deambulatoria eſt vſque ad vltimum vitæ exitum, in procem.n.52.& q.8.n.302. 104
Limitatur, n.ſeq. ibid.
Septem teſtibus, ſicut teſtamentum probari debet,q.17.n.182. 197
Militis duobus teſtibus, ſicuti eius actum probatur, n.183. ibid.
Militis probatur ex eo, quod contraria non oſtendatur, n.184. ibid.
Vrbes ſunt humanarum cladium concepta miſeranda, q.1.n.4. 10
Vſucapio contra pupillos non procedit, quæſt. 3. n.105. 36
An contra Romanam Eccleſiam triennio præſciatur, ibid.n.106. 37
Vſufructuarius non retinet theſaurum in vſufructuario loco repertum, q.8.n.438. 111
Vſuræ nec pietatis prætextu admitti debent,q.3. n. 177. 42
Pupillares, contra tutores qui pupillorum pecuniam otioſam ſeruarunt, an currant, ibid.
An abſque interpellatione currunt,ibi.n.193.43
Nudo pacto citraque ſtipulationis vinculum nõ debeantur, q.10.n.63. 133
Vniuerſitati an debeantur,ibi.n.64.79.& 80.134
Vſus cõmunis loquendi attendi,& verborũ proprietate præferri debet,q.6.n.12.&q.7.n.5.67
Vtilitas publica priuatę antefertur, q.10.n.91.134
De publicæ vtilitatis priuilegiis,remiſ. ibid.
Vxor etiam dies matrimonio durante à marito ali debet, q.3.n.214. 45
Et an marito mortuo de illius bonis,num. 215. ſeqq. vſque ad n.250. ibid.
Inutilem maritum habens, an Principis fori priuilegio gaudeat, q.7.per tot. 70
An propriè etiam vidua dicatur, n.1.3.4.& 5.ibi.
Continetur ſtatuto de vidua loquente, ibid. n.10. 71
Viginti quinque ãnis minor patre carens, mariti præſidio fulta,miſerabilis non dicitur,nec fori priuilegiati vtilitatẽ ſentit,q.8.n.11. 81
Infirmi aut miſeri mariti miſera dicitur, dict. q. 7.n.13. 72
Omnium bonorum vſufructuaria relicta, Eccl. hærede inſtituta, an integrum vſumfructum, vel alimenta tantùm percipiat,q.8. n. 433. & ſeq. 111
Læſi ſi probali cauſa abfuiſſet. ex generali clauſula,Si qua mihi.&c.Reſtitutionem non habet, q.17.n.156. 196
Militis habet, num.157. ibid.
Quæ cum poſt maritũ non redimit, tanquã inſociale matrimonij fœdus turpiter cõmittens, indignã ſe mariti hæred.reddit,q.16.n.51. 176
Conſtante matrimoniõ marito militiæ contemplatione donare poteſt, q.17.n.216. 199
Alia verb. *Mulier*, & verb. *Coniux*.

FINIS.

Complet